

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
Institutul de Istorie și Filosofie

STUDII

Revistă de istorie și filosofie

I

ANUL 4

IANUARIE – MARTIE 1951

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

www.dacoromanica.ro

„STUDII” REVISTA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

COMITETUL DE REDACȚIE :

ACAD. CONSTANTIN BALMUȘ, ACAD. PETRE CONSTANTINESCU-IAȘI
PROFESOR UNIVERSITAR MIHAIL FRUNZĂ, ACAD. MIHAIL RALEA
ACAD. MIHAIL ROLLER : REDACTOR RESPONSABIL

SECRETARIATUL DE REDACȚIE : } PROF. UNIV. C. I. GULIAN
} CONF. UNIV. LETIȚIA LĂZĂRESCU

BUCUREȘTI, BUL. GENERAL BRANCUȘ, 25, TEL. 2.87-43

ABONAMENTE : CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. SĂRINDAR 14, (TEL. 5 28 90) ȘI
LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R., CALEA VICTORIEI 27, (TEL. 4-08-50)

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

STUDII

Revistă de istorie și filosofie

I

ANUL 4

IANUARIE — MARTIE 1951

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
www.dacoromanica.ro

**„STUDII” REVISTA DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL**

COMITETUL DE REDACŢIE :

**ACAD. CONSTANTIN BALMUŞ, ACAD. PETRE CONSTANTINESCU-IAŞI
PROFESOR UNIVERSITAR MIHAIL FRUNZĂ, ACAD. MIHAIL RALEA
ACAD. MIHAIL ROLLER : REDACTOR RESPONSABIL**

SECRETARIATUL DE REDACŢIE : } **PROF. UNIV. C. I. GULIAN
CONF. UNIV. LETIŢIA LĂZĂRESCU**

BUCUREŞTI B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1 TEL. 2.87-43

**ABONAMENTE : CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. ŞĂRINDAR 14, (TEL. 5-28-90) ŞI
LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R., CALEA VICTORIEI 27, (TEL. 4-06.50)**

CUPRINSUL

	Pag.
P. N. POSPELOV: A 27-a aniversare a morții lui V. I. Lenin.	5
★	
Să îndeplinim sarcinile noi ce ne revin	15
Imperialismul americano-englez, — dușman de moarte al poporului român	17
★	
Acad. P. CONSTANTINESCU-IAȘI: Despre Comuna din Paris și ecoul ei în presa contemporană din România (1871—1880).	27
Prof. S. ȘTIRBU: Cu privire la influența mișcării revoluționare a decembriștilor: asupra evenimentelor revoluționare din 1821, în țara noastră	52
P. TRETIACOV: Unele probleme cu privire la origina popoarelor în lumina operelor lui I. V. Stalin despre limbă și lingvistică.	68
I. ZVIAGHIN: Prefață la „Istoria României”. (Editat în limba rusă).	90
I. ZVIAGHIN: Prefață la lucrarea: „N. Bălcescu și Revoluția dela 1848”. (Editat în limba rusă).	103
B. F. PORȘNEV: Esența statului feudal	111
* * * Cu privire la situația actuală a științei arheologice în R.P.R.	139
★	
Acad. TR. SAVULESCU: S. I. Vavilov.	150
★	
PAUL GH. POPESCU: Din experiența Secției de Psihologie a Universității „A. A. Jdanov” din Leningrad	154
Prof. univ. STANCIU STOIAN: Despre Eminescu pedagog	168
Acad. M. RALEA, prof. univ. C. I. GULIAN: Adevăratele „concepții morale” ale imperialiștilor americani	180
★	
DOCUMENTE: Gh Haupt: „Studiu asupra monarhiilor”. (<i>Un document inedit al lui D. Cantemir</i>).	210
V. V.: Noui documente în legătură cu arestarea Ecaterinei Varga.	223
★	
NOTE ȘI RECENZII: Asupra desbaterilor sesiunii științifice a celor două Academii reunite din U.R.S.S. în jurul moștenirii științifice a lui Pavlov, Dr. I. Iancu; Două studii despre psihologia personalității în opera lui A. S. Macarenco („Sovietscaia Pedagogica”, Nr. 31/950), D. Dogaru; „Cahiers du communisme”. (Oct. Nov. Dec. 1950), S. Tamaș; „La Pensée” (Nr. 32—33); C. D.; „Pacea” Revista Comitetului Mondial al Păcii, (Nr. 20—21, 1950) T. Dobrin.	229
★	
VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ: Dare de seamă asupra ședinței de producție a Institutului de Istorie și Filosofie al Academiei R. P. R.	259
Raport de activitate pe anul 1950 a Institutului de studii Româno-Sovietic al Academiei R. P. R.	267

P. N. POSPELOV :

LA A 27-a COMEMORARE A MORTII LUI V. I. LENIN

Raportul prezentat la ședința solemnă de doliu dela Moscova

S'au împlinit 27 ani de când a încetat din viață cel mai mare geniu al omenirii, Vladimir Ilici Lenin. Marele Partid al lui Lenin-Stalin își datorește victoriile sale de importanță istorico-mondială, reputele în sfertul de veac care s'a scurs, în primul rând fidelității sale față de învățătura lui Lenin, față de îndemnul său. Ideile nemuritoare ale lui Lenin luminează poporul sovietic calea spre comunism. Învățătura nemuritoare a lui Lenin luminează întregii omeniri muncitoare calea luptei pentru eliberarea de sub jugul imperialismului, desvăluie legile și perspectivele de dezvoltare ale societății omenești și insuflă o mare credință în victoria inevitabilă și definitivă a revoluției proletare asupra fiarei sălbatice — imperialismul.

Cu prilejul comemorării a 27 ani dela moartea lui V. I. Lenin a fost terminată cea de a 4-a ediție a operelor lui Lenin, a cărei redactare a început, conform hotărârii C. C. al P. C. (b) al U. R. S. S., în 1940. În genialele opere ale lui V. I. Lenin, a căror studiere este o necesitate vitală pentru constructorii comunismului, găsim indicații care ajută la o mai profundă înțelegere a actualei situații politice, la lămurirea sarcinilor care ne stau în față. În cea de a 4-a ediție a operelor lui Lenin, mai completă în comparație cu cele precedente, sunt publicate multe materiale și documente noi, printre care unele conținând aprecierile făcute de Vladimir Ilici asupra imperialismului american. În aceste materiale și documente este arătat pe larg rolul imperialismului american ca organizator și inspirator activ al intervenției militare împotriva tinerei Rusii Sovietice, în primii ei ani de existență.

În lumina actualei situații internaționale, când imperialismul american se manifestă ca forța conducătoare a lagărului ațățătorilor la război, desfășoară o cursă turbată a înarmărilor, a deslănțuit agresiunea sângeroasă împotriva pașnicului popor coreean și pregătește noi atacuri militare împotriva Țării Socialismului — U.R.S.S., a țărilor de democrație populară din Europa și a Republicii Populare

Chineze — caracterizarea dată de Lenin imperialismului american este deosebit de instructivă și profund actuală. Lenin a arătat că imperialismul american se amestecă neîncetat în treburile altor popoare, se amestecă prin intervenție militară directă, le înrobește și le sugrumă cu lațul foametei. Lenin a subliniat în repetate rânduri rolul agresiv prădalnic al imperialismului american.

Aprecierile făcute de Lenin asupra imperialismului american desvăluie rădăcinile acelei politici criminale de turburare a colaborării internaționale și de ațâțare a unui nou război, în scopul cuceririi dominației mondiale, politică pe care cercurile conducătoare ale U. S. A. au început să o ducă curând după terminarea celui de al doilea război mondial.

Lenin despre intervenția americană împotriva Republicii Sovietice în anii 1918—1920

Amestecul imperialiștilor americani în treburile rusești, străduințele lor de a înăbuși revoluția rusă, pentru a înrobi cu totul Rusia și pentru a jefui nesfîrșite bogățiile ei naturale, au început încă înainte de Octombrie 1917.

După Revoluția din Februarie, imperialiștii americani au sprijinit în fel și chip coaliția contrarevoluționară a lui Kerenski-Miliukov, furnizându-i miliarde pentru a sugruma revoluția rusă și pentru a înrobi Rusia, pe care imperialiștii americani începuseră să o și considere ca o „colonie” a lor. Este locul să ne amintim că ambasadorul U.S.A. în Rusia, Francois, întreba în Noembrie 1917 pe secretarul de stat al U.S.A., Lansing: „care este părerea Domniei-Voastre cu privire la faptul că față de Rusia ar trebui să ne comportăm ca și față de China?” („Foreign Relations 1918 Russia” volumul I, pagina 266).

Era vorba, firește, de vechea Chină semicolonială, înlănțuită de tratate inegale înrobitoare, tratate care i-au fost impuse de puterile imperialiste. Acum, după victoriile istorice ale marelui popor chinez, chiar și cei mai înrăiți diplomați americani ar îndrăzni cu greu să vorbească de China folosindu-se de un asemenea limbaj. Ei au acum, după cum se spune, mâinile prea scurte.

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, condusă și susținută de Partidul lui Lenin-Stalin, a salvat neatârnată și independența Patriei noastre, a salvat-o de atentatele nerușinate ale imperialiștilor americani. Nu este de aceea întâmplător faptul că victoria Revoluției din Octombrie a stârnit o ură furibundă în tabăra miliardarilor americani, care au devenit, dela început, dușmani înverșunați ai Rusiei Sovietice.

Chiar în primul decret al Marii Revoluții Socialiste din Octombrie — Decretul asupra păcii — Puterea Sovietică a propus în mod deschis o pace dreaptă, o pace cu respectarea deplină a egalității în drepturi pentru toate națiunile; a propus o asemenea pace tuturor țărilor beligerante, arătând popoarelor că în războiul de răscăltare împotriva

perialist. Imperialiștii americani, englezi și francezi, interesați în continuarea sângerosului măcel, au respins propunerile tinerei Republici Sovietice.

„Totmai burghezia anglo-franco-americăna a fost aceea care nu a acceptat propunerea noastră, totmai ea a fost aceea care a refuzat chiar de a sta de vorbă cu noi asupra păcii generale! Totmai ea a fost aceea care a săvârșit o trădare față de interesele tuturor popoarelor, totmai ea a fost aceea care a prelungit măcelul imperialist!”, arăta Lenin în celebra sa „Scrisoare către muncitorii americani”, în August 1918. (Opere, vol. 28, pag. 46—47, ediție rusă).

Decretul asupra păcii, puternic apel al puterii muncitorilor și țăranilor revoluționari pentru o pace dreaptă, a deslănțuit deosebită ură a imperialiștilor americani cărora nu le convenea terminarea războiului, întrucât ei realizau profituri fabuloase din comenzi militare.

Încă în 1917 cercurile conducătoare ale U.S.A. au fost inițiatoarele blocadei foamei împotriva Rusiei Sovietice. În legătură cu aceasta, în presa americană se relatea cu sinceritate cinică, că guvernul american a interzis trimiterea de alimente în Rusia atât timp cât „bolșevicii vor rămâne la putere și vor înfăptui *programul lor de încheiere a păcii*”. („Foreign Relations 1918 Russia”, volumul I, pag. 266. Subliniat de noi — P. Pospelov).

Încă dela începutul anului 1918, imperialiștii americani unelteau planurile unei împărțiri a Rusiei și pregăteau în acest scop o intervenție militară directă împotriva Patriei noastre. În speranța unei prăzi ușoare, unii senatori americani ignoranți și nerușinați încă de pe atunci își făceau curaj afirmând că Rusia a devenit doar o „noțiune geografică”, și că, în consecință, ea poate fi jefuită nepe-depsit. Un asemenea senator american, nătâng, Poindexter, solidarizându-se cu ideologia imperialismului german, cita cu simpatie afirmațiile lor nebunești că „Rusia este pur și simplu o noțiune geografică și nu va fi niciodată mai mult decât atât. Puterea sa de coeziune, organizare și refacere a dispărut pe veci. Națiunea nu există...” („Congressional Record”, vol. 56, 1918, partea II-a, pag. 11.179).

Referindu-se la intervenția Statelor Unite în afacerile popoarelor Europei Centrale și de Sud-Est, Poindexter declara apoi cu o nerușinare fără seamă: „Mult mai importantă decât aceasta este chestiunea ce trebuie făcut cu Rusia, cu populația ei de 170 milioane cu resursele sale nelimitate de produse alimentare, combustibil și metale” (pag. 11.177).

Un alt senator american, tot atât de „clarvăzător”, Sherman, a cerut guvernului american, la ședința Senatului din 20 Iunie 1918, să accelereze și să intensifice intervenția militară împotriva Rusiei Sovietice, atrăgând cu acest prilej, în mod special, atenția guvernului ce bucătică grasă este Siberia. „Siberia — declara Sherman — înseamnă lanuri de grâu și pășuni pentru vite, care sunt tot atât de prețioase ca și bogățiile ei minerale”. („Congressional Record”. vol. 56, 1918, partea VIII, pag. 8.064). Dar jefuitorii americani nu pof-

teau numai Siberia. Caucazul și bogățiile sale naturale atrăgeau într-o măsură tot atât de mare privirile lor lacome.

Președintele Statelor Unite, Wilson, pe care Lenin îl numea în scrisoarea sa către muncitorii americani „Căpetenia miliardarilor americani, sluga rechinilor capitaliști” (Opere vol. 28, pag. 52, ediția rusă), era unul din principalii inspiratori ai intervenției armate a imperialismului internațional împotriva tinerei Republici Sovietice, intervenție săvârșită sub camuflajul unor fraze ipocrite și false despre o pretinsă neintervenție în treburile rusești.

Imperialiștii americani se străduiau în anii 1918—1920 să nimească Statul Sovietic. Curând după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, diplomații americani au început să organizeze comploturi contrarevoluționare împotriva Puterii Sovietice; pe teritoriul Rusiei Sovietice au fost trimiși soldați americani în scopul intervenției directe. Imperialiștii americani și trupele americane trimise de ei sub steagul fățarnic al „democrației de peste Ocean”, sprijineau pe cei mai înrăiți călăi ai poporului rus, pe contrarevoluționarii și monarhiștii înveterați — Kolceak, Müller, Denikin și alți gardiști albi.

Un rol rușinos și mârșav l-au jucat trupele intervenționiștilor americani în Nordul Patriei noastre unde ele, împreună cu gardiștii albi, au ucis și torturat în mod bestial multe zeci de mii de cetățeni ruși, sub pretextul „luptei împotriva bolșevismului”, au jefuit și luat cu ei o uriașă cantitate de materii prime dintre cele mai prețioase.

Pentru a caracteriza comportarea „democrațiilor” americani, este suficient să se arate că întregul teritoriu al ținutului nordic, crotropit de ocupanții americano-englezi, a fost împânzit cu o deasă rețea de închisori și lagăre de concentrare. Multe zeci de mii de cetățeni ruși au fost înțemnițați de intervenționiștii americano-englezi și de lacheii lor, gardiștii albi.

Măinile imperialiștilor americani sunt pătate cu sângele cetățenilor ruși. Poporul sovietic nu va uita niciodată fărădelegile sângeroase, „faptele eroice” de călău, săvârșite pe pământul nostru de intervenționiștii americani! În anii intervenției militare străine și ai războiului civil, poporul sovietic a dat o ripostă curajoasă și eroică criminalei invazii tâlhărești a intervenționiștilor americani, englezi și alții, precum și a mercenarilor lor — gardiștii albi.

În al său „Răspuns la întrebările unui ziarist american”, în Iulie 1919, V. I. Lenin a făcut o apreciere asupra invaziei criminale a intervenționiștilor americani pe pământul nostru și asupra rezistenței eroice pe care le-a opus-o poporul rus.

„Față de Statele Unite și Japonia — scria Lenin — noi urmărim înainte de toate scopul politic de a respinge invazia lor nerușinată, criminală, tâlhărească împotriva Rusiei, care servește numai la îmbogățirea capitaliștilor lor. Acestor două state, noi le-am propus, în repetate rânduri și în mod solemn, pacea, dar ele nici măcar nu ne-au răspuns și continuă războiul împotriva noastră, ajutând pe Denikin și Kolceak, jefuind Murmansk-ul și Arhangelsk-ul, pustiind și de-

vastând îndeosebi Siberia de Răsărit, unde țăranii ruși opun o rezistență eroică tâlharilor capitaliști din Japonia și Statele Unite ale Americii de Nord.

Scopul nostru politic și economic pe viitor țază de toate popoarele, printre care și Statele Unite și Japonia, este unul: alianța frățască cu muncitorii și oamenii muncii din toate țările fără excepție". (Opere vol. 29, pag. 477—478, ediție rusă).

Pentru a caracteriza planurile și intențiile prădalnice ale imperialismului american trebuie subliniat că așa zisul „pacificator” și „democrat”, președintele Wilson, a sosit la conferința de Pace dela Paris în Ianuarie 1919 cu un program de nimicire a Republicii Sovietice și de desmembrare totală a Rusiei. În legătură cu aceasta, se avea în vedere să se dea Statelor Unite un „mandat” pentru administrarea regiunilor Caucazului smulse Rusiei.

Lenin a arătat într'o serie de declarații ale sale că *„republica democratică idealizată a lui Wilson s'a dovedit în realitate o formă a celui mai turbat imperialism, a celei mai nerușinate asupri și sugrumări a popoarelor slabe și mici”*. (Opere, vol. 28, pag. 169, ediție rusă).

Lenin a înfierat imperialismul american ca fiind un călau și sugrumător al libertății ruse, ca fiind un jandarm al Europei Occidentale.

„S'a văzut — spunea Lenin — că englezii și amerțcanli se manifestă ca niște călăi și jandarmi ai libertății ruse, așa cum acest rol a fost jucat în timpul călăului rus, Nicolai I, nu mai rău decât regii care jucau rolul de călăi atunci când au înăbușit revoluția ungard. În prezent acest rol și l-au asumat agenții lui Wilson. Ei înăbușe revoluția din Austria, ei joacă rolul de jandarm, ei dau ultimatum Elveției: Nu vom da grâu dacă nu veți intra în luptă împotriva guvernului bolșevic. Ei declară Olandei: Să nu îndrăzniți să-i primiți pe ambasadorii sovietici; în caz contrar — blocada. Ei au o unealtă simplă — ștreangul foametei. Iată cu ce sugrumă ei popoarele!” (V. I. Lenin, Opere, vol. 28, pag. 188 ediție rusă).

Lenin a arătat că imperialismul american, care se camuflează sub masca „democrației”, nu este cu nimic mai bun decât bestialul imperialism german și se îndreaptă spre acelaș sfârșit rușinos, ca și imperialismul german.

„Noi vedem — spunea Lenin în Noembrie 1918 la cel de al VI-lea Congres extraordinar al Sovietelor din întreaga Rusie — cum Anglia și America — țări care au avut, mai mult decât altele, posibilitatea de a rămâne republici democrate — au întrecut măsura tot atât de sălbatic și nebunesc, ca și Germania la timpul său, și de aceea ele se apropie tot atât de repede, și poate chiar și mai repede, de acel sfârșit pe care l-a parcurs cu atâta succes imperialismul german. Mai întâi, el s'a umflat peste măsură înghițind trei sferturi din Europa, s'a îngrășat, iar apoi a plâsnit pe loc, lăsând în urmă o duhoare în-

grozitoare. Spre acest sfârșit gonește acum imperialismul englez și american". (Opere, vol. 28, pag. 138, ediție rusă).

Lenin arăta că în 1918 imperialismul german s'a înmormântat atunci când el s'a manifestat ca sugrumător al muncitorilor și țărănilor revoluționari ai Rusiei și Ucrainei ; armata germană disciplinată s'a descompus.

„...Cu atât mai mult — prezicea Lenin — se vor înmormânta imperialismul englez și american, atunci când ele se vor lansa într'o asemenea aventură, care le va duce la prăbușirea politică, atunci când ele vor destina trupele lor rolului de sugrumători și jandarmi ai întregii Europe". (Opere vol. 28, pag. 141, ediție rusă).

Ce sever avertisment sunt cuvintele leniniste la adresa demenților politici din rândurile cercurilor conducătoare ale U.S.A., care au întrecut orice măsură și care, tinzând spre dominația mondială, împing poporul american cu o viteză turbată în prăpastia unui nou — al treilea — război mondial.

Astăzi, când imperiaștii americani, neînțelegând și neînvățând nimic din lecțiile istoriei, calcă literalmente pe urmele imperiaștilor hitleriști, aceste profetice cuvinte leniniste răsună cu o deosebită și sguduitoare putere !

Lenin ne-a învățat că „Imperialismul anglo-american este aceeași fiară" ca și imperialismul german. Demascând planurile și acțiunile imperiaștilor anglo-americani în ce privește înăbușirea și asuprirea popoarelor Rusiei și Europei Occidentale, Lenin spunea :

„Eu pornesc la reprimarea poporului care trece dela capitalism la libertate, ei pornesc la sugrumarea revoluției. Și noi spunem, cu siguranță absolută, că acum această fiară ghiftuită se va prăbuși în prăpastie, tot așa cum s'a prăbușit fiara imperialismului german". (Opere, vol. 28, pag. 140, ediție rusă).

Prăbușirea tuturor încercărilor de intervenție armată străină împotriva Rusiei Sovietice a însemnat o foarte importantă victorie a oamenilor muncii asupra imperialismului internațional. Această măreață victorie a tinerei Republici Sovietice asupra mulțimii nenumărate de dușmani a confirmat faptul că Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, care a deschis o nouă eră în istoria omenirii, corespunde legilor istoriei.

Vorbind de extrem de marea importanță a zdrobirii intervenției armate a imperialismului internațional, Lenin a arătat în mod profetic, în Octombrie 1920, că acest fapt constituie „o lecție măreață care arată printr'un exemplu, acel al comportării tuturor statelor care participă la politica mondială, că cauza noastră are temelie trainică, că orice încercări de invazie a Rusiei s'ar face și orice acțiuni militare s'ar întreprinde împotriva Rusiei — și asemenea încercări vor fi desigur mai mult decât una — suntem de pe acum căliți prin experiența noastră și știm, pe baza experienței reale, că praf se va alege din toate aceste încercări. Și după fiecare încercare a dușmanilor

noștri, noi vom ieși mai puternici decât am fost până atunci” (Opere V. I. Lenin vol. 31 pag. 304 ediție rusă).

Istoria a confirmat geniala previziune leninistă. Când în 1941 imperialismul hitlerist, crescut și hrănit de monopolurile americane, a atacat în mod perfid Uniunea Sovietică, Țara Socialismului — sub conducerea înțeleaptă a marelui conducător și comandant de oști, tovarășul Stalin — a zdrobit Germania hitleristă și a ieșit din lupta neasemuit de grea, mai puternică decât a fost înainte de 1941. (*Aplauze prelungite*).

Cei mai înverșunați dușmani ai noștri sunt nevoiți astăzi să recunoască acest fapt istoric de necontestat. Chiar și un astfel de reacționar înveterat ca senatorul american Taft s'a văzut recent silit să recunoască că planurile unui război împotriva Rusiei cu trupe terestre pe continentul european, planuri urzite de agresorii americani, sunt sortite eșecului, că aceasta este „o invazie de un asemenea gen, care, după cum s'au convins Napoleon și Hitler, s'a dovedit a fi imposibilă” (PRAVDA din 8 Ianuarie 1951).

După zdrobirea intervenției militare străine, Lenin ne-a învățat că prima poruncă a politicii noastre este „să fim de veghe, să ținem minte că suntem încercuiți de oameni, clase, guverne, care manifestă deschis față de noi ura cea mai înverșunată. Trebuie să ținem minte că numai un fir de păr ne desparte de orice invazie. Vom face cu toții, tot ce este în puterile noastre, pentru a preîntâmpina această calamitate” — arăta Lenin. (Opere vol. 33, pag. 122 ediție rusă).

Analizând situația internațională după primul război mondial, Lenin a subliniat că, în urma acestui război, imperialismul american s'au îmbogățit enorm, au jefuit bogății fabuloase, au devenit și mai obraznici și au început să intervină în mod și mai nerușinat în treburile altor popoare.

„Miliardarii americani — scria Lenin în a sa „Scrisoare către muncitorii americani“ — erau poate, mai bogați decât toți și se aflau în situația geografică cea mai sigură. Ei s'au îmbogățit mai mult decât toți. Ei au transformat toate țările, chiar și pe cele mai bogate, în datornici de-ai lor. Ei au jefuit sute de miliarde de dolari. Pe fiecare dolar este murdăria din furniturile militare „avantajoase”, care au îmbogățit în fiecare țară pe bogătași și au ruinat pe cei săraci. Pe fiecare dolar sunt urme de sânge — din marea de sânge pe care au vărsat-o 10 milioane de morți și 20 milioane de mutilați...” (V. I. Lenin, Opere vol. 28, pag. 46, ediție rusă).

Lenin a arătat că, încă în 1918, imperialismul anglo-american tindea spre dominația mondială.

„...Imperialismul anglo-american a devenit și mai nerușinat și se consideră drept un stăpân căruia nimeni nu i se poate împotrivi” — spunea Lenin. (Opere vol. 28, pag. 353, ediție rusă).

Lenin a dovedit printr-o serie de exemple, că nicăeri capitalul nu stăpânește atât de ușor și de ușor ca în Statele Unite

ale Americii, în ciuda diferitelor cuvinte frumoase cu privire la democrație și la egalitatea tuturor cetățenilor.

Lenin a arătat în repetate rânduri cât de monstruoase și bestiale erau moravurile cultivate încă pe atunci, în anii 1917—1920, de către căpeteniile imperialiste americane, cu câtă cruzime persecutau ei pe muncitorii revoluționari și chiar pe simplii partizani ai păcii.

„...Wilson este președintele celei mai democratice republici din lume. Dar ce spune el? În această țară, pentru un singur cuvânt care îndeamnă la pace, bande de șovini împușcă oamenii în stradă. Un preot, care nu a fost niciodată revoluționar, a fost scos în stradă și bătut până la sânge numai pentru că a propovăduit pacea” — spunea Lenin în cuvântarea sa, la conferința muncitorească din raionul Presnia în anul 1918. (Opere vol. 28, pag. 337, ediție rusă).

Partizanul păcii, preotul Bigelow, de care amintește Lenin, „a fost bătut cu bice de către 20 oameni mascați în glugi negre... El l-au bătut, (după cum relatează un martor ocular, corespondentul ziarului NEW YORK TIMES) metodic și ritmic; Bigelow se svârcolea în chinuri și în cele din urmă s'a prăbușit. El a fost bătut mai departe; a fost bătut în timp ce zăcea la pământ. I-au fost date în total aproape 2.000 de lovituri. Sângele s'a amestecat cu smoala cu care a fost uns nenorocitul și atunci când îl târau dealungul trotuarului spre casă, nimeni nu știa dacă este târât un cadavru sau un om încă viu”.

Bigelow, nenorocita victimă a judecății lui Lynch, a scăpat totuși cu viață. El a plecat la Washington să se plângă direct președintelui. Rezultatul a fost însă cu totul neașteptat. După două săptămâni, Bigelow a fost dat în judecată, fiind acuzat de „lipsa de patriotism și simpatizare vădită cu pacifiștii“ (partizanii păcii).

O săptămână după rușinoasa întâmplare cu Bigelow, au fost bătuți bestial în acelaș mod, 17 membri ai „Uniunii muncitorilor industriali din lume”; trei dintre ei au murit chiar a doua zi.

Acestea sunt moravurile imperialismului american; acesta este „modul de viață american“!

Caracterizând chipul bestial, respingător și nerușnarea imperialismului american, Lenin spunea:

„...În fața noastră stă imperialismul complet desgolit, care nici nu consideră necesar să se acopere cu ceva, crezând că și așa este splendid”. (Opere vol. 31, pag. 416, ediție rusă).

Lenin a arătat că politica prădalnică a imperialismului american a stârnit încă atunci, în al treilea deceniu al secolului nostru, ura crescândă a popoarelor împotriva imperialismului american.

„...America este puternică, toți sunt acum datornici ei, totul depinde de ea, ea este tot mai mult urâtă, ea jefuiește pe toți... întreaga literatură burgheză stă mărturie a creșterii urii împotriva Americii”

— spune Lenin la Adunarea activului Organizației din Moscova a Partidului Comunist Bolșevic al Rusiei în Decembrie 1920. (Opere vol. 31, pag. 419—420, ediție rusă).

În declarațiile sale în chestiunile politicii externe, V. I. Lenin a subliniat totdeauna năzuința constantă spre pace a Rusiei Sovietice.

O importanță excepțional de mare are răspunsul lui V. I. Lenin (Februarie 1920) la întrebările corespondentului ziarului american NEW YORK EVENING JOURNAL, publicat pentru prima oară în cea de a 4-a ediție a operelor lui V. I. Lenin.

Lenin a răspuns la întrebarea corespondentului, care sunt „bazele păcii cu America?”:

„Capitaliștii americani să ne lase în pace. Noi îi vom lăsa în pace. Suntem chiar gata să le plătim în aur pentru mașinile utile transportului și producției pentru unelte și altele. Și nu numai în aur, ci și în materii prime”. — La întrebarea „Piedicile în calea unei astfel de păci?”, Vladimir Ilici a răspuns:

„Din partea noastră, niciuna. Din partea capitaliștilor americani (ca și din partea oricărui altora), imperialismul”. (Opere volumul 30, pag. 370, ediție rusă).

Caracterul hrăpăreț, prădalnic al imperialismului american, tendința sa de dominație mondială, de înrobire a Asiei și Europei, despre care V. I. Lenin a vorbit în repetate rânduri — aceste trăsături ale imperialismului american — s’au manifestat cu o deosebită putere după cel de al doilea război mondial. În tendința lor de instaurare a dominației mondiale, imperialiștii americano-englezii duc un sângeros război colonial împotriva popoarelor Orientului. Trupele americane comit nemaiauzite fărâdeleși pe pământul poporului coreean iubitor de pace și libertate, care luptă cu cel mai mare curaj și eroism împotriva agresorilor americani și, împreună cu voluntarii chinezi, dă agresorilor lovituri nimicitoare.

Începând criminala lor intervenție armată în Coreea, imperialiștii americani sperau că vor reuși prin bombardamente masive și atrocități monstruoase să intimideze și să îngenuchieze eroicul popor coreean. Dar lucrurile s’au întâmplat cu totul altfel. În ciuda uriașei lor superiorități în material de război, în ciuda mobilizării unor imense flote navale și aeriene, trupele intervenționiștilor americani au suferit în Coreea o înfrângere militară nemaiauzită. Mulți dintre aceia care nu de mult considerau imperialismul american și armata sa drept „puternice” și chiar „invincibile” au căzut acum pe gânduri. În ochii multor oameni din Europa și Asia, prestigiul militar al Statelor Unite este astăzi puternic sdruncinat. Pe de altă parte, politica canibală împrunată de la hitleriști, politica tâlharilor americani de transformare a orașelor și satelor înfloritoare ale Coreei în „zonă pustie”, a stârnit ura arzătoare a popoarelor Europei și mai ales a popoarelor Asiei împotriva imperialismului american.

Tot astfel, după cum la timpul său, intervenția americană în Rusia Sovietică a suferit un eșec, ea va suferi un eșec și în Coreea. Nu încapе îndoială că toate planurile nebunești ale imperialiștilor americani de cucerire a dominației mondiale se vor solda printr’un eșec total.

Forțelor războiului și ale reacțiunii imperialiste li se opun forțele puternice, mereu crescânde, ale păcii, democrației și socialismului, în fruntea cărora pășește marea Uniune Sovietică, bastionul de nesdruncinat al păcii și prieteniei popoarelor.

Lenin ne învață, că potrivit legilor istoriei, confirmate de experiența vie istorică, marea noastră cauză, cauza eliberării oamenilor muncii din robia capitalistă, este invincibilă !

Nemuritoarele opere ale lui V. I. Lenin insuflă o mare credință în invincibilitatea cauzei comunismului. La oricâte sălbăticiii s'ar deda burghezia imperialistă, la ori cât de crunte persecuții ar supune ea pe luptătorii înaintați și conștienți ai clasei muncitoare, comuniștii, și chiar simplii partizani ai păcii — viitorul aparține ideilor progresiste ale secolului nostru. Idei pe care niciun „polițai mondial“ (rol pe care, după cum se știe, îl revendică în prezent U.S.A.) nu le poate arunca dincolo de gratii (*Aplauze*).

Mărețea ideologie leninist-stalinistă a egalității în drepturi și a prieteniei între popoare, a luptei pentru pace trainică în lumea întreagă, repurtează și va repurta noi și mărețe victorii. (*Aplauze*).

În celebra sa lucrare: „Stângismul” — boala copilăriei comunismului“, Lenin scria :

„Oricât se svârcolește burghezia, oricât se înfurie, ajungând chiar să-și piardă mințile, oricât exagerează, face prostii; se răzbună dinainte pe bolșevici și încearcă să mai masacreze (în India, în Ungaria, în Germania, etc.) câteva sute, mii, sau sute de mii de bolșevici din generația de mâine sau de ieri, ea nu face decât să procedeze așa cum au procedat toate clasele pe care istoria le-a condamnat la pieire. Comuniștii trebuie să știe că în orice caz viitorul e al lor și de aceea noi putem (și trebuie) să impletim în marea luptă revoluționară înflăcărată pasionată cu aprecierea cea mai lucidă și făcută cu sânge rece a svârcolirilor turbate ale burgheziei“. (Opere vol. 31, pag. 81, ediție rusă).

Tovarăși ! noi comemorăm 27 de ani dela moartea lui V. I. Lenin, în momentul când tocmai s'a încheiat prima jumătate a secolului al XX-lea. Jumătatea de secol ce s'a scurs a adus un măreț triumf al ideilor marxism-leninismului. Sub steagul acestor idei, poporul sovietic, condus de genialul continuator al cauzei lui Lenin, tovarășul Stalin, a construit socialismul și construiește cu succes societatea comunistă. Sub steagul ideilor leninismului s'a dezvoltat și se dezvoltă mișcarea mondială muncitorească și de eliberare națională, s'a desfășurat și se desfășoară lupta pentru pace, democrație și socialism.

Trăiască înțeleptul Partid al lui Lenin-Stalin, care ne duce spre comunism !

Trăiască pacea în lumea întreagă !

Trăiască leninismul — steagul atotbiruitor al eliberării omenirii ! (*Aplauze furtunoase și îndelungate. Întreaga asistență se ridică. Participanții la ședința solemnă de doliu cântă Imnul Partidului — „Internaționala“*). www.dacoromanica.ro

SĂ INDEPLINIM SARCINILE NOUI CE NE REVIN

Cu numărul de față revista „Studii“ intră în cel de al patrulea an al existenței sale. În cei trei ani de existență, revista „Studii“ a îndeplinit un rol bine precizat în lupta pentru promovarea noii științe și culturii în țara noastră. În decursul acestor ani, revista și-a schimbat sfera de preocupări, în funcție de schimbarea problemelor și sarcinilor care îi reveneau. Astfel, la început, revista „Studii“ cuprindea în paginile sale articole, studii și recenzii privitoare la toate problemele de știință, filosofie și artă. Pe măsura apariției, pe rând, a revistelor Institutelor Academiei R. P. R. Studii și cercetări de fizică, matematică, fiziologie, etc., revista „Studii“ și-a delimitat sfera preocupărilor sale în jurul problemelor de istorie și filosofie.

Astăzi, datorită grijii și atenției pe care o acordă Partidul Muncitoresc Român și Guvernul R.P.R. cercetărilor destinate scoaterii la lumină a adevăratei istorie a patriei, apar revistele de specialitate „Studii și cercetări de istorie veche“ și „Studii și cercetări de istorie medie“. Revistei „Studii“ îi revin studiile de istorie cu caracter de sinteză și în special studiile și cercetările privind istoria modernă și contemporană a țării noastre, și deocamdată studiile și cercetările în domeniul filosofiei.

În cursul activității sale, revista „Studii“ a avut de luptat și mai are de luptat cu multe lipsuri și greșeli. Redacția revistei „Studii“ socotește că cele mai multe slăbiciuni se datoresc propriilor sale lipsuri, printre care cele mai de seamă sunt: lipsa de legătură cu producția — adică lipsa legăturilor cu catedrele de științe sociale, cu profesorii, cercetătorii și studenții ce lucrează în domeniile istoriei, filosofiei, economiei politice și psihologie — pedagogie; insuficienta legătură cu activitatea Institutelor de Istorie și Filosofie din București, Cluj și Iași; lipsa legăturii cu cititorii, ceace a făcut ca revista să nu aibe ajutorul criticii și să nu cunoască dorințele cititorilor. Redacția revistei „Studii“ nu a publicat studii și articole prin care să demaște politica de aservire a țării noastre de către imperialismul anglo-american în trecut și unel-

www.dacoromanica.ro și suveranității noas-

tre naționale. Nu a publicat lecții ale catedrelor, lecții menite să ajute buna pregătire a tinerelor cadre și n'a reușit până acum să fie o redacție vie, care să țină strâns contact cu autorii articolelor și recenziilor, să discute cu ei lipsurile materialului trimis, în scopul îmbunătățirii sau refacerii acestui material. În afară de ajutorul foarte redus dat unor cadre tinere care au fost antrenate în munca de redactare a notelor și recenziilor, redacția revistei nu și-a împlinit suficient sarcina de a stimula și ajuta desfășurarea activității științifice pe tărâmul istoriei și filosofiei.

Revista „Studii” n'a reușit să devină o tribună a catedrelor de istorie și filosofie; n'a contribuit decât prea puțin la desbaterea problemelor încă neelucidate din istoria patriei noastre. Nu a întocmit și nu a publicat articole de analiză marxist-leninistă a problemelor actuale care să oglindească marile prefaceri economice, social-politice și ideologice din țara noastră (funcțiunea statului de democrație populară, problemele luptei de clasă în perioada actuală, etc.); n'a adus un aport suficient în reeducarea cercetătorilor și în formarea cadrelor noi de cercetători în istorie și filosofie.

Analizând aceste lipsuri redacția revistei „Studii” va face maximum de eforturi pentru a remedia greșelile mai sus menționate. Ne vom strădui să contribuim prin toate mijloacele de care dispunem pentru dezvoltarea la un înalt nivel a științelor sociale din țara noastră, participând activ la lupta dusă de poporul nostru pentru victoria păcii și socialismului, baza înfloririi științei și culturii în Republica Populară Română.

IMPERIALISMUL AMERICANO-ENGLEZ — DUȘMAN DE MOARTE AL POPORULUI ROMÂN *)

60 de familii stăpânesc imensele bogății ale Statelor Unite ale Americii și tot ele conduc politica internă și externă a acesteia. Sediul acestor 60 de familii este Wall-Street-ul.

În Statele Unite ale Americii trăesc, în afară de aceste 60 de familii, 140 milioane de oameni. În țara cu cei mai mari miliardari sunt oameni sleiți de foame. America numără azi 18 milioane de șomeri și 15 milioane de negri, care au singura posibilitate de a fi sclavi și singurul drept de a se lăsa linșați. Dacă nu vor — și ei nu vor — să se lase linșați, li se acordă un drept în plus, temnița sau scaunul electric.

Morgan, Rockefeller, Mellon, Ford, Marshall, Dupont și alți miliardari jefuesc și subjugă propriul lor popor, jefuesc și subjugă multe alte popoare, tinzând în pofta lor nesățioasă de putere și noi averi să cetropească țările întregului glob pământesc.

Patronii trusturilor din U.S.A. au supus țările din centrul și Sudul Americii și și-au întins stăpânirea, sub diferite forme, în alte continente. Lenin a demascat cu o vigoare extraordinară rolul agresiv și tâlhăresc al imperialismului american, misiunea acestuia de sugrumător și călău al mișcărilor populare de eliberare.

Imperialiștii americani au elaborat o întregă politică cunoscută sub numele de „dollar diplomacy“ (diplomația dolarului), cu ajutorul căreia caută să cetropească noi țări și să subjuge alte popoare.

Trusturile americane, mânate de nevoia de a face export de capitaluri, încep prin a oferi „ajutor“, apoi contractează împrumuturi condiționate bineînțeles de o serie de angajamente: dobânzi, concesiile, conducere americană, etc., care până la urmă duc la colonizarea țării respective.

Dar politica numită „dollar diplomacy“ nu se limitează la aceste metode. Ea se exprimă cu cea mai mare tărie în politica agresivă, războinică a Statelor Unite, a căror istorie este îmbibată cu sângele popoarelor înrobite și jefuite. Un secretar de stat american a declarat cu cinismul caracteristic oamenilor de afaceri americani că în cazul când un stat debitor se găsește în criză „se va interveni cu forța armată“ pentru asigurarea intereselor capitaliștilor americani.

*) Din „Scânteia“ Nr. 1964, din 13 Februarie 1951.

Pentru apărarea acestor murdare „interese“, trusturile din Wall-Street au trimis forțe militare în țările marshallizate din Europa, au venit în ajutorul imperialismului francez în Viet-Nam, au cotoplit Taiwanul și varsă valuri de sânge în eroica Coree. Mănat de o neîngrădită poftă de jaf și de atotputernicie, imperialismul american și englez este dușman de moarte al libertății popoarelor.

1

Poporul român a cunoscut pe propria spinare tendințele înrobitoare ale capitaliștilor englezi și americani.

Cu o cruzime de vampiri au jefuit țara românească imperialiștii americani și englezi.

Fabricanții și bancherii englezi au poposit mai demult pe meleagurile noastre. Cu cât creștea lupta poporului român împotriva jugului otoman, cu cât creștea posibilitățile de dobândire a independenței naționale în urma victoriilor armatelor ruse împotriva celor otomane, cu atât mai provocatoare era politica guvernului englez. Încă în secolul al 18-lea, după victoria Rusiei asupra imperiului otoman și încheierea păcii dela Kuciuc-Kainargi, Rușii au prevăzut o serie de obligații pentru Turci, care dacă ar fi fost aplicate ar fi însemnat, după cum arată istoricul burghez N. Iorga, asigurarea independenței Țărilor Române. Guvernul englez a inițiat atunci o alianță cu Prusia și Olanda pentru a apăra imperiul otoman de destrămarea și implicat pentru a menține jugul turcesc asupra Țărilor Române.

Atunci când destrămarea imperiului otoman a devenit de neînălăturat, lordul Palmerston, consecvent politiciii dușmănoase a guvernului englez față de interesele naționale ale României, a expus un plan întreg de împărțire politică a Europei, în care se prevedea că „Moldova, Valahia și strămtorile Dunării trebuiesc date Austriei“ și nu poporului român care sângera pentru independența sa națională.

Unirea națională din 1859, creșterea luptei poporului român pentru scuturarea jugului otoman, au determinat o intensificare a acțiunii capitalismului englez, pentru jefuirea și infeudarea Țării Românești. Finanța engleză a început „să ne ajute“. În 1863 Banca Bothers din Londra acordă României un împrumut de 916.000 lire sterline. În fapt, după regulile cămătărești, România a primit numai 679.244 lire sterline, restul fiind considerat dobândă. Cărdășia tenebroasă dintre imperialiștii englezi și guvernul de slugi burghezo-moșierești al României a făcut ca, pentru stingerea acestei datorii, România să plătească 948.161 lire sterline. În afară de aceasta, finanța engleză a primit drept garanție ipotecarea vămilelor, adică *controlul asupra comerțului exterior al României*.

Un fapt care demască și mai puternic atitudinea de stăpâni coloniali a englezilor este că în același an agenția engleză din Galați mutată la București cu rangul de Bancă, în urma unui împrumut acordat guvernului român, primește în schimb până și *dreptul de a emite monedă în România!* Țara noastră era tratată ca o adevărată colonie!

Sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX-lea a însemnat pentru imperialismul american și englez o adevărată întrecere pentru jefuirea bogățiilor românești, pentru exploatarea muncitorimii

și țărânimii române, pentru subjugarea economică și politică a Patriei noastre.

Industria petroliferă, marele concern american Standard Oil stăpânea la noi în țară *Societatea Româno-Americană și Teleajen Ploiești*.

Înființată în 1904, Societatea Româno-Americană a început cu un capital de 2.500.000 lei. Printr'o spoliere nemaipomenită a bogățiilor țării și a muncitorilor români, ea ajunge imediat după primul război mondial la 500.000.000 lei, ceea ce înseamnă că *și-a mărit capitalul de 20 de ori!*

În acest răstimp, concernul american n'a făcut investiții niciun dolar. Chiar în parlamentul burghezo-moșieresc un deputat a trebuit să recunoască că erau „*bani românești americanizați, iar nu bani americani românizați*“.

Imperialismul englez nu s'a lăsat mai prejos în jefuirea țării noastre. Societatea petroliferă Astra Română afiliată trustului englez Royal Dutch a avut la început un capital de 24,4 milioane lei. Ei bine, capitalul Astei Române s'a ridicat numai din stoarcerea bogățiilor țării și din exploatarea sălbatică a muncitorilor, până la 13 miliarde de lei (după cursul acțiunilor) adică *a crescut până în 1924 de 520 de ori!*

Pentru a ne da seama în ce măsură bogățiile românești încăpuseră în mâinile imperialiștilor americani, să privim următoarele date: în ajunul primului război mondial petrolul românesc era stăpânit de 3 grupuri principale: grupul englez prin Astra Română, grupul german prin Vega, Concordia, etc. și grupul american prin Standard Oil. Standard Oil deținea în România 13,72% din capital și 31,4% din producția totală de petrol, iar întreprinderile românești dețineau 6,3% din capital și numai 3,80% din producția totală de petrol.

II

În timpul și după primul război mondial, imperialiștii americani și englezi au jefuit fără milă țara noastră, au comercializat sângele ostașilor noștri și au călcat în picioare cele mai sfinte sentimente naționale ale poporului român. După ce imperialiștii anglo-franco-americani și slugile lor burghezo-moșierești din țară au aruncat România în primul război mondial, la 21 Octombrie 1916, guvernul român încheie o convenție prin care Banca Națională a României acordă Statului român un împrumut de 300 milioane lei.

Cât de împletite erau acțiunile tâlhărești ale imperialiștilor englezi cu ale marilor financieri români, o arată faptul că prin această convenție, guvernul trădător burghezo-moșieresc se obligă a depune o garanție de 100 milioane lei acoperire metalică... *la Londra în lire sterline!* Aurul românesc depus la băncile engleze drept garanție pentru un împrumut la Banca Națională a României — tată până unde mergea aservirea țării noastre!

Pentru a determina intrarea României în acest război imperialist în care nu avea ce căuta, imperialiștii englezi promis României ajutor în armament și mai ales o acțiune militară paralelă la Salonic. Se știe prea bine azi că România n'a primit niciun ajutor dela imperialiștii englezi, că trupele engleze și franceze n'au început acțiunea la Salonic. În acest timp sute de mii de ostași români împinși la luptă pentru

o cauză străină de interesele lor au fost măcelăriți la Turtucaia și în Carpați, în așteptarea ajutorului englez care nu a venit niciodată.

Acest ajutor nu a venit pentru că nu viața ostașilor români, ci stoarcerea bogățiilor României era preocuparea imperialiștilor anglo-americieni. Iată un caz tipic în această privință.

După ce imperialiștii anglo-franco-americieni ajutați de burghezia și moșierimea română au împins România în război, fără să-i dea ajutorul făgăduit, o mare parte a țării a fost cotoplită de imperialismul german. A avut loc cunoscuta retragere care își are și ea istoricul ei. La cererea „aliatilor”, în special la cererea guvernului englez, guvernul român a distrus în momentul retragerii instalațiile exploatărilor petrolifere din Muntenia și depozitul de petrol și derivate. Această operație a fost supravegheată de coloneii englezi Thomson și Griffiths (deputat în Camera Comunelor). Județele Dâmbovița, Prahova și Buzău au fost transformate la cererea și cu ajutorul guvernului englez, într-o mare de flăcări. Numai în orașul Ploești au fost arse și distruse 60.000 vagoane petrol și benzină.

Cu un cinism fără pereche, imediat după încheierea păcii, imperialismul englez a pretins că distrugerea bogățiilor românești nu trebuie să atingă profiturile concernului Royal Dutch și că tot românii trebuie să suporte aceste pagube. El a mers până acolo încât a impus guvernului român să plătească daune pentru pagubele suferite de Royal Dutch, în urma distrugerilor făcute în 1916 la cererea guvernului englez.

Guvernul burghezo-moșieresc din România, unealtă servilă a imperialismului, călcând în picioare interesele României și demnitatea ei națională, a acceptat până și acest lucru. La 19 Octombrie 1925 ministrul României la Londra comunică trezoreriei britanice că guvernul român va acoperi în 1926 „daunele aduse sondelor și rafinăriilor de petrol distruse în 1916”. Intr’adevăr în 1926, guvernul burghezo-moșieresc emite o rentă specială pentru a plăti trusturilor imperialiste engleze „daunele” de mai sus.

Imperialismul american și englez trata România ca o colonie. Fiecare „ajutor” acordat însemna pe lângă jefuirea țării o lovitură dată independenței noastre. o tot mai adâncă înfeudare a țării noastre intereselor imperialiste.

Este de ajuns să amintim că în 1917, atunci când ostașii români luptau și sângeau la Mărăști și Mărășești, cu credința sinceră că luptă împotriva coteropitorilor și pentru independența națională a României, „aliatii” impuneau țării noastre pentru „ajutorul” acordat nu numai mari dobânzi și grele concesi, ci și condiții care loveau în independența națională a țării.

Pentru așa zisul „ajutor” acordat „aliatului” său România, guvernul englez a impus următoarea obligație: „Guvernul român nu are voie să cumpere valută străină decât dela tezaurul britanic sau prin Banca Angliei cu aprobarea tezaurului britanic”.

La rândul său, imperialismul american impunea României grele poveri. Cu prilejul tratativelor de pace (1919) a venit la Versailles în numele Americii președintele Wilson, pe care presa burgheză îl prezenta drept „înger păzitor al păcii”. Sub masca de înger se ascundea însă un reprezentant tipic al imperialismului hrăpăreț american. Pe

drept cuvânt Lenin îl numea pe Wilson „căpetenia miliardarilor, sluga rechinilor capitaliști“.

În timpul tratatelor de pace, Baruch, unul din cei mai apropiați colaboratori ai lui Wilson, a anunțat că vrea să aibă o întrevedere cu delegația română. La această întrevedere omul lui Wilson declară într'un limbaj de stăpân colonial: America nu admite ca prin înțelegeri potrivnice intereselor ei, România să acorde altor țări concesiunea exclusivă a petrolului și că în asemenea caz serviciul de aprovizionare american nu s'ar mai putea interesa, de nevoile României și nici pe alte țărâmurî România n'ar putea conta pe sprijinul Americii.

E bine să amintim aci că în 1919 economia țării românești era desorganizată. Poporul român suferea de o foame cumplită. Oamenii mai în vârstă își amintesc bine de greaua situație din acea vreme. În acele momente când un ajutor real ar fi putut astâmpăra foamea multor copii, femei și bărbați din țara noastră, omul lui Wilson exercită un șantaj nerușinat asupra României, amenințând că Statele Unite nu vor trimite alimente, dacă nu se acordă lui Standard Oil concesiuni petrolifere.

4 zile după convorbirea cu Baruch prestunea se face simțită. Cunoscutul reprezentant al trusturilor imperialiste americane, Hoover, care conducea întreaga organizare a aprovizionării, trimite României o notă în care spune:

„...aprovizionarea americană va înceta dacă nu se satisfac fără întârziere condițiile cerute și care sunt:

— vânzarea stocului de petrol;

— recunoașterea dreptului de prioritate a Americii asupra creanțelor României... asupra tuturor creditelor consimțite sau ce vor fi consimțite pentru aprovizionarea și refacerea țării, etc., etc.“.

Ca și în anii de secetă 1945-1946, imperialiștii americani exploatau foametea pentru a obține înrobirea țării. În 1945-1946 nu se mai afla însă la putere burghezia și moșierimea, ci un guvern în care clasa muncitoare și Partidul ei aveau cuvântul hotărîtor și care au știut să respingă cu demnitate ticălosul șantaj imperialist.

III

Ingroziiți de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, imperialiștii americani și englezii s'au aruncat cu furie împotriva tânărului Stat Sovietic.

Wilson, „îngerul păzitor al păcii“, căpetenia miliardarilor americani, sprijinea forțele contrarevoluționare ale lui Denikin, ale lui Kolceak, etc. care acționau împotriva puterii sovietice și trimitea el însuși trupe de mercenari americani în Rusia. Imperialismul american și englez era în fruntea intervenției antisovietice.

Cu ajutorul burgheziei și moșierimii, imperialiștii americani și englezi transformă România într'un post înalțat împotriva Rusiei Sovietice. Cu condiția ca să servească scopurilor antisovietice, Wilson „consimte la sporul de teritoriu“ al României, împingând-o să lupte împotriva Republicii Sovietice și împotriva revoluției din Ungaria. Guvernul burghezo-moșieresc îndeplinește misiunea contrarevoluționară ce-i fusese încredințată de imperiul american.

Impotriva acestei acțiuni mișelești, s'a ridicat proletariatul revoluționar din țara noastră. Într'un manifest ilegal editat de grupurile comuniste din România care luptau pentru apărarea Republicii Sovietice, politica reacționară a burgheziei și ciocoimii românești a fost puternic demascată, arătându-se că exploatorii „...au făcut totul pentru a ajuta pe generalul Vranghel, pe banditul Petliura și pe toți dușmanii Republicii Sovietice. Declarând, pe de o parte, că rămâne neutră, România burgheză a făcut de fapt din teritoriul ei o bază de operațiuni împotriva Sovietelor. În România se formau bande... În România se organiza spionajul, prin România treceau armatele lui Bredou, îndreptându-se din Polonia în Crimeea, prin România au trecut trenuri cu muniții transmise Poloniei...”.

Paralel cu transformarea României într'un post înaintat antisovietic, imperialiștii americani și englezii transformă țara noastră într'o semicolonie. Industria noastră, căile ferate, transportul maritim erau greu lovite în urma primului război mondial și trebuiau refăcute. În ce fel s'au oferit imperialiștii americani și englezii să „ajute” România?

În confidențele sale, Marghiloman notează (8 Ianuarie 1920 „Note politice” Volumul V): „Americanișii oferă organizarea și complectarea căilor ferate în schimbul concederii lor pentru 25 ani;

Englezii ne dăruiesc un cuirasat și ne oferă alte vapoare cu prețul fierului vechi, cu condiția să punem un amiral englez în capul marinei”.

Imperialiștii englezi erau grijulii și față de celelalte ramuri ale vieții noastre economice. Ei considerau că România are nevoie și de instructori englezi, pe lângă amiralul englez. De aceea ne comunică prin reprezentantul lor Rattigan: „Putem da de toate, și mulți bani, dar dorim să avem funcționari englezi în administrația Dvs.”. (Marghiloman, Vol. V, 1930). Burghezia și moșierimea română au acceptat bineînțeles și „mărfurile” și „funcționarii” englezi.

Ce reprezentau mărfurile trimise României, reiese din următoarele fapte:

În 1925 se încheie o convenție între guvernul burghez român, societatea engleză Vickers din Londra și Reșița prin care se creau două uzine metalurgice, una la Cugir și alta la Copșa.

Aportul societății Vickers consta în 1001 mașini valorând circa 100.000.000 lei. Mai târziu firma Vickers se obligă să mărească stocul de mașini la 2117. Comisia de control a avuțiilor Publice constată însă cu prilejul preluării mașinilor „că toate mașinile nu sunt utilizabile fără reparațiuni, fiind vechi”. Acesta era „ajutorul” colonialiștilor englezi trimis țării noastre.

Politica de jefuire și înrobire a țării noastre de către imperialismul american și englez reiese din toate concesiunile obținute atât în petrol cât și în industria metalurgică, în transporturile noastre, la Societatea Telefoanelor, la C.A.M., etc.

Un alt exemplu cu privire la caracterul tâlhăresc al „ajutorului” american: în 1925 datorita României față de Statele Unite ale Americii se ridica la 36.128.498 dolari. La această sumă s'a adăugat o dobândă de 8.461.502 dolari, deci totalul datoriei din 1925 se ridica la 44.590.000 dolari. Guvernul american a căzut la înțelegere cu guvernul burghez-moșieresc din România ca această sumă să fie achitată în etape. Pentru stingerea acestei datorii www.dacoromanica.ro să plătească drept

„interese“ 77.916.260 dolari, deci în total 122.506.260,05 dolari, cu alte cuvinte de trei ori cât era datoria inițială de 36 de milioane! Nu există om cu dragoste de țară care să nu se revolte împotriva condițiilor pe care le impuneau gangsterii americani!

IV

Intensificând teroarea antipopulară, burghezia și moșterimea se rostogoleau tot mai mult în mlaștina aservirii țării capitalului internațional. Masele muncitoare din țara noastră își amintesc prea bine rolul experților străini trimiși în România de către imperialiști în timpul crizei din 1929-1933.

Experții economici străini, în frunte cu Rist, care s'au stabilit în țara noastră ca niște stăpâni, au întocmit planul de eșire capitalistă din criză, aplicând sângeroasele curbe de sacrificiu muncitorilor și funcționarilor români.

Tot imperialiștii americano-franco-englezii împreună cu slugile lor din România au organizat sângeroasa represiune din 1933.

Nu este întâmplător faptul că în acea perioadă de fascizare a țării în scopul pregătirii războiului împotriva Uniunii Sovietice, *imperialiștii americani au trimis oa „specialist” în România, pe generalul-călău Douglas Mac Arthur, pe atunci șeful Statului Major al armatei americane*. Acest sângeros ucigaș de popoare a sosit în țara noastră în 1932, după ce participase la manevrele militare în Polonia coloneilor fasciști — altă bază de operațiuni antisovietică. După ce a inspectat armata română și a benchetuit împreună cu Carol von Hohenzollern și cu politicianii național-țărăniști și liberali, Mac Arthur s'a întâlnit la Constanța cu o escadră navală engleză, care venise — desigur nu întâmplător — în acelaș timp pentru a inspecta forțele navale și porturile românești.

După cum se vede, generalii americani inspectau armata română ca pe orice armată colonială!

Partidul nostru a fost singura forță politică, care a ridicat steagul luptei împotriva pregătirii războiului antisovietic. Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, care se găsea în acel timp în fruntea Comitetului Central de acțiune al ceferiștilor, a demascat cu vigoare politică potrivnică interesele naționale ale poporului român pe care o ducea guvernul burghez. Intr'un articol publicat în „Buletinul Comitetului de Acțiune împotriva războiului” (4 Februarie 1933) tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej combătea „politica de subordonare pe care o duce guvernul din București” față de imperialiștii din Apus, arătând în concluzie că „urzitorii războiului nu sunt numai marii industriași Detterding, Schneider, Luchor, etc. ci și domnii Auschnit, Mociornița și Lemaitre, etc.”. Chemând masele muncitoare la lupta împotriva războiului imperialist, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej arăta că „pericolul de război trebuie arătat neconținut în toate manifestările sale... Acest pericol trebuie subliniat mereu și concret” și autorul articolului încheia astfel: „Având un țel clar înaintea sa, mișcarea antirăzboinică va găsi cu ușurință mijloacele practice și cele ma eficace de a se opune cu hotărîre noului război”.

Aceste cuvinte atât de actuale le rostea tovarășul Gheorghiu-Dej cu 10 zile înainte de eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din

1933. Organizate și conduse de Partidul Comunist din România aceste lupte au fost expresia nobilei poziții patriotice a clasei muncitoare, conduse de Partidul Comunist, împotriva subjugării țării noastre imperialiștilor mondiali, împotriva pregătirilor războiului antisovietic, pentru pace și pentru apărarea intereselor vitale ale clasei muncitoare, ale întregului popor român.

Înscăunarea la putere a dictaturii lui Hitler, asigurată cu sprijinul deplin al cercurilor imperialiste din America, s'a oglindit și în politica țării noastre. Imperialiștii americani și englezi au fost aceia care au împins Germania împotriva U.R.S.S. În această direcție a fost împinsă și România.

Un exemplu tipic al acestei politici îl reprezintă atitudinea imperialiștilor americani și englezi în chestiunea dunăreană.

Este cunoscut că încă în secolul trecut a fost înființată Comisia Europeană a Dunării, ca instrument de dominare a țărilor dunărene de către statele capitaliste din Apus. Călcând în picioare interesele statelor dunărene, puterile capitaliste dețineau controlul absolut al Dunării, stabileau și încasau taxe asupra navigației, etc.

După primul război mondial, imperialiștii americani și englezi au întocmit o nouă convenție dunăreană (1921), în cadrul căreia s'a creat România una din cele mai umilitoare situații. Puterile imperialiste continuau să controleze navigația pe Dunăre, să încaseze taxe și beneficii, în timp ce niciun român n'avea voie să facă parte din personalul de conducere al Comisiei Dunărene.

În ajunul celui de al doilea război mondial, imperialiștii americani și englezi au dat Germaniei hitleriste mână liberă pe Dunăre. La conferința dela Sinaia (1938) și prin acordul dela București (1939), ei au modificat statutul din 1921, creând condiții ca Dunărea să devină un fluviu german, factor important pentru pătrunderea Germaniei hitleriste în țările dunărene și pentru pregătirea războiului antisovietic.

Este știut și dovedit faptul că în acelaș timp, imperialismul american a dat ajutor industriei germane de război, organizând o intensă colaborare a companiei „Standard Oil” cu „I. G. Farben Industrie” precum și o serie de acțiuni comune privind extragerea și prelucrarea materiilor prime de interes strategic.

Această colaborare a imperialismului american, englez și cel hitlerist a avut loc și pe teritoriul țării noastre. Împingând imperialismul hitlerist și România împotriva Uniunii Sovietice, „Standard Oil” „Royal Dutch” și-au asigurat totodată beneficiile de război printr'o colaborare strânsă cu capitalul german. Peste noapte firmele americane din România și-au completat consiliile de administrație cu agenți nemți.

Societatea „Româno-Americană” a încredințat o parte din acțiuni hitleriștilor Klassen, Breme, Geyer, etc. Majoritatea acțiunilor au rămas însă în mâna trustului „Standard Oil”, prin intermediul lui „I. G. Farben Industrie”. Trustul britanic „Imperial Chemical Industries”, care controla „Societatea Română de Explosivi”, a vândut acțiunile acesteia din urmă ramurei germane a trustului „Dynamit Nobel”. Unele camuflări erau extrem de străvezii ca de pildă Societatea „Britania” care și-a schimbat peste noapte numele de „Alemania”. Această colaborare a capitalului american și german a asigurat trusturilor

anglo-americane profituri fabuloase din sudoarea muncitorimii române și din sângele vărsat de poporul român.

Societățile petrolifere „Româno-Americană” și „Astra Română” au mărit considerabil producția în timpul războiului hitlerist, pentru a-și mări beneficiile. „Astra Română”, de pildă, avea la sfârșitul anului 1943, o sumă de 14 miliarde lei fonduri de rezervă și de amortizare, la fondul de investiții de 12½ miliarde. Societatea „Româno-Americană” avea în 1943 un fond de rezervă de 6,5 miliarde lei, egal aproape cu investițiile, iar câștigul ei net pe anul 1943 s'a ridicat la 726 milioane lei. Toate aceste câștiguri colosale se scurgeau în Anglia și America prin Elveția sau alte țări neutre, unde se întâlneau sângeroșii capitaliști anglo-americani cu agenții lor germani.

Din cele de mai sus, este astăzi ușor de înțeles de ce întreprinderile societăților petrolifere americane și engleze n'au fost din 1941 și până în Aprilie 1944 — câteva luni înainte de sfârșitul războiului — ținta bombardamentelor americane și engleze. Numai atunci când au văzut că varianta Churchill, care prevedea debarcarea în Balcani și ocuparea țării noastre de către americani și englezi nu are șanse de reușită din cauza vijelioasei înaintări a Armatei Sovietice și a eliberării României, imperialiștii americani și englezi au început să bombardeze întreprinderile petrolifere cu scopul de a împiedica poporul român să intre în posesia marilor bogății ale subsolului românesc, stăpânite până atunci de trusturile anglo-americane.

După instaurarea democrației populare în țara noastră, imperialismul american și englez a încercat să repete mârșăvia de după primul război mondial. Fără rușine el a căutat să impună României să plătească daune capitaliștilor anglo-americani pentru distrugerea instalațiilor petrolifere în 1944 de către însăși bombardierele americane și engleze !

Imperialiștii americani și englezi voiau deasemeni să impună, la Conferința de Pace de la Paris, ca România să scutească de orice impozit, contribuțiuni sau taxe excepționale pe orice reprezentant american și englez care ar face afaceri în România — în schimb toate bunurile și drepturile românești de pe teritoriul Americii și Angliei rămânând la discreția guvernelor acestora.

Cu ajutorul Uniunii Sovietice, țara noastră a reușit să frângă poftele hrăpărețe ale imperialiștilor americani și englezi. Au apus vremurile când imperialiștii porunceau în țara noastră. Republica Populară Română este un stat independent și suveran, care a tăiat ghiarele tâlharilor imperialiști americano-englezi.

V

Caracterul hrăpăreț și prădalnic al imperialismului american, tendința lui de dominație mondială se manifestă cu o violență deosebită după cel de al doilea război mondial.

Eforturile agresive războinice ale Statelor Unite se îndreaptă împotriva Uniunii Sovietice, a țărilor de democrație populară și a marii Republici Populare Chineze.

Imperialiștii americani nu vor să se împace cu gândul că poporul român s'a smuls din www.dacoromanica.ro croindu-și o viață li-

beră, conformă cu voința sa. Ei turbează de mânie că nu-și mai pot spori beneficiile, exploatând și asuprind poporul nostru, că nu mai pot porunci în țara noastră.

Prin serviciul lor de spionaj și prin diplomații lor spioni, Statele Unite au organizat și condus o serie de comploturi criminale ale unor bande de legionari fasciști, foști moșieri și capitaliști, trădători de țară, cu scopul de a răsturna prin violență regimul de democrație populară și a restaura vechiul regim burghezo-moșieresc, au organizat o activitate de spionaj și de sabotaj în țară, și și-au mobilizat posturile de radio și venala presă a trusturilor pentru a calomnia și lansa cele mai grosolane minciuni și provocații împotriva poporului nostru muncitor și a Patriei noastre, Republica Populară Română.

La Organizația Națiunilor Unite, pe care vor să o transforme într-un instrument al politici lor agresive, imperialiștii americani se opun cu îndârjire admiterii țării noastre și a altor republici populare.

Ațățătorii la război americani, furioși din cauza înfrângerilor ce le suferă, ar dori să întindă în lumea întreagă războiul sângeros pe care-l duc în Coreea, unde extermină populația pașnică, distrug orașe și sate, întrecându-se în atrocități cu monștrii hitleriști. Acești canibali ai secolului nostru ar dori să prefacă și țara noastră liberă, constructoare a fericirii oamenilor muncii, într-o Coree însângerată, să distrugă ceea ce construim cu dragoste, să ucidă femeii și copii.

Acestor planuri ucigașe, oamenii muncii din țara noastră le răspund cu hotărârea lor patriotică de a apăra pacea, de a obține noi succese în construcția socialismului, de a întări Patria și de a apăra cu prețul oricăror sacrificii libertatea și independența Republicii, pământul sfânt al țării, scumpele noastre cuceriri revoluționare.

Republica noastră Populară consolidează și adâncește prietenia cu toate popoarele țărilor de democrație populară, cu gloriosul popor chinez și îndeosebi cu marele și invincibilul popor sovietic de a cărui forță s'au lovit și s'au sfărâmat toate planurile imperialiștilor mondiali.

Trebue să sădim și mai adânc patriotismul socialist și internaționalismul proletar în conștiința oamenilor muncii și îndeosebi în conștiința tineretului, ridicându-le simțul de mobilizare în scopul de a fi gata să dea riposta meritată dușmanilor Patriei noastre.

Este datoria istoricilor patrioți de a cerceta și scoate la iveală nenumeratele documente și fapte care demască caracterul colonialist pe care imperialiștii americani și englezi l-au impus în relațiile cu țara noastră, actele lor de brigandaj împotriva poporului nostru, unelțirile lor războinice agresive pe teritoriul țării noastre.

În activitatea propagandistică și agitatorică de partid, să înfățișăm masselor chipul bestial al imperialismului american stăruiind nu numai asupra unelțirilor lui actuale, ci și asupra vechii lui dușmăanii față de poporul nostru.

Sarcina demascării neobosite a imperialismului american, ca dușman sângeros al păcii și al libertății popoarelor, ca dușman de moarte al poporului român — este o sarcină de cea mai mare importanță în lupta pentru pace.

COMUNA DIN PARIS ȘI ECOUL EI IN PRESA CONTEMPORANĂ DIN ROMÂNIA (1871—1880)

de Acad. P. CONSTANTINESCU-IAȘI

Pentru istoria omenirii Comuna inaugurează o nouă perioadă, ea „a fost prima încercare glorioasă, eroică, dar totuși neisbită a proletariatului de a întoarce istoria împotriva capitalismului”¹⁾.

Era firesc ca întreaga muncitorime din lume — în primul rând membrii Internaționalei I-a — să se intereseze de aproape de lupta dela Paris, care, cu tot insuccesul, le-a dat avânt în lupta lor împotriva orânduirii capitaliste. „În mișcarea actuală, ne sprijinim cu toții pe umerii Comunei” — scria Lenin în 1905.

În țara noastră nu exista o muncitorime organizată, cu atât mai puțin membri ai „Asociației Internaționale”, după cunoștințele istorice de până acum. Existau — în afară de lucrători — multe elemente din mica burghezie și printre intelectuali, care aveau cunoștințe despre socialism și mișcările muncitorești din Apus; exista o influență a mișcării revoluționarilor democrați din Rusia. În România către începutul decadei a IX-a a secolului XIX, Comuna din Paris a fost comemorată la fiecare aniversare aproape, începând din anul 1881, de organizațiile socialiste.

Karl Marx, în studiul său asupra Comunei din Paris²⁾, pomenește — e drept, în legătură cu elementele „negative” ale circumstanțelor Comunei — și despre români. Vorbind despre „admirabila prefacere” pe care a înfăptuit-o Comuna asupra Parisului, Marx spune: „Parisul nu mai era locul de întâlnire al latifundiarilor englezi, al absenteiștilor irlandezi, al foștilor stăpâni de sclavi și al parveniților americani, al foștilor stăpâni de iobagi ruși și al boierilor valahi”.

În caracterizarea scurtă pe care o face, dintr'un anumit punct de vedere, celui de al doilea imperiu, imperiul lui Napoleon III, Marx afirmă: „...Aventurierii din toate țările se năpustiră, la chemarea lui, pentru a lua parte la orgiile sale și la jefuirea poporului francez. Chiar și în momentul acesta³⁾, mâna dreaptă a lui Thiers continuă să fie Gănescu, vagabondul valah”.

Au existat însă și alții de români, care au privit cu simpatie Comuna. În publicistica și literatura română din timpul Comunei și din primii zece

1) I. V. Stalin, „Problemele leninismului”. Ed. II-a P.M.R., p. 289.

2) „Adresa Consiliului General cu privire la războiul civil din Franța din 1871” în „Războiul civil din Franța”, ed. P.M.R., București, 1948, p. 55—143.

3) Adresa a fost redactată de P. P. Thiers în ziua de 13 februarie 1871.

ani, după Comună — epocă de care ne interesăm în studiul de față — acest mare eveniment a fost mult comentat, uneori cu mare interes. Mai toate ziarurile vremii din vechea Românie sau cele românești din Ardeal, au urmărit cu atenție — unele zi de zi — Comuna din Paris, chiar dacă au criticat-o, conform intereselor de clasă ale categoriei sociale pe care o reprezentau. Acest interes nu consemna numai datoria profesională a presei de informație. El provenea, la unele ziare, și din atitudinea prietenoasă Comunei.

Interesul pentru Comună mai trebuie atașat ideii republicane, legată de mișcarea antidinastică și antimonarhică, partizanii ei din România văzând în Versailles și Thiers dușmanii Republicii franceze și ai Republicii în genere. Ideia republicană era legată și exprimată deschis ca o atitudine împotriva domnitorului prusac, Carol I, reprezentantul tipic al capitalismului apusean, a cărui influență și caracter de exploatare creștea mereu. Simpatia pentru Franța revoluțiilor dela 1789, 1830 și 1848, se împletea cu sentimentul mai larg față de Franța, a cărei demnitate națională Comuna din Paris o apăra în fața Germaniei lui Bismarck, către care mergeau simpatiiile lui Carol de Hohenzollern.

Dovezile de atenție, înțelegere a Comunei și explicarea justă a onora dintre aspecte. apar numeroase, chiar în lipsa unor organizații și prese sociale.

I

Încă înainte apariției Comunei, mișcările populare de răsturnare a Imperiului și instituirea Republicii în Septembrie 1870 sunt semnalate în presa românească. Ne oprim numai asupra câtorva.

„Federațiunea”, ziar care apare la Budapesta între anii 1868-1876, sub redacția lui Ion Poruțiu și Al. Roman, publică o corespondență din Paris în numărul său dela 30 August (11 Septembrie, 1870), comentând evenimentele care au instaurat republica. „Franța avea nevoie de revoluție pentru a fi salvată” — se adaugă. „Albina”, comentând în numărul său dela 28 Octombrie (10 Noembrie, 1870), evenimentele dela începutul lui Noembrie din Paris, subliniază marea manifestație a poporului, când s’au format o „Comună din Paris” și un „Comitet de salutare publică”, din care făcea parte și Flourens, unul din conducătorii Comunei din 1871.

Evenimentele dela 22 Ianuarie 1871, care prevestesc Comuna, sunt pe larg relate de ziarul „Pressa”, cotidianul conservator, care apare la București între anii 1868—1881. Era un ziar răspândit, apărător al intereselor moșierimii și dușman liberalilor; s’au ocupat de Comună și membrii ei tot timpul apariției sale sub forma unor critici aspre bineînțelese.

„La Paris se fac încercări de răscoală ultra republicane” scrie „Albina” (25 Februarie). „Adunarea Națională dela Bordeaux își face de cap”, comentează „Federațiunea” (15 Februarie). Știri similare despre „demonstrațiile din Montmartre și Belleville, care s’au prefăcut în revolte” (27 Februarie) sau „provocarea armatei la noua insurecțiune” (14 Martie) dă cunoscutul ziar ardelenesc „Gazeta Transilvaniei”, care apare din Martie 1838 fără întrerupere un veac.

Primele știri asupra Comunei le dă ziarul din București „Românul”. În numărul dela 8 Martie anunță: „Însurgenții au coprins ospelul orașului și au proclamat comuna. Comitetul centrale a dat două proclamațiuni prin care invită a se face alecțiuni comunale. După ce guvernulu care a trădatu Franca va fi gonitu, elu (comitetulu) își va depune mandatulu în mânilu poporulu ca să stabilească adevărata republică”.

În același număr se mai dau și alte amănunte cu un comentariu: „Nu putem decât să fim îngrijiți de rezultatele ce vor avea evenimentele, așteptând cu anxietate știri nouă și mai detaiate”. În numărul următor alte știri... „Azi-măine garda națională va trece la însurgenți...” și comentariul „Este un adevărat război civil...” Numai într’un singur număr — dela 11 Martie — sunt date șapte informații amănunțite după „Gazeta Românească” sau după „Serviciul

telegrafic al Monitorului". Sunt relatate, cu sublinieri, fraternizările trupelor cu „insurgenții”; pe bulevarde numeroase grupuri și „discursuri animate, dar niciun conflict”; membrii comitetului insurecțional sunt „mai toți necunoscuți „de populațiune, nu reprezintă decât niște doctrine comuniste”, se reproduce și apelul guvernului către populația Parisului. „Depeșile din Franța ne spun că revoluțiunea din Franța este deplin stăpână în Paris. Ea a constituit un guvern care dă proclamațiuni, convoacă alegători pentru alegeri comunale, decretă dizolvarea armatei permanente, acordă amnistie pentru toate crimele și delictele politice, face în fine, act de un adevărat guvern”. Și spre încheiere: „Ce va ieși oare din aceste grave împrejurări, a căror cauză este situațiunea făcută Franței prin resbel, agravată prin actele de neîncredere pentru Paris, ce a făcut Adunarea și guvernul ei?”

Cum era de așteptat, „Pressa” primește știrea întronării Comunei, „Revoluția din Paris” cu ostilitate; pentru ea conducătorii Comunei ca Flourens și Rochefort sunt „baricadiști de meserie”, care „sacrifică patria și naționalitatea pentru iluzii cosmopolite!”

„Gazeta Transilvaniei” anunță fraternizarea ostașilor cu „rebelii”; „Fe-derațiunea” caracterizează evenimentele drept un „adevărat război civil”, datorită lui Thiers. „Albina” expune, în numărul dela 11 Martie, evenimentele din primele zile ale Comunei, care „și-a formulat postulatele sale patriotice”. Intre acestea: „dreptul de a-și alege însăși pe comandantul suprem; dreptul de a veghea asupra Republicii; desfacerea Adunării Naționale și convocarea unei constituante, liber alese, la Paris”. Și în comentariu: „Este aceasta deplorabilă mișcare și acțiune a maselor un paroxism al frigurilor sguuitoare ce apucară pe toți francezii cu inimă, după priceperea înfricoșatelor condițiuni de pace sau este revoltarea conștiinței naționale pentru intrigile și spiritul mârșav ce se manifestă în sferile astăzi decizitoare?” „Nu suntem încă în stare a constata”.

Comentatorul dela „Albina” era foarte aproape de adevăr, Comuna din Paris a însemnat revolta conștiinței naționale a maselor populare împotriva dușmanului extern, care încălcase patria, și în acelaș timp revolta împotriva conducătorilor incapabili și trădători — așa cum a arătat Marx, comentând Manifestul Comitetului central al Comunei, lansat la 18 Martie: „Proletarii din Paris, în mijlocul înfrângerilor și trădării claselor stăpânitoare, au înțeles că a sunat ceasul când trebuie să salveze situația, luând în propriile lor mâini conducerea treburilor publice”¹⁾. Sau, într’altă parte, cu privire la guvernul lui Thiers: „In acest conflict dintre datoria națională și interesul de clasă, guvernul apărării naționale nu șovăie nicio clipă: el se transformă în guvern al trădării naționale”²⁾.

Evenimentele își urmară cursul. Comuna se întărește, ia formele legale ale unui stat al poporului: un organism activ, întrunind totodată puterea executivă și cea legislativă. Consilierii comunali sunt aleși prin sufragiu universal; armata permanentă e înlocuită prin poporul înarmat, Garda Națională. Comuna era forma concretă a „republicii sociale”, pe care masele o reclamase. Intenția comunarilor era ca, după întărirea republicii la Paris, noua formă să se întindă și în restul Franței, în centrele mari orașenești mai întâi.

Noile schimbări sunt urmărite și relatate de cele mai importante publicații românești, cu mare atenție.

„Românul” publică numeroase informații și comentarii în numerele sale de la 12—16 Martie. „Garda Națională, supusă comitetului, ocupă forturile fără a fi întâmpinat nici o rezistență”. „Orașul este liniștit, mai toate magazinele sunt deschise”. Se descrie conflictul cu demonstrații „pașnici” (filfisonii neghiobi, cum îi numește Marx) în piața Vendôme. „La Paris liniștea și încrederea renaște”. „Riciotti Garibaldi a fost numit comandant al insurgenților”. „Comitetul central a decis darea în judecată a membrilor guvernului arestarea și darea

1) Karl Marx, „Războiul civil din Franța”, pag. 86.

2) Idem, pag. 58.

în judecată a lui Clémenceau și a jurnaliștilor care au disprețuit suveranitatea poporului", etc. etc. „Lyon a proclamat Comuna, Bordeaux, St. Etienne și Marsilia sunt asemenea revoltate; la Toulouse s'a proclamat Comuna". „O proclamațiune a comitetului central zice că comitetul a primit ieri pe delegații orașelor Lyon, Bordeaux, Marseilles, Rouen, care veneau să se informeze despre natura revoluțiunii și au plecat ca să dea semnalul mișcării ce se pregătește pretutindeni".

Ziarul boierilor români „Pressa", publică în acelaș răstimp opt informații și comentarii după presa versailleză și „slugile lor din presa europeană" (Marx, p. 81), inspirate din „L'Indépendance Belge", „Times", „Daily Telegraph". Dar este obligat să folosească și „Jurnalul Oficial" al Comunei, ceea ce dovedește că existau cititori ai „Presei" care doreau să cunoască și păreriile comunarzilor. În numărul dela 18 Martie se reproduce un articol din „Jurnalul Oficial", care justifică existența Comunei: „Proletarii Capitalei au înțeles, în mijlocul slăbiciunii clasei dominante, că a sosit pentru dânșii ora de a salva situațiunea, punând mâna pe conducerea afacerilor publice".

„Gazeta Transilvaniei" caracterizează astfel faptele: „... se constituiră democrații, alegându-și un comitet central de luptă contra reacțiunii...; acest comitet respinge învinuirea că insurgenții ar fi turburătorii ordinii; ei ocupă Hotel de Ville în numele poporului francez" (13 Martie). Se mai redau depeșe dela Londra, Paris și Bruxelles, în care sunt expuse obiectiv informații cu privire la evenimentele cunoscute din primele zile ale Comunei.

„Federațiunea" începe un lung comentariu — din numărul său dela 12 Martie — astfel: „Ceea ce am prevăzut în comentariul precedent că se va întâmpla din cauza culpabilei irezoluții a guvernului republican francez s'a întâmplat. Garda Națională a trecut la insurgenții". Sau: „Adunarea Națională, prin spiritul său de reacțiune, ostilitatea sa pentru ideia republicană, egoismul și incapacitatea sa reală, a contribuit foarte mult la deslegarea ce se produce în Paris... A vătămat și așățat sentimentele Gărzii Naționale, care voia cu pericolul vieții a salva rămășițele legalității". Adunarea este învinuită că a împins la războiul civil pentru a putea institui un regim legitimist (19 Martie).

Relatând aceleași fapte, „Albina" scrie: „Ziaristica democrată franceză crede, împreună cu lumea amică Franței, că poporul se va deștepta și va îndrepta răul; viitorul Franței va fi republica democratică" (14 Martie), căci pentru redactorul „Albinei" era clar ce însemna „Republica" lui Thiers. Apelul Comitetului central către Garda Națională învingătoare „este un op sublim". „Revoluționarii urmăresc scopul de a întări și a asigura democrația și Republica contra dușmanilor ei". (17 Martie).

În săptămâna dela 17—23 Martie Comuna pășește la o serie de măsuri, care-i întăresc situația. Acest fapt nu convenea clasei dominante reprezentată prin autoritățile dela Versailles. „Când Comuna din Paris luă în propriile ei mâni conducerea revoluției, când muncitorii simpli îndrăzniră pentru prima oară să se atingă de privilegiul de guvernare al „superiorilor" lor „firești", posedanții, și în împrejurări fără seamăn de grele își îndeplîniră munca în chip modest, conștiincios și eficace... vechea lume fu cuprinsă de convulsioni de mânia la vederea steagului roșu, simbol al republicii muncii, care fâlfâia deasupra Parisului", precizează Marx în opera amintită.¹⁾

„Românul" publică în aceste 7 zile 12 informații și comentarii, după care încetează brusc orice anunț referitor la întâmplările dela Paris. Chiar în relatarea evenimentelor din săptămâna citată, ziarul lui Rosetti ia o atitudine din ce în ce mai sovăelnică, deși continuă a fi ostil lui Thiers.

Se anunță rezultatul alegerilor din Paris, care dau o nouă putere Comunei. Comitetul Central „anunță că misiunea sa s'a terminat și-și părăsește postul în favoarea noilor aleși". „Comuna a fost proclamată solemn la 4 ore,

1) Karl Marx, op. cit., pag. 103-104

pe piața Ospelului Comunal...” „Ziarul „Le cri du peuple” zice că prin votul de duminică (alegerile municipale), s’a proclamat căderea Adunării dela Versailles” (19 Martie)

Se dau și știri tendențioase, informații din tabăra versailleză.

„Pressa” publică până la finele lunii Martie aproape zilnic informațiuni pe care le culege din presa burheză. Numai în numărul dela 21 Martie sunt folosite știrile din „L’Indépendance Belge”, care discută Manifestul Consiliului Comunal, prezentat ca o clară afirmațiune a aspirațiunilor socialiste.

Un nou ziar din București, care abia apăruse, „Orientul”, publică o lungă dare de seamă — în numărul dela 23 Martie — asupra Comunei, o descriere interesantă despre starea Parisului, după o corespondență din „L’Indépendance Belge” și informațiuni — „intre uvrieri, doqmele Comunei din Paris încep a-și da fructele lor” — care manifestă oarecare interes pentru Comună. Femeile din Paris, în urma unei adunări, cu scopul de a găsi o soluție pentru a scăpa orașul de bombardare, au publicat un apel — scrie „Orientul” — adresat femeilor pariziene, al cărui cuprins este redat în rezumat. „Invocând acțiunea femeilor din 1789, care au mers la Versailles și au adus pe Ludovic XVI la Paris, apelul îndeamnă la luptă împotriva nemernicilor, „la porți, pe baricade. in suburbii”

Alegerile comunale dela Paris sunt privite astfel de „Gazeta Transilvaniei”. „Cu alegerile noi din Paris, care au ieșit străns republicane, s’a domolit focul insurecțiunii... Se depuse puterea în mâna aleșilor Comunei, care în ședința ținută în 29 luară declarațiunea la protocol, cum că comitetul central și Garda Națională, insurgenții au meritat de republică”. Se subliniază triumful complet al partidei revoluționare dela Paris și se caracterizează just: „Acum rămâne lupta între Parisul republican liberal și Adunarea lui Thiers dela Versailles reacționară” (20 Martie).

Intr’un alt comentariu redactorul caută să explice cauzele apariției Comunei. Constatând că „spiritul revoluțiunii din anul 1789 se vede a plana peste Paris și peste alte orașe ale Franței”, justifică hotărârea poporului, care „adus în desperațiune, apucă arma pentru cel, ce-i dă mai curând ajutoare și speranțe de un viitor mai bun”. Semnalând măsurile luate de guvernul din Versailles, spre a strămtora pe insurgenți”, crede că „energia îi lipsește, încât cu greu va restabili ordinea, precum vrea el în interes conservativ și dacă republica roșie, inspirată de spiritul adevăratei libertăți umanitare, va arăta cât de puțină energie, va repurta și victoria asupra deservăților și moleșiților”, (24 Martie).

„In Paris domnește pacea și ordinea” — începe un comentariu al „Albinei” din 19 Martie. „Alegerile au reeșit favorabil programului răsculaților. Acum răsculații mereu se întăresc și așteaptă atacul armelor guvernale dela Versailles”.

Intr’un alt comentariu redactorul constată: „De-o parte avem republica cea favorabilă naționalităților, de altă parte pe Thiers cel contrariu principiului de naționalitate”. Antiteza, clară pentru „Albina”, revine în articolul de fond al numărului următor: „In amărâta și sfâșiata Franță, „Comuna Parisului”, adică organizarea de sine pe bazele celei mai absolute democrații continuă a se susține, de o parte ea, de altă parte regimul D-lui Thiers din Versailles, pe întrecute făcând preparative pentru atac și combatere reciprocă, după semne regimul d-lui Thiers contând pe ajutorul armatelor prusace ce i-ar fi acordat și astfel având scopul de a izola și înăbuși totalmente răscoala”.

Redacția „Albinei” simte nevoia unei explicații. „Fiindcă vorbim de atâta timp și poate va mai trebui încă mult să vorbim despre „Comună”, este necesar să-i dăm definiția” (25 Martie). „Prin „Comună”, în Paris nu se înțelege ceva senat sau consiliu municipal, administrativ, ci ea este corpul suprem regulator și, prin aleșii săi proprii, *totodată și executoriu în toate atacerile imediate* ale Capitalei pentru tot teritoriul său. Anume se extinde această seamă de autoritate „suverană” asupra administrației și regulării finanțelor, poliției,

instrucției, muncii și a Gardei Naționale. Prin aceasta ea tinde a fi și a rămâne primul și decisivul factor de stat în Franța și a asigura pentru pururea republica adevărat liberală și democratică..." „Ea, prin puterea ei urbană, devine stăpâna țării”.

Reproduce și „Albina” uneori știri și comentarii după ziare străine, dar în alt spirit decât „Pressa”. După „Cri du peuple”: „Cu Comuna e legată Republica; ea, numai aliată cu libertatea și cu maestratea poporului, poate subsista”. „Siècle”, cea mai răspândită și moderată foaie republicană aprobată în general părerea „Comunei”: libertatea Comunei este fundamentul republicii. cel mai tare scut contra restaurației monarhice, dând nouă viață uniunii naționale a comunelor” (28 Martie).

Un comentariu dușmănos dă Comunei ziarul „Pressa”: „Cuvântul Comună i-a fermecat pe toți, poate fiindcă din Comună derivă comunismul! Ei caută emanciparea proletariatului acolo unde nu-l pot găsi: adică în ruina burgheziei, a comerțanților și a fabricanților” (2 Aprilie). Pentru ziarul conservator român lupta eroică a proletariatului parizian nu putea avea alt înțeles — era conștient de primejdia ce-o prezenta Comuna privilegiilor claselor exploatatoare de pretutindeni. În primele zile ale lunii Aprilie nu mai puțin de 13 știri și comentarii luate din „Neue Freie Presse”, „Times”, „Le Siècle”, „La Vérité”, „La France”, „Journal Officiel”, oficiul guvernului din Versailles și alte ziare năimite. Marx spunea: „Boernașii din Adunarea Națională urlă împotriva ei și întreaga presă europeană face cor cu ei”¹⁾.

Simțindu-se slab, Thiers încearcă o diversivă și acceptă unele tratative. „Delegații Comunei cu D-1 Floquet în cap — scrie „Pressa” — pretind nu numai libertățile municipale cele mai aprobate, ci și dreptul de a se pune în relații cu puterile străine de-a dreptul — ei pretind o poliție și forța armată a Parisului independentă de altă putere; o libertate de conștiință, de instrucție, etc., separată; în alte cuvinte *un stat în stat*...” (6 Aprilie).

O organizație de masă mic burgheză „Uniunea Republicană” luase inițiativa de a interveni pentru pacificare, prezentând lui Thiers condițiile Comunei, către care înclinau și membrii acelei Ligii republicane. „Adevăratul partid de ordine al păturei de mijloc” (Marx, p. 105), Uniunea republicană, recunoaște Comuna, apărând-o de „denaturările intenționate ale lui Thiers” și depune toate eforturile pentru a-i cucerii recunoașterea. „Clasa muncitoare fu oficial recunoscută ca unica clasă care mai era capabilă de inițiativă socială; recunoscută chiar și de marea masă a păturei mijlocii pariziene — mici negustori, meseriași, comerțanți...”²⁾.

Ziarul „Orientul” face o amplă dare de seamă asupra tratatelor duse de Uniunea Republicană, comentând: „E de plâns că încercarea făcută zilele trecute pentru o conciliațiune din partea delegaților Ligii republicane a fost fără rezultat”. Discutând punct cu punct propunerile Uniunii le găsește mai pe toate juste. „Parisul din partea sa, prin alegerile și prin atitudinea sa actuală a arătat îndestul că voește a vedea republica pusă afară de orice discuție și cere o absolută recunoaștere a ei din partea guvernului și a Adunării Naționale din Versailles” (4 Aprilie).

Comentând cu mult regret insuccesul Uniunii Republicane, „Gazeta Transilvaniei” invinueste „reacțiunea”, care „nici în Franța cea storsă și trântită la pământ de dușmanul extern, nu vru a face nicio concesiune... spre a înconjura măcelul între frați. Lupta dară, e nu între republica cu demagogism sau comunism și dualism, ci între parizienii strâns republicani și între reacțiunea mascată...” (10 Aprilie).

La 1 Aprilie apare la București un nou cotidian, „Telegraful”; răspândit și cu o viață destul de lungă — Aprilie 1871 — Martie 1892. Dela primele numere se ocupă de Comună, dând informații din ambele tabere, cu comentarii

1) K. Marx, op. cit., pag. 137.

2) Idem, pag. 104.

uneori favorabile Comunei. „Nu voim să buciurmăm și noi ca acei, care fără nicio rezervă condamnă Comuna proclamată în Paris, declarând-o ca un product al foștilor uzurpatori și tirani ai Franței; din contră, credem că intențiunea insurgenților a fost nobilă, a fost patriotică și sublimă, însă ne temem că fructele ostenelilor și sacrificiilor ce cred că le aduc pe altarul patriei, în cele din urmă vor cădea în mâinile neamicilor de moarte ai Franței” (4 Aprilie). Urmează o dare de seamă corectă a instituirii Comunei și scrisoarea lui Garibaldi de mulțumire către Comună pentru numirea sa ca suprem comandant al Gardei Naționale din Paris

„Gazeta Transilvaniei”, din aceste zile, revine, prin comentariile sale asupra Comunei, „care e organizată pe baza cea mai largă a republicii democratice” și asupra guvernului lui Thiers, care „poartă toată vina vărsării de sânge” (3 Aprilie).

„Federațiunea” la întrebarea: „Cine poartă vina vărsării de sânge frășesc — Thiers sau Comuna?” răspunde printr-o afirmație a gazetei „Gironde” din Bordeaux, care „acuză guvernul că prin măsurile sale reacționare a făcut ca și cetățenii moderați să treacă de partea insurgenților” (2 Aprilie). Informațiunile sunt pline de atacuri împotriva monarhiștilor și versaillezilor. „Parisul republican — insurgenții republicani nu pot avea încredere în adunarea monarhistă”. „Agenții monarhismului joacă aci rolul funebru”. În numărul dela 7 Aprilie publică o biografie a generalului Dombrowski, șeful militar al Comunei, date pe cât de interesante, pe atât de rătăcite.

„Românul” încetase un timp a publica orice informații, ceea ce provoacă o polemică cu „Pressa”.

În numerele dela 8—11 Martie, „Pressa” redă știri și comentarii din sursă versailleză.

În ziarul „Telegraful”, în redacția căruia se găseau și elemente republicane și prietene Comunei, se reproduce un raport al generalului Dombrowski (8 Martie); decretul Comunei în întregime referitor la drepturile văduvelor și copiilor „tuturor cetățenilor care au murit întru apărarea drepturilor poporului” (9 Aprilie) — precum și alte știri luate din „L'Indépendance Belge” sau „Jurnalul Oficial” al Comunei (13 Aprilie). Cu privire la participarea femeilor la luptele insurgenților: „...acum se constată că aceste eroine într'adevăr iau parte foarte activă în lupta pentru apărarea republicii federative. Mai multe ziare pariziene scriu cu multă admirație despre bravura și curajul acestor femei eroine, care cu cea mai mare temeritate străbat prin învălmășeala luptei” (10 Aprilie).

„Telegraful” mai redă în întregime cele două decrete ale Comunei cu privire la închiderea bisericii St. Pierre din Montmartre și la dărâmarea coloanei Vendôme — două din acțiunile guvernului comunard care au stârnit atâta valvă în cercurile burgheze. Justificarea acestor acte a fost expusă de Marx în documentul amintit, la puțin timp după efectuarea lor. Biserica St. Pierre servea drept depozit de arme și ascunzătoare contrarevoluționarilor — tot așa după cum biserica St. Laurent și Mănăstirea de maici Picpus dețineau stranii secrete de imoralitate.¹⁾

„Și pentru a învedera în mod cu totul clar începutul unei ere istorice noi, pe care era conștientă de a o deschide. Comuna doborî sub ochii prusacilor învingători de o parte, și ai armatei bonapartistice conduse de generali bonapartiști de cealaltă parte, uiașul simbol al gloriei războinice, coloana Vendôme”²⁾.

Când „Telegraful” reproduce documentul Comunei referitor „la simbolul gloriei războinice” gândea la fel cu autorii decretului: „Considerând că colunna imperială din piața Vendôme este un monument de barbarie, un simbol de forță brută și de glorie falsă, o afirmațiune de militarism, o negațiune

1) Karl Marx, op. cit., pag. 113.

2) Idem, pag. 108.

a dreptului internațional, o insultă permanentă adusă învingătorilor de învingători, un atentat perpetuu contra fraternității, unul din cele trei mari principii ale republicii franceze" (11 Aprilie).

Secularizarea averilor bisericesti, decretată tot pe atunci de guvernul Comunei, fu privită de presa reacționară dela noi drept „un jaf” și comentată ca atare („Pressa” dela 14 Aprilie). Interesant însă că redactorul român e silit să recunoască că această măsură „nu a produs îndestul” — pentru că de fapt n'a fost o măsură de spoliere. Marx afirmă cu privire la aceasta: „Familia Hohenzollern și oligarhia engleză (din ecourile cărora redacția ziarului român își tragea sursa) ale căror proprietăți provin în bună parte din prădarea bunurilor bisericesti, au fost, firește, foarte indignate împotriva Comunei, care profita doar 8,000 franci de pe urma secularizării”¹⁾.

Cu privire la unele măsuri financiare ale Comunei, „Pressa” anunță aproape cu naivitate: „...aceste rechiziții nu ar produce nimic, deoarece obiectele prețioase și banii s'au asigurat de mult de fiecare” — adică s'au ascuns!

În aceleași zile au loc alegeri suplimentare, al căror rezultat „Pressa” îl consideră „o dovadă a impopularității crescânde a „Comunei” (13 Aprilie), luând drept realitate un deziderat al reacțiunii. Tot așa după cum luptele eroice ale comunarilor, în apărarea pozițiilor și forturilor din jurul Parisului, sunt anunțate — după presa europeană ostilă — „pretutindeni nefavorabilă pentru însurgenți” (14 Aprilie).

Și de data aceasta — „Pressa” publică în întregime unul din decretele Comunei „acel privitor la convocarea „Camerelor de sîndicat ale lucrătorilor” (15 Aprilie).

„Telegraful” — care consacră pagini întregi știrilor și comentariilor — chiar când nu este de acord cu toate măsurile Comunei, redă alte informații cu privire la actele guvernului din Paris. Semnalează constituirea comisiei care avea să cerceteze toate fabricile și atelierile parăsite de proprietari și posibilitatea de a reîncepe lucrul „sub auspiciile corporațiilor de muncitori” (15 Aprilie). „Trenurile din Nord aduc de trei zile la Paris tineri englezi și germani care se înrolează în garda insurecțională” (16 Aprilie).

Constatănd că proclamarea Comunei a „sulevat mai multe chestiuni complicate” — singura soluție pentru Franța de a ieși din această „tristă situațiune” este susținerea „cu demnitate a adevăratelor principii democratice pe bazele unei republici federative”. Și la întrebarea cine va realiza soluția răspunde: „Noi sincer mărturisim că nu putem aștepta dela guvernul lui Thiers ca să se decidă pentru un asemenea pas rezolut”. Făcând o apropiere de evenimentele din țara noastră, „unde a început o luptă pe viață și pe moarte între reacțiunea vândută inamicilor țării și între democrația devotată patriei și națiunii”, declară într'un alt comentariu: „Nimeni prin urmare nu se poate îndoi că Thiers este inamicul Republicei și că vărsările de sânge făcute sub pretextul ordinii, sunt jertfe aduse monarhiei. La Paris se decide soarta lumii liberale. Și deci Românii trebuie să fie interesați de aceste evenimente”. (16 Aprilie).

„Orientul” reproduce știri și comentarii din diferite surse europene. După ziarul „Times” date cu privire la Dombrowski, „amic și confident al renumitului socialist și emigrant Herzen” (14 Aprilie). O corespondență din Berlin destul de amănunțită, povestindu-se între altele, arestarea de către nemți a 9 delegați trimiși la St. Denis pentru propuneri comandantului german. se referă și la date după „Mot d'Ordre”, ziarul lui Rochefort. O altă corespondență din Viena, după foile engleze și belgiene, cu numeroase știri asupra luptelor dela Paris (16 Aprilie).

Acele lupte se întetiseră în a doua jumătate a lunii Aprilie (stil nou), creind și o stare de spirit adecvată. Thiers reușise prin simularea tratativelor de pace să câștige timp și să pregătească războiul împotriva Parisului. Și pen-

1) Karl Marx, op. cit., p. 113.

tru că o armată regulată nu reușise să organizeze — căci nu putea conta pe adunăturile de polițiști, marinari, zuași pontificali, sergenți de stradă, șuași regaliști din Bretagne¹⁾ — salvarea i-a venit dela Bismarck, care-l aprovi-ziona cu prizonieri liberați cu măsură și condiționat.

„Albina” scrie: „Șansele de împăcare firească între Comuna Parisului și regimul d-lui Thiers din Versailles pe temeiul principiilor înțelepte, mari și salutare pentru patrie și omenire, au dispărut cu totul” (10 Aprilie).

„Gazeta Transilvaniei” dela 21 Aprilie scrie: „Thiers, regimul lui și adunarea reacționară sunt cauza sângelui frătesc...”

„Federațiunea” constată că: „dispozițiunea spiritelor la Paris este mereu mai departe de guvern” (9 Aprilie), adică guvernul dela Versailles. Publicând „Programa Comunei Parizene” într'un larg comentariu adaugă: „...înainte de a vedea moartea Comunei, care se așteaptă pre toată ziua” (14 Aprilie). În articolul de fond din numărul în care publică acest program, apreciază: „Declarațiunea Comunei pariziene este ca marea turbidă, undulatorie, frământată de tempestate, este însă plină de idei sublime, care frământă omeni ea din cele mai vechi timpuri, până în zilele noastre”. Și în încheiere: „Declarațiunea este un meteor de foc ce Comuna l-a aruncat Franței și Europei, mai înainte de a dispărea învinsă de ostașii guvernului dela Versailles”.

Interesant că „Telegraful” din București, comentând aceleași evenimente — în repetate rânduri și pe coloane mari — emite păreri mai optimiste asupra rezistenței Comunei. „Prin aceasta evident, se agravează situația Comunei din Paris; totuși chiar dacă trupele guvernului dela Versailles ar înconjura complet pe insurgenți, chiar de ar avea la dispoziție o armată de c-1 puștin 2.000.000 de oameni, nu putem crede că vor putea suprima, comuna din Paris, care până acum a dovedit că se poate măsura cu toate forțele guvernului din Versailles. Numai când acesta va garanta drepturile cerute de insurgenți, credem că se va ajunge la restabilirea ordinii și libertății în Franța” (17 Aprilie).

„Telegraful” publică știri variate: un decret al Comunei, după ziarul comunard „Le Vengeur”, dar și un comentariu din „La Commune” (21 Aprilie) haotic și neverosimil. Dă o relatare despre manifestațiunea făcută la Champs Elysées în favoarea Comunei (23 Aprilie). Era una din numeroasele „delegații și adrese — ce soseau din toate părțile — și care cereau într'un ton care nu era nici decum respectuos, împăcarea cu Parisul pe baza recunoașterii fără echivoc a Republicii, a confirmării libertăților acordate de Comună și a disolvării Adunării Naționale, al cărui mandat era considerat expirat”²⁾.

Intr'un editorial dela 22 Aprilie, „Telegraful” confirmă: „Se știe că provincia și orașele își exprimă zilnic tot mai mult nemulțumirea lor față de atitudinea guvernului reacționar dela Versailles”. Despre acest guvern redactorul adaugă: „Din zi în zi se dovedește tot mai mult incapacitatea și reaua credință a guvernului dela Versailles.” Pe când „guvernul dela Versailles nu mai socotește necesar să continue a purta masca republicană, fiindcă crede că a sosit momentul realizării planurilor sale mârșave...” sau „așa numitul guvern legal al Franței e orice, numai republican nu este”. Redactorul „Telegrafului” comentând critic Manifestul Comunei publicat recent, scrie: „El afirmă principiile republicane: libertatea individuală, de conștiință, dreptul de a publica, dreptul de reuniune...” (18 Aprilie). În același număr ziarul dela București comentează și apelul Uniunii republicane, care „cere marilor orașe ale Franței să asigure țării fie republica, fie libertățile comunale”.

O parte din presă critică măsurile luate de Comună prin suprimarea unor ziare, măsuri care atingeau susceptibilitatea micii burghezii liberale dela noi. Justificarea o dă Marx astfel: „Deoarece acest guvern (Thiers) suprimă libertatea opiniei în toată Franța, interzicând chiar adunările delegațiilor orașelor

1) După analiza lui Karl Marx. op. cit., pag. 118.

2) Karl Marx, op. cit., pag. 110.

mari... ; de vreme ce pune pe inchizitorii săi jandarmi să dea foc tuturor ziarelor tipărite la Paris...". „Dacă guvernarea Comunei ar fi fost înrudită cu guvernarea d-lui Thiers, ar fi existat tot atât de puține motive de a suprima ziarele partidului ordinei la Paris, câte existau de a suprima ziarele Comunei la Versailles".¹⁾

„Albina", într'un editorial dela 18 Aprilie, subliniind dreptatea revendicărilor sociale ale comunarilor, scrie: „Puțini sunt care au meditat bine și practic despre reala tendință a Comunei răsculate din Paris; cei mai mulți firește, fiind mai comod și venindu-le mai bine la socoteală, vorbesc și scriu că Comuna vrea să nege ordinea, solidaritatea, dreptul de proprietate în stat..." „Adevărul nu este acesta, aceasta este ficțiunea răspândită și peste tot crezută..."

Adevărata judecată asupra actelor Comunei — continuă autorul — nu o poate face, nefiind prezent „în mijlocul mișcării"; dar de un lucru este sigur. „Nu desconsiderăm supremul principiu al Comunei, nu condamnăm, ci apreciem scopul principal și generos al ei; apreciem sublimul și îndreptățirea aceluia; înțelegem cum miile cuprinse de adevărul aceluia, merg cu bucurie la moarte pentru afirmarea și eluptarea lui" Citând una din revendicările de bază cu prinse în programa Comunei, „lucrătorului să i se asigure valoarea integrală a muncii sale", autorul român scrie: „Nu oare este regretabil că munca și muncitorul n'are alt preț, altă valoare, decât pe care voaște a i-o da capitalul și ca'italistul; nu oare este regretabil că pe când capitalul și averea în toate întreprinderile se înmulțește și îngrămădește în mâinile în care deja se află și în proporții colosale, munca și muncitorii prin care se face cea înmulțire rămân, trebuie să rămână după ordinea de azi în calicie, rămân si caută să rămână unelte, tributare capitalului, capitaliștilor. Dar oare cultura, libertatea personală, valoarea socială a muncitorilor nu este astăzi absolut dependente dela cei ce dispun de capital? Dar chiar în viața de stat, nu oare averea decide, face legi?"

N'ar fi exclus ca autorul să fie Vicențiu Babeș, editorul „Albinei" între 1869—1876. Trebuie să fi cunoscut cel puțin „Manifestul Comunist", care nu fusese încă tradus la acea dată în românește, dar redactorul dela Budapesta îl va fi cunoscut în altă traducere.

„Situația social-economică menționată reclamă reforme, reclamă o ordine socială mai dreaptă, mai umană. Și aceasta o aștește răscoala din Paris. Cu un cuvânt ea aștește emanciparea muncii, ridicarea ei la valoarea de factor egal îndreptățit în societate și în stat". Și mai departe: „Cei din Paris aflându-se de data asta cu arme bune în mâni, mai de grabă vreau să piară decât să le depună, până n'or deslega cu ele marea și importanta chestiune socială..."

„Să deplângem rătăcirile, excesele care în astfel de crize niciodată nu lipsesc... ; dar să recunoaștem urgenta importanță a chestiunii de care se lucră, a interesului general pentru care luptă Comuna din Paris. Este prea probabil că în cele din urmă va fi devinsă și înecatâ în sângele liilor săi; dar chestiunea cea mare de nu se va deslega azi, rămâne în sarcina viitorului; ca nu va apune pe cât timp averea, capitalul nu poate fora (?) mulți muncitori și cu cât mai mult se va amâna deslegarea ei, cu atât la' mai multe suferinți va fi expusă lumea, cu atât prin mai multe pericole va trebui să treacă omenirea".

În numărul următor (21 Aprilie) un articol pe două coloane demonstrează dreptul poporului de a face revoluție pentru dărâmarea nedreptății. Alături de definiții confuze — „revoluția este opoziția fizică" — apar și afirmații — poporul are dreptul la revoluție, „adică dreptul de a se opune putestății (puterei) de stat, cu mâna armată, spre.. a o înlocui cu alta sau chiar statul să se „transforme". Deși exemplele pe care le ia drept explicație nu sunt prea fericite, concluzia articolului justifică revoluția: „Când guvernele abuzează

1) Karl Marx, op. cit., pag. 119.

de legi și de putere în mod brutal, când ele fac neposibil poporului exercițiul de drept și de dezvoltare, poporul este în drept a se opune cu puterea fizică — prin care înțelegem rezistența armată. Autorul pare să fie un altul decât cel analizat anterior, mult mai clar în gândirea sa.

Organizarea la Paris a „Comitetului de salut public”, necesar dictaturii Comunei în fața primejdiei crescânde, este anunțată de ziarele românești: „Pressa”, „Telegaful”, și „Albina”, care adaugă: „Cauza Comunei a luat un curs spre dictatură, un curs resolut” (23 Aprilie). „Proclamația femeilor pariziene”, în vederea unei acțiuni armate a femeilor pentru apărarea Parisului, este reprodusă într'un comentariu publicat aiudoma în „Telegraful”, „Federațiunea” și „Familia” (18 Aprilie). Ultima publicație este cunoscuta foaie din Oradea, care apare mai bine de 40 ani (1865—1906), care a dat o deosebită atenție nu numai Comunei, dar și întregii mișcări socialiste din Europa de pe atunci,

În decursul celor două săptămâni (16—30 Aprilie), pe când „Romanul” preferă tăcerea — la 25 Aprilie reproduce un comentariu după „Albina” — „Pressa” dă o mare atenție evenimentelor dela Paris, publicând știri și comentarii zi de zi, uneori mai multe în acelaș număr.

„Orientul” se specializează în povestirea știrilor „senzaționale”.

Informațiile senzaționale și altele asemănătoare, care au mai apărut apoi în presa românească în zilele Comunei, erau ecoul văicărelilor celor dela Versailles și a compașilor burghezi din restul lumii — căroro Marx le răs-punde:

„În eroicul său act de sacrificiu, Parisul muncitoresc a t.as cu sine în pârjol clădiri și monumente. Când stăpânii proletariatului îi sfârtacă trupul lui viu, ei nu trebuie să se aștepte că vor intra triumfători în reședințele lor neatînse... În război focul este o armă absolut legitimă. Clădirile ocupate de dușmani sunt bombardate spre a fi incendiate. Dacă apărătorii sunt nevoiți să le părăsească, ei înșiși le dau foc, pentru ca atacatorii să nu se poată adăposti în ele... Comuna s'a slujit de foc ca de o armă defensivă în sensul strict al cuvântului... Ea l-a folosit pentru a-și acoperi retragerea, întocmai cum versaillezii, pentru a înainta, au întrebuintat grenadele, care au distrus cel puțin tot atâtea case cât a distrus Comuna”.¹⁾

„Orientul” povestește (30 Aprilie) și de împușcarea celor 64 „indivizi” cu arhiepiscopul Parisului în cap — caz care a fost deasemenea folosit de dușmanii Comunei pentru denigrarea ei.

Marx dă și acestui fapt explicația adevărată. Impușcarea ostategilor tu-sese introdusă de burghezie și armată în Iunie 1848, dedându-se la adevărate masacre împotriva muncitorilor neînarmați și nevinovați. Thiers însuși introduse dela începutul luptei obiceiul împușcării prizonierilor comunarzi și Comuna fu silită ca să apere viața alor lor, căzuți în mâinile versaillezilor, să ia ostategi. Marx acuză — pe bună dreptate: „Adevăratul asasin al episcopului Darboy este Thiers. Comuna oferise în repetate rânduri să facă un schimb, dându-l pe arhiepiscop împreună cu o grămadă de preoți, pentru Blanqui singur, pe care Thiers îl deținea prizonier. Știa că în persoana lui Blanqui i-ar da Comunei un cap, pe când arhiepiscopul putea servi cel mai bine scopurilor sale ca leș.”²⁾

„Orientul” mai povestește despre moartea eroică a lui Lescurc, supra-numit Teribilul, membru al Comunei, cismar de meserie. „A fost prins și dus la Satory, însă și acolo nu făcea altceva decât să ațâțe pe tovarăși la revoltă. Atunci a fost luat, dus în grajduri și împușcat”.

Asupra informației din aceste zile, „Telegraful” scrie: „Știrile răspândite de guvernul lui Thiers sunt neadevărate și deaceia nu ne pot informa despre starea de lucruri de acolo; pe când cele din Paris nu pot străbate decât cu

1) Karl Marx, op. cit., pag. 131.

2) Idem, pag. 132—133.

cea mai mare greutate, trecând prin cea mai severă cenzură". (27 Aprilie). Și dă drept exemplu anunțul „cu emfază” a capitulării fortului Issy, când era vorba numai de negocieri. S'a dovedit ulterior că Issy a căzut numai prin trădare. Insuși ziarul „Pressa” consemnă faptul, reproducând: „O Proclamație a Comitetului de salut public zice: „trădarea a pătruns până în rândurile noastre” (9 Mai). „Telegraful” dă alte relatări. De pildă: „Comuna e în adevăr în imposibilitate să învingă, dar nici armata dela Versailles nu va putea lua Parisul cu forța, dacă Garda Națională îl va apăra” (30 Aprilie). Garda Națională l-a apărat și Parisul a căzut totuși, datorită însă trădărilor din interior și marelui trădări la care au colaborat Bismark și Thiers, folosind prizonierii eliberați, cu condiția de a lupta în contra Comunei și acoperind retragerii comunarilor flancul nordic și nord-estic al Parisului ocupat de Prusieni.

Dintre ziarele din provincie, scrie despre Comună „Democrația” din Ploești.

„Democrația” publică corespondențe asupra evenimentelor, folosind mai ales „Monitorul” și „L'Indépendance Belge” cu regularitate (16—23 Aprilie). Reproduce în întregime programul Comunei (25 Aprilie); știrile despre conciliațiune după „Le Temps” și „La Vérité” și răspunsul lui Desclu e din „Le Réveil”, cu finalul: „Inapoi, conciliatorii! Ei nu servesc decât a întări orbirea criminală a celor din Versailles”.

Și Felix Pyat se îndoaie de rezultatele politicii împăciuitoare, care pentru Thiers era o simplă manevră, cum vom vedea. Iată cum încheie Pyat un articol din „Le Vengeur”, reprodus după „Times”, chiar de „Pressa”: „Luăți seama, voi partizani ai conciliațiunii, luați seama ca nu cumva să vă faceți culpabili din cea mai spăimântătoare din toate crimele, de aceia pe care regaliștii o numesc înalta trădare” (9 Mai). La începutul lui Mai „Democrația” dispărea însă.

„Federațiunea” povestind unele fapte de arme, subliniază vitejia cu care rezistă comunarzii. Semnalând căderea fortului Issy, scrie: „Cu toate acestea însă, Comuna ia măsuri energice, care adevăresc că consternatiunea încă n'a străbătut până în cercurile revoluționare și că acestea desvoltă încă și acum o rezoluție admirabilă care pune în uimire pe inamicii săi” (23 Aprilie).

Acelaș redactor șovăie, într'alt comentariu, când scrie: „Durere însă că precum se pare, puterea armată are să deslege tristul conflict între Comună și Aduarea Națională” (26 Aprilie). Reproducând un articol al lui Mazzini, care deși nu era partizanul Comunei, recunoaște în Thiers pe adevăratul vinovat, comentatorul dela „Federațiunea” conchide: „Deci, Mazzini consimte cu cel mai luminați bărbați ai Europei și recunoaște că mișcarea roșilor parizieni s'a pornit dintr'o idee dreaptă...” (28 Aprilie).

Și „Albina” prevede: „Astfel fiind, nu mai suferă îndoială că Comuna. În consecința neputinței sale, sau se va supune, sau — ceea ce e mai probabil... se va lupta pe stradele Parisului până la cel din urmă om!” (25 Aprilie).

Rezultatul alegerilor municipale care avură loc în aceste zile fură de-astruoase pentru Thiers și Aduarea dela Versailles; consiliile noi alese ale tuturor orașelor Franței amenințau cu o „contraadunare” la Bordeaux, pe care guvernul o interzice — „ceea ce a produs o impresie nefavorabilă atât la Paris, cât și în provincie” — cum anunță „Telegraful” (6 Mai). Thiers, întinidat oarecum și silit de Bismark să închee rapid pacea, joacă o nouă comedie de conciliațiune, folosind toate elementele la îndemână. La 8 Mai primește o delegație de mici burghezi împăciuitori. „Orientul” comunică bucuros: „Liga republicană, care încercase înainte să împace guvernul cu comunarzii, și-a reluat activitatea”. Thiers precătea lovitura decisivă cu concursul prusacilor, prin mâna bonăpartistului Mac Mahon.

„Telegraful” comentând rezultatul alegerilor, scrie: „Cu toate abținerile multiple, rezultatul a fost favorabil unei republici liberale” (4 Mai). „Comuna continuă să emită legi, calculate pentru viitor și nu pentru nevoile imediate” (6 Mai). „Comitetul de salvare publică a dat o modificare radicală organi-

zării afacerilor războiului" (4 Mai). Aceleași știri, pe scurt, le dă „Gazeta Transilvaniei” și „Albina”.

Comitetul de mântuire publică lansase la timp o proclamație către gărzile naționale pentru apărarea lor în fața acestor învinuiri, procamație reprodusă până și de „Pressa”: „Neamicii noștri, neputând să vă învingă, ar dori să vă dezonoreze. Ei vă dau epitetul de prădători și jefuitori și adaugă astfel, pe lângă crimele lor obișnuite și aceia a calomniei. A răs. un. je cu forța la atentatele lor asupra Republicii ei numesc jaf; lupta pentru triumful libertăților comunale ei numesc prădăciune” (14 Mai).

Asupra situației militare dela Paris și ratificarea tratatului de pace între Franța și Germania, numeroase date acordă „Pressa” în fiecare din numerele sale dela 1—11 Mai. Dărâmarea coloanei Vendôme, care se petrece tot în aceste zile, este încă un subiect pentru presa românească. „Federațiunea” relatează: „Străzile, balcoanele și casele din jurul coloanei erau pline de public. Deși au fost luate toate măsurile pentru dărâmare, ea tot întârzia, spre desamăgirea publicului” — date din care reiese că faptul era aprobat de p porul Parisului.

„Știrile de pe câmpul de luptă devin acum foarte rare, fiindcă pe de o parte armata versailleză se prepară și ia toate precauțiunile...” anunță ziarul „Orientul” (12 Mai). „Guvernul dela Versailles s'a hotărât în fine să combată pe răzvrătitorii... iar răzvrătitorii s'au hotărât la rezistență energetică, pornind pe armele în mâni, pornind contra autorităților din Versailles...” anunță „Trombeta Carpaților”. Interesant că chiar acest ziar, în acelaș comentariu, anunță: „Într'una din ședințele din urmă ale Adunării din Versailles, elementul reacționar ce o compune în imensa majoritate, a emis două voturi contrari spiritului epocii în care trăim și producătoare de indignație tuturor oamenilor cu simțământul adevăratei libertăți întrânșii. Unul dintre aceste voturi s'a dat spre prosciere cu desăvârșire a autonomiei...” (13 Mai).

Pregătirile de atac din partea lui Thiers sunt pe cale de a fi terminate. Din provincie însă vin mereu semne de simpatie pentru Parisul amenințat. Membrii Consiliului Comunal din Lyon lansează un apel, invitând toate municipaliitățile la un Congres ce urma să se țină la Lyon, pentru a se veni în ajutorul Parisului, care „înconjurat de o armată franceză, după ce a fost constrâns de hoardele prusiene, întinde încă odată mâinile sale către provincie”. „Parisul voiește libertățile municipale, ca baze ale republicei. Cauza ce el apără, este aceea a tuturor orașelor Franței”. Apelul este reprodus de ziarul „Telegraful” (9 Mai); se anunță peste două zile că și acest congres, ca și cel dela Bordeaux, nu se va mai ține. Grousset, șeful Departamentului externelor al Comunei, lansase apelul către orașele Franței, reprodus de „Gazeta Transilvaniei” (8 Mai). Dar ajutorul n'a mai putut veni, în oarecare măsură și din neînțelegevea provinciei, așa cum explică „Albina”: „Cea mai mare parte a republicanilor din Franța, neconsimțind întru toate detaliile cu Comuna, au lăsat-o pradă guvernului din Versailles, nebagând de seamă că: de mult se slăbește prin această însăși cauza comună a tuturor”. Căci, cu toate învinuirile care se aduc guvernului Comunei, el are „două virtuți ce nu i le-au putut nega încă nici contrarii: una, că bărbații acestui guvern n'au cercat înnavuțirea lor proprii din bani publici... Cealaltă virtute a Comunei este că a păstrat în integritatea sa principiile republicane” (12 Mai).

La 9 Mai, prin trădare, porțile Parisului sunt deschise armatelor versailleze, conduse de generalul bonapartist Donay, în număr de 80.000 — după cifra dată de „Telegraful” (14 Mai). „Armata națională a străbătut până la Arcul de Triumf” — anunță „Presa” din aceeași zi, după ce trecuseră prin poarta dela Saint-Cloud, unde se comisese trădarea (12 Mai). Ziarul din București continuă să dea și alte informații despre succesele versaillezilor: „Tricolorul fâlfăie pe cea mai mare parte din Paris” (19 Mai). „Ultimele sfărâmturi ale insurecțiunii ce se refugiaseră la Vincennes s'au predat astăzi” (20 Mai). Și alte informații, însoțite de comentarii, de polemici cu ziarele româ-

nești simpatizante Comunei. „Descrierile ce fac ziarele din străinătate scenele oribile, ce a produs desnodământul dramei din Paris, este înfiorător... Nu e popor, nu e ziar care să nu tresară de indignare. Numai la noi s'au găsit ziare care să tacă” (21 Mai).

Săptămâna grozavă, care se termină cu episodul eroic al ultimei rezistențe dela Père Lachaise, înseamnă cea mai rușinoasă pagină înscrisă de burghezii în istoria ei. Orori, care culminează cu „complotul clasei stăpânitoare pentru răsturnarea revoluției printr'un război civil, dus sub protecția cuce ritorului străin”¹⁾.

Doă lumi stau în față. „Eroismul plin de abnegație cu care poporul parizian — bărbați, femei și copii — a rezistat timp de opt zile după intrarea versaillezilor, oglindește în aceeași măsură eroismul cauzei lor, în care isprăvile odioase ale soldătimii oglindesc spiritul înăscut al acelei civilizații.. a cărei problemă vitală este cum să scape, după terminarea luptei de mormanele de cadavre ale celor uciși.”²⁾

Ororile represunii din acele zile și urmărirea comunarilor luni și ani apoi sunt făcute cunoscute publicului românesc prin aceleași ziare sau altele noi, preocuparea pentru revoluția poporului Parizian continuând a fi în centrul atenției multor cercuri românești.

„Orientul” semnalează două fapte: împușcarea de către trupele bavareze a 3.000 federați, care se refugiaseră la Vincennes, „sperând în acest mod a scăpa de soarta ce-i aștepta la Paris” și moartea eroică a fruntașului comunard Millière. Arestat la palatul Luxemburg, fu dus la baricade. „La ultima tleaptă fu ingenunchiat cu forța. „Atunci, descoperindu-și pieptul și ridicând brațul drept, strigă tare: „Trăiască Republica... Trăiască...” Se auzi o detunătură și el căzu. Un ofițer îi trase un glonte de revolver în ureche, iar un sergent îi sfărâmă craniul cu patul puștii — încât Millière rămase absolut desfigurat” (18 Mai).

„Comuna din Paris și-a prelungit rezistența chiar în momentul când trupele guvernului din Versailles erau în Paris” — scrie „Telegraful” la 20 Mai.

„Gazeta Transilvaniei” scrie: „Resbelul civil în Franția a ajuns la capăt, însă numai cu devastarea urbei, reginei libertății și civilizației europene” (19 Mai). „Federațiunea” povestește moartea eroică a lui Raoul Rigault, „delegatul securității publice”. Descoperit în arondismentul al V-lea, unde voia să dea ordine insurgenților, în ziua de 29 Mai fu arestat și îndreptat spre Luxemburg. Pe drum „escorta întâlni pe un colonel din Statul Major, care întrebă de numele prizonierului”. „Să trăiască Comuna, jos cu tâlharii”, fu răspunsul prizonierului; îndată fu apoi proptit de un gard și împușcat”.

„Albina”, publică știri și comentarii: „Versaillezii intrară în răscolata urbe, dar întâmpinau la unele locuri o rezistență înverșunată și numai vărsând mult sânge, puteau înainta”. Menționând atitudinea „Prușilor”, care nu permit ca răscolății să se strecoare prin liniile lor”, subliniază: „Comuna Parisului va fi înecată în sângele său și al soldaților guvernului din Versailles” (14 Mai). În numărul următor, prevestind că va urma, din partea lui Thiers și Jules Favre „procedura cea de răzbunare contra conducătorilor prinși”, anunță că guvernele vecine au și fost rugate să nu dea azil refugiaților din Paris, ci să-i prindă și să-i predea ca pe criminalii comuni. La care redactorul exclamă: „Vai de ea, Franța! până la ce grad de umilire și calamitate a adus-o imoralitatea, ce de 20 ani cu atâta măiestrie și consecință i-o plantară în inimă stăpânitorii ei degenerați”.

Comentariul ziarului dela 20 Mai începe cu fraza „Ceea ce s'a întâmplat în Franța n'are asemănare în toată istoria genului omenesc... Parisul s'a pre-

1) Karl Marx, op. cit. pag. 134.

2) Idem, pag. 126.

făcut, prin înșiși fiii săi, într'o colosală grămadă de ruine și cenușă". Invluind pe adevărații vinovați de această situație, guvernele din trecut ale Franței caută să explice disperarea în care au căzut masele pariziene, în clipele grele ale înfrângerii Comunei. Deși nu aprobă asemenea acte de distrugere, își explică „extrema stare a sufletului bieților răsculați din Paris”, când și-au dat seama că nimeni „nu se îngrijește de emanciparea și fericirea popoarelor”. Liniștea ce va fi restituită Franței va fi o „liniște de moarte”, — încheie comentariul.

Cu privire la aceste evenimente „Adresa Consiliului General al Asociației Internaționale a muncitorilor” încheie: „După *duminica Rusaliilor* din 1871 nu mai poate fi nici pace, nici armistițiu între muncitorii Franței și acaparatorii produsului muncii lor” 1).

II

După înfiângerea Comunei, urmară acțiuni de represalii, arestări și deportări de zeci de mii, mii de împușcați fără niciun discernământ, procese în tot cursul anului și în cel următor, urmăriți sub toate formele a celor ce participaseră la Comună sau a familiilor celor condamnați, continuarea campaniei de calomnii. Dar se remarcă și manifestări de simpatie pentru Comună și comunarzi, și nu numai din părțile muncitorimii.

Despre moralul comunarzilor arestați o interesantă informație dă „Orientul” (4 Iunie), după „Neue Freie Presse”. „Un grup de vreo 28 prizonieri mergea, condus cu mult interes de o gloată de copii de stradă. Prizonierii păreau a fi mai toți lucrători și fețele lor nu exprimau nici disperarea, nici tristetea, nici agitare. Ei pășeau cu pași fermi și decisi și păreau a fi atât de puțin de preocupați de soarta lor, ca și cum ar fi fost prinși la razzie și așteptau liberarea lor. Și totuși, acești oameni au fost prinși la Mênilmontat” cu armele în mâni și știau foarte bine ce soartă îi aștepta!”

„Românul” dă câteva informații despre miile de prizonieri duși la Cherbourg, Rochefort și Brest pentru deportare la Cayenne. „Autoritatea militară primește pe fiecare zi peste 500 scrisori de recomandatie și reclamări la liberarea celor arestați” — unul din semnele de mare simpatie de care se bucură comunarzii.

„Telegraful” scrie „La noi în țară mai cu seamă reacțiunea se distinge: „prin cântecul „De profundis”, pentru că se vede în putere de a-și restaura rușinosul său trecut pe mormintele atâtor eroi ai libertății”. „Ar trebui ca cineva să fie lipsit de bun simț pentru a nu vedea că reacțiunea — deși se numește pe sine ordine, stabilitate, fericire, nu seamănă și nu adună decât dezordine, nestabilitate, sărăcie și foc!” (26 Mai).

În legătură cu acest articol un cititor — semnează R. V. — trimite o lungă scrisoare redacției, care o publică în întregime.

În această scrisoare autorul anonim arată că responsabilitatea unor orori și vandalisme comise în timpul Comunei, cade numai asupra lui Bismarck și a Adunării dela Versailles. „Vom vedea în Comună o asociațiune eminentemente leală”, care a luptat pentru adevărata Republică. „Republica, Comuna, socialismul, orice s'ar zice contra lor, nu sunt capabili de a comite crime... Republica spre a se stabili ca stat, nu s'a servit și nu se va servi niciodată de petrol” (30 Mai).

Despre înfățișarea morală a Parisului în timpul represaliilor „Telegraful” reproduce în întregime un articol din „L'Indépendance Belge”, care începe cu constatarea: „Simpatia latentă care subsistă încă pentru comuniștii învinși și intensitatea crescândă a acestui sentiment din cauza severității represiviunilor față de Insurgenții captivi suscită un dublu interes, care nu

1) Karl Marx, op. cit., pag. 126

va face decât să se desvolte peste puține zile". Sau : „...cele 30 până la 40 mli de comuniști, care sunt încă în libertate, fără a socoti un număr nedeterminat de partizani, după ce au gustat din dulceața puterii și după ce au suferit durerea unei defecțiuni crude, sunt din ce în ce mai mult determinați să câștige pe una și să răsbune pe cealaltă” (2 Iunie).

Exact în aceeași zi — 13 Iunie stil nou — apare ediția engleză a adresei Internaționalei, opera lui Marx, care se termina cu fraza celebră : „Parisul muncitorilor, cu Comuna lui, va fi în veci sărbătorit ca vestitorul glorios al unei societăți noi. Martirii lui sunt închiși în marea inimă a clasei muncitoare. Exterminatorii lui au fost puși de pe acum de istorie la stâlpul infamiei, de unde toate rugăciunile popilor lor nu-i pot salva”¹⁾.

„Gazeta Transilvaniei” afirmă : „Socialismul s'a dovedit acum ca o imposibilitate și aceia idealistică față cu democrația liberală” (26 Mai), dar se arată indignată de împușcarea celor „până acum 10.000, între ei și femei și prunci, încât cruzimea întrece închipuirea” (29 Mai). Ulterior anunță „măcele înfricoșate ca de vreo 25.000 de insurgenți în răstimp de 32 zile”. „Federațiunea” la 26 Mai scrie : „Temerea noastră că guvernul din Versalia va proceda cu rigoare... o vedem realizată pe deplin... Cadavrele celor uciși zac încă și acum a grămada pe unele strade și pentru a împiedica erumperea unei epidemii, administrația militară voește a face trebuință de remedii de a le arde”.

„Albina” critică represiunea. „Când e ca să scrim despre distrugerea Parisului, despre o scenă careia asemenea întreaga istorie a popoarelor nu se mai pomenește, astădată nu e exagerare. Nu e nici frază, când zicem că ne tremură mâna, ne plânge inima, chiar perii din cap ni se scoală, la citirea raporturilor din Paris și despre Paris! Parisul este o mare de flăcări! Așa sună consternatoare știrea sosită în *duminica Rusaliilor*” (23 Mai).

„Albina” scrie : „Răsculații prinși spun cu mândrie că, cauza lor este departe de a fi încheiată”. „Comuna Parisului se va refeta în Londra, Liverpool, Bristol și prin toate urbele mari cu muncitori numeroși, până atunci până când munca nu va fi emancipată de capitala” (27 Mai).

Descriind viața Parisului în contrastul „areslărilor și măcelărilor”, de o parte și „petecerile prin locuri publice” ale altora, exclamă : „Scenele înfrorătoare ce s'au petrecut înainte cu mii de ani, se repetă și azi în timpul mult lăudatei noastre civilizații, în dimensiuni însutite” (27 Mai).

Revista „Familia” în numărul dela 9 Mai — când soarta Comunei era decisă — publică 2 gravuri : „Insurgenții arestează pe un tânăr suspicios” (pag. 220) și „Construirea baricadelor pe piața Vendôme” (pag. 221). Numărul dela 30 Mai dă două pagini întregi de gravuri intitulate „Capii Comunei din Paris”, cu portretele lui Dombrowski, Arnould, Jules Vallès, Pashal, Grousset, Assi, generalul Cluseret, Gambon, Courbet, Deslecluze și Pyat Felix. În numărul dela 6 Iunie publică o largă corespondență din Paris a corespondentului său Constantin Constantinescu asupra înfățișării orașului, „acum cu un aspect înfrorător ; pe bulevarde și strade e o adevărată procesiune”.

Odată cu represiunea sângeroasă, guvernul lui Thiers luă măsuri ca să se urmărească refugiații peste graniță, iar pe de altă parte presa oficioasă burgheză se năpusti asupra organizației muncitorești internaționale care-și manifesta indignarea împotriva crimelor versaillezilor, învinuind-o că ea este autoarea Comunei.

„Pressa” se face ecoul reacțiunii franceze.

„Acca conspirație contra bazelor societății numită Internațională, care pustii Parisul cu drapelul roșu, după ce perdu atâtea mii din afiliații săi, în luptele Comunei cu armata lui Mac-Mahon, departe de a se descuraja, continuă a-și face rapoartele sale pela comitetele din țările străine...” (2? Iunie).

Analizând de ordnele date de comitetul central din Londra, se dau in-

1) Karl Marx, op. cit. pag. 137—138.

formații despre ședințele dela Londra, organizarea lor, cu dreptul de participare a membrilor Comunei (22 Iulie) și altele. La 12 August anunță: „Un fapt de o importanță foarte mare este acela că Comitetul Central al Asociației Internaționale din Londra ar fi avizat pe refugiații comuniști din celelalte orașe ale Engilterei că guvernul englez îi va considera ca refugiați politici și va refuza extrădarea lor”.

O altă știre mai veche anunțase că parlamentul din Țările de Jos puse în discuție chestiunea „refugiaților socialiști dela Comuna din Paris”, acordându-le azil politic. „La Geneva s'a făcut un meeting care decisese a cere Consiliului Federal al Elveției permitera refugiaților de a afla un azil acolo”. „Vizionarul politic Victor Hugo a protestat în mod violent contra guvernului belgian care a refuzat azil insurgenților. Victor Hugo se declară în principiu pentru Comună...” (26 Mai).

Guvernul francez, prin ministrul Jules Favre, dă o lungă circulară la 6 Iunie, publicată în Jurnalul Oficial și comentată de „Pressa” punct cu punct. Este adresată reprezentanților diplomați ai Franței și caută să arate cauzele revoluției din Paris, socotind între ele acțiunea „Asociației internaționale a lucrătorilor”. Și „Telegraful” se ocupă de circulară. „Este însă pueril și mărginit când ministrul francez dă partea cea mai mare a culpei pentru cele întâmplate, unor aventurieri străini care se alăturaseră Comunei”.

Circulara lui Favre este comentată și de un ziar din Iași „*Uniunea Liberală*”, chiar la primul număr al apariției sale (6 Iunie).

Mai mare vâlvă stârnește în presa bucureșteană un alt act, adresa miștrului instrucțiunii publice, Jules Simon, către Universitatea din Paris, arunțând suspendarea a trei profesori ai Universității și pedepsirea disciplinară a altora pentru susținerea Comunei. Adresa, publicată în întregime pe două coloane mari de ziarul „Orientul”, repetă, într'un pasaj, învinuirea lui Favre amintind printre străinii susținători ai Comunei și pe Români. „Trebue pentru a găsi oarecare alinare să ne aducem aminte că Parisul, în acest moment e plin de străini și că se supune la Ruși, la Poloni, la Români, la oameni rățăciți și corupți, veniți din toate părțile pentru a da o capitală insurecțiune contra societăților humane” (16 Mai).

Adresa este reprodușă după Monitor de „Pressa” (15 Mai) și comentată în numărul următor: „Dar dacă va fi fost câțiva Români destul de orbiti și de smintii ca să se înroleze sub steagul comunei din Paris, ei nu pot fi decât ceva juni rățăciți, rămași prin Paris... In orice caz numărul lor nu poate fi decât foarte mic; nu știm dacă vor fi mai mulți de 2 sau 3” (16 Mai).

Se sesizează guvernul român, care însărcinează pe girantul agenției țării la Paris, contele Vrana, să se prezinte ministrului de externe francez, ca „să se constate imputarea în chestiune, pentru că era dificil a crede că s'ar fi putut găsi vreun român care să uite într'atât legile de ospitalitate...”. Jules Favre răspunde că se va cerceta, făgăduind că dacă instrucțiunea va dovedi faptul, va transmite informațiunile ce ar interesa guvernul român. Acest demers și răspunsul face obiectul unui comunicat oficial, pe care-l reproduc ziarele „Orientul” (13 Iunie) și „Telegraful” (15 Iunie).

„Orientul” publică, după datele oficiale franceze, o listă a străinilor care au fost membri sau funcționari ai Comunei și care cuprind: 21 polonezi, 9 italieni, 7 germani, 2 ROMANI, 2 portughezi, 2 americani, 1 ungar, 1 belgian, 1 spaniol, 1 olandez și 1 egiptean. (2 Iunie).

După alegeri și după instruirile tribunalelor de război începe „procesul Comunei”, care ținu aproape 2 luni — August și Septembrie.

Opinia publică românească l-a urmărit îndeaproape. Firește, „Pressa” îi dă cea mai mare importanță, cu satisfacția de a urmări acuzările și con-

damnările împotriva eroilor Comunei. Publicarea procesului începe cu numărul dela 6 August al „Pressei” și apoi, zi de zi, până la 21 Septembrie. Se dă în întregime actul de acuzare în contra colonelului Rossel. Apoi actele de acuzare în contra mecanicului Assy, membru al Comitetului central; depozițiile pictorului Courbet și ale ofițerului Lullier; Paschal, Grousset, fost ministru de externe, scriitorul Ferrat, desenatorul Parent; Ferré, Billeroy, Règère, medicul Rastoul și lucrătorii Trinquet, Chaimpy, Descamps și Clément (10 August). În acelaș timp cu debaterile dela secția III-a a tribunalului de război, se publică și debaterile dela secția IV: judecarea maiorului Jean Roques (12 August), actul de acuzare în contra ziaristului Rochefort, ce urma să fie judecat ulterior cu alți ziaristi (13 August); în zilele următoare, audierea diferiților acuzați menționați. La 24 August se pronunță rechizitoriul. Ferré și Lullier condamnați la moarte, Urbain și Trinquet muncă silnică pe viață și alte condamnări pentru 11 acuzați. Urmează procesul pentru alți acuzați și apărarea pentru cei amintiți; la 16 Septembrie, verdictul; procesul a 15 copii între 11—16 ani, toți, afară de unul, declarând că au luptat pe baticade (24 Septembrie).

Ziarul „Orientul” publică datele procesului dela actul de acuzare (6 August) până la ultimele formalități (22 Septembrie). Mai dă informații despre starea disperată a celor 40.000 de prizonieri, care reclamă să fie judecați mai repede, (11 August). Despre Jourde subliniază că n'a vrut să dea numele secretarilor și funcționarilor care l-au „ajutat” la finanțe; „Ferré refuză să dea vreun răspuns la orice depoziție a martorilor” (8 Septembrie).

„Românul” urmărește procesul cu interes mai redus, dând rezumate asupra momentelor mai importante. Se reproduce o scrisoare semnată C. M., în care se relatează activitatea medicilor Mihail P. Georgescu și Alexandru Cocui pe timpul războiului civil. „Nimic nu egalează curajul ce desvoltară în cele 8 zile de agonie ale Comunei, adunând răniții pe strade, protejați de un simplu drapel, care adesea nu era respectat de gloanțe” (21 August).

„Telegraful” publică înainte de proces o informație. Ministrul de Externe primise o delegație a unei asociații americane, care cere cel puțin 15.000 arestați pentru a-i duce să lucreze la ocnele din Arizona (Statele Unite) cu 4-6 franci pe zi „Ministrul Franței încă n'a răspuns la această propunere a speculanților americani” (6 Iulie). La 19 Septembrie dă câteva cifre despre înmulțirea tribunalelor de război la zece, care într'o lună au pronunțat 100 de sentințe din 39.000 arestați.

„Uniunea Liberală” dela Iași dă și mai puține informații. „Gazeta Transilvaniei” dă numai sentința principală, „Federațiunea” actul de acuzare, iar „Albina” condamnarea la moarte a lui Rossel, Ferré și Bourgeois, cu aprecierea: „Acești trei juni capi ai fostei Comune s'au pus în fruntea revoluției, nutrind credința că numai prin aceasta se poate mântui Franța pentru totdeauna de monarhism, și numai prin ea se poate ridica iubita și nefericita lor patrie din abisul în care a aruncat-o corupția imperialismului și pentru această nobilă credință a lor, pentru acest devotament patriotic, dânsii au fost condamnați la moarte, pe când adevărații trădători de patrie, se află și astăzi în funcții înalte de stat” (23 Septembrie).

„Familia” continuă a reproduce gravuri: „Arderea străzii Rivoli în Paris” (6 Iunie); „Impușcarea unei femei la Paris”; cu comentari (13 Iunie); „Ruinele edificiului Hotel de Ville la Paris” și „Ruinele Palatului Tuilleirilor din Paris” cu comentari (20 Iunie); „O scenă din închisoare” cu comentari (26 Septembrie). Sau câteva știri: „Numărul foilor comuniste pe timpul domniei Comunei din Paris se urca la 73, dar din unele apărură numai câteva numere” (4 Iulie). Sub titlul „Date statistice interesante” publică, după ziarerele pariziene, o statistică asupra profesiunilor membrilor Comunei din Paris (22 August); nicio informație despre proces.

În ultimele luni ale anului 1871 știrile sunt mai rare; apar doar informații având o deosebită importanță. Executarea celor trei condamnați la

moarte: Rossel, Ferré și Bourgeois este redată de „Pressa” amănunțit, cu toate ce s'au petrecut înainte (30 Noiembrie). Figura lui Rossel interesează în deosebi pe ziaristul român. Încă din vară „Pressa” publicase cererea de grațiere pentru Rossel din partea locuitorilor din Metz, care amintesc de frumoasele acte de arme în războiul contra Prusacilor (18 Iulie). După executare, ziarul publică ultimele scrisori ale condamnaților. Declarația lui Ferré este un strălucit exemplu de civism nuncitesc. Același ziar redă amănunțit asupra executării revoluționarului Gaston Crémieux din Marsilia, fapt care „a produs o iritațiune extraordinară. O mulțime de oameni staționa în fața magazinului socrului său. Mai mult de zece mii de persoane s'au înscris la familia executatului spre a-i da condoleanțe. Drapelul de deasupra edificiului Cercului Athenée meridional, din care Crémieux făcea parte ca membru, era desfășurat pe jumătate, spre semn de doliu mare și general” (2 Decembrie). Nu numai senzaționalul respiră din aceste relatări, care atrăgeau atenția asupra dragostei cu care poporul francez înconjură pe eroii Comunei

Relatând aceste executări, „Gazeta Transilvaniei” spune că Rossel „era un adevărat talent militar” (28 Noiembrie). Execuțiile au continuat și în anul următor. Trei condamnați pentru „asasinarea” generalilor Lecomte și Clément Thomas, au fost executați în Februarie 1872 — cum relatează „Pressa” și „Gazeta Transilvaniei”. În Martie ziarele anunță casarea sentinței lui Lisbonne, membru al Comunei, condamnat la moarte; tot atunci execuția comundului Présu de Vedel și a lui Genton (28 Aprilie 1872).

Ultimele știri ale anului 1871 comentează păreri de autorități ale vremii despre Comună. Dacă scriitoarea Georges Sand o critică („Pressa”, 3 Octombrie), Garibaldi — într-o scrisoare către ziarul „Rappel” — își exprimă cea mai vie simpatie pentru Comună: „Zice că lumea a fost nedreaptă față de ea și crede că va veni timpul când dreptatea aceasta i se va da” („Familia”, 31 Octombrie).

La Toulouse s'a interzis vinderea pe străzi a ziarului „Emancipation”, pentru că „această foaie susținea doctrinele Comunei”. („Telegraful”, 29 Octombrie). „Albina” și „Familia” anunță apariția lucrării despre Comună a lui Lissageray, Reyeret și Theisz, la Londra (Decembrie).

III

În anii 1872—1880, amintirea Comunei nu dispăruse și presa românească folosește diferite prilejuri pentru a vorbi de ea și eroii ei.

În Martie 1872 Comuna este sărbătorită în diferite orașe ale Europei: la Berlin, la Londra, Bruxelles, Geneva, ținându-se cuvântări de mai mulți „companioni”, cum relatează „Pressa”. Alte comemorări amintește „Pressa” în anii 1874, 1875 și 1876. La Londra cu un asemenea prilej: „Numai singur Lissageray a putut să captiveze atențiunea adunării și a vorbit două ore întregi” — citim într'un nou ziar, „Timpul”, salutând comemorarea din anul 1876

La finele anului 1871 sunt liberați un număr de 43 lucrători maghiari din Budapesta, care fuseseră ținuți arestați și maltratați mai mult de jumătate de an, pe motiv că au avut legătură cu Comuna din Paris și cu Internaționala. „Albina” se ocupă în două rânduri de această chestiune, considerând că era vorba de o „conspirație imaginată” (7 Octombrie și 29 Decembrie).

În câteva numere ale ziarului „Pressa” din 1872 și 1875 se amintește de Comună, cu prilejul analizelor situației politice. Cu prilejul împlinirii a 8 ani dela nașterea Comunei „Gazeta Transilvaniei” face o dare de seamă asupra desfășurării evenimentelor, cu o statistică asupra pierderilor de morți și arestați (10 Aprilie 1879).

○ problemă care readuce pe primul plan Comuna în acești ani a fost

aceea a amnistierii condamnaților, care zăceau în depărtatele regiuni nesănătoase ale Cayennei și diferitele Inchisori, sau rătăceau departe de țară.

Ecoul acestei chestiuni s'a făcut auzit și în presa românească a timpului, din care vom spicui câteva date.

Încă din 1871 „Pressa” reproduce un articol din „Le Constitutionnel”, care se ocupă pe larg de amnistia pe care o cer un număr de jurnale, pentru toți prizonierii deținuți la Versailles sau prin pontoane (2 Octombrie) și un alt articol din „L'Avenir”, care argumentează că „amnistia pentru miile de nencrociți care gem astăzi în pontoane ar fi o condamnățiune morală, pe care ei și familiile lor ar trebui să o respingă a priori”. Articolul încheie: „Nu suntem pentru amnistie, ci pentru o repede instrucțiune judiciară; și mersul încet, cu care procedă guvernul dela Versailles este pentru noi un lucru neexplicabil, în contra reclamațiunilor energice ale opiniei publice” (5 Octombrie).

În apărarea comunarzilor, cerând amnistierea lor totală, stăruise Victor Hugo, care și dăduse azil în locuința sa dela Bruxelles — unde se găsea refugiat — unor comunarzi, fapt pentru care guvernul belgian îl expulzase.

În 1876 chestiunea amnistierii este pusă în Parlamentul francez, între alții și de Victor Hugo, reintors între timp în țară și ales deputat. Dezbaterile care au avut loc în Senatul francez cu ocazia discutării propunerii lui Victor Hugo, care ceruse amnistierea pentru toți condamnații Comunei, ca și ac. le dela Cameră, sunt redade de ziarul „Timpul”, după „Le Figaro” (17 Martie) și apoi după „La Patrie” (20 Martie). Despre opoziția guvernului francez la proiectul de amnistie scrie „Pressa” (17 Aprilie). „Telegraful” reproduce părți importante din cuvântarea lui Victor Hugo, care susținea că numărul celor dispăruți se ridică la 100.000. „Vina acuzărilor — spune Victor Hugo — a fost aceea de a-și fi iubit prea mult patria. Ei tot ce au făcut, au făcut-o din patriotism și totuși de 6 ani zac în temniță atâtea mii de oameni și tot atâtea mii așteaptă disperați acasă moartea,” încheie „Telegraful” (18 Mai).

Cuvântarea lui Victor Hugo în favoarea comunarzilor condamnați este reprodușă de foaia „Alegătorul Liber”, ce a apărut bisăptămănal la București un an și jumătate (Ianuarie 1875 — Iulie 1876) având ca gigant responsabil pe Ioan L. Caragiale. Cuvântarea a fost dată în întregime pe două pagini, cu o elogioasă prezentare, care începe cu fraza: „Numim o capodoperă discursul lui Victor Hugo” (26 Mai).

În anul 1879 problema amnistiei revine cu prilejul unei masive grațieri, acordate în Ianuarie de guvernul francez, în urma căreia mai rămân doar câteva sute în Noua Caledonie. Ziarul „România Liberă”, reproduce, după „Journal Officiel”, o notă cuprinzând numeroase date din care se constată că: numărul comuniștilor arestați a fost de 51.107, din care 4.023 fuseseră deportați în Noua Caledonie (13 Ianuarie). „România Liberă” este un cotidian ce apare la București (Mai 1877—Iunie 1899). Un proiect de amnistie, admis de guvern, este anunțat ulterior; o cuvântare a președintelui Republicii referitoare la legea amnistiei o redă „România” (8 Februarie).

Informații referitoare dă „Timpul” (24 Martie) și mai târziu: „Louis Blanc a cerut amnistia completă cu prilejul unui banquet la Troyes” (12 Mai). Acelaș ziar reproduce scrisoarea unuia din amnistiați, fost membru al comunei din Lyon, care se mira de ce a fost amnistiat: „la mijloc trebuie să fie o inconsecvență sau un favor, ambele însă nedemne, pentru republicani” (26 Mai). Întoarcerea amnistiaților e descrisă de „România Liberă”: „Primirea a fost foarte mișcătoare. Poporațiunea alerga din toate părțile la locul debarcării” (31 August).

Comentariul cu acest prilej face și ziarul „Observatorul” din Sibiu, cu apariția Ianuarie 1878—Iunie 1885. Un grup sosit la Paris a fost primit cu strigăte entuziaste: Trăiască Republica, Trăiască amnistia! „Despoismul are numai curajul vicierilor sale, iar niciodată pe acela al virtuților unei republici” (10 Septembrie).

Amnistia pentru foștii comunarzi, se dă și în anul următor, Iunie 1880,

după desbateri în Adunările franceze, care sunt redată și în ziarele românești. „Timpul”, dă informații și statistici în 6 numere din luna Mai și 15 numere din luna Iunie. „Românul” dă în extenso discursul lui Gambetta, rost. t în Cameră pentru amnistie. „România Liberă” dă știri și comentează în mai multe numere din Iunie. „Gazeta Transilvaniei”: știri și comentarii la 19 Iunie și 13 Iulie.

Atât cu prilejul amnistiei, cât și în alte împrejurări, apar numele diferitelor personalități, care s'au ilustrat în timpul Comunei și despre care se ocupă și presa românească. O figură care s'a impus a fost aceea a lui Blanqui.

Despre el scrie „Albina” în timpul Comunei: „Asemenea, se ține arestat la Versailles, și încă mai de mult, și Blanqui, unul dintre cei mai eminenți corifei ai Comunei, pentru a cărui liberare până și influențe străine, engleze și americane, se întrepuseră; iar din Paris se oferă în schimb arhiepiscopul Darboy, dar fără succes” (14 Mai 1871). Despre arestarea sa scrie „Familia”, despre condamnarea sa, „Federațiunea” (9 Februarie 1872). Cu acest prilej, „Românul” publică o biografie amănunțită a celui „care dela 1839 și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în temniță” (24 Februarie 1872), iar mai târziu, „Pressa” (28 Aprilie 1872). În timpul discuțiilor cu privire la amnistieri, revine și numele lui Blanqui, de care se ocupă „Timpul” în mai multe numere din lunile Aprilie, Mai și Iulie 1879. La alegerile din Mai 1880, Blanqui candidează la Lyon; cu care prilej, Rochefort lansează un apel alegătorilor săi, cerând votul pentru „cel în veci exploatat”, „albit în temnițele monarhiei pentru binele Republicei” — cum se publică în „Timpul” (14 Mai 1880). Moartea și înmormântarea lui Blanqui preocupă ziarele „Timpul” (30 Decembrie) și „Pressa” (31 Decembrie 1880).

Vorbind de eroii Comunei, nu se pot uita femeile, care au luptat cu devotament și s'au jertfit pentru revoluție. Dintre femeile Comunei legendară prin eroismul și bunătatea ei a rămas institutoarea Luiza Michel. Sub titlul „E-roina Comunei”, cele mai importante ziare publică o largă dare de seamă asupra procesului ei dela finele lui Decembrie 1871, în fața tribunalului dela Versailles. Se redau părți din actul de acuzare, care arată rolul ce l-a jucat în Comună ca președintă a unui club revoluționar, ca secretara societății pentru educarea lucrătoarelor, ca luptătoare pe baricade până în ultimul moment. Impresionante sunt pasagiile reproduse din apărarea ei vitează în fața tribunalului. „Noi, comuniștii, n'am fost nici ucigași, nici incendiari, ci am servit numai cauza revoluției sociale. Faceți cu mine ce voiți, unica mea dorință este să am și eu soarta cetățenilor căzuți în Satory de gloanțele voastre. Veni-va o zi, când sângele acestor martiri va fi răzbunat!” Darea de seamă a apărut în ziarele „Românul” (24 Ianuarie 1872), „Pressa” (13 Ianuarie), „Familia” (26 Decembrie 1871) și „Telegraful Român” (6 Ianuarie 1872) — ziarul din Sibiu, fundat în 1853.

Luiza Michel a fost condamnată la „deportațiune în oarecare fortăreață” și deportată în Numea, unde a stat 8 ani, până la amnistie. Despre viața ei „pe pământul durerii” povestește într'un articol „Femeia Română” din București, ziar care apare între anli 1878—1881. „În Numea geme în odioasă captivitate o femeie de inimă, răpită în oribilul vârtej, care smulse dela căminurile lor 25.000 oameni... cea mai mare parte inocenți... Luiza Michel trăia liniștită, umilă, când fu cu violență smulsă dela sfintele ei afecțiuni de furtuna urelor oarbe, ce urmară după săptămâna sângeroasă dela 1871”. Ziarul mai reproduce scrisoarea trimisă de Luiza Michel președintelui Republicei, care aflând de propunerea pentru amnistierea ei, spune: „Nu întelec altă reîntoarce în Franța decât pe aceia care ar aduce întreaga deportațiune a Comunei, neprimind niciuna într'altfel” (23 Septembrie 1879).

În 1880 apare la Paris o broșură, sub titlul „Luiza Michel înainte Conșilului de război”. Ziarul „Înainte”, sub titlul „Luiza Michel la baricadă”, publică un articol în care, anunțând apariția broșurei, descrie cu amănunte atitudinea Luizei Michel în fața judecății. „Înainte”, care se intitulează „organ democratic-socialist și al proletariatului român” are o scurtă apariție (26 Oc-

tombrie — 30 Noembrie 1880). Ziarul recomandă broșura „mai cu seamă femeilor, pentru ca să vadă ce va să zică o femeie de inimă și bravă...” (2 Noembrie).

O altă comunardă este André Léo. Ea a scris manifestul Comunei pentru țărani; mai târziu ajunge soția lui Benoit Mălon. Numele ei reapare cu prilejul constituirii Ligii pentru pace și libertate la Lausanne în toamna anului 1871. „Gazeta Transilvaniei”, făcând o dare de seamă a debaterilor congresului, scrie: „Doamna André Léo ține o lungă apologie în favorul Comunei. Directorul jurnalului „Estafette”, care sprijini apăsător D-nei Léo, fu dus cu forța până înaintea uși. Urmează un tumult înfricoșat, ședința se întrerupe pentru un moment. După redeschidere, președintele roacă pe D-na Léo să-și sfârșească discursul. D-na Léo protestează și părăsește tribuna. D-na Dolsoureur apără pe D-na Léo” (2 Octombrie 1871).

Cu prilejul morții lui Gustav Courbet, celebrul pictor și activist al Comunei, scrie un articol „Pressa” (6 Ianuarie 1878). Același ziar, relatând funerariile deputatului Raspail, menționează că în cursul înmormântării s'a strigat „Trăiască amnistia! Trăiască Comuna!” (12 Ianuarie 1878). Ziarul din București „*Binele public*”, care apare la București între anii 1878—1884, anunță premierea de către Academia franceză a scriitorului Jules Renard. Sub titlul „Un comunist premiat”, ziarul scrie: „Premiatul este profesor de literatură la Lausanne, unde s'a refugiat, deoarece este condamnat prin contumacie a fi deportat, luând parte la luptele Comunei” (9 Martie 1879).

Anunțând alegerea lui Humbert, ca membru al Consiliului municipal din Paris, „*Timpul*” reamintește că a fost redactor la „*Père Duchesne*”, unul din ziarele Comunei (30 Octombrie 1879). La aceleași alegeri reușește comunardul Trinquet, „care se află și acum exilat în Caledonia” — anunță „*Timpul*” (28 Mai 1880). Numele lui Felix Pyat revine cu prilejul unei întruniri la Paris, pe care o relatează „*Timpul*”, anunțând și rezoluția care spunea între altele: „Cetățenii, întruniți în sala Graffard, se declară a fi solidari cu ideile exprimate de Comună” (14 Octombrie 1880). Cu prilejul amnistierii lui Lullier și întoarcerii sale în patrie, se dau date bogate din biografia sa de către ziarele „*Romania Liberă*” și „*Timpul*”, ultimul începând articolul cu „Cel mai original dintre eroii Comunei este Charles Lullier, fost comandant general în *timpul Comunei*” (25 Decembrie 1880).

14

Comuna din Paris a atras atenția marelui public, căruia se adresau zarele românești din centrele amintite: București, Iași, Craiova, Ploești, Sibiu, Brașov, Oradea și Budapesta. Unii ziariști, care deocamdată n'au putut fi identificați, și-au exprimat simpatia față de Comună, în consensul unei pături largi de cititori.

În activitatea revoluționarilor bulgari din România, care aveau legături și cu mulți Români, un rol de căpetenie îl joacă *Hristo Botev*. În anii 1871—1872 el trăia și activa la Brăila și Galați, locuind în ultimul oraș la Velicico-Popov, învățător la școala bulgară. În jurul acestor doi bulgari se grupează și câțiva emigranți ruși și români. Între ultimii apare numele unui oarecare Florescu. Hristo Botev cunoscuse unii emigranți ruși, după cum păstrase legătura și cu emigranți revoluționari polonezi, ce se aflau în țară. Dintre revoluționarii ruși se cunosc legăturile sale cu anarhistul Serghei Neceaiev — Ivan Ivanovici, după pseudonimul conspirativ, ca și cu ucrainianul Șapcenco, Meldin și alții.

La nașterea Comunei din Paris, grupul lui Botev întâmpină cu entuziasm marele eveniment. Două documente s'au păstrat în legătură cu acest fapt necontestat. Unul este declarația revoluționară „*Simbolul de credință al Comunei bulgare*”, datat la Galați, în 20 Aprilie și semnat Hristo Botev. Este un imn închinat luptei pentru libertate, pentru egalitate și frație între popoare.

„Cred în singura și comuna forță a întregii omeniri care face bine. Și într-o organizare comunistă a societății, care salvează toate popoarele de oprirea seculară și de suferinți, prin munca frățască, prin libertate și egalitate. Și în spiritul luminos și dător de viață al națiunii, care întărește inimile și sufletele tuturor oamenilor, care luptă pentru succesul și triumful comunismului prin revoluție. Și într-una și indivizibilă patrie a tuturor oamenilor și folosirea în comun a tuturor bunurilor materiale; mărturisesc un singur comunism luminos, vindecătorul relelor societății. Aștept deșteptarea popoarelor și ordinea comunistă ce va veni în toată lumea”.

Al doilea document este telegrama trimisă din Galați, la 30 Martie:

Paris
Comité dela Commune

Salutation fraternelles et cordiales de la part de la Commune bulgare.

Revolutionnaires émigrés
Botiof, Popov

După unul din biografiile lui Botev, grupul româno-bulgar ar fi ținut câteva întâlniri la Galați și Brăila, hotărând la una din ședințe să trimită un delegat în partea comitetului româno-bulgar să lupte pe baricadele Parisului.¹⁾

Acțiunea revoluționarilor dela Galați și Brăila atrage atenția poliției românești care arestează pe Botev. Transferat la închisoarea din Focșani, Botev este în cele din urmă eliberat și pleacă la București, unde va activa până la plecarea sa, în fruntea unei cete, spre a lupta cu Turcii și a muri erou în Mai 1876. Botev duce și o activitate publicistică bogată, în deosebi în zărele sale „Duma”, scoasă la Brăila în 1871 și „Zname” la București (1874—1875), în care revine asupra Comunei.

Intr'un articol minunat „Plâns ridicol”, publicat în ziarul „Duma”, bicește atitudinea presei burgheze față de Comună. Articolul se termină cu o previziune. „Jurnalistica să-și stăpânească lacrimile până ce va suna ora, când va trebui să deplângă alte capitale, alte barbarii și suferințe... și va fi ziua, ziua cea dintâi” (25 Iunie 1871).

Academicianul M. Dimitrov, comentând acest articol, scrie: „Prin devotamentul și pasiunea sa fără rezervă, apărarea ce o face Botev Comunei din Paris poate fi comparată cu apărarea scrisă de Marx. De aceea „Plânsul ridicol” este un fenomen rar în literatura universală”²⁾.

Printre revoluționarii din jurul lui Botev, apare și numele unui român, Florescu (Flor-Florescu), personalitate mult discutată de biografii revoluționarului bulgar. Unii îl consideră drept pseudonimul sub care se ascundea Necealev³⁾. Dimitrov a emis părerea că a: fi profesorul Bonifaciu Florescu, revoluționar român și care ar fi imprumutat passeportul său revoluționarului rus.

Bonifaciu Florescu se născuse la Buda-Pesta în April 1848, adoptat de Alexandrina Florescu, buna prietenă a lui Nicolae Bălcescu, al cărui fiu natural ar fi fost Bonifaciu. Și-a făcut studiile la liceul Louis le Grand din Paris începând din 1858; în 1871 își urma studiile acolo ca bursier al statului român și ar fi participat la Comună. În 1873 se întoarce definitiv în țară și este numit profesor suplinitor, pentru scurt timp la Facultatea de Litere din Iași; mai târziu profesor la liceul Sf. Sava din București până la moarte (1899). A colaborat la mai multe reviste între acestea și „Literatorul” lui Al. Macedonski. Redactor antidinastic la ziarul „Stindardul” (1876). tot împreună cu Ma-

1) G. Clinciarov, „Hristo Botev”, Sofia, 1910, pag. 343.

2) „Socinenlea na Hristo Botev”, Sofia 1945. I, pag. 443.

3) Gh. Bacalov „Serghei Necealev i Hristo Botev”, Sofia 1924, pag. 26—28.

cedonski; și la ziarul progresist „Regenerarea” (1875), după care își schimbă părerea ¹⁾.

Personalitatea lui Bonifaciu Florescu rămâne o problemă deschisă.

Viziunea Parisului comunard a redat-o *Mihail Eminescu* în cunoscuta sa antiteză poetică „Împărat și Proletar” („Proletarul”), care este nu numai capodopera marelui poet național, dar și una din creațiile artistice de seamă ale literaturii românești.

Era proaspătă în amintire revoluția proletariatului parizian, despre care el se informează și din „Familia” dela Oradea, ce-i găzduște primele sale opere.

„Parisul arde'n valuri, furtuna'n el se scaldă
 „Turnuri ca facle negre troznesc arzând în vânt
 „Prin limbile de flăcări, ce'n valuri se frământ
 „Răcnete, vuiet de arme pătrund marea cea caldă
 „Evul e un cadavru. Paris al lui mormânt.

„Pe stradele 'nroșite de flăcări orbitoare,
 „Suiți pe baricade de bulgări de granit,
 „Se mișc' batalioane a plebei proletare,
 „Cu cușme frigiene și arme lucitoare,
 „Și clopote de-alarmă răsună răgușit.

„Ca marmora de albe, ca ea nepăsătoare,
 „Prin aerul cel roșu, femei trec cu arme'n braț

Și strofa ce s'ar fi cuvenit final:

„Sdrobiți orânduirea cea crudă și nedreaptă
 „Ce lumea o împarte în mizeri și bogați
 „Atunci când după moarte răsplată nu v'asteaptă
 „Faceți ca'n astă lume să aibă parte dreaptă
 „Egală fiecare și să trăim ca frați !

Această poezie dovedește interesul lui Eminescu pentru problemele sociale. Ea a fost însă interpretată și chiar modificată de patronii dela Junimea, cărora nu le convenea încotro mergeau adevăratele dispoziții sufletești ale marelui visător, exploatat și distrus până la urmă.

Astfel „Convorbirile Literare” nu mai publică strofa de atitudine a lui Eminescu față de Comună :

„Versalia învinge! Și flamura cea roșă
 „Fâlfâie tremurândă de frunte baricade
 „De aburii de sânge ai barbarei parade
 „E umidă a zilei lumină, cruntă, roșă.
 „Versalia învinge... iară Comuna cade.

pe care istoricii literari de azi au scos-o la iveală ²⁾.

Mediul burghezo-moșieresc din țara românească, unde se întoarce din străinătate în 1874, l-a împins către o viață imposibilă, de care singur se des-gustă — mai ales în mediul de exploatare și mizerie dela „Timpul”. Dragostea față de popor i-a rămas constantă și creatoare. Atenția față de suferințele muncitorimii și ecoul socialismului îi rămân treze.

1) După D. Rosetti „Dicționarul contemporanilor din România”, Buc. 1898 și Augustin Popa „Eminescu și Bonifaciu Florescu”, București 1938.

2) Ion Vitner, „Influența clasei muncitoare în poezia lui Eminescu și Cerăgale”, București, pag. 11.

O încercare de proză, cu subiect din faptele Comunei, se datorește lui *Mircea Rosetti*.

Procesele comunarzilor, deportările și persecuțiile îi inspiră schița ¹⁾ în care povestește un episod din viața tristă a unei bătrâne pariziene, care și-a văzut fiul căzând pe baricadele Comunei și soțul împușcat de versaillezi. Aflând mai târziu că morții săi dragi ar fi îngropați în groapa comună dela cimitirul Père Lachaise, în fiecare an se duce să îngenuncheze „pe acea mare groapă în care erau înmormântate atâtea mizerii”. Închisă în sine, ani și ani, refuza să participe la manifestațiile obișnuite de 14 Iulie, până într'o zi, când se alătură, impresionată de strigătele entuziaste ale mulțimii pariziene: „Trăiască Republica! Trăiască Amnistia!”

În „Colecțiunea literară” se publică, fără a se fi terminat, în 20 numere, romanul lui Pierre Zaccone „O dramă în timpul Comunei” (Martie-Septembrie 1874). Romanul începe astfel: „Era 24 Mai... Dată teribilă, când tunul bubue toată ziua. Comuna fu învinsă... Trupele dela Versailles intrară în capitală... Cine nu-și reamintește acea sângeroasă scenă? Cine va putea pierde din memoria sa acest suvenir neuitat?” Romanul, plin de episoade, redă scene din întâmplările „săptămânii sângeroase”, care servesc drept cadru.

Comuna cu urmările sale l-a impresionat pe Macedonschi, o cunoaște și o justifică. În ziarul „Oltul” publică un articol în apărarea Comunei.

Săptămâna sângeroasă este înfierată: „În acea zi fatală, care va naște o pagină neagră în istoria Franței, D-l Thiers ordonă uciderea tuturor cetățenilor surprinși cu armele în mâini. Măcelărirea unor oameni care fuseseră forțați prin însuși instinctul de conservare a lua armele, fu dar cumplit. Uciderea lui Rossel și trimiterea lui Henri Rochefort în Noua Caledonie, veni să mai adauge nelegiuirilor ce s'au comis dela data zilei în care fu proclamată o asemenea republică”.

Cu toate micile rezerve față de unele excese, Macedonski apără Comuna și adaugă: „Cunoaștem în ce împrejurări s'a născut Comuna și de aceea, în virtutea acestei considerațiuni, blamăm modul de purtare al Republicii franceze” (2 Decembrie 1873).

Despre Comună a scris, în acea epocă, *Frederic Damé* un francez care a jucat un rol oarecare în publicistica românească, după ce s'a stabilit în țară, nu mult după evenimentele cunoscute. În 1871 Damé se găsea la Paris ca secretar particular al primarului din arondismentul II și în Septembrie 1871 scrie o carte „La Résistance”, în care face istoricul Comunei.

În analiza pe care o face Friedrich Engels Comunei, în introducerea republicării „Adresei Consiliului General Internațional” în Martie 1881 el încheie: „Comuna a fost dictatura proletariatului” ²⁾, Tovarășul Stalin arată că Republica sovietică este „acea formă politică, căutată și în sfârșit găsită, în cadrul căreia, trebuie să fie îmfăptuită emanciparea economică a proletariatului, izbânda deplină a socialismului. Comuna din Paris a fost embrionul acestei forme. Puterea sovietică este dezvoltarea și desăvârșirea ei”.

1) Mircea C. A. Rosetti, op. cit., pag. 31.

2) Karl Marx, op. cit., pag. 31.

CU PRIVIRE LA INFLUENȚA MIȘCĂRII REVOLUȚIONARE DECEMBRISTE ASUPRA EVENIMENTELOR REVOLUȚIO- NARE DIN 1821 ÎN ȚARA NOASTRĂ

de Prof. S. ȘTIRBU

În legătură cu răscoala din 1821 din țara noastră, una din problemele importante care a rămas deschisă este aceea a caracterului mișcării conduse de Tudor Vladimirescu și aprecierea științifică a comportării lui Tudor în diferitele etape ale răscoalei. Această problemă poate fi mai ușor rezolvată dacă analizăm minuțios documentele istorice privind raporturile directe și indirecte care au existat între mișcarea revoluționară decembristă din Rusia și aceea dela noi.

Este cunoscut faptul că răscoala condusă de Tudor Vladimirescu s'a desfășurat tocmai în perioada cea mai furtunoasă a pregătirii ideologice a mișcării decembriștilor. Tocmai în acest timp (1820—21), când valul răscoalelor militare a cuprins Europa, s'a cristalizat în concepția decembriștilor și tactica revoluției militare.

Credem că nu se poate rupe răscoala din țara noastră de toate celelalte revoluții și mai ales de influența ideologică a mișcării decembriștilor.

Nu este un secret pentru știința istorică faptul că în primul rând criza orânduirii feudale, contradicția apărută între dezvoltarea forțelor de producție și încătușarea lor de către relațiile feudale, a fost izvorul principal al acestor mișcări revoluționare. Dar în urma faptului că burghezia era prea slabă în aceste țări, o parte a nobilimii și-a luat asupra-și sarcina de a încerca rezolvarea unor probleme ce frământau societatea. De aci provine și caracterul *limitat de clasă al acestor mișcări revoluționare*. O asemenea mișcare revoluționară inițiată și condusă de tineri ofițeri ieșiți din rândurile nobilimii a fost și cea din Rusia din primul sfert al sec. al XIX-lea.

Referindu-se la decembriști, Lenin condamnă pe cei ce nu văd caracterul de clasă limitat al revoluționarilor nobili.

Locul și rolul jucat de decembriști în istoria mișcării revoluționare din Rusia a fost definit precis de Lenin: „Noi vedem limpede trei generații, trei clase care au activat în revoluția rusă. Întâi nobilii și moșierii, decembriștii și Herzen.

Cercul acestor revoluționari e îngust. Ei sunt foarte departe de popor. Dar cauza lor nu a pierit, decembriștii au trezit pe Herzen. Herzen a desfășurat agitația revoluționară”.¹⁾

Rezultă de aci că însemnătatea istorică a mișcării decembriste constă în faptul că, deși avea un caracter de clasă mărginit, un caracter îngust militar, ea a constituit în secolul XIX prima generație a glorioasei mișcări revoluționare a marelui popor rus.

Teza despre rolul și locul decembriștilor în mișcarea revoluționară din Rusia ne ajută în încercările noastre de a interpreta în mod just caracterul răscoalei condusă de Tudor Vladimirescu.

Deși în istoriografia noastră există o bibliografie bogată în legătură cu răscoala condusă de Tudor Vladimirescu, totuși până în prezent nu s'au făcut încercări în direcția analizei acestei mișcări sub unghiul concepțiilor revoluționare ale timpului.

Deasemenea, a fost neglijat faptul că în aceiași ani și în aceleași localități din sudul Rusiei, unde a fost pregătită mișcarea eteristă și în parte cea condusă de Tudor, a fost pregătită și concepția ideologică a mișcării revoluționare decembriste. Autorii acestei concepții erau personalități militare care aveau relații cu țara noastră din timpul campaniei 1806—12.

Aceste împrejurări istorice — ignorate de istoricii burghezi — au determinat ca în mișcarea revoluționară din țara noastră să se resimtă o influență a decembriștilor. Relațiile dintre mișcarea revoluționară decembristă și cea condusă de Tudor Vladimirescu au două aspecte.

În primul rând este vorba de ajutorul direct acordat de decembriști Eteriei și prin aceasta răscoalei condusă de Tudor Vladimirescu. În această direcție deocamdată avem puține documente. Dar cele existente permit a se presupune că un ajutor efectiv din partea decembriștilor a fost acordat mișcărilor revoluționare de pe teritoriul țării noastre.

Al doilea aspect al relațiilor între cele două mișcări revoluționare se concretizează în influența adâncă a principiilor ideologice ale decembriștilor asupra răscoalei din 1821, influență care poate fi mai ușor dovedită.

Considerăm cunoscute tezele false ale istoricilor burghezi cu privire la răscoala condusă de Tudor. Nu ne oprim aci asupra lor. Treccm direct la enumerarea datelor concrete care ne indică acordarea unui ajutor practic mișcării revoluționare dela noi, de către decembriști.

a) Indicație despre acordarea unui ajutor efectiv chiar în timpul desfășurării răscoalei — o găsim într'o scrisoare a conducătorului miș-

1) Lenin, Opere, vol. XV, p. 468—69, vezi și „Lenin despre literatură”, ed. P.M.R., pag. 20—21.

cărîi decembriste P. I. Pestel. Scrisoarea poartă data 3 Martie 1821 și este adresată Generalului Kiselev¹⁾.

Trebuie subliniat că studiarea acestui document a fost până acum neglijată de istoricii burghezi din țara noastră. Nu încapе indoială că această scrisoare este astfel redactată și concepută ca autorul să obțină dela superiorul său, Generalul Kiselev, posibilitatea realizării unor planuri speciale concepute de el. In mod precis rezultă de aici două obiective urmărite de Pestel.

1) De a întări, prin mijlocirea consulului rus din Moldova, Pisani, spiritul de încredere al Moldovenilor în revoluție.

2) De a crea un spate asigurat revoluționarilor, cărora în cazul unei retrageri, sub motivul acordării dreptului de refugiu, să le fie deschise porțile înspre Rusia.

Iată în privința acestor obiective două pasagii din scrisoarea lui Pestel :

„Am vorbit foarte mult timp cu domnul Pisani... L-am îndemnat ca — vorbind Moldovenilor — să-i facă să înțeleagă netemeinicia temerilor lor, pentrucă Turcii nu vor îndrăzni niciodată să calce tratatul și din moment ce nu-l vor călca, Moldova este sigură că se află la adăpost de vizita lor. Asupra acestui lucru trebuie să se accentueze mai mult“²⁾. In aceeași scrisoare Pestel relatează că se ordonase trupelor:

1) „Să lase să intre în țară toate persoanele care, fugind de masacrul Turcilor, vor veni să se prezinte pentru a intra în țară ca să-și salveze viața.

2) Aceste persoane să fie supravegiate de trupe, ca precauțiune împotriva oricărei boli și să fie obligate să treacă prin carantină potrivit ordonanțelor.

3) Dacă Turcii ar urmări pe aceste persoane, trupele să-l oprească și, dacă ar trebui, să întreprindă chiar forța împotriva celor care s'ar încăpățâna să-i urmărească...“³⁾.

Insemnătatea scrisorii nu se reduce numai la aceste două relatări. O importanță și mai mare are pasagiul următor din care rezultă, că aceste măsuri sunt luate fără știrea împăratului Alexandru I, Pestel insistând ca măsurile luate să fie menținute, își exprimă convingerea sa personală că împăratul va fi de acord cu ele. Cu aceste argumente vrea să-l convingă pe Kiselev de necesitatea menținerii măsurilor preconizate de el.

„Măsurile pe care le-ați ordonat — scrie Pestel — sunt cu atât mai bune cu cât sunt absolut în spiritul tratatului prin care Rusia s'a declarat protectoarea Moldovei și cu cât în acelaș timp este cu totul evidentă și manifestarea tendinței lor de a păstra cea mai bună înțelegere posibilă cu Turcii. Pe aceasta se bazează convingerea mea că Majestatea sa nu va putea decât să laude în întregime aceste măsuri pregătitoare (subliniat de noi). Vă trimit această scrisoare într'un plic foarte pompos și foarte misterios pentru ca să vă parvină cât mai re-

1) Hurmuzaki, vol. IV supl. I, pag. 314—318.

2) Hurmuzaki, vol. IV, supl. I pag. 318.

3) Ibidem, pag. 318.

pede și deoarece nu este nimic oficial — deși este totul foarte sigur, m'am abținut să vă scriu un raport" ¹⁾).

Nu e vorba deci despre o mistune oficială; dimpotrivă, inițiativa în privința misiunii pe care o avea de îndeplinit provine nu dela Kiselev, ci tocmai dela Pestel. Este foarte greu de crezut că aceasta ar fi fost numai o inițiativă personală a lui Pestel și nu a organizației secrete. Nu încapă nicio îndoială că trebuie văzut și care sunt „sursele foarte demne de crezare” ²⁾ despre care vorbește Pestel în scrisoarea sa precum și faptul că „în ceace privește aceste surse vă voi vorbi despre ele în convorbire personală” ³⁾).

Probabil că anumite afirmații neesențiale au fost introduse în mod intenționat de Pestel cu scopul de a diminua în fața generalului Kiselev caracterul social al răscoalei conduse de Tudor Vladimirescu și de a scoate în relief mai mult caracterul național, deoarece în această direcție se putea aștepta la o mai mare atenție și simpatie din partea șefului său pentru cauza atât de cald îmbrățișată de el.

b) Mai avem încă o indicație despre existența unei legături directe între cele două mișcări. În ultima sa lucrare despre decembriști, Prof. M. V. Necikina relatează despre faptul că „Ipsilanti a locuit la Chișinău în casa decembriștului M. F. Orlov, unul dintre fruntașii organizației secrete (participant activ la răscoala dela 14 Decembrie 1825) și a pornit din această casă la trecerea clandestină a graniței” ⁴⁾. Tot prof. M. V. Necikina relatează că generalul M. F. Orlov, marele poet Pușchin și alți decembriști făceau parte la Chișinău din cercul eterist Ovidiu. Este deci indiscutabilă existența unei legături între decembriști și Eterie iar prin aceasta din urmă cu răscoala lui Tudor. Deasemenea, este cunoscut faptul că o parte a căpitanilor lui Tudor, care și-au salvat viața după înfrângerea răscoalei de către Turci, s'au refugiat în sudul Rusiei. Printre aceștia au fost și frații Dimitrie și Pavel Macedonschi. Aici ei s'au bucurat de un sprijin neobișnuit din partea unor cercuri locale și a unor ofițeri ruși ceea ce denotă că ei au avut contact cu aceștia încă înainte izbucnirii răscoalei. În privința legăturii între decembriști și Tudor am putea să ne referim și la Iordache Olimpiotul. Se știe că Eteria întreține legături cu Tudor mai ales prin Iordache Olimpiotul. Iordache a arătat devotament și hotărâre în tot timpul desfășurării mișcării revoluționare din 1821.

Despre familia Sărdarului Iordache Olimpiotul aflăm următoarele dela un contemporan anonim : „La anul 1823 mă găseam în Hotin, acolo am cunoscut familia lui, consoarta lui Maria, tânără, îmbrăcată în doliu, doi copii mici, patru până la cinci ani... în casă îmbrăcată cum se cuvine, slugi, femei și bărbați, toate jelania era pierderea lui” ⁵⁾. Din alt izvor mai aflăm că dansa mai avea și o moște aici, moștenită dela primul ei soț ⁶⁾. Prin urmare Iordache prin soția sa avea moște și casă

1) Hurmuzaki, vol. IV, supl. I pag. 319.

2) Hurmuzaki, vol. IV, supl. I pag. 314.

3) Hurmuzaki, vol. IV, supl. I pag. 317.

4) M. V. Necikina, Decembriștii, ed. în limba rusă 1949, pag. 35.

5) „Amintirea unui contemporan”, Balcania, pag. 562.

6) Documentele din arhiva poetului Al. Macedonschi conțin date interesante în această privință.

cu slugi la Hotin. Se poate presupune că el chiar în perioada de pregătire a răscoalei lui Tudor mergea din când în când acasă. Aceste date ar putea să ne lămurească de ce tocmai Iordache făcea legătura între Eterie și Tudor. Din cele de mai sus am văzut că Rusia sud-vestică era unul din focarele mișcării revoluționare a decembriștilor. În felul acesta Iordache putea să aducă lui Tudor nu chiar planurile elaborate sau discutate cu Ipsilante în casa decembristului M. Orlov, dar cel puțin influența concepției ideologice și tactice revoluționare a decembriștilor.

Dacă datele în privința legăturilor directe între cele două mișcări revoluționare sunt deocamdată sărace, influența ideologică a decembriștilor asupra Eteriei în general și în special asupra mișcării lui Tudor se poate urmări mult mai ușor. Din punct de vedere ideologic cele două mișcări revoluționare aveau puncte comune. Realizarea revoluției era concepută în parte cu mijloace asemănătoare și elementele care o pregăteau erau recrutate în parte din păături sociale de aceeași categorie. Bineînțeles între aceste mișcări au existat particularități caracteristice uneia sau alteia — dar credem că aveau puncte comune.

În cadrul particularităților trebuie subliniat în primul rând revendicările de ordin național care lipseau din programul decembriștilor și care aveau un rol destul de important în mișcarea lui Tudor. Tocmai această deosebire face ca însuși Pestel să admită în acest caz participarea masselor populare în desfășurarea revoluției, de ex. la Greci la Italiani, deși în ceea ce privește Rusia, unde era în perspectivă o răscoală cu caracter pur social, datorită îngustimii sale, el nu prevedea acest lucru intrucât se temea de repetarea „grozăviilor revoluției franceze”. Relativ la participarea masselor în mișcarea eteristă Pestel scria între altele: „Mi-ar mai trebui încă să vorbesc cu cineva la Chișinău, pentru a putea să vă dau cu oarecare siguranță, știri în această privință. Dacă există 800.000 de carbonari italieni, există probabil încă și mai mulți greci fraternizați într'un scop politic. Iați tot ceea ce pot să vă spun pentru moment”¹⁾.

Pe de altă parte tot din aceeași scrisoare rezultă că Pestel nu credea că în timpul desfășurării răscoalei pe teritoriul țării noastre, s'ar fi comis acte violente de răzbunare și socotește verosimile numai știrile despre masacrele unde au avut loc lupte cu caracter militar, cum a fost de exemplu la Galați. El declară drept false știrile despre omorirea celor 7 turci nevinovați de către Ipsilanti. Vorbind despre această știre el spune următoarele: „Pe drum, nu departe de Iași, au fost aduși 7 turci la Ipsilanti care numaidecât îi trimise la moarte. Mărturisesc că nu dau crezare povestirii acestui eveniment, care mi se pare de o atrocitate nemotivată”²⁾.

Rezultă din aceste citate că Pestel admitea în anumite condiții participarea mai largă a masselor în mișcarea revoluționară cu caracter național, deoarece presupunea că vărsările de sânge vor avea loc numai cu ocazia bătăliilor militare având în vedere că revoluția va căpăta caracterul unui război între două armate naționale. În felul

1) Hurmuzaki, vol. IV supl. I p. 317.

2) Hurmuzaki, vol. IV supl. I, pag. 317

acesta el spera în posibilitatea menținerii disciplinei militare care ar fi evitat răzburările atât împotriva persoanelor din cadrul națiunii asupra toare cât și împotriva marilor latifundiați conaționali. El credea astfel că „grozăviile din Franța nu se vor repeta”.

Aceste date ne arată că în concepția ideologică a decembriștilor și prin urmare și a aceluia care stăteau sub influența lor — în cazul împlinirii revoluției sociale împotriva feudalismului cu lupta pentru eliberarea națională — revoluția nu putea fi concepută fără vărsare de sânge.

Să examinăm în lumina celor spuse mai înainte, care era planul inițial al conducătorilor mișcării revoluționare din 1821 dela noi.

În ceea ce privește forța care trebuia să înfăptuiască răscoala, logica de fier a faptelor istorice ne dovedește că începând dela Tudor și Iordache până la Macedonschi și Iancu Enescu aproape toate căpeteniile răscoalei au fost un timp mai scurt sau mai îndelungat militari de carieră. Trebuie de subliniat că ei au fost militari, în sensul condițiilor istorice de atunci din țara noastră, când în lipsa unei armate regulate existau unele formațiuni cu caracter militar, cum ar fi arnăuții și pandurii etc. Dealtfel Tudor a fost timp de 6 ani ofițer în armata rusă având rang de „porutic” și decorat pentru faptele sale de arme cu crucea Sf. Vladimir.

Dar nu numai datorită faptului că fruntașii mișcării erau militari face să existe elemente asemănătoare între planul inițial al mișcării revoluționare cu cel conceput de decembriști. Aceasta se confirmă și prin unele momente tactice. Oare poate fi o simplă coincidență faptul că decembriștii — începând dela 1816 și aproape zece ani — s’au plasat pe poziția, că momentul cel mai prielnic pentru declanșarea revoluției este timpul surii pe tron a noului monarh — în urma decesului celui vechi — și că tocmai acest moment a fost ales și de Tudor pentru declanșarea răscoalei? Cred că nu este o simplă coincidență ci o urmare a unor concepții asemănătoare. Această concluzie devine și mai evidentă dacă vom analiza o serie de probleme care se ivesc în legătură cu procesul de pregătire a răscoalei condusă de Tudor Vladimirescu.

Documentele publicate în ultimul timp arată în mod neîndoelnic faptul că unii dintre marii boieri din București s’au înțeles cu Tudor Vladimirescu și Dimitrie Macedonschi în privința organizării răscoalei armate. Astfel, într’un înscris dat în 15 Ianuarie 1821, și iscălit de cei trei mari boieri ai țării — banul Grigore Brâncoveanu, Grigore Ghica și Barbu Văcărescu — se spune : „fiindcă este să se facă obștescul folos neamului creștinesc și patriei noastre, drept aceia ca niște buni și credincioși frați creștini toți și iubitori neamului (pe) d. Slujer Teodore, te-am ales să ridici norodul cu arme și să urmezi precum ești povăluit“¹⁾.

Aceiași trei mari boieri într’un alt înscris dat lui Dimitrie Macedonschi spun : „dela multe păcate ce le-a avut, neamul românesc suferă sub jugul neamului străin de sub care, deși s’au încercat unii din patrioții noștri să izbăvească țara nefericită, dar în zadar a fost. Astă-

1) D. C. Grecescu, Încă un act în legătură cu mișcarea din 1821 din Țara Românească — Rev. Istorică Română 1946 fasc. I, p. 3 o copie a acestuia a fost găsită și de E. Vărtosu

dată însă recunoscând noi că vremea dorită sau așteptată a sosit și este cu putință cu ajutorul lui Dumnezeu să ne izbăvim, iar deaceia fiind cunoscute slujbele aduse de dumneata acestei țări pe vremea otcârmuirii rosienești a celui ținut, și de aceea te alegem și te numim Dimitrie Macedonschi, ca dumneata și acum aceiași slujbă să duci poporului acestei țări lucrând întocmai după îndrumările date de noi slujerului Tudor, pentru care va rămâne numele dumitale nemuritor cu primirea din partea noastră în plină măsură a răsplătei și la aducerea în orânduială a otcârmuirii acestui prințipat și se va așeza o leafă stătătoare din care vei putea trăi fără să ai vreo grijă¹⁾.

Ce urmăreau chiar acea parte dintre boieri care s'au înțeles cu T. Vladimirescu și Macedonschi în privința organizării răscoalei?

Majoritatea istoricilor dau la această întrebare un răspuns identic: ei au vrut înlăturarea domniei fanarioților și înlocuirea acestora cu boierii pământeni. Sunt însă unii autori — chiar și în zilele noastre — care afirmă că întreaga mișcare condusă de Tudor ar fi urmărit numai acest scop. Raporturile lui Tudor cu o parte dintre boieri în pregătirea răscoalei nu se bazează pe faptul că el „a fost la un gând cu boierii”. Aceste legături izvorăsc din împrejurarea că el împreună cu ceilalți foști ofițeri aveau în mâinile lor acea forță care după concepția timpului avea misiunea să înfăptuiască răsturnarea regimului existent și înlocuirea lui cu altul — adică dispunea de unitățile militare formate din panduri. Tocmai faptul că acești boieri au trebuit să dea în scris atât lui Tudor cât și lui Macedonschi că i-au ales pe ei să conducă răscoala dovedește că aceștia din urmă nu erau simple unelte de care dispuneau boierii după placul lor, ci prezentau un curent deosebit, cu care unii boieri vroiau să ajungă la o anumită înțelegere.

În arhiva poetului A. Macedonschi noi am găsit un document înedit din care se pot trage anumite concluzii în privința raporturilor ce au existat între acei boieri cu care s'a înțeles Tudor, încă din timpul pregătirii răscoalei. Documentul reprezintă o scrisoare, în ciornă, scrisă în limba rusă, adresată de către Dimitrie Macedonschi unei înalte personalități rusești în anul 1828. Faptul că sunt multe ștersături și corectări în text a îngreunat restabilirea exactă a unor cuvinte. Deaceia nu publicăm decât pasajele care au fost descifrate în întregime. Aceste rânduri arată cât se poate de clar poziția lașă, neconsecventă, „de viclenie răutăcioasă” a marilor boieri. Lucrul cel mai important însă după părerea noastră este faptul că autorul arată că boierii nu numai că l-au ales, dar au și *jurat* lui Tudor, încă înainte izbucnirii răscoalei, imputernicindu-l „să acționeze cu mâna înarmată pentru anumite revendicări care sunt menționate în scrisoare sub numele de „drepturi populare”. Adică Tudor reprezenta o forță independentă față de boieri, cărui ea trebuiau să-i depună un jurământ cu privire la făgăduiala lor, de a respecta anumite revendicări. Totodată documentul arată și așa zisa viclenie folosită chiar de acești boieri pentru a trage anumite foloase din situația creată: făcând jurământ de trei ori și călcându-l de fiecare dată ei ne dovedesc că au o poziție opusă față de cea a lui Tudor. Iată unele fragmente din acest document:

„Luminăția voastră milostive stăpâne,

1) M. Romanescu, Contribuții la cunoașterea lui T. Vladimirescu, pag. 3—4.

Domnii boieri valahi, din timpuri vechi, în secret, au căutat mijloace pentru a doborî stăpînirea supremă fanariotă din Valahia, ei n'au scăpat din vedere să încerce orice prilej care li s'ar fi părut lor favorabil... pentru a-și ajunge scopul ca Valahia să fie sub stăpînirea lor personală, s'au folosit de o astfel de viclenie, la început ei au întărit cu jurămint credința Eteriei grecești, apoi *au jurat* (subliniat de noi) unui anume sluger Tudor Vladimirescu pe care ei l-au ales în anul 1821 și l-au împuternicit în scris cu făgăduială de a-i acorda ajutor intru totul ca (pe răspunderea lui) să înarmeze poporul Valah și i-au fost date de ei aceste instrucțiuni, să acționeze, el însuși, cu mâna înarmată, revendicând drepturi populare însă cu o astfel de dispoziție, ca să nu se amestece în Eteria grecească ci la momentul potrivit, chiar să lovească în Eterie, și folosind toate mijloacele, ca ea (Eteria) la orice pas să întâmpine neplăceri în înmulțirea forțelor ei și în momentul potrivit să atace, să lovească și să distrugă Eteria.

În ajutorul lui, a lui Vladimirescu (boierii) constrânși (de împrejurări) s'au folosit și de noi, de frații Dimitrie și Pavel Macedonschi dându-ne asigurări textual, cum dovedesc copiile în traducere, alături de prezentei, oferite și puse în fața Dvs. pentru binevoitoarea examinare.....

...prin al treilea jurămint ei (boierii) au încredințat pe Turci că nu au avut deloc cunoștință și amestec în comploturile Eteriei grecești și a lui Vladimirescu și pentru a asigura Poarta Otomană au trimis, drept zălog, pe fiul lui Grigore Ghica, care a fost făcut de ei domn stăpânitor al Valahiei...¹⁾.

În continuare Macedonschi arată că scrisoarea acestor boieri în care i-au dat textual asigurările — probabil e vorba de scrisoarea mai sus arătată din 16 I. 1821 — copia căreia a anexat-o prezentei scrisori, a fost confiscată de autoritățile rusești în momentul trecerii graniței și descrie toate peripețiile prin care a trecut până când a primit-o înapoi. Mai departe cere sfaturi cum să procedeze în viitor gândindu-se bineînțeles la anumite drepturi pe care le revendica dela boieri.

Rezultă din aceste rânduri că chiar această parte a boierilor dela începutul pregătirii răscoalei au urmărit alte scopuri decât Eteria și Tudor. Ei au jurat însă credință fiecăruia în parte, urmărind să creeze un conflict, între aceste două forțe ca pe urmă să fie scoase castanle din foc în folosul lor. Cu Eteria s'au înțeles în privința luptei împotriva Turcilor, cu Tudor în privința unor reforme sociale („drepturi populare”). Neurmărind însă în realitate, în mod consecvent, nici unul din aceste obiective, au jurat credință Turcilor și și-au ajuns scopul: înlocuirea fanariotilor cu boieri pământenii. Pe baza acestor date putem afirma că boierii reprezintă acea clasă care în condițiunile interne ale țării noastre joacă un rol asemănător ca și țarul și guvernul său în Rusia, care văzând necesitatea unor reforme interne (proiectul lui Speranschi, cochetarea lui Alexandru I cu decembriștii în prima perioadă a domniei sale, etc.) și necesitatea unei atitudini oportuniste față de Poarta Otomană în politica externă, a întreprins câte ceva la început în această privință dar până la urmă a dat înapoi în ambele probleme. Această asemănare are importanță pentru a putea aprecia rolul diferitelor forțe sociale în desfășurarea evenimentelor.

1) Arhiva poetului Al. Macedonschi — Muzeul Municipal, București, nr. 3359.

E clar că sprijinindu-l pe Tudor boierii nu urmăreau realizarea unor reforme sociale. Ei nu urmăreau satisfacerea anumitor revendicări ale țărănimii, negustorimii, micii burghezii. Datele istorice dau răspuns în această privință.

Dorințele unor boieri au fost formulate în numeroasele memorii alcătuite de ei și în 1821, mai târziu. În aceste memorii, ei cereau înlocuirea domnilor fanarioți, concentrarea puterii politice în mâinile marilor boieri, etc. Insuși Gr. Brâncoveanu a contribuit la alcătuirea unui astfel de memoriu. În aceste memorii pe care nu le putem analiza mai pe larg aci, nu se vorbește nimic despre micșorarea birurilor sau a clăcii, despre revendicările țăranilor, negustorilor, micii boierimi. Din acest memoriu alcătuit de unii boieri care s'au înțeles cu Tudor în privința organizării răscoalei se desprinde concluzia că o parte din boierime, interesată în dezvoltarea economiei de schimb, dorea îndepărtarea stăpânirii guvernului turcesc și a fanarioților, care împiedecau propria ei îmbogățire.

Deci în scopul luptei împotriva fanarioților, pentru lărgirea puterilor lor politice și economice, acești boieri i-au dat lui Tudor și Macedonschi misiunea „de a acționa cu mâna armată”.

Dece însăși o parte din boierime au ales tocmai pe Tudor Vladimirescu și pe Macedonschi ?

Desigur acești boieri își dădeau seama de pericolul pe care-l prezenta pentru ei o mișcare a poporului înarmat. Ei își dădeau seama că țărani înarmați vor putea trece dela lupta împotriva Fanarioților, la lupta împotriva boierimii. Ei nu puteau dori o ridicare „anarhică” a norodului, în care acesta să-și poată manifesta liber inițiativa revoluționară. Ei trebuiau să-și creeze o garanție că țărani nu vor atinge interesele marii boierimi. Ce garanție puteau să aibă marii boieri că nu vor avea loc agitații țărănești ca cele care avuseseră loc de pildă mai înainte cu un an pe moșia chiar a banului Brâncoveanu ?

În acest scop ei s'au gândit la T. Vladimirescu și Dimitrie Macedonschi, care aveau influență mare între panduri și care să impună o disciplină militară riguroasă norodului ridicat cu arme, pentru a împiedica acțiunea revoluționară a norodului.

Deaceia scrie Macedonschi că acești boieri făgăduind lui Tudor că vor „acorda ajutor întru totul” au pus totodată condiția în fața lui Tudor că „pe răspunderea lui va înarma poporul”. Această răspundere se referă nu numai la înăbușirea oricărei răscoale țărănești spontane dar și la pericolul că mișcări dăunătoare intereselor boierimii mari ar fi putut porni și din inițiativa unor curente eteriste. Deci revendicările („drepturi populare”) erau aprobate numai cu condiția de a obține cu ajutorul pandurilor, ca Eteria să nu-și poată „înmulți forțele ei” pe teritoriul țării noastre.

Deși o parte din boierime avea o atitudine de opoziție față de Turci — deaceia au și jurat Eteriei — ei aveau nevoie de o garanție și împotriva trupelor eteriste. Ei știau că o parte a Eteriei va chema poporul să lupte pentru un program de reforme liberale. În acest scop ei l-au trimis pe Rizo Neroulos la Iași, să-l convingă pe Ipsilanti să renunțe la proiectul lui de a da o proclamație prin care să se desființeze privilegiile de clasă ale boierilor. Ipsilanti, care era o figură inconsecventă, lașă și carteristă, a renunțat la această intenție, dar în rândurile

eteriștilor au fost mulți care au urmărit în mod sincer instituirea unui regim liberal „reprezentativ”, un regim asemănător cu cel preconizat de decembriști.

Aci mai adăugăm faptul că este sigur că Iordache Olimpiotul, care era un membru marcant al Eteriei, ca și mulți alți șefi ai arnăuților, nutrea ca și ei planul unei mișcări împotriva marilor boieri. Istoricii greci, care au cules știri dela foștii eteriști, afirmă că Iordache l-a îndemnat pe Tudor să ridice norodul împotriva boierilor. Faptul că arnăuții se ocupau cu negustoria și că în această ocupație a lor se ciocneau de piedicile puse de relațiile feudale, a contribuit la ridicarea lor împotriva boierilor.

Astfel, vedem conturată o altă forță care pregătea nu o simplă răsturnare de stăpânire, ci introducerea unor schimbări revoluționare în însăși baza economică a orânduirii sociale. Tudor, Macedonschi și celelalte căpetenii ale pandurilor: Iordache Olimpiotul și arnăuții lui precum și elementele radicale din sânul Eteriei — fie cei din țara noastră fie cei de pe teritoriul Rusiei — constituiau acea forță care se găsea în opoziție cu boierii.

Desigur dacă elementele revoluționare care formau curentul îndreptat împotriva boierilor n'ar fi avut acea limitare de clasă proprie micii boierimi care îi imprima teama față de acțiunile radicale, crâncene și nelimitate ale furiei clăcașilor asupra și exploatați până la sânge de boieri — atunci ele ar fi găsit dela început o forță socială mai sănătoasă. Dar tocmai caracterul lor limitat de clasă a determinat, ca în timpul desfășurării răscoalei să se mai contureze și un al treilea curent, dar care a jucat totuși rolul cel mai de seamă în evenimentele din 1821 — este vorba despre *răscoala țărănească spontană*. Din cele spuse mai sus rezultă că o analiză științifică a raporturilor de clasă, a rolului diferitelor curente în timpul răscoalei este imposibilă, fără a ține seama de concepția care predomină în acest timp în întreaga Europă și mai ales în Rusia — concepția și tactica revoluției *militare*.

În planul inițial al răscoalei era prevăzut deci că rolul de frunte îl vor juca pandurii care trebuiau să fi fost organizați ca adevărate unități militare ale unei armate regulate. Este greu să precizăm ce rol era prevăzut masselor largi populare în desfășurarea răscoalei pe baza planului inițial. Un fapt însă este sigur și anume, că boierii n'au atribuit țăranilor nici un rol preponderent; ca dovadă, ei au părăsit pe Tudor, când masele au început să-și spună cuvântul. Cei trei boieri care au semnat înțelegerea cu Tudor au fugit la Brașov, ceilalți s'au ridicat cu arme împotriva răsculaților. Probabil și Tudor, numai în urma unor împrejurări speciale, s'a decis să se adreseze întregului popor, însă fără a renunța la planul său inițial de a încadra pe toți răsculații într'o mare forță militară, în primul rând pentru realizarea reformelor sociale și câștigarea independenței naționale.

Desfășurarea evenimentelor între momentul plecării lui Tudor din București și lansarea proclamației dela Pades are anumite aspecte care ne-ar putea explica de ce au fost introduse anumite schimbări în planul preconizat inițial.

Tudor a plecat în ziua de 18 Ianuarie din București cu 25 arnăuți din garda domnească. El merg până la Tg. Jiu fără să se atingă de nimeni. La Tg. Jiu ei ajung în ziua de 21 Ianuarie, apoi iau măsuri pentru a crea o bază de aprovizionare cu alimente la mănăstirea Tismana. Aceste date referitoare la drumul parcurs până la Târgu Jiu sunt relatate aproape identic în toate izvoarele publicate până în prezent. Ceeace însă se petrece între Târgu Jiu și Pades este redat în mod diferit de contemporani. Iată, de exemplu, ce scrie Dârzeanu: „Sămbătă la 22 — ajungând la Tismana au intrat cu toții în mănăstire de au mas în seara aceea. Iar la 23, Duminică, lăsând pe clucerul Dinicu în mănăstire, s'au coborît la satul Padesul din plaiul Cloșan sud Mehedinți, unde chemând pe căpitan Dumitru Gârbea ce îl avea vechil de vâtaf și povățuindu-l prilostritoarele lui cugetări, a strâns pe toți pandurii ce erau în plaiul șezătorii de i-a împreunat cu dânsul, făgăduindu-i leafă și slobozie. Au trimis și prin alte plăși ca să strângă pandurii cu leafă din cei ce erau și mai înainte în slujbă. Au făcut publicații prin toate satele județului, cu cuprinderea că cine va dori să vină să se înscrie la dânsul și va fi slobod de orice dare precum se arată și proclamația ce au dat de către toată obștea¹⁾”). După acest pasagiu Dârzeanu reproduce cunoscuta proclamație dela Pades.

Această descriere a lui Dârzeanu a drumului dela Tg. Jiu la Pades este folosită de mulți istorici fără a lua în considerare că în aceste zile au mai avut loc și alte evenimente importante. Relatările unui martor ocular, D. Protopopescu, care a fost participant al evenimentelor petrecute la Târgu Jiu în aceste zile diferă de cele spuse de Dârzeanu și avem motive să credem mai mult în cuvintele unui contemporan care a trăit evenimentele. Deoarece este știut că în timpul răscoalei, Tudor a fost numai o singură dată la Târgu Jiu, putem socoti ca sigure relatările lui D. Protopopescu care se referă la zilele dintre 21—23 Ianuarie. Iată cum se prezintă aceste evenimente: „Când Tudor apăruse la Tg. Jiu, clucerul Costache Ralet, ispravnicul județului Mehedinți, trimise în grabă pe logofeții Dumitrache Protopopescu și Dinu Bâldea... În două zile cei doi emisari au fost cu ceata comandată la Cerneți unde află că Tudor ajunsese la Corcova... cei trei căpitani la care se alăturase și Protopopescu se îndreptau spre Târnava pentru a eși din calea lui Tudor care se apropia de Strehaiia²⁾”).

Dacă Tudor apăruse la Tg. Jiu în ziua de 21 Ianuarie și în timp de două zile a fost la Cerneți, Corcova și Strehaiia este evident că sosirea sa la Pades are loc după vizitarea acestor localități.

Acest amănunt are o însemnătate mare pentru înțelegerea planului inițial al lui Tudor și a schimbărilor intervenite în acesta. Iată ce s'a întâmplat în acest timp la Cerneți după relatările unui alt contemporan al lui Tudor, C. Izvoranu: „Tudor trecând Oltul a mers la Gorj unde prinzând pe ispravnicul i-a închis și au început să strângă la pandurii pe care îi cunoștea el. Și de acolo au plecat după ce s'au întărit cu pandurii, și au venit la Cerneți. Acolo au mai strâns și alți

1) N. Dârzeanu, „Cronica revoluției din 1821”, publicată de N. Iorga: „Izvoare contemporane”, pag. 6.

2) După Memorțiile lui Dumitrache Protopopescu din Severin — Aricescu II, pag. 34—35.

mulți panduri, au trimis de au chemat și pe vătaful Iancu Enescu care îl știa ce influență avea asupra pandurilor. Iancu însă a refuzat zicând că *nu mai* vrea să puie mâna pe arme. Tudor a trimis câțiva panduri de ai lui și au jefuit casa vătafului Iancu. Iancu văzându-se nevoit s'a dus și a intrat și el în oștirea lui Tudor și atunci Tudor i-a poruncit de s'a întors toate câte-i jefuise. Și întorcându-se acasă la moșia Vuloaica lângă Strehaia au început să strângă la Panduri chemând pe căpitani ce-i cunoștea la dânsul pe Oarcă și pe nepotul său Dinu Pestrițul și alți căpitani¹⁾.

Care este însemnătatea cunoașterii exacte a drumului parcurs de Tudor ?

Evenimentele dela Cerneți, adică trădarea lui Iancu Enescu, ne pot deslega secretul proclamației dela Pades. Această trădare dela începutul răscoalei trebuia să aibă o semnificație adâncă, cu atât mai mult, cu cât tocmai acești 3 căpitani trădători cari „n'au mai vrut să puie mâna pe arme“ au fost aceia care au avut și ultimul conflict cu Tudor, conflict ce a dus și la omorirea lui.

Precum arată toate izvoarele până la conflictul cu Iancu Enescu, Tudor nu face apel decât la căpitani și la pandurii pe care îi cunoaște el, deoarece el se conformează principiilor tacticii revoluției militare, principiu socotit în anul 1820—21 în mișcările revoluționare din Europa — din Portugalia până în Rusia — ca tactică justă. Dar trădarea lui Enescu i-a răsturnat toate socotelile dela început. Este posibil că nici Dumitru Gârbea căruia Tudor i-a transmis bani încă de 13 Decembrie 1820 să pregătească pandurii și probabil să-i cumpere armament, nici el n'a reușit să ducă la bun sfârșit această sarcină. Fapt este că proclamația dela Pades apare în urma acestor împrejurări.

Proclamația dela Pades este unul din cele mai frumoase documente ale luptei pentru eliberarea poporului de sub asuprirea boierească. Această proclamație depășește principiul tacticii revoluției militare. „Fraților lăcuiitori ai Țării Rumânești veri de ce neam veți fi ! Nicio pravilă nu oprește pre om de a întâmpina răul cu rău !” ..., „Nu vă leneviți, ci siliți de veniți cu grabă cu toții; care veți avea arme cu arme, iar care nu veți avea arme cu furci de fier și de lănci“. Și cu toate acestea disciplina militară cea mai strictă este anunțată chiar și în acest document. „Și iar să știți că nimenia dintre voi nu este slobod, în vremea acestei adunări — obștii folositoare — ca să se atingă măcar de un grăunte, de binele sau de casa vreunui negustor, orășan sau țăran, sau de al vreunui locuitor decât numai binele și averile cele rău agonisite, ale tiranilor boieri, să se jertfească, însă ale căror nu vor urma nouă — precum sunt făgăduiți — numai ale celor să se ia pentru folosul de obște”²⁾. Adică „averile cele rău agonisite“... să fie confiscate dar numai „pentru folosul de obște“.

Aceste ultime cuvinte arată concepția militară a lui Tudor, adică concepția disciplinei stricte chiar și în ceace privește „jertfirea averilor rău agonisite“. Tudor a pretins ca această „jertfire“ să nu se producă în mod anarhic, după capul și voia fiecăruia, ci numai în mă-

1) A. Oțetea, Op. cit. pag. 139.

2) Em. Vărtosu, — www.dacoromanica.ro — Revoluția, p. 34.

sura în care aceasta este „pentru folosul de obște” și numai în cazul aceluia care nu-l vor urma pe Tudor. Aplicarea teroarei revoluționare era concepută de Tudor (cum arată și desfășurarea primului conflict pe care l-a avut cu Iancu Enescu cu ocazia trădării acestuia) dar, aplicarea acestei terori urma să se facă în cadrul celei mai stricte discipline militare. Același pasagiu citat al proclamației mai arată încă ceva și anume: că în programul social a lui Tudor era ceva asemănător cu ideile lui Pestel, de a apăra proprietatea obștească, respectând proprietatea capitalistă și chiar o parte a proprietății boierești. „Averile rău agonisite ale tiranilor boieri să se jertfească, — însă ale căror nu vor urma nouă” scria el în proclamație, adică cu excepția acelor boieri care-l vor urma pe Tudor. Prin urmare, pe baza proclamației, printre forțele sociale care trebuiau să înfăptuiască răscoala, în afară de panduri și masele populare asuprite și exploatare, era prevăzută și participarea unei părți a boierimii, adică a nobilimii noastre, la fel cum aceasta era prevăzută și în programul decembriștilor. Tudor, prin proclamația sa din București și prin acțiunile sale ulterioare, s'a ținut ferm de acest principiu. Bineînțeles că aceste idei, un asemenea program, are un caracter de clasă mărginit și nu exprimă năzuințele țărănimii iobage. Cercul acestor revoluționari era restrâns. Poporul a participat însă în luptă și a căutat să meargă în mod spontan pe drumul răscoalei țărănești. *În această contradicție dintre drumul revoluției militare și acela al răscoalei țărănești, spontane, constă cauza înfrângerii lui Tudor.* Înțelegerea tezei leniniste cu privire la mișcarea decembristă și aplicarea ei la condițiile istorice concrete ale țării noastre ne ajută să putem aprecia în mod just pe Tudor. Trebuie analizată și poziția lui Tudor față de Turci. Odată cu proclamația dela Pades, care era adresată „către tot norodul omenesc din București și din celelalte orașe și sate ale țării românești.” Tudor mai trimite un arz către Poartă și către împăratul Alexandru I. Cele două documente din urmă se deosebesc de primul atât prin conținut cât și prin formă.

Aceste documente sunt scrise într'un limbaj, din care se poate însă desprinde o idee fundamentală, și anume că norodul „silit a fost din mult adâncă nădăjduire întâiu a se scula împotriva acestei răutăți și apoi a năzui și a cere împărăteasca milă”¹⁾. În raporturile ulterioare ale lui Tudor cu Turcii se manifestă aceeași tendință de a pune împărăția în fața unui fapt implinit, pe care aceasta să fie silită să-l accepte. Față de această linie Tudor rămâne consecvent în toate raporturile sale cu Turcii; cerințele lui nu devin mai conciliabile, ci dimpotrivă din ce în ce mai radicale. Unii afirmă că proclamația dela Pades și arzul către Poartă au fost redactate la București înainte de moartea lui Alexandru Vodă Șuțu.

După noi numai arzul a fost scris la București dar proclamația dela Pades a fost redactată mai târziu și în alte împrejurări.²⁾ În timpul elaborării arzului în București, nu s'a simțit nevoia elaborării unei proclamații către popor. Necesitatea elaborării proclamației s'a

1) N. Iorga, „Izvoarele contemporane”, p. 89.

2) Existența unui manuscris al lui Tudor cu ambele documente nu indică deloc că ele ar fi fost redactate în același timp. Dimpotrivă faptul că în acest document arzul către Poartă figurează înaintea proclamației dela Pades arată că aceasta din urmă a fost redactată mai târziu.

pus — după noi — abea după declanșarea răscoalei într'o împrejurare specială, neprevăzută dinainte, deci a fost concepută numai de Tudor. Aceste două constatări ne îndeamnă să presupunem că la București nu s'a prevăzut decât participarea pandurilor în răscoală, adică planul inițial prevedea o răscoală cu caracter mai ales militar; și abia în împrejurarea specială ce a fost creată în urma trădării lui Iancu Enescu, a devenit necesară lansarea proclamației dela Pades.

Proclamația dela Pades, fiind adresată maselor largi populare, înseamnă o anumită cotitură în desfășurarea evenimentelor. Răscoala începe să capete un caracter de masă. Țăranii, nefiind antrenați în urma unei propagande bine pregătite, se alătură în mod spontan răscoalei, împinși de situația lor jalnică. Revoluția militară, conștient pregătită inițial, începe să se transforme ulterior într'o răscoală țărănească spontană.

Insemnează oare acest fapt anularea complectă a tacticii revoluției militare? Faptele ne dovedesc altceva și anume: cu cât acțiunea țăranilor lua un avânt mai mare, cu atât Tudor înăsprea din ce în ce mai mult disciplina militară. Caracterul mișcării lui Tudor se adeverește și prin pregătirea taberelor militare, pentru preîntâmpinarea unor situații neașteptate. În luna Februarie și la începutul lunii Martie „Adunarea poporului” s'a instalat în satul Tântăreni, cel mai bun loc strategic din întreaga Oltenie — unde râul Gilotru se varsă în Jiu — localitate înconjurată din toate părțile de dealuri înalte. Tunurile de care dispunea Tudor erau așezate în vârfurile dealurilor, pentru a asigura apărarea taberei.

Trecem acum la o scurtă înșiruire a mijloacelor prin care Tudor a intenționat realizarea programului său social. Nu începe nicio îndoială că el a urmărit scuturarea jugului otoman, dobândirea independenței naționale, răpirea bazei economico-politice a boierilor și întărirea treptată a unor relații cu caracter burghez, reforme urmărite și de decembriști.

„Tudor — spune Xenopol — avea la început în vedere mântuirea țaranului din robia boierului fără alegerea dacă acesta era român sau grec”.¹⁾

Nu este posibil să ne oprim aici mai pe larg asupra programului agrar al lui Tudor. Suntem de părere că problema aceasta merită un studiu special și că va putea fi pe deplin clarificată abia după o cercetare minuțioasă a documentelor. Un lucru este sigur: anume că Tudor prevedea în programul său desființarea clăcii. Ca dovadă elocventă în această privință ne servește tocmai proclamația sa din București din 20 Martie, document care era considerat, de majoritatea istoricilor, ca cel mai compromițător act al lui Tudor, ca fiind îndreptat împotriva clăcașilor.

„După răscoala lui Tudor Vladimirescu, țăranii se arată mai refractari și mai dârzi față de proprietari. În Octombrie 1822 Divanul declară că „locuitorii foarte mult s'au nărăvit și se îndărătnicesc a

1) A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, vol. X, Ed. 1931, pag. 71.

face claca pământului cea obișnuită". (I. C. Filiti „Proprietatea solului” pag. 220).¹⁾

Desființarea clăcii se punea ca o revendicare arzătoare în fața țărănimii clăcașe în timpul răscoalei. În proclamația sa din 20 Martie, Tudor ordonă țăranilor să plătească anumite dări Visteriei în numărar pentru nevoile armatei dar îi scutește complectamente de prestarea clăcii sau a altor obligații față de boeri. Este necesar de remarcat că profesorul A. Oțetea după ce enumeră obligațiile de plată a orășenilor și țăranilor întrerupe citarea proclamației²⁾ nereproducând pasagiul în care Tudor spunea: „Iar, după ce veți istovi toate aceste puține rămășiți prin zapcii plășilor la dumnealor ispravnicii județului, după cum urmează obiceiul, ca să istovească și dumnealor cu Visteria țării, iarși spre întâmpinarea trebuințioaselor ale izbăvirii, să știți fără îndoială că mare ușurință are să vi se facă, nu numai întru răspunderea dăjdiilor, ci și întru toate celelalte dări și orândueli, cum și jefuirile vor lipsi cu totul, și veți înțelege înșivă scăparea robirii întru care v'afți aflat până acum”.³⁾ Este interesant că și E. Vărtosu în documentele publicate sub titlul „Pagini de revoltă” în 1936, din întregul document, tocmai acest pasagiu l-a sărit. Fapt este însă că acest pasagiu arată că Tudor „avea în vedere mântuirea țăranului din robia boierului” nu numai la început — cum susținea Xenopol — ci în tot decursul răscoalei.

Dacă în programul său agrar el urmărea și exproprierea unei părți a moșiilor sau nu? Dacă se gândea la improprietărirea clăcașilor cu răscumpărare sau nu? Acestea rămân întrebări la care va trebui răspuns. Dar faptul că el a vrut să ajungă la desființarea clăcii este dovedit fără îndoială. Însă la atingerea acestor scopuri, Tudor voia să ajungă prin constrângerea cu ajutorul armelor. Tudor voia să impună revendicările sale „stăpânirii vremelnice” și însăși Porții Otomane fără să conteste dreptul lor de a decide asupra soartei poporului. Această atitudine, determinată de îngrădirea ce decurgea din apartenența de clasă a conducătorilor răscoalei din 1821, este caracteristică pentru tot timpul desfășurării răscoalei, dela începutul până la sfârșitul său. Când o parte a boierimii recunoaște puterea politică a lui Tudor și-și ia obligația de a accepta revendicările lui, acesta dă deplină crezare cuvintelor lor. Iată câteva rânduri din jurământul pe care l-au făcut boerii, siliți, față de Tudor, după ce răsculații au intrat victorioși în București: „...Drept aceea și ne jurăm din parte-ne sub aceste iscălituri, pre numele marelui și unuia adevăratului Dumnezeu, că nici odată nu vom cugeta împotriva vieții și a cinstei dumnealui; și ne vom uni pentru toate bunele cugetări câte să vor chibzui între dumnealui și toți cei uniți cu dumnealui printre aceste iscălituri și care cugete să vor dovedi întru adevăr că vor privi, fără nici o părtinire, la folosul, nebântuirea, pașnica și de cinstita petrecere a acestui norod al Valahiei, patrii noastre...”⁴⁾ Pe baza jurământului obținut, Tudor în-

1) Andrei Oțetea, „Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în Țările Românești 1821—1822”, pag. 36.

2) A. Oțetea, op. cit. p. 235.

3) N. Iorga, Izvoarele contemporane, pag. 385.

4) Aricescu, Acte justificative, p. 132 și Biblioteca Academiei R. P. R., Mns. rom., Nr. 223, p. 343.

cepe să colaboreze cu ei, pentru cucerirea independenței naționale, și pentru zdrobirea rezistenței din partea boierilor fugiți, depunând în acelaș timp o intensă activitate pentru introducerea unui regim constituțional. Până în prezent nu s'a găsit textul original al proiectului său de constituție. Documentul care provine dela agenția austriacă din București, intitulat „Revendicări ale poporului român” (vezi Hurmuzaki), nu poate fi considerat decât un indiciu despre existența unui asemenea proiect, dar nicidecum drept izvor pentru cunoașterea conținutului adevărat al acestui proiect de constituție.

Faptul însă că a existat un asemenea proiect are o mare importanță. Aceasta constituie încă o dovadă în privința influenței ideologice din partea mișcării revoluționare din Rusia. N. Iorga în cartea „Histoire des relations Russo-Roumaines” publicată la Iași în 1917, are un capitol special intitulat „Rusia și agitația constituțională în Țările Române până la Unirea principatelor” în care recunoaște că primele proiecte de reorganizare statală veneau la noi din Rusia. Se poate ca și proiectul lui Tudor să fi suferit această influență. Problema elaborării unei constituții pentru Rusia a fost pusă la ordinea de zi tocmai în timpul acela. Iar cei care s'au preocupat cel mai mult de această chestiune au fost tocmai decembriștii.

(Urmarea în Nr. viitor)

UNELE PROBLEME CU PRIVIRE LA ORIGINA POPOARELOR IN LUMINA OPERELOR LUI I. V. STALIN DESPRE LIMBĂ ȘI LINGVISTICĂ¹⁾

de P. TRETIACOV

În operele sale consacrate problemelor de lingvistică, I. V. Stalin a desvăluit cu o deosebită claritate viciile „noii teorii despre limbă” a lui N. I. Marr și a dat o interpretare nouă, adâncă și multilaterală teoriei marxiste despre limbă. Lingvistica sovietică a căpătat o bază metodologică de nesdruncinat pentru viitoarea sa dezvoltare: în fața ei s'a deschis un drum larg, ea are acum posibilitatea de a ocupa primul loc în lume. Operele lui I. V. Stalin au o foarte mare importanță și pentru dezvoltarea tuturor celorlalte științe sociale: în ele sunt lămurite o serie de probleme importante ale istoriei societății, ele sunt un nou aport uriaș la teoria materialismului dialectic și materialismului istoric.

Insemnătatea noilor opere ale lui I. V. Stalin este deosebit de mare pentru acele ramuri ale științei istoriei cari au în special contingență cu lingvistica, se folosesc de materialele și concluziile ei, rezolvă aceleași probleme sau probleme analoge cu ea. Astfel sunt istoria culturii, a literaturii și a artei. De materialele limbii se folosesc necontenit specialiștii în domeniul istoriei ideologiei, istoriei gândirii, istoriei religiei. Dar ramura cea mai strâns legată de lingvistica și de materialele ei este acea ramură a științei istorice, care se ocupă de una din cele mai complicate probleme ale istoriei antice și medievale: problema originii și dezvoltării popoarelor, problema genezei.

Se știe că limba este unul din elementele cele mai importante care intră în definiția gîntei, a tribului, a poporului, a națiunii. Astfel, de exemplu, problema originii și a dezvoltării neamurilor slave,

1) Din „Voprosi istorii iazyka” nr. 1, 1951.

a felului cum au luat naștere din ele popoarele slave medievale, din cari s'au constituit mai târziu națiunea rusă, ucrainiană, bielorusă, polonă, bulgară, cehă și alte națiuni slave, nu pot fi rezolvate de istorici, arheologi și etnografi fără folosirea pe scară largă a datelor lingvisticii. Mai mult, în unele cazuri, tocmai lingvistica este aceea care are cuvântul hotărâtor.

În știința rusă burgheză pre-revoluționară, problemele de etnogeneză erau aproape exclusiv de competența lingviștilor. De problema originii slavilor s'au ocupat L. A. Pogodin, A. I. Sobolevski și în special A. A. Sahmatov. Despre origina popoarelor ugro-finice au scris M. A. Castren, M. I. Veske precum și A. A. Sahmatov. Trecutului îndepărtat al popoarelor turanice și-au consacrat lucrările A. A. Cunic, N. I. Așmarin și alții.

La începutul sec. XX, în partea europeană a U.R.S.S., a început să se strângă material arheologic, care a lămurit într-o oarecare măsură problema originii slavilor răsăriteni. Lucrările lui V. V. Hvoico, D. I. Samocvasov, I. Z. Zabelin, A. A. Spițin și ale altor arheologi nu au fost însă decât niște încercări timide de a rezolva această problemă. A. A. Spițin, de exemplu, nu a avut un punct de vedere propriu în cercetările sale arheologice, ci a căutat numai să confirme concepțiile academicianului A. A. Sahmatov¹⁾.

După Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, în toate republicile Uniunii Sovietice au început cercetări istorice și arheologice de mari proporții. Materialul nou obținut a dus la descoperiri extrem de interesante — adeseori chiar neașteptate în domeniul istoriei antice și medievale a U.R.S.S. Pentru prima dată au putut fi cunoscute civilizațiile din Transcaucazia și din Asia Centrală; au putut fi studiate istoria antică și medievală a regiunii Volgăi și a regiunii Uralului, a Siberiei și a Nordului. S'au făcut o serie de descoperiri importante în regiunile apusene ale părții europene a U.R.S.S., acolo unde este patria neamurilor slave răsăritene, patria strămoșilor poporului rus, ucrainean și bielorus. Ghidându-se după lucrările clasicilor marxism-leninismului, istoricii și arheologii sovietici au depus o muncă intensă pentru a stabili din cari neamuri străvechi, când și în ce împrejurări istorice s'au format popoarele medievale, cari mai târziu s'au transformat în națiuni, cum s'au unit teritoriile lor, cum s'au dezvoltat și s'au întărit baza lor economică și comunitatea lor de cultură.

Cu totul altfel stăteau lucrurile în ce privește cercetările în domeniul etnogenezei pe baza datelor limbii. Unul din indiciile stagnării și a crizei în lingvistica sovietică îl forma faptul că în ultimele decenii lingviștii nu au dat aproape nici o lucrare cu temă istorică. Astăzi înțelegem bine care a fost cauza acestei situații. Ea a constat în faptul că mulți lingviști nu au văzut altă cale pentru stu-

1) A. Spițin, Așezarea geografică a neamurilor rusești străvechi, după datele arheologice, JMNP, Revista Ministerului Învățământului Public, vol. VIII, anul 1899.

diile lor istorico-lingvistice decât calea indicată de N. I. Marr, sau ca au ezitat să meargă pe altă cale în condițiunile regimului araceevist, care a dominat în instituțiile de lingvistică. Dar drumul lui N. I. Marr era „profund greșit”; „teoria” lui N. I. Marr nu a fost prelucrată mai departe, nu a fost construită pe generalizarea științifică a unor date reale, pe teoria marxistă a procesului istoric, ci pe concepțiile greșite materialist vulgare sau idealiste ale autorului. Aceasta a fost demonstrat, în mod irefutabil, de discuția în legătură cu problemele de lingvistică și în primul rând prin lucrările lui I. V. Stalin în cadrul discuției, lucrări care au însemnat totodată punctul ei culminant.

Toate acestea au fost desvăluite însă numai în cursul discuției, după ce au apărut articolele lui I. V. Stalin. Până atunci ori de câte ori reprezentanții diferitelor ramuri ale științei istorice au cautat să folosească în munca lor datele limbii, ei s’au adresat fie lucrărilor istorico-lingvistice ale autorilor burghezi — ceeace, din motive ușor de înțeles, nu-i putea satisface — fie lucrărilor lui N. I. Marr, care a scris mult în această direcție și a exprimat multe idei cari par la prima vedere originale și extrem de „revolutionare”. Datorită unei atitudini lipsită de critică față de scrierile lui N. I. Marr, cari erau socotite drept ultimul cuvânt al științei, tezele lui false, nemarxiste, au pătruns în lucrările istoricilor sovietici ce se ocupau cu problema originii popoarelor.

Nu ne referim aici la faptul că istoricii sovietici au folosit unele deducții, idei sau observații de ale lui N. I. Marr din domeniul istoriei limbii. Printre aceste idei și observații se pot găsi, desigur, multe lucruri interesante. Greșala istoricilor cari s’au ocupat de problema originii popoarelor și cari au folosit scrierile academicianului Marr, este însă că ei au făcut uz, fără discernământ critic, de unele teze generale, materialist vulgare și idealiste ale lui N. I. Marr, socotite drept marxiste și în deplină concordanță cu lucrările lui V. I. Lenin și I. V. Stalin în chestiunea națională.

O astfel de apreciere greșită a dat și autorul acestor rânduri unor teze cu caracter general ale lui N. I. Marr în lucrarea sa care trata problema originii slavilor¹⁾. La fel au fost apreciate vederile lui N. I. Marr de către A. P. Ocladnicov, M. I. Artamonov, V. V. Mavrodin²⁾ și de mulți alți istorici și arheologi. Un loc important au acordat în lucrările lor concepției lui N. I. Marr, A. D. Udaltov și

1) P. Tretiacov, *Triburile slave de răsărit*, pag. 9-10, Moscova 1948.

2) A. Ocladnicov, *N. I. Marr și arheologia sovietică*, Leningrad 1950. M. Artamonov, *Prefață la culegerea „Etnogeneza slavilor răsăriteni”*. În *„Materiale și cercetări în legătură cu arheologia din U.R.S.S.”*, vol. 6, pag. 7-8, 1941; idem *„Despre problema etnografiei în arheologia sovietică”*. În *„Scurte comunicări ale Institutului de istoria culturii materiale a Acad. de Științe U. R. S. S.”*, XXIX, pag. 4, 6, 16, 1949; idem *Teoriile arheologice despre origina indo-europenilor în lumina învățăturii lui N. I. Marr*, „*Vestnic Leningradscovo Universiteta*, nr. 2, 1947; V. Mavrodin, *„Rusia antică”*, pag. 22-24, 1946.

S. P. Tolstov¹⁾). Trebuie amintite aici și lucrările acad. N. S. Derjavin care în problemele de etnogeneză a pornit dela tezele greșite ale lui N. I. Marr²⁾).

În articolul de fond intitulat „N. I. Marr și studiul istoriei antice” publicat în primul număr din anul 1950 al revistei „Vestnic Drevnei Istoriei” se arată că teoria lui N. I. Marr s'a dezvoltat „pe baza marxism-leninismului”, că „teoria lui Marr” despre studiile și încrucișarea limbilor deschide un drum just, din punctul de vedere al marxism-leninismului, pentru a înțelege, de exemplu, de ce între limba greacă și limba latină există „asemănări și deosebiri lexicale”, că părerile lui N. I. Marr asupra originii limbii sunt bazate pe principii marxist-leniniste ș.a.m.d.³⁾).

Revista „Voprosi Istoriei” a publicat în 1950 un articol al lui V. A. Mihancova, consacrat vederilor lui N. I. Marr asupra istoriei culturii popoarelor din Caucaz și Transcaucazia. Articolul este scris pe un ton apologetic și-i acordă lui N. I. Marr o autoritate incontestabilă⁴⁾).

Sarcina principală care decurge din indicațiile lui I. V. Stalin este de a apropia lingvistica de istorie, de a stabili un contact strâns între lingvistică și știința istoriei pe baza metodologiei marxist-leniniste. „Limba și legile ei de dezvoltare — arată I. V. Stalin — pot fi înțelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubila cu istoria societății, cu istoria poporului căruia îi aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi”⁵⁾).

Sarcina imediată a istoricilor sovietici, care se ocupă cu problemele originii popoarelor, este de a înlătura tezele antimarxiste ale lui N. I. Marr și de a revizui în mod critic lucrările lor, în lumina operelor lui I. V. Stalin cu privire la limbă și lingvistică.

În articolul de față, autorul și-a luat sarcina de a cerceta câteva din principalele greșeli teoretice și faptice din domeniul etnogenezei, strecurate în lucrările istoricilor, arheologilor și etnografilor sovietici, în urma atitudinii neortodoxe față de concepțiile acad. N. I. Marr.

Greșala fundamentală a „teoriei” lui N. I. Marr consta în faptul că acesta socotea limba drept suprastructura orânduirii economice a societății, că „a introdus în lingvistică o formulă nejustă,

1) A. Udalțov, Bazele teoretice ale cercetărilor de etnogonie „Izvestia Akademii Nauc-SSSR. Seria istorii i filosofii, vol. I, nr. 6. 1944. Despre problema originii indo-europenilor „Scurte comunicări ale Institutului de etnografie”, vol. I, 1946, pag. 14. S. Tolstov, Etnografia și contemporaneitatea „Sovietscaia Etnografia” Nr. 1, 1946, pag. 9.

2) N. Derjavin, Istoria Bulgariei, vol. I, pag. 27 și a., 1945.

3) „Vestnic Drevnei Istoriei”, vol. I, 1950, pag. 5-6

4) „Voprosi Istoriei”, Nr. 2, 1950.

5) I. V. Stalin. Marxismul și problemele lingvisticii, pag. 18, ed. „Pravda”, 1950, vezi și ed. P.M.R., pag. 23.

nemarxistă, în ce privește limba ca o suprastructură, s'a încurcat pe e' însuși și a încurcat lingvist'ca¹⁾). Din această formulă nemarxistă au decurs, fatal, celelalte greșeli principale ale lui N. I. Marr: teza despre caracterul de clasă al limbii, „teoria” dezvoltării stadiale a limbii dela o stare calitativă la alta, prin explozii revoluționare, prin salturi, neglijarea studiului grupurilor (familiilor) de limbi. Toate acestea au produs confuzie teoretică serioasă în cercetarea originii popoarelor.

Izvorul principal al confuziei în problema originii popoarelor a fost „teoria” lui Marr despre stadii. Se credea că în cursul procesului istoric limba suferă transformări calitative, la fel cum o suprastructură veche este înlocuită în cursul procesului istoric printr'una nouă. De aici, rezultă că limbile și grupurile etnice actuale — slavii, germanii, turcii, iranienii ș. a. — cu toate particularitățile naționale (în trecut particularități de trib și de neam) ce le sunt proprii, au fost precedate de alte limbi și alte grupuri etnice. Trecerea dela o stare calitativă la alta se credea că s'a făcut printr'un salt, printr'o explozie. În aceasta vedeau Marr și alții dialectica dezvoltării limbii grupurilor etnice.

Dar lucrările lui N. I. Marr nu dădeau un tablou precis al dezvoltării în stadii a limbii și a grupurilor etnice. În unele cazuri N. I. Marr spunea că grupurile (familiile) de limbi existente astăzi oglindesc stadiile procesului de creare a limbii, stadiul cel mai înalt constituindu-l limbile indoeuropene, iar stadiul cel mai de jos — limbile iafetice; în alte cazuri, el afirma că limbile iafetice au precedat direct limbile indoeuropene, iar alteori scria că ele au precedat toate celelalte familii — indoeuropeană, turanică, semită și ugro-finică. În unele cazuri, N. I. Marr stabilea data apariției indoeuropenilor în timpurile extrem de îndepărtate — în epoca răspândirii metalelor, iar în alte cazuri din lucrările sale reeșea că iafetizii erau triburile și popoarele cari au trăit cu câteva milenii mai târziu, în prima perioadă a societății împărțite în clase. Greșala fundamentală a concepțiilor lui N. I. Marr a constatat în faptul că acestea erau într'o contradicție izbitoră cu datele istorice, nu oglindeau dezvoltarea istorică reală a popoarelor și a limbilor, contraziceau adevărata desfășurare în stadii a procesului istoric — succesiunea formațiunilor social-economice.

Dar toate aceste nelămuriri și contradicții evidente erau primate de urmașii lui N. I. Marr ca un rezultat al imperfecțiunii „teoriei” dezvoltării în stadii, ca o urmare a faptului că în ceea ce privește această chestiune, N. I. Marr nu a depășit limita dibuirilor. În loc de a respinge „teoria” stadiilor ca o ipoteză greșită, care nu s'a justificat prin nimic, urmașii lui N. I. Marr, printre cari se numărau și istorici, au continuat să se cramponeze de „teoria” lui

1) I. V. Stalin. *Marxismul și problemele lingvisticii*, pag. 28, ed. „Pravda” vezi și ed. P.M.R., pag. 34.

Marr, încercând să includă cu forța în ea procesul etnogonic, ca într'un pat al lui Procust.

Cel care a folosit în modul cel mai consecvent în lucrările sale „teoria” dezvoltării în stadii a lui Marr, a fost acad. N. S. Derjavin. Lăsând la o parte lucrările de lingvistică ale acad. N. S. Derjavin, în cari acesta a folosit deasemeni foarte mult „analiza paleontologică”, să luăm drept exemplu una dintre ultimele lui lucrări, „Istoria Bulgariei”, vol. I, unde este vorba despre origina bulgarilor dunăreni și în care „teoria” dezvoltării în stadii a căpătat o expresie extrem de vie.

După cum se știe, teritoriul Bulgariei a aparținut pe vremuri triburilor tracice. Din primele veacuri ale erei noastre, au început să pătrundă în Tracia, venind de dincolo de Dunăre, o mulțime de alte triburi, printre cari și triburile slave, fapt demonstrat încă în deceniul al șaptelea al secolului trecut de M. S. Drinov¹⁾. În veacul al VI-lea și la începutul celui de al VII-lea, în perioada luptei aprige a slavilor cu Bizanțul, a avut loc o migrațiune în masă a triburilor slave în peninsula Balcanică, în urma căreia „întreaga provincie s'a slavizat”, după cum spune Constantin Porfirogenetul.

În sec. VII-lea, pe baza unei înțelegeri cu populația locală, a trecut Dunărea una din hoardele bulgărești, în frunte cu Asparuh, care mai târziu a fost în fruntea primului stat bulgar. Urmașii lui Asparuh, ca și toți bulgarii veniți cu el, s'au slavizat curând și în limba bulgară de astăzi nu se poate găsi nicio urmă a limbii turanice pe care o vorbeau vechii bulgari, fapt bine stabilit de S. Mladov și alți lingviști bulgari²⁾.

Dar cum expune acad. Derjavin procesul etnogenezei bulgarilor?

În acest proces, acad. Derjavin acordă colonizării de către slavi a peninsulei Balcanice o importanță secundară. Pe primul plan el pune „teoria” transformării stadiale a tracilor în slavi, arătând că tracii, împreună cu sciții, faceau parte dintr'un grup de triburi apropiate între ele — stramoșii slavilor, cari „erau în stadiul iafetic al dezvoltării culturale”. Scriitorii antici opuneau aceste triburi celților, vechilor germani și sarmaților³⁾.

Să răsfoim câteva pagini din „Istoria Bulgarilor” și să ne oprim asupra problemei bulgarilor lui Asparuh. Constatăm că și aceștia sunt iafetizi, cari „prin origina lor aparțin popoarelor străvechi preindoeuropene de pe teritoriul Europei Răsăritene, formând un popor din aceeași ramură cu ciuvașii, sarmații, croații și nogaii, mai apropiat însă din punct de vedere etnogenetic de ciuvași”. În sânul acestui „popor” a avut loc procesul de transformare a acestuia

1) M. Drinov, Popularea Peninsulei Balcanice de către slavi, Moscova, 1870.

2) S. Mladov, Vestiges de la langue des protobulgares touraniens d'Asparuh en bulgare moderne, „Revue des Etudes slaves” vol. I, 1921.

3) N. Derjavin, Istoria Bulgariei, vol. I, pag. 70-71, Moscova-Leningrad.

din iafetizi în indoeuropeni și acest proces a adus „în timpurile istorice, masele poporului bulgar la slavizare, în vreme ce vârfurile societății bulgare se împărțeau din cultura orientală a claselor dominante ale vecinilor lor — ciuvașii și hazarii—, lucru ce le era impus de comunitatea intereselor lor economice și politice”¹⁾.

Astfel, după acad. N. S. Derjavin, reiese că în cursul procesului etnogenic s’au prefăcut în slavi — în mod cu totul firesc — și tracii, apropiați de sciți și venzii, precum și bulgarii din regiunea Marii de Azov, apropiați de sarmați și ciuvași. Pătura de sus însă a bulgarilor ar fi început să vorbească limba turanică, deoarece economiceste și politiceste ea ar fi fost legată mai mult de clasele dominante ale vecinilor lor răsăriteni, decât de propriile lor clase exploatate. Aici și-a găsit prin unmare loc și „teoria” lui Marr despre caracterul de clasă al limbii.

Ce reprezenta „stadiul iafetic al dezvoltării culturale”, cu care perioadă a procesului istoric se leagă el, ce a determinat trecerea dela stadiul iafetic la stadiul următor? La toate aceste întrebări acad. N. S. Derjavin nu dă niciun răspuns și nici nu poate să dea. Doar într’un singur loc, acolo unde se vorbește despre transformarea tracilor în slavi, el face în această privință următoarea presupunere: „Deocamdată, este greu de spus în mod absolut sigur, care fapt a jucat rolul hotărîtor și a stimulat în istoria etnografică a peninsulei apariția în mijlocul populației ei a unei noi calități etnografice, adică apariția slavilor în locul tracilor. După toate probabilitățile, e vorba de un complex de împrejurări, care se prea poate sa fi fost într’o oarecare legătură cu cucerirea peninsulei de către romani. În orice caz, acesta a fost efectul unei prefaceri foarte adânci în domeniul muncii poporului și al relațiilor de producție, prefacere care a introdus în viața gentilică patriarhală a populației din peninsulă, bazele unei tehnici și culturi noi... Trebuie să presupunem că schimbarea din viața popoarelor peninsulei s’a produs în urma descompunerii orânduirii gentilice patriarhale și a ivirii primelor elemente de relații feudale”²⁾.

Nu este greu să ne convingem că această teorie a transformării tracilor în slavi nu produce altceva decât confuzie, căci un astfel de proces nici nu a avut, nici nu a putut să aibă loc. Precum se știe, romanii au cucerit nu numai peninsula Balcanică, ci și multe alte ținuturi, unde slavii însă nu au apărut. Cuceririle romane nu aduceau după sine slavizarea, ci romanizarea ținuturilor cucerite. Se știe că centrele principale ale slavilor străvechi se găseau dincolo de frontierele ținuturilor supuse romanilor. Începutul erei noastre nu a fost câtuși de puțin perioada „ivirii primelor elemente de relații feudale” în Balcanii. În această perioadă, atât la tracii, cât și la sciți, procesul formării claselor se desfășura în direcția apa-

1) N. Derjavin, *Istoria Bulgariei*, vol. I, pag. 181.

2) N. Derjavin, *Op. cit.*, Vol. I, pag. 89.

rișiei orânduirii sclavagiste. Tot atât de absurd este să socotim nașterea feudalismului drept o cauză a „transformării” tracilor în slavi.

Fără îndoială că singura cauză a slavizării Balcanilor a fost pătrunderea în peninsulă a unui mare număr de slavi și a transformării lor într-o forță economică și politică dominantă. Populația locală tracă și alte triburi din peninsulă s'au disolvat în mediul slav omogen. Mai târziu, s'au disolvat în el și yeneticii bulgari, cari vorbeau una din limbile vechi tunanice.

Teoria artificială și materialist-vulgară a dezvoltării în stadii, ca și alte teze nemarxiste ale lui N. I. Marr, s'au reflectat și în alte lucrări ale acad. N. S. Derjavin, în special în cartea lui de știință popularizată „Origina poporului rus” publicată în anul 1944 și care a avut o răspândire considerabilă.

În lucrările acad. N. S. Derjavin, istoria vie și concretă este înlocuită printr-o schemă abstractă, creată artificial. Acest fel de a „mortifica” istoria era un fenomen destul de des întâlnit în lucrările istorice și arheologice din jurul anului 1930. Ca exemplu poate servi articolul lui V. S. Ravdonicas „Orașele-peșteri din Crimeea și problema goșilor în legătură cu dezvoltarea stadială a ținutului depe litoralul de Nord al Mării Negre”, articol care a făcut multă vâlvă la timpul său. În acest articol, cimerienii, în urma saltului stadial, se prefac în sciți, sciții, în acelaș mod — în goși, iar goșii — în slavi¹⁾. Folosirea „teoriei” stadiale a lui Marr în aceste lucrări poate fi caracterizată ca fiind complet lipsită de spirit critic. În ultima vreme s'a putut observa, la majoritatea istoricilor și arheologilor cari se ocupau de problemele de etnogeneză, o tendință de a aduce „teoriei” lui Marr însemnate corective, cari să împace într'un fel sau altul „teoria” stadială cu procesul istoric. În acest scop, materialul folosit la cercetări nu era limba, ci materialul istoric, arheologic și etnografic, care oglindește schimbările din domeniul culturii. Dar cultura nu se dezvoltă în acelaș fel ca limba. „Greșala tovarășilor noștri — a arătat I. V. Stalin — în cazul de față, este că ei nu văd deosebirea dintre cultură și limbă și nu înțeleg că cultura, în cecece privește conținutul ei, se schimbă cu fiecare nouă perioadă de dezvoltare a societății, în timp ce limba rămâne în esență aceeași în decursul câtorva perioade servind în egală măsură atât cultura nouă, cât și cea veche”²⁾.

A. D. Udalțov, care s'a ocupat mult de problemele de etnogeneză, presupunea că apariția unor noi „calități etnice”, trebuie legată de acele perioade critice din istoria triburilor și a popoarelor,

1) IGAIMC : Buletinul Academiei de Stat pentru istoria culturii materiale, vol. XII, fasc. 1-8, 1932.

2) I. V. Stalin. Marxismul și problemele lingvisticii, pag. 18, ed. rusă vezi și ed. P.M.R., pag. 22.

„când se produc prefaceri radicale în structura socială și în ideologie”¹⁾).

Conducându-se după lucrările lui I. V. Stalin cu privire la chestiunea națională, A. D. Udalțov indica drept astfel de „perioade de cotitură”, perioada nașterii societății împărțite în clase, când din triburi s’au format popoare, perioada formării națiunilor burgheze și, în sfârșit, perioada transformării acestora în națiuni socialiste. La aceste perioade, A. D. Udalțov a mai adăugat una, perioada cea mai veche — al doilea mileniu înainte de era noastră — când în Europa și Asia, crescătorii de vite s’au despărțit de masa comună a barbarilor, când au apărut primele metale și când s’a produs trecerea dela orânduirea gentilică matriarhală la cea patriarhală. Pornind dela vederile lui N. I. Marr, A. D. Udalțov lega de aceasta perioadă „aparitia unui nou stadiu în dezvoltarea culturii materiale și spirituale, iar în dezvoltarea limbii — trecerea dela stadiul iafetic, la cel indoeuropean, în urma unei noi și bogate încrucișări în limbi”²⁾. În acelaș timp, potrivit concepției lui A. D. Udalțov, se formează și toate celelalte grupuri de limbi și etnice existente astăzi. „Triburile iafetice cu o străveche comunitate de limbă au fost fundamentul pe care s’a dezvoltat procesul de etnogeneză nu numai a indoeuropenilor, dar și a hamito-semiților și a uralo-altaicilor”³⁾.

La acelaș autor, în alte pasagi, se arată însă că procesul de formare a indoeuropenilor pe teritoriul Europei și al Asiei nu s’a desfășurat uniform.

Celții depe la sfârșitul primului mileniu dinaintea erei noastre și germanii depe timpul lui Tacit s’ar fi găsit în stadiul transformării din iafetici în indoeuropeni⁴⁾.

Așadar, după părerea lui A. D. Udalțov, transformarea iafetizilor în indoeuropeni a avut loc și în prima perioadă și în cea de a doua, iar aceasta înseamnă că încercarea lui A. D. Udalțov de a îmbina „teoria” stadială a lui Marr cu procesul istoric, a suferit un eșec. Nici nu se putea să fie altfel, căci această concepție artificială și greșită este incompatibilă cu marxismul. Acest lucru se vede că l-a înțeles și autorul însuși. În orice caz, în lucrările sale ulterioare, el s’a abținut de a mai pomeni de stadiul iafetic și a introdus în circulație, pentru a denumi diversele grupuri de triburi europene străvechi, noțiuni ca protoslavi, protogermani, etc. —

1) A. Udalțov, Bazele teoretice ale cercetărilor de etnogeneză. Izvestia Academiei Nauce-SSSR, Seria istorii și filosofii, Nr. 6, 1944, pag. 258.

2) A. Udalțov, Op. cit. pag. 259. Idem: Cu privire la problema originii indoeuropenilor „Scurte comunicări ale Institutului de etnografie”, vol. I, 1946, pag. 16.

3) A. Udalțov, Cu privire la problema originii indoeuropenilor, pag. 18.

4) A. Udalțov, Cu privire la problema originii indoeuropenilor, pag. 16.-17.

noțiuni incompatibile cu „teoria” stadială și pe care Marr le-a atacat la timpul său¹⁾.

Autorul articolului de față, în lucrările sale consacrate problemei originii slavilor și a popoarelor din regiunea Volgăi, a încercat sa lege și el „teoria” stadială a lui Marr de principalele etape ale istoriei. Pornind dela principiile lui N. I. Marr, el scria că limba, ca și alte particularități culturale și etnice, se dezvoltă nu numai „în linie orizontală”, în urma contopirii, destrămării sau influenței reciproce a diferitelor grupuri etnice, ci și „în linie verticală”, din stadiu în stadiu. „Deaceea, limbile și naționalitățile din Europa contemporană au fost precedate cândva de limbi și formațiuni etnice cu totul diferite, cari la rândul lor au înlocuit limbi și grupuri etnice și mai străvechi și mai primitive”²⁾. Pe baza materialului de care dispunea, autorul nu a putut spune nimic precis cu privire la stadiul iafetic și deaceea nici nu a introdus în lucrările sale această noțiune a lui Marr.

În lucrarea sa „Triburile slave răsăritene”, publicată în anul 1948, autorul indica patru grupuri de triburi străvechi din Europa centrală și răsăriteană, care formau verigile succesive ale unui singur proces, terminat prin apariția în istorie a slavilor. Primul grup era format din străvechile triburi agricole (mileniul III și începutul mileniului II î.n.e.) din ținutul Niprului mijlociu, al Nistrului, al afluenților Dunării, al Vistulei și din basinal Elbei, legate de cultura străveche a Asiei de Vest și a Asiei de Sud, cari aveau o cultură proprie, caracteristică. Aceste triburi erau considerate cei mai vechi strămoși ai slavilor. În al doilea grup erau trecute triburile din mileniul II înainte de e.n., cari se ocupau cu agricultura și creșterea vitelor, și cari au rezultat din primele triburi, indicate mai sus, în epoca răspândirii metalelor. Grupul al treilea a întrunit triburile agricole ale sciților, lujiților și alte câteva triburi din Europa centrală și răsăriteană în mileniul I î.n.e., triburi cari cunoșteau fierul și plugul și atinseseră ultima treaptă de dezvoltare a comunei primitive, formând mari uniuni politice și fiind legate economic de statele sclavagiste de pe litoralul Mării Mediterane și de pe litoralul Marii Negre.

În sfârșit, ultimul grup îl formau primele triburi slave dela sfârșitul I-ului mileniu în e.n. și până în sec. V al erei noastre, cari au trăit în perioada destrămării orânduirii comunei primitive și de asemenea în timpul când triburile din Europa și-au început asaltul lor istoric împotriva imperiului roman, fenomen care în vechea literatură istorică a căpătat denumirea de „marea migrațiune a popoarelor”. În fond, aceasta era perioada când în Europa centrală și răsăriteană au început să se formeze popoarele.

1) A. Udaltov, Triburile din Sarmatia Europeană, în „Sovietscaia Et-nografia” Nr. 2, 1946, pag. 41 și următoarele.

2) P. Tretiacov, Opere, Editura Academiei R.S.R., București, 1954, pag. 100.

O astfel de concepție despre origina slavilor, ale cărei baze au fost puse încă la începutul sec. XX de V. V. Hvoico, D. I. Samavasov, A. A. Spițin ș. a. și de cari se ocupă astăzi mulți arheologi și istorici sovietici, cehoslovaci, polonezi și bulgari, este desigur justă, deși necesită, fără îndoială, anumite precizări și în special o fundamentare științifică marxistă. Trebuie să arătăm cum, pornind din cele mai vechi timpuri ale antichității, au apărut treptat slavii. În fața lingviștilor stă sarcina de a arăta cum s'au dezvoltat și s'au răspândit limbile slave în mijlocul acestor triburi.

Pornind dela concepțiile lui N. I. Marr, autorul a crezut însă că apariția slavilor nu a putut să aibă loc fără un salt calitativ, fără o explozie în dezvoltarea limbii și a tipului etnic. Momentul când s'a produs acest salt, care îi desparte pe slavi de strămoșii lor, el îl socotea a fi începutul erei noastre, când unele triburi — strămoșii slavilor — rupând cu comuna primitivă „au format în ținuturile depe litoralul de Nord al Mării Negre și din regiunea carpatică în împrejurări istorice pline de furtunoase evenimente, triburile slave, așa cum diferite metale căzute în acelaș cuptor, dau încetul cu încetul un aliaj nou, necunoscut înainte”¹⁾.

Trebuie să recunoaștem că închipuindu-și acest salt calitativ, fără a se baza pe date reale, ci construindu-l numai pentru a satisface cerințele concepției greșite și nemarxiste a lui N. I. Marr, autorul a îndrumat greșit preluorarea importantei probleme a originii slavilor.

O concepție oarecum diferită asupra stadiilor și în special o concepție nouă asupra iafetizilor a prezentat în lucrările sale S. P. Tolstov. Referindu-se la N. I. Marr și spunând că dispoziția unor grupuri etnice și apariția în locul lor a altor grupuri „nu este rezultatul numai al unor migrațiuni și ciocniri între unități din clasificarea lingvistică, unități întotdeauna identice cu ele înșile, închise și dezvoltându-se numai înăuntrul lor” și că „dimpotrivă, de cele mai multe ori aceasta este rezultatul unei transformări normale a unor grupuri în altele”, S. P. Tolstov presupunea că stadiul iafetic, socotit ca un stadiu comun în dezvoltarea tuturor limbilor depe glob, nu a existat ca atare. După părerea lui, iafetizii au constituit un stadiu numai pentru indoeuropeni. Totodată, S. P. Tolstov deosebea limbile „paleoiafetice” de cele „neoiafetice” (de ex. limba actuală georgiană), cari din punct de vedere al stadiului, corespund cu limbile indoeuropene. El subîmparte limbile indoeuropene și grupurile etnice în limbi paleoeuropene, cari s'au format pe baza limbilor iafetice în decursul mileniului III și II î. n. și în limbi neoindoeuropene-contemporane, provenite din limbile paleoindoeuropene în cursul celei de a doua jumătăți a primului mileniu î. n. și în primele secole ale erei noastre²⁾.

1) P. Tretiakov, Op. cit. pag. 56.

2) S. Tolstov, Problema originii indoeuropenilor „Scurte comunicări ale Institutului de etnografie”, ed. I, 1946, pag. 10-11.

În această concepție a lui S. P. Tolstov, construită mai mult pe baza materialului arheologic și istoric general decât pe baza celui lingvistic, din „teoria” stadială a rămas doar terminologia și referirile la N. I. Marr. În fond, în fața noastră nu mai sunt stadii, ci etape convenționale ale procesului evolutiv, început în ultima perioadă a paleoliticului și în prima perioadă a neoliticului („lăfetiții”), continuat în mileniul II și I î.n.e.n. („paleoindoeuropenii”) și terminat la începutul erei noastre („neoindoeuropenii”). Dar „marriismul” — tendința de a prezenta cu orice preț aceste etape drept stadii — întunecă și aici esența lucrurilor, denaturează și complică adevărata înfățișare a procesului istoric și etnogonic.

S'ar mai putea indica o serie de lucrări ale altor istorici sovietici, cari au încercat fiecare în felul lui, de a utiliza „teoria” stadială a lui Marr. Dar și pe baza materialului cercetat mai sus este evident că această „teorie” greșită, materialistă vulgară în toate „variantele” ei contradictorii, nu a adus în știința istorică decât confuzie. Ea este în contradicție cu faptele reale, iar încercările de a o aplica au fost însoțite de falsificarea acestor fapte. Toate încercările de a armoniza „teoria” dezvoltării în stadii a limbii cu etapele istoriei societății, stabilite în operele clasicilor marxism-leninismului, nu au dus decât la denaturarea procesului istoric și etnogonic.

I. V. Stalin a arătat că una din greșelile lui N. I. Marr a fost injusta apreciere a rolului pe care îl joacă încrucișările în procesul de dezvoltare a limbii. Incrucișările erau considerate de Marr drept una din cauzele principale ale apariției noilor cuvinte, ale formelor gramaticale și în sfârșit, ale noilor limbi, lucru care s'ar produce — după părerea lui Marr — prin salturi, explozii. „Incrucișarea limbilor — arăta I. V. Stalin — este un proces de lungă durată, care continuă sute de ani. Deaceia, aici nici vorbă nu poate fi de explozii”. Incrucișarea limbilor nu duce la apariția unei limbi noi, care nu seamănă cu niciuna din limbile încrucișate. În istoria limbilor au avut loc nu numai încrucișări, ci și fărâmițări: „triburile și popoarele se fărâmițau și se împrăștiuau, se amestecau și se încrucișau”¹⁾.

Teoria încrucișărilor îndrepta atenția lingviștilor în special asupra studiului anumitor elemente din limbile aparținând la diferite grupuri (familii), iar studiul grupurilor de limbi înrudite era tratat cu indiferență, fiind socotit ca o manifestare a teoriei „limbii comune primare”. „Or, nu se poate nega că înrudirea de limbă între națiuni ca, de exemplu între cele slave, este incontestabilă, că studierea înrudirii de limbă a acestor națiuni ar putea fi de mare folos lingvisticii în studierea legilor de dezvoltare a limbii”. E de la sine

1) I. V. Stalin „Marriismul și problemele lingvisticii”, pag. 24-25, 22, vezi și „Cu privire la marriism în lingvistică”, în P. M. R., pag. 30, 27.

înțeles ca „teoria „limbii comune primare” nu are nicio legătură cu aceasta”¹⁾).

Tezele greșite ale lui N. I. Marr, cari se explică prin aprecierea greșită a rolului pe care îl joacă încrucișările în procesul de dezvoltare a limbii, au afectat și studiile istorice consacrate problemelor de etnogeneză.

Am dat mai sus extrase din lucrările lui A. D. Udalțov și ale autorului acestui articol, în cari încrucișările din dezvoltarea etnică erau privite ca una din condițiile saltului stadial. Apariția slavilor era prezentată drept rezultatul unei încrucișări care a avut loc într-o scurtă perioadă de timp și totodată, al transformării calitative a unei serii de triburi din Europa centrală răsăriteană — strămoși ai slavilor. Asemenea concepții se pot întâlni și în lucrările altor istorici și arheologi. „Teoria limbii a lui N. I. Marr — scria S. P. Tolstov — a demonstrat în primul rând inconsistența însăși a concepției despre procesul etnogenic și glotogenic, care a dominat în indoeuropenistică, opunându-i concepția rolului hotărâtor al încrucișării limbilor, condiționat din punct de vedere social, care duce la transformări calitative ale limbilor și la apariția unor comunități de limbă principal noi”²⁾).

O răspândire destul de largă a avut și supraaprecierea importanței încrucișărilor, odată cu subaprecierea rolului fărâmițării și împrăștierei triburilor înrudite, ceea ce a dus la o prezentare unilaterală și eronată a procesului etnogenic.

Că aceste teze sunt greșite, este lucru evident și nu e nevoie să ne mai oprim asupra lor. Dar este necesar să atragem atenția asupra felului greșit, neistoric și nemarxist, de a trata importanța încrucișărilor, asupra înțelegerii greșite a rolului lor în diferitele etape ale procesului etnogenic, fapt de care s'au făcut, după părerea noastră, vinovați, absolut toți istoricii cari s'au ocupat de problema originii popoarelor.

După cum s'a arătat, N. I. Marr nu pornea dela concepțiile marxiste despre procesul istoric. Vorbind despre diverse triburi și popoare, despre dezvoltarea limbilor lor și despre procesele de încrucișare, el nu lua în considerație cu care treaptă a dezvoltării sociale are de aface — cu comuna primitivă, sclavagismul, feudalismul sau capitalismul. În fond, pentru el existau numai iafetizi și neiafetizi, precum și o noțiune și mai puțin determinată — „clasele”, cari ar fi și purtatorii unor limbi deosebite.

Astfel de concepții și-au găsit locul și în lucrările istoricilor. Este adevărat, că nu se poate spune că ei confundau între ele formațiunile social-economice și categoriile — ginta, tribul, poporul, națiunea, — cari corespund anumitor trepte ale dezvoltării social-eco-

1) *Ibidem*, pag. 28 ; resp. pag. 34.

2) S. Tolstov. „Nartii” și „Volhii” de pe malul Dunării „Sovietskaia Etnografia” Nr. 2, 1948, pag. 10.

nomice. În procesul etnogonic, istoricii și arheologii scoteau în evidență îndeosebi acele perioade în cari încrucișarea, fărâmițarea și împrăștierea triburilor decurgeau mai intens. Se știe deasemenea că în ajunul apariției societății împărțite în clase, atunci când se constituie popoarele, aveau o largă răspândire limbile intertribale, cari se dezvoltau pe baza limbii unuia dintre triburile ce făceau parte din uniune, mai ales a triburilor înrudite, sau pe baza limbii tribului dominant — unificator și cuceritor, iar din limbile intertribale se nașteau de obicei limbile popoarelor ș.a.m.d. Cu toate acestea, în lucrările istoricilor nu exista o reprezentare clară a faptului că procesele glotogonice și etnogonice au forme deosebite, în diferitele perioade istorice. De aceea, pentru a înțelege just natura procesului etnogonic, sunt deosebit de importante indicațiile date de I. V. Stalin în legătură cu caracterul încrucișării limbilor, în lucrarea sa „Cu privire la marxism în lingvistică” și în răspunsul dat tovarășului A. Holopov, precum și în lucrarea sa mai veche „Problema națională și leninismul”.

Vorbind despre încrucișările de limbi în perioada societății împărțită în clase, I. V. Stalin a arătat că în acest caz „una din limbi iese de obicei învingătoare, își păstrează structura gramaticală, își păstrează fondul principal de cuvinte și continuă să se dezvolte potrivit legilor interne ale dezvoltării sale, în timp ce cealaltă limbă își pierde treptat propria ei calitate și dispare treptat”¹⁾. În societatea împărțită în clase — capitalistă, feudală, sclavagistă — și, după cum ni se pare, și în ultima treaptă a dezvoltării orânduirii comune: primitive, când subjugarea și înrobirea unor triburi de către altele erau un fenomen obișnuit, rezultatul încrucișării nu era „colaborarea între limbi și îmbogățirea lor reciprocă, ci asimilarea unora și victoria altora”²⁾, asimilarea unor triburi și victoria altor triburi sau popoare.

Acest proces s'a desfășurat deosebit de intens în epoca primelor societăți împărțite în clase, până la apariția naționalităților și a limbilor naționale, până la consolidarea popoarelor și a limbilor lor. E suficient să arătăm că în primul mileniu al erei noastre, în decurs de numai câteva veacuri, în urma expansiunii triburilor și a popoarelor turanice pe vastele întinderi ale stepelor asiatice și ale Europei populate de triburi cu limbi diferite, s'a răspândit limba turanică. La fel, în rândurile populației provinciilor romane cu limbi atât de diverse, s'a răspândit la timpul său latina vulgară. În decursul primului mileniu al erei noastre, un șir întreg de triburi mici și chiar triburi și popoare mari din Europa au dispărut pentru totdeauna, au fost înghițite și asimilate de vecinii lor. Astfel în componența slavilor răsăriteni au intrat în această perioadă un număr

1) I. V. Stalin. „Marxismul și problemele lingvisticii”, pag. 25. vezi și „Cu privire la marxism în lingvistică”, ed. P.M.R., pag. 30.

2) I. V. Stalin. „Marxismul și problemele lingvisticii”, pag. 46 vezi și „Răspuns unor tovarăși”, www.dacoromanica.ro

însemnat de triburi sclave din ținuturile Volgai, ale Nordului, de pe litoralul Balticii și al Marii Negre — muromi, meri, vesi, o serie de triburi din ținutul lacului Ciud și câteva triburi de stepă, de limbă turanică — al căror aport la alcătuirea limbilor slave răsăritene, dacă nu luăm în considerație toponomia — denumirile de râuri, lacuri — s'a dovedit a fi atât de minim, încât lingviștii și etnografii nu pot hotărî în ce anume constă acest aport.

În epoca feudalismului, când popoarele și limbile lor s'au întarit destul de mult și în perioada capitalismului, când au apărut națiunile și limbile naționale, fenomenele de asimilare au devenit mai rare, cu toate că politica de asimilare s'a păstrat și fiarele capitaliste tind să înăbușe independența economică și cultura națională a popoarelor și națiunilor mai mici. În lucrarea sa „Problema națională și leninismul”, I. V. Stalin scria că „națiunile și limbile naționale se caracterizează printr'o extraordinară stabilitate și printr'o imensă forță de rezistență față de politica asimilării. Asimilatorii turci, — cei mai cruzi dintre toți asimilatorii, — au torturat și au mutilat timp de sute de ani națiunile balcanice, însă ei nu numai că nu au reușit să le nimicească, dar au fost siliți să capituleze.

Promotorii rusificării din Rusia țaristă și promotorii germano-prusaci ai germanizării, cari nu erau cu mult mai puțin cruzi decât asimilatorii turci, au torturat și au sfâșiat timp de peste o sută de ani națiunea poloneză, după cum asimilatorii persani și turci au torturat, au sfâșiat și au exterminat timp de sute de ani națiunile armeană și georgiană, ei însă nu numai că nu au reușit să nimicească aceste națiuni, ci — dimpotrivă — au fost nevoiți și ei să capituleze”¹⁾. Aceeași idee, vorbind despre stabilitatea limbilor naționale, o subliniază I. V. Stalin în lucrarea sa „Cu privire la marxism în lingvistică”²⁾.

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și construirea socialismului în Uniunea Sovietică, au deschis o nouă eră în dezvoltarea națiunilor — era națiunilor socialiste; relațiile dintre aceste națiuni, bazate pe principiile politicii naționale leninist-staliniste, sunt pătrunse de spiritul respectului reciproc, al prieteniei de nesdruncinat și al strânsei colaborări. „Politica de asimilare — arată I. V. Stalin — este exclusă fără rezerve din arsenalul marxism-leninismului, ca o politică antipopulară și contrarevoluționară, ca o politică nefastă”³⁾. În Uniunea Sovietică se observă întărirea, creșterea și înflorirea tuturor națiunilor sovietice, cari sunt „mult mai unite decât orice națiune burgheză.

1) I. V. Stalin, Opere, vol. 11, pag. 347-348, ed. rusă. Vezi și „Problema națională și leninismul”, ed. P.M.R., p. 16.

2) I. V. Stalin, „Marxismul și problemele lingvisticii”, pag. 21; vezi și „Cu privire la marxism în lingvistică”, ed. P.M.R., pag. 25.

3) I. V. Stalin, Opere, vol. 11, pag. 347; vezi și „Problema națională și leninismul”, ed. P.M.R., pag. 16.

deoarece în ele nu exista contradicțiile de clasă ireconciliabile care macină națiunile burgheze și cari sunt în mai mare măsură expresia întregului popor, decât orice națiune burgheză”¹⁾).

I. V. Stalin a zugrăvit mărețul tablou al viitorului națiunilor și al limbilor naționale după victoria socialismului pe plan mondial, „când nu va mai exista imperialism mondial, când clasele exploatare vor fi fost înlăturate, când aspirarea națională și colonială va fi lichidată, când izolării naționale și neîncrederea reciprocă dintre națiuni le vor fi luat locul încrederea reciprocă și apropierea reciprocă dintre națiuni, când egalitatea în drepturi a națiunilor va fi fost tradusă în viață, când politica sugrumării și asimilării limbilor va fi lichidată, când colaborarea dintre națiuni va deveni un fapt, iar limbile naționale vor avea posibilitatea să se îmbogățească liber unele pe celelalte prin colaborare”. În aceste condițiuni, se vor evidenția dela început limbile unice zonale foarte îmbogățite, care apoi se vor contopi într-o singură limbă comună internațională, „care desigur, nu va fi nici germană, nici rusă nici engleză, ci o limbă nouă, care a absorbit în sine cele mai bune elemente ale limbilor naționale și zonale”²⁾).

Astfel, asimilarea triburilor și popoarelor și a limbilor lor, în perioada apariției și a dezvoltării popoarelor, rezistența îndârjită față de tendința de asimilare a națiunilor burgheze, lipsa asimilării, dezvoltarea și înflorirea națiunilor și a limbilor lor în perioada socialismului, contopirea treptată a națiunilor și apariția unei limbi mondiale unice după victoria socialismului pe plan mondial — iată tabloul uneia din laturile dezvoltării istorice concrete a triburilor, popoarelor și națiunilor, care nu era clară înainte de apariția operelor lui I. V. Stalin.

Revenind la tema noastră — la problema originii grupurilor etnice — este important să stabilim care era situația în această privință în epoca comunei primitive, când oamenii formau comunități etnografice ca ginta și tribul și când abia se puneau bazele limbilor actuale.

Datele etnografice arată că în această epocă procesul etnogenic își avea particularitățile sale. Într-o perioadă mai timpurie, când legăturile economice și de altă natură dintre ginți și triburi lipseau sau erau foarte slabe, încrucișările și asimilarea erau, probabil, un fenomen rar. În urma creșterii populației, cu ocazia fărâmițării triburilor, se creau noi dialecte, cari în unele cazuri constituiau baza unor limbi noi. Un exemplu clasic îl constituie tribul irochez Seneca, studiat de L. Morgan, care se compunea mai întâi din două ginți și a ajuns apoi până la opt ginți unite în două frații și vorbind dialecte diferite. Se prea poate ca întreaga fede-

1) I. V. Stalin, Opere, vol. 11, pag. 341. Vezi și „Problema națională și leninismul”, ed. P.M.R. pag. 11.

2) I. V. Stalin „Marxismul și problemele lingvisticii”, pag. 46-47, vezi și ed. P.M.R. pag. 55. www.dacoromanica.ro

rație irocheză, compusă din cinci triburi și vorbind limbi înrudite, să fi fost rezultatul creșterii naturale a tribului străvechi. Mult mai târziu, când a apărut păstoritul, agricultura și metalurgia, legăturile economice sau de altă natură dintre triburi au început să joace un rol important în dezvoltarea acestora. În aceste condițiuni, timp de multe milenii, triburile vecine făceau într'un îei sau altul schimb de experiență, creind laolaltă noi unelte de producție, domesticind noi specii de animale, valorificând noi forme de agricultură ș.a.m.d. Probabil că în aceste condiții, nici dezvoltarea limbii nu era închisă în cadrul tribului: în împrejurări istorice favorabile, în urma unei comuniuni milenare, limbile au fost create de grupuri de triburi vecine, legate dintr'o cauză sau alta unele de celelalte. În cazurile când se producea migrațiunea triburilor și vreun trib străin pătrundea într'un grup omogen din punct de vedere al limbii, acel trib era asimilat dreptat în cursul secolelor următoare.

Deosebit de importantă este problema căilor și formelor procesului etnogonic și g'otogonic în epoca comunei primitive, când, după cum a arătat I. V. Stalin, au fost create elementele limbilor moderne. Această problemă trebuie să atragă atenția lingviștilor și a etnografilor. Fără rezolvarea ei nu se poate stabili cum au apărut grupurile etnice actuale — slavii, germanii, georgienii și armenii, cari au constituit, încă pe timpul comunei primitive, grupuri foarte mari de triburi. Fără rezolvarea ei nu se poate stabili de unde provin grupurile de limbi, cum ar fi grupul indoeuropean, turanic, nazo-finic și altele; după cum se știe, aceste grupuri au fost prezentate în știință în mod greșit din punct de vedere rasist, iar în lucrările lui N. I. Marr — în mod confuz.

Arătând că limba ca mijloc de comunicare între oameni a fost totdeauna comună și unică pentru poporul respectiv, pentru toate clasele lui, I. V. Stalin s'a oprit asupra caracterului statelor mari din antichitate: „Am aici în vedere nu imperiile din perioada sclavagistă și din evul mediu, să zicem imperiul lui Cyrus sau Alexandru cel Mare, ori imperiul lui Cezar sau Carol cel Mare, cari nu aveau o bază economică proprie și cari reprezentau uniuni militar-administrative vremelnice și netrainice. Aceste imperii nu numai că nu aveau, dar nici nu puteau să aibă o limbă unică pentru întreg imperiul și înțelegă de toți locuitorii imperiului. Imperii de acestea reprezentau un conglomerat de triburi și de popoare, care „și trăiau viața lor proprie și aveau fiecare limba lui”¹⁾.

Această caracterizare a statelor mari din trecutul îndepărtat este foarte importantă pentru o justă înțelegere a procesului de constituire și dezvoltare a popoarelor. Cu toate că I. V. Stalin a insistat asupra acestei teme în opera sa „Marxismul și problema

1) I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, pag. 10, resp. pag. 13.

națională”¹⁾, în lucrările în legătură cu această temă, se comit greșeli destul de mari. Adesea, istoricii atribue statelor antice, asemănătoare sau apropiate de cele enumerate mai sus, trăsături aproape ca acele ale statelor naționale; se dă istoria lor în locul istoriei triburilor cari intră în componența acestor state; în aceste state și nu în triburi se caută începutul naționalităților de astăzi.

Aceasta privește nu numai imperiile lui Cirus sau Alexandru cel Mare, ci și statele din Asia centrală, cum ar fi regatul Greciei și al Bactriei, regatul Cușan, statul Parților și altele.

Dacă vom lua un manual de istorie a U.R.S.S. pentru școlile de învățământ superior sau cursul de istoria statului și a dreptului, redactat de prof. S. V. Iușcov, sau orice altă lucrare cu caracter de sinteză, ne vom convinge ușor că istoria acestor state — cari se formau foarte repede, dăinuiau deobicei, foarte puțin și tot atât de repede se destrămuau — ascunde cititorilor viața și istoria triburilor și popoarelor cari intrau în componența acelor state²⁾. La aceasta trebuie să adăugăm că în cartea amintită a prof. Iușcov găsim o serie de absurdități evidente. El consideră ca prefeudale cea mai mare parte din străvechile state depe teritoriul U.R.S.S. El scrie că în sec. VI î.n.e., relațiile dintre Armenia antică și regatul lui Cirus care o supusese „erau relații de suveranitate-vasalitate”, că în sec. I—III ale erei noastre „în sistemul relațiilor de producție ale Armeniei, orânduirea feudală a început să devină modul de producție dominant. Societatea armeană devine feudală, iar statul armean se preface într-o monarhie feudală timpurie”. În Asia centrală, în perioada statului sasanizilor, trăsăturile orânduirii sclavagiste erau acum șterse și începuseră să se desvolte aici relații feudale etc.³⁾. Nu mai este nevoie să spunem că prezentarea regelui Cirus în chip de suzeran și toate celelalte încercări de a stabili data apariției relațiilor feudale din Transcaucazia și Asia centrală la hotarul erei noastre, nu este altceva decât o modernizare a statelor antice, un rezultat al neînțelegerii caracterului lor. Au dreptate, fără îndoială, autorii „Istoriei popoarelor din Uzbekistan”, ai „Istoriei poporului tadjic”, ai „Istoriei Georgiei” și ai „Istoriei poporului armean”, cari stabilesc începutul desvoltării relațiilor feudale în Asia centrală și Transcaucazia pe la mijlocul I-ului mileniu al erei noastre⁴⁾.

Mi se pare deasemeni că ample precizări mai necesită și istoria statului Urartu, în special problema locului acestui stat în

1) I. V. Stalin, *Marxismul și problema națională*. Opere vol. 2, pag. 290-367. Vezi și ed. P.M.R. pag. 305-387.

2) „Istoria U.R.S.S.” vol. I, ed. II, 1947, pag. 25 și urm.; S. Iușcov, *Istoria statului și a dreptului în U.R.S.S.*, partea I-a, Moscova, 1947, pag. 22 și urm.

3) S. Iușcov, *Op. cit.* pag. 26, 29, 50.

4) „Istoria popoarelor din Uzbekistan”, vol. I, Tașkent, 1949; B. Gafurov, *Istoria poporului din tadjic*, vol. I, Moscova, 1949; „Istoria Georgiei” vol. I, 1946; „Istoria poporului armean”, partea I-a, Erevan, 1950 (cu drepturi de manuscris, ed. Institutului de Științe ale Academiei de Științe a R.S.S. Armeană).

istoria antică a Georgiei și Armeniei, problema în care, după cum se știe, istoricii georgieni și armeni nu au ajuns la o unanimitate de pareri și care nici până azi nu a putut fi rezolvată.

După părerea noastră, observațiile lui I. V. Stalin cu privire la marile state din antichitate, privesc îndeaproape încă un stat, a cărui însemnătate în istoria țării noastre nu este încă lămurită. Este vorba de statul Sciților, unul dintre cele mai vechi state de pe teritoriul Europei răsăritene.

Se știe că pe vremea lui Herodot, pe la mijlocul mileniului I î.n.e.n., triburile din regiunea de nord a Mării Negre au fost reunite într'un stat mare, în fruntea căruia stăteau sciții „regali” *) de pe țărmurile Mării de Azov. Prin sec. III î.n.e.n., la Sciții din regiunea Mării de Azov, de pe cursul inferior al Niprului, a luat naștere, încetul cu încetul o societate împărțită în clase, de tip sclavagist și un stat primitiv cu centrul în Neapole Scitice, în Crimeea¹⁾. În componența Sciției intrau diferite triburi: nomade și agricole, cari nu aveau aceeași origine. Sciția era desigur un conglomerat de triburi, deși nu atât de pestriț, ca de pildă imperiul lui Cyrus, cuprinzând între granițele sale vaste întinderi și o mulțime de triburi și popoare.

Partea apuseană a Sciției era ocupată de triburi agricole cunoscută sub denumirea generică de Scoloți. Cercetările din ultimele decenii, au confirmat părerea exprimată de mult, că Scoloții sunt „protoslavi” — strămoșii slavilor răsăriteni²⁾. Se poate presupune că aceștia vorbeau și o limbă corespunzătoare.

Partea răsăriteană a Sciției era ocupată în cea mai mare parte de triburi cari se îndeletniceau cu păstoritul, triburi scitice propriuzise, cari formau ramura apuseană a enormei mase de nomazi, ce se întindea departe spre răsărit, dincolo de Volga, în stepelc Asiei centrale. Nomazii jucau rolul principal în viața politică a Sciției. Ei reprezentau Sciția în fața lumii din afară, datorită cărui fapt s'au păstrat un număr de cuvinte scitice care nu lasă nici o îndoială în ce privește apartenența limbii scitice de grupul iranian. Ulterior, triburile nomade de limbă iraniană din Asia centrală, ținuturile de dincolo de Volga și cele dela nordul Mării Negre, au fost asimilate de triburile turanice, au intrat în componența uniunilor de triburi hunice, avar și bulgare. Limba scito-sarmatică, după cum a arătat chiar V. Miller, s'a păstrat numai în munții Caucazului de Nord, în limba osetinilor³⁾, cari au păs-

*) „țarskie skifi” (N. Tr.).

1) M. Artamonov, Regatul Sciților din Crimeea. Vostnic Leningradscovo Universiteta, 1948, pag. 77.

2) A. Udaltov Problema criginii slavilor în lumina arheologiei moderne. „Voprosi istorii”, Nr. 2, 1949, pag. 17.

3) V. Miller, Studii osetine, I-III, Moscova, 1881 - 1887: Vezi și V. Abaev, Limba și folklorul osetin, vol. I, 1949.

trat trăsăturile antichității scitice nu numai în limbă, dar și în minunata lor epopee nartică.

În ciuda acestei unice soluții juste a problemei scitice — după cum s'ar părea — unii istorici vor să prezinte Scitia ca ceva monolit și socotesc drept strămoși ai slavilor toate triburile sciților fără excepție, atât pe cele apusene cât și pe cele răsăritene, iar în statul scitic din Crimeea ei văd începutul organizării de stat a slavilor.

Astfel de afirmații face în ultimul timp S. V. Iușcov. El vorbește despre deosebita trăinicie a statului scitic prefeudal, trăinicie ce, după părerea lui, s'ar fi manifestat „în timpul expediției lui Darius, regele Perșilor, împotriva statului scitic, (anul 513 î.n.e.), care a pornit cu o uriașe armată, înzestrată cu o tehnică militară înaltă pentru acele vremuri”. Pe sciți el îi denumeste adesea popor, deși vorbește despre diversele lor triburi. El scrie că slavii răsăriteni au moștenit dela sciți multe elemente de cultură și de organizare a statului¹⁾. Păreri asemănătoare exprimă și P. N. Schultz²⁾, precum și unii arheologi din Crimeea și Ucraina.

E posibil ca izvorul unor astfel de păreri să-l formeze lucrările unor savanți dinainte de revoluție, ca de exemplu, cele ale lui I. E. Zabelin și D. Ilovaiki, dar principalul inspirator al istoricilor și arheologilor amintiți este fără îndoială N. I. Marr, care s'a ocupat foarte mult de problema sciților și în special de legăturile genetice scito-slave, și care prezenta cu totul greșit lumea sciților, ca un întreg „iafetic” unitar, ale cărui straturi superioare au fost iranizate.

În literatura istorică sovietică au fost greșit caracterizate și unele state medievale timpurii, asemănătoare cu statul lui Carol cel Mare.

Este greu să fim de acord, de exemplu, cu istoricii RSS Cazahă — autorii primului volum din „Istoria RSS Cazahă” — când aceștia, vorbind despre apariția cahanatului turanic în sec. VI-VIII și caracterizându-l drept stat prefeudal, îl prezintă, în fond, ca un stat național cu o cultură unitară³⁾. După cum se știe, în componența hanatului au intrat diferite triburi cu limbi diferite, supuse de triburile turanice prin forța armelor. În orașele Semireciei*) se auzeau tot felul de limbi; acolo trăiau saccieni, chinezi, arinieni, precum și reprezentanți ai altor popoare, iar nu numai

1) S. Iușcov, Istoria statului și dreptului U.R.S.S., partea I-a, pag. 23-25. Idem. Orânduirea politico-socială și dreptul în statul Kievian, pag. 36-37, Moscova, 1944.

2) P. Schultz, Săpăturile dela Neapole scitic. Culegere generală a Acad. de Șt. U.R.S.S., 10-13 Iunie 1947, Izvestia Academii Nauc SSSR, 1948.

3) „Istoria RSS. Cazahă”, vol. I, 1948.

*) Regiunea celor șapte rituri (N. Tr.)

triburile turanice¹⁾). La timpul său, legenda naționalistă despre străvechiul stat turanic a fost creată de pan-turanieni și n'are niciun sens să fie reînviată.

În lucrările unor istorici tătari și cinvazi s'a dat o interpretare greșită Bulgariei de pe Volga, interpretare care a dus la divergențe între istoricii tătari și cinvazi, cu privire la „împărțirea” moștenirii bulgare.

Bulgaria de pe Volga a fost un stat prefeudal cu o înfățișare aparte. În componența lui intrau mai multe triburi de pe Volga și Cama, supuse de către cuceritorii bulgari veniți din stepele Mării de Azov. Orașele Bulgariei erau piețe importante, cari legau Rusia, ținuturile de lângă Marea Baltică și din Nord cu ținuturile de pe cursul inferior al Volgăi și cu Asia centrală. Triburile cari intrau în componența Bulgariei, atât cele de limbă turanică (strămoșii cinveșilor, ai tătarilor, ai curtașilor etc.) cât și cele de altă limbă, neturanică (strămoșii udmurților, mariilor, nordvinilor) și-au păstrat în întregime felul lor de viață, cu excepția unor ținuturi unde se aflau posesiunile de pământ ale nobilimii bulgare. În orașele Bulgariei (este vorba de Bulgaria de pe Volga—N. Tr.) în afară de bulgari și reprezentanți ai triburilor locale, locuiau slavi, hagari, chipceaci, horeznieni, etc. Se înțelege că moștenirea bulgară nu poate aparține numai unuia dintre popoarele contemporane, așa cum moștenirea Rusiei Kieviene aparține într-o egală măsură și rușilor și ucrainenilor și bielorușilor.

Cu toate acestea unii istorici și lingviști tătari manifestă o tendință precisă de a-și însuși întreaga moștenire bulgară, de a proclama pe tătari drept urmași direcți și unici ai bulgarilor de pe Volga. O tendință asemănătoare vădesc și unii istorici cinvazi, ce merg pe urmele istoricului și lingvistului burghez N. I. Orzmarin, care susținea că cinvazii sunt bulgari. Nu poate fi considerată ca fundată nici teoria apărută în ultima vreme care vede în tătari pe urmașii bulgarilor, iar în cinvazi, pe urmași ai suvarilor, — un trib înrudit cu bulgarii²⁾). Procesul formării poporului tatar și cinvaz a fost, desigur, mult mai complicat. Ei s'au dezvoltat, în primul rând, pe baza triburilor locale turanice, numai cu participarea veneticilor bulgari și suvari. Pentru a rezolva problema originii cinvazilor și tatarilor, trebuie pus capăt felului de a privi Bulgaria de pe Volga în mod unitar și trebuie cercetată îndeaproape istoria triburilor antice care au alcătuit-o și care au avut o bază economică proprie și o limbă proprie.

Ne-am oprit numai la trei chestiuni: greșelile din lucrările istoricilor sovietici, provenite din cauza însușirii fără spirit critic

1) S. Kiselev. Istoria antică a Siberiei. „Materiale și studii cu privire la arheologia URSS”, Nr. 9, 1949, pag. 273 și urm.: A. Bernstein „Valea Ciure, Materiale și studii referitoare la arheologia URSS”, Nr. 14, 1950, pag. 71 și urm.

2) Culegerea „Origina tatarilor din Cazan”, Cazan, 1948.

a „teoriei” stadiale a lui Marr, greșelile legate de o eronată înțelegere a rolului și caracterului încrucișărilor în procesul etnogonic, și aprecierea eronată a statelor antice. Autorul a putut folosi aici numai o parte neînsemnată din lucrările istoricilor, arheologilor și etnografilor sovietici, în cari sunt evidente greșelile mai sus indicate, urmând a considera articolul de față ca începutul unei activități de vaste proporții și de mare răspundere în legătură cu reconsiderarea critică a lucrărilor închinată problemei originii popoarelor, activitate ce urmează a se desfășura într'un viitor apropiat.

În operele lui I. V. Stalin cu privire la limbă și lingvistică, toate problemele mai importante ale istoriei limbii și ale comunităților etnice — problema legăturii dintre limbă și istoria societății, legătura ei cu istoria comunităților — cum este ginta, tribul, poporul, națiunea burgheză și națiunea socialistă — au primit o justă și completă rezolvare. În operele lui I. V. Stalin avem un model de felul cum trebuie să tratăm în mod marxist toate aceste probleme. Prin aceasta, în fața istoricilor cari cercetează origina popoarelor, se deschid cele mai largi posibilități pentru a licheza greșelile legate de concepțiile lui N. I. Marr și a da studii științifice de valoare pe baza teoriei marxism-leninismului, la care I. V. Stalin a dat un aport de neprețuit.

PREFAȚĂ LA „ISTORIA ROMÂNIEI“

de I. ZVIACHIN

Editura de literatură străină, Moscova, 1950 *)

La 23 August 1944, sub loviturile distrugătoare ale Armatei Sovietice, regimul fascist din România s'a prabușit. Poporul român a fost eliberat pentru totdeauna de sub jugul fascist și în fața lui s'a deschis, pentru prima oară în întreaga sa istorie de secole, posibilitatea unei dezvoltări libere și independente, pe calea democrației spre socialism.

În acești ani de dezvoltare democratică a țării, oamenii muncii din România, sub conducerea clasei muncitoare și a Partidului Comunist, au obținut succese importante în opera de transformare economică, socială și politică a țării lor pe baze noi, cu adevărat democratice. Vechea Românie, capitalistă, cu rămășițele ei feudale în orânduirea socială și politică, cu dinastia regală străină de țară și cu dependența servilă față de statele imperialiste, a rămas pentru totdeauna de domeniul trecutului. Pe ruinele ei, poporul român a înălțat edificiul măreț al Republicii Populare Române libere și independente, statul în care puterea aparține oamenilor muncii și unde se construiește socialismul.

Democrația populară s'a instaurat în România datorită biruințelor eroice ale Armatei Sovietice și în urma luptei victorioase duse de forțele progresiste — masele muncitoare — împotriva vechilor forțe reacționare, reprezentate prin clasele parazitare ale burgheziei și moșierimii, având sprijinul reacționarilor anglo-americani. A fost o luptă îndelungată și înverșunată, care s'a dus pretutindeni, a patruns prin toți porii societății, în întreaga ei viață economică, politică și culturală. Poporul român a putut obține succese hotărâtoare în această luptă, datorită strângerii relațiilor de prietenie cu Uniunea Sovietică, având sprijinul de zi cu zi al Uniunii Sovietice și încadrându-se în lagărul democratic anti-imperialist în frunte cu Uniunea Sovietică. În focul luptei împotriva reacțiunii, forțele progresiste din România, conduse de eroica clasă muncitoare, nu numai că s'au întărit, dar au început să mănuiească cu succes acea armă puternică pe care o constituie ideologia înaintată a epocii noastre: învățătura marxist-leninistă.

În decursul acestor ani de luptă încordată atât în interiorul țării, cât și pe arena internațională, comuniștii români au acordat și acordă o atenție deosebită educării politice a maselor muncitoare, în spiritul ideologiei marxist-leniniste.

În condițiile actuale din România, când sub influența noilor relații sociale cari iau ființă acolo, au loc progrese colosale în conștiința maselor largi populare, această muncă are o importanță covârșitoare. Toate concepțiile și ideile din trecut sunt reconsiderate acum în mod critic, în locul lor apar idei și concepții noi, se naște o conștiință nouă, socialistă prin esența sa, caracterizată printr-o nouă atitudine față de muncă, față de îndatoririle către stat, față de om. Nu încapе îndoială că posibilitatea de a cunoaște pe larg și multilateral principiile fundamentale ale teoriei marxist-leniniste aplicate strălucit în practică în țara noastră, mărețele cuceriri ale culturii sovietice și morala sovietică

*) La Moscova a apărut traducerea rusă a lucrării „Istoria României“ sub redacția acad. M. Rolier. (Art. de față este traducerea prefetei care precedează lucrarea N. Red).

constitue una din condițiile principale ale formării conștiinței noi, socialiste, a oamenilor înaintați din România, unde se naște un nou tip de om de știință un nou tip de intelectual. Munca de însușire a teoriei marxist-leniniste se desfășoară și în domeniul studiului istoriei României. Luptând împotriva denaturării istoriei României de către istoricii burghezi, oamenii de știința marxisti-români creează o nouă concepție, marxista, a istoriei țării lor.

O mărturie a activității fecunde a acestor noi oameni de știință români, constituie apariția lucrării „Istoria României”, sub redacția acad. M. Roller. Aceasta lucrare, scrisă într-o formă populară, reprezintă prima încercare serioasă de a reconsidera istoria României prin prisma științei istorice marxist-leniniste.

Inceputul istoriografiei române datează din a doua jumătate a sec. XVII, când imperiul otoman începe treptat să decadă: forțele lui, măcinate din interior și risipite în nesfârșite aventuri pe plan extern încep treptat să slăbească. În același timp, popoarele din peninsula Balcanică, printre care și poporul român, își intensifică lupta împotriva dominației turcești. În decursul sec. XVIII, sprijinite de Rusia, ele capătă o serie de privilegii și avantajii cari slabesc simțitor puterea sultanilor. Începând din a doua jumătate a sec. XVII, în principala se începe să se desvolte comerțul, apar primele manufacturi, se înalță orașe, se dezvoltă într-un ritm viu pătura negustorilor dela orașe, predecesoarea burgheziei române. Tocmai în acest timp începe dezvoltarea intensă a culturii naționale române. A doua jumătate a sec. XVII și sec. XVIII pot fi numite pe drept cuvânt epoca „renașterii” în principate.

Trăsătura caracteristică a acestei epoci o constituie trezirea conștiinței naționale, a sentimentului de mândrie pentru popor, pentru cultura sa și a interesului pentru trecutul său. Aceasta a servit drept câmp de activitate primilor cronicari și istorici români, activitate care datează tocmai dela sfârșitul sec. XVII și începutul sec. XVIII.

Decesebit de fecundă a fost activitatea cronicarilor moldoveni din sec. XVII: Grigore Ureche (1590—1646), Miron Costin (1633—1691), Nicolae Milescu (1625—1714), etc. Valahia, care rămăsese pe atunci cu mult în urmă în dezvoltarea sa față de Moldova¹⁾, nu a avut printre cronicarii sai nume atât de strălucite. Totuși, și aici au apărut la sfârșitul sec. XVII lucrări istorice interesante, printre cari lucrarea neterminată „Istoria Valahiei”, scrisă de stolnicul Constantin Cantacuzino (1650—1716).

În sec. XVIII au apărut în Moldova și Valahia o serie întreagă de lucrări consacrate istoriei principatelor, scrise de Dimitrie Cantemir (1673—1727), Mihail Cantacuzino (1723—1787), Dimitrie Filippide (sfârșitul sec. XVIII, începutul sec. XIX), etc. Autorii acestor lucrări nu se mărgineau deobicei la simpla expunere a faptelor, așa cum se întâmpla adeseori în cronici. Aproape toate lucrările lor sunt străbătute, ca de un fir roșu, de ideea unității poporului român, silt să trăiască pe teritoriul a trei state.

Tot atunci, unii istorici (de exemplu: Dimitrie Cantemir și Constantin Cantacuzino) au exprimat ideea privitoare la origina „pur latină” a românilor, idee însușită și dezvoltată de istoricii de mai târziu, de creatorii așa numitei „școli latiniste”. „Școala latinistă” a istoricilor români a luat ființa în Transilvania, la sfârșitul sec. XVIII. Din această cauză, ea mai este numită și „Școala ardeleană”. Reprezentanții acestei școli, (Samuel Micu-Klein, Gheorghe Șincai și alții) nu s’au mulțumit să desvolte ideea lui Dimitrie Cantemir cu privire la origina latină a românilor, ci au încercat s’o demonstreze cu ajutorul cercetărilor lor lingvistice și istorice. „Teoria” creată de ei se reducea la afirmația ca, după cucerirea Daciei de către romani, întreaga ei populație băștinase de origine tracică a căzut în lupte sau a fost exterminată de cuceritori, iar întreaga Dacie

1) Moldova este una din principalele provincii geografice ale României, situată la Vest de râul Prut. Moldova Rusească (Basarabia și regiunea Tiraspol, astăzi RSS. Moldovenească) situată la Est de râul Prut, a fost strâns legată în dezvoltarea sa de poporul ucrainean și rus, în timp ce Moldova Românească a fost legată mai mult de Valahia și Transilvania.

a fost populată cu coloniști romani, ai căror urmași direcți și „neaoși” ar fi românii de astăzi.

Caracterul antiștiințific al acestei teorii este evident. Apărută ca o reacție a românilor din Transilvania împotriva jugului greu, social și național, sub care gemeau sub stăpânirea habsburgilor, această „teorie” a devenit foarte repede stindardul elementelor naționalizate și șovine, care priveau cu dispreț pe slavii și pe ungurii, ca pe reprezentanți ai unei rase „inferioare”. Această „teorie” a adus foloase reale bisericii catolice, care a contribuit în mod activ la răspândirea ei. Căutând să-și întărească influența în principatele române, biserica catolică susținea prin toate mijloacele mitul apartenenței românilor la popoarele „latine”, întrucât toate aceste popoare se aflau deja sub totala asuprire spirituală a papei. Nu este întâmplător faptul că mulți reprezentanți ai „școlii batiniste” au învățat în seminariile uniților din Transilvania, iar mai târziu și-au „completat” învățătura la Roma, sub directa conducere a mentorilor papali. „Școala latinistă” a dominat în istoriografia română aproape până la primul război mondial.

În ciuda presiunii exercitată de „școala latinistă” o mare parte din cei mai de seamă istorici români au promovat în practică, în lucrările lor istorice, ideea că formarea și dezvoltarea istorică a poporului a avut loc în strânsă legătură cu celelalte popoare. De aceea, în poftida „latinistilor” (iar mai târziu a „tracomaniilor”), istoricii români, în persoana celor mai de seamă reprezentanți ai lor, au început — încă în a doua jumătate a sec. XIX — să se ocupe în mod serios de problemele privitoare la influența exercitată asupra poporului român și asupra culturii sale, de către popoarele vecine și, în primul rând, de către popoarele slave.

Unul dintre primii oameni de știință români cari s-au ocupat în mod serios de această problemă a fost B. Hajdeu (1836—1907). Cunoscând bine limba rusă și limba polonă, el s-a putut adresa direct izvoarelor. Merite și mai mari revin în acest domeniu istoricului Ioan Bogdan (1862—1919), care și-a închinat aproape întreaga viață studiului influenței popoarelor slave asupra românilor și asupra culturii lor. Rezultatele cercetărilor sale în acest domeniu el și le-a formulat în teza justă că nu se poate vorbi despre poporul român ca atare, decât după amestecul românilor cu slavii. El a arătat că slavii sunt participanți cu drepturi depline la procesul formării și dezvoltării istorice a poporului român. După apariția lucrărilor lui Ioan Bogdan, nu se mai putea scrie o lucrare serioasă de istorie a României, ignorând rolul pe care l-au jucat aici slavii.

Conducătorii revoluției din 1848 în România — N. Bălcescu (1819—1852) și M. Kogălniceanu (1817—1897) — au fost deasemeni doi din cei mai mari istorici români. Kogălniceanu a adunat și a editat cronicile moldovenești: el a publicat o serie de documente din istoria României, precum și lucrarea de istorie „Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des valaques transdanubiens” („Istoria Valahiei, a Moldovei și a valahilor de dincolo de Dunăre”, vol. I, 1887). Bălcescu a scris lucrările „Istoria Românilor sub Mihaela-Vodă Viteazul”, publicată după moartea autorului și „La question économique des Principautés Danubiennes” („Problemele economice ale principatelor dunărene”, 1850). Bălcescu și Kogălniceanu au pus pentru prima oară problema rolului maselor populare în istoria României. Totuși, nici acești istorici de seamă n-au reușit s-o rezolve în mod just; și la ei, rolul principal în istorie îl joacă diferitele personalități de seamă.

Ultimii mari istorici burghezi ai României au fost Xenopol și Iorga. Xenopol (1859—1917) este autorul unei istorii a României în multe volume (ultima ediție din 1931 are 14 volume), în care el rezolvă o serie de probleme legate, în primul rând, de geneza poporului român și de dezvoltarea României în epoca feudalismului.

O importanță moștenire literară a rămas de la N. Iorga (1871—1941), care a scris o serie întreagă de lucrări generale, privind istoria României, economia românească, biserica și arta, precum și multe monografii consacrate diferitelor probleme de istoria României.

Lucrările lui N. Iorga asupra istoriei României dovedesc vasta erudiție a autorului, care a lămurit o serie de probleme importante din istoria României. Totuși, lucrările lui nu pot fi considerate o istorie științifică a românilor, în sensul strict al acestui cuvânt, deoarece numeroasele fapte adunate în ele nu

sunt legate printr-o concepție științifică clară; ele par înșirate unele după altele uneori fără nicio legatură, din care cauză istoria României nu numai că se reduce la acțiunile regiilor și șefilor de armată, la acțiunile „cuceritorilor” și ale subjugătorilor de state¹⁾, dar devine „o acumulare de întâmplări”²⁾. În lucrările lor capitale de istoria României, Xenopol și Iorga acordă un loc deosebit influenței slavilor asupra soartei românilor, deși nu întotdeauna pastrează o strictă obiectivitate în discutarea acestor probleme. Așadar, „problema slavă” a intrat temeinic în sfera problemelor studiate de istoricii burghezi români. Ei au reușit să lămurească anumite detalii privind geneza popcrului român și dezvoltarea lui în legătură cu influența popoarelor slave cari au locuit pe teritoriul României.

Alți istorici români burghezi, ca C. Giurescu, autorul unei istorii a României în trei volume, prezintă un interes mai redus decât Xenopol și Iorga. După Giurescu, rolul principal în istorie îl joacă personalitatea.

Aceste vicii metodologice ale istoriografiei burgheze nu i-au permis să rezolve o serie de probleme foarte importante ale istoriei României, ca problema originii poporului român și a limbii române, problema formării principalelor române, problema periodizării științifice a istoriei României, problema genezei feudalismului, problema genezei capitalismului, etc. Cât de mari erau erorile istoriografiei burgheze se poate vedea din faptul că până în ultima vreme, istoriografia burgheză română nega existența feudalismului în România ca formație social-economică, nega de regulă lupta de clasă în România, existența exploataării etc. Cercetătorii burghezi au neglijat, în general, o serie de probleme importante din istoria României. Printre acestea sunt mișcările țărănești și orășenești, în epoca feudalismului, mișcarea muncitorească etc. Toate acestea dovedesc limitarea de clasă a istoricilor burghezi și incapacitatea lor de a da o prezentare obiectivă a procesului istoric.

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie în Rusia și întărirea mișcării democratice revoluționare în România au provocat o teamă animalică în lagărul cercuilor reacționare conducătoare din România de atunci. Reacțiunea română a mobilizat toate mijloacele — dela teroarea sângeroasă până la propagarea obscurantismului — în lupta împotriva mișcării democratice și socialiste în interiorul țării, în lupta împotriva răspândirii influenței Uniunii Sovietice în România. Un loc de seamă în această propagandă a fost rezervat „științei” istorice, care a devenit în acest timp unealta forțelor celor mai întunecate ale reacțiunii românești.

În acest timp, în România ajunge la modă așa numita „tracomanie” „Tracomani” negau origina latină a românilor. Conform „teoriei” lor, românii sunt de origine tracă „pură”, fiind lipsiți de orice amestecuri etnice, inclusiv „latine”. „Tracomani” explicau existența puternicelor elemente latine în limba română, prin influența hotărâtoare pe care limba tracă „pură”, care a precedat limba latină pe teritoriul Traciei, a exercitat-o asupra limbii latine. Pe această teză se bazează, de altfel, lucrarea lui Densușianu „Dacia preistorică”, care a fost în timpul său un fel de evanghelie a „tracomaniilor”.

„Teoria tracă” reprezintă de fapt reversul aceleiași „teorii latiniste”, deoarece la baza ambelor se află rasismul și șovinismul, cari nu au nimic comun cu studiul obiectiv al istoriei. Înlocuirea unei „teorii” prin cealaltă a fost provocată de faptul că în noile condiții, apărute după primul război mondial, „teoria latinistă” a încetat de a mai servi interesele claselor dominante ale României. Într-adevăr, în urma primului război mondial, teritoriul României s-a dublat, atât prin alipirea Transilvaniei și a Banatului la România, cât și prin acapatarea imperialistă a Basarabiei, Dobrogei de Sud și Bucovinei de Nord. Îmbătate de aceste succese cercurile reacționare conducătoare din România de atunci au început să elaboreze fățiș noi planuri de cucerire în Balcani și în Sud-Estul Europei, spre a crea așa numita „Românie Mare”. Aceste cercuri aveau nevoie de o teorie oficială care să poată justifica — după părerea lor — politica lor cuceritoare și „dreptul” de a asupra popoarele vecine. „Teoria

1) Cursul scurt de Istoria a P.C. (b) al U.R.S.S., pag. 116; vezi și Ed. P.M.R. ed. III-a, pag. 168.

2) Ibidem, pag. 109; respectiv pag. 124.

tracă" servea tocmai acestor scopuri, deoarece pe deoparte îi prezenta pe români ca pe o rasă „pură“, prin urmare „superioară“, iar pe de altă parte, susținea teza că românii ca urmași „direcți“ și „unici“ ai vechilor traci cari au locuit cândva aproape pe întreg teritoriul Europei de Sud-Est, sunt oarecum moștenitorii „legitimi“ ai uriașului teritoriu pe care au locuit vechii traci.

Acesta este sensul politic al „teoriei trace“ despre origina românilor, teorie care a fost recunoscută în mod oficial în România după primul război mondial. Istoricul român, acad. Iorgu Iordan, menționează, pe bună dreptate, că această teorie „a fost copiată după teoria rasială a fascismului german“, și a mers „mână în mână cu cuzismul, legionarismul și antonescianismul“, adică cu toate curentele cari expr. mau ideologia cezurilor celor mai reacționare și mai șovine ale burgheziei române.

Mai există un punct care apropie școala „latinistă“ de cea „tracă“. Bazându-se pe teoria pseudoștiințifică și metafizică asupra formării popoarelor moderne din „popoare comune primare“, adepții acestor școli negau influența altor popoare asupra poporului român în procesul formării și dezvoltării sale istorice. Nu este greu de ghicit că tăișul acestei atitudini negative era îndreptat în primul rând împotriva popoarelor slave, printre cari s'a desfășurat, după cum se știe, procesul de formare și de dezvoltare socială și culturală a românilor, la început ca popor și apoi ca națiune. În ciuda faptelor evidente și a bunului simț, „tracomaniștii“ și „latiniștii“ negau cu o îndârjire de maniaci influența slavilor asupra românilor și asupra culturii lor. În cazurile când faptele atestau în mod vădit contrariul, reprezentanții acestor școli istorice pseudoștiințifice căutau pe toate căile să denatureze esența acestei influențe, încercând să demonstreze că ea a avut un caracter „destrucitiv“, ca a adus „nenorociri“ românilor. Tot ceace era rusesc, tot ceace era slav, era extractizat, iar slavii erau considerai o rasă „de mâna a doua“, „inferioară“, niște „asiatici“. Mai mult, Academia de Științe a României a publicat în acea vreme o serie de lucrări, prin care căuta „să demonstreze“ că, „conform molilor cercetări, granița dintre Europa și Asia trece prin fașa de pământ care leagă Marea Neagră de Marea Baltică“, etc. Propaganda deșănțată antisovietică, șovină și rasială făcută în lucrările „istorice“, care a atins apogeul în anii de dictatură (1938—1944), a dovedit că știința istorică burgheză din România a ajuns într'un impas și că a început perioada de totală degenerare și marasm.

Apariția „Istoriei României“ de sub redacția acad. M. Roller dovedește că în România a început să se formeze o nouă școală istorică, școală istoricilor marxști, singura în stare să scoată știința istorică română din impas, aducând-o pe drumul larg al cercetărilor științifice îndrăznețe și al mărețelor cuceriri științifice.

În cartea lui M. Roller se dă, pentru prima oară, o periodizare științifică a istoriei României, în conformitate cu cele cinci formații social-economice, în strânsă legătură cu această particularitate a cărții, care o deosebește în mod principal de toate lucrările anterioare de istorie a României, se află tratarea cu totul nouă a problemelor dezvoltării economice a țării. Întreaga lucrare este străbătută, ca de un fir roșu, de analiza amănunțită a schimbărilor și a dezvoltării forțelor de producție, ca factor hotărâtor în schimbarea modului de producție și în determinarea întregului proces al dezvoltării istorice. Datorită acestui lucru, cartea are, în general, o arhitectonică destul de armonioasă, cu toate că este supraîncărcată cu un material factic secundar.

Un alt aport prețios la studiul istoriei României îl constituie faptul că lucrarea de față pune o serie întreagă de probleme istorice importante, cari, de regula, erau omise de istoricii burghezi. Pentru prima oară în istoriografia română se pune problema luptei de clasă ca forță motrice a istoriei. Acest lucru apare în primul rând, în aprecierea rascoalelor țărănești. Autorii lucrării de față tratează rascoalele țărănești ca forme superioare ale luptei de clasă a țărănilor împotriva sistemului feudal; ei arată că răscoala țărănilor dela Bobâlna din 1437, răscoala țărănească de sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan din 1784, răscoala lui Tudor Vladimirescu din 1821, și însfârșit, răscoala din 1907, au fost războaie antif feudale care au sdruncinat serios temeliiile feudalismului și deaceia au avut un caracter progresist, în ciuda caracterului lor spontan și neorganizat. Autorii arată deasemeni că numai în alianță cu clasa muncitoare și

sub conducerea acesteia țaranimea își poate realiza năzuințele seculare cu privire la stăpânirea pământului și la eliberarea de sub exploatare.

Cartea tratează într'un mod cu totul nou istoria mișcării muncitorești din România. Istoricii burghezi ai României din trecut, chiar când se ocupau de „problema muncitorească” n'o făceau decât pentru a diminua rolul clasei muncitoare în viața socială, căutând să prezinte pe muncitori drept „truditori pașnici” și să explice lupta lor împotriva orânduirii burghezo-moșierești din România prin activitatea „agitatorilor” și „anarhiștilor”. În expunerea istoriei mișcării muncitorești din România, autorii lucrării de față pornesc dela teza marxista că proletariatul industrial este clasa cea mai revoluționară și deci cea mai înaintată a societății, singura în stare să strângă în jurul său pe toți oamenii muncii și să-i conducă la asaltul împotriva capitalismului.

Autorii tratează într'un mod cu totul nou și rolul istoric al burgheziei române. În carte se arată în mod just că din orîmul moment al apariției sale pe arena luptei sociale, în 1848, burghezia română s'a caracterizat prin ezitare, lașitate și graba de a accepta orice tranzații cu boierii — în fața mișcării revoluționare crescînde a maselor largi populare — pentru ca „transformările necesare în direcția burghezo-democratică să se infaptuiască mai încet, mai gradat, mai prudent, mai puțin hotărit, pe calea reformei și nu pe calea revoluției”¹⁾, după cum a scris V. I. Lenin despre burghezia rusa.

Cu alte cuvinte, în carte se arată în mod convingător că de fapt burghezia română n'a fost niciodată revoluționară, ci adeptă liberalismului, care a degenerat foarte repede în lupta directă împotriva tuturor forțelor democratice. Tocmai aceasta a fost politica dusă de așa numitul partid național-liberal în frunte cu diferiți reprezentanți ai dinastiei bancare a lui Brătianu.

Printre meritele cărții, trebuie menționată și încercarea de a trata mai complet istoria relațiilor reciproce ale românilor cu popoarele slave învecinate și, în special, cu marea vecină dela Răsărit a României, Rusia. Tratarea acestei probleme reprezintă o sarcină foarte dificilă, întrucât, timp de aproape o sută de ani această problemă a fost intenționat trecută sub tăcere de către istoricii români, iar documentele respective au fost date uitării, au rămas nefolosite, distrugându-se în arhive, sub stratul gros de colb al veacurilor. Este suficient să arătăm că în cele trei secole de existență a științei istorice române, n'a apărut decât o singură lucrare consacrată acestei probleme (N. Iorga, „Istoria relațiilor ruso-române”, 1917), a căreia editare a fost aprobată datorită cotiturii brusee în politica externă a României în 1916, spre o alianță cu Antanta și prin urmare și cu Rusia. Cu toate acestea întreaga istorie a luptei poporului român pentru libertate și independență, fie împotriva Turciei sultanilor, fie împotriva imperialismului germani, reprezentată prin imperiul habsburgilor sau Germania hitleristă este strâns legată de istoria poporului rus, de istoria popoarelor Uniunii Sovietice. Stabilirea relațiilor de prietenie între poporul rus și poporul român datează din timpurile cele mai vechi, dela începutul sec. XV, când tânărul stat moscovit și cnezatul Moldovei recent format s'au aliat în fața aceleiași sarcini. aceea de a-și apăra independența de stat împotriva dușmanilor dinafară: tătarii și apoi turcii la Răsărit, nemții și panii polonezi, la Apus. Inițiativa stabilirii relațiilor de prietenie cu Moscova a fost luată de domnitorul Moldovei, Alexandru-cel-Bun (1400—1432). Sub urmașii lui Alexandru-cel-Bun, aceste relații s'au consolidat tot mai mult. Începând dela Ștefan-cel-Mare (1457—1504), schimbul de solii între cele două state prietene a devenit un fenomen obișnuit. Sub Petru Rareș (mort în 1546), diplomat de vază al timpului său, s'a încheiat între Rusia și Moldova o alianță militară pentru lupta comună împotriva dușmanilor comuni. Această orientare în politica externă a fost urmată apoi de toți oamenii de stat de seamă din principatele române din sec. XVII—XVIII — de Alexandru Lăpuș, neanu și Gheorghe Ștefan, Ștefan Petru, Constantin Șerban, Mihail Racoviță, Mitropolitul Dosoftei, Dimitrie Cantemir, etc.

Dela sfârșitul sec. XVII a început o nouă etapă remarcabilă în dezvoltarea relațiilor ruso-române. În timp ce în trecut, datorită lipsei de granițe co-

1) V. I. Lenin, Opere, vol. 2, pag. 34, ed. 4-a rusă; vezi și „Opere alese”, vol. I, partea II, ed. P.M.R., pag. 42

mune, lupta unită a celor două popoare împotriva aceluiaș dușman se desfășura pe fronturi situate la sute și chiar la mii de kilometri unul de altul, acum poporul rus și poporul român au devenit vecini. Începând din această epocă, istoria luptei pentru independență a poporului român nu mai poate fi despărțită de istoria poporului rus. Pentru a ne convinge de acest lucru, este destul să parcurgem fugitiv conținutul unor documente istorice ca: pacea dela Cuciuc-Cainargi din 1774, pacea dela Iași din 1792, pacea dela București din 1812, convenția dela Akerman din 1826, pacea dela Adrianopol din 1829 și tratatul de pace preliminar dela San Stefano, din 1877. Aceste tratate arată că, cu prețul sângelui său, poporul rus a redat poporului român drepturile sale uzurpate, libertatea și independența pierdute de acesta și, înfârșit, în 1876—1878 i-a acordat un sprijin militar și diplomatic hotărîtor la restabilirea suveranității naționale.

Desigur, trebuie să avem în vedere că în politica sa externă, în general, și în peninsula Balcanică în special, țarismul se conducea după scopuri expansioniste. Nu încapă însă îndoială că rezultatul obiectiv al acestei politici a fost eliberarea popoarelor balcanice de sub jugul turcesc. Fără sprijinul Rusiei, ar fi fost imposibilă cucerirea independenței naționale de către țările din peninsula Balcanică, inclusiv România.

Înfârșit, nu trebuie să uităm că în vremea aceea existau două Rusii: alături de Rusia țarilor, a moșterilor, a capitaliștilor, exista Rusia poporului rus și a celor mai buni reprezentanți ai săi — Herzen, Belinski, Cernișevski, democrații revoluționari, care au luptat împotriva țarismului și nu numai că au contribuit prin toate forțele la lupta de eliberare a popoarelor balcanice împotriva jugului turcesc și a altor forțe străine cari căutau să subjuge România, dar au și însuflit aceste popoare în lupta pentru libertate politică, pentru democrație.

Popoarele din peninsula Balcanică au nutrit din vechi timpuri simpatie pentru poporul rus. Acest lucru, desigur, nu era pe placul imperialiștilor din Europa Apuseană și în special al englezilor, cari, începând cu Palmerston, nutreau planuri nebunești prin cari urmăreau să „sdrobească” Rusia și s'o coboare la situația de „putere asiatică”, căutând să-și consolideze pozițiile în Europa răsăriteană, în special în Balcani, cari ocupau un loc atât de important în planurile economice și strategice ale Marii Britanii.

Căutând să slăbească pe toate căile influența Rusiei în Balcani, imperialiștii englezi, presa și „știința” aflate în slujba lor, s'au străduit, dela jumătatea secolului trecut, să sperie opinia publică din Balcani cu legenda „pericolului rusesc”.

Camuflându-se sub steagul democrației și al liberalismului, „specifice” politicii externe a Marii Britanii, diplomații englezi căutau intens să influențeze cercurile conducătoare și opinia publică din țările Balcanice, căutând să le abată dela tendința lor de a se alia cu Rusia și să le apropie de Occident. În această privință, se puneau nădejdi deosebit de mari în România, căreia i se reproșa că, deși este o țară „latină”, menține totuși relații de prietenie cu „slavii asiatici”. Dela jumătatea secolului trecut, pătrunderea capitalului englez și francez în România s'a accentuat simțitor. În același timp, au început să se răspândească tot mai asistent, încurajate de reprezentanții „școlii latiniste”, tot felul de teorii despre „legătura organică” dintre români, „popoarele latine”, și „cultura latină” din Apus, în ceea ce privește origina, limba, cultura etc. și invers, despre lipsa unor elemente comune între români și vecinii lor seculari: popoarele slave.

Pătrunderea capitalului apusean în România, întărită de propagandă „comunității” de cultură, a făcut până la urmă cercurile conducătoare ale României, eliberate de sub jugul turcesc datorită ajutorului Rusiei, să-și schimbe brusc orientarea politicii lor externe, rupând legăturile tradiționale cu Rusia și încredinșând soarta poporului lor așa numitelor „puteri europene”.

Atitudinea lor față de Rusia devenea cu fiecare an tot mai ostilă, lucru pe care-l atestă, de exemplu, încheierea tratatului cu Austro-Ungaria în 1883. După Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, ostilitatea cercurilor dominante din România față de Rusia, devenită sovietică, a crescut considerabil, datorită uii lor de clasă față de primul stat din lume al muncitorilor și țăranilor. Cercurile conducătoare din România, după ce au acaparat în mod tâlhăresc Basarabia,

au fost gata, după propria lor expresie, să încheie alianță chiar și cu diavolul, numai să păstreze Basarabia și să-și realizeze planurile de noi cotropiri, pe seama teritoriului Uniunii Sovietice.

Această politică, precum și tendința de a fihtda forțele progresiste din țara lor, i-au dus pe conducătorii României la alianța cu Hitler. Acest rezultat lamentabil dovedește în modului cel mai elocvent cât de nefastă și de opusă adevăratelor interese ale poporului român a fost politica cercurilor conducătoare din România, cari au renunțat de a-și mai consolida legăturile tradiționale cu Rusia și cu atât mai mult cu Rusia Sovietică, Statul Socialist care a ridicat primul în istoria omenirii stindardul păcii și prieteniei între popoare.

După cele spuse mai sus, se înțelege de ce în România până nu de mult era imposibil să găsești o carte care să expună, mai mult sau mai puțin veridic, istoria relațiilor ruso-române. Această istorie ar fi aratat în mod convingător cât de utile erau pentru poporul român legăturile tradiționale de prietenie cu poporul rus. Cartea „Istoria României“ de sub redacția lui M. Roller implinește, într-o anumită măsură, această lacună. Ea restabilește adevărul cu privire la relațiile ruso-române. Ea expune deasemeni pe larg și în mod obiectiv relațiile româno-sovietice, demascând politica externă a fostelor guverne reacționare din România, politică ce consta în ignorarea Uniunii Sovietice, în alianța cu toate forțele antisovietice de pe arena internațională și care a adus România în lagărul celor mai înrașiți dușmani ai omenirii — agresorii fasciști — și a însemnat, de fapt, trădarea intereselor naționale ale poporului român.

Printre meritele cărții, trebuie să menționăm: tratarea, deși insuficientă, a luptei de clasă în Dacia Romană; reconstituirea procesului de iobăgire a țărănimii române; scoaterea în evidență a rolului trădător al marilor boieri, în lupta cu cotropitorii turci; prezentarea eroismului elementelor democratice din principate, reprezentate prin țărani, orașeni și mici agricultori, cari au dus pe umerii lor întreaga povară a acestei lupte; tratarea obiectivă a activității bisericii creștine etc. Un interes deosebit îl prezintă deasemeni descrierea amănunțită a evenimentelor legate de revoluția din 1848, în principate și în Transilvania, precum și bogatul material despre istoria contemporană a României, până la eliberarea ei de sub jugul fascist de către Armata Sovietică, în toamna anului 1944.

Totuși, cartea „Istoria României“ nu este lipsită de neajunsuri însemnate, cari dovedesc că autorul ei încă nu și-au însușit pe deplin metoda analizei marxist-leniniste a fenomenelor istorice.

În primul rând, trebuie să menționăm tratarea insuficientă a problemei poporului român.

Problema originii poporului român este foarte complicată și departe de a fi fost rezolvată în mod științific. Noi nu cunoaștem limba tracilor, cari au populat în timpuri îndepărtate aproape întreaga peninsula balcanică și teritoriul României de astăzi. Nu ne-a parvenit nici un text coerent în limba tracă, ci doar câteva nume proprii și denumiri geografice. Dar datele despre limbă joacă un rol însemnat în studiul etnogenezei.

Problema originii românilor a preocupat aproape în mod exclusiv știința burgheză, ai cărei reprezentanți continuă până astăzi să susțină ipoteza că vechii strămoși ai românilor — tracii — ar fi apărut în peninsula Balcanică în mileniul al treilea înainte de era noastră, venind dinspre coastele meridionale ale Carpaților, unde se afla „patria lor comună primară“, iar apoi s'ar fi răspândit pe întreg teritoriul peninsulei și al României de astăzi, îndepărtând populația ei din trecut, Geții și Pelasgii. Savanții burghezi au tras o graniță etnografică netă între popoarele trace și vecinii lor din Nord-Est, popoarele soite, prezentându-i pe tracii și pe sciții ca două elemente etnice cu totul straine unul de altul.

Nu numai știința sovietică a reușit să soluționeze această problemă. Bazându-se pe datele arheologiei, lingvisticii și antropologiei, savanții sovietici au dedus caracterul neîntrerupt al dezvoltării și continuității populației din peninsula Balcanică și din partea Europei de Sud-Est desprărită prin Dunăre de această peninsula, inclusiv a celei din România. Acad. N. S. Derjavin formulează

această concluzie în următorii termeni: „Din punctul nostru de vedere, tracii nu sunt un popor venit de undeva în peninsulă, ci populația ei băștinașă, purtătorul unui anumit stadiu în dezvoltarea culturală a populației peninsulei și a teritoriilor învecinate la Nord și la Sud“¹⁾.

Oamenii de știință sovietici au arătat că tracii, ca și vecinii lor scii, sunt un popor pre-indoeuropean. Autorii cărții au trecut peste această problemă, ceea ce poate contribui la apariția unor concepții greșite asupra problemei etnogenezei popoarelor trace.

Autorii afirmă greșit mai departe că încă înainte de cucerirea de către romani, Dacia reprezenta un stat sclavagist cu o împărțire netă în sclavi și stăpâni de sclavi.

Din datele* cari ne-au parvenit cu privire la orânduirea socială a tracilor, în general, și a dacilor, în special, până la cucerirea lor de către romani, rezultă limpede că societatea dacilor a fost într'adevăr eterogenă, că la ei, alături de „prostime“ existau „nobilii“ sau „taraboștii“, pe cari se sprijinea puterea armată a conducătorului poporului și, fără îndoială, o pătură privilegiată a societății. Se știe deasemenea că dacii făceau negoț de sclavi. Totuși, nu avem niciun fel de date cari să arate că sclavia a existat la daci nu ca un regim în dezvoltare, ci drept forma principală dominantă a relațiilor de producție.

Ceea ce autorii cărții de față numesc „statul sclavagist dac“ sau „statul lui Burebista-Decebal“ este mai degrabă un stat barbar, aflat pe primele trepte ale dezvoltării sale, când statul era încă inerent, exprimându-ne cu cuvintele lui Engels, trăsăturile „democrației militare care se dezvoltă din orânduirea tribala“²⁾. Acest lucru îl mai confirmă și faptul că, atât Burebista cât și Decebal, își exercitau conducerea cu ajutorul „sfatului taraboștilor“ și nu aveau niciun fel de alte funcții în afară de aceea de comandanți militari. Puterea regala nu era încă ereditară. Pe de altă parte, statul lui Burebista a fost lipsit de trăinicie și, după moartea lui, s'a descompus destul de repede într'o serie întreagă de teritorii tribale.

Vorbind de fenomenul așa numit romanizării a Daciei, adică de problema însușirii unor elemente ale limbii latine vulgare de către populația țării, autorii cărții nu analizează esența lăuntrică a acestui fenomen. Trebuie să se sublinieze că romanizarea Daciei a avut un caracter superficial. Dacă este adevărat că limba dacilor a suferit o influență considerabilă a limbii latine, de altfel mai slabă decât alte limbi, este tot atât de adevărat că în ansamblul ei, cultura materială și spirituală romană a rămas străină pentru daci. O influență mult mai mare a exercitat asupra acestora cultura slavilor, datorită căreia au apărut pe teritoriul României scrierea, literatura și arta.

Nu sunt lipsite de neajunsuri nici acele capitole ale cărții cari sunt consacrate expunerii istoriei României în epoca feudalismului. Lipsesc aproape din carte analiza bazelor orânduirii feudale, analiza unor instituții ale feudalismului atât de caracteristice ca economia naturală, diferitele forme ale mării proprietăți funciare, imunitatea și altele. Singura excepție la aceasta constituie doar problema iobăgirii țărănilor, tratată mai mult sau mai puțin complet în această carte.

Această tratare insuficientă a problemei particularităților concrete ale orânduirii feudale nu se poate explica nicidecum prin lipsa de „documentare științifică“ (pag. 63). De exemplu, o instituție atât de caracteristică pentru epoca feudalismului, ca aceea a imunității, nu este deloc tratată în carte. Cu toate acestea, chiar Ioan Bogdan a scris în lucrarea sa „Istoriografia română și problemele ei actuale“ că „donațiunile perpetue și imunitatea“ reprezintă două instituții comune țărilor noastre și celor apusene“³⁾. În același sens s'au exprimat în lucrările lor capitale și A. Xenopol⁴⁾ și N. Iorga⁵⁾. În 1947, a apărut la București o lucrare demnă de atenție, scrisă de V. Costăchel „Les immunités dans les

1) N. S. Derjavin, Istoria Bulgariei, vol. I, Moscova, 1945, pag. 36.

2) K. Marx și F. Engels, Opere alese, Moscova, 1948, pag. 296.

3) I. Bogdan, Istoriografia română și problemele ei actuale, pag. 25.

4) A. D. Xenopol, Istoria Românilor, vol. III, pag. 393.

5) N. Iorga, Istoria Românilor, vol. III, pag. 186.

Principautés roumaines aux XIV-ième et XV-ième siècles”¹⁾ în care autorul analizează pe larg formele acestei instituții în principatele române. Această lucrare este interesantă în special, pentru că autorul examinează critic afirmațiile istoricilor din trecut (de exemplu ale lui N. Iorga), potrivit cărora instituția imunității s’ar fi dezvoltat în principate, „sub influența Apusului”. V. Costachel demonstrează în mod documentat ca această instituție s’a dezvoltat în principate pe „baze autohtone” și a avut elemente comune principatelor și țărilor slave învecinate.

Atitudinea insuficient de atentă a autorilor față de cercetarea bazelor economice ale orânduirii feudale în principate, a determinat o prezentare inexactă a formelor proprietății funciare în principate, în epoca feudalismului. Autorii confundă în permanență cele două forme ale proprietății funciare, caracteristice epocii feudalismului: proprietatea deplină și proprietatea condiționată. Din grupul feudaților cari posedau feude cu drept de proprietate deplină (în România feudele se numeau „moșii de baștină” sau „ocină”) făcea parte boierimea; din al doilea grup de feudali, a căror proprietate asupra pământului era condiționată, făcea parte nobilimea. Latifundiile nobililor se numeau moșii.

Această deosebire între „ocine” și „moșii”, precum și deosebirea dintre boierime și nobilime în principatele române era cunoscută și unora din istoricii burhezi ai României. Astfel, istoricul P. Panaitescu scria în lucrarea sa „Problema originii clasei boierilor”: „Prin urmare, boierimea (este vorba de boierimea română. — I.Z.) constituia un seniorat, în sensul vechii clase a proprietarilor (funciari) din Apus. Aceasta nu înseamnă că la noi n’a existat o nobilime privilegiată, cu acte de proprietate și de imunitate acordate de domnitori²⁾. Și mai departe: „Această nobilime feudală este creația puterii domnitorului, în timp ce boierimea propriu zisă este o clasă socială mai veche”³⁾.

P. Panaitescu comite o greșală grosolană în afirmațiile sale, considerându-i pe nobili și pe boieri ca două „clase sociale” diferite. În realitate, atât nobilii cât și boierii erau reprezentanți ai aceluiași clase de feudali, dar se deosebeau între ei în ceea ce privește forma proprietății funciare.

Autorii „Istoriei României”, considerându-i pe toți feudații reprezentanții unei singure clase — ceea ce este just — nu văd însă în acelăși timp deosebirea între diferitele lor grupe. Autorii întrebuintează același cuvânt „boier” pentru toți feudații; iar termenii „moșier” și „nobil” servesc la ei drept sinonime ale cuvântului „boier”. Când este vorba de împărțirea înăuntrul clasei feudaților, aceasta se mărginește la împărțirea în boieri „mari și mici” (pag. 99—100).

Atunci când autorii încearcă să dea cititorului o imagine întrucâtva diferită a diverselor forme de proprietate funciară în principate și a originii lor, ei fac acest lucru într’un mod prea laconic și superficial. Astfel, ei scriu (pag. 100): „Alături de marii boieri existau și boieri mici. Domnitorul ca răsplată pentru serviciile făcute de un răzeș îl putea boieri, adică răzeșul devenea un boier mic”. Dar în primul rând nu este vorba atâta de dăruirea titlului de boier, cât de dăruirea unui lot de pământ, de dăruirea unei „moșii”, datorită căruia răzeșul de ieri devenea „moșier”, feudal. În al doilea rând, probabil că în urma daniilor făcute de domnitori, nu numai țăranii liberi deveneau moșierii, ci mai ales robii și șerbii, deoarece printre slugile de casă ale domnitorului predominau tocmai aceste categorii ale populației. Autorii cărții limitează însă la categoria de țăranii liberi sfera straturilor sociale de unde se recrutau moșierii. În felul acesta, ei tratează greșit problema formării nobilimii române.

Autorii lucrării de față tratează în mod inexact problema constituirii statului centralizat în România.

Rezumând activitatea lui Mihai-Viteazul, autorii afirmă că această activitate reprezintă „încercarea de constituire a unui stat centralizat”. Formulând această concluzie, autorii nu țin seama de faptul că în epoca lui Mihai-Viteazul (sfârșitul sec. XVI-lea), nu existau încă în principatele române premisele economice pentru o unire adevărată și că pentru aprecierea activității lui Mihai-Viteazul sunt foarte

1) V. Costăchel, Les Immunités dans les Principautés roumaines aux XIV et XV siècles, Bucarest, 1947.

2) P. Panaitescu, Interpretări românești, București, 1947, p. 36.

3) Ibidem, pag. 37.

potrivite cuvintele lui I. V. Stalin: „Un rea efemeră și întâmplătoare a principatelor, pe care izbutea câteodată s'o înfăptuiască câte un rege norocos, îmbrățișa, în cazul cel mai bun, numai sfera superficială administrativă și era repede sfărâmată de capriciile principilor și de indiferența țăranilor”¹⁾.

Numai odată cu dezvoltarea comerțului și a meșteșugurilor, odată cu dezvoltarea orașelor și a legăturilor economice între cele două principate, se crează premisele economice pentru unirea lor și pentru crearea unui singur stat românesc centralizat. Aceste fenomene au loc la sfârșitul sec. XVII și în sec. XVIII. În acest timp, se formează și ideologia corespunzătoare. Tocmai în lucrările primilor cronicari și istorici români se exprimă pentru prima oară ideea unității valahilor și a moldovenilor români, ideea că ei reprezintă un singur popor, cu toate că trăiesc pe teritoriul a două principate diferite. Despre acest lucru au scris pentru prima oară Miron Costin și Dimitrie Cantemir. Totuși, pe atunci această idee abia începuse să se infiripeze și nimeni nici nu se gândea la ideea unirii principatelor într'un singur stat.

Istoricul român citat mai sus, scria, pe bună dreptate, că nici măcar în sec. XVII și XVIII nu se maturizaseră încă condițiile economice pentru unirea principatelor, că aceste condiții n'au apărut decât în sec. XIX, în legătură cu dezvoltarea capitalismului.

Unirea principatelor române sub Mihai-Viteazul a fost rezultatul unei alianțe împotriva dușmanului extern al principatelor, turcii. O dovadă că în acea vreme nu existau condițiile economice pentru o unire traică o constituie până și faptul că Valahia și Transilvania, unite sub sceptrul lui Mihai-Viteazul, erau despărțite între ele printr'o graniță vamală.

Expunerea chestiunilor referitoare la relațiile dintre domnitori și diferitele categorii ale clasei feudaților este întrucâtva confuză. Faptele în care se vorbește despre aceste relații sunt împraștiate fără nicio ordine dealongul cărții, nu sunt legate de o idee generală și deaceia sunt interpretate de cititori ca fapte întâmplătoare ce nu se supun niciunui fel de legi.

Din expunerea autorilor nu se înțelege prin ce se explică lupta crâncenă a majorității domnitorilor (de exemplu Mihnea al III-lea, Dimitrie Cantemir și alții) cu boierii, în ce constau cauzele „revoltelor boierilor”. Deasemeni, nu se explică din ce cauză mulți domnitori ridicau pe țăranii la rangul de boieri. În realitate, toate aceste fapte atestă lupta crâncenă între domnitori, în alianță cu micii proprietari de pământ, pe deoparte, și marii feudați — pe de altă parte. Aceștia din urmă — boierii — împreună cu cotropitorii țurei luptau activ împotriva domnitorilor, întrucât nici țurcii, nici marii boieri nu aveau interes ca puterea centrală din principate să se întărească. În aceste condiții, domnitorii căutau pe toate căile să consolideze pătura de mici proprietari de pământ și unii din ei, ca de pilda Dimitrie Cantemir, ridicau pe țăranii la rangul de boieri.

În carte se tratează cu totul greșit problema genezei burgheziei române. La pag. 209, autorii scriu că la sfârșitul sec. XVIII, în principate mișcarea revoluționară „începe să aibă în acea vreme un conducător politic în mica boierime, din care va ieși burghezia românească revoluționară de apoi”.

Autorii nu fac nici cea mai mică încercare să desvăluie geneza capitalismului în România. Ei prezintă procesul apariției clasei burgheziei în principate ca o transformare lentă și treptată a boierilor, în special „a micilor boieri”, în târgovești, patroni, burghezi. La pag. 242 citim: „Boierul, din consumator al produselor țărănești, devine vânzătorul lor — exportă chiar”. Autorii consideră că pătrunderea relațiilor marfa-bani în gospodăria feudalului transformă această gospodărie într'una capitalistă. Această părere este greșită, întrucât și după pătrunderea relațiilor marfa-bani în gospodăria feudalului, acesta din urmă rămâne în aceeași masura feudal, ca și până atunci. Nu se schimbă decât forma rentei feudale. Feudalul cere dela țăranii nu numai boieresoul și dările în natură, ci și dări în bani. Acest lucru îl silește pe țăran să se adreseze pieții; între țăranii ca producători de producție agricolă și consumatori ai producției industriale, pe de o parte și meșteșugari ca producători ai producției industriale și consumatori ai producției agricole, pe de alta parte, se afla un intermediar — negustorul. Pe

1) I. V. Stalin, Marxismul și problema națională, Opere, vol. 2, pag. 295, ed. rusă; vezi și ed. P.M.R., pag. 310.

acești negustori autorii nu-i observă în principatele române până la sfârșitul sec. XVIII.

În ceea ce privește mica boierime română, ea nu era decât una din păturile sociale din rândul cărora au ieșit elementele burgheziei. Nu trebuie să uităm că burghezia s'a format în primul rând la orașe din pătura înstărită a populației orașenești, precum și la sate, în urma stratificării țărănimii. Deasemeni, nu trebuie să trecem cu vederea că mica boierime era legată prin privilegiu de castă de marea boierime și că, îmbogățindu-se, micii boieri deveneau latifundiați, trecând astfel în rândurile adevăraților feudali. Nu se poate vorbi de un caracter revoluționar al micii boierimi, considerată în ansamblul ei.

Autorii supraapreciază rolul boierilor greci a căror pătrundere în principatele române s'a intensificat în sec. XVII (pag. 164). Ei arată că influența levantină a contribuit la dezvoltarea schimbului de mărfuri în principate. Totuși, ei nu menționează că pătrunderea covârșitoare în comerț a boierilor greci împiedica dezvoltarea burgheziei locale și prin urmare, n'a favorizat totdeauna dezvoltarea economică a principatelor.

Există unele inadvertențe în expunerea problemei relațiilor dintre Rusia și România. Astfel, de exemplu, autorii cărții datează stabilirea legăturilor între România și Rusia din timpul lui Ștefan cel Mare (sfârșitul sec. XV), în timp ce în realitate (cupă cum am arătat mai sus), aceste relații s'au stabilit mai devreme, la începutul sec. XV. Mai departe, autorii nu apreciază în mod obiectiv politica țarismului rus în Balcani, nu desvăluie caracterul ei în general imperialist și nu folosesc îndeajuns bogatul material documentar care există acum în România în legătură cu această problemă.

Autorii cărții nu văd stratificarea din sânul statului iobag. După părerea lor, deabia în timpul reformei agrare din 1864 a devenit limpede că și în rândurile țăranilor iobagi s'a produs o anumită stratificare (pag. 333, 345), în realitate, stratificarea țăranilor iobagi s'a manifestat cu mult înainte. Acest lucru îl dovedește și faptul remarcant chiar de autori, că încă la sfârșitul sec. XVII mulți țărani și-au căpătat libertatea în schimbul unei sume de răscumărare. Se înțelege că sumele ridicate ori se cereau pentru răscumărare nu puteau fi plătite de toți țărani, ci numai de cei înstăriți.

Valoarea cărții este în multe cazuri redusă de faptul că o serie de probleme sunt expuse de către autori într'un mod obiectivist. Așa este expusă, de pildă, istoria mișcării social-democrate în România. Autorii trec cu totul cu vederea că în cursul întregii istorii a acestei mișcări, conducătorii reacționari ai mișcării social-democrate din România n'au dus o politică în interesul clasei muncitoare, ci în interesul burgheziei, reprezentând agentura directă a acesteia în rândurile mișcării muncitorești, că în repetate rânduri ei au trădat mișcarea muncitorească și democratică. Așa s'a întâmplat în 1899, când social-democrații români au lichidat în mod trădător partidul social-democrat; așa s'a întâmplat în 1906—1907, când ei au lăsat clasa muncitorească dezarmată, într'un moment când mișcarea revoluționară din România era în plin avânt; așa s'a întâmplat în anii de luptă împotriva primejdiei fasciste, când social-democrații au respins toate propunerile Partidului Comunist din România, aflat în ilegalitate, în vederea stabilirii unui front unic de luptă împotriva războiului și a fascismului. În carte nu se subliniază că sciziunea care a existat multă vreme în mișcarea muncitorească din România și care a avut urmările cele mai nefaste pentru țară, s'a produs din vina aceluiași lideri reacționari ai partidului social-democrat.

Autorii nu dau o apreciere justă însemnatelor greșeli teoretice ale lui Dobrogeanu-Gherea (pag. 373). Ei nu menționează deloc lucrarea teoretică fundamentală a lui Dobrogeanu Gherea „Neolobăgia”. „Neolobăgia” este — după cum spunea Dobrogeanu — orânduirea agrară creată pe calea prusacă de dezvoltare a agriculturii care „păstrează conținutul principal al vechii iobăgii, deși are un amestec necesar și inevitabil de elemente capitaliste”¹⁾. Această declarație contrazice direct afirmația lui Lenin că în calea prusacă de dezvoltare „întreaga orânduire agrară a statului devine capitalistă, păstrând mult timp trăsături feu-

1) Dobrogeanu Gherea, „Neolobăgia”.

dale”¹⁾. Această înțelegere greșită a căii prusace este legată și de teoria menșevică a lui Dobrogeanu privind inoportunitatea revoluției proletare în România.

În carte nu se analizează până la capăt mișcarea țărănească din România și în primul rând, răscoala din 1907. Nu se arată forțele motrice ale răscoalei, conducerea ei, cauzele înfrângerii și se arată insuficient rolul trădător al social-democrației în timpul răscoalei.

În expunerea istoriei culturii române, autorii se mărginesc la enumerarea-mecanică a diferitelor fenomene culturale și a numelor și datelor legate de ele. Ei ignorează însă conținutul de clasă al acestor fenomene.

Autorii expun istoria socială separat de cea politică. Uneori, în special în partea consacrată evului mediu, aceasta duce la sărăcirea istoriei politice, pe care o transformă într-un caleidoscop pestrîț de domnitori ce se succed unul după altul, iar activitatea diferiților domnitori pare a nu fi legată de întreaga varietate a vieții economice și sociale a epocii.

Pe de altă parte, autorii nu se opresc asupra tuturor laturilor activității diferiților domnitori, creînd uneori o imagine greșită despre aceștia. Astfel, Ioan Caragea (pag. 245) a fost unul din cei mai crunți asupritori ai poporului. În timpul domniei sale, el a strâns prin jaf averi uriașe, cu cari a fugit peste hotare. Ia auzul primelor știri despre turburările țărănești.

Vorbînd de politica guvernului român în 1917, (pag. 437), autorii trec sub tăcere caracterul trădător al tratatelor guvernului român cu germanii, nu vorbesc de atacul mișelesc al unor unități românești împotriva trupelor rusești depe frontul românesc, despre dezarmarea trupelor rusești și despre arestarea membrilor comitetelor și sovietelor militare. Ei nu arată că contrarevoluția română s'a înțeles cu imperialismul german în vederea unei intervenții împotriva Rusiei Sovietice, cu știrea și după indicațiile reprezentanților americani, englezi și francezi dela cartierul general al armatei române.

Un rol covârșitor în eliberarea României în 1918 de sub cîmpotitorii germani l a avut lupta poporului rus și ucrainian împotriva germanilor. Autorii însă nu vorbesc nimic despre importanța acestei lupte.

Autorii nu arată rolul dintru început contrarevoluționar al lui Maniu și al directoriului român, al comitetelor naționale și al gărzii naționale din Transilvania. Ei nu arată că dela început burghezia nu intenționa să pună în aplicare principiile adoptate la Alba-Iulia. Autorii nu arată deasemenea că Maniu a consimțit la unirea Transilvaniei cu România numai atunci când a văzut că forțele revoluționare din Ungaria sunt pe cale de a învinge.

Autorii arată în mod insuficient rolul mărșav al monoșoștilor anglo-americani și francezi în România, în special în perioada dintre cele două războaie mondiale.

Istoria mișcării comuniste este foarte slab tratată. Nu se arată deloc greutățile cari au stat în calea bolșevizării Partidului Comunist din România. Autorii nu arată că Partidul a crescut și s'a întărit în lupta împotriva devierilor oportuniste de dreapta, împotriva sectarismului „stângist” și a troțkismului.

Totuși, cu toate aceste neajunsuri mari și mici, cartea „Istoria României”, a cărei traducere prescurtată se publică astăzi, reprezintă un mare interes pentru cititorul sovietic, deoarece constituie prima încercare de tratare marxistă a istoriei poporului român. Ea va fi cu atât mai interesantă pentru cititorii sovietici, cu cât până în prezent n'au apărut în „storiografia rusă (și în cea sovietică) decât mici lucrări și articole privind diferite probleme ale istoriei României. Cartea „Istoria României” dă posibilitatea cititorului sovietic să se informeze pe larg asupra istoriei poporului român.

1) V. I. Lenin. Opere, vol. 3, pag. 10, ed. 4 rusă; vezi și „Marx-Engels — marxism”, ed. P. M. R., pag. 211.

PREFAȚĂ LA LUCRAREA „NICOLAE BĂLCESCU ȘI REVOLUȚIA DELA 1848“

Editura de literatură străină. Moscova 1950 *)

de I. ZVIAGHIN

Poporul român are o glorioasă istorie multiseculară, plină de lupte duse cu abnegație, atât împotriva dușmanilor lui dinăuntru, burghezia și moșierii, cât și împotriva cotropitorilor străini de diferite neamuri. Una din cele mai glorioase pagini, cu adevărat emoționantă a acestei lupte, o constituie evenimentele revoluționare dela 1848 din Valahia. Lucrarea lui N. Popescu-Doreanu, asupra căreia atragem atenția cititorului sovietic, este închinată acestor evenimente revoluționare.

Meritul acestei lucrări constă în faptul că autorul caută să desvăluie rădăcinile mișcării revoluționare din Valahia din prima jumătate a sec. al XIX-lea și să arate esența de clasă în orientarea acestei mișcări. În această privință lucrarea lui N. Popescu-Doreanu se situează într-o lumină favorabilă, în raport cu toate celelalte lucrări, care au fost scrise până acum în legătură cu această problemă.

De regulă, istoriografia oficială burghezo-moșierească a României, fie că trecea sub o absolută tăcere revoluția din Valahia, fie că încerca să o prezinte ca un rezultat al imitării oarbe și chiar absurde a Apusului, ca „o importanță străină”, care nu avea baze în poporul român și care nu decurgea din condițiile istorice concrete ale țării. De exemplu, istoricul român N. Iorga prezenta evenimentele revoluționare din Valahia ca un simplu protest din partea studenților, fără nici un fel de consecințe. N. Iorga, ca dealtfel mulți alți istorici români burghezi, afirma, în mod cu totul arbitrar, că scopurile urmărite de participanții revoluției dela 1848 nu aveau nimic comun cu activitatea revoluționarilor români din anii precedenți și, în special, cu răscoala țărănească de masse a lui Tudor Vladimirescu din anul 1821.

Atitudinea preconcepută a istoricilor români burghezi, față de trecutul revoluționar al poporului lor, nu era desigur întâmplătoare. Ea era dictată de anumite interese de clasă și, în primul rând, de frica de revoluție pe care o încercau moșierii și burghezia, chiar și după anul 1848. Este caracteristic faptul că istoricii români anteriori își îndreptau săgețile otrăvite de veninul falsificării istoriei, în primul rând asupra caracterului social al revoluției, căutând să diminueze conținutul ei de clasă și să nu sublinieze decât caracterul ei național de eliberare.

Încercările de a prezenta revoluția dela 1848 din Principatele dunărene ca un fenomen „întâmplător” și „superficial”, ca și încercările de a limita cadrul ei exclusiv la problemele cu caracter de eliberare națională, sunt o grosolană falsificare a istoriei române. Scopul ei era să îndepărteze masele populare dela profunde probleme sociale, promovate de aceste masse în desfășurarea revoluției, probleme care, în fond, au rămas nerezolvate timp de aproape o sută de ani după înăbușirea revoluției, însă care cereau, cu insistență, să fie rezolvate. Totodată, istoricii burghezi voiau să sugereze poporului ideea că lupta strămoșilor lui pentru

*) Articolul de față este traducerea prefeței care precede lucrarea tov. Prof. Popescu-Doreanu publicată în limba rusă (N. Red.).

parmânt, democrație și libertate nu prezenta nimic serios și rodnic. Burghezia căuta să scoată din conștiința poporului român amintirea trecutului lui revoluționar, să semene îndoiala în capacitatea lui de a lupta pentru eliberarea lui socială și prin aceasta să-l demoralizeze, să-i slabească voința pentru continuarea acestei lupte. Lucrarea lui N. Popescu-Doreanu prezintă problemele legate de revoluția dela 1848 din Valahia dintr'un punct de vedere nou, demascând prin aceasta pe falsificatorii burghezo-moșierești ai istoriei române.

Analizând cauzele revoluției dela 1848, N. Popescu-Doreanu dovedește în mod cert, că motivele acestei revoluții, ca și cele ale răscoalei de masă pentru eliberarea țaranilor din anul 1821, sub conducerea lui Tudor Vladimirescu, trebuiesc căutate în regimul social-economic și politic al Principatelor dunărene. Toamăi pentru aceea se acordă, în această lucrare, multă atenție influenței exercitate asupra vieții Principatelor de către așa numitul „Regulament Organic”, introdus în anul 1831. Acest act reglementa diferitele aspecte ale vieții Principatelor și, în special, stabilea relațiile legate de munca de clacă depusă de țaranii iobagi. Analizând acest act, Marx a ajuns la concluzia că raportul muncii de clacă, stabilit prin Regulamentul Organic, față de cea necesară, constituia, în Valahia, 66,2/3 la sută¹⁾. Aceasta însemna o intensificare fără seamăn a exploatarii țaranilor de către moșieri. Din numărul de 365 de zile, câte sunt într'un an, țaranilor nu le rămăneau decât 41 de zile, în care puteau să muncească pentru ei. Nu e de mirare că țaranii priveau cu ură Regulamentul Organic și că prima lor dorință în desfășurarea revoluției a fost cererea de a-l desființa.

Totodată Regulamentul Organic asigura burgheziei române, care începuse să ia naștere, anumite condiții pentru dezvoltarea întreprinderilor industriale. Datorită acestui fapt, cel de al patrulea și al cincilea deceniu al secolului trecut s'au remarcă, în aceste Principate, printr'o creștere considerabilă a întreprinderilor industriale și prin sporirea rolului burgheziei, din mijlocul căreia începe să iasă, pe primul plan, burghezia industrială. Însă Regulamentul Organic fusese întocmit sub puternica presiune a boierilor și conținea o serie de restricțiuni pentru dezvoltarea întreprinderilor industriale: din aceasta cauză, burghezia și în special industriașii erau deasemenea interesați în lichidarea Regulamentului și în înlocuirea lui cu o legislație nouă, care să înlăture toate piedicile din calea dezvoltării industriale. Această categorie a burgheziei era interesată și în aplicarea altor reforme și, mai ales, în cea a eliberării țaranilor, deoarece aceasta ar fi fost cea mai radicală rezolvare a problemei brațelor de muncă libere și ar fi contribuit la dezvoltarea pieței interne. În sfârșit, burghezia, care s'a întărit în cel de al 4-lea și al 5-lea deceniu, își cerea „un loc sub soare” nu numai în domeniul economic ci și în cel politic, pretinzând un rol activ în conducerea țării, care până atunci se găsea în mâinile mării aristocrații funciare.

Acesta este, după părerea lui N. Popescu-Doreanu, complexul de cauze social-economice și politice care au dat naștere revoluției din 1848 în Valahia.

N. Popescu-Doreanu a tratat just problema privitoare la cauzele revoluției din 1848 în Valahia, arătând toată netemeinicia și falsitatea afirmațiilor cum că fondul acestei revoluții erau „importație străină”.

N. Popescu-Doreanu arată just, în lucrarea sa, că problema socială fundamentală pe care revoluția trebuia s'o rezolve în Principatele Dunărene era problema agrară, adică problema eliberării țaranilor din iobăgie. Analizând cele trei acte: programul societății clandestine, elaborat în anul 1840 de Dumitru Filipescu, cu colaborarea lui Nicolae Bălcescu, programul organizației revoluționare clandestine „Dreptate și frăție”, înființată în anul 1843 de Nicolae Bălcescu și „Proclamația dela Islaz”, votată la 9 Iunie 1848 de poporul răsculat și care a devenit programul lui de luptă. N. Popescu-Doreanu subliniază că, prin toate aceste acte, trece ca un fir roșu ideea lichidării privilegiilor feudale și, în primul rând, dorința de a elibera pe țărani. Nicolae Bălcescu care, după definiția foarte reușită, a scriitorului român Mihail Sadoveanu, „a fost sufletul revoluției dela 1848”

1) K. Marx, „Capitalul” vol. I, pag. 243, Gospolitizdat, anul 1949. Vezi ed. II-a. P.M.R., vol. I pag. 233.

din România”, credea că întregul sens al acestei revoluții este cuprins în art. 13 al proclamației dela Islaz, care proclama eliberarea țăranilor.

Lupta pentru eliberarea țăranilor, care reprezenta problema principală în jurul căreia s'a desfășurat lupta de clasă în procesul acestei revoluții, leagă în mod organic această revoluție de întreaga luptă anterioară a poporului român împotriva exploatării feudale. Răscoala țăranilor dela Bobalna în anul 1437, răscoala țărănească dela 1784, condusă de Horia, Cloșca și Crișan, răscoala dela 1821, condusă de Tudor Vladimirescu și, în sfârșit, răscoala masselor populare în vara anului 1848 din Valahia — toate acestea nu sunt decât cele mai vii episoade din procesul luptei neconținute a masselor largi populare împotriva asupririi feudale, a luptei pentru eliberarea lor, pentru pământ. Deaceea Balcescu a avut toată dreptatea când scria că revoluția dela 1848 pornește „încă dela începuturile societății noastre... din ziua când a dispărut egalitatea dintre strămoșii noștri și... au apărut săraci și bogați, robi și stăpâni, exploatați și exploatați...” (pag. 126).

Revoluția dela 1848 din Valahia trebuia să rezolve nu numai problema agrară. Programul reformelor revoluționare și-a găsit cea mai deplină expresie în articolul 21 al așa numitei „Proclamații dela Islaz”, care trebuia să fie la baza noii constituții a Valahiei. Această proclamație decreta independența țării „în cece privește administrația și legislația”, transforma realmente țara românească în republică, deoarece stabilea rânduiala după care domnitorul trebuia să fie ales „de toate straturile populației”, iar puterea lui trebuia să fie limitată de adunarea națională; proclamația instaura libertăți democratice, drepturi egale pentru toate naționalitățile și religiile, dreptul de eligibilitate al funcționarului și „eliberarea țăranilor iobagi, cu desăgubirea ulterioară a pierderilor proprietăților de pământ”.

Acest program de reforme burghezo-democratice n'a fost realizat în procesul revoluției, deoarece, în cele din urmă, revoluția a fost înfrântă. Istoriografia burghezo-moșierească „explică” înfrângerea revoluției prin amestecul armatelor sultanului turc. Însă această explicație este în contradicție cu faptele istorice și constituie o obișnuită falsificare, care are ca scop să scoată din culpă pe adevărații vinovați ai înfrângerii revoluției.

În lucrarea lui N. Popescu-Doreanu este arătat rolul ticăloșilor trădători ai revoluției, rolul flecarilor de tipul lui Eliade, Rosetti și mai ales al viitorului fondator al partidului național-liberal, Ion Brătianu, patriarhul de tristă memorie al vestitei „dinastii” bancare din România care, timp de mai mult de o jumătate de secol, a trăit pe spatele poporului. Această „dinastie” bancară se afla în fruntea lacomei clici lipsită de principii a moșierilor și burghezilor care trăiau din crâncena exploatare a poporului muncitor.

N. Popescu-Doreanu arată în chip convingător că nu numai în problema generală, ci și în toate celelalte probleme ale revoluției, burghezia română a arătat chiar dela început nehotărîre, ipocrizie, lașitate și era gata, mai ales în perioada mișcării populare larg deslănțuite, să accepte orice compromis cu boierii reacționari numai pentru ca, după cum a spus Lenin despre burghezia rusă, „reforme necesare pe linie burghezo-democratică să fie realizate mai încet, în chip treptat, cu mai multă băgare de seamă, cu mai puțină hotărîre, pe cale de reforme, nu pe calea revoluției...”¹⁾

Lipsa de hotărîre și lașitatea burgheziei române, înclinarea ei spre frazeologia revoluționară și spre liberalismul moderat, se datora, în realitate, faptului că ea a fost nevoită să apară pe arena socială în epoca în care, în Europa Occidentală, proletariatul, care se dezvoltase, s'a declarat dușman neîmpăcat al rânduieților burgheze. Caracterul revoluționar al proletariatului, ca viitor grupar al burgheziei, s'a manifestat în chip deosebit în luptele de barcadă depe străzile Parisului, în Iunie 1848. Aceasta se petrecea tocmai în ajunul izbucnirii revoluției din Valahia. Chiar și în Valahia, burghezia a avut posibilitatea să se convingă, cu propriii ei ochi, ce pericol de moarte prezenta pentru ea, încă

1) V. I. Lenin, Opere vol. IX ed. rusă, pag. 86 ed. 4-a.

de pe atunci, jocul imprudent de-a revoluția. În procesul revoluției dela 1848 în Valahia, masele exploatare nu numai dela sațe, ci și dela orașe, reprezentate prin proletariatul care lua ființă, prin micii meseriași și prin alte straturi asuprite ale populației, s'a ridicat de mai multe ori, cu arma în mână, pentru salvarea revoluției în momentele critice în care lași conducători liberali, care constituiau majoritatea în guvern, se retrageau în fața presiunii reacțiunii boierilor ajungând la înțelegeri trădătoare cu reacțiunea în dauna intereselor maseilor largi populare.

Din lucrarea lui N. Popescu-Doreanu se înțelege clar că, în Valahia, în timpul revoluției dela 1848, au acționat două forțe deosebite: una reprezentată prin marea burghezie și, în parte, prin burghezia mijlocie, prudentă, nehotărâtă, care nu urmărea decât să ia puterea în mâinile ei și, la caz de nereușită, s'o împartă cu boierii; ea era gata să facă acest lucru și de frica mișcării populare, care lua proporții tot mai mari, fiind dispusă să accepte orice compromis, să ajungă la orice înțelegere cu dușmanii revoluției, chiar dacă ar fi fost să trădeze această revoluție.

Cealaltă forță era reprezentată de masele exploatare dela orașe și sațe care constituiau forța de șoc a revoluției, care făceau ca revoluția să meargă înainte, până la sfârșit, și care își apărau cuceririle revoluționare cu arma în mâini. Aceștia erau, în primul rând țărani iobagi, apoi muncitorii, micii meseriași, funcționarii, clerul inferior și ceilalți oameni ai muncii exploatați de moșieri și de marea burghezie. Pentru aceste mase, scopul final al revoluției nu era acapararea puterii de către burghezie și moșieri, ci înființarea republicii democratice, lichidarea mizeriei, stabilirea „egalității” nu numai în ceea ce privește drepturile, ci și în problemele în legătură cu repartizarea proprietății, în primul rând cu egalitatea în chestiunea improprietății țăranilor. N. Popescu-Doreanu arată just că, în anul 1848, masele populare „nu au luptat pentru izbânda sistemului capitalist de exploatare și asuprire. Ele au luptat, în genere, pentru propriile lor interese, pentru eliberarea lor, pentru dreptul la viață, pentru democrație. Masele doreau ca noua organizare a societății să corespundă intereselor lor” (pagina 123).

Oglindind just mersul revoluției dela 1848 în Valahia, N. Popescu-Doreanu prezintă un material care arată că această revoluție, burgheză din punct de vedere al problemelor ei, s'a desfășurat ca o revoluție burghezo-democrată ca o revoluție populară. Cu toate acestea, autorul ocolește indicația lui Lenin că revoluțiile de felul acesta nu sunt pur și simplu burgheze, ci burghezo-democratice. În această lucrare, nu este arătat clar și precis că revoluția dela 1848 din Valahia a fost o revoluție burghezo-democrată, o revoluție populară

În legătură cu aceasta, trebuie să menționăm că N. Popescu-Doreanu, vorbind despre scopurile și problemele revoluțiilor burgheze face o serie de greșeli principiale. El declară că, într'o revoluție burgheză, masele nu sunt chemate decât numai „pentru a rezolva problema cuceririi puterii politice de către burghezie” că într'o revoluție burgheză, masele populare nu le este rezervat „decât rolul de a ajuta burghezia” și, în cazul victoriei revoluției burgheze, organizarea noului sistem social rămâne exclusiv în sarcina burgheziei (pag. 124). Această părere a lui N. Popescu-Doreanu este în contradicție cu cunoscuta părere a lui V. I. Lenin despre esența revoluției burgheze și anume, N. Popescu-Doreanu susține „o idee greșită în sensul că „stăpânul” inevitabil al revoluției burgheze este „burghezia liberală”¹⁾, diminuând prin aceasta rolul maseilor populare care fac ca istoria să meargă înainte.

Dar „...istoria dezvoltării sociale este, totodată, istoria a înșiși producătorilor de bunuri materiale, istoria maseilor celor ce muncesc”²⁾.

În desfășurarea revoluției dela 1848 din Valahia, a fost confirmat, în mod strălucit, principiul lui V. I. Lenin că „...nu întâmplător, ci în virtutea intereselor ei radicale, burghezia liberală caută să ajungă la o înțelegere cu puterea veche, ezită între revoluție și reacțiune, se teme de popor, se teme de dezvoltarea liberă din toate punctele de vedere a activității lui”³⁾.

1) V. I. Lenin, Opere, vol. XI, ed. rusă, pag. 37—38, ed. 4-a.

2) Istoria P. C. (b) Cursul scurt, Moscova, 1950, pag. 116 și Ed. III-a P.M.R. f. 168.

3) V. I. Lenin, Opere, vol. II, pag. 38, ed. 4-a.

Este absolut limpede că în țările dela Dunăre, la mijlocul secolului al XIX-lea nu existau condiții prielnice luptei proletarietului pentru hegemonie în revoluție, deoarece în epoca aceea proletariatul abia lua ființă. Însă de aici nu rezultă deloc că, în revoluțiile burgheze, masselor populare le este rezervat rolul de a „ajuta burghezia” și că orice revoluție burgheză nu rezolvă „decât problema acaparării puterii politice de către burghezie”.

Arătând just că una din cele mai importante cauze ale înfrângerii revoluției dela 1848 din Valahia trebuie să fie căutată în trădarea căpeteniilor liberale înfricoșate de dezvoltarea mișcării populare, care amenința proprietatea feudală și care, în același timp, atingea și problemele proprietății burgheze. N. Popescu-Doreanu totuși nu explică cititorului că această atitudine a burgheziei române n'a fost întâmplătoare. Particularitatea epocii istorice în care se desfășoară revoluțiile dela 1848 constă în faptul că burghezia, temându-se de mișcările proletarietului, se teme în genere de orice sdruncinări revoluționare, iar proletariatul nu era încă în stare să conducă, cu toată vigoarea, lupta revoluționară a masselor asuprite. Prin urmare, revoluția din Valahia s'a produs într-o epocă în care nu exista încă acea forță socială, adică clasa muncitoare călătită în lupte, care să poată asigura triumful revoluției. Aceasta este principala cauză obiectivă a înfrângerii revoluției dela 1848 din țările europene, printre care trebuie socotită și Valahia.

Cu toate acestea, nu putem diminua marea importanță istorică a revoluției dela 1848 pentru întreaga istorie ulterioară, nu numai a Valahiei ci și a României în genere. Deși a fost înfrântă, revoluția dela 1848 a dat o lovitură serioasă regimului feudal din România, predeterminând prăbușirea lui inevitabilă. Participarea activă a masselor largi populare la revoluție a arătat claselor dominante că, pe viitor, nu se mai poate trăi astfel și că profunde probleme sociale promovate de revoluție își cer rezolvarea. De aceea, după ce au pus capăt cu ajutorul ienicerilor turci revoluției populare, revoluției „masselor de jos”, clasele dominante ale României au început să înfăptuiască transformări burgheze „de sus” pe cale de reforme. Se înțelege dela sine că nu era vorba de satisfacerea cerințelor legale ale masselor înșelate fără rușine de reformele liberale pseudo-democratice, ci de consolidarea coaliției antipopulare a moșierilor și burgheziei, care s'a format sub influența turburărilor revoluționare dela 1848. Drept rezultat al acestei politici a fost instaurarea în România a regimului burghezo-moșieresc, care ascundea sub un înveliș burghez, rămășițele medievale cele mai respingătoare.

Nicolae Bălcescu face parte din acea importantă categorie de istorici militanți din România ale căror merite față de Patrie și față de popor au fost intenționat diminuate în decursul a multor decenii, iar importanța activității lui publicistice, străbătută de spiritul dragostei pentru libertate și progres, a fost deformată fără nicio jenă. Istoricilor și publiciștilor burghezi români le plăcea să se prefacă că-l apreciază pe Bălcescu „la justa lui valoare”. După cum a spus Mihail Sadoveanu, ei îi creau cu plăcere „aureolă de patriot și exilat”, iar moartea lui timpurie, departe de patrie, le servesc „drept motiv pentru exprimările lor lirice”. Însă, despre faptul că Bălcescu a fost un revoluționar care și-a închinat toată viața luptei pentru fericirea și libertatea poporului său, în România veche era interzis să se vorbească tare și să se scrie. Mihail Sadoveanu a avut dreptate când a declarat că generația de români care a crescut până la proclamarea Republicii Populare Române, nu l-a cunoscut pe adevăratul Bălcescu. Lucrarea lui N. Popescu-Doreanu este prima încercare serioasă de a reda poporului român pe adevăratul Bălcescu. Această lucrare ne dă posibilitatea să reconstituim adevăratul chip al nelufricatului revoluționar Nicolae Bălcescu, patriot pasionat, luptător neclintit pentru fericirea și libertatea poporului lui și cuceritor care îi depășea pe toți ceilalți compatrioți ai lui. „Bălcescu — scrie N. Popescu-Doreanu — era cel mai instruit om din timpul său, mintea cea mai luminată și mai pătrunzătoare: el era de drept conducătorul spiritual recunoscut al revoluției”. (pag. 71).

În lucrarea lui N. Popescu-Doreanu este prezentată activitatea revoluționară a lui Bălcescu, sunt expuse amănunțit concepțiile lui social-politice și economice,

precum și programul lui revoluționar. Totuși, această expunere nu are o încheiere concludentă, clară și precisă, din care să se poată înțelege cărei ideologii îi aparținea Balcescu, interesele caror paturi ale populației, ale cărei clase, le exprima el. Mai mult decât atât, unele formulări pot da ocazie cititorului să creadă ca Balcescu a propagat ideologia burgheză. Astfel, la pag. 127, autorul afirmă că Balcescu a fost „un revoluționar burghez”, ce e drept, cu concepții „destul de progresiste”. Această idee este exprimată mai clar la pag. 144, unde se spune că „Așa numiții fabricanți, proprietari de mari ateliere manufacturiere, care începuseră să introducă în întreprinderile lor și forțe motrice, erau frânați în dezvoltarea lor de legiuirile în vigoare și dușmăneau fără împăcare privilegiile feudale, iobăgia, jalul organizat de capitalul cămătaresc. Revendicările acestora, îmbrățișate de masa meșteșugarilor a micilor negustori legați de producția internă, a intelectualilor din burghezia de jos, de pătura muncitorească, precum și marea masă a țărănimii iobage și-au găsit expresia în grupul radical dela „Dreptate-Frație”, condus de Balcescu și Al. G. Golescu”.

În felul acesta s'ar părea că Balcescu exprimă năzuințele marii burghezii industriale. Aceasta, desigur, este cu totul neadevărat, după cum nu corespunde adevărului nici afirmația autorului că marea burghezie industrială s'a ridicat, în revoluția dela 1848 din Valahia, cu aceleași cerințe pe care le-au avut și muncitorii exploatați de ea. Mai sus s'a precizat că, în revoluția dela 1848 din Valahia, au acționat două forțe: marea burghezie și masele populare. Ambele aceste forțe și-au avut, fiecare, programul propriu; totodată, cerințele masei populare se deosebeau radical de cerințele burgheziei în genere, și de cele ale burgheziei industriale. Balcescu a fost tocmai acela care a exprimat în chip cât se poate de limpede aceste năzuințe ale claselor asuprite. În lucrările lui, Balcescu expune revendicările programatice ale revoluției: „desființarea mizeriei poporului”, „repartizarea proprietății și a bogățiilor țării după altfel de norme”, precum și instaurarea „bunei stări sociale” și democratizarea țării prin introducerea „egalității de drepturi”. (pag. 61). Balcescu chema deschis la transformarea societății pe baze noi, drepte, și anume pe bazele „egalității” sociale. „Este drept — se întreba Balcescu — ca un popor întreg să geamă în decădere și mizerie aservit intereselor egoiste ale câtorva indivizice conduc o societate în care unii posedă, își însușesc și înghit totul, în timp ce masele n'au nici strictul necesar?”. Balcescu socotea că regimul pe care-l va instaura revoluția nu numai că va elibera poporul de impilarea și exploatarea feudală, dar îl va apăra și contra exploatării burgheze, adică, cu alte cuvinte, că trebuia să desființeze exploatarea în general (pag. 128 și 146). Balcescu visa o revoluție care să aducă „înălțarea plebeianului la putere”, adică a poporului simplu muncitor (pag. 130). „De aș putea uni pe toți oamenii de pe pământ la un loc — spunea Balcescu — și de i-aș vedea stăpâni peste șorta lor le-aș spune: „Muncii și cârmuși-vă astfel, încât să vă faceți mai buni și mai fericiți unii pe alții” (pag. 146).

Balcescu se deosebea de revoluționarii burghezi, care erau revoluționari numai cu numele, nu numai prin programul lui de reforme social-politice, ci și prin metodele de luptă. Balcescu era un partizan ferm al luptei armate, hotărâte și neduplicate a poporului, în scopul răsturnării cu forța a vechiului regim și a cuceririi libertății. „Dela împărați, domnitori și boieri — ne învață Balcescu — popoarele nu pot obține decât ceea ce vor smulge dela ei cu forța”. Ca și marele nostru N. G. Cernișevski, Balcescu sfătuia poporul muncitor al României să pună mâna pe topor pentru a se răfui cu asupritorii lui și pentru a restabili dreptatea. Se înțelege, visul lui Balcescu de a vedea poporul român câștigându-si libertatea și egalitatea prin revoluția dela 1848, devenind stăpânul țării lui și scăpând pentru totdeauna de exploatare, a fost o utopie. În epoca aceea nu existau încă premisele istorice pentru desființarea exploatării omului de către om și pentru stabilirea adevăratei egalități între oameni.

Poporul român are, în persoana lui Balcescu, un remarcabil democrat revoluționar, care propaga ideile socialismului utopic din România sec. al XIX-lea.

Relevând indiscutabilele merite ale lucrării lui N. Popescu-Doreanu, trebuie să arătăm că, afară de greșelile indicate mai sus, această lucrare conține greșeli esențiale cu caracter principal-teoretic.

O greșală de acest fel este faptul că autorul consideră comerțul exterior drept cauză hotărâtoare a descompunerii regimului feudal din țările dela Dunăre. „...țările românești dela Dunăre, angrenate tot mai mult în procesul schimbului de mărfuri — scrie N. Popescu-Doreanu — au înregistrat o adâncă prefacere, atât din punct de vedere economic cât și politic și social” (pag. 45). Din aceste cuvinte ale lui N. Popescu-Doreanu se poate deduce că el vede cauza prefacerilor economice și social-politice în comerț. Aceasta este în contradicție cu cunoscutul principiu marxist-leninist cu privire la faptul că numai schimbările modului de producție „provoacă, inevitabil, schimbarea întregii orânduiri sociale, a ideilor sociale, a concepțiilor politice, a instituțiilor politice, provoacă prefacerea întregului sistem social și politic”¹⁾.

Cauza prefacerilor economice și social-politice dela începutul secolului al XIX-lea, în țările românești, trebuie să fie căutată în sporirea forțelor de producție, în schimbarea modului de producție și nu în comerț, care nu este decât unul din semnele caracteristice ale descompunerii regimului feudal bazat pe sistemul economiei naturale.

Din greșita idee despre comerțul exterior, ca factor hotărâtor al prefacerilor social-economice și politice, decurge și o altă greșală, care constă în faptul că procesul nașterii și al constituirii clasei burgheze din aceste țări, este prezentat sub forma transformării feudalilor, și, în primul rând, a „boierimii de ranguri mici”, în negustori și cămătari. Numai într’un singur loc în cartea lui N. Popescu-Doreanu se spune că negustorii erau recrutați din mediul „țărănimii libere înstărite” (pag. 49), pe când teza transformării boierilor în negustori și cămătari se repetă.

Această părere este greșită, deoarece, dacă un feudal, în legătură cu desvoltarea relațiilor schimbului de mărfuri și a celor monetare, începe să aprovizioneze piața cu produsele țărănilor, el nu încetează nicidecum să fie feudal, în orice caz, atâta timp cât continuă să exploateze munca țărănilor iobași care depind de el. Deasemenea este absolut limpede că moșierul nu aprovizionează direct piața cu produsele lui ci, de regulă, cu ajutorul intermediarilor din comerț, negustorii, ale căror cadre sunt recrutate, în aceeași măsură, atât din rândurile țărănilor înstăriți, cât și din rândurile orașenilor îmbogățiți prin meserie, prin speculă sau prin simpla jefuire a orașenilor. Desigur nu este exclus faptul că unii dintre moșieri au recurs la comerț ca la o ocupație principală, însă aceasta numai ca o excepție și nicidecum ca o regulă.

Eliberat de sub jugul fascist de către glorioasa Armată Sovietică, poporul român, sub conducerea Partidului Muncitoresc a început să-și reorganizeze energic viața pe baza noilor principii, cu adevărat democratice. Înfăptuind fundamentalele transformări social-economice și politice, el a schimbat în scurt timp aspectul Patriei sale. În locul monarhiei burghezo-moșierești, înapoiate din punct de vedere economic și cultural, care era subjugată imperialiștilor occidentali în ceea ce privește economia și politica ei, astăzi este făurită Republica Populară Română cu regim social-politic democrat, care duce o politică internă și externă independentă.

Ceea ce în anul 1848 n’a fost decât un vis, a devenit realitate în zilele noastre, în condițiile regimului de democrație populară. Condus de Partidul Muncitoresc și bazându-se pe neprețuitul sprijin al Uniunii Sovietice, poporul român a dat o lovitură distrugătoare celor două clase parazitare, moșierilor și burgheziei. gproparilor Revoluției dela 1848. Datorită înfăptuirii hotărâte a reformei agrare, în anul 1945, țăranul român a primit, în sfârșit, pământul pe care el și strămoșii lui l-au udat cu sudoarea lor, fiind siliți să dea roadele muncii lor supraomenești lacomilor și trândavilor proprietari. Prin naționalizarea întreprinderilor industriale și bancare, înfăptuită în anul 1948, a fost lichidată marea proprietate capitalistă, iar fabricile, uzinele, băncile și instituțiile de asigurare au fost trecute în mâinile Statului, devenind un bun al întregului popor. Muncitorii români s’au eliberat

1) Istoria P. C. (b), Curs scurt pag. 115-116. Moscova 1950. Vezi și ed. III. P. M. R., pag. 168.

pentru totdeauna de exploatarea capitalistă. S'a schimbat radical și situația intelectualității. Puterea poporului a creat condiții favorabile, care n'au existat până acum, pentru activitatea creatoare a oamenilor din domeniul științei, literaturii și artei, care-și închina poporului și Patriei toate forțele, cunoștințele și talentele. După ce au terminat, în anul 1948, refacerea economiei naționale, oamenii muncii din România depun, în prezent, toate eforturile pentru a lichida secolara înapoiere economică și culturală a Patriei lor, pentru a ridica pe o treaptă nouă economia și cultura ei și pentru a așeza România alături de țările înaintate, nu numai din punct de vedere social și politic, ci și din punct de vedere economic și cultural. Primul plan Cincinal pentru dezvoltarea economiei naționale și a culturii, care se elaborează în prezent în România, își propune ca scop să construiască, între anii 1951—1955, bazele socialismului în România.

Construind cu succes noua viață, oamenii muncii din România își amintesc cu dragoste și recunoștința de revoluționarii secolului trecut, despre care adevărul era ascuns cu grijă poporului. Abia în zilele noastre, în timpul României democratice noi, poporul a cunoscut adevărul asupra marilor lui strămoși, asupra neînfricaților revoluționari dela 1848.

În anul 1948, în întreaga Românie s'a sărbătorit, cu solemnitate, centenarul revoluției dela 1848 din Valahia. Numele lui Bălcescu, Al. G. Golescu, al generalului Gheorghe Magheru, al preoților Radu Șapcă și Popa Tun, al Anei Ipătescu și al multor alți conducători și eroi cu adevărat populari ai revoluției dela 1848, și-au câștigat recunoștința binemeritată a tuturor. Constructorii societății socialiste din România îi consideră, pe drept cuvânt, ca fiind marii și glorioșii lor predecesori. În activitatea lor, în dragostea lor pentru patrie și în devotamentul lor față de idealurile democratice, oamenii muncii din România văd un exemplu și un model de luptă pentru cauza cea dreaptă și pentru victoria democrației. Poporul român găsește în glorioșul lui trecut revoluționar forțe noi și fermă încredere în victoria luptei pentru pace, democrație și socialism, pe care el o conduce, pășind în primele rânduri ale lagărului democratic și antiimperialist de sub conducerea marii Uniuni Sovietice.

La 12 (24) Iulie 1848, Guvernul Provizoriu din Valahia a adresat poporului revoluționar un apel care se încheia prin următoarele cuvinte: „Acest decret de recunoștință către poporul întreg al Capitalei și către toți cei ce s'au închinat spre mântuirea patriei, se va scri în litere de aur și se va depune în arhivele statului spre comemorația zilelor dela 9 (21), 11 (23), 19 (31) și 30 Iunie“ (pag. 106).

Acest decret n'a fost aplicat. Guvernul provizoriu compus din elemente lașe și corupte, după ce a trădat revoluția, n'a mai vrut să recunoască promisiunea lui solemnă.

Însă ceea ce n'au făcut și n'au putut să facă militanții burhezo-moșierești, o face acum poporul român, care a devenit stăpân al țării lui, al soartei și al trecutului lui glorios, și al istoriei sale. El a înscris numele lui Nicolae Bălcescu și al altor democrați revoluționari cu litere de aur în cartea de onoare a istoriei sale. Lucrarea lui N. Popescu-Doreanu închinată revoluției dela 1848 din Valahia, constituie prima contribuție la această acțiune nobilă. În aceasta constă marea ei importanță nu numai științifică, ci și politică.

ESENȚA STATULUI FEUDAL *)

de B. F. PORSNEV

Răscoalele țărănești și celelalte forme de împotrivire cari au fost generate în mod necesar de exploatarea feudală, au fost totuși „evenimente extraordinare” în viața de toate zilele a statului feudal, ele nu au fost o regulă ci o excepție. Înseamnă că a fost ceva care a frânat, a încetășat în permanență lupta antifeudală a țărănimii aproape cu aceeași putere cu care necesitatea economică i-a dat naștere.

E imposibil să ne reprezentăm feudalismul fără rezistența țărănimii, pe de o parte, sau cu victoria împotrivirii țărănești, pe de alta. Victoria deplină a răscoalei țărănești ar fi însemnat pieirea feudalismului, deoarece clasa dominantă n'ar mai fi primit plusprodusul țaranului. Infrângerea completă a rezistenței țărănești ar fi însemnat deasemenea pieirea feudalismului, deoarece în acest caz țaranii nu ar mai fi putut să-și apere de expropriere gospodăria — bază a economiei feudale, feudalismul a existat însă secole de-a rândul. Înseamnă că în cursul întregii sale istorii, raportul de forțe dintre clasele în luptă a oscilat între aceste două puncte extreme. Prin urmare anumite forțe se opuneau puterii cu care imensa masă țărăneasă, ce reprezenta aproape 80—90% din populație, se împotriva exploatării. Deoarece împreună cu dezvoltarea feudalismului forța împotrivirii țărănești a crescut în general în mod progresiv, urmează că aceste forțe opuse creșteau mai mult sau mai puțin, în mod corespunzător. Așadar, creșterea împotrivirii țărănești în decursul veacurilor a împins înainte, a determinat organele corespunzătoare ale societății feudale să se transforme și ele.

Forțele cari acționau împotriva rezistenței țărănești au fost în genere destul de mari în fiecare moment, pentru a nu permite nici măcar apariția unei forme superioare a împotrivirii țărănești — răscoalele — și pentru a limita formele ei inferioare de manifestare: rezistența parțială, fuga depe moști, lupta economică.

Prin urmare răscoala era într'adevăr o forță care a fost înăbușită în viața rurală feudală. Dacă totuși răscoalele izbucneau în mod excepțional, ele se produceau sau în momentele când dezvoltarea acestor organe de înăbușire rămăneau în urmă față de creșterea împotrivirii țărănești, sau în momentele când aceste organe erau paralizate ori distruse în diferite împrejurări.

Cu alte cuvinte, pe această cale ne apropiem de problema sociologică

*) Din „Izvestia Academii Nauc SSSR”, seria Istoriei și Filosofiei, vol. VII, nr. 5.

fundamentală a societății feudale (într'un anumit sens chiar a oricărei societăți împărțite în clase): ce a făcut ca marea majoritate a membrilor societății să se supună unei infime minorități exploatoare? Ce anume a paralizat voința lor de luptă, stimulată în permanență de necesitățile economice?

Această voință de luptă a fost frânată în majoritatea cazurilor de două forțe: de puterea armelor și de puterea religiei.

Mai există și o a treia forță: obiceiurile, tradițiile, cari au constituit o mare putere de cimentare a societății feudale. În societatea feudală a fost totdeauna foarte greu să se calce obiceiurile, să se calce cum se spunea în Rusia, „poșlina” *), adică ceea ce intrase de mult în tradiție. Dar obiceiurile și tradiția au fost și un mijloc puternic, folosit de țărani cari făceau parte din obște, în lupta lor împotriva exploatării feudale, deși tot ea le-a încătușat mâinile. Ținând seama de aceste două aspecte ale puterii tradiției, noi vom face deocamdată abstracție de ea. În afară de aceasta, influența tradiției constituie elementul cel mai puțin variabil. Obiceiurile se schimbau încet, dar însuși spiritul tradiționist, respectul deosebit ca atare față de obiceiuri, putem spune că aproape nu s'a schimbat de loc în cursul veacurilor.

Dimpotrivă, forța constrângerii materiale și fizice și gradul de influență al religiei au fost elemente foarte schimbătoare, foarte diferite în diferite etape și în diferite momente ale istoriei evului mediu. Prin acești doi factori — constrângerea și influența religiei (sau puterea ei de convingere) — se realiza rezistența activă față de împotrivirea în creștere a țărănimii. Nu ar fi exact, dacă am identifica acești factori cu statul și cu biserica, deoarece statul nu acționa numai prin constrângere materială, el se bucura și de o mare autoritate în ochii maselor țărănești, iar biserica nu se folosea nici pe departe numai de cuvânt. Biserica recurgea deasemenea, la rug, la torturi, la închisoare, la suplicii. Însă în general factorul violenței era întruchipat prin stat, iar factorul convingerii ideologice — prin biserică.

Aceste două forțe cumpăneau forța crescândă a împotrivirii țărănești în decursul evului mediu.

În acest articol ne vom opri la prima din forțe: la statul feudal.

În prelegerea „Despre stat”, Lenin a spus: „...cu greu s'ar putea găsi o altă problemă care să fi fost, intenționat și neintenționat, până într'atâta incurcată de reprezentanții științei, filosofiei, jurisprudenței, economiei politice și publicisticii burgheze ca problema statului”¹⁾. Aceste cuvinte se pot aplica perfect la problema statului din evul mediu. Medievistii sovietici trebuie la fiecare pas să-și croiască drum prin ceața ideilor denaturate, metafizice, moștenite dela istoricii burghezi asupra esenței statului feudal, ca de exemplu, prezentarea entuziastă a monarhiei, ca creatoare a națiunii, a unității naționale și în general aproape a întregului progres istoric. N. G. Cernâșevski s'a împotrivit pe bună dreptate cu indignare la această proslăvire tradițională a misiunii istorice progresiste a regilor și împăraților: „Dacă francezii trebuie să mulțumească cuiva pentru forța Franței, atunci ei trebuie să-și mulțumească lor înșile, numai lor și nimănui altcuiva. Egoistul sau ambițiosul putea găsi că tendința spre unitatea națională, înăscută francezilor, îi este utilă, dar nu el a

*) Poșlina — tradiție, obiceiul pământului — N. T.

1) *Lenin, Opere, vol. 29, pag. 434—435, ed. 4-a rusă: vezi și „Marx-Engels-marxism”, Ed. PMR, 1949, pag. 435—436.*

creat-o, el a folosit-o numai și a folosit-o aproape întotdeauna în dauna francezilor înșiși... Dacă vom mulțumi casei de Valois că pe timpul lor a avut loc unirea provinciilor franceze, cari au tins întotdeauna spre unitate, trebuie să mulțumim și reginei Elisabeta a Angliei că în timpul ei Shakespeare a scris „Hamlet“. Nouă ni se pare că pentru „Hamlet“ trebuie să-i mulțumim lui Shakespeare, iar pentru unitatea Franței, francezii trebuie să-și mulțumească lor înșile”¹⁾.

Înainte de a vorbi de esența statului feudal, trebuie să delimităm cu toată claritatea ceace nu aparține în fond esenței sale. Națiunile nu numai că nu au fost generate din punct de vedere istoric de monarhii sau de o altă formă de stat, dar între trăsăturile caracteristice ale națiunii, ca o comunitate de oameni formată istoricește, marxism-leninismul, după cum se știe, nu indică trăsătura comunității de stat. I. V. Stalin a lămurit în mod special la ce greșeli grosolane în problema națională ar duce o asemenea „complectare” a definiției date de el națiunii cu încă o însușire: independența de stat²⁾. Națiunile s’au format istoricește indiferent de existența unui stat național.

Așa cum statul nu intră în definiția esenței națiunii, tot așa și națiunea nu intră în definiția esenței statului. Deși „...pentru întreaga Europă Apuseană, mai mult: pentru întreaga lume civilizată, statul național este *tipic*, normal pentru perioada capitalistă”³⁾. Totuși, după cum se știe și în perioada capitalistă, alături de statele naționale se întâlnesc și state multinaționale. Altceva este dacă fiecare mișcare de eliberare națională tinde către formarea unui stat național⁴⁾. În creșterea și dezvoltarea masele cari constituiesc forța de luptă a mișcărilor de eliberare națională, ele înțeleg prin eliberare națională mai ales independența, adică latura politicii externe și în plus aspectul distrugător, revoluționar, al acțiunii: distrugerea puterii care le asuprește și care se găsește în mâinile altei națiuni (sau în mâinile cârmuirilor feudale locale). Dar acest fapt nu ne ajută să înțelegem esența socială de clasă a statului, chiar dacă statul a apărut în urma unor asemenea mișcări.

Așadar, dacă prin noțiunea de stat înțelegem națiunea sau în genere totalitatea cetățenilor, această noțiune capătă în mod inevitabil acelaș sens nebulos, metafizic, ca la savanții burghezi. Spre a camufla esența statului, ei identifică statul cu populația organizată a țării, cu totalitatea oamenilor uniți din punct de vedere politic, cu națiunea și independența națională, etc. Noțiunea de „stat” este înlocuită printr-o anumită „formă de stat” — toate acestea pentru a pretinde că ar fi vorba de un stat al întregului popor, p ntru a ne face să credem „...în vechiul basm. că el ar reprezenta suveranitatea întregului popor...”⁵⁾. În ce privește societatea sclavagistă, feudală și capitalistă, marxismul n’a înțeles niciodată prin stat pe supuși, pe cetățeni, etc., cu un cuvânt, pe acei cari sunt conduși. Dacă în vorbirea de toate zilele spunem: „statul rus”, „statul francez” (în loc de „statul care conduce poporul rus”, etc.), în sensul strict științific, însă se numește stat numai aparatul de conducere, apa-

1) N. G. Cernișevski, Domnul Cicerin publicist. Opere complete, 1906, vol. IV, pag. 480, ed. rusa.

2) I. V. Stalin. Opere, vol. 11, pag. 334-335, ed. rusa: vezi și „Problema națională și leninismul”. Ed. PMR., pag. 6.

3) Lenin, Opere, vol. 20, pag. 369, ed. 4-a rusă; vezi și ed. PMR. pag. 396.

4) Lenin. Opere vol. 20, pag. 368, ed. 4-a rusă; vezi și ed. PMR. pag. 396.

5) Lenin, Opere, vol. 29, pag. 451: vezi și „Marx-Engels-marxism”, ed. PMR, pag. 453.

ratul puterii, aparatul „...de constrângere... de supunere, prin violență, a voinței altora...¹⁾).

„Statul, spune Lenin, este o mașină necesară menținerii dominației unei clase asupra alteia”²⁾.

Mai ales funcțiunea politică externă a statului, care nu este funcțiunea sa principală în societatea antagonistă, dă naștere la confuzia dintre stat și populația de pe teritoriul statului, respectiv, — poporul sau națiunea. — Vom arata mai jos cum are loc această confuzie în ce privește statul feudal.

Esența statului feudal, ca aparat de conducere trebuie cautată mai ales în politica internă, funcțiune principală a sa.

I. V. Stalin scrie :

„Statul a apărut pe baza împărțirii societății în clase vrăjmașe, el a apărut pentru a ține în frâu majoritatea exploatată în interesul minorității exploatoare. Instrumentele puterii de stat erau concentrate mai ales în armată, în organele de represiune, în serviciul de spionaj, în închisori. Două funcțiuni fundamentale caracterizează activitatea statului: funcțiunea internă (principală) — a ține în frâu majoritatea exploatată; și funcțiunea externă (secundară) — a lărgi teritoriul clasei sale dominante pe seama teritoriului altor state, sau a apăra teritoriul statului său de atacurile altor state. Așa a fost în orânduirea sclavagistă și feudală. Așa stau lucrurile în orânduirea capitalistă”³⁾.

Care clasă reprezenta în feudalism „majoritatea exploatată”? Țărănimia. E clar că ținerea în frâu a țărănimii era tocmai funcțiunea principală a statului feudal, adevărata lui esență.

Despre aceasta Engels a scris în „Originea familiei, a proprietății private și a statului”: „După cum statul antic a fost înainte de toate organul stăpânitorilor de sclavi pentru represiunea și încătușarea robilor — tot așa...statul feudal a fost instrumentul cu ajutorul căruia nobilimea a ținut în jug pe țărani iobagi...”. Chiar din raportul între drepturile politice ale cetățenilor și averea lor se vede că „...statul este o organizație a clasei celor avuți, pentru apărarea lor împotriva clasei celor neavuți... Tot astfel s'a întâmplat și în statul feudal medieval unde poziția individului în viața politică era determinată de mărimea proprietății sale funciare”⁴⁾.

Lenin în prelegerea „Despre stat” a dezvoltat pe larg această idee. Ca și în societatea sclavagistă antică, spune el, în evul mediu găsim diferite forme politice, diferite forme de monarhie și republică, dar sub aceste forme variate se ascunde același conținut: dominația aparținea moșierilor stăpânitori de iobagi; țărani exploatăți erau absolut lipsiți de orice drepturi politice. „Pentru a-și menține comuna, pentru a-și pastra puterea de care dispunea, moșierul a trebuit să aibă un aparat, care să reunească și să-i subordoneze un enorm număr de oameni, să-i supună pe aceștia unor legi, unor norme, toate aceste legi reducându-se în fond la una, aceea de a menține puterea pe care o avea moșierul asupra

1) *Ieri*, pag. 437, resp. pag. 438-439.

2) *Ibidem*, pag. 441, resp. pag. 442.

3) *I. V. Stalin*, Problemele leninismului pag. 604, ed. II-a rusă; vezi și ed. II PMR, pag. 951.

4) *K. Marx și Fr. Engels*. Opere, vol. XVI, partea I, ed. rusă pag. 174-148 vezi și *Fr. Engels*. Originea familiei, a proprietății private și a statului, ed. PMR, 1950. pag. 181-182.

pra țăranului iobag. Acesta era tocmai statul feudal..."¹⁾. Iată esența statului feudal.

Dar nu e ușor să folosim aceste teze teoretice generale pentru a explica istoria concretă a dezvoltării statelor medievale. În orice caz, autorii ultimului manual de istoria statului și dreptului sclavagist și feudal, destinat școlilor superioare, nu au crezut de cuviință să citeze nici măcar indicațiile fundamentale ale lui Engels. Lenin și Stalin în această problemă²⁾. Contrar lui Lenin, istoricii statului feudal pierd din vedere conținutul unic care se ascunde sub deosebirile dintre fărâmițarea feudală și monarhia feudală, dintre monarhia moderată și cea absolută, etc. Pentru fiecare stadiu și formă ei caută un alt conținut social. Chiar dacă citează aceste indicații ale clasicilor, chiar dacă recunosc ca esență a statului feudal funcțiunea sa de aspirare și încetărunare a țăranimii, autorii unei serii de manuale și lucrări asupra epocii feudale ignorează această „esență“, nu țin seamă de ea pentru a lămurii laturile cele mai esențiale și schimbările survenite în statul feudal (de exemplu, centralizarea), explicându-le prin alte funcțiuni secundare ale statului. Dar ceea ce fel de „esență“ este aceasta dacă prin ea nu se poate explica nimic esențial din istoria statului feudal!³⁾.

Lipsa de curaj a autorilor de a prelucra o temă atât de importantă se explică prin două cauze.

În primul rând, ar părea unilateral să abordăm istoria statului feudal din punctul de vedere al problemei țăranesti. Oare pot fi ignorate rolul contradicțiilor din sânul clasei feudale în dezvoltarea formelor statului medieval și relațiile reciproce dintre puterea centrală și orașe, negustorie, burghezie, precum și relativa independență a aparatului de stat?

Într'adevăr toate acestea nu numai că joacă un mare rol, dar se situează pe primul plan în istoria evului mediu. Lupta țăranilor se află în umbră și numai arareori apare pe primul plan. Acela care nu vrea decât să descrie istoria și nicidecum să o explice nu va da nicio importanță rezistenței țăranilor la exploatarea feudală pentru a explica soarta statului feudal. Dar acela care vrea să distingă ceea ce este fundamental de ceea ce este secundar, nu poate uita că societatea feudală consta din două clase principale antagoniste: țăranimea și feudalii. Relațiile dintre ele formează cheia pentru tot restul. Dacă vrem să ne situăm pe terenul adevăratei științe despre societate, noi trebuie înainte de toate să studiem condițiile care au determinat comportarea majorității masei muncitoare; în cursul întregului ev mediu, această masă muncitoare a fost țăranimea, care alcătua majoritatea covârșitoare a populației, aproape întreaga societate. Prin destinația sa, statul feudal putea acționa într'un anumit fel asupra comportării acestei mase.

În al doilea rând, până astăzi însăși noțiunea teoretică a împotri-

1) *Lenin Opere*, vol. 29, pag. 445, ed. 4-a rusă: vezi și „Marx-Frankeism“, ediția PMR, 1949, pag. 446.

2) „Istoria Statului și a Dreptului“, vol. I, (Institutul de Științe Juridice al U.R.S.S.), 1949. E curios că critica a trecut cu vederea acest fapt absolut evident.

3) *N. Colesințki*, în articolul său „Contribuții la problema periodizării istoriei statului feudal“ („Voprosi istorii“, nr. 7, 1950) pune just aceasta problemă. Concepția autorului este departe de a fi clară și perfectă, dar principala oriinare a ideilor este justă. Nu înțelegem de ce autorul a crezut necesar să se dezică în vorbă de concepțiile mele asupra statului feudal, atunci când este clar că prin aplicarea tezei noastre sunt identificate

virii țăranilor la exploatarea feudală este puțin cercetată. De aceea, e atât de greu să trecem la analiza aparatului care reprima această împotrivire.

În cele două articole precedente am încercat, deși numai în linii generale, să analizez natura luptei țăranilor împotriva exploatării feudale. În primul articol ¹⁾ am ajuns, parțial, la concluzia că intensitatea împotrivirii țăranilor contra exploatării feudale nu a fost un factor care se schimbă numai în funcție de împrejurările speciale legate de timp și loc ci a fost un factor supus unei legi generale, și anume că această intensitate creștea în general, deși în mod inegal, în decursul întregii dezvoltări a societății feudale. Dezvoltarea modului de producție feudal a dus totodată la ascuțirea contradicțiilor sale interne. Ascuțirea luptei de clasă a țăranilor este legată de întărirea treptată a puterii de stat centralizată, în cursul evului mediu. Este clar că tendința generală de ascuțire a luptei de clasă ne dă cheia pentru lămurirea tendinței generale de întărire a statului. În al doilea articol ²⁾ am arătat că atunci când e vorba de gradul de intensitate al împotrivirii țăranilor, trebuie să avem în vedere nu numai războaiele sau războaiele țărănești, ci totalitatea formelor fățișe (împotrivirea parțială, fuga de pe moșii, războaiele) și a formelor ascunse de luptă (economică) a țăranilor împotriva jugului feudal. Au existat chiar forme intermediare, de trecere. Așadar, privită în ansamblu, împotrivirea țăranilor este ceva foarte complex. Este clar că și aparatul de constrângere trebuia să apese și să încâtușeze nu o singură formă, ci variatele forme ale luptei anti-feudale a țăranilor. De aceea, medievistilor le apare când o latură, când cealaltă, a acestui edificiu complex al statului feudal.

Să le examinăm în aceeași ordine în care am examinat formele luptei țărănești.

Forma cea mai veche, forma inferioară de luptă a țăranimii a fost împotrivirea parțială, — contestarea de către țărani a anumitor pretenții și drepturi ale feudalilor. În concordanță cu aceasta, înainte de toate, puterea de stat feudală s'a dezvoltat în toată plenitudinea sa, ca o putere judiciară. „Sotnia”, comitatul sau pagus, regatul, în prima perioadă a evului mediu sunt mai ales organizații judiciare. Funcțiunea funcționarilor, a conților și a altor împuterniciți ai puterii de stat sunt funcțiuni judiciare. Faptul că funcțiunile judiciare erau strânse în mâinile unei anumite persoane, exprima și plenitudinea puterii de stat, a suveranității sale. Diferitele grade ale jurisdicției — gradul superior, mediu și inferior — exprimau diferitele grade ale puterii.

Ce sunt toate acestea dacă nu un aparat de înăbușire a primei forme de luptă a țăranilor, a împotrivirii lor parțiale? În fond chiar pravilele barbare, cel puțin în formele lor de mai târziu, din punct de vedere cronologic, sunt înainte de toate o apărare juridică a feudalismului în formare față de nesupunerea țăranilor. Prin apărare juridică trebuie să înțelegem în prima fază a evului mediu nu atât amenințarea cu violența din partea statului, cât însușirea de către stat a acelei autorități, a acelei forțe de constrângere socială, pe care o avusese la început obștea (judecata obștei, adunarea generală) față de fiecare membru

1) Istoria evului mediu și indicația tovarășului Stalin asupra „Trăsăturii fundamentale” a societății feudale, „Izvestia Academii Nauc SSSR” seria Istoriei și Filosofiei, nr. 6, 1949.

2) Formele și caile luptelor țărănești împotriva exploatării feudale, „Izvestia Academii Nauc SSSR” seria Istoriei și Filosofiei nr. 3, 1950.

al obștei. Procesul separării dintre această autoritate de judecată și obște și trecerea acestei autorități asupra feudalului sau a regelui s'a desfășurat în mod lent dar inevitabil. Înainte, căpetenia adunării nu făcea decât să pună întrebările, iar cei adunați hotărâau; mai târziu căpetenia adunării pregătea hotărârile și, în sfârșit, în adunări (curii), uneori chiar în numele acestei adunări, judeca și hotărâ; acum judeca și hotărâ împuternicitul regal sau feudal local. Tribunalul regal și-a asumat treptat autoritatea pe care la început o deținea temporar dela obște, în calitate de arbitru, pentru a rezolva litigiile dintre împricinați.

Totodată obiceiului obștei și inițiativei judiciare care venea de jos i s'a substituit într'un mod abia perceptibil dreptul. Pentru a para împotrivirea parțială a țăranilor, s'au creat norme și precedente de drept fixe, cari încetul cu încetul au înlocuit vechea tradiție a comunei primitive și i-au dat un conținut feudal. Pentru a exclude posibilitatea țăranilor de a recurge la obiceiuri mai favorabile cari se practicau în obștiile vecine, era necesară unificarea dreptului feudal. Codicele barbare, pravilele, capitulariile, mai târziu cutumele scrise și redactate — pe deoparte — activitatea judecătorilor cari se deplasează în diferite locuri pentru a rezolva diferite conflicte și pentru a controla teritoriul vast — pe de altă parte — au îndeplinit încetul cu încetul această sarcină în cursul evului mediu.

În ultima analiză aceeași interpretare a dreptului tindea să se răspândească pe întregul teritoriu ocupat de unul și același popor, deoarece în caz contrar, țăranul avea posibilitatea să se refere la alte obiceiuri și tradiții existente, deci exista posibilitatea de a știrbi autoritatea și obligativitatea generală a dreptului existent. În consecință o putere supremă unică avea tendința de a se răspândi pe acelaș teritoriu.

Așadar rezistența țăranilor care se manifesta sub forma unei împotriviri parțiale la exploatarea feudală, adică nu prin ruperea legăturilor cu seniorul, ci doar printr'o ceartă cu el, a dat naștere plaselor în care s'a prins țăranul. Cu cât împotrivirea țăranilor era mai puternică în această formă, cu atât mai puternic a devenit cercul care îi strângea, format din statul feudal și dreptul feudal, apărute ca răspuns la această împotrivire. Mai târziu, când țăranul, disperând de a mai găsi dreptate în dreptul instabil, care sub ochii lui se transforma în lipsă de drepturi, a început să ceară un drept scris veșnic și neschimbător, i s'a oferit dreptul roman, pe care legislatorii au știut să-l transforme cu ușurință în lanțuri noi pentru el și într'un nou mijloc de întărire a puterii de stat feudale.

La transformarea dreptului obștiilor într'o lipsă de drepturi, a mijlocului lor de luptă într'un izvor al neputinței lor, țăranii au răspuns uneori, chiar la începutul evului mediu, prin răscaloale directe. De aceea, încă la începutul evului mediu, puterea de stat avea nu numai un caracter judiciar, dar dispunea și de forță armată. Puterea centrală (regală sau imperială) în statele barbare și în cele dela începutul feudalității avea mari posibilități de mobilizare, pentru ca în caz de necesitate extremă să organizeze expediții de represiune în regiunile nesupuse.

Dar până în secolele XIII—XIV, în Europa Apuseană și până la secolul XVI în Europa Răsăriteană, țăranimea a recurs rar la răscaloale: forma principală a împotrivirii sale contra exploatării feudale era fuga de pe moșii, migrațiunea.

Statul feudal s'a www.dacoromanica.ro și ca o putere poli-

tică teritorială. Fuga țăranilor era combătută înainte de toate prin crearea „dreptului” corespunzător, a dreptului iobăgist sau, mai bine zis, prin desființarea dreptului țăranilor de a pleca sau de a se muta din propria lor inițiativă. Lupta pentru respectarea acestui „drept” iobăgist cerea, pe de o parte, pedepse aspre pentru cei nesupuși, pe de altă parte, lichidarea sistematică a acelor centre unde țăranii se mutau cu predilecție, unde găseau condiții mai bune de existență; în cadrul acestor măsuri, cităm: lichidarea privilegiilor orășenești pentru fugari, a privilegiilor periferiilor, etc. Puterea de stat trebuia să se extindă și să meargă oarecum în urma țăranimii, în direcția migrațiilor ei, întrecând-o și tăindu-i posibilitatea de a se muta unde vroia. Acesta este unul din motivele cari au determinat extinderea puterii unice asupra unui teritoriu mare. În orice caz, în legislația oricărei monarhii medievale centralizate, începând cu regatul sicilian al lui Frederic al II-lea, un loc important îl ocupă lupta împotriva trecerii țăranilor de pe o moșie pe alta și a fugii lor. Statul centralizat rus a cunoscut și s'a format în legătură directă cu creșterea și formarea dreptului iobăgist, începând cu instituirea „anilor de interdicție”¹⁾ și până la desființarea completă a „zilei Sfântului Iuri” (Iuriev deni)²⁾.

Puterea statului feudal se extindea adeseori asupra unui teritoriu populat de un singur popor, deoarece tocmai pe acest teritoriu țăranii obișnuiau să se mute cel mai des, pe când mutarea țăranilor într'un mediu străin ca neam și limba era mai greu de realizat și avea loc mult mai rar.

De altfel, când acest mediu străin ca neam era puțin populat, mutarea țăranilor pe aceste teritorii puțin populate avea loc fără greutăți deosebite. O asemenea situație geografică se crease în evul mediu în Răsăritul Europei. Cuceritorii asiatici — mongolii, tătarii și turcii — pustiau pământurile. Din timpul lui Ginghis Han și al urmașilor săi, întinderile Asiei, și în parte ale Europei Răsăritene erau „stepe”, nu penetrucă prin natura lor nu erau favorabile pentru locuit, ci penetrucă groaznicele evenimente istorice le pustiau mereu și mult timp nu au permis să fie populate. Cu toate acestea orânduirea socială asiatică avea o desime a populației incomparabil mai mică, folosea în mult mai mică măsură resursele naturale decât orânduirea socială europeană. Această împrejurare a creat pentru masele țărănești din Europa Răsăriteană condiții favorabile pentru migrațiune, pentru fuga în stepă și pădure.

A fost firesc faptul că în această regiune statele feudale s'au extins nu numai pe teritoriul unui singur popor, ci și pe teritoriile vecine din Răsărit și Sud, populate de alte popoare, însă cu o densitate mai mică a populației și care din această cauză serveau ca o arenă deschisă, unde veneau țăranii aparținând populației de bază și cari fugeau de pe o moșie pe alta. Aici se nasc statele multinaționale, ca un mijloc de apărare împotriva distrugătorilor asiatici, prin includerea în orbita unui anumit stat european a unor teritorii și popoare cari înainte formau obiectul și victima agresiunii asiatice. Totodată, se formează și un fel de apărare în fața agresiunii și un control politic unic asupra teritoriului vecin pe care se mutau țăranii.

1) „Anii de interdicție” erau anii în care legea nu permitea mutarea de pe o moșie pe alta. (N. Trad.).

2) „Iuriev deni”, ziua în care țăranii aveau dreptul să treacă de pe o moșie pe alta (N. Trad.).

Cucerirea de către ruşi a regiunii de dincolo de Volga şi a Siberiei demonstrează în mod deosebit de concret acest lucru, cu atât mai mult cu cât istoria ei corespunde cu istoria formării dreptului iobăgist. Alipirea Ungariei şi a pământurilor slave la Austria ilustrează acelaş lucru, deşi mai puţin demonstrativ. Chiar în Apusul Europei, în Spania s'a petrecut ceva asemănător, însă în alte condiţii: acolo a avut loc scurgerea sistematică a populaţiei prin Spania de Sud spre Africa de Nord, pustiită de arabi, a cărei alipire a încheiat formarea populaţiei peştrişe din monarhia feudală spaniolă.

Forma superioară a luptei ţăranilor au fost răscoalele. Deoarece răscoalele înseamnă folosirea violenţei directe a poporului împotriva exploatatorilor săi, esenţa statului ca un aparat de constrângere se vede mai clar în lupta lui cu caracter poliţist de reprimare a răscoalelor. Odată cu dezvoltarea acestei funcţiuni, statul feudal ajunge la deplină sa maturitate. Această funcţiune nu este camuflată prin nici un „drept“. Din toate formele luptei ţăranilor împotriva exploatării feudale, numai răscoala, în momentul apogeeului ei, este îndreptată direct împotriva statului. De aceea sarcina statului feudal constă, înainte de toate, în a reprima răscoala, în a face ca împotrivirea ţăranilor să ia din nou forme inferioare, deoarece în aceste forme, ea poate fi făcută inofensivă şi chiar folosită pentru „perfecţionarea”¹⁾ feudalismului.

Am amintit mai sus că statul feudal n'a fost numai un organ de constrângere fizică şi materială, de violenţă, el avea şi autoritate, pe care o folosea pentru apărarea ordinii feudale. Vom mai reveni asupra acestei laturi a statului feudal. Însă acum să examinăm mai amănunţit, treaptă cu treaptă, dezvoltarea lui în calitatea sa esenţială: ca aparat de constrângere directă a ţărănimii.

Lăsăm la o parte prima etapă a formei de stat feudale sau pre-feudale, aşa numitul stat barbar, deoarece împotrivirea ţăranilor se manifesta atunci mai ales în forme inferioare, adică lua foarte rar un caracter de violenţă. Dar, pe măsură ce în formele de împotrivire ale ţărănimii se infiltrau pr'mele crasături ale violenţei, încetul cu încetul, prin imunitate şi prin alte instituţii feudale, puterea s'a concentrat chiar pe domeniile feudale, unde aveau loc aceste forme embrionare ale luptei violente. De aceea, vom examina întâi perioada fărămiţării feudale „statele-domenii“.

Statele-domenii sunt celula cea mai simplă a formei de stat feudale. Dacă ne-am reprezenta într'o formă schematică această celulă a formei de stat feudale, vom găsi pe moşierul-cavaler, stăpânul unui castel întărit, care se opune, cu un număr mic de servitori sau cu garda lui, împotriva populaţiei ţărăneşti din unul sau mai multe sate. Exploatând în calitate de moşier pe aceşti ţărani, tot el striveşte împotrivirea lor în calitate de suveran. Pe noi ne interesează relaţiile sale cu ţăranii tocmai în această a doua calitate a sa. Suntem îndreptăţiţi să credem că acestea erau relaţiile dintre două forţe materiale. Ţăranii îl întrecu cu mult prin număr. Dar el li se opunea ca o forţă materială concentrată în cel mai înalt grad, atât ofensivă cât şi defensivă. Călăre, purtând zale sau armură, înarmat cu sabie, lance sau buzdugan, apărat de scut, el era aproape de neînving, atunci când ataca o ceată de ţărani, aşa cum la început era de neînving tancul împotriva infanteriei. Faptul că un călăreţ, bine apărat, care atacă cu avânt, este superior pedestraşilor cari se apără, sau chiar călăreţilor cari sunt incapabili de a ataca,

1) Vezi K. Marx şi Fr. Engels, Scrisorile alese, 1948, pag. 481, ed. rusă.

acest secret a fost descoperit încă în antichitate, când nomazii puțin numeroși supuneau popoare mari, stabile. Figura cavalerului medieval se trage din acești nomazi. Dar în același timp, el și-a însușit mijlocul cu ajutorul căruia popoarele stabile se apărau de atacurile pustiitoare ale nomazilor: aceste popoare se ascundeau în locuri întărite, înconjurate de ziduri și șanțuri. Acesta este prototipul castelului cavalerului medieval. Acest castel se trage și din „castrele” pe cari cuceritorii le zideau pentru micile garnizoane lăsate în mijlocul popoarelor supuse. Așadar, elementele materiale hotărâtoare, atât ale ofensivei cât și ale apărării, erau monopolul cavalerilor. În afară de aceasta, întreaga lor educație și felul lor de viață făceau din ei virtuoși în arta militară, lăsându-i nedesvoltați și mărginiți în celelalte. Se înțelege că țărani nu se puteau ocupa de exerciții militare; ei munceau, cavalerii se străduiau în toate felurile să le ia chiar odihna din zilele de sărbătoare. Iată deci forța cavalerului, întărită numai de un pumn de ostași, putea să imobilizeze mai mult sau mai puțin forța colectivă a supușilor săi.

Se înțelege, cavalerul nu trebuia să-și măsoare prea des forțele sale cu țărani; numai o situație disperată îi putea împinge la acest pas, care ar fi costat viața multora din ei. Dar cavalerul era totdeauna gata de luptă și avea posibilitatea să folosească și să-și verifice forțele prin acțiuni analoge, împotriva satelor seniorului vecin. Atacurile, jafurile, erau un fenomen permanent al acelei epoci. Însă aici cavalerul se lovea uneori și de o altă forță decât mulțimea țărănilor: un alt cavaler vecin care nu era mai prost înarmat decât el. Luptele cavalerilor cu țărani au avut ca urmare luptele dintre cavaleri. La rândul lor, ele au ajutat indirect la menținerea țărănilor sub teroare, demonstrând față de cavalerii lor. Un rol deosebit de mare în acest sens îl jucau concursurile dintre cavaleri („tournois”), cari erau realmente o demonstrație a fortei lor „pentru ca fiecare om care le vede să-și bage mințile în cap”. Duelurile dintre cavaleri au silit pe cei care rămăneau în urmă să-și egaleze pe ceilalți și astfel s'a ridicat nivelul mijlociu al forței cavalerilor. Desigur aceasta a necesitat și comectarea armamentului și arca lor a tacticii lor. Multe obiecte din armamentul cavalerilor pare inutile din punct de vedere al luptei dintre cavaleri, acest fapt este explicabil dacă este privit din punct de vedere al luptei cu un adversar de alt gen și altfel înarmat. Într'o perspectivă mai largă, evoluția armamentului cavalerilor se explică prin evoluția armamentului țărănilor și a mijloacelor lor de luptă, cum sunt: arcurile, cârligul pentru smulgerea calareților de pe cal, mai ales coasele special adaptate, cuțitele pentru tăierea tendoanelor cailor, obstacolele înfipte în pământ sau sulitele lungi, etc. Armamentul cavalerilor trebuia să se modifice făcând față tuturor acestor născociri ale țărănilor. Totuși, cu timpul, superioritatea cavalerului a slăbit în fața nenumăratelor șiretlicuri ale poporului, în special în fața măestriei sale în a mânui arcul, măestrie în care țărani se exercitau cu perseverență, în ciuda tuturor corvezilor, pe măsură ce contradicțiile de clasă deveneau mai ascuțite.

Datorită ascuțirii luptei de clasă, această artă militară a țărănilor s'a dezvoltat înainte de toate în Anglia și a fost ulterior adaptată pentru luptă în armata regală, în timpul războiului de 100 de ani, împotriva cavalerilor francezi nepregătiți pentru acest fel de luptă.

Epoca răscoalelor țărănești a început în Anglia, Scandinavia, Normandia, puțin mai devreme decât în celelalte țări europene.

Dar creșterea rezistenței țărănilor s'a exprimat nu numai în această

artă a tragerii cu arcul. Forța țăranilor nu consta atât în priceperea lor, cât în numărul lor. Cavalerul putea să lupte ușor cu populația a două până la trei sate, dar cu cât numărul țăranilor cari luptau împotriva lui devenea mai mare, cu atât situația lui era mai disperată. De aceea țăranii se străduiau să capete ajutorul vecinilor, „se înțelegeau” cu populația celorlalte moșii, lucru care este dovedit prin izvoare scrise. Într-o bună zi putea să apară în fața castelului o imensă mulțime amenințătoare. Cavalerii puteau să preîntâmpine această amenințare numai dacă încheiau la rândul lor o alianță cu ceilalți cavaleri, ajutându-se reciproc. Acest lucru nu se manifesta întotdeauna în acțiuni militare propriu zise împotriva țăranilor. Adeseori, era de ajuns numai anunța rea alianței încheiate însoțită de ceremonii publice somptuoase. Uneori, această alianță era un ajutor mutual, cu drepturi egale pentru ambele părți; alteori, dacă unul dintre cavaleri era mai interesat, el trebuia să se oblige să compenseze ajutorul dat de celălalt, în orice caz trebuia să se lege prin obligații de lungă durată sau pe viață de a veni la chemare „cu oameni și arme”. Așa s'a format vasalitatea. Orice feudal dorea să-și mărească numărul supușilor săi, ca obiecte de exploatare, dar această dorință era limitată de numărul de supuși pe care feudalul putea să-i țină în frâu. Ridicarea unor feudali împotriva altora putea avea loc nu prin mărirea numărului atomilor sociali — țăranii — ci prin mărirea unor molecule sociale întregi — domeniile-stare, cari se găseau în relații de vasalitate. Uneori, acest proces se desfășura, ca să spunem așa în interior, suveranul-moșier își împărțea domeniile sale prea mari între oamenii din garda sa și slugi, fiecare din ei devenind un mic suzeran sazal; alteori acest proces se desfășura în afară, prin transformarea suzeranului-moșier independent în vasalul altuia. Oricum ar fi, secretul formării ierarhiei feudalilor stă în intensificarea rezistenței țăranilor, mai ales în extinderea ei peste hotarele statului-domeniu.

Asocierea forțelor țăranilor a trebuit să ducă și la asocierea clasei dominante; acesta a alcătuit ierarhia feudală. Cu cuvintele lui Marx și Engels, ierarhia feudală a fost „...o asociație îndreptată împotriva clasei înrobite, producătoare...”¹⁾ La început, asociațiile feudale cuprindeau mai ales teritoriile triburilor, „ducatele”, unde populația era mai omogenă din punct de vedere etnic, vorbea același dialect, unde, prin urmare, comunitatea țăranilor era mai complectă, unde ajutorul lor reciproc în luptă era posibil. Mult timp, puterea împăratului sau a regilor stăpâna numai nominal peste cnezii sau ducii locali.

Totuși, într-o anumită etapă, ajutorul reciproc al țăranilor a început să treacă dincolo de hotarele ducatului sau cnezatului. Aceasta nu înseamnă că răscoalele țărănești au cuprins imediat câteva ducate (cnezate), dar granița ducatelor (cnezatelor) forma din ce în ce mai puțin o piedică pentru extinderea răscoalei. Nevoia de ajutor reciproc a țăranimii, nevoia de a mări numărul celor răsculați a fost mai puternică decât piedica ce o formau deosebirile între dialecte și deosebirile între felul de viață. Aceste deosebiri s'au șters atât în urma migrațiilor țăranilor, cât și mai ales din cauza legăturilor economice crescânde. Relațiile de piață au subminat și au suprimat barierele locale. Deoarece legăturile și ajutorul reciproc dintre țăranii au depășit cadrul local și relațiile dintre duci, conți, principii au trebuit să manifeste aceeași tendință. Cu mult mai târziu, în timpul războiului țărănesc din Germania,

1) K. Marx și Fr. Engels, Opere, vol. IV, pag. 14, ed. rusă.

landgraful de Hessa a scris foarte sugestiv : „Noi înțelegem că răscoala supușilor pătrunde nu într'un singur loc ci, îngreunându-ne pe noi, în multe locuri” și de aceea l-a sfătuit pe principele elector al Saxoniei să alibă forțe pregătite spre a da ajutor celorlalți principii din afara propriei sale țări : „Asemenea evenimente e mai bine să fie întâmpinate pe pământ străin decât pe pământul propriu“. În cea mai mare parte a țărilor europene, aceste tendințe au atins apogeul prin formarea monarhiei naționale centralizate.

Nu centralizarea statului a unit și a format poporul, așa cum afirmă istoricii burghezi, ci unirea și strângerea din ce în ce a unor mase populare din ce în ce mai largi, formarea popoarelor, formarea primelor elemente ale națiunii, au silit statul feudal să recurgă la centralizare. Problema centralizării statului feudal poate fi rezolvată numai plecând dela teoria marxist-leninistă a esenței statului feudal, ca aparat al nobilimii pentru asuprirea și încătușarea majorității exploatate a societății — țaranii — ; la o anumită treaptă de dezvoltare a modului de producție feudal, centralizarea aparatului de stat a devenit necesară. Problema centralizării statului feudal nu poate fi rezolvată de pozițiile materialismului economic¹⁾ : pe o anumită treaptă de dezvoltare a legăturilor de piață, centralizarea puterii de stat a devenit necesară.

Din păcate, în lucrările noastre de istorie se afirmă uneori că Lenin însuși ar fi lamurit apariția statului centralizat rus direct prin formarea pieții naționale a întregii Rusii²⁾. Numai aici căci nu înțeleg nimic din leninism pot atribui lui Lenin, autorul lucrării „Statul și Revoluția“, al prelegerii „Despre Stat“ și al altor lucrări clasice, cari ne desvăluie cu o deosebită claritate natura statului ca organ al clasei dominante pentru înăbușirea maselor muncitoare exploatate, o asemenea „deducere“ primitivă a puterii de stat direct din piață, direct din economie. Această idee este demnă de un Bogdanov sau Pocrovski.

În pasajul din Lenin citat de obicei²⁾, se afirmă doar că fuziunea piețelor locale din întreaga Rusie a fost baza, premiza unirii politice a țării. Dar rolul legăturilor economice, dezvoltarea pieții naționale nu a constatat în faptul că ele au creat în mod nemijlocit statul național, așa cum afirmă materialismul economic, ci în faptul că ele au însoțit și au contribuit la formarea unui singur popor, a elementelor națiunii. Schimbarea caracterului rezistenței țăranilor contra exploatării feudale, care devine din ce în ce mai puțin o rezistență limitată la cadrul local sau regional, a determinat clasa dominantă să creeze un stat „național“, adică un stat care se extinde asupra întregului teritoriu, asupra căruii putea să se extindă acum și ajutorul reciproc al țăranilor. Cu alte cuvinte, nu dezvoltarea pieții naționale a influențat direct forma statului, ci caracterul luptei de clasă care cerea o nouă formă de stat.

Se poate vorbi numai dintr'un singur punct de vedere despre dezvoltarea directă a suprastructurii statului centralizat, pe baza creșterii legăturilor pieții naționale. Însăși creșterea producției marfă a țăranilor și a meseriașilor exprimă rezistența lor față de jugul feudal și totodată dă naștere tendinței feudalilor de a intensifica oprimarea. Statul care se centralizează intervine în această luptă nu numai în mod indi-

1) De exemplu, o serie de articole asupra formării statului centralizat rus apărute în cadrul discuției din „Voprosi istorii“, inclusiv articolul redacțional care rezuma discuția, sunt scrise de pe pozițiile materialismului economic. Vezi și anumite articole asupra periodizării istoriei URSS.

2) Vezi Lenin, Opere, vol. I, pag. 137, ed. rusă ; ed. PMR., pag. 146.

rect, ci și direct, luând sub formă de impozite partea venitului național în bani, care s'a format cu ajutorul pieții. E clar că în acest caz centralizarea statului nu se explică numai prin economie, ci și prin ascuțirea luptei de clasă; ea se desfășoară sub forma unor procese economice de piață.

Cu alte cuvinte, formarea statului centralizat corespunde stadiului de dezvoltare a modului de producție feudal în care relațiile marfă-bani se dezvoltă pe scară largă, deoarece în acest stadiu, lupta de clasă capătă un caracter din ce în ce mai ascuțit și mai puțin localizat.

Aceasta nu înseamnă că răscoalele țărănești au cuprins întregul teritoriu locuit de un anumit popor, adică s'au extins asupra întregii națiuni. Istoria evului mediu nu cunoaște asemenea cazuri. Lipsa de centralizare în răscoalele țărănești era prea mare. Chiar marele război țărănesc din Germania, care în această privință a mers mai departe decât oricare altul, nu a fost un război al întregii Germanii. În cazul când războiul țărănesc ar fi cuprins întreaga Germanie ar fi fost prea târziu pentru a se mai fi putut crea un stat centralizat. Dezvoltarea statului era stimulată de simptome și nu de o catastrofă, de tendințe și nu de un proces dus până la capăt. Simptomele și tendințele erau absolut evidente. Răscoala se transmitea mult mai ușor în regiunile populate de acelaș popor, decât în regiuni învecinate locuite de alt popor; răscoala se stingea de obicei la granițele etnice. Astfel, marele război țărănesc din Germania a ajuns până la granițele Franței, însă în ciuda încercărilor de a răscula pe țărani francezi și cu toate că s'au și produs unele turburări printre ei, războiul s'a oprit la graniță. Faptul că aici nu e vorba de granița politică ci de granița etnică, se vede din exemplul Elveției: războiul țărănesc a cuprins regiunile germane și s'a stins la hotarele regiunilor franceze.

Firește că nu trebuie să simplificăm problema: granițele politice ale statului centralizat erau determinate și de factorul internațional. Pe de altă parte, nici granița etnică nu era o piedică absolută în calea dezvoltării răscoalei: de exemplu, răscoalele țărănești rusești din secolele XVII—XVIII au atras după sine popoarele din regiunea Volgăi și a Uralului. De altfel, aceste popoare se găseau și înainte sub dominația statului centralizat rus și aveau așa dar un dușman comun cu țărani ruși. Numai în majoritatea cazurilor, nu întotdeauna, și numai ca o lege istorică spontană teritoriul monarhiilor feudale coincidea mai mult sau mai puțin cu teritoriul populat de un singur popor, constituind arena cea mai probabilă a interacțiunii și a ajutorului reciproc între forțele rezistenței țărănilor.

Monarhia feudală s'a format foarte încet. Deși era necesară clasei feudalilor în ansamblul ei, ea era totuși o piedică pentru fiecare feudal în parte: într'o anumită măsură, îi lua funcția de suzeran. De aceea, ca și înainte, cavalerii se împotriveau suzeranului lor — ducele — imediat ce credeau că n'au nevoie de el, după cum ducele se împotriveau regelui. Istoria ridicării puterii regale este plină de lupte împotriva marilor feudali. Dar e naiv să credem că monarhia a fost creată de regi și nu de clasa feudală, pe măsură ce aceasta se convingea prin experiență de insuficiența forțelor sale!

Astfel, istoricii francezi au creat legenda că istoria Franței medievale este istoria cuceririi ei de către regii din casa Capet, cari pe drept sau pe nedrept au anexat diferite ducate la domeniul lor. Dar tratativele lor, căsătoriile dinastice și războaiele cu ducii și conți nu sunt de-

eât aspectul exterior. Cum a fost alipit sudul Franței, Languedoc ? Feudalii locali n'au fost destul de puternici ca să oprească mișcarea orășenească și țărănească antifeudală, lucru dovedit de răspândirea largă a ereziei catarilor și waldenilor (albigenzii) ; ei au făcut concesii, au cedat; erezia din sud a început să se răspândească în întreaga Franță și atunci cavalerii din restul Franței au pornit o „cruciadă“ fioroasă ; mulți feudalii locali i-au susținut și numai după răfuiala monstruoasă cu țărani și orășenii din Languedoc, provincia a fost „înmânată“ regelui. Puțin după aceea, regele a „cucerit“ dela Plantageneti nordul Franței, în speță Normandia. Dar e de ajuns să cercetăm izvoarele ca să ne convingem că pe atunci în Normandia izbucneau una după alta răscoale țărănești, că prin urmare feudalii din Normandia nu erau destul de puternici și au găsit un protector mai puternic în Capețieni, decât în Plantageneti.

Puțin mai târziu, pe timpul lui Ludovic al IX-lea, răscoala „păstorilor“ s'a întins în întreaga Franță dela Nord spre Sud. Aceasta a fost mărturia cea mai evidentă a capacității țărănilor francezi de a găsi pretutindeni un limbaj comun; centralizarea statului francez a progresat mult, deoarece marea majoritate a feudalilor simțea necesitatea ei.

Nici mai târziu răscoalele țărănești din Franța nu au avut un caracter absolut local. Ele nu numai că se întindeau ușor dintr'o provincie în altă provincie, dar aveau ecou în ținuturi îndepărtate. Jacqueria se întâlnește cu mișcarea „tușenilor“. Cuvintele pe cari le găsim cu 300 de ani mai târziu într'o cronică cu privire la răscoala țărănească din provincia Vivarais se poate aplica și Jacqueriei : „aceasta a fost oarecum, primul act al tragediei pe care Languedoc, Provence, Guyenne, Dauphiné și aproape întregul regat l-au privit cu anumită satisfacție intenționând poate să ia exemplul dela această catastrofă“.

Fără îndoială că istoria anexării tuturor ducatelor și comitatelor la coroana capețienilor, adică istoria unificării Franței, atunci când ea va fi cercetată în mod științific, se va vedea că această istorie a fost istoria unor etape de consolidare a clasei feudale din Franța, sub presiunea rezistenței crescânde a țărănilor. Iată de exemplu actul ei final : alipirea ducatului Bretoniei; acest eveniment este rodus la căsătoria lui Carol al VIII-lea cu singura moștenitoare a ducatului breton, Anne de Bretagne, care a avut loc în 1491. Dar se constată că în 1489—1490, în Bretonia a avut loc un război țărănesc crunt și sângeros. Deși bretonii nu aparțin poporului francez și vorbesc altă limbă și s'ar părea că Bretonia ar fi putut să rămână în afara regatului francez, e clar că această răscoală, descoperind slăbiciunile feudalilor bretoni, i-a silit pe aceștia să caute protecția monarhiei franceze, iar căsătoria dinastică n'a făcut decât să dea o formă voinței lor.

Dece oare era atât de necesară puterea centralizată pentru a contrabalansa forța crescândă a rezistenței țărănimii ?

Această măsură era impusă din motivul că aci era punctul cel mai vulnerabil al țărănimii. Sensul centralizării statului feudal constă înainte de toate în faptul că latura slabă a rezistenței țărănești, chiar în perioada ei de cel mai mare avânt, era întotdeauna descentralizarea. Aceasta împrejurare trebuia folosită. Puterea centrală nu era necesară pentru înăbușirea oricărei răscoale care izbucnea, înăbușirea unor astfel de răscoale putea fi realizată ca și în trecut de către feudalii locali și de către puterea locală — ci pentru a forma o rezervă puternică și concentrată de forțe, care, într'un caz extrem să poată fi întrebuințată în acea parte a statului unde a apărut o breșă amenințătoare. Puterea cen-

trală avea pentru acest caz imense posibilități de mobilizare și manevrare. Aceasta servea drept intimidare permanentă a poporului care era bine informat de forța statului și din timp în timp i se demonstra acest lucru în războaiele din afară.

Șefii țărănimii și ai nobilimii au înțeles întotdeauna foarte bine că tocmai în centralizare constă superioritatea hotărâtoare a puterii de stat față de poporul revoluționar. Să luăm de exemplu Franța din secolele XVI—XVIII. Gânditori revoluționari ca Boétie, Jean Méliér porneau în teoriile lor dela observația că revoluția („distrugerea tiraniei“ prin voința poporului) nu va reuși, deoarece ea nu este începută în acelaș timp de toți, dintr'odată, în toată țara. Guvernul oprimă în fiecare moment numai o anumită parte a poporului care se împotrivesc. Dacă s'ar răscula în acelaș timp toți și pretutindeni, spuneau acești gânditori, de unde ar lua guvernul atâta armată și atâția funcționari, de unde ar lua bani pentru a-i plăti! El s'ar prăbuși în mod inevitabil! Prin aceasta ei au subliniat direct avantajul principal al puterii de stat față de rezistența poporului: avantajul centralizării față de descentralizare, față de dezorganizarea și fărâmițarea forțelor de luptă ale poporului.

Un pamflet politic din anul 1649, scris sub formă de dialog, atribue regentului Franței, cardinalul Mazarin, aceste cuvinte: „Suveranul trebuie să fie întotdeauna înarmat pentru a inspira nu numai respect vecinilor săi, ci și frică poporului său și pentru ca să fie întotdeauna gata spre a înăbuși răscoalele, cari ar izbucni într'o anumită parte a statului său“. Unde ar fi astăzi, continuă Mazarin, monarhia franceză, dacă ea n'ar avea armată atunci când „s'ar trezi acest trup imens al Parisului pentru a ne înghiți“ (e vorba de evenimentele Frondei). Interlocutorul îi obiectează lui Mazarin că apărarea cea mai sigură a monarhului este conducerea pașnică a poporului, dreptatea; religia. Mazarin replică: „Exemplul Angliei distruge toate aceste raționamente“.

Deci, sensul centralizării statului feudal consta în a crea o rezervă puternică de forță materială, care să poată fi folosită în cazul când, undeva în țară, superioritatea forțelor s'ar dovedi a fi de partea poporului răsculat.

Totuși, trebuie să menționăm că însăși centralizarea statului a mărit, în parte, la rândul ei, centralizarea răscoalelor țărănești: de exemplu, în Anglia, unde condițiile economice și politice au favorizat formarea de timpuriu a unui centru puternic al țării, răscoalele țărănești ale lui Wat Tylor și J. Kade tindeau, în ultimă analiză, spre acest centru, spre Londra; superioritatea statului centralizat față de dezorganizarea țărănimii s'a dovedit însă și în acest caz de necontestat.

Monarhia centralizată a devenit de asemenea necesară, și pentru faptul că s'a schimbat treptat caracterul armamentului și al tacticii țăranilor. Ascuirea contradicțiilor de clasă a dezvoltat inventivitatea țăranilor. Noi am văzut că arcul sau mai degrabă arbaleta bine mânăită, s'a dovedit a fi o armă eficace împotriva cavalerilor, încât și în războaiele dintre cavaleri au început să fie folosite detașamente de arcași, cari au ocupat treptat un loc din ce în ce mai mare în armatele secolelor XIV—XV, adică clasele dominante din diferitele țări au fost silit să-și reorganizeze arta lor militară pe baza lecțiilor primite d la țăranii. Acelaș lucru trebuie să-l spunem și despre mijlocul întrebuițat de țăranii elvețieni de a respinge atacul cavalerilor, opunându-le o coloană închisă înarmată cu sulite lungi trecând chiar cu succes la atac și răsturnând pe cavaleri depe cal. www.dacoromanica.ro solicitati in toate arma-

tele feudale ale Europei, iar procedeul lor a fost adoptat pretutindeni. Mai târziu, se înțelege că a apărut necesitatea de a se schimba tactica, avându-se în vedere lupta arcașilor și lăncierilor nu împotriva cavalerilor, ci tot împotriva unor arcași și lăncieri.

Țăranii din timpul celor mai vechi rascoale s'au apărat de superioritatea nobilimii în ce privește cunoștințele și experiența lor militară silind pe unii nobili, sub amenințarea cu moartea, să stea în fruntea detașamentelor lor în calitatea lor de specialiști militari. Acest procedeu poate fi observat într'un mare număr de rascoale țărănești, în diferite perioade. Această împrejurare a înfrânt monopolul clasei dominante asupra secretelor artei militare, iar din punct de vedere pur militar a dat anumite roade, în ultimă analiză însă, a dus adeseori rascoala într'un impas.

Intrecerea între nobilime și țărănime în ce privește mijloacele materiale de luptă a ajuns la punctul culminant prin inventarea, în secolul XIV-lea a armei de foc. Această armă se datorește orașenilor, de unde au primit-o atât țăranii, cât și cîsa dominantă. Încă din secolul al XV-lea, ambele părți au încercat să o folosească una împotriva celeilalte. Nu degeaba se spune că „arma de foc este asemeni anei și focului, cari pot fi și folositoare și dăunătoare“. Din cele două forme ale armei de foc, pușca și artileria, pușca era, se înțelege, mai accesibilă țăranilor și numai ca armă individuală, nu ca o armă de masă. Țăranii înarmați cu puști formează primele armate de „landsknechte“. Faptul că pușca, spre deosebire de artilerie, era socotită o armă a oamenilor simpli, reese din spusele contemporanilor. Generalul italian Vitelli, de exemplu, care folosea el însuși artileria grea, a dat ordin să se taie mâinile și să se scoată ochii pușcașilor luați prizonieri, deoarece nu se cuvenea să piară nerăzbonați niște nobili cavaleri uciși de mâna unor infanteriști de neam prost.

Dar pușca era socotită și ca o armă care servea împotriva acestor oameni simpli. Machiavelli vorbea cu dispreț despre archebuze, spunând că ele sunt bune numai pentru a speria pe țărani, cari ocupau un anumit defileu. În schimb, artileria era aproape inaccesibilă țăranilor; numai când răscoalele lor luau un avânt mare, ei au recurs la această armă, astfel, husiții au folosit mult artileria (numai împotriva cetății Karlstein, de exemplu, ei au tras cca 11.000 ghiulele) și chiar au perfecționat tunurile, făcându-le mai ușor de manipulat și de transportat. Dar deobicei, tunurile erau inaccesibile și feudalilor. Numai puterea centrală putea dispune în voie de această armă de aspirare foarte importantă, precum și de o infanterie masivă. Această posibilitate i-o dădeau banii.

În această etapă, rezultatul luptei depindea în mare măsură de posibilitatea uneia sau alteia din părți de a încheia o alianță cu orașele. Ambele părți căutau această alianță prin toate mijloacele, recurgând chiar la violență. Forța răscoalelor țărănești s'a datorit faptului că ele au fost din ce în ce mai puțin pur țărănești, și s'au contopit tot mai mult cu lupta plebei orașenești, orientându-se spre oraș, adoptând chiar o armă a orașului. Dar puterea regală caută și ea alianța cu orașele, sprijinindu-se pe vârfurile lor conducătoare. Numai puterea centralizată poate ajunge la acest rezultat, folosind cea mai puternică armă — banii; cu bani, ea poate angaja infanteriști străini, între cari și pe țărani cei mai nesupuși din alte țări, ca de exemplu, elvețienii, „landsknechte“; banii îi dau monopolul asupra artileriei costisitoare.

Astfel, în ultimă analiză, cheia pentru istoria apariției și dezvoltării monarhiei feudale este www.dacoromanica.ro și țărănimea. Pericolul răscoa-

lelor țărănești a impus centralizarea puterii politice și tot acest pericol crescând a silit centralizarea să se consolideze mereu și să ajungă în cele din urmă la stadiul absolutismului, dezvoltarea orașelor servind ca premiză atât a centralizării, cât și a absolutismului. În special, mișcarea țărănească s'a intensificat în mod deosebit, contopindu-se într'un singur torent cu mișcările păturilor inferioare ale orașelor, cu plebea orașenească. Totuși, până ce n'a apărut proletariatul, aceste pături inferioare orașenești n'au introdus nimic principial nou în lupta țăranilor. Mai degrabă, ele au aderat la lupta țăranilor, în revendicările și în manifestările lor, ei fiind în mare măsură dependenți de țărani. Se înțelege ca manifestările lor au complicat foarte mult sarcina statului feudal.

Exemplul unificării regatului francez pe care l-am examinat mai sus poate fi complectat cu un alt exemplu, acel al unificării Spaniei: stadiul final al unificării este aci deosebit de vădit, deoarece contopirea a două mari teritorii politice ale Spaniei în naștere — Castilia — Leon și Aragon — Catalonia — au avut loc pe timpul războaielor țărănești dintre anii 1460—1490.

Dar și mai instructivă este istoria acelor state unde anumiți factori, de exemplu, factorii internaționali, nu au permis formarea și întărirea progresivă a statului centralizat.

Când spunem că răscoala țărănească învinge în istorie numai sub conducerea fie a burgheziei, fie a proletariatului ¹⁾, noi nu afirmăm prin aceasta că ea nu poate fi folosită de o altă forță, dacă nu există premise pentru înlocuirea feudalismului prin capitalism sau premise pentru revoluția socialistă. Victoria răscoalei țărănești este folosită în acest caz de un alt stat feudal mai puternic sau deseori de câteva state cari fac „împărțirea”.

Un exemplu clasic este istoria vechii Polonii, în ultimele secole ale existenței ei. Până la un moment dat, Polonia n'a simțit nevoia unui stat puternic centralizat, deoarece forța rezistenței țăranilor era într-o mare măsură dispersată, prin fuga în masă depe moșii a țăranilor (în special în Rusia); micul nobil rămânea mai departe pe moșia sa un adevărat „moșier-suzeran”, iar magnatul, un adevărat „duce”. Instaurarea dreptului lobăgist în Rusia și alte cauze cu caracter intern și extern au făcut ca atmosfera socială să devină încordată. În secolul al XVII—XVIII răscoalele țărănești izbucneau una după alta în Polonia, treceau dintr-o regiune în alta (de altfel, latura lor slabă era caracterul lor eterogen, atât din punct de vedere național, cât și religios). Putem spune că răscoalele țărănești erau aproape în permanentă la ordinea zilei. Ele erau înăbușite însă cu greu și o parte a clasei dominante a văzut clar necesitatea unei rezerve militare puternice de care să dispună guvernul central și prin urmare, necesitatea unui guvern central puternic. Aceasta este natura „marelui plan” al lui Vladislav al IV-lea. Dar situația externă a Poloniei deosebit de contradictorie, pe deoarte și slaba dezvoltare a orașelor, pe de altă parte, au făcut ca în Polonia absolutismul să fie imposibil. Această situație a avut drept rezultat desmembrarea Poloniei. În unele cazuri, ca în timpul răscoalei lui Hmelnițki, însăși lupta victorioasă a țăranilor a cedat teritorii întregi puterii statului vecin, deoarece țăranii erau atrași de comunitatea națională cu acest stat. În alte cazuri mult mai frecvente, pașii polonezi căutau din proprie inițiativă posibilitatea de a se pune sub protecția unor state mai puternice.

1) Vezi Lenin, Opere, vol. XXVI, pag. 346-347, ed. rusă; vezi și „Impozitul în natură” ed. P. M. R. pag. 51-52.

Ei înșiși au început tratativele pentru împărțirea „Rezii Pospolita“ în secolul al XVII-lea, deoarece au văzut că nu vor putea menține „ordinea“ prin propriile lor forțe, iar în secolul al XVIII-lea, chiar ei de fapt au permis intrarea intervențiștilor, împotriva cărora rezista zadarnic numai forța răscoalei țărănești.

Cam acelaș lucru s'a petrecut probabil în Burgundia încă în secolul XV; unele mărturii ne permit să credem că acest mare stat a decăzut și a fost împărțit într'o perioadă când mișcările țărănești și orașenești creșteau serios, când situația internațională și contradicțiile de natură dintre diferitele părți ale statului au făcut imposibilă formarea unui stat centralizat puternic.

Acelaș lucru a avut loc în Italia în secolul XVI. Inceputul secolului XVI este epoca unor furtunoase mișcări țărănești în Italia. Aceste mișcări erau foarte fărâmițate (în ital. „bravi“, „banditi“), dar ele treceau cu ușurință dintr'un stat italian în altul. Experiența politică anterioară a dovedit în mod incontestabil clasei dominante că unirea Italiei prin propriile ei puteri, crearea monarhiei italiene la care visa Machiavelli, este un lucru imposibil. Micii suverani și feudalii italieni au început să caute forțele „ordinii“ în afară, să-și îndrepte privirea spre cele două puternice monarhii absolute — Franța și Spania — și în cele din urmă ei au atras pe teritoriul Italiei lupta dintre aceste două monarhii. Preferința majorității înclina totuși spre Spania, ca un stat mai polițist. Spania a rămas mult timp jandarmul Italiei, unind sub puterea ei cea mai mare parte a Italiei.

De altfel, peste o sută de ani și în Spania secată de războaie a început să se petreacă acelaș fenomen: în 1640 s'a desprins Catalonia cuprinsă de răscoale; fără îndoială că și desprinderea Portugaliei a fost pregătită de răscoala din 1637. Era firesc ca și în Italia să înceapă imediat răscoalele puternice împotriva jandarmului slăbit. La sfârșitul secolului XVII, statul spaniol a văzut că este cu totul incapabil să se opună forțelor rezistenței populare, nu numai din teritoriile sale împrăștiate ce le stăpânea în Europa, dar chiar și în Spania însăși. Așa numitul „banditism“ a luat în Spania un caracter de masă, căruia nu i s'a putut pune capăt. Statul era la marginea unei catastrofe inevitabile. Nu mai erau timpurile când din cauza unui pericol similar s'a format în secolul XV absolutismul spaniol. Acum, după ce burghezia spaniolă părăsise scena istoriei, absolutismul spaniol nu mai putea asigura „ordinea“. „Războiul pentru succesiune la tronul Spaniei“ n'a fost altceva decât îndeplinirea prin forțele politice externe a acelei sarcini care depășise puterile statului spaniol, adică preîntâmpinarea uriașei explozii revoluționare țărănești, care ar fi putut cuprinde întreaga Europă. Această stare de lucruri a început a se manifesta prin pătrunderea pur polițistă a administrației franceze în viața internă a Spaniei, deși în Europa casa de Habsburg putea fi socotită ca „jandarmul cel mai merituos“. Sfârșitul „războiului pentru succesiunea la tronul Spaniei“ a fost „împărțirea“, clasică pentru această situație a statului spaniol.

Noi cunoaștem însă un stat medieval care n'a ajuns nici la centralizare, nici la absolutism și totuși nu a fost împărțit sau cucerit. Acest stat este Germania. Oare acest exemplu este o desmintire a celor spuse mai sus?

Dacă cercetăm cu atenție faptele vedem că nu. În secolul XIII—XIV, mișcarea de colonizare spre răsărit, pe pământurile slave, a destins într'atât atmosfera luptelor ca să se poată

de centralizarea puterii de stat. Faptul că această situație a încetat de a mai exista în secolul XV nu putem să n'o legăm de mișcările țărănești de la sfârșitul secolului XV și de marele război țărănesc, fără a uita încercările nereușite ale lui Maximilian I de a centraliza imediat imperiul german și încercările tot atât de nereușite ale lui Carol al V-lea de a găsi salvarea în crearea unui imperiu al întregii Europe. În statul cel mai slab din Europa Apuseană s'a deslănțuit cel mai puternic război țărănesc din Europa Apuseană. Însă pe arena internațională nu existau în acel moment state mari capabile de luptă. Marele război țărănesc a fost înăbușit nu atât cu ajutorul armelor, cât cu ajutorul celui de al doilea factor: religia. Reforma lui Luther, care la început a deslănțuit războiul, l-a legat apoi de mâini și de picioare, l-a dezorientat, l-a frânat, cu toată împotrivirea curajoasă a lui Mûnzer și a partidului său și în sfârșit a scăzut într'atâta potențialul rezistenței țăranilor, încât și forțele înarmate relativ puține la număr ale principilor și cavalerilor au fost suficiente pentru a-l îneca în sânge. Totuși, chiar la sfârșitul secolului XVI și mai ales în timpul războiului de 30 de ani, războaiele țărănești din Germania au izbucnit din nou cu o mare forță, deși nu atât de mare ca cea din trecut. Centralizarea a devenit și mai imposibilă decât înainte, oricât ar fi visat Wallenstein și ceilalți la transformarea Germaniei într'o monarhie absolută, în genul celei franceze sau spaniole. Principii au găsit acum soluția recurgând la statele europene puternice, în special la Franța și la Suedia. Reversul războiului de 30 de ani a fost distrugerea monstruoasă a țărănimii germane, după care mult timp ea n'a fost în stare să ridice capul. S'ar fi ajuns și la împărțirea Germaniei între Franța și Suedia, dar situația internațională a salvat-o printr'o minune de acest sfârșit.

Intr'o anumită măsură, absența absolutismului centralist pe întreaga Germanie a fost înlocuit prin absolutismul pe scară restrânsă însă deosebit de violent, al principilor. Totuși, lucrul principal este că imposibilitatea centralizării politice a determinat Germania, în mod natural și inevitabil, să îndepărteze factorii, cari în mod necesar măreau, în istoria dezvoltării feudalismului, forța rezistenței țărănimii: relațiile de piață, renta în bani, proprietatea țăranilor, libertatea individuală a țăranului. Țărănimia germană, distrusă în două rânduri, n'a putut să se împotrivescă acestui regres, „editiei a doua” a iobăgiei, care la rândul ei făcea țărănimia mai puțin capabilă de luptă, iar clasa dominantă, capabilă să se lipsească de absolutism.

În sfârșit, în istoria Angliei din secolul XVIII găsim un exemplu care ne arată că mai exista încă un mijloc de a renunța la absolutism: distrugerea țărănimii.

Să rezumăm cele spuse. Statul feudal pe orice treaptă a sa de dezvoltare este, înainte de toate, un organ al violenței, care înăbușe prin forță rezistența opusă exploataării de către majoritatea exploataată a societății, prin urmare, de țărănime, deoarece tocmai țărănimia a fost principala clasă exploataată a societății feudale și numeric ea întrecea de câteva ori restul populației.

Din păcate se mai găsesc unii cari acuză de „mecanicism” pe oricine care se situează pe poziția materialismului în problema statului. Lenin și Stalin s'au folosit cu curaj de cuvântul „mașină” vorbind de stat. În orice societate împărțită în clase antagoniste, problema statului, conform învățăturii clasicilor marxism-leninismului, cu toată complexitatea și vastitatea ei, este de a da o formă și o conținut problema raportului dintre

violența organizată a clasei dominante și violența neorganizată a maselor exploatare. Acest lucru este ascuns de obicei în dosul vieții politice și de stat complexe, dar se observă cu toată claritatea în momentele unei revoluții.

„Statul este o mașină în mâinile clasei dominante pentru reprimarea împotrivrării dușmanilor ei de clasă”, ne învață tovarășul Stalin ¹⁾. Cine consideră că această teză este „mecanicistă” să nu-și mai zică marxist; o asemenea concepție despre stat este inseparabilă de învățătura despre dicitura proletariului.

Astfel, statul feudal a fost înainte de toate și mai mult decât orice, un organ al violenței în mâinile clasei feudale nobiliare pentru reprimarea împotrivrării țărăntimii.

Nu s'a recurs adeseori la întrebunțarea directă a armelor, deoarece principalul lucru consta în superioritatea materială a statului: poporul căpăta întotdeauna, într'un fel sau altul, o noțiune concretă despre forța armelor de care se putea lovi. Desvoltarea statului feudal a mers pe linia acumulării unei rezerve din ce în ce mai mari, care putea fi întrebunțată în cazuri extreme. De aceea, o răscoală odată izbucnită putea să se desvolte destul de mult timp pe o linie ascendentă. Numai pe măsură ce ea obținea victorii, rezervele potențiale erau mobilizate și, mai devreme sau mai târziu, răscoala era totuși înfrântă. De altfel, într'un anumit sens, însăși răscoala țărănească slăbea în interior pe măsură ce se desvolta: cu cât se îndepărta de apărarea directă a gospodăriei țărănești, cu atât mai dăunătoare devenea pentru ea lipsa unei perspective politice și ideologice; ea devenea deci cu atât mai inevitabil victima armelor adversarului.

Statul feudal reprima deasemeni și germenii, simptomele de rezistență. Birocrația, poliția, represuniile se năpusteau asupra diferiților „suspecți” și „răzvrățiți” cu mult înainte de izbucnirea oricărei răscoale de masă.

Noi știm deasemeni că răscoalele, deși au fost forma superioară de luptă a țărănimii împotriva exploatării feudale, n'au fost totuși, singura formă și că deci statul feudal n'a fost numai un organ al reprimării răscoalelor. În etapele mai târzii ale desvoltării sale el a continuat să reprime sau să limiteze și formele inferioare ale rezistenței țărănești: împotrivrarea parțială, fuga depe moși. Statul feudal era o mașină judiciară, birocratică și administrativă, militară, polițistă și fiscală în acelaș timp.

N'am vorbit aproape deloc până acum despre una din formele de împotrivrare a țărănimii față de jugul feudal: despre lupta economică, despre încercările de acumulare ale țărănimii, despre intensificarea muncii țaranului în propria sa gospodărie, despre transformarea unei părți a produselor în marfă, în bani, în aceasta să slăbească povara relativă a obligațiilor față de feudali și astfel „să străntoreze” economicele feudalismul. Totodată, reprimarea acestei forme a rezistenței țărănilor a ocupat un loc important în activitatea statului feudal și explică multe aspecte din desvoltarea sa istorică.

Statul feudal lua țărănilor și meseriașilor surplusul, acel prisos creat de ei cu stăruință care depășea nevoile minime și pentru a cărui însusire unii feudali nu dispuneau de forțe și „drepturi” suficiente.

Monarhia feudală n'a fost niciodată numai o armă politică, numai „comitetul executiv” al clasei feudale dominante. Ea însăși era feudală.

La început, regele primea veniturile numai depe propriile sale domenii. Depe celelalte teritorii el a început să perceapă impozite, adică un fel de suprarență feudală, pentru singurul motiv că în dezvoltarea societății feudale s'a ajuns la un moment dat că feudații nu mai puteau lua populației muncitoare întregul produs de ei, și anume, atunci când superioritatea în luptă a început să incline de partea producătorilor nemijlociți.

De fapt, aceasta a fost o adevărată victorie a poporului asupra exploatatorilor. Chiar dacă feudații primeau ca și mai înainte rentele și dările tradiționale, ei nu mai îndrăneau, dat fiind noul raport de forțe, să iasă din cadrul cutumei și să-și însușească roadele productivității mărite a muncii țăranilor și meseriașilor. Adeseori, ei nu reușeau să mențină nici vechile cutume. Dreptul iobăgist s'a prăbușit sub presiunea crescândă de jos. Noul raport de forțe dintre clase s'a vădit în creșterea și întărirea rândurilor țăranilor liberi și a orășenilor liberi de pe teritoriile seniorilor feudali. Iar rezultatul economic al noului raport de forțe dintre clase a fost tocmai un oarecare „prisos” în productivitatea totală a economiei naționale, de care feudații nu puteau să-i deposedeze pe țărani și orășeni, deși aceasta era de fapt o rentă feudală, adică prisosul peste nivelul produsului total necesar în țară. A nu deposeda pe țărani și orășeni de acest surplus însemna, de fapt, pentru lumea feudală, o înfrângere în lupta pentru plusprodus. Dimpotrivă, deposedarea însemna, odată cu reprimarea adversarului, curmarea ofensivei, restabilirea unui echilibru de forțe în care producătorii nemijlociți trebuie să se mulțumească cu produsul necesar. O asemenea reprimare a ciadelor muncitoare prin deposedarea lor și, odată cu aceasta, deposedarea prin reprimarea lor, a fost apariția și dezvoltarea monarhiei centralizate, cu sistemul ei de impozite, cu amenzile judiciare și cu celelalte izvoare ale veniturilor regale. Impozitele sunt aceeași rentă feudală centralizată care înghite „prisosul” rămas neînsușit de feudații locali.

Se înțelege că aspectul politic exterior al istoriei oricărei monarhii medievale, pe cale de a se centraliza, îl formau „socotelile” complicate cu clasa feudaților (deoarece problema drepturilor de prioritate asupra exploatării devine foarte complicată), precum și cu orașele, cari sunt principalele centre de bogăție „liberă”, adică supusă deposedării. Însă nu acest aspect ne interesează în mod special.

Esențialul este că statul feudal se întărește datorită impozitelor stoarse dela popor, și stoarce impozite datorită faptului că se întărește. Dezvoltarea pieții naționale, așa cum s'a spus mai sus, numai indirect, prin transformarea și lărgirea luptei de clasă, duce la formarea statului centralizat, în schimb statul centralizat pune direct mâna pe această piață. El introduce moneda unică și ia diferite măsuri financiare și economice, nu pentru a favoriza în mod dezinteresat dezvoltarea pieții naționale, ci pentru ca să poată stoarce mai mult. Cu cât statul feudal este mai centralizat și mai puternic, cu atât partea de produse pe care o poate lua dela producătorii nemijlociți sub formă de impozite, adică sub formă de rentă feudală centralizată, este mai mare.

Statul absolutist, bazându-se pe violență ca atare, pe constrângerea neeconomică pură, pune mâna pe o mare parte din venitul național, din munca și sudoarea poporului, cheltuită în speranța permanentă de a ieși din sărăcie. Tocmai aceste impozite dau posibilitatea statului absolutist să fie puternic și să folosească violența.

Plata impozitelor feudale arată supunerea poporului în fața unei

forțe materiale superioare. Se înțelege că poporul a încercat să se împotrivescă, așa cum s'a împotrivit și diferiților feudali. Nu există nimic mai contradictoriu decât faptul că statul feudal, fiind un organ de reprimare a poporului, prin cererile sale de impozite și biruri atâta împotrivirea revoluționară a poporului și în acelaș timp tot el trebuia să o reprime. Este aceeași situație ca la începutul evului mediu, când moșierul-suzeran exploata pe țărani săi și tot el reprima împotrivirea lor.

Statul, care s'a ridicat deasupra clasei feudale ca un aparat de reprimare și încătușare a maselor, a folosit această situație a sa pentru a desvolta o nouă formă de exploatare. În societatea feudală, spre deosebire de cea capitalistă, aceste două forme nu pot fi complect despărțite: cine exploatează și reprimă, iar cine reprimă și exploatează.

Astfel, desvoltarea diferitelor forme ale împotrivirii țăranilor față de exploatarea feudală a dus la desvoltarea diferitelor laturi, funcțiuni și însușiri ale statului feudal. Fără îndoială că pe această bază metodologică putem face o analiză științifică amănunțită a evoluției oricărui stat medieval concret.

Știm că formarea elementelor potențiale ale națiunii constituia un fel de bilanț, rezultatul istoric general al tuturor formelor și căilor de luptă antifeudală a țăranilor. Națiunea este prin natura ei un fenomen antifeudal. Clasa dominantă a societății feudale are, dimpotrivă, trăsături antinaționale: pe deoparte, separatismul local, autonomismul, de altă parte, cosmopolitismul. Statul feudal are și el deci două tendințe fundamentale: una care corespunde limitării locale — statul-moșie sau principatul mic, cealaltă, tendința spre un „imperiu“ al întregii Europe, al tuturor creștinilor, „o monarhie universală“. Evoluția statului feudal o formează prăbușirea treptată a ambelor tendințe inițiale din cauza formării elementelor națiunii în sânul poporului. Statele mici au fost silite să se „asocieze“ în state mai mari. Pretendenții la puterea „universală“ s'au lovit de rezistență: sau „imperiumul“ i se opunea „republica“ (antiteză antică), sau în diferite părți ale Europei se găseau în acelaș timp și „monarhi universali“, cari din cauza imposibilității de a realiza „universalitatea“ s'au transformat vrând-nevrând în simpli „monarhi“ ai acelei țări. Din punct de vedere genetic, fiecare din regatele europene medievale este un stat universal „roman“, „al tuturor creștinilor“, care nu a putut să se consolideze și a fost silit să se mărginească cu granițe mai modeste, după cum se părea, numai din cauza rezistenței rivalilor din afară. Statul feudal a rămas credincios sie însuși, tendința spre universalitate renăștea mereu cu aceeași perseverență istorică ca și tendința separatistă; dar creșterea luptei țăranilor a învins aceste două tendințe feudale și trecând prin toate peripețiile istoriei politice, a silit statul feudal să se adapteze la adversarul său și, în general, să se transforme într'o monarhie națională, într'un stat național.

Tendințele „universale“, „romane“, precum și tendințele separatiste s'au păstrat în cel mai înalt grad și au pus o pecete foarte adâncă asupra vieții politice a acelor țări în cari lupta țăranilor era slăbită din cauza posibilităților mai mari de migrațiune a țăranilor în regiunile vecine. Deci acolo unde mai târziu a avut loc trecerea dela formele inferioare ale luptei țăranilor la răscoală. Acest lucru se petrece în Germania habsburgică a sfântului imperiu roman, în parte în Spania Habsburgilor, în Polonia, etc.

Prin urmare, puterea de stat feudală lua forme mai desvoltate când lupta țăranilor împotriva feudalismului, făcea pe o treaptă mai înaltă.

Dar câte iluzii a produs puterea regală, atât la contemporani, cât şi la istorici ! De fapt, purtătorul progresului, deci şi al tendinţei de uni-re, era adversarul ei principal: poporul muncitor exploatat. Puterea regală era progresistă, dar numai în măsura în care logica luptei o silea, ca părăsind pretenţiile feudale, învechite, proprii şi străine, să meargă înainte, să nu rămână în urma dezvoltării adversarului ei. Ea era progresistă în sensul în care luna luminează, reflectând lumina soarelui. În articolul citat mai sus, N. G. Cernişevski a expus cu o deosebită claritate toată absurditatea părerii după care regii francezi ar fi „strâns” şi „unit” Franţa. Regii Franţei, în decursul veacurilor, spune el, „au dus tot felul de războaie, fără a lua în consideraţie dacă aceste războaie sunt folositoare sau nu pentru unitatea naţională. Expediţiile în Burgundia. în Bretonia au avut loc în virtutea aceluiaş principiu ca şi campaniile lui Carol al VIII-lea în Italia sau ale lui Ludovic al XIV-lea în Germania ; diferenţa nu era în idee, ci numai în faptul că unele războaie se terminau cu succes, iar altele nu. Totuşi, trebuie să i se mulţumească cuiva pentru faptul că din ducate, comitate şi principate fărâmiţate s'a format o singură Franţă. Pentru a şti cui trebuie să i se mulţumească pentru aceasta, e de ajuns să se pună problema de ce Champagne a rămas sub dominaţia regilor francezi, iar Italia, cucerită de câteva ori de francezi, se rupea mereu de statul francez. Răspunsul este clar : Champagne era locuită de francezi cari năzuiau să formeze un singur stat împreună cu ceilalţi francezi, pe când în Italia trăiau italieni, cari nu voiau să se unească cu francezii. Acum cred că nu e greu să ne dăm seama cărei forţe îi datoresc francezii faptul că s'au unit într'un singur stat”¹⁾

Vom aminti foarte pe scurt funcţiunile politice ale statului feudal cari au decurs direct din esenţa lui fundamentală.

În primul rând, sarcina izolării ţărănimii, care era forţa antifeudală principală, de toţi aliaţii ei posibili sau de tovarăşii ei de drum temporari. E mult mai uşor să oprimi şi să încetuzezi ţărănimea, dacă ea acţionează fără sprijinul şi fără conducerea oraşelor, sau fără sprijinul anumitor fracţiuni ale clerului sau ale clasei feudale. Politica puterii regale faţă de burghezie, relaţiile ei reciproce cu aristocraţia Frondei şi cu biserica, într'un cuvânt tot cecece de mult se părea istoricilor medievali că ar fi constituit preocuparea politică principală a puterii regale, nu este în fond decât rezolvarea unei sarcini secundare: aceea de a întări izolarea acestor forţe sociale de adversarul ei principal: ţărănimea.

Se înţelege că istoricii trebuie să se ocupe mult şi de aceste aspecte ale istoriei statului feudal. Dar ele pot fi înţelese cu adevărat numai după ce a fost înţeles lucrul principal, fundamental. De aceea, adesea puterea regală era atât de generoasă cu aristocraţia rebeli, pentru a nu participa cumva la războiul poporului.

Puterea regală proteja burghezia, căuta să se apropie, îi acorda privilegiile şi avantajile regimului feudal, în primul rând pentru a rupe această pătură socială, din ce în ce mai influentă, de o alianţă posibilă cu ţărănimea. Formarea unei asemenea alianţe era cu atât mai periculoasă cu cât se maturiza burghezia, iar statul feudal făcea totul pentru a preîntâmpina această alianţă. Oricât de complicată ar fi fost politica mottarhiei nobiliare în privinta burghezilor care se ridicau, ea s'a dezvoltat totuşi pe această bază. Burghezia însăşi nu era o forţă politică

1) N. G. Cernişevski, Op. cit. pag. 486.

periculoasă, ci numai un conducător posibil al adevăratei forțe, ținute deocamdată în frâu.

Engels este autorul minunatelor cuvinte : „In politică, numai două forțe au o importanță hotărâtoare: forța organizată a statului, armata, și forța neorganizată, elementară, a maselor populare”¹⁾.

Iată de ce relațiile statului feudal cu burghezia, cu aristocrația feudală, cu clerul trebuie privite ca probleme secundare față de sarcina politică principală a acestui stat. Aceste pături și clase puteau într-o anumită măsură să dea forței elementare a maselor populare organizarea care-i lipsea.

In lumina acestor cuvinte ale lui Engels trebuie să considerăm și problema secundară, dar totuși importantă, a independenței relative a statului feudal și a forței lui organizate față de clasa dominantă. Cu cât contradicțiile de clasă devin mai ascuțite în societatea feudală, cu atât gradul independenței relative a statului feudal și a forței lui organizate este mai mare față de clasa dominantă. Cu cât contradicțiile de clasă devin mai ascuțite în societatea feudală, cu atât gradul acestei independențe relative este mai mare.

In al doilea rând, statul feudal trebuia să știe să manevreze cu multă pricepere țărâniimea : să o scindeze, punând față în față diferitele ei pături, să facă uneori concesii și reforme, mai ales atunci când țărâniimea era în alianță cu anumite clase și grupe asuprite.

In sfârșit, trebuie să ne oprim și asupra felului cum statul feudal a atras de partea sa o parte din forțele adversarului lui principal. Fără a lămuri această latură a problemei, analiza făcută de noi asupra esenței statului feudal ar fi incompletă și deci greșită.

Am văzut că țărâniia, fie prin numărul, fie prin priceperea lor, ajungeau mereu din urmă forța opusă lor. Exemplul arcașilor englezi, al lăncierilor elvețieni sau la landsknechtilor germani ne arată că ei o întreceau chiar în ce privește armamentul. De fapt, este imposibil să ne închipuim că o minoritate infimă de exploatare să țină sub ascultarea sa numai prin violență 90% din populația care năzuia spre luptă. Acest lucru este de neconceput pentru un timp mai îndelungat. O asemenea majoritate este întotdeauna fizicește mai puternică decât minoritatea, oricâte avantagii temporare în ce privește armamentul, tactica, organizarea, finanțele, etc. ar avea această minoritate. Rolul violenței a fost foarte mare, dar el nu ne dă încă răspunsul complet la problema sociologică pe care am pus-o mai sus.

Forța împotrivirii țărâniilor putea fi micșorată pentru un termen mai lung numai printr'un regres al întregii economii feudale (așa cum s'a întâmplat câva timp în Germania). In caz contrar, relațiile de producție feudale generau mereu necesitatea împotrivirii. Prin urmare deoarece în istorie superioritatea forțelor materiale rămânea întotdeauna de partea minorității exploatare, înseamnă că numai o parte a țărâniimii și nu întreaga ei forță era împotriva exploatării.

Intr'adevăr, o parte a acestei forțe potențiale totale a rezistenței țărâniilor nu acționa împotriva statului, ci forma o parte din propria sa forță.

Acest lucru reiese înainte de toate din funcțiunea politică externă a statului.

1) K. Marx și F. Engels. Opere, vol. XVI, part. I, pag. 475-476, ed. IUSA.

Ştim că forţa materială de care dispunea statul în cea mai mare parte nu se folosea direct împotriva supuşilor lui, ci servea numai ca o ameninţare, ultima ratio, o rezervă în caz de nevoie; prin urmare, această forţă era, practic, mai mult inactivă. Desigur, în acest timp ea putea fi întrebuintată într'o altă funcţiune, în afara funcţiunii sale fundamentale. Ea putea fi întrebuintată pentru prădarea ţăranilor vecini. Aşa au şi făcut cavalerii în epoca târâmişării feudale. Ei atacau satele vecinului. Vecinul opunea rezistenţă. Dar şi populaţia acestui sat opunea şi ea rezistenţă. Oare nu le era egal care dintre cavaleri îi deposedează de produsul lor? Nu. Forţa împotrivirii ţărăneşti, asemeni forţei resortului, creşte pe măsură ce ameninţarea de deposedare se apropie de nucleul inviolabil al gospodăriei ţărăneşti. Propriul lui cavaler îi ia plusprodusul, cavalerul străin îi ia produsul necesar. E clar că în cele două cazuri coeficientul de împotrivire este diferit. Rezistenţa opusă de ţărani seniorului vecin se adaugă la rezistenţa opusă de propriul lor senior. Şi deoarece atacurile nu erau o raritate, ci întâmplări curente în viaţa feudală şi oricât s'ar fi străduit să le limiteze însuşi legislaţia clasei dominante, ţăranii s'au dovedit a fi participanţi la întărirea castelului şi, în general, la mărirea puterii propriului lor exploator; într'o anumită măsură, el contribuia prin aceasta la organizarea împotrivirii ţăranilor.

Aşadar, însăşi preponderanţa forţelor de partea feudalului, fără de care era imposibilă dominaţia lui permanentă asupra ţăranilor, a dat naştere în mod necesar războaielor dintre feudali. Mai târziu, ele s'au transformat în războaie între asociaţii întregi de feudali şi, în sfârşit, în războaie între monarhiile feudale. Cu cât mergem mai departe, cu atât vedem că nu mai acţionează simpla tendinţă de a prăda, ci şi tendinţa de mărire a domeniului, adică torţa. Odată apărută măsurarea forţelor cu statele vecine, s'a mers mai departe pe drumul unei logici inflexibile. Au intrat în acţiune legile complicate ale echilibrului internaţional şi coaliţiile de state, cari la rândul lor, au exercitat o influenţă asupra raportului de forţe dintre clasele din ţară, şi cari au necesitat coalizarea forţelor, atunci când reprimarea împotrivirii ţăranilor prin violenţă în cadrul statului a devenit imposibilă.

În evul mediu, agresiunea externă (ca şi războaiele-interne feudale) se manifesta de obicei în momentele când în interiorul ţării, feudalii ajungeau la o superioritate vădită a forţelor asupra ţărănimii. Imediat ce păşea pe arena politică, agresiunea externă ca şi războaiele interne feudale acestea luau asemenea proporţii încât slăbeau statul şi prin favoriza izbucnirea răscoalei ţărăneşti. Totuşi, reprimarea împotrivirii ţărăneşti era funcţiunea principală şi a rămas întotdeauna funcţiunea principală a statului feudal, iar lupta externă era o funcţiune secundară şi derivată. Această lege este formulată precis de I. V. Stalin : „Două funcţiuni fundamentale caracterizează activitatea statului: funcţiunea internă (principală) — de a ţine în frâu majoritatea exploatată; şi funcţiunea externă (secundară) — de a lărgi teritoriul clasei sale dominante pe seama teritoriului altor state, sau de a apăra teritoriul statului său de atacurile altor state. Aşa a fost în orânduirea sclavagistă şi feudală”¹⁾.

Dar funcţiunea de a apăra ţara de atacurile din afară, această funcţiune „secundară”, derivată a statului feudal, a slăbit uneori, după cum am văzut, forţa împotrivirii majorităţii exploatate şi a mărit forţa sta-

1) I. V. Stalin, Problemele leninismului, ed. 11, pag. 604, ed. P.M.R., pag. 951

tului. Cu alte cuvinte forța totală a împotrivirii țăranilor a fost oarecum micșorată prin această împrejurare. Țăranul medieval vedea în statul „său“ ba un dușman de nesuportat și visa la năvălirea normanilor, sarașinilor, mongolilor, turcilor, sau oricăror alți barbari, cari să-i fi putut da forța ce îi lipsea, pentru a răsturna pe acest dușman, sau vedea în stat un „apărător“, atunci când realitatea îl aducea în contact cu grozăviile năvălirilor. Atunci el era gata să adauge propria sa forță la forța statului. În momentul când au devenit cuceritori ai unor pământuri străine, nobilii din Europa Apuseană, nu s'au mai purtat ca feudali. Ei au decăzut dintr'odată până la nivelul stăpânitorilor de sclavi și al tâlharilor. Gospodăria țărănească era distrusă până la temelie, așa că noul ciclu economic devenea imposibil. O mulțime de oameni erau luați prizonieri. Nu trebuie să uităm că în decursul întregului ev mediu, țărani prizonieri erau vânduți pe piețele răsăritene ca robi.

De fapt, în momentul cuceririi, forța împotrivirii țărănești înceta de a mai juca rolul unui regulator al relațiilor sociale și era natural ca acestea din urmă să decadă la nivelul prefeudal. Din această cauză, aceeași necesitate economică elementară care îi silea pe țărani să se împotrivească pretențiilor exagerate ale feudalilor la averea și la munca lor, i-a forțat să susțină statul feudal împotriva răului mai mare, cucerirea.

Mai departe, statul feudal a putut juca rolul de „apărător“ și în viața internă.

Am prezentat foarte schematic cele trei etape fundamentale din evoluția statului feudal: moșia-stat, principatul feudal (ducatul) și monarhia națională. Într'un anumit sens, putem spune că și în ultima sa etapă statul feudal rămâne alcătuit din aceste trei trepte fundamentale. Desvoltându-se una din alta, adăugându-se una alteia, ele se negau în acelaș timp și erau în contradicție una cu alta. Duci luptând împotriva independenței micilor feudali îi dădeau la o parte pe aceștia și așezau în loc pe oamenii lor de încredere (de exemplu un vogt), puterea regală, luptând împotriva independenței ducilor (nobilimea, boerimea, magnatii) făcea acelaș lucru dar în acelaș timp căuta sprijinul micilor feudali, al nobilimii, împotriva cărora luptau ducii; adeseori ea întârea jurisdicția moșierilor, puterea lor asupra țăranilor, cu un cuvânt, unele trăsături ale primei etape a vieții de stat feudale.

Forța împotrivirii țărănești a fost atrasă în mod inevitabil în această luptă. În timp ce treapta a doua sau a treia a vieții de stat feudale abia se desvolta, o forță reală era concentrată pe treapta inferioară. Forței trebuia să-i fie opusă o altă forță, iar o asemenea forță reală putea fi găsită în societate numai în împotrivirea țăranilor. Fiecare din aceste trei trepte era, într'o anumită măsură, ispitită să îndrepte forța rezistenței țăranilor împotriva celorlalte trepte. Se înțelege că contradicțiile dintre ele erau cu totul secundare în comparație cu antagonismul comun al acestor trepte sociale față de forța rezistenței țărănești. Însă aceste trepte sociale erau hotărâte să folosească măcar o părțică din această forță pentru a-și consolida propria lor poziție. Adeseori, erau împinși spre aceasta de lupta între ele pentru renta feudală. Dacă puterea regală strângea dela țărani o rentă feudală prea mare sub formă de imozite, nobilii, de exemplu în Franța în sec. XVII, nu mai puteau cere prestațiile seniorale și-și asumau rolul de „apărători“ față de agenții fiseului regal, luau chiar partea țăranilor în răscoalele lor împotriva impozitelor

Dar mult mai important este rolul de „apărător” al ţăranilor asumat de puterea regală, deşi el este foarte exagerat de istoricii burghezi cari susţin că monarhia s'ar situa „deasupra claselor”.

Trebue să distingem două lucruri diferite: prin esenţa sa, puterea regală este organul violenţei de clasă concentrată; dar pentru a se putea ridica, pentru a se putea întări şi înfrânge piedicele cari îi stau în cale, nu-i ajunge simpatia acelei părţi din clasa dominantă, care în acel moment simte nevoie de ea. Ea trebue să înfrângă rezistenţa celorlalţi feudali, în special a marilor feudali, cu ajutorul singurei forţe reale care mai există în societate, forţa rezistenţei pe care o opun feudalismului, ţăranii şi orăşenii. Şi ea face această manevră. Va trece o perioadă mai lungă sau mai scurtă până ce se va consolida şi îşi va arăta gharele. Atâta timp cât este în ascensiune, ea este ca Ianus cu două feţe. Chemată să devină centrul reprimării tuturor elementelor revoluţionare cari luptă împotriva feudalismului, ea devine temporar centrul de atracţie al lor. După cuvintele lui Engels, „toate elementele revoluţionare cari se formau dedesubtul crustei feudale aveau în aceeaşi măsură nevoie de regalitate pe cât avea aceasta de ele”¹⁾.

Aceasta este însă numai dialectica dezvoltării. Forţa regală a câştigat autoritate în ochii maselor populare, deoarece ea a declarat război organelor de aspirare cari existau realmente, adică formaţiunilor de stat feudale mai mici — ducatulor, principatelor. Poporul avea dreptate să considere că duşmanul duşmanului său îi este prieten. Din această cauză, pentru că regalitatea însăşi era încă slabă, pentru că forţa materială nu se găsea încă în mâinile ei, pentru că regalitatea era încă departe, iar asupra ei direct era aproape, ea putea atrage speranţele tuturor acelor cari simţeau povara violenţei feudale.

Cu alte cuvinte, forţa regală care apărea, avea autoritate în măsura în care atrăgea o anumită parte a forţelor de împotrivire a poporului faţă de exploatarea feudală. Într-o anumită măsură, ea încuraja chiar această împotrivire. Totuşi, această încurajare era în acelaş timp şi o încătuşare. Puterea regală împreună cu forţele rezistenţei poporului zdrobea pe anumiţi exponenţi concreţi ai violenţei feudale, distrugând pluralitatea puterilor existente. Dar roadele victoriei, forţa duşmanilor învinşi ea şi-o însuşa şi o folosea, în ultimă analiză, numai pentru a apăra feudalismul. Fără această scindare a forţelor împotrivirii poporului; din care o parte acţiona în mod obiectiv împotriva celeilalte părţi, nu ar fi fost posibilă dezvoltarea monarhiei feudale ca organ al violenţei.

Puterea regală nu a fost la început o forţă prin sine însăşi şi de aceea a putut să se ridice numai manevrând între cele două forţe materiale ale societăţii antagoniste feudale, şi numai folosindu-le pe amândouă. Dar în măsura în care monarhia folosea simpatia poporului şi apărea ca antifeudală, ea era periculoasă în ochii clasei dominante. Soluţia în această contradicţie este aşa numita „monarhie moderată”: ea era, în realitate, o îngrădire a monarhiei de către clasa feudală dominantă şi în acelaş timp era o „lipsă de libertate” aparentă a monarhiei, care a făcut ca aceasta să-şi păstreze un prestigiu în ochii maselor populare, chiar atunci când a acţionat împotriva lor. De aici şi lupta crâncenă a ţărănimii pentru a participa în organele reprezentative ale stărilor.

1) K. Marx şi Fr. Engels, Opere, vol. XVI, partea I-a, pag. 445; vezi şi Fr. Engels „Decaderea feudalismului şi ridicarea burgheziei”, ed. PCR, 1945, pag. 11.

Figura regelui, destul de abstractă și de îndepărtată, căpăta uneori în conștiința poporului aproape trăsăturile unui conducător al răscoalelor țărănești. Însăși ideea unicității lui, spre deosebire de pluralitatea puterilor existente în mod real, era reprezentată ca o antiteză principială a realității. Prin natura ei, răscoala cere supunere față de o conducere unică. Aberația era atât de mare, încât, lovindu-se în sfârșit de realitatea dureroasă, făcând cunoștință cu forța monarhiei ca o forță dușmană lor, țărani credeau că se răscoală pentru rege înconjurat de dușmani, că regele este de partea acelor răsculași sau, în sfârșit, că regele a fost înlocuit iar conducătorul lor este adevăratul rege (uzurpatorii).

Astfel, ne-am apropiat mult de rezolvarea problemei puse. Violența minorității asupra majorității covârșitoare se pare că a fost posibilă în societatea feudală pentru că însăși forța majorității era scindată. Nu numai iluziile subiective, dar și necesitatea obiectivă au silit pe țărani să îndrepte o parte din potențialul lor de rezistență spre susținerea statului feudal, deși prin esența lui cea mai profundă, acesta era organul violenței exercitate împotriva lor.

Totuși, problema nu este încă rezolvată. Nici apărarea de dușmanii din exterior, nici apărarea față de celelalte puteri feudale, nu au putut să atragă de partea statului o parte prea mare din acest potențial de rezistență. În acest caz contrar, am admite că monarhia medievală a fost de fapt o monarhie țărănească sau cel puțin un stat situat deasupra claselor. Nu, cea mai mare parte a potențialului de rezistență a țăranilor a rămas în lașărul opus.

Pentru a rezolva complet problema, ar trebui să arătăm acum că această parte a forțelor de împotrivire a țăranilor era scindată și paralizată parțial de o altă influență, — religia.

Dar examinarea acestei probleme trebuie făcută într'un articol deosebit.

CU PRIVIRE LA SITUAȚIA ACTUALĂ A ȘTIINȚEI ARHEOLOGICE ÎN R.P.R.

La baza arheologiei românești din trecut stătea o concepție idealistă, anti-științifică. Tendințele sale generale erau în strânsă legătură cu istoriografia burgheză apuseană. În opera unor arheologi — ca V. Pârvan și Ioan Andrieșescu — operă care încă nu a fost valorificată în mod critic, se întâlnesc adeseori unele idei progresiste, ambiți punând accentul pe studiul populației băștinașe și pe continuitatea de viață a acesteia. Negarea și neputința înțelegerii esenței formațiunilor social-economice ca o totalitate de anumite relații de producție, în desvoltarea lor istorică progresivă, a fost unul din viciile principale ale arheologiei românești din trecut și în general al întregii științe istorice burgheze.

Lipsa unei concepții cu adevărat științifice a făcut ca problema băștinașilor din opera arheologilor să nu-și găsească o rezolvare justă. Materialele arheologice au servit pentru fondarea unor teorii false, al căror scop era de a dovedi, de pildă, timpuria „occidentalizare” a regiunilor noastre, sau de a proslăvi calitățile „superioare” ale Geto-Dacilor ori rolul „civilizator” și „pacificator” al Romanilor, care, în realitate, înrobiseră populația băștinașă din Dacia. Izvorul arheologic nu era studiat ca izvor istoric, cu scopul de a cunoaște procesul desvoltării societății omenești, care îi dăduse naștere, ci ca un fenomen izolat, rupt de mediul social.

Teoria reacționară a școlii istorico-culturale vieneze referitoare la cercurile de cultură din epocile sălbătăciei și barbariei, precum și teoria „invazionistă” folosită în explicarea apariției unor noi culturi, au avut o largă circulație în studiile istorico-arheologice dela noi. Lipsa de interpretare științifică a datelor arheologice decurgea din aceeași lipsă a unei concepții științifice a istoriografiei românești.

Deasemeni și activitatea pe teren din trecut se caracterizează prin aceeași totală desorientare metodologică. Fiecare cercetător urmărirea problemele după preferințele sale, fie regionale, fie profesionale, întreprinzând săpături arheologice cu totul izolat de restul cercetătorilor. Nu exista niciun for superior de coordonare a activității științifice, teoretice și practice. Și chiar atunci când se încerca o atare coordonare, ea nu era cu putință, fiindcă metoda individualistă de lucru triumfa.

Rezultatele săpăturilor arheologice rămâneau multă vreme necunoscute sau, în multe cazuri, ele au început abia recent să fie publicate. În felul acesta, istoria veche a patriei noastre a fost lipsită de una dintre bazele documentare cele mai importante, prin care ea ar fi putut

progresă. Studiile pur descriptive și tipologice țineau și ele pe loc dezvoltarea științei istorico-arheologice. Nu se ține seama că metoda tipologică este o metodă auxiliară în arheologie și că descrierea obiectelor și observațiilor din timpul săpăturilor trebuie să ne ajute în primul rând la formularea concluziilor și la întărirea concepției istorice, care trebuie să stea la baza arheologiei. Preocupările cercetătorilor de atunci tindeau doar la catalogarea materialului, la încadrarea lui cronologică și stilistică, în timp ce conținutul social-economic al culturilor le rămânea complet străin. Asemănările dintre culturi erau explicate prin schimburi sau amestecuri mecanice. Arheologii și istoricii noștri nu căutau să desprindă din numeroasele izvoare arheologice legile și particularitățile concrete ale dezvoltării societății omenești de pe teritoriul patriei noastre.

Majoritatea lucrărilor se tipăreau în limba franceză, germană, italiană sau engleză. O atare poziție cosmopolită avea drept scop să împiedice clasa muncitoare de a cunoaște trecutul societății omenești de pe teritoriul țării noastre și de a-și ridica nivelul cunoștințelor. Aplicarea unei exagerate tehnicității urmărea același scop, închizând arheologia într'un cerc de specialiști, din ce în ce mai restrâns. Masele largi populare nu aveau deci posibilitatea de a cunoaște rezultatele muncii arheologice dela noi.

Regimul politic din trecut, ostil preocupărilor științifice în general, nu a acordat mijloace materiale activității arheologice. Puținele subvenții pe care le dădeau guvernele burghezo-moșierești se dădeau numai anumitor persoane, care aveau legături cu forurile conducătoare ale vremii. Lipsa de fonduri masive și susținute a dus la frânarea dezvoltării științei arheologice românești.

Ca o consecință a stărilor menționate mai sus, se înțelege că istoria veche a patriei noastre prezenta greșeli și lacune considerabile. Multe probleme n'au putut fi puse, iar altele au fost încurcate și mai mult, din cauza ideilor pseudo-științifice ale arheologiei burgheze, incapabilă să le rezolve. De pildă, în ceea ce privește comuna primitivă nu s'a urmărit dezvoltarea neîntreruptă a populației băștinașă din epoca sălbăticiilor și a barbariei până în pragul civilizației, ținându-se seama de legile interne de dezvoltare. În vechea istoriografie românească nu s'a pus niciodată problema sclavagismului la Geto-Daci și nu s'a rezolvat în mod științific nici problema formațiunilor statale geto-dace. Arheologii și istoricii noștri au privit așa numitul „imperiu“ condus de Burebista de pe o poziție idealistă și modernizantă a istoriei.

Nu s'a cercetat rolul jucat de Slavi în procesul de feudalizare pe teritoriul R.P.R. și de formare a poporului și a limbii române. Problema Slavilor constituia o preocupare aproape exclusivă a lingviștilor și în mică măsură a istoricilor. Nu se poate însă trece sub tăcere rolul pe care trebuie să-l joace arheologia în rezolvarea acestei probleme. În strânsă colaborare cu lingvistica, etnografia, antropologia, etc. La baza ideilor istoricilor și arheologilor noștri din trecut referitoare la originea poporului român stătea doctrina antiștiințifică a deosebirilor biologice-rasiale ale formațiunilor etnice. Se știe însă azi că în problema etno-genezei, singura concepție științifică este concepția marxist-leninist-stalinistă asupra originii popoarelor.

Cu totul altfel stau lucrurile în prezent. Faptul că țara noastră a

pășit pe calea construirii socialismului și aplicarea consecvența a hotărârii plenarei C.C. al Partidului Muncitoresc Român din Decembrie 1948, privitoare la stimularea activității științifice, literare și artistice, au creat și științei istorico-arheologice dela noi condiții prielnice, cu largi perspective de dezvoltare și înflorire. Datorită transformărilor revoluționare petrecute în țara noastră, arheologia românească a fost fundamental restructurată. La baza ei a fost așezată o concepție cu adevărat științifică, cea marxist-leninistă. Metoda materialismului istoric ajută pe arheologii români să interpreteze just fenomenele arheologice, să descifreze în ele conținutul lor social-economic și să descopere procesul istoric al dezvoltării societății omenești. Din 1949 arheologia a devenit un element important al revoluției culturale din patria noastră. Din inițiativa și sub conducerea P.M.R., săpăturile arheologice din ultimii doi ani au fost planificate pe baza problemelor mari privitoare la istoria veche a țării noastre. Șantierele arheologice au fost fixate potrivit principiului de a acoperi întreg teritoriul RPR și de a da importanța cuvenită unor provincii intenționat neglijate în trecut, cum a fost, de pildă, Moldova.

Munca pe teren s'a desfășurat în colectiv, o metodă aproape total necunoscută în trecut la noi. Intreaga activitate, teoretică și practică, este coordonată și controlată de către Academia Republicii Populare Române prin secția de Istorie și Filosofie. Regimul nostru de democrație populară a pus la dispoziția cercetărilor arheologice mijloace materiale, care permit ca săpăturile odată începute să fie duse până la capăt, prin epuizarea materialului propus.

Schimbul de experiență dintre diferitele șantiere și cunoașterea tehnicii și realizărilor obținute de arheologia sovietică ajută în mod esențial pe arheologii din R.P.R. să aplice în activitatea lor pe teren metoda cea mai avansată de lucru. Clasele dominante din trecut au făcut totul pentru a împiedica arheologia românească să cunoască realizările științei inovatoare sovietice, a cărei bogată experiență e pentru noi un prețios îndreptar.

Rezultatele săpăturilor arheologice sunt valorificate imediat după terminarea campaniei de cercetări, fie prin organizarea anuală a expozițiilor arheologice, fie prin publicarea rapoartelor sumare în revista *Studii și cercetări de istorie veche* sau prin monografii. În felul acesta, în timpul cel mai scurt, rezultatele săpăturilor vin să contribuie la educarea maselor largi muncitoare și la îmbogățirea cunoașterii istoriei vechi a patriei noastre.

O grijă deosebită arată regimul nostru pentru ridicarea de noi cadre științifice. În campania de săpături din 1949 și 1950 a participat un număr însemnat de studenți dela facultățile de istorie din țară, care, sub conducerea cadrelor deja formate, au avut ocazia să se orienteze just în practica lucrului și să-și ridice nivelul profesional. Munca în colectiv contribuie în chip pozitiv la ridicarea noilor cadre, care va permite și o lărgire a tematicii cercetărilor arheologice. În Planul Cincinal se prevede o participare și mai mare a studenților noștri practicanți și chiar a studenților cari se vor dedica învățământului.

Arheologia românească a pornit pe un drum nou. Ea are încă de luptat cu multe lipsuri. Dar aplicarea consecventă a marxism-leninismului și îndrumările permanente date de Partid pentru ridicarea nivelului teoretic în cercetarea științifică a arheologiei vor ajuta

pe arheologii români în lupta lor pentru îndepărtarea lipsurilor și înfrângerea rămășițelor mentalității burgheze din trecut.

*

Lucrarile arheologice pe teren-recunoașteri, sondajii și săpături — programate și executate în cursul campaniilor 1949 și 1950, au îmbrățișat o serie de probleme cardinale ale istoriei vechi a patriei noastre. Cercetarea acestor probleme urmărea să lumineze unele epoci și perioade mai puțin cunoscute sau obscure din viața societăților omenești, care au trăit în aceste regiuni în antichitate și să desprindă modul în care legile de dezvoltare a societăților omenești s'au manifestat concret în cazurile analizate. Pentru fiecare orânduire social-economică din istoria veche a patriei noastre, și pentru fiecare epocă în parte s'au ales obiective, a căror cercetare permitea o adâncire a cunoașterii istoriei vremii respective. Ca orientare generală, s'a pus accentul pe urmărirea dezvoltării continue a vieții în antichitate și a rolului primordial jucat în această dezvoltare de populația băștinașă.

Cercetările care au constituit obiectivele campaniilor arheologice din 1949 și 1950, au avut drept scop pe de altă parte, să creeze bazele unei planificări bine studiate și just orientate a activității arheologice în cursul primului Plan Cincinal al R.P.R.

Problemele de caracter mai larg avute în vedere în 1949 și 1950 au fost în principal următoarele :

1. Pentru a se căpăta o cunoaștere mai completă, mai precisă și mai justă, a *epocii barbariei* din orânduirea comunei primitive de pe teritoriul RPR, s'au executat săpături, sondajii și recunoașteri în așezări și cimitire din epoca pietrei șlefuite (neolitică), a bronzului și a fierului în toate provinciile țării, cu excepția Dobrogei (unde ele au fost între timp planificate pentru perioada 1951-1955).

2. Epoca de descompunere a orânduiri comunei primitive și a apariției primelor începuturi ale societății pe clase, sclavagiste, pe teritoriul patriei noastre, epocă în care se cuprindea și perioada geto-dacică și înjgheburile primelor formațiuni statale ale Geților și Dacilor, a fost cercetată prin săpături în mai multe așezări importante din cea de a doua epocă a fierului, atât în Moldova, cât și în Muntenia și Transilvania. În această din urmă provincie, accentul a căzut în principal pe marele complex de așezări dacice din munții Orăștiei.

3. Rolul formațiunilor sclavagiste străine, reprezentate prin coloniile grecești întemelte pe țărmul de Vest al Mării Negre, în procesul de descompunere al comunei primitive băștinașe, a fost studiat prin săpăturile executate în orașele-state dela Callatis (Mangalia) și mai ales Histria.

4. O serie de săpături, sondajii și recunoașteri efectuate în Moldova și Transilvania, au avut drept scop să urmărească problemele legate de viața populației băștinașe, subjugate și libere, din timpul cotropirii romane și după eliberare, până la apariția primelor elemente de viață feudală.

5. Insfârșit, lucrările șantierului dela Garvăn (Dinogetia), precum și cele ale unui șantier cu raza de activitate în centrul și Răsăritul Transilvaniei au avut drept scop cercetarea elementelor în legătură cu

problema Slavilor pe teritoriul RPR în procesul de formare a poporului român și în condițiile în care s'au dezvoltat formele de viață feudală.

Rezultatele obținute în cursul lucrărilor arheologice din 1949 și 1950 au adus o contribuție concretă la cunoașterea istoriei vechi a patriei noastre. Ele au arătat în primul rând că pe teritoriul RPR s'a dezvoltat timp de mii de ani, înainte de epocile cunoscute prin izvoare scrise, viața unor populații băștinașe, care au permis, în cadrul de timp cercetat, o evoluție dela formele de viață ale orânduirii comunei primitive la relațiile de producție sclavagiste și apoi la cele feudale.

Săpăturile, sondajile și recunoașterile arheologice executate în 1949 și 1950 au scos la iveală observații, fapte și materiale, care ilustrează în mod direct și concret aspectele particulare pe care evoluția umanității le-a avut la noi. Ele nu luminează desigur decât anumite aspecte și anumite momente ale acelei evoluții, valabile în primul rând pentru regiunile mai restrânse, în care au avut loc cercetările. O reconstituire completă, de ansamblu, a vieții populațiilor de pe teritoriul RPR, în epocile amintite, nu se va putea face decât după o cercetare arheologică mai îndelungată și mai cuprinzătoare.

*

Printre rezultatele cu totul noi, și nu dintre cele mai puțin importante, obținute prin cercetările în discuție, sunt de menționat în primul rând cele care au determinat o simțitoare lămurire a *inceputurilor barbariei pe teritoriul RPR*. Epoca aceasta, în care triburile trec, cu ajutorul unor unelte de tip nou, la producerea mijloacelor lor de trai prin cultivarea plantelor și creșterea animalelor domestice, la modul de locuire stabil, sedentar, și la forme dezvoltate ale organizației matriarhale, era cunoscută la noi în țară doar în aspectele evolute ale culturii materiale de tip neolitic. Acest fapt prilejuise nedumeriri cu privire la originile acestui nou fel de viață, deosebit de cel al sălbăticiilor și împinsese spre ipoteze care aminteau transplantarea lui din afară, din alte regiuni, pe teritoriul patriei noastre. S'a dovedit însă, în primul rând, prin sondajile făcute în 1950, pe dealul Fiera, din comuna Cleonov-Dolj, că acest proces are o dezvoltare locală, începând probabil încă din epoca dintre anii 4000—3.000 î.e.n. La Fiera s'a identificat prezența unui trib, care, folosind încă unelte de piatră cioplită de tipul celor moștenite din sălbăticiile începuse să folosească *olăria*, avea o oarecare cunoaștere a cerealelor cultivabile și probabil pe scară redusă unele animale domestice. Aceste descoperiri a căror semnificație va fi cercetată prin noi lucrări programate în Planul Cincinal, arată pe de o parte rădăcinile vechi locale ale barbariei la noi și confirmă pe de altă parte în mod concludent cunoscutele teze ale lui Engels cu privire la treapta inferioară a barbariei.

Etapele în cursul cărora încep să se folosească alături de cele de piatră și primele unelte, arme și podoabe de aramă (corn), așa d'ar începe să se desvolte metalurgia, și când treptat se nasc condițiile care vor determina transformarea gîntei matriarhale în gîntă de tip patriarhal, au fost cercetate în numeroase așezări atât în Moldova de Nord (Glăvănești-Vechi, Corlăteni-Dorohoi), în 1949-1950, Moldova de Mijloc (Hăbășești-Roman, 1949-1950) și de Sud (Stoicani-Covurlui, 1949), cât și

în Muntenia (Sărata-Monteoru-Buzău, 1949-1950), în Oltenia (Rast și Verbicioara-Dolj, 1949-1950) și în Transilvania (Bicsădul Oltului și Letfalău-Trei Scaune 1949-1950, Vărșant-Arad, 1949). De o deosebită importanță sunt rezultatele obținute în Moldova în legătură cu etapele înaintate ale culturii cu ceramică pictată de tip Tripolje-Cucuteni și mai ales cele înregistrate la Hăbășești-Roman. Pentru întâia dată la noi în țară s'a reușit, folosindu-se exemplul și metodele arheologiei sovietice să se desvelească în întregime, în două campanii de săpături intensive, o așezare din etapa Cucuteni A, formată din 42 colibe și apărută de 2 șanțuri. S'a putut astfel studia în amănunte modul de așezare, tehnica de construcție a caselor, baza economică a vieții comunității respective și elementele de suprastructură mai importante dintr'o astfel de așezare din epoca dintre cca. 2500-2000 î.e.n. Darea de seamă completă asupra observațiilor și descoperirilor făcute la Hăbășești, care apare în anul 1951, va reprezenta prima monografie cu privire la o așezare din epoca barbariei realizată la noi în țară.

Lămuriri noi au adus cercetările arheologice din 1949-1950 și cu privire la etapele neoliticului și la trecerea către epoca de bronz până la generalizarea modului păstoresc de viață. Această dezvoltare a putut fi urmărită mai ales prin cercetarea înmormântărilor cu ocră roșu descoperite în movilele funerare în Nordul Moldovei, la Glăvăneștii Vechi și Corlăteni, în Sudul Moldovei, la Stoicani și în Oltenia la Rast și Verbicioara. O însemnătate deosebită are descoperirea în 1949 și cercetarea atentă în 1950 a unei așezări din această epocă la Foltești-Covurlui, așezare strâns legată de cele similare din U.R.S.S., unde ele sunt cunoscute sub numele de Usatovo. Problema atât de obscură până acum a condițiilor în care în cuprinsul treptei mijlocii a barbariei s'a petrecut la noi trecerea la epoca de bronz și la organizarea patriarhală va putea fi înțeleasă mai clar și mai just pe baza acestor noi descoperiri și anume în sensul unui proces intern de transformare a vieții triburilor locale pe baza modificărilor intervenite în modul lor de producție.

În felul acesta au putut deveni mai lesne de înțeles și împrejurările întâlnite prin cercetarea a destul de numeroase așezări și cimitire din epoca de bronz, deci din epoca de după anul 2000 î.e.n., ca de pildă acelea dela Poiana-Tecuci (clar și bogat identificată deabia în 1949-1950), dela Balintestii-Covurlui (1949), Sărata-Monteoru-Buzău (1949-1950), Verbicioara (1949-1950) și Viezuriste-Arad (1949). La Verbicioara s'a putut defini o nouă cultură materială din această epocă, la Monteoru s'a constatat prezența spre sfârșitul epocii, a unei importante construcții „ciclopice” de piatră, care subliniază importanța pe care o capătă munca robilor, iar la Viezuriste s'a identificat și se studiază un tip special de așezare, în care un grup central de locuințe este înconjurat de un cerc de alte locuințe. Este sigur că această dispoziție a locuințelor reflectă o anumită organizare social-economică. Dezvoltarea agriculturii, a metalurgiei, a schimbului și a legăturilor dintre triburi, ca și formele incipiente de organizare patriarhală stabilă, cu primele începuturi de fixare a comunei primitive apar cu suficientă claritate în rezultatele acestor cercetări.

Se poate spune că manifestările locale de viață de pe treapta superioară a barbariei din R.P.R. — care încep după anul 1000 î.e.n. și sunt însoțite de pătrunderile www.dacoromanica.ro nu erau aproape de

loc cunoscute până la noile săpături arheologice. Atenția arheologilor se concentrase mai ales asupra elementelor de origine externă, care s'au manifestat în această epocă, acestea ele înșile fiind interpretate exclusiv în sens migraționist. Săpăturile din 1949 și 1950 au dus la descoperirea unor manifestări variate ale primei epoci a fierului, atât în Moldova (la Corlățești-Poiana, Foltești și Tămăoani-Covurlui), cât și în Muntenia (la Zimnicea-Teleorman și în Oltenia (la Verbicioara, Gubauca, Orodel-Dolj și la Balta Verde, Gogoșu-Mehedinți). Bazele locale ale fenomenului scitic au devenit astfel o realitate mai concretă de care studiile viitoare cu privire la istoria acestei epoci vor trebui să țină seamă. Descoperirile dela Balta-Verde-Gogoșu, unde s'a cercetat în ansamblu o mare necropolă cu movile din prima epocă a fierului, și a cărei prezentare în formă monografică se va tipări în 1951, au adus date neîndoelnice cu privire la caracterul accentuat războinic al triburilor din această treaptă, la elementele de organizare de tipul democrației militare și la dezvoltarea băștinașă a acestei noi forme de viață, în care diferențierile sociale se accentuează și robia începe a juca un rol din ce în ce mai mare în procesul de producție. În cadrul aceleiași probleme intră și cetatea dela Verbicioara-Dolj, săpată în 1949.

Elementele scitice descoperite mai ales în unele morminte dela Teiuș-Alba (1949), se încadrează astfel într'o ambianță istorică mai clar și mai just conturată.

*

Problema descompunerii comunei primitive pe teritoriul RPR., privită din punctul de vedere al conținutului social-economic al procesului de trecere către organizarea sclavagistă a formei de viață civilizată, a fost studiată prin săpăturile programate pe baza unei analize conștiente a posibilităților de documentare și a orientării teoretice necesare. Este vorba în primul rând de a se pune în mod just chestiunea lămuririi acelei epoci din istoria populațiilor de pe teritoriul RPR, cunoscută sub numele de epoca geto-dacică, pentru că în această vreme izvoarele antice ne semnaleză prezența Geto-Dacilor în regiunile carpato-dunărene. Totdeodată trebuie rezolvată chestiunea privind caracterul real al înjghebărilor semi-statale ale Geților și Dacilor din cea de a doua epocă a fierului (cca. 500 î.e.n. — cca. 100 e.n.). În centrul acestei problematici stătea necesitatea unei strânse analize a dezvoltării sclavajului în sânul populației geto-dace.

Reluarea în 1949 a săpăturilor din așezarea cu caracter de *oppidum* (formă de trecere a unei așezări primitive întărite către un centru cu oarecare caractere și funcțiuni *urbane*), dela Zimnicea-Teleorman, a urmărit să stabilească modul în care din formele treptei superioare a barbariei cristalizate în prima epocă a fierului, cresc autohton și organic manifestările care inițiază trecerea spre civilizație. S'au putut astfel arăta, pe baza acestor săpături, firele care leagă viața populațiilor getice din secolele IV—I î.e.n. de aspectele ultimei trepte a barbariei și de primele elemente de democrație militară din prima epocă a fierului. Totodată au apărut limpede legăturile strânse cu civilizația sclavagistă grecească și cu reflexele ei în masa de populații tracice înrudite din Sudul Dunării. S'a putut vedea că transformările constatate în această vreme își au substratul real și primordial în însăși relațiile de produc-

ție din sânul populației băștinașe. „Statul” condus de Dromihete din jurul anului 300 î.e.n. a căpătat și el un comentariu factic, arheologic sugestiv.

Dacă săpăturile dela Zimnicea au putut arunca lumini asupra acestor aspecte ale problemei (raporturile vieții locale cu fondul local anterior și cu civilizația greacă), în schimb, reluarea pe scară mare și cu intenția epuizării obiectivului (programată pentru 1951) a săpăturilor dela Poiana (1949 și 1950) a urmărit dublul scop al studierii contactului unei comunități dacice libere cu civilizația sclavagistă romană — înainte de cucerirea Daciei de către Romani și al dezvoltării vieții băștinașe libere în timpul ocupației romane din Dacia. S'a putut vedea astfel cum, paralel cu procesul de încercare de romanizare forțată din Moesia și Dacia, viața întemeiată pe tradițiile treptei superioare a barbariei evolute a băștinașilor liberi se continuă cu o manifestare istorică concretă și tradițională a rezistenței față de cuceritori.

Vom vedea că în Răsăritul Transilvaniei se constată fenomene asemănătoare. Rolul afluzului de populații în migrație în acest proces a putut fi sesizat parțial în săpăturile dela Poenești-Vaslui (1949), unde în cimitirul descoperit acolo, suprapus peste vechi așezări localnice, se manifestă comunitatea de viață și de luptă a Dacilor localnici și a Sarmatilor.

În inima centrului organizat al rezistenței dacice structurată pe formele treptei superioare a barbariei, cu numeroase elemente de trecere spre civilizație și spre forme de organizare statală, s'au plasat săpăturile din cetățile dacice din munții Orăștiei — însoțite de recunoașterea asupra cetăților asemănătoare sau corespunzătoare din Răsăritul Ardealului. În campania din 1949 s'a putut desvelii aproape în întregime cetatea de pe piscul Piatra Roșie (Hunedoara), unde s'a descoperit un tip nou de cetate dacică, construită din piatră și cărămidă; s'au obținut date noi cu privire la sistemul de fortificație al Dacilor și s'au căpătat elemente pentru o încercare de reconstituire a locuințelor dacice. În cadrul campaniei de săpături s'a efectuat și o atență cercetare a întregului sistem de fortificații dacice din munții Orăștiei, stabilindu-se că este vorba de un sistem unitar, de caracter militar, dar crescut pe o viață civilă anterioară, sistem construit în epoca lui Buerebista (sec. I-ii î.e.n.) și a lui Decebal (sec. I-ii e.n.). Acest sistem de fortificație avea scopul de a acoperi cea mai importantă cetate din întreg complexul, anume pe cea din Dealul dela Grădiștea Muncelului. Această din urmă cetate a fost socotită totdeauna drept vechea Sarmisegetuză dacică, reședința „regală” a lui Buerebista și Decebal. Săpăturile de mare amploare reluate în 1950 la Grădiștea Muncelului au dus la rezultate în parte neașteptate și se poate spune, fără exagerare, în parte de-a dreptul senzaționale. Ele sunt menite, în orice caz să rețină atenția cercetătorilor de oriunde. La Grădiștea Muncelului s'a descoperit alături de o cetate mare, o *incintă sacră*, cuprinzând 4 sanctuare de piatră și lemn, în formă de cercuri sau patrulete, în legătură evidentă cu cultul fenomenelor cerești. Ceeace este însă poate și mai important este descoperirea în preajma acestor sanctuare a unor pietre purtând litere grecești, aproape exclusiv consoane, dar și cu unele semne particulare. După câte pare, sunt elemente ale unei scrieri în care se notează numai consoanele, conținând www.dacoromanica.ro care constituiesc ele-

mente începătoare de scriere folosită de Daci. În felul acesta, unul din elementele esențiale ale vieții civilizate și ale organizației statale sclavagiste se documentează la Dacii din Ardeal în mod concret. Construcțiile întinse în piatră și cărămidă pe vârfuri de munți, caracterul lor complex și „organizat“, formele de manifestări religioase organizate, legate de folosirea scrierii, ca și alte observații impun concluzii cu privire la profundele transformări social-economice petrecute în viața acestor triburi dacice, care converg către sublinierea caracterului sclavagist de clasă, pe care îl căpătase societatea dacă, mai ales în epoca lui Decebal. Colectivul care a executat săpăturile dela Grădiștea Muncelului a făcut ipoteza că aici nu poate fi vorba atât de o reședință regală cât de un centru politico-religios al Dacilor, de acel celebru „munte sfânt“ al lor, cunoscut din tradiția literară antică sub numele de Kogaionon. Nu este nevoie să subliniem caracterul aproape revoluționar al acestor descoperiri în ceceae privește concepțiile istorice cu privire la această etapă din viața populațiilor din patria noastră. Săpăturile programate pentru anul 1951 în acest centru dacic, ca și în întreg complexul de care el se leagă, sunt menite să aducă noi precizuni și eventual noi surprize.

Săpăturile dela Callatis (Mangalia) din 1949 dar mai ales cele executate pe scară mai mare în 1949 și 1950 la Istria au avut drept rezultat crearea premizelor pentru cercetarea problemei rolului jucat de aceste formații statale sclavagiste, implantate prin colonizare în teritoriul triburilor locale aflate pe treapta superioară a barbariei, în procesul de transformare a societății băștinașe prin descompunerea comunei primitive și trecerea la civilizația de tip sclavagist, orientate în principal către studierea relațiilor acestor orașe-stațe cu triburile locale, pe a căror exploatare își întemeiau prosperitatea. Cercetările acestea au arătat încă dela început strânsa împletire între viața băștinașilor și dezvoltarea acestor orașe. Și într'un loc și altul prezența populației băștinașe getice în orașele respective a putut fi constatată dela primele lovituri de târnăcop. Amploarea obiectivelor și caracterul complex ca și durata și varietatea manifestărilor de viață documentate în ele fac ca aceste cercetări din 1949 și 1950 să constituie doar începutul și premisele problemelor pentru săpăturile viitoare programate în perioada Planului Cincinal. Cercetările și studiile similare efectuate în obiectivele corespunzătoare de pe coasta nordică a Mării Negre, în Uniunea Sovietică, au servit dintru început ca îndreptar colectivului care a lucrat pe litoralul românesc al mării, cu care prilej trebuiesc subliniate contribuțiile învățaților sovietici Jessen și Blavatsky. Nu trebuie să se piardă din vedere faptul că, așa cum dintr'o direcție Zimnicea și Poiana aruncă lumini semnificative asupra fenomenelor care-și găsesc expresia ultimă la Grădiștea Muncelului, tot astfel studiile care se urmăresc la Istria sunt menite să contribuie și ele esențial la lămurirea unuia dintre cele mai interesante procese de dezvoltare organică și autohtonă a triburilor băștinașe de pe teritoriul patriei noastre, anume acela care destramă până la urmă într'o anumită măsură organizarea lor de comună primitivă și duce spre formele sclavagiste ale zorilor civilizației.

Săpături, sondajii și recunoașteri efectuate în 1949 în regiunea graniței de Vest a fostei provincii romane Dacia Superior și în 1949

și 1950 în regiunea graniței de Est a aceleiași provincii, au lămurit deocamdată pe de o parte caracterul exploatare și silnic al stăpânirii romane, pe de altă parte persistența formelor tradiționale de viață a populației băștinașe — atât în interiorul, cât și în afara granițelor provinciei — și rezistența acelei populații în fata formelor decadente ale sclavagismului roman. Este o trăsătură caracteristică a noii orientări a cercetărilor arheologice din țara noastră, că epoca ocupației romane nu a fost studiată din punctul de orientare către manifestările puterii ocupante, ci din acela al reacțiilor firești ale populației subjugate. Și în Vest și în Est s'au studiat în principal legăturile de dincolo de graniță, în Est chiar în legătură cu triburile libere din Moldova, așa cum s'a amintit mai sus. S'a putut astfel stabili în mod cert prezența activă la granițele provinciei până în secolele III-IV din e. n. a triburilor autohtone libere și s'a reținut spre verificare prin cercetări ulterioare problema persistenței la aceste triburi a organizației trepte superioare a barbariei, cu unele dezvoltări sclavagiste, până în momentul transformărilor de caracter feudal.

*

Perioada dintre prăbușirea stăpânirii romane și apariția istoriei documentate a primelor formațiuni statale feudale pe teritoriul R.P.R. a fost întotdeauna un fel de culoar întunecos din istoria patriei noastre. În această epocă se petrece procesul istoric important al dezvoltării formelor feudale de relații de producție. În acest proces, în regiunile noastre, în afară de fenomene de descompunere ale sclavagismului roman și bizantin, un rol de seamă de caracter extern l-au jucat populațiile slave. Cercetările arheologice din 1949 și 1950 au pus totodată problema Slavilor pe teritoriul patriei noastre. S'a urmărit în primul rând, față de lipsa oricărei noțiuni arheologice precise cu privire la această problemă, să se creeze o bază documentară pentru viitoarele cercetări, să se definească anume mai ales termenii exacti în care trebuie pusă problema din punctul de vedere al cercetărilor pe teren. De aceea s'au programat două centre de cercetări în legătură cu această problemă: unul în centrul și Răsăritul Ardealului și altul la Dunărea de Jos, anume în vechea cetate romană locuită până în sec. XII din e. n. dela Garvăn (Dinogetia), (în fața Galaților), șantier căruia datorită importanței sale i se dă o atenție deosebită în planul pe 1951.

În Ardeal (1949-1950) s'au făcut explorări pentru identificarea obiectivelor apte să furnizeze date documentare cu privire la prezența Slavilor. Sondajii dela Bedehaza (Trei Scaune) mai ales, au dat indicații precise pentru prezența Slavilor, probabil încă din sec. VII din e. n. în această provincie. În rest, urmele slave descoperite așteaptă să fie cercetate în continuare — fiind programate în 1951 — și clarificate problemele privind cronologia lor.

Indicații prețioase în această din urmă privință au eșit la iveală în săpăturile intensive dela Garvăn (Dinogetia) din 1949 și 1950 — și unde ele vor continua cu intensitate sporită în 1951. Săpăturile dela Garvăn au avut rezultate concrete importante cu privire la viața unei comunități slavo-române în epoca dintre sec. X și XII din era noas-

tră. S'a putut documenta aici împletirea strânsă a elementului slav cu cel localnic, în cadrul unei sinteze care, pe cale de cristalizare a formelor feudale de viață, reprezintă tocmai procesul de formare definitivă a poporului român.

Marea bogăție a manifestărilor concrete ale vieții de toate zilele descoperite la Dinogetia ca o expresie a modului de producție specific acestei epoci de tranziție către cristalizarea feudalismului, înfățișează un tablou complet al vieții acestei comunități de agricultori, pescari și vânători, în cuprinsul căreia o pătură exploatoare legase relații strânse de comerț cu statul rus din Kiev și cu imperiul bizantin în expansiune către aceste regiuni. În 1950, în cercetările din regiunea lucrărilor Canalului Dunăre-Marea Neagră (la Mircea Vodă) s'a descoperit — probabil — cea mai veche inscripție slavonă cunoscută până astăzi (din anul 943 din e. n.).

Dacă lucrările arheologice din anii 1949 și 1950 au putut să ia o deosebită extindere și prin felul cum au fost făcute să constituie o adevărată cotitură în cercetările arheologice din țara noastră, aceasta se datorește politicii și îndrumării Partidului Muncitoresc Român și regimului de democrație populară.

Arheologia, îndrumată pe baza concepției marxist-leniniste, se străduiește să devină o parte a științelor istorice, menită să arate existența și lupta milenară a poporului nostru. Prin aceasta, ea a devenit unul din mijloacele de luptă a poporului muncitor pentru scoaterea țării noastre din înapoierea culturală în care a fost ținută de regimul burghezo-moșieresc.

Astfel, arheologia a devenit o știință legată de popor și pusă în slujba poporului.

S. I. VAVILOV

de Acad. Prof. TRAIAN SĂVULESCU

Președintele Academiei R. P. R.

Presa ne-a adus la cunoștință un comunicat care a întristat pe toți oamenii de știință din R.P.R. și întreg poporul român : este vorba de comunicatul anunțând moartea lui Serghei Ivanovici Vavilov, președintele Academiei de Științe din U.R.S.S.

Nu stă în firea omului de a rămâne impasibil în fața morții unui om, dar năpraznica veste a morții unui om de valoarea lui Serghei Ivanovici Vavilov ne-a cutremurat și ne umple inima de adâncă durere.

Serghei Ivanovici Vavilov s'a născut la 24 Martie 1891 în Moscova. În 1932 a fost ales membru activ al Academiei de Științe, specialitatea Fizică. El este autorul a circa 100 de lucrări științifice. Este cunoscut prin lucrările sale în domeniul luminescenței și prin alte lucrări de optică, prin lucrările sale de istoria științei și de filosofie a naturii, este cunoscut prin lucrările pe care le-a publicat neîntrerupt pentru pătrunderea și triumful ideilor marxism-leninismului, a metodei materialist-dialectice în știință, este cunoscut pentru lupta care a dus-o pentru justa apreciere a aportului oamenilor de știință din Rusia și Uniunea Sovietică la progresul științei universale.

Laureat de două ori al Premiului Stalin, deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S., redactor șef al mării Enciclopedii sovietice, membru al societății naturaliştilor din Moscova, membru al multor societăți străine, el a trăit în mijlocul poporului său pe care l-a ajutat prin lumina științei, prin lumina adevărului rezultat din cercetările sale, originale ca concepție, originale ca metodă.

Este continuatorul academicianului Rozdesvenski care a jucat un rol însemnat în dezvoltarea industriei optico-mecanice sovietice. El este autorul unor mari descoperiri cunoscute și introduse apoi în știința universală.

În 1933 Vavilov a fost numit director al Institutului de Fizică „Lebedev“ dela Moscova, unde lucrează 4 academicieni și 7 membri corespondenți, pe lângă sute de colaboratori științifici.

Aportul lui S. I. Vavilov la progresul științei sovietice și la progresul științei universale se datorește nu numai înaltelor sale concepții, lucrărilor sale originale, ci și faptului că întotdeauna a legat știința cu practica. Este un prototip al omului de știință din epoca stalinistă. Din inițiativa lui a căpătat o largă întrebuintare noua metodă de analiză a materiei — analiză luminiscentă. S. I. Vavilov și elevii săi sunt autorii însemnatei descoperiri în domeniul studierii proprietăților electronilor în cursul mișcărilor lor cu o viteză mai mare decât cea a luminii. Dintre realizările practice ale lui S. I. Vavilov, menționăm pe cele mai recente, pe care delegația de academicieni care a avut fericirea să întreprindă recent o călătorie de studii în U.R.S.S. le-a cunoscut: fabricarea unui prototip de microscop cu luminiscentă, fabricarea microscopului electronic de tip sovietic, mult mai simplu decât cel cunoscut până acum, care cu siguranță că va fi un instrument de cercetare în toate Institutele din Uniunea Sovietică și va ajunge și la noi. S. I. Vavilov este acela care a condus lucrările pentru elaborarea tehnologiei producției lămpilor cu lumină de zi: de pildă, el a dat planurile de luminare a Muzeului Ermitaj din Leningrad. După ce colecțiunile acestui Muzeu au fost aduse din refugiul din timpul războiului, ele au fost aranjate după un sistem nou, a cărui luminare prin lumină de zi se datorește concepției și realizării practice a lui S. I. Vavilov.

Patriot și om de știință adevărat, el prețuia pe acei oameni de știință din occident care luptă pentru progres și pace.

Iată ce a spus Vavilov într'un interview care l-a dat revistei „Știință și Viață” în 1950: „Eu, fizician sovietic — spune Vavilov — doresc să strâng mâna bărbătește, voinicește, marelui om de știință, marelui om care îndeplinește datoria sa nobilă de om de știință, de patriot, de luptător, în mod cinstit și cu mult spirit de sacrificiu”. A spus-o privitor la Joliot Curie.

S. I. Vavilov nu s'a izolat în știința sa, ci consecvent indicațiilor date de conducătorii poporului sovietic și ai Partidului Bolșevic, a căutat să facă știința să pătrundă în masele largi. El a fost președintele, organizatorul și animatorul Asociației Unionale pentru răspândirea cunoștințelor politice și științifice. Activitatea acestei vaste organizații a dat roade; ea este privită ca una din Instituțiile de bază care leagă știința de popor.

S. I. Vavilov a dat dovadă în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei de merite excepționale; el a contribuit din toate puterile la mobilizarea oamenilor de știință în lupta împotriva hitlerismului, pentru victoria strălucită repurtată de Uniunea Sovietică. S. I. Vavilov a fost până în ultima clipă un truditör pentru triumful păcii. A participat la diferite conferințe internaționale, la diferite conferințe naționale, iar glasul său răsună cu limpezimea omului care luptă pentru o cauză mare. Pentru oamenii muncii din R.P.R., care simte o adâncă durere prin pierderea sa, viața și opera lui S. I. Vavilov este un exemplu viu, o pildă permanentă.

S. I. Vavilov a dat dovada unui spirit organizatoric deosebit, nu numai în activitatea de cercetare pe care o conducea, dar și în calitate de președinte al Academiei de Științe din Uniunea Sovietică. A venit la conducerea Academiei de Științe după marele Karpinski, după marele Komarov și a știut să continue și să desvolte cele mai bune tradiții ale acestei glorioase Instituții Științifice

Lui S. I. Vavilov, felului cum a aplicat el îndrumările Partidului Bolșevic și ale tovarășului Stalin, i se datorește justa orientare, din ce în ce mai justă orientare a activității științifice în Academie, din ce în ce mai adâncă răspândire a cunoștințelor științifice în masele largi ale poporului și legarea teoriei cu practica. S. I. Vavilov a participat activ și a contribuit activ la organizarea Institutelor de Cercetări Științifice din Uniunea Sovietică, nu numai a acelor care aparțineau Academiei, ci și acelor care aparțineau altor Instituții. El era coordonatorul întregii activități științifice din Uniunea Sovietică.

Oamenii de știință dela noi, Academia R.P.R., au datoriat de a exprima sentimentele lor de adâncă recunoștință pentru acest mare om de știință care le-a dat sprijinul său material și moral. Sprijinul material pe care l-a dat S. I. Vavilov a constat printre altele în faptul că a stabilit legături directe între Academia de Științe a U.R.S.S. și Academia R.P.R., ne-a înlesnit schimbul de publicații, ne-a pus la îndemână tot ce am cerut, a făcut posibilă legătura directă dintre Institutele Academiei noastre și Academia de Științe a U.R.S.S. N'a fost delegație de oameni de științe care să viziteze Academia de Știință a U.R.S.S. și care să nu se fi înapoiat în țară cu o documentare completă, cu bibliografia necesară.

Sprijinul moral este poate și mai mare. Lui S. I. Vavilov îi datorăm într-o mare măsură îndrumarea organizării muncii în Instituția noastră; el ne-a fost sfătuitor și nu a precupețit niciodată sfatul și îndrumarea. Neștearsă este în mintea noastră primirea călduroasă pe care a făcut-o delegației noastre cu o lună și ceva înainte de săvârșirea din viață, când am vizitat Moscova. Neștearsă, pentru că ne-a primit cu brațele deschise, ca pe frați, neștearsă, pentru că am văzut la S. I. Vavilov emoția omului de știință sovietic care întinde brațele deschise unor oameni care reprezintă un popor prieten pentru totdeauna cu Uniunea Sovietică, în lupta pentru crearea unei vieți mai bune, în lupta pentru pace. A fost emoționat și a comunicat emoția lui și celorlalți, atunci când i s'a înmănat traducerea în românește a comunicărilor care s'au făcut în Academia de Știință cu prilejul împlinirii a 70 de ani a tovarășului Stalin; a fost emoționat când i-am dat fotocopia unei inscripții vechi, slave, găsite pe teritoriul nostru; ne-a comunicat din cele cunoscute de el, privitor la Antioh Cantemir, la aportul pe care Dimitrie Cantemir l-a adus științei.

Academia R.P.R., creată de Partidul Muncitoresc Român și de Guvernul R.P.R. pentru înălțarea poporului nostru muncitor prin

știință, tehnică și artă, este profund recunoscătoare pentru că cele învățate dela S. I. Vavilov o ajută să-și îndeplinească sarcina pe care Partidul i-a încredințat-o, de ridicare și de întărire a poporului nostru.

S. I. Vavilov a murit ca un erou, în plină activitate creatoare, erou până în clipa despărțirii, pătruns de devotamentul omului de știință sovietic pentru Patria lui, pentru poporul lui, pentru pace și fericirea omenirii.

DIN EXPERIENȚA SECȚIEI DE PSIHOLOGIE A UNIVERSITĂȚII „A. A. JĀNOV“ DIN LENINGRAD

de PAUL GH. POPESCU

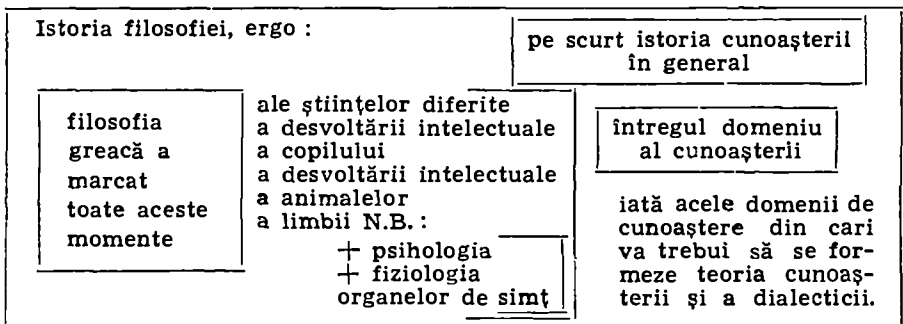
Aspirant la Universitatea „A. A. Jdanov“ – Leningrad

Psihologia a devenit o știință numai în URSS, în baza învățaturii marxiste-leniniste. Aceasta se datorește realizărilor avansate ale fiziologiei activității nervoase superioare ale animalului și omului, realități legate de numele învățaților ruși și sovietici ca: Secenov, Pavlov și școala sa, etc.

Numai filosofia materialistă dialectică, teoria leninistă a reflectării fundamentată din punctul de vedere al științelor naturii de către I. P. Pavlov și școala sa, au făcut posibilă studierea pe deplin științifică a activității psihice.

Pornind de la principiul unității subiectivului și obiectivului ca două aspecte ale aceluiași fenomen condus de legi obiective ca și orice alt domeniu al naturii sau societății, psihologia sovietică a risipit ceața din acest deosebit de important sector al cunoașterii, dând o interpretare principală cu totul nouă a materialului de fapte adunat, dovedind deplina falsitate și decădere a psihologiei pseudo-științifică burgheză, stabilind noi metode de lucru și descoperind noi principii și legi ale proceselor psihice.

V. I. Lenin în „Caietele filosofice“ indică locul pe care îl ocupă psihologia în însuși procesul de dezvoltare a teoriei cunoașterii.

(Caiete filosofice. ed. rusă 1947, pag. 297).

Intr'adevăr, dacă avem în vedere principalele probleme ale psihologiei sovietice ca: trecerea dela materie la conștiință, trecerea dela senzație la gândire, unitatea gândirii și a limbajului, relația de interdependență a conștiinței sociale și a conștiinței individuale, ajungem la concluzia că știința psihologică face cercetări concrete strâns legate cu dezvoltarea problemei de bază a filosofiei, relația dintre conștiință și existență. Astfel se explică contribuția importantă pe care o aduc cunoștințele psihologiei sovietice în formarea concepției științifice despre lume și viață. Psihologia științifică joacă un rol imens în lichidarea vederilor înapoiate și a superstițiilor, în lupta împotriva misticismului și a fatalismului.

Cunoștințele psihologiei materialist-dialectice sunt arme puternice în cunoașterea lumii externe și a oamenilor înșiși, în problema dezvoltării și ridicării nivelului activității practice.

Dezvoltarea psihologiei ca știință este condiționată de directă și strânsa legătură cu materialismul dialectic și materialismul istoric. În același timp, dezvoltarea științei psihologice este mijlocită de progresele fiziologiei activității nervoase superioare. În centrul de atenție al științei psihologice trebuie să fie legătura mediului exterior cu activitatea psihică, felul în care societatea condiționează și dezvoltă activitatea omului determinând configurația lui psihică. Deaceia obiectul psihologiei sovietice este concret, istoricește determinat — și anume: conștiința omului sovietic în perioada de trecere la comunism.

Scopul psihologiei sovietice — educația comunistă a omului sovietic — determină locul psihologiei în sistemul științelor pedagogice și în strânsă unitate de lucru cu ele.

Statul sovietic și Partidul Comunist (bolșevic) al U.R.S.S. chiamă pe toți învățații fiziologi și psihologi ca să depună toate eforturile pentru a lărgi și adânci cunoștințele științei sovietice despre psihic, pentru a descoperi „mecanismul” activității psihice în activitatea nervoasă superioară.

Sesiunea Academiei de Științe a U.R.S.S. și a Academiei de medicină a îndreptat eforturile psihologiei sovietice către problema ei centrală: substratul material al psihicului. Sesiunea a arătat psihologilor și pedagogilor că nu se poate construi altfel știința psihologică decât pe baza cercetărilor experimentale precise în spiritul lui I. P. Pavlov. După aceste principii se reorganizează cercetările psihologice și fiziologice în U.R.S.S.

Încă în anul 1947, Comitetul Central al P. C. (b) a hotărât introducerea predării psihologiei și a logicii în școala medie.

Hotărîrea Partidului a marcat faza de maturitate a științei psihologice sovietice și necesitatea răspândirii în masele tinerei generații a cunoștințelor despre psihic.

În sistemul general al științei sovietice, psihologia deține un loc însemnat. Institutul de filosofie al Academiei de Științe are o Secție de psihologie.

Pe lângă Academia de științe pedagogice a R.F.S.S.R. lucrează un Institut de psihologie. În patru Universități (Moscova, Leningrad, Kiev și Tbilisi), în cadrul facultăților de filosofie, funcționează Secții de psihologie unde se formează cadrele de specialiști. În cca. 40 Universități sovietice, la facultățile de filologie, sunt Secții de psihologie și

logică, menite să formeze cadrele didactice necesare școlii medii. În afară de aceasta în toate institutele pedagogice funcționează catedre de psihologie cari au acumulat deja multă experiență științifică.

În Universitatea „A. A. Jdanov” din Leningrad, Secția de psihologie a Facultății de filosofie numără 300 studenți și 20 aspiranți. Activitatea Secției este susținută de catedra de psihologie.

Studenții intră dela început în specialitate așa că ei dispun de 5 ani de studii. Ca studenți ai Facultății de filosofie ei primesc o bogată și temeinică pregătire filosofică audiind cursurile de materialism dialectic și materialism istoric (anul I și IV), marxism-leninism (anul I și II), economie politică (anul III), istoria filosofiei (anii I, II, III, IV și un semestru din anul V), logica (anul I), istoria universală, istoria U.R.S.S. (anul II).

Studenții Secției de psihologie ascultă în anul I cursurile de anatomie a sistemului nervos și de biologie și darvinism, iar cursul de fiziologie a sistemului nervos central în anii I și II.

Pregătirea psihologică se realizează prin trei forme: cursurile de lecții, seminariile și studiile practice.

Se țin următoarele cursuri de specialitate: psihologia generală (anii I, II, III și un semestru din anul IV), psihologia infantilă (anul III), psihologia diferențială (anul IV) și psihopatologia (anul IV).

Cursul de psihologie generală se ține în cursul primilor trei ani, iar în cursul unui semestru din anul IV se reiau o serie de probleme care trebuiesc reconsiderate în lumina punctelor de vedere actuale. Programul de lecții de psihologie generală se împarte în patru părți: obiectul și sarcinile psihologiei, teoria dezvoltării conștiinței individuale, procesele psihice și însușirile psihice ale persoanei.

Prima parte tratează despre scopul psihologiei sovietice, despre bazele ei filosofice și fiziologice, despre obiectul și bazele metodice ale cunoașterii și cercetării în psihologie.

Partea a doua care durează aproape un an, tratează despre *dezvoltarea conștiinței individuale*.

Lecțiile pornesc din punctul de vedere al clasicii marxismului dela preistoria conștiinței umane și se opresc amănunțit la evoluția activității sistemului nervos al animalelor în lumina învățaturii lui I. P. Pavlov despre cercetarea obiectivă a comportamentului animalelor.

Lecțiile analizează trecerea dela maimuța la om și subliniază diferența calitativă a omului față de maimuța prin apariția conștiinței umane în procesul muncii, prin apariția limbii care se datorește celui de al doilea sistem de semnalizare caracteristic omului. Apoi se expune învățătura marxistă despre conștiința umană ca reflectare a vieții materiale a societății și rolul limbii în dezvoltarea conștiinței în lumina învățaturii lui I. V. Stalin despre lingvistică. După analiza caracterului istoric și de clasă al conștiinței se trece la problema formării conștiinței individuale pe baza ideologiei comuniste. La sfârșit este prelucrată problema formării conștiinței individuale în procesul educației și învățaturii și în procesul activității sociale practice.

Cea de-a treia parte a cursului de psihologie generală tratează despre procesele psihice și ocupă spațiul cel mai larg. Această parte a cursului este construită în jurul reflectării, urmărind

drumul trecerii dialectice dela sensorial la logic și evidențiind rolul limbii în această trecere conform genialelor indicații ale lui I. V. Stalin.

Învățătura lui I. P. Pavlov despre cele două sisteme de semnalizare și interdependența lor explică „mecanismul” fiziologic al tuturor proceselor psihice.

Lecțiile despre *sensație* se desfășoară sub semnul luptei împotriva idealismului subiectiv și a teoriei hieroglifelor a lui Helmolz. Senzațiile se produc în ultimă instanță în zonele analizatoare ale creierului după „mecanismul” reflexului condiționat, reflectând însușirile obiective ale materiei și mișcării. Senzațiile sunt tratate în următoarea ordine: senzații vizuale, auditive, olfactive, tactile, musculare, statice, de temperatură, de durere, gustative și organice. În incheiere se tratează despre interdependența activității analizatorilor pe baza corelației celor două emisfere cerebrale, în formarea imaginilor subiective ale obiectelor lumii exterioare.

Trecând la *percepție*, cursul arată caracterul obiectiv al conținutului percepției și explică „mecanismul” ei pe baza dezvoltării primului sistem de semnalizare la om și a precizării imaginii prin intermediul celui de-al doilea sistem de semnalizare.

În legătură cu percepția se tratează despre observație și spiritul de observație.

În tratarea procesului *reprezentării*, se dovedește cum acest proces izvorăște din materialul sensorial viu. Limba ajută la fixarea și dezvoltarea reprezentărilor. Trecerea dela reprezentările individuale la reprezentările generale este deja un pas către generalizare, în care însă nu intervin relațiile logice ci în principal cele asociative. Mai departe se indică trecerea către procesul gândirii și se caracterizează formele de realizare a reprezentărilor și noțiunilor în procesele memoriei și imaginației. Sunt analizate următoarele forme de reprezentări: vizuale, auditive, tactile, de mișcare, de spațiu.

După ce se trag concluzii din aceste prime trei procese psihice se trece la teoria generală a limbii și la psihologia limbii. I. V. Stalin a pus în lumină rolul central al limbii în activitatea psihică. Prin limbă se manifestă toate procesele psihice. Marx și Engels au arătat că: „limba — aceasta este conștiința în acțiune” (Ideologia germană — ed. rusă, pag. 21).

Deaceia limba, ca proces psihic, este tratată înainte de gândire, tocmai pentru a pregăti elementele necesare înțelegerii operațiilor superioare ale gândirii. Se disting trei forme de limbaj: vorbit, scris și interior.

Gândirea funcționează în unitate cu limba. În dezvoltarea procesului gândirii, activitatea practică socială joacă un rol deosebit de pronunțat. Numai în legătură cu dezvoltarea omului în societate, dela care el primește limbajul și materialul de gândire istoricește acumulat, se poate explica în mod just gândirea. Lecțiile de psihologie generală se ocupă aici cu formarea noțiunilor și cu problema însușirii noțiunilor și a formelor de gândire în procesul învățării.

După gândire urmează *memoria*, care este privită în primul rând în legătură cu acumularea de către omenire a materialelor de gândire și a cunoștințelor necesare practicii. Se disting memoria mecanică, emoțională și logică.

Imaginația este considerată ca o formă a reflectării care se formează pe baza unității sensibilului și logicului. Lecțiile analizează imaginația reproductivă și imaginația creatoare.

Înainte de a trece la emoții și voință se țin lecții despre trebuințe și despre dinamica lor.

Emoțiile sunt privite ca un proces care reflectă împrejurările deosebite ale vieții care au o mai mare importanță pentru persoana psihică. Ideologia determină în linii mari apariția și dezvoltarea proceselor emotive.

Voința este considerată în unitate cu activitatea omului, care este totdeauna îndreptată către un scop și are un caracter planificat. Atenția reprezintă un efort voluntar de un gen aparte și de aceea este studiată în cadrul lecțiilor despre voință.

Partea care tratează despre procesele psihice este încheiată cu lecția despre unitatea și interdependența proceselor psihice în activitate.

Cea de a patra parte a cursului tratează despre *însușirile psihice ale persoanei* având ca punct de plecare învățătura marxistă despre esența și condiționarea socială a persoanei umane. În dezvoltarea motivelor activității omului sovietic (trebuințe, interese, convingeri), rolul hotărâtor îl are ideologia comunistă.

Învățătura pavloviană despre tipurile de sistem nervos ajută la stabilirea bazelor fiziologice ale psihologiei deosebirilor individuale. În același timp, deosebirile individuale sunt condiționate de forma interdependenței primului și celui de al doilea sistem de semnalizare în determinarea tipurilor: artistic, gânditor și mijlociu.

Lecțiile despre *capacități* combat teoriile burgheze ale moștenirii capacității și explică rolul hotărâtor al muncii și educației în dezvoltarea datelor fiziologice generale, nediferențiate, cu care este înzestrat omul la naștere precum și în formarea însușirilor psihice necesare activității creatoare. Capacitatea se transformă în talent numai atunci când devine și o trăsătură a caracterului omului.

Caracterul — ca forma cea mai înaltă a psihicului — se formează în viața individuală în legătură cu multitudinea împrejurărilor și a felului în care omul le răspunde prin activități. Caracterul se exprimă prin relațiile față de societate, de muncă, de ceilalți oameni și față de sine însuși. Temperamentul este totdeauna transformat și dominat de caracterul puternic dezvoltat.

Cursul de psihologie generală se încheie cu problema analizei psihologice a educației individuale.

Cursul de psihologie generală conține problemele de bază ale științei psihologice. Toate celelalte cursuri și lucrări sunt numai reluări și prelucrări mai detaliate a unor probleme speciale. De aceea toate celelalte forme de predare se orientează după programul de psihologie generală în alcătuirea propriilor programe.

Lecțiile durează totdeauna două ore, iar la sfârșit, lectorul răspunde întrebărilor transmise de studenți, în timpul lecției, în formă scrisă.

Seminariile largesc și adâncesc cunoștințele primite la lecții. Toate cursurile sunt dublate cu seminarii. În afară de acestea, în anii III, IV și V, se ține seminarul special asupra învățăturii lui I. P. Pavlov și a școlii sale.

Conducătorul seminarului se străduiește să educe gândirea științifică a studenților, formându-le noțiunile de psihologie, ajutându-i să înțeleagă în mod profund principiile științei psihologice astfel ca ei să devină capabili să rezolve cu propriile lor puteri problemele și să facă permanent legătura cu viața de toate zilele.

În anii I și II seminarile sunt organizate după metoda întrebărilor și a răspunsurilor, având ca obiect prelucrarea diferitelor fragmente din manual. Pe lângă aceasta, studenții fac comunicări scurte și demonstrații experimentale. Fiecare student are un caiet special pentru seminar în care face notițe, conspecte, își formulează gândurile proprii și însemnează întrebările către conducătorul seminarului. Acest caiet are un rol important în controlul muncii individuale.

Din această formă de seminar se dezvoltă o altă superioară, care se aplică în anii III, IV și V. Aici, obiectul seminarului este prelucrarea lucrărilor psihologice de bază. Se alege un număr de cărți și articole care sunt studiate în mod planificat de întreaga grupă de seminar (20—30 studenți). Unul din colective (4—7 studenți) pregătește referatul după citirea cărui, urmează discuții la care participă întreaga grupă.

Cel care conduce seminarul are rolul de a ajuta la pregătirea referatului, de a organiza și dezvolta discuția și de a pune concluziile.

Lucrările discutate sunt todeauna privite din punctul de vedere al unei anumite probleme care este prevăzută pentru a fi lămurită.

Cităm o parte din lucrările care sunt prelucrate în seminarii :

K.Marx și Fr.Engels „Ideologia germană”; V.I.Lenin „Materialism și empiriocriticism”; I. V. Stalin „Anarhism sau socialism?”, „Despre Lenin”, „Despre lingvistică”; S. B. Kravcov „Ochiul și funcționarea lui”; B. N. Suslov „Sunet și auz”; Kravca „Interdependența organelor de simț”; A. M. Scorohodova „Cum percep eu lumea”; Buletinul Academiei de Științe pedagogice Nr. 13 din 1948: „Problemele psihologiei percepției și ale gândirii”; M. D. Gromov „Desvoltarea gândirii copilului” în Sovetscaia Pedagogica Nr. 1—1939; Buletinul Academiei de științe pedagogice Nr. 7 din 1947: „Problemele psihologiei înțelegerii”; A. A. Smirnov „Psihologia amintirii”; I. A. Samarın „Educația imaginației”; P. L. Zagorovschi „Desvoltarea emoțiilor la copii” în Sovetscaia Pedagogica Nr. 8 din 1940; C. N. Cornilov „Educația voinței și a caracterului”; A. Șnirman „Despre formarea deprinderilor muncii independente”; B. G. Ananiev „Educația atenției școlarului” și „Educația caracterului școlarului”; B. M. Teplov „Psihologia capacităților muzicale”; Secenov „Opere filosofice și psihologice”; I. P. Pavlov „Lecții despre activitatea emisferelor cerebrale” și „Douăzeci de ani de experiență a studiului obiectiv în domeniul activității nervoase superioare a animalelor”, etc.

Una din sarcinile fundamentale ale pregătirii viitorilor psihologi o îndeplinește cursul de psihologie experimentală. Acest curs este alcătuit din lecții și în cea mai mare parte din lucrări practice experimentale organizate colectiv.

Cursul de psihologie experimentală este strâns legat de cursul de psihologie generală și organizat astfel ca să dea verificarea cunoștințelor teoretice primite la lecții și să le aplice în practică, legându-le de materialul viu și actual, concretizând și adâncind teoria.

Scopul lucrărilor practice are caracter creator : nu însușirea pasivă a cunoștințelor, ci formarea capacității de a transmite mai departe cu-

noștințele primite, de a le înțelege în fond și de a fi permanent preocupat de dezvoltarea lor.

Există o indicație directă a lui V. I. Lenin despre felul cum nu trebuie și cum trebuie construită știința psihologică. El a arătat că psihologul metafizician judecă despre ce este sufletul? „fără să cunoască precis explicația vreunui fenomen psihic, fie acesta cât de simplu”. Inuși procedeul era prost. Nu se poate judeca despre suflet, fără a explica în particular procesele psihice: progresul aici trebuie să constea anume în aceea, de a lepăda teoriile generale și construcțiile filosofice despre ceea ce este sufletul, și de a putea să așezi pe teren științific studiul faptelor, care caracterizează unele sau altele din procesele psihice.

Lenin arată că „psihologul care folosește metode științifice s'a apucat să studieze deodreptul substratul material al fenomenelor psihice — procesele nervoase, analizând și explicând să presupunem cutare sau cutare procese psihice”¹⁾.

Intreaga activitate experimentală a psihologiei sovietice este călăuzită de geniala idee a lui V. I. Lenin. Se presupune că în acest fragment V. I. Lenin a avut în vedere pe Secenov, care prin cercetările sale din acea vreme îmbogățește știința cu cunoștințe materialiste experimentale, combătând psihologia idealistă și mistică a reacțiunii țariste.

Lucrările practice de psihologie rup cu vechea înțelegere a experimentului, care se reducea la aceea de a repeta experimente de dinainte verificate și cunoscute cu respectarea oarbă a tuturor detaliilor metodice tradiționale. O astfel de lucrare nu poate să trezească interesul studentului și să-i atragă atenția asupra aspectului viu al realității psihice — persoana.

În practica experimentală, dela început se ia în considerare persoana, cu concepția sa despre lume și viață, cu interesele și particularitățile sale. În jurul experimentului se concentrează și celelalte metode, ca observația tuturor părților experimentului, darea de seamă a celui supus experimentului, etc.

Structura cursului de psihologie experimentală este determinată nu de metode, ci de succesiunea lecțiilor de psihologie generală pe urmele cărora vin lucrările practice.

Lucrările practice încep din semestrul II al anului I. Ele sunt menite să facă introducerea în psihologia experimentală având două sarcini principale: a) să învețe pe studenții metodele de adunare a materialului și metodele de prelucrare a materialului adunat și b) să facă cunoscută studenților aparatura și în legătură cu aceasta să le reînnoiască unele cunoștințe de electrotehnică.

În primul rând, studenții capătă cunoștințe despre cele două tipuri de analiză a datelor psihologie experimentale: cantitative (statistice) și calitative (tipologice). În același timp se demonstrează insuficiența aplicării lor separate în cercetări, în special falsitatea și defectuoșitatea concluziilor în cazul în care nu sunt luate în considerare datele caracteristice ale materialului. De aici decurge și necesitatea de a uni în procesul prelucrării materialului, ambele metode, adică prelucrarea

cantitativă a materialului în cadrul grupelor calitativ uniforme. De asemenea, este necesar să se amintească permanent despre caracterul limitat al analizei matematice în psihologie. Lucrările practice se țin în grupe de 15—20 studenți conduși de asistenți.

În legătură cu însușirea metodelor de lucru, se studiază următoarele teme :

- alcătuirea tăblițelor statistice și exprimarea datelor în procente;
- modul grafic de exprimare a datelor și analiza lor grafică ;
- exprimarea seriei în curbă (Gauss);
- deviațiile medii și simple;
- greșala medie — coeficientul de variație și indicatorul preciziei;
- verificarea autenticității celorlalte date statistice.

În procesul de luare de contact al studenților cu diferitele aparate ale laboratorului, în câteva ore sunt tratate următoarele trei teme de electrotehnică: 1) Noțiunea de curent electric. Unități electrice. Voltmetru și Ampermetru. Măsurarea rezistenței. 2) Izolator și scurt circuit. Inversarea elementelor. Inducția și funcția dinamului. Curentul trifazic. Inversabilitatea dinamului. 3) Motor de curent direct. Motor cu curent schimbat. Acumulatori.

Astfel, chiar din anul I, studenții își însușesc metodele generale de lucru și își formează deprinderea mînuirii aparatelor.

Sarcina cursului de psihologie experimentală în anul II este însușirea de către studenți a metodelor concrete, în procesul aplicării lor la îndeplinirea unor explicații experimentale simple.

În anul II, în introducerea cursului, se țin 2—3 lecții care tratează despre importanța observației în diferite condiții (în școală, producție, clinică ș. a.). Pe lângă aceasta se analizează particularitățile, observații colective în legătură cu lucrările de laborator.

Se disting următoarele tipuri de experiment psihologic: a) experimente care se fac fără aparate (de ex. în cercetarea auzului), b) experiment pe bază de simplu protocol, c) experiment cu ajutorul tabelor și tablourilor, d) experimente cu aparate simple de buzunar: kamerton, esteziometru, tonometru, e) aparate mai complicate dar totuși mobile ca: tachitoscop, electrogenerator de sunet, cronaximetru și f) aparatură instalată ca: galvanometru, electroencefalograf, ș. a.

Considerând că activitatea viitoare a studenților poate să aibă loc în condițiile în care lipsesc aparatele de laborator, cursul de psihologie experimentală îl învață pe studenți cum își pot construi aparatele necesare, cu propriile lor mâini, din materiale ușor de procurat.

Este foarte importantă însușirea de către studenți a metodei discuției libere pe bază de plan, care în felul în care este concepută nu are nimic comun cu metodele neștiințifice și reacționare testologice ale psihologiei burgheze.

Schema lucrărilor de laborator cuprinde următoarele patru etape: 1) pregătirea cercetării, 2) îndeplinirea ei, 3) formularea lucrării în scris, și 4) aplicarea practică.

În pregătirea cercetării intră: a) alegerea problemei în legătură cu preocupările științifice de actualitate, b) culegerea și prelucrarea literaturii și alcătuirea istoriei problemei respective; c) teoria și ipoteza cercetării, d) alegerea mijloacelor, adică stabilirea metodicii cer-

cetării, și e) alegerea bazei corespunzătoare de experimentare și a celor cari vor fi supuși cercetării științifice.

După aceasta, urmează îndeplinirea experimentului și a observației și fixarea datelor în protocol. Aici se subliniază importanța alcătuirii unui protocol precis și complet care să oglindească cât mai multe aspecte ale fenomenului studiat. Deasemenea se arată necesitatea de a analiza protocolul pe măsură ce se acumulează datele pentru a putea — eventual — perfecționa experimentul în chiar cursul săvârșirii lui.

În continuare, studenții trec la redactarea lucrării sub controlul conducătorului științific.

Pentru a lega de practică și a răspândi noile date descoperite, studentul face o expunere la Facultate și la baza unde a lucrat, pregătește darea de seamă pentru tipar și dacă este nevoie participă nemijlocit la aplicarea pe teren a celor descoperite de el.

La sfârșitul anului școlar, pe baza materialului adunat din toate colectivele, se ține, timp de câteva zile, conferința științifică a anului.

Lucrările practice se continuă și în cursul primului semestru al anului III, având ca temă: interdependența proceselor psihice și analiza structurii psihologice a persoanei.

Ceeace caracterizează înainte de toate activitatea Secției de psihologie a Universității din Leningrad este faptul că aici toți din Secție formează un colectiv științific unitar care lucrează după planul general de muncă științifică stabilit de catedră și confirmat de consiliul profesoral.

Fiecare membru al corpului didactic, aspirant și student, lucrează asupra unei teme cuprinse în acest plan.

Începând din anul II, studentul este obligat să facă lucrări anuale. Aceste lucrări pot fi îndeplinite sau pe calea adunării de material de fapte din mediul școlii, producției, etc., și a comentării lui teoretice sau pe cale experimentală, de laborator. Pe lângă acestea se mai adaugă lucrările cari prelucrează din punct de vedere teoretic o problemă pe baza literaturii științifice existente.

Studenții se împart pe grupe, după felul în care temele lor sunt înrudite și în cursul îndeplinirii lucrării țin contact unul cu altul. Fiecare student are un conducător științific dintre membrii corpului didactic și un ajutor de conducător, în genere un aspirant. Conducătorul științific urmărește permanent lucrarea și ajută în ce privește lămurirea teoretică a problemei și stabilirea metodice.

Lucrările sunt executate fie în laboratorul catedrei, unde studenții lucrează în acest caz de sine stători, fie în laboratorul catedrei de fiziologie a facultății de biologie sau în cadrul altor institute, spital, uzine, școli, etc.

Munca științifică individuală a studenților are un rol imens în formarea studenților ca muncitori științifici.

Lucrările anuale studențești ridică noul probleme, adună date originale și deseori reprezintă descoperiri științifice de valoare reală.

Iată temele câtorva lucrări de seminar: „Particularitățile tactului la manual în procesul citirii la orbi”, „Legătura dintre limbajul interior și procesul percepției vizuale de spațiu”, „Rolul limbajului în formarea imaginii”, „Influența spectacolelor teatrale asupra formării caracterului”, „Experiența studului psihobiografic al comsomoliștilor

studenți”, „Probleme de psihologie în lucrarea lui V. I. Lenin — Materialism și empiriocriticism”.

În dezvoltarea și stimularea activității științifice a studenților, „Cercul științific” al catedrei de psihologie aduce o importantă contribuție. Membrii cercului sunt obligați să participe la ședințe și să țină anual un referat. În Cercul științific studențesc, lucrează patru grupe tematice asupra următoarelor probleme: 1) persoană și colectiv, 2) trecerea dialectică de la senzație la gândire, 3) psihologia copilului și 4) substratul material al psihicului uman.

În Cercul științific se întâlnesc studenții din primii ani cu studenții din anii superiori care transmit celor mai noi experiența lor. Aici, studenții își verifică înclinațiile către o problemă sau alta, se familiarizează cu munca științifică și își largesc orizontul științific, întărindu-și capacitatea de a îndeplini lucrările anuale și lucrarea de diplomă.

În anul IV, studenții Secției de psihologie ai Facultății de filosofie ca și studenții Secției de psihologie și logică de la Facultatea de filologie, trebuie să facă practica pedagogică.

În cursul unui semestru ei sunt pregătiți într'un seminar special asupra „metodologiei predării psihologiei în școala medie”.

Practica pedagogică este făcută la cele mai bune școli medii din oraș. La fiecare școală este repartizată câte o brigadă din 6—10 studenți. La început, ei asistă numai la lecțiile care se țin și apoi împreună cu profesorul analizează și discută lecțiile audiate. Mai târziu, ei înșiși predau lecții pe bază de plan dinainte stabilit. Fiecare practicant trebuie să țină cel puțin două lecții. Experiența însă pe care practicantul o acumulează este mai largă, prin faptul că întreaga grupă asistă la lecții și ulterior le analizează în ședințe. În vremea practicii, studenții notează tot ceace observă într'un caiet special, iar la sfârșit scriu darea de seamă generală, care este transmisă catedrei, de unde studentul primește aprecieri critice. Studenții din anul V de cele mai multe ori predau ca profesori de psihologie în școala medie și, pe aceste cale, câștigă și mai multă experiență pedagogică. Mulți studenți din anii IV și V se ocupă în planul lor științific cu problemele pe cari le ridică predarea psihologiei în școala medie.

În anul V, studenții se pregătesc pentru examenul de stat. Ei au, în genere, un program foarte redus format din Curs de istorie a filosofiei marxist-leniniste și seminar special asupra fiziologiei nervoase superioare.

Centrul de atenție al anului V este îndeplinirea lucrării de diplomă. În genere lucrarea de diplomă decurge din lucrările anuale, așa că ea reprezintă rezultatul a doi, trei ani de studii și cercetări.

Lucrarea de diplomă trebuie să dovedească cunoașterea deplină a unui anumit sector din psihologie și să aducă o contribuție științifică efectivă în dezvoltarea unei probleme. Susținerea lucrărilor de diplomă are loc în luna Mai, în cadrul unei sesiuni speciale. Aici este discutată în parte fiecare lucrare pe baza dării de seamă a candidatului și a referințelor conducătorului științific și a oponenților oficiali. La ședințe participă în mod liber un public format din studenți, profesori, oameni ai muncii, activiști, ș. a.

În discuțiile însuflețite care au loc se dezvoltă și se manifestă în

mod puternic unitatea cadrelor tinere și a celor mai vechi: candidații sunt ajutați prin analiza multilaterală a lucrării lor, iar membrii corpului didactic primesc dela candidați material nou, proaspăt, care contribuie la îmbogățirea științei.

Valoarea științifică a lucrărilor de diplomă caracterizează însăși calitatea muncii catedrei. Lucrările de diplomă cari se păstrează în arhiva catedrei sunt cercetate ulterior cu multă atenție de toți cei cari sunt legați de munca științifică din acest domeniu. Astfel, se întâmplă ca unii psihologi să vină din orașe îndepărtate pentru a se pune la curent cu ultimele lucrări dela catedrele de psihologie din Moscova sau Leningrad.

Cităm câteva din lucrările de diplomă: „Despre problema părții conducătoare a organelor de simț perechi”, „Analiza experienței degustatorilor industriei alimentare”, „Analiza psihologică a greșelilor în procesul culesului literelor și a corecturii”, „Experiența analizei psihologice a muncii stahanoviștilor la Uzina Triunghiul Roșu”, „Formarea noțiunilor psihologice la elevii de școală medie”, „Formarea relațiilor psihice ale persoanei pe baza educației colectivului”, „Despre dinamica imaginii vizuale consecutive”, „Desvoltarea principiilor cauzalității materiale a proceselor psihice în concepția filosofică a lui Cernășevski”, „Despre situația actuală a problemei capacităților în psihologia sovietică”, ș. a. m. d.

Lucrările de diplomă reușesc de multe ori să răspundă în mod direct trebuințelor activității practice din școală, producție sau armată, fiind imediat tipărite și aplicate în practică.

După susținerea lucrării de diplomă, ca primă fază a examenului de stat, candidații depun examen de marxism-leninism și de psihologie generală.

Diploma de absolvent al Facultății de filosofie, Secția Psihologie, dă dreptul de a preda psihologia în școala medie sau Institutele superioare de învățământ.

În genere, majoritatea absolvenților sunt repartizați ca asistenți pe lângă catedrele de psihologie ale Institutelor pedagogice, colaboratori în Institutele de cercetări fiziologice, consultanți în diferite domenii ale artei sau producției.

În locurile lor de muncă, tinerii psihologi organizează noi colective și își continuă munca științifică în spiritul în care au fost educați. În anul acesta doi dintre absolvenții din 1948 au prezentat catedrei valoroase lucrări de disertație de candidatură, scrise independent.

Aspirantura are scopul de a forma cadre pentru învățământul superior.

Aspiranții catedrei de psihologie trebuie să fi terminat facultatea de filosofie sau o facultate apropiată: biologie, medicină, pedagogie, istorie, filologie. Aspiranții sunt primiți pe baza unui examen de admitere constând din marxism-leninism, psihologie și o limbă străină.

Studiile de aspirantură constau din: examenele de candidatură minimă și disertație. Candidatura minimă se împarte în trei părți: 1) examen de materialism dialectic și istoric; 2) examen de limbă străină și 3) examene de specialitate (la catedra de psihologie: Istoria psihologiei, Psihologia genetică, Psihologia generală și Psihologia specială).

Examenul de filosofie presupune cunoașterea profundă și deplină

a tuturor problemelor de bază ale materialismului dialectic și istoric. Deaceia aspiranții trebuie să prelucreze o literatură care numără mai mult de o sută de lucrări ale clasicii.

Pentru a susține examenul de limbă străină (engleză, germană sau franceză), este necesară cunoașterea limbii în așa măsură ca să poți traduce și expune conținutul pe bază de texte de specialitate, fără ajutorul dicționarului.

Examenul de Istoria psihologiei are scopul de a urmări dezvoltarea cunoștințelor despre psihic în procesul luptei duse în filosofie între curentele materialiste și cele idealiste și în legătură cu dezvoltarea științelor despre natură și societate.

Bibliografia examenului prevede astfel de lucrări: Aristotel „Despre suflet”, Descartes „Pasiunile sufletului”, Spinoza „Etica”, Spencer „Principiile psihologiei”, Helvetius „Despre inteligență” și „Despre om”, Wundt „Schite psihologice”, Watson „Psihologia comportamentului”, Radișcev „Despre suflet”, Cernășevschi „Principiul antropologic”, Hertzen „Diletantism în știință”, Secenov „Opere alese”, Behterev „Psihologia obiectivă” ș. a.

Examenul de Psihologie genetică cuprinde problemele evoluției sistemului nervos și al comportamentului animalelor, trecerea la conștiința umană ca și problemele psihologiei infantile.

În bibliografie se întâlnesc astfel de lucrări: Severțov „Evoluție și psihic”, Ladâghina Cots „Copilul omului și al maimuței”, Vagner „Studii de psihologie comparată”, Roghinschi „Deprinderile și acțiunile intelectuale ale maimuțelor”, Vațirus „Cercetarea activității nervoase superioare a antropoidelor”, Leontiev „Schite asupra psihologiei copiilor de vârstă preșcolară” ș. a.

Psihologia generală constituie examenul cel mai important de specialitate. În el sunt cuprinse cunoștințele fundamentale ale psihologiei sovietice. Bibliografia pornește de la lucrările clasicii marxism-leninismului cari dau material direct legat de psihologie și de la operele lui Secenov și Pavlov. În continuare sunt prevăzute manualele de psihologie existente, ale lui S. I. Rubinstein, Ananiev, B. M. Teplov și ultimul manual redactat de Cornilov, Smirnov și Teplov. Bibliografia este completată cu o sumă de lucrări referitoare la fiecare proces psihic, citate în parte în fragmentul despre seminarii.

Examenul de Psihologie specială este bazat pe lucrări cari tratează în mod amănunțit unele probleme ale psihologiei legate cu aplicarea lor în diferite domenii. De exemplu, din domeniul psihologiei pedagogice: Ananiev „Educația spiritului de observație”, Sardacov „Despre consolidarea și păstrarea cunoștințelor”, Macarenco „Opere pedagogice”; din psihologia capacităților: Iacobson „Psihologia simțului scenic al actorului”; din domeniul aplicării clinice a psihologiei: Leontiev și Zaporoeț „Restaurarea mișcărilor”, Luria „Afazia traumatică” ș. a.

Pentru aspiranții care în timpul facultății nu au trecut examenul de logică se cere și un astfel de examen.

În fața comisiei de examinare, aspiranții trebuie să dovedească în mod egal, atât buna însușire a cunoștințelor cât și interpretarea critică a tezelor nejuste sau depășite, cuprinse în unele lucrări.

Lucrarea de disertație reprezintă prelucrarea completă a unei

probleme și o contribuție nouă, importantă, în dezvoltarea științifică a acestei probleme. De exemplu: „Analiza electroencefalografică a reprezentării vizuale și tactile“, „Invățătura lui Pavlov despre tipurile de sistem nervos și importanța ei pentru psihologie“, „Analiza psihologică a imaginației în creațiile lui Pușkin și Lermontov“, „Dinamica imaginei tactile“ ș. a.

Pentru susținerea disertației este necesară următoarea procedură: consiliul profesoral primind textul disertației, dacă este de acord cu discutarea ei, numește doi oponenti care studiază lucrarea în amănunțime. Oponentii prezintă dări de seamă pe baza cărora se poate autoriza tipărirea și răspândirea în toate centrele științifice a U.R.S.S a autoreferatului. În acest timp, se primesc observații și obiecțiuni pe care consiliul profesoral le ia în considerare. Susținerea disertației poate fi fixată la cel puțin o lună după apariția autoreferatului, și trebuie să fie anunțată printr'un ziar local.

După susținerea disertației se trece la votarea secretă pe baza careia disertantului i se acordă titlul de candidat în științe pedagogice (specialitate psihologia)

Munca Secției de psihologie este condusă și controlată de catedră prin ședințele sale săptămânale.

La aceste ședințe se stabilește planul de lucru și temele lucrărilor științifice, programele cursurilor și ale seminarilor, se urmărește predarea lecțiilor pe bază de vizitare reciprocă, etc. Parte din ședințe sunt deschise și pentru studenți. Studenții fiecărui an de studii sunt chemați de două ori pe an la ședințe speciale de catedră, și aici studenții sunt controlați și ajutați în ceea ce privește îndeplinirea lucrărilor lor. Deasemenea, aspiranții trebuie să refere asupra rezultatelor obținute în pregătirea disertației față de catedră. Pe lângă catedră funcționează seminarul științific în care se discută permanent problemele științifice actuale. Față de catedră răspunde fiecare membru al corpului didactic pentru felul în care își îndeplinește planul de muncă științifică individuală.

Ceea ce este de remarcat este caracterul planificat, bine organizat al conducerii muncii de către catedră. În această bună organizare o contribuție de prim ordin aduc organizația de partid și organizația sindicală.

Catedrele de psihologie editează buletine științifice anuale și bi-
anuale în cari sunt tipărite lucrările. În acelaș timp, literatura psihologică este răspândită prin revista „Sovetskaia Pedagogica“ și editura Academiei de științe pedagogice.

Psihologii sovietici s'au educat și format temeinic în decursul anilor puterii sovietice creindu-și o tradiție de muncă științifică. În Universități și Institute pedagogice lucrează puternice colective fixate asupra diferitelor probleme. Astfel de specialiști cunoscuți sunt: Valcov (Moscova), Ananiev (Leningrad), Iarmolenco (Leningrad), în domeniul percepției vizuale și tactile, Teplov (Moscova) și Kaufman (Leningrad), în domeniul percepției auditive, Leontiev, Zancov, Smirnov (Moscova) și Sardacov (Leningrad), în problemele memoriei și gândirii, Levitov (Moscova), Eres (Minse), Strabov (Saratov), Uzdnațe (Tbilisi), în domeniul psihologiei persoanei, Merlin (Kazan) în problema voinței, Luria și

Miasişcev în psihopatologie, Liublinscaia (Leningrad) în psihologia infantilă și mulți alții.

Pe baza învățării lui Pavlov, psihologia sovietică își concentrează toate eforturile pentru a unifica complet sistemul de muncă și cercetări, închegând într'un colectiv unitar pe toți oamenii de știință din Universități și Institute.

În acest spirit se prevede alcătuirea în scurtă vreme a tratatului de psihologie pentru învățământul superior care va reprezenta rodul muncii îndelungate a psihologilor din Moscova și Leningrad.

Știința și învățământul superior sovietic impun prin măreția realizărilor, prin forța lor de lucru și de organizare.

Țara noastră de democrație populară, condusă de Partidul Muncitoresc Român în lupta pentru construirea socialismului, nu poate să-și asigure succesul în această luptă fără a se folosi de imensele bogății ale științei sovietice.

Dar sarcina însușirii științei sovietice trebuie realizată în întregime, presupunând nu numai însușirea cunoștințelor ci și a spiritului revoluționar al științei sovietice, a curajului în rezolvarea acelor probleme care prezintă greutate, a principiului însușirii cunoștințelor împreună cu preocuparea critică de a le verifica în practică și a munci pentru dezvoltarea lor. Numai prin așezarea muncii pedagogice pe baze de activitate științifică creatoare poate fi desăvârșită opera de înarmare a tineretului nostru cu știința înaintată a țării socialismului victorios.

DESPRE EMINESCU PEDAGOG

de Prof. Univ. STANCIU STOIAN

Moștenirea lui Eminescu nu se mărginește la opera sa poetică. Ea este mult mai bogată și cu semnificații adânci în mult mai multe domenii ale vieții. Un astfel de domeniu este și cel educativ, pedagogic.

Despre Mihail Eminescu ca pedagog s'a mai vorbit și în trecut. Dar în trecut critica arăta o anumită față a poetului — contrafăcută și aceasta până la diformare. Tot așa s'a întâmplat și cu latura educativă și ideile lui pedagogice. Adevărata față a lui Eminescu trebuie pusă în lumină și din acest punct de vedere.

Două probleme ni se pun când ne ocupăm de Eminescu ca pedagog: concepția sa despre educație și valoarea educativă a operei sale poetice. Amândouă sunt deosebit de importante pentru pedagogie, mai ales pentru pedagogia și școala românească.

Eminescu n'a fost un pedagog de meserie, el a fost însă pe punctul de a fi profesor. Pentru aceasta s'a și pregătit.

Etapele vieții lui Eminescu ne arată în ce măsură el a fost legat de școală și problemele ei. Până la 1864 el trăiește la țară, unde își începe și învățătura elementară. Între 1864—1869 se înscriu anii de școală secundară, dar și de peregrinări, atât prin Bucovina, cât și prin Transilvania, prin Muntenia, ca și prin Moldova. Școala la el se împletește cu un fel de școală a vieții; îl vedem când suflour, când actor, când hamal în port la Giurgiu, când mic funcționar la Botoșani.

În 1874 — avea atunci numai 24 de ani — se termină anii de studiu al lui Eminescu. Atunci se întoarce în țară. Este mai întâi numit director al unei biblioteci la Iași, după care e numit revizor școlar al județului Iași și Vaslui.

Eminescu debutează așa dar prin a fi un om al școlii. În calitatea aceasta de revizor școlar stă numai un an (1875—1876). Este de reținut însă această activitate a lui, pentru că dacă nu a izbutit să fie profesor, așa cum probabil ar fi vrut, el a fost totuși în legătură cu școala prin această funcțiune și dacă nu și-a putut-o păstra, aceasta nu a fost din vina sa.

Ca revizor școlar, Eminescu a înțeles să meargă din sat în sat și din școală în școală să vadă, — când era nevoie — și școlile dela orașe, să adune date, dar să și ia sau să propună măsuri prompte și adesea foarte juste de îndreptare.

Lucrul acesta îl făcea Eminescu din dragoste, în nici un caz nu ca o corvoadă neplăcută. Cu atât mai mult se simțea el lovit, jignit, atunci

când nu i se recunoștea strădania, sau i se imputa, — cum i s'a imputat — lipsa de activitate. Avem în această privință mărturie un raport de protest împotriva unei aprecieri a Consiliului Permanent de Instrucțiune, din care merită să cităm : „Am fost, spune Eminescu, cu drept cuvânt surprins de ordinul Dvs. Nr. 3483, prin care sunt invitat de a arăta dece în intervalul dela 15—31 Martie a. c. nu am inspectat nici una din școalele rurale ale județului Iași și ce m'a împiedicat de a-mi îndeplini această datorie... Imi pare rău că sunt silit a respinge avizul Onor. Consiliu Permanent că nu mi-aș îndeplini datoria. Din contră, cred că din August și până astăzi, puțini vor fi revizorii care să fi inspectat atâtea școli ca respectos subsemnatul“.

După ce părăsește revizoratul, între 1876—1883, Eminescu începe o altă viață. Acum activitatea sa ziaristică este împletită, ca și activitatea dinaintea acesteia, cu preocupările sale poetice.

Ideile pedagogice ale lui Eminescu nu le avem în opere speciale pe care el să le fi scris, dar le putem scoate din celelalte scrieri ale lui, chiar și din poezii. Aceste idei pedagogice le putem lua apoi din scurta sa activitate de revizor școlar. ,

Să încercăm să formulăm câteva din principiile pedagogice care se desprind din opera lui Eminescu.

Un prim principiu pe care-l putem desprinde este acela al strânsei legături pe care Eminescu o vede între educație și viață. Educația trebuie să aibă în vedere condițiile în care educatorul își desfășoară activitatea ca și materialul uman cu care lucrează.

În calitatea sa de revizor școlar, Eminescu nu se mulțumea să inspecteze pe învățători sau o clasă de copii, nu se mulțumea cu răspunsurile stereotipe pe care aceștia le-ar fi putut da la aritmetică, gramatică sau altă disciplină școlară. El se interesa înainte de toate de mediul în care se desvolta școala, de condițiile favorabile sau nefavorabile pe care ea le avea. În rapoartele sale, el se interesa mai ales de școala satului și pentru faptul că el însuși era de origine țărănească. Părinții săi își creaseră o situație materială mai bună, dar erau ambii de origine țărănească. El însuși a trăit anii copilăriei în viața satului și a rămas sufletește legat de ea. Era o viață înapoiată, dar în simplitatea ei curată și autentică. Așa o vedea el.

Eminescu vorbește îndelung de condițiile pe care viața de țară le crează pentru învățământ. Aceste condiții sunt dezastruoase, după părerea lui. „În împrejurările acestea, zice Eminescu ironic, școlile din județul Vaslui sunt cele mai bune posibile, precum lumca lui Leibnitz, cu toată mizeria și nimicnicia ei vădită, este cea mai bună lume posibilă“ „Părinți mizeri, învățători ignoranți și prost plătiți, copii goi și bolnavi... nu sunt condiții normale pentru școli bune, precum lemn de brad, putregai, gealău de plumb și meșter prost nu-mi dă o masă bună“. Altă dată vorbind tot despre școlile din Vaslui, Eminescu zice : „Impresia generală pe care mi-au făcut-o școlile din acest județ, zice el într'un raport, a fost rea. Pretutindeni frecvența mică și incuria administrativă mare. Pretutindeni sărăcia muncitorilor agricoli, mortalitatea adesea înspăimântătoare, greutățile publice și angajamentele de muncă născute din aceste greutăți aproape insuportabile, atât mediul social cât și administrativ fac ca școala să fie un lucru aproape de prisos. Nu cutez încă a mă pronunța asupra cauzelor acestei stări de lucruri, însă cred de pe

acum că ea nu se poate schimba decât prin alt sistem de dări și prin organizarea mai liberă a muncii. Starea economică a populației noastre rurale este sub orice critică și cauzele sunt : dările peste măsură de grele, aruncate atât de comune cât și de stat asupra acestor nefericite populații. *Deși nu este datoria mea în sensul strict ca să descriu aceste stări de lucruri, totuși a trebuit să mă opresc la ele pentru a dovedi că cheltuielile pe care le face statul cu școlile rurale sunt departe de a compensa foloasele minime aduse de acestea și că în acest mijloc social obii-gativitatea învățământului este curată iluzie.* Avertismentele rămân pe hârtie, amenziile ficțiune, frecvența școlarilor este peste putință. Dacă însă copiii constrânși de dorobanți ar veni la școală, ei vin desculți, cu capul gol și astfel îmbrăcați încât frecvența regulată a școlii i-ar costa viața. Școalele sunt mai frecventate acolo unde a mai rămas o urmă de neatarnare economică, anume în satele răzeșești. *Prin rrmare, cauza relei frecvențe nu este aversiunea poporului contra școlaei, ci sărăcia”.*

Vedem în aceste cuvinte ale lui Eminescu ideea clară că școala este strâns legată de condițiunile sociale pe care le crează un regim sau altul.

Eminescu se ridică astfel până aproape de ideea că școala este o instituție de clasă și că trebuie să fie schimbat mediul, trebuie schimbate și condițiile politice care pot schimba acest mediu, pentru ca să putem avea o școală a poporului. Găsim aceste idei între altele într'un articol intitulat : „Invățământul democratic”. Eminescu nu crede că liberalismul burghez, cu așa zisul învățământ democratic al lui, poate face ceva pentru școală. Din contră, burghezia liberală nu a făcut și nu va face nimic. Invățământul în România, zice Eminescu, a fost întemeiat de Regulamentul Organic și de Cuza, în epoca de ascensiune a burgheziei. În timpul lui Eminescu, burghezia e deja potrivnică școlii.

Concluzia pe care am putea-o trage noi din aceste constatări ale lui Eminescu ar fi că, pentru a avea o nouă școală, trebuie răsturnat regimul care crează astfel de condiții nefavorabile. Eminescu, fără să se poată ridica la o astfel de concepție, vede însă că între școală și condițiile materiale de viață ale mediului este o strânsă legătură și că acest lucru ține de regimul politic al țării. Și aceasta nu e puțin.

Eminescu vede deasemenea degradarea, ca să zicem astfel, a elementului prim cu care lucrează școala : copilul. Pentru ca școala în adevăr să-și îndeplinească rolul său educativ trebuie să aibă a se ocupa în primul rând de un copil care să se desvolte în condiții optime de viață materială și morală, trebuie să aibă la dispoziție un material uman neștingherit în desvoltarea sa. Tocmai acest lucru vedea Eminescu că lipsea atunci în țara noastră. El observă, din contră, că în condițiile iobăgești de viață, individualitatea copilului, atât psihic cât și fizic, este stălcită, denaturată. „In clasele mai de jos, sărăcia părinților, hrana și îmbrăcămintea proastă, iar iarna lipsa de căldură, care trezește înainte de vreme în copil instinctul conservării și îi dă acești ochi bătrânești și serioși, pe care îi au animalele expuse a se hrăni singure înainte de vreme, iată un lucru care nu trebuie să ne încânte, zice Eminescu, un lucru împotriva căruia noi trebuie să ne ridicăm” (Mss. Nr. 2253, f. 250)

Eminescu nu a fost un psiholog de meserie. Cultura sa însă, bunul său simț și simțul observației, ajutate de atitudinea sa de simpatie față de popor, îl fac să observe just și să ne dea o adevărată icoană a ceea ce era copilul din popor, în condițiile de desvoltare ale regimului burghezo-moșieresc. Aceste condiții fac într'adevăr din copil o ființă închircită

înainte de vreme, cu seriozitatea animalului suferind de foamă; după cum fac un balast lipsit de umanitate până la urmă, din copilul clasei or suprapuse.

Aceste considerații despre copil și necesitatea protejării lui, ne amintesc de studiul amănunțit pe care Marx l-a făcut în acelaș sens în „Capitalul”. Concluzia ce se desprinde din Eminescu se apropie de concluzia lui Marx: nu există nici o inferioritate organică care să-l facă inapt pentru învățatură pe copilul din popor, ci mizeria în care trăiește și se dezvoltă. Eminescu cere ca acești copii să fie protejați, pentru că numai o dezvoltare fizică și psihică, în condiții omenești, va putea crea din acești copii oameni folositori poporului.

Scopul educației într'o școală organizată în condiții cât mai bune, este pentru Eminescu formarea personalității prin educație, cultură și știință.

Ce este mai întâi personalitatea pentru el? Personalitatea, zice Eminescu, „conține în sine o contradicție sau mai bine zis o antiteză: o destinație nemărginită, pe deoparte, determinarea prin toate acelea în realitate... Ne simțim dependenți de epocă, de împrejurări și cu toate acestea înăuntrul nostru ne simțim pe noi înșine că suntem liberi“. Educația ar trebui să țină seamă așa dar de faptul că omul este o ființă născută să fie liberă. Pe de altă parte însă, omul depinde totuși de acest mediu. El nu se poate dezvolta în afară de el. Educația trebuie să țină seamă și de aceasta. Marx a arătat că omul este sub influența mediului, dar adăugase că nu trebuie să se uite că omul, la rândul său, influențează mediul, transformă mediul și transformându-l se transformă pe sine însuși. Ideea aceasta la Eminescu este întunecată în alte părți ale operei lui, de concepția metafizică a liberului arbitru ce răsare din modul cum vede el libertatea la om. Totuși, după cum se vede din fragmentul citat aci, este o concepție mai aproape de adevăr decât ideea pedologică a fixității mediului și eredității încremenite pe veci.

Scopul acesta al educației, formarea personalității, se poate atinge după părerea lui Eminescu, prin știință, cultură și educație. Este interesant să vedem acest lucru la Eminescu, pentru că el ne amintește de distincția care se face astăzi între noțiunile de educație, instrucție și învățământ.

Ce înțelege Eminescu prin știință și ce înțelege prin cultură? El compară știința cu materiile pe care o plantă le trage din pământ pentru a se hrăni și crește, iar noțiunile științifice trebuiesc scoase, după el, din realitate. Acestea nu au și nu trebuie să aibă un caracter subiectiv. Știința „are un caracter care trece peste persoana conlucrătorului“, zice el. Ce este cultura, Eminescu spune: „Cultura se numește, înainte de toate, o anumită stare și grad de dezvoltare a inteligenței, o specie anume de ridicare a spiritului asupra menirii lui de a privi natura și viața“. (Mss. 2255, p. 209). Omul de știință este deci un cercetător, un om aplecat asupra realității. El este cel care descoperă legi, care adună materialele necesare hranei sufletești și orientări în viață. Omul cult este acela care primește această hrană și o asimilează.

Știința are, după Eminescu, o înaltă valoare. Numai adevărurile smulse realității sunt adevăruri. Numai ele pot să încolțească și să dea un adevărat om cult. Pseudoadevărurile, cele ce sunt falsificate de subiectivitatea oamenilor și de interese meschine, acelea nu pot decât să falsifice personalitatea celor cari se hrănesc cu ele. Căci, zice Eminescu, „nu se poate semăna faină, ci numai grâu, pentru a căpăta pâine“.

Din dragostea lui Eminescu pentru știința exactă rezultă și atitudinea sa față de credință, atitudine destul de cunoscută și criticată de filistini în timpul vieții sale.

Această atitudine o găsim la Eminescu și în poezii ca „Mitologicele” și „Antropomorfism”. Ceva mai mult, Eminescu este convins că însuși țăranul despre care se spune că ar fi atât de organic credincios, nu e chiar așa pe cât se spune. „De Dumnezeu, zice Eminescu, nu mai are nici o teamă omul dela țară, pentrucă Dumnezeu l-a părăsit pentru cine știe ce păcat în mâna acestei administrații”.

În școală Eminescu era dispus să cultive mentalitatea laică, științifică. Un om cult, format prin învățătura științifică, cu atitudine laică, lipsită de misticism — aceasta cere Eminescu pentru formarea personalității. Acele „dulci eresuri”, oricât de dulci ar fi, nu pot avea valoare pentru formarea omului. Eminescu face deosebire între educație și cultură. Și una și alta se referă la o stare sau grad de dezvoltare a omului, numai că pe câtă vreme cultura se referă la dezvoltarea inteligenței, educația, după el, se referă la dezvoltarea puterilor morale. Sau cu propriile-i cuvinte: „Educația are a cultiva inima și moravurile. Cultura este educația minții”. (Mss. Nr. 2257, f. 30—33). Un lucru nu trebuie uitat însă: pentru a forma o personalitate cultă, ca și pentru a forma o personalitate morală, în adevăratul înțeles al cuvântului, și într'un caz și în altul, este nevoie de știință.

În legătură cu aceasta stă și problema mediului în care trebuie să se gasească o școală, căci mediul rău organizat influențează în rău educația. Educația are însă nevoie de un mediu. E nevoie ca școala să nu fie suspendată în afara realității, în afara mediului pe care urmează să-l servi. Luând poziție împotriva cosmopolitismului, Eminescu declară că „o școală bună este aceea care este adânc înrădăcinată în realitățile țării sale, în problemele care frământă poporul său. Studiile făcute într'o școală care nu are nici o legătură cu țara sa, sunt studii fără valoare. O țară, spune Eminescu, în care tineretul este pregătit „fără să-și cunoască țara și poporul, nu se poate aștepta decât la o cumplită superficialitate în toate”.

O școală astfel concepută e o școală care și în metoda de predare are să țină seama de contactul cu realitatea, contact direct, viu și activ. Iată de ce, în materie de învățământ, Eminescu cere ca acesta să fie cât mai aproape de viață, să fie un învățământ activ. Lucrul acesta era foarte important și pentru vremea sa, când școala la noi nu cunoștea aceste principii, când pentru pregătirea funcționarilor, robi ai regimului burghez, se dădea numai o școală livrescă de învățământ.

În calitatea sa de revizor școlar, Eminescu socotește că metoda intuitivă nu trebuie aplicată numai la așa zisele științe naturale, care operează cu lucruri concrete. El cere aceasta și pentru unele științe abstracte. „Celelalte științe găsesc lucrurile la care se referă în natură: numere și unghiuri nu găsim în natură niciodată”. (Mss. Nr. 2258 p. 250).

Eminescu mai scoate în evidență însemnătatea acestui principiu și cu altă ocazie. Este cunoscută prietenia lui Eminescu cu Creangă, prietenia a două mari talente literare. Este însă mai puțin cunoscută prietenia dintre Eminescu și Creangă pe teren didactic. Creangă, după cum se știe, a fost învățător. El a fost însă și un bun și harnic autor de cărți didactice. Cărțile lui didactice, scrise cu mult talent, pot fi citite cu plăcere și astăzi. Cu ocazia apariției unui „Povătuitor la citire prin scriere

re” a lui Creangă, Eminescu face o recenzie-referat asupra acestei cărți, arătând că această carte vrea să înlocuiască învățătura rutinară și mecanică a scrisului și cititului de până atunci cu un învățământ viu. Eminescu laudă modul cum este alcătuită această carte, care introdusese în clasa I primară exerciții de intuiție „înainte de a pune abecedarul și pana în mâna copiilor”. Deasemenea, în inspecțiile sale, pretutindeni pe unde se duce, el recomandă cu căldură „metoda nouă a lui Creangă”. (Mss Nr. 2275 A).

Eminescu cere ca școala să nu fie pasivă. Copilul în școală să nu fie redus la receptivitate, căci din fire, copilul nu este receptiv, ci activ. El are felul lui de a vedea și acest fel de a vedea lumea, el și-l manifestă într'un mod asupra căruia trebuie să fim cu băgare de seamă.

Pentru a dovedi acest lucru, pedagogi și psihologi de meserie au scris studii voluminoase. Asupra desemnului la copii de pildă s'au scris tomuri nenumărate după Eminescu. Eminescu va fi citit și el, desigur, studii de psihologie, dar studii de felul celor arătate de noi aci nu, pentru că nu erau pe vremea lui. Cu toate acestea ne amintim ce bine caracterizează el spiritul activ și aptitudinile la desen ale copilului din poemul „Călin” :

*„Pe cuptorul uns cu humă și pe roșcovii pereți
Zugrăvit-a cu'n cărbune copilașul cel isteț
Purceluși cu coada sfredel și cu bețe'n loc de labă,
Cum mai bine ț se șade unui purceluș de treabă”.*

Un astfel de tablou, redat sugestiv de Eminescu, ne descrie cum nu se poate mai bine, înclinările copilului, care gândește mai mult în acțiune. De aceea în formarea lui trebuie să se țină seamă de aceste tendințe ale sufletului omenesc — ale sufletului copilului în special.

Ce trebuie de făcut în acest caz? Citim în recenzia făcută cărții lui Creangă, despre care am vorbit mai sus : „Nici un om nu se întărește citind un tratat de gimnastică, ci făcând exerciții ; nici un om nu se învață a judeca, citind judecăți scrise de-a gata de alții, ci judecând singur și dându-și singur seama de natura lucrurilor”. Eminescu cere ca școala să aplice „în privința spiritului omenesc aceeași metodă bine-cuvântată, pe care naturalistii o recomandă pentru corp”, adică exercițiul, practica.

Nimic nu-i displace mai mult revizorului școlar Mihail Eminescu, decât învățarea pe de rost, memorizarea de cuvinte fără înțeles. O astfel de metodă găsește el la școala Nr. 1 din orașul Roman. „Învățarea pe de rost de cuvinte goale din deosebite discipline, zice el în raportul ce face către Minister, caracterizează această școală — dar nu cu mult mai mult decât pe toate celelalte școli din țară... D-sa (e vorba de învățătoarea S. S.) este de doisprezece ani institutoare și prin uz lung și-a apropiat metoda mecanică și moartă a învățământului... D-sa aparține unei generații scolastice bine determinate, bogată în cuvinte și stearpă în idei”. Și adaugă : „Intrebuințarea de cuvinte neuzitate sau al căror înțeles nu-l cunoaște pe deplin, înlocuește, la D-sa și la multe altele, extrema sărăcie de cugetări. De aceea, în raportul D-sale Nr. 3 pe care vi-l înaintez, cuprinde această bogăție de expresii, pe care nu le înțelege. Metodul său de învățământ este de acest soi. El e unit cu o rară suficiență cu o satisfacere personală deplină, încât privește capacitatea și modul său de expunere”.

Raportul se termină cu o atenuare a celor spuse până aci, nu pentru a reveni asupra aprecierilor cu privire la metoda mecanică — căci părerea lui rămâne definitivă, metoda e „mecanică și moartă” — ci pentru a scuza oarecum pe învățătoare. Raportul se încheie astfel: „Rugându-vă să considerați că învățământul mecanic este cel general în școlile noastre, de vreme ce lipsa de cunoștințe pedagogice e asemenea generală, sunt de părere că într-o dezvoltare normală a învățământului pedagogic o asemenea directoare nu ar fi cu puțință și nici nu ar trebui suferită; dar, în împrejurările de față, această școală e la nivelul a cel puțin 50% din școlile noastre de fete”.

Lupta pe care o duce revizorul Mihail Eminescu împotriva învățământului „mecanic și mort” este, am putea spune, ținta principală pe care o urmărește el în materie de instrucție și învățământ. Nu numai raportul citat, ci aproape toate rapoartele și procesele verbale de inspecției, când nu se ocupă mai pe larg, fac totuși aluzie la această problemă. Astfel de pildă, într-un proces-verbal de inspecție, Eminescu dă învățătorului următorul sfat: „D-nul învățător să-și deie silința și mai cu seamă să caute ca copiii să nu învețe nimic mort, mecanic”. (Mss. Nr. 2275 A, fila 2). În alt proces-verbal citim: „Trebuie făcută mai multă lectură, teme în scris (compoziții și dictando) și exerciții gramaticale”. (Ib. fila 119).

Tot pe același motiv cere Eminescu ca să se dea în școală o atenție deosebită scrisului și cititului. Elevul trebuie să le deprindă temeinic, ca pe niște instrumente ale culturii ce sunt. Zadarnic ne vom strădui noi să le dăm elevilor explicații din alte discipline. Dacă ei nu vor ști să citească ușor, pentru a-și întări cunoștințele prin lectură proprie, dacă nu vor ști să scrie ușor, pentru a face exerciții, toate explicațiile date se vor pierde fără mare efect. „D-nul învățător, zice Eminescu în altă parte, trebuie să aibă în vedere mai cu seamă cetirea și scrierea; toate celelalte obiecte sunt nule și fără valoare, dacă aceste două principale vor fi neglijate”. Și mai departe: „Cuprinsul bucăților cetite, copiii îl vor povesti în cuvinte proprii, (iar, în scris vor face mici compuneri asupra unor obiecte cunoscute lor (aceasta în clasa a III-a), în a doua vor scrie după dictando. Toate însă cu înțeles, nimic mort, nimic mecanicește”. (Ib. f. 134). În altă parte dă învățătorului următorul avertisment: „D-nul învățător nu va mai înainta în clasa a II-a pe nici un elev, care nu va ști a ceti perfect, căci aceasta este menirea clasei I-a”; sau: „copiii să nu învețe nimic pe de rost, ce n'au priceput pe deplin”. (Mss. 2288 f. 2).

Eminescu este pentru un învățământ legat de nevoile țării. Într'un articol intitulat „Învățământul clasic”, găsim exprimat destul de clar acest punct de vedere. Răspunzând pare-se unor acuzații, care i s'au adus, el spune: „Nu există mai mari prieteni ai învățământului real decât tocmai noi. În nenumărate rânduri am vorbit despre inconvenientul social al proletariatului condeului, în nenumărate rânduri am arătat că, dela școala primară începând și sfârșind cu universitățile, universitățile noastre nu produc decât sute de exemplare ale logofătului Coategoale, care primejduiește mersul bazat în esență pe muncă și producțiune, a oricărei societăți omenești”.

Eminescu este de părere că pregătirea clasică nu trebuie însă să se dea la toată lumea: „Înțelegem ca studiul lor (adică al limbilor latnă și greacă) să fie mărginit la clasele acelea care determină spiritul public, la învățații de profesie, la juriconsulți, la cler”. Pentru ceilalți, cultura clasică și în special studiul limbilor clasice, Eminescu le gă-

sește de prisos. „Celelalte clase, zice el se pot într'adevăr dispensa de cunoștința antichității, căci dezvoltarea limbii naționale... va fi un instrument destul de bun pentru dezvoltarea inteligenței lor”.

Așa dar, învățământul clasic își are importanța lui după Eminescu. Dar cea mai mare importanță trebuie să se dea învățământului real predat în limba națională. El se minuna mai ales de unele tendințe nefirești pe care le vedea în învățământul public, cum era de pildă aceea de a preda limba română, în legătură cu limba latină până și în școlile comerciale. „Pentru studiul limbii române, zice Eminescu, nu e necesară cunoașterea celei latine clasice, cu care a noastră abia are legături. Iar cea latină vulgară, respective dialectele la care a dat naștere, chiar dacă ar avea cine le preda în fericitul București, totuși ar fi cu totul de prisos într'un institut ca acela al d-lui Troteanu (adică într'o școală comercială); așa dar (conclude Mihail Eminescu), jos limba latină din astfel de școli”.

O bună școală, un bun învățământ au nevoie de o bună organizare și de materialul necesar muncii școlare. Cea dintâi este asigurată de un învățător bine pregătit și cu prestigiu moral; materialul necesar muncii școlare începe, după Eminescu, prin dotarea școlii cu bune manuale școlare. Învățător bun și manual școlar bun, iată o altă preocupare pedagogică a lui Eminescu, nu numai din perioada revizoratului său.

Eminescu observa înspăimântătoarea lipsă de cadre dela universitate, până la școala primară, care caracteriza școala românească atunci. El își dădea seama de importanța acestui element pentru bunul mers al învățământului, de aceea nu pierde un prilej de a-i denunța lipsa, atunci când ea se arată. Uneori, cu ironia-i cunoscută, el biciuește aceste neajunsuri, indicând și remediile.

Ne îngăduim să dăm aci o mostră de modul cum vedea el corpul didactic :

„Ne aducem și noi aminte de o convorbire cu un învățat din Moldova care era docent la universitatea comunală din Mălăești, ținutul Cărligăturii.

— Mă rog unde-ai învățat dumneata carte ? îl întreb eu.

— Mă cunoaște coana Profira din Mândinești.

— Da nu te întreb cine te cunoaște. Vei fi cunoscând dumneata multă lume, dar unde ai învățat carte?

— Eu l-am învățat carte pe redactorul „Curierului intereselor generale”.

— Tocmai de aceea te întreb unde ai învățat dumneata?

— Apoi cam tot prin Hârlău m'am tăvălit eu.

Mutatis mutandis (continuă Eminescu) o convorbire cu acești iluștri ar suna cam astfel :

— Mă rog unde ai învățat d-ta carte ?

— Mă cunoaște d. Stremayer (rector al univ.).

— Nu-i vorba de cine te cunoaște. Unde ai învățat?

— Am șters ciubotele d-lui Brzrcek, referende la ministerul instrucțiunii.

— Nu te întreb unde ai șters ciubotele, unde ai învățat ?

— Apoi cam tot prin Kecekemet și prin Brody m'am tăvălit eu”.

Eminescu era îngrijorat de slaba pregătire a profesorilor după cum

era și de faptul că aceștia și puținul pe care îl știau, nu-l știau pentru țara lor, ci pentru străinătate... „*Juriștii noștri din țară*, zice el, *sunt atât de familiarizați cu literatura dreptului francez încât mulți din ei ar putea fi profesori în Franța, necum la noi*“.

Situația aceasta a durat și după Eminescu; după cum știm ea era un reflex al înfeudării României față de Apusul capitalist.

Eminescu era indignat să vadă cum învățătorii din vremea lui — corupți de cele două partide de guvernământ și mai ales de liberali — erau transformați în agenți electorali și în corupători ai moravurilor vieții dela țară. El vedea deasemenea că nu pregătirea profesională și nici măcar autoritatea morală nu erau criteriile după care erau recrutați învățătorii, ci interesele politice ale burgheziei și moșierimii, care făceau din primarii satelor unelte ale moșierilor, iar din învățători unelte și complici ai acestora. De aceea îl vedem pe Eminescu indignându-se împotriva unei astfel de situații, găsită într-o comună Sipote și cerând categoric: „*Învățătorul și primarul din Sipote să se dea judecății!*“ Oriunde găsește învățători nepregătiți sau învățători imorali, incorecți, el cere să fie fără șovăire înlăturați, căci „*asupra unui învățător nu trebuie să atârne nici măcar pretextul unei desconsiderări din partea concetățenilor și a școlărilor săi*“.

Acolo însă unde găsește învățători buni, în nimeni nu găsește aceștia mai bun apărător decât în Eminescu. Într'un raport pe care-l adresează Ministerului, el zice: „*Dacă, la cele mai multe dintre școli nu am rânduit suplinitori, cauza este că totdeauna am crezut că în locul unor învățători inapți, e mai bine să nu fie defel. Tinerii pe care i-am recomandat ca să fie decretați (însă) pot să fie învățători provizorii (adică titulari n.n.) posedând calificarea necesară*“ (Mss. Nr. 2275 A).

Într-o adresă către prefectul județului Vaslui, Eminescu cere acestuia să aibă grijă de învățători, pentru că primăriile nu au. „*Dacă sunt și învățători răi, zice Eminescu, primăriile sunt adesea mai mult de vină decât învățătorii; aceștia din urmă atârând în atâtea privințe de primari și negăsind nicăieri un apărător a cărui putere să fie de ajuns împotriva micilor tirani ai comunelor, intră adesea de nevoie în complicitate cu aceștia, ca să nu fie siliți a ieși din sat*“.

Tot prefectului de Vaslui îi recomandă într-o altă corespondență pe un învățător nou numit. Sunt de reținut motivele pentru care-l recomandă, precum și căldura: „*Recomand, spune adresa, mai cu seamă comuna Bârzești, plasa Stemnic, unde este instalat Nicolae Hobra, normalistul cel mai bun, care a ieșit la finele anului școlar 1874—75 și pentru care am aflat că în bugetul comunei pe anul viitor i s'a prevăzut o leafă egală cu aceea a unui vătăjel, iar în anul curent nu i se dă absolut nimica, încât avizat la salariul trimestrial al statului, are timp deplin a muri de foame în comuna Bârzești. Fără a afișa vorbe mari asupra însemnătății învățământului, care nu ne-ar înainta cu un pas mai departe, cred totuși că ar trebui să recunoaștem că tinerii normaliști, cari au absolvit cu cel mai bun succes școala lor și se dedau unei ocupații destul de ingrate, ar trebui să se bucure de protecția administrației județene*“.

Eminescu nu se mulțumea să constate care învățător e mai bun și care nu. El se și străduia ca pe cei mai buni să-i facă și mai buni, pe cei neîndeajuns de formați să-i formeze. Pe lângă sfaturile și îndrumările ce le dădea, el înțelegea să depună și o activitate organizată în această privință. Pentru aceasta el utilizează conferințele cu învățătorii, a căror activitate o fa în serios și o îndrumează. Avem despre aceasta

mărturie un raport asupra conferințelor cu învățătorii din Iași. La conferințele acestea, spune Eminescu, trebuiau să fie prezenți 54 de învățători. Din aceștia s'au prezentat numai 24. Așa erau învățați. „Creștința că și în acest an au să îndeplinească numai o formalitate, i-a îndemnat pe mulți să nu se expue la cheltueli care li s'au părut zadarnice“.

Eminescu însă nu s'a mulțumit cu o formalitate. El a organizat prelegeri pedagogice și convorbiri asupra metodologiei și a făcut acest lucru chiar cu învățătorii și anume cu cei mai buni. Astfel Creangă, învățător atunci la școala de băieți Nr. 2 din Păcurari, a vorbit colegilor săi asupra modului de a învăța pe copii citirea și scrierea după metoda lego-grafică.

„Din prelegerile învățătorilor rurali, am putut vedea însă mari lip-suri, atât în privința metodei cât și a cunoștințelor, zice Eminescu. Cunoștințele lor consistă în genere în vorbe moarte, a căror realitate vie nu o pricep. Sigur că în această privință nu sunt pe atâta ei de vină, precât sistemul învățământului, de sub al cărui regim au ieșit. Am văzut la mulți dintre ei silința de a fi metodici; la unii am observat o metodă firească, rar privilegiu pe care natura îl dă învățătorilor înăscuți... Am văzut la unii o mai mare măsură de cunoștințe pozitive, dar peste tot nu pot zice că acestea ar fi fost suficiente“. Și concluzia: „Lipsa absolută de mijloace pedagogice, lipsa unei foi învățătoresți în România se simte la fiecare pas“.

Două lucruri, spune Eminescu și în alte rapoarte, sunt necesare mai cu seamă învățătorilor, pentru a se putea perfecționa: cărți (o bibliotecă) și o foaie sau revistă, în jurul căreia să se adune pentru a frământa problemele ce-i interesează. Pentru aceasta el este însă de părere că învățătorii în condițiile de atunci nu au a aștepta mare lucru dela stăpânirea mășteră, ci trebuie să se ajute prin ei înșiși, organizându-se. De aceea este extrem de fericit să constate că învățătorimea din București a și pășit la realizarea acestui lucru. „În vremea din urmă, zice el într'un articol, jurnalistică bucureșteană începuse a comite articole care mai de care mai insipide asupra instrucțiunii publice, întrucât un om care pricepe întrucâtva chestiunile scolastice, trebuia să admire ușurința cu care oamenii la noi discută lucruri despre care nu pricep nimic. C'o adevărată părere de bine am văzut însă pronunțându-se, spre marea noastră mirare, tocmai în București, o mișcare pedagogică sănătoasă, inaugurată de un grup de învățători, care se vede s'au convins că prin beție de cuvinte și fraze jurnalistice, nu se face educația unui popor“.

Trebuie să reținem această observație a lui Eminescu și faptul că el nu lasă să-i scape activitatea învățătorilor..

O școală bună e bună așa dar dacă învățătorul e bun, dacă el este pedagog și om frământat serios de problemele vieții. O școală bună mai are însă nevoie și de altceva. Astfel școala are nevoie între altele și de material didactic, iar din materialul didactic, cartea, manualul, stă la locul de frunte.

Eminescu și în timpul revizoratului său și după aceea a fost atent și a semnalat cu satisfacție ori de câte ori apărea un manual bun. O astfel de satisfacție a avut el, după cât se pare, la apariția lucrărilor lui Creangă: „Metodă nouă de scriere și citire pentru uzul clasei I-a primară“ și „Povățuitor la citire prin scriere după metoda fonetică“.

„Deosebirea între metoda... broșură, zice Emi-

nescu, și învățatura rutinară și mecanică, precum se profesează ea în genere în școlile noastre, este deosebirea între învățământul viu și intuitiv și mecanismul mort al memorării, este deosebirea între pedagogie și dresură”.

Metoda veche după care erau alcătuite bucoavele și abecedarele, era metoda silabisirii. Eminescu arată că autorii au înlocuit această metodă cu una vie și rațională. „Intr’adevăr, zice el, prin metoda veche a silabisirii, a memorării mecanice de semne și cuvinte, inteligența copiilor nu era cu mult mai bine tratată decât inteligența unui animal care se deprinde prin frică și silă la o mulțime de apucături automate, de care nu-și mai poate da seama... Chiar din pagina întâia ni (se) arată marea deosebire de metodă. Nu mai întâlnim pe învățătorul sever și țepăn, cu vergile în mână, ci un suflet uman, care se coboară la treapta sufletelor copilărești și le disciplinează, nu le siluește”.

Și în concluzie, Eminescu adaugă : „De aceea rezumez din nou :

1. Cartea introduce în clasa I-a exercițiile de intuițiune (Anschauungsübungen), înainte de a pune abecedarul și pana în mâna copilului;

2. Cunoștințele se dau pe cale intuitivă, încât copilul ajunge prin judecata sa proprie la ele, iar învățătorul îl conduce numai ;

3. Cartea urmează metoda sonetară. Consoanele se desbracă de elementele vocalice și se dau curate. Intre metoda sonetară și silabisire este o deosebire mai atât de mare, cât este între silabismul vechi și nou. După silabismul vechi, de exemplu, rătă-az-mislete se citea ram. Tot atât de greu este silabismul nou alături de insonare. În afară de aceasta, insonarea introduce o gimnastică a vocii copilului care-l face să pronunțe foarte curat ;

4. Cartea se deosebește în mod favorabil de alte tratate de acest soi, prin aceea că e o lucrare cu totul originală, nu copiată sau prelucrată după manuale străine. Ea este fructul experiențelor lungi a doi învățători înzestrați dela natură, cu darul de a instrui”. (Eminescu, Raport către Ministerul Instrucțiunii).

Am dat acest citat lung pentru a se vedea cât de serios pătrunsese Eminescu problema manualelor didactice și ce familiar îi era limbajul, deci și cunoștințele pedagogice.

De altfel, din propriile lui spuse deducem că manualul și „povățitorul” lui Creangă n’au fost singurele manuale pe care le-a consultat. În multe din procesele verbale de inspecție vedem înscrise manualele ce recomandă, iar uneori și aprecieri asupra lor. Iar în raportul citat, adresat Ministerului, se spune : „O privire numai în manualele noastre scolastice, ne va încredința că elevii trebuie să fi învățând ca în somnambulism, că nu știu ce scriu, nici ce cetesc. Abia când vârsta le trezește mintea, li se ia albeața de pe ochi și încep a înțelege ce au învățat în școală”.

Când cerceta un manual, Eminescu înțelegea să arate și părțile bune, dar credea de datoria lui să atragă în special atenția asupra scăderilor. Așa face de pildă cu ocazia apariției unei ediții noi din „Noul metod de geografie elementară”, de A. Gorian. Cercetând metoda sintetică după care este alcătuit manualul și aprobând-o în principiu, Eminescu adaugă însă : „Deși aprobăm în teorie ceea ce spune prefața, deși recunoaștem că cel dintâi pas este făcut pe această cale... cartea trebuie introdusă; totuși vom observa și neajunsurile ei, asupra cărora autorul ar trebui să revină”. Cele mai însemnate greșeli pe care le semnaleză Eminescu sunt greșeli gramaticale și de definiție — în special acestea

din urmă. Se dau, spune el, definiții nejuste, cu note care nu caracterizează noțiunea definită și aceasta produce confuzie în mintea elevilor. Lucrul acesta este grav, pentru că prin definiții greșite copiii „învață a lua seama la lucruri neesențiale și a trece cu vederea pe cele esențiale”.

Dintre toate manualele, cele de istorie se pare au fost cele spre care se îndrepta mai mult preocuparea lui Eminescu. Aceasta pentru că istoria a fost știința care l-a atras mai mult. El trebuie să fi cercetat toate sau aproape toate manualele de istorie, dar nici unul nu l-a mulțumit pe deplin. La unele nu-l mulțumea calitatea științei, în altele metoda de prezentare sau limbajul, care, pentru manuale, trebuia să fie la nivelul de înțelegere al copiilor. Dintre toate, unul i s'a părut mai reușit: „Manualul de istoria Românilor” de Gr. Cristescu, apărut în 1877.

„Încercarea, zice Eminescu, de a scrie o istorie potrivită cu priceperea și cercul de idei al copiilor ni se pare că a succes mult mai bine acestui învățător (e vorba de autor n. n.) decât altora, care au scris până acum. Neobișnuiți a lăuda în mod ditirambic ceea ce ne pare bun, ne mărginim a constata că acest manual, care va avea nevoie în ediții viitoare de îndreptări, pe care i le vor dicta autorului împrejurările și observările juste ale învățătorilor practici — totuși până în momentul de față e cel mai ușor de priceput și de mânuit în această materie”.

Eminescu socotește drept o metodă indispensabilă, pentru realizarea unui bun manual, confruntarea cu practica și colaborarea autorului cu practicienii învățământului. „Căci numai astfel, zice el, se și creiază o adevărată literatură didactică: prin munca comună a întregului corp învățătoresc. O carte relativ mai bună, punându-se în școale, învățătorii bagă de seamă, care părți ale materiei sunt mai greu formulate pentru priceperea copiilor, își fac observările, iar autorul în urmă preface ceea ce recunoaște el însuși că e prea greu stilizat”. Principii juste, pe care le pune în adevărata lor valoare azi, adevărata pedagogie.

ADEVĂRATELE „CONCEPȚII MORALE” ALE IMPERIALIȘTILOR AMERICANI

de Acad. MIHAIL RALEA și Prof. Univ. C. I. GULIAN

Trecerea imperialismului american la o orientare agresivă, făcîș expansionistă, mai ales după terminarea celui de al doilea război mondial, nu putea să nu-și găsească expresia pe plan ideologic. Filosofia, arta, literatura, presa și alte forme de manifestare ideologică, de care se folosește imperialismul american și-au accentuat la maximum conținutul reacționar de până acum, dându-i un ascuțiș agresiv fascist. „Visând pregătirea unui nou — al treilea — război mondial, cercurile expansioniste americane sunt vital interesate să înăbușe orice rezistență posibilă împotriva aventurilor externe, dinăuntru țării, de a inocula otrava șovinismului și a militarismului masei americanilor de rînd, înapoiate din punct de vedere politic și cultural, de a „tâmpi” pe americanul de rînd prin mijloacele cele mai variate de propagandă antisovietică și anticomunistă, prin cinematograful, radio, biserică și presă. Politică externă expansionistă, inspirată și aplicată de reacțiunea americană, prevede o activitate simultană în toate direcțiile:

1) măsuri militaro-strategice, 2) expansiune economică și 3) luptă ideologică”¹⁾

Conținutul propagandei imperialiste chemată să întunece conștiința maselor muncitoare din America dovedește o anumită concepție despre om — una din cele mai barbare și înjositoare concepții despre om pe care le-a cunoscut istoria.

Să vedem care este concepția despre om a imperialiștilor, așa cum reiese ea din filosofie, științe, arte și manifestările concrete ale vieții americane, ținînd seama că trustmanii și bancherii din Wall-Street declară prin gura lui Truman că pregătesc al treilea război mondial pentru a „salva civilizația”.

În lupta lor împotriva forțelor crescînde ale progresului, ideologii imperialiști și-au pus ca prim obiectiv falsificarea științei despre societate, lupta furioasă împotriva marxismului, subminarea științei,

1) A. A. Jdanov, „Despre situația internațională”, p. 27—28.

propagarea formelor celor mai întunecate ale idealismului. „Știința” contemporană din Statele Unite se întoarce în toate chipurile împotriva omului. În timp ce în concepția marxist-leninistă știința este un mijloc de a-i lărgi orizontul, de a-l face increzător în forțele sale, de a-l face capabil să transforme natura în folosul maselor muncitoare, imperialiștii caută să înhame pe oamenii de știință la carul războiului. Chipul în care înțeleg imperialiștii să folosească energia atomică dovedește nu numai lipsa oricărui scrupul și respect față de libertatea și viața popoarelor, dar mai desvăluie și scopul real al faimoaselor „fundații” americane pentru „sprijinirea științei”, pe care le ridică în slăvi intelectualii stipendiați din țările marshallizate. În locul științei în slujba maselor, așa cum este ea practică în Uniunea Sovietică și în țările de democrație populară, imperialiștii au reușit să îndrepte știința împotriva maselor — atât din țările pe care vor să le atace, cât și din propria lor țară.

Știm astăzi că științele naturii, precum și științele sociale, sunt indestructibil legate de o concepție materialistă. În cursul întregii lor istorii, științele naturii s’au dezvoltat în lupta cu superstițiile, cu teologia, cu misticismul. Nici fizica, nici chimia, nici biologia sau istoria n’au putut deveni științe, decât atunci când au trecut dela acumularea haotică de fapte izolate, la o concepție sistematică, la interpretarea *materialist-dialectică* a fenomenelor respective. Progresul remarcabil al științelor în Uniunea Sovietică are la bază faptul că toate științele sunt trainic fondate pe concepția materialismului dialectic, care asigură strâns legătura dintre teorie și practică.

Prin legătura indestructibilă realizată între științele particulare și filosofice, omul de știință sovietic a reușit să atingă în sfârșit acea sinteză vie și creatoare între fapte și teorie, care a plutit de multe ori ca ideal în fața celor mai de seamă gânditori antici și moderni, ideal pe care îl căuta cu ardoare Faust și care n’a putut fi realizat decât în condițiile orânduirii socialiste.

În condițiile înrobirii capitaliste, știința așa cum este înțeleasă de presa reacționară, care exprimă direct „concepția” stăpânilor, știința nu este numai ruptă ci și opusă violent concepției materialiste care trebuie să-i stea la bază.

„Știința contemporană burgheză — scrie A. A. Jdanov — înzestrează clericalismul și fideismul cu o nouă argumentație care trebuie demascată”.

Religia și pseudoștiința au devenit bazele teoretice definitive ale „științei” din Statele Unite. „Fie că dorim sau nu dorim — spunea Howard Fast, scriitorul progresist de frunte — o mare parte din filozofii americani, până astăzi ni-l dau pe Dumnezeu și nemurirea; în loc de pâine și lapte ei ne dau „Valori” scrise cu litere mari, iar în ce privește libertatea ei ne oferă libertatea față de materialism și știință”.

Această „libertate față de materialism” înseamnă batjocorirea gândirii umane prin răspândirea celor mai întunecate și grotești manifestări. Astfel, în revista „Awertime”, Noembrie 1947, a fost elogiată cărțuia unui oarecare Norman Entchel, care scrie: „Noi poate că vom ajunge să renunțăm la acea parte a convingerilor lui Newton care susține existența legii gravitației. Atunci nu vom mai avea nevoie de scări și vom putea dormi pe tavan”.

Ruptă de baza ei firească materialistă, știința, în condițiile robirii imperialiste, este denaturată, desfigurată, silită să conviețuiască cu cele mai obscurantiste și reacționare teorii „filosofice”. Disprețul și ura pe care le nutresc imperialiștii și lacheii lor ideologici față de cerințele culturale, față de setea de cunoștințe, de adevăr, de instrucțiune ale maselor, îi îndeamnă să activeze intens pentru subminarea științei, pentru învăluirea și înăbușirea ei într'o ideologie medievală. Stăpânind universitățile, editurile, presa, radioul — imperialiștii au la îndemână toate mijloacele pentru a realiza într'adevăr „un nou ev mediu” ideologic, în scopul încetșării cât mai grabnice și complete a spiritului maselor. La această „sarcină” se pretează cu slugărnicie filosofia oficială americană. Cum să ne mai mire acest lucru dacă generalul Eisenhower este președintele Universității Columbia?

Toate tezele reacționare, antiștiințifice, acumulate de către ideologii burghezi pentru frânarea progresului gândirii teoretice, tendințe pe care Lenin le-a demascat la începutul veacului nostru, nu numai că s'au păstrat și s'au consolidat în filosofia actuală americană, dar pe zi ce trece ele capătă un caracter clinic tot mai evidentiat. Neținând seama de niciun argument al gândirii logice, disprețuind toate achizițiile cercetării experimentale, filosofii burghezi predică cu înverșunare dogmele lor idealiste absurde, răsturnate în repetate rânduri. Cu cât mai evident și mai clar se desvăluie incompatibilitatea ideilor științifice cu aceste dogme reacționare, cu atât mai plătisitoare și mai impertinente devin scrierile acestor militanți ai obscurantismului filosofic. Cu cât se lărgește prăpastia între cunoașterea științifică materialistă și idealismul filosofic, cu atât mai tare țipă idealiștii în legătură cu caracterul „științific” al filosofiei lor, făcând reclamă în jurul otravei ideologice pregătite de ei.

„Centrul luptei împotriva marxismului — a arătat Jdanov — s'a deplasat astăzi în America și Anglia. Toate forțele obscurantismului și ale reacțiunii sunt puse în slujba luptei împotriva marxismului. Sunt din nou scoase la lumină și adoptate pentru înarmarea filosofiei burgheze slugile democrației atomice a dolarului, zalele învechite ale obscurantismului și ale clericalismului: Vaticanul și teoria rasistă, naționalismul sălbatec și învechita filosofie idealistă, presa galbenă venală și arta burgheză descompusă”¹⁾.

În filosofia imperialistă agresivă, totul este fals, minciună. Începând chiar cu denumirea școalelor filosofice — etichete peștrițe de reclamă lipite pe marfa ideologică putredă: „empirismul” ei e dușmanul experienței; „raționalismul” ei contrazice rațiunea; „pozitivismul” ei urăște tot ce este cu adevărat pozitiv în știință, în timp ce „pragmatismul” ei își bate joc de rezultatele practicii sociale, oglindind doar interesele într'adevăr „practice” ale bancherilor americani.

Un pas nou în degradarea filosofiei burgheze din ultimele decenii îl constituie *alogismul* deosebit de caracteristic pentru idealismul contemporan, adică negarea raționalului, a cunoașterii științifice, înjosirea gândirii logice în orice chip. În schimb se etalează proslăvirea misticei și a naționalismului, preamărirea instinctelor animale, a voin-

¹⁾ A. A. Jdanov, „În jurul lucrării lui G. F. Alexandrov: „Istoria filosofiei occidentale”, p. 49—50. www.dacoromanica.ro

fei oarbe, a „avântului vital” și a altor tipuri similare de fidelism și obscurantism. Uneori, înșiși ideologilor materialști le scapă mărturisiri asupra decadenței și marasmului ideologic la care contribuie.

Trăsătura caracteristică a idealismului filosofic celui mai nou este epigonismul retrograd, reînvierea celor mai arhaice sisteme filosofice, reînviere în care nu mai cred, dar pe care totuși o folosesc lacheii ideologici ai Wall-Street-ului.

1. CONCEPȚIA DESPRE OM ÎN FILOSOFIA AMERICANA

Printre vechiturile ideologice pe care ideologii americani se străduiesc să le transforme în arme noi, ies în evidență câteva curente, datorită sprijinului direct și organizat de care se bucură din partea conducătorilor politici actuali ai Statelor Unite: *personalismul*, *semantica* și *pragmatismul*. Dela orice teză sau principiu, oricât de îndepărtate ar fi între ele, ar începe filosofii care reprezintă aceste curente diferite în formă, dar unitare prin conținutul lor de clasă reacționar, concluzia este aceeași: „demonstrarea” falsității materialismului și a existenței lui Dumnezeu, negarea luptei de clasă, predica supunerii rațiunii față de puteri mistice, exaltarea instinctelor oarbe și a urei da rasă.

Thomas E. Dewey, care a fost de două ori candidatul partidului republican la alegerile prezidențiale și care este guvernatorul statului New-York, a declarat: „Una din nevoile superioare ale lumii actuale este întoarcerea universală la religie”. (Reprodus în „New-York Times” din 8 Octombrie 1948).

Deaceea nu ne miră că Northrop și Whitehead, reprezentanții idealismului obiectiv, căutând un pivot al „eternității”, și l-au găsit în... Dumnezeu, pe care îl denumesc cu șiretenie „atomul macroscopic”. Northrop scrie că „N'avem decât să specificăm ceace implică atomul macroscopic pentru a ne afla în fața ființei divine. În primul rând, atomul macroscopic este o substanță primară având o experiență conștientă determinată. În al doilea rând dacă n'ar fi prezent n'ar exista nici natura, nici omul... În consecință el este creatorul tuturor lucrurilor...” (Northrop, „Science and First Principles”, p. 270).

„Consiliul federal al bisericilor, organizația protestantă a lui John Dulles, primește acum un sprijin filosofic din partea idealismului obiectiv”, scrie un cunosător al situației taberelor ideologice din America.¹⁾

Dat fiind sprijinul reciproc organizat dintre religie și filosofie să vedem ce reprezintă cele trei curente mai importante ale filosofiei americane.

S'ar părea că după denumirea ei „filosofia personalismului” trebuie să fie preocupată de nevoile omului, de aspirațiile lui, de creațiile pe care le poate realiza. Este destul însă să citim câteva fragmente ilustrative din reprezentanții „personalismului” ca să înțelegem despre ce este vorba. Astfel R. T. Flewelling ne învață că taina cosmosului constă în aceea că „...existența materiei se datorește voinței continue și

1) Harry K. Wells, „Tendențele filosofiei contemporane în America” în „La Pensée” Mai-Iunie 1950, p. 49.

raționale a unei forțe supreme, care creiază atât raporturile existente cât și personalitățile..." (R. T. Flewelling, „Creative Personality” p. 304).

Un alt „personalist”, W. E. Hocking, profesor la Universitatea din Harvard, repetă și el: „Idealismul este centrul metafizicei mele... Eu spun că lumea este însuși subiectul...” („Types of Philosophy” p. 437).

Sub eticheta înșelătoare de „personalism”, care promite să ne spună ceva despre om, regăsim cele mai răsuflete teze ale idealismului în slujba apologeticeii religioase. Singura „inovație” este că personalismul consideră că esența lumii o constituie nu un singur subiect sau conștiință, ci nenumărate conștiințe. Cu alte cuvinte, atacând materialismul și știința, negând toate cuceririle științelor naturii din ultimele veacuri, personaliștii nu recunosc decât „...realitatea de un singur fel și anume: conștiința personală”. (E. S. Brightman: „Natur and Values”, p. 57).

În locul preocupărilor despre natură și om, personaliștii sunt obse-dați de „personalitatea divină”. În timp ce progresul uriaș al societății sovietice a dovedit că dezvoltarea personalității, libertatea și fericirea ei pot fi realizate numai pe baza formelor sociale ale vieții, pe baza unității moral-politice a poporului scăpat de lanțurile capitaliste și de influența putredă a individualismului burghez, „personaliștii” propun omului drept ideal prosternarea în fața „personalității supreme”. În locul gândirii raționale, capabile să realizeze progresul tehnic și social, personaliștii cer reîntoarcerea la forma cea mai înapoată a idealismului — la înăbușitorul dogmatism religios. În locul „libertății spirituale” promisă demagogic de către acești stâlpi ai bisericii, traveștiți în eticeni, dăm de robirea spirituală de care omenirea luptă de veacuri să scape.

Pe lângă scopul mai sus desvăluit — de a ingenunchia omul la picioarele „divinității atotputernice”, obscurantismul agresiv mai are un scop: lupta îndârjită împotriva materialismului. Falsificând cu cinism datele științei, personaliștii vor să demonstreze că materialismul este „mort”. Repetând învechitele teze machiste despre „dispariția materiei”, personaliștii nu îndrăsnesc să amintească niciun cuvânt de loviturile distrugătoare date de către Lenin în genala lucrare „Materialism și empiriocriticism”.

Singura scăpare în fața argumentelor materialiste și a descoperirilor fizice moderne, personaliștii o află în reluarea tezei spirituale de acum trei veacuri a lui Leibnitz: „esențele lucrurilor nu sunt părți materiale ci centre de forță”, iar izvorul energiei este voința lui Dumnezeu.

Atacând concepția marxistă despre societate, Hocking reproșează marxismului că „...arătând sub ce forme apar procesele sociale, el se eschivează dela ceea ce ar trebui să facă adevărații realiști, adică să recunoască această structură economică drept normală; ei însă dimpotrivă o combat...” (!) ¹⁾.

Personalității ne învață deci ce-ar însemna adevărata consecvență ideologică pentru materialiști: să recunoști orânduirea capitalistă ca „normală” !

¹⁾ W. E. Hocking, „Man and the State”, p. 293

În altă lucrare a unui personalist izbucnește fără ocol ura împotriva democrației, împotriva maselor. Domnia poporului — spune Flewelling — este „totalitarism“. „Degeaba ne închipuim noi că egalizarea și împărțirea averilor, privilegiilor sau a dreptului la învățătură va duce la înnoirea societății” — declară Flewelling, pentru a încheia cu concluzia cea mai consecventă pentru un ideolog al agresiunii imperialiste: „Lumea a devenit cam îngustă pentru Apus și cam prea spațioasă pentru Răsărit”.

Astfel, prin îndemn fățiș la agresiune împotriva libertății poporului, prin binecuvântarea războiului, își încoronează personalistii morală lor, destinată „desvoltării personalității”.

Să vedem acum ce valoare acordă omului și luptei lui pentru progres filosofia pragmatismului. Adepții acestei „filosofii” îi amăgesc pe cei ce vor să-i creadă, că această filosofie a rupt cu speculațiile inutile și a inaugurat „filosofia vieții“. „filosofia practicii“. Așa a fost înfățișat pragmatismul la noi în țară. Și nu numai atât. Admiratorii români ai pragmatismului au vrut să strecoare ideea mincinoasă că pragmatismul ar reprezenta concepția *poporului* american, când în fapt ea este ideologia *exploatorilor* poporului american.

„În acele momente de marș triumfal și victorii totale în viața economică și socială, în epoca de plină ascensiune a noului popor american... s'a încheat concepția pragmatistă”¹⁾.

Sub eticheta înșelătoare de „pragmatism“ (literal=filosofie a faptelor) care vrea să sugereze o teorie a acțiunii pozitive și rodnică se ascunde însă — după cum a arătat Lenin în „Materialism și empirio-criticism“ — cei mai crânceni dușmani ai științei, ai progresului, ai valorilor culturale.

Dându-se drept expresia filosofică a „modului de viață american“, pragmatismul reprezintă tendințele cele mai dușmănoase chiar ale poporului american.

Pragmatistii James și Dewey nu degeaba au fost așezați de către Mussolini alături de Nietzsche. Șeful fasciștilor italieni socotea pragmatismul ca „una dintre pietrele fundamentale ale fascismului”. Pragmatismul s'a bucurat de acelaș succes și în sânul naziștilor germani. Aceste „afinități“ sunt foarte explicabile: pragmatismul nu s'a mărginit numai la agnosticism și la proclamarea teoriei joshnice că „adevărul este ceeac-i avantajos”. Pragmatistii nu s'au mulțumit să imortalizeze „concepția” despre adevăr a afaceriștilor și gangsterilor, ci au mers mai departe: ei au dezvoltat teoria forței brute, a expansiunii și agresiunii, a lipsei de scrupule specifice atacurilor banditești. Această teorie vor ei să o opună marxismului. Istoricul american al filosofiei, Herbert W. Schneider, recunoaște deschis că pragmatismul trebuie să fie „un înlocuitor efectiv al noțiunilor marxiste asupra conflictului de clasă...” (în articolul citat al lui Harry K. Wells).

John Dewey, în lucrarea recentă intitulată cinic „Problemele oamenilor”, declară: „Noi, într'o măsură oarecare, împărțim convingerea că forța, forța brutală fizică, este la urma urmei metoda cea mai sigură”. Profesorul Morghentan, dela Universitatea din Chicago, a scris și el o carte cu un titlu grăitor: „Politica forței împotriva

1) „Istoria filosofiei” www.dacoromanica.ro, p. 307.

omului și a științei". Acest „om de știință” declară fățiș: „Este imposibil să renunțăm la dominație”.

Pragmatismul și-a luat deci sarcina să arate în toată goliciunea ei ideologia agresiunii și a jafului, să arate că în limbajul imperialist „practica” = război de jaf = dominație mondială a trustmanilor americani.

Un pragmatist anglo-american, F.S.C. Schiller (englez care a trăit mulți ani în Statele Unite ale Americii) și-a luat sarcina să lumineze cât mai bine aspectul etic al pragmatismului. El și-a botezat mixtura sa ideologică reacționară „umanism”, înjosind această noțiune, care din antichitate a întruchipat aspirația omenirii spre valorile cele mai înalte.

„Umanismul” lui Schiller se rezumă în două cuvinte: apologia imperialismului. El a cerut englezilor să înțeleagă că Anglia nu mai poate amâna supunerea față de Statele Unite și să se mulțumească cu ce va cădea dela masa stăpânului. „Umanistul” Schiller propovăduiește servil o „filosofie” pe placul imperialiștilor americani: cei slabi trebuie să se supună celor tari, iar cei tari trebuie să-i domine pe cei slabi. Acesta-i idealul moral al unui ideolog reacționar care crede că poate înjosi cele mai scumpe cuceriri ale omenirii civilizate și care, batjocorind tradițiile de luptă și cultură ale popoarelor, le îndeamnă la înjghebarea cât mai grabnică a „statului mondial”, cerându-le să-și uite „prejudecățile naționale”. În Schiller vorbește „un colonizator pentru care toate celelalte popoare în afară de rasa lui anglo-saxonă se contopesc într-o singură masă cenușie”¹⁾.

În ce privește obiectivele ultimei filosofii la modă în Statele Unite — semantica — scopul ei politic este foarte transparent. Cu o șiretente cusută cu ață albă, semanticii se străduiesc să demonstreze maselor că lupta de clasă este o „ceartă de cuvinte”!

„Cea mai mare vină pentru toate nenorocirile de care suferă omenirea — scrie North în articolul deja citat — cade asupra insuficienței limbii ca mijloc de comunicare. Bănuiala și neîncrederea reciprocă a diplomației internaționale, o stupidă desmembrare a societății în grupări cu interese antagoniste, o împărțire nedreaptă a producției mondiale între populație, șomajul, greșelile grosolane ale oamenilor de stat, anacronismele legiuitorilor, pierderea incalculabilă de energie și de timp, grozăviile monstruoase ale războiului — totul se explică, dacă nu complet, în cea mai mare parte, prin această cauză”.

Sensul politic al luptei semanticilor împotriva noțiunilor universale îl mărturisește sincer chiar unul din propagandiștii înfocați ai semantismului, economistul american Stuart Chase, care s'a hasardat să filosofeze. Ce este „valoarea” pe care se bazează toată construcția economică a lui Marx? — întreabă Chase și declară: „Valoarea ca ceva deosebit de preț și stând deasupra lui — este o noțiune mistică” ..., „Valoarea e tot atât de imperceptibilă ca și Atotputernicul. Dar capitalul, capitalismul, monopolul, trusturile, proprietatea — oare acestea nu sunt abstracții deșarte? — continuă Chase. „Șomajul — zice el — nu

¹⁾ I. C. Melvil, „Pragmatismul” — filosofia reacțiunii imperialiste” în „Voprosi filosofii”, 2, 1950, pag. 309.

este un obiect. D-voastră nu puteți dovedi ca exista altfel decât în chip de cuvânt”.

2. CONCEPȚIA DESPRE OM A „SOCIOLOGILOR” AMERICANI

În lupta împotriva libertății popoarelor și adevărului științific, personalității, pragmatistii și semanticii formează numai o aripă. Grosul forțelor concentrate pentru stăvilirea trezirii politice a maselor este alcătuit firește din așa numiții „sociologi”. Însăși denumirea aceasta de „sociologi” devine din ce în ce mai lipsită de justificare în Statele-Unite, pentru că tendința cea mai clară care s'a conturat în ultimii ani la congresele sociologilor americani este falsificarea științelor sociale, negarea existenței unor legi ale dezvoltării societății, negarea progresului social. În locul căutării legilor sociale, care constituie scopul științelor sociale, sociologii imperialiști propun să se facă „anchete” asupra celor mai mărunte și ne semnificative chestiuni. Bineînțeles, aceste anchete sunt menite să dea o impresie de preocupări științifice; în realitate eforturile ideologilor imperialiști tind tot spre „teorie” — spre teoretizarea „domniei întâmplării” în procesul istoric, a haosului, a „veșniciei repetării”, a veșniciei capitalismului, a negării luptei de clasă, a superiorității „democrației americane” și a necesității supunerii tuturor popoarelor sub cizma Wall-Street-ului.

Pentru apărarea capitalismului și justificarea agresiunii, sociologii imperialiști se contorsionează în toate chipurile pentru a răspândi în mase ideea că există „comunitate de interese” între capitalist și muncitori (Dewey), că „este posibilă pacea între clase” (englezul Karr), că „trebuie trasă o punte peste prăpastia dintre clase” (Hocking). Printre acești pacificatori ai luptei de clasă se remarcă zelul socialiștilor de dreapta. Astfel, un anumel Kall, ideolog laburist, în „Socialismul fablanist” a expus programul „integrării pașnice”. Kall are grijă de oameni — însă de anumiți oameni... El insistă asupra faptului că „oamenii care ca proprietari s'au obișnuit să culeagă venituri fără să facă nimic, nu trebuie să fie lipsiți deodată și pe deplin de proprietate...”.

În ce privește idealul „înfloririi mondiale”, Kall asigură că el va putea fi realizat prin stabilirea unei „ordini supranaționale”. Laburistul cosmopolit încearcă să învâluie — în termeni destul de străvezi — dorința Wall-Street-ului de a înăbuși drepturile și suveranitatea națională a poporului. Dar această „ordine supranațională” — după cum s'a observat — nu-e decât fascismul hitlerist în forme americane.

Una dintre orientările campaniei ideologice care pregătește terenul pentru dominația mondială americană este atacarea principiului de suveranitate națională; propaganda ideilor cosmopolite este o manevră ideologică a monopolurilor americane pentru justificarea și cimentarea blocurilor lor politice și militare. Prin propagarea ideii „supunerii națiunilor mici față de națiunile mari” și a renunțării la sentimentul patriotismului și internaționalismului, imperialiștii încearcă să slăbească solidaritatea trainică a muncitorilor din întreaga lume. „Aportul” cosmopoliților la îmbogățirea patrimoniului moral al omenirii este acesta: încercarea perfidă de a submina două din cele mai puternice și mai vii sentimente ale oamenilor, muncii: patriotismul și in-

ternaționalismul proletar, indestructibil legate între ele. Căci „dacă la baza internaționalismului stă respectul față de celelalte popoare, atunci nu poți fi internaționalist, fără să iubești și să respecti propriul tău popor” (A. A. Jdanov).

Dragostea pentru desființarea suveranității popoarelor prin „cotropire”, realizarea în practică a teoriilor cosmopolite, au dovedit-o de mult capitaliștii americani. Una din cele mai rușinoase pagini ale istoriei capitalismului american este distrugerea treptată a triburilor băștinașe ale indienilor. Sub frazele mincinoase despre „apărarea civilizației” împotriva „barbarilor”, 3.000.000 de indieni au fost reduși la un număr de 350—400.000.

Sociologii americani, ocupându-se cu „soluția” împăcării claselor în interior și a dominării și expansiunii în exterior, s’au atins și de chestiunea „greutăților” clasei muncitoare. Soluția pe care au găsit-o la această problemă ilustrează un nou aspect al concepției „morale” imperialiste: știința și mai ales tehnica sunt adevărații vinovați ai suferințelor clasei muncitoare, gândirea și activitatea creatoare în știință și tehnică trebuie trasă la răspundere — iar nu capitaliștii, susțin ei.

Cel care s’a remarcat prin dezvoltarea acestei teorii reacționare răsuflată este un anume Mumford. „Originalitatea” concepției lui Mumford este legătura pe care o stabilește între una față de tehnică și progres, deoparte — războiul, de altă parte. El afirmă neturburat că „...pentru a avea succes, producția cantitativă trebuie să se sprijine pe o distrugere cantitativă în masă. Căci este fapt stabilit că nimic nu asigură atât înlocuirea cât nimicirea organizată. În acest sens, războiul apare ca fiind nu numai sufletul unui stat sănătos, ci și sufletul mașinii”¹⁾.

Iată deci concluzia morală a unui ideolog din țara care se lauda cu cea mai perfectă tehnică: factorul progresului nu este știința și tehnica creatoare, ci războiul de cotropire și distrugere!

Ce înseamnă din punct de vedere moral teoriile „sociologice” propagate de către lacheii imperialiștilor?

În timp ce marxism-leninismul prin cunoașterea legilor dezvoltării societății înseamnă ridicarea la o viață conștientă a milioanele de oameni ai muncii din întreaga lume, înarmarea lor ideologică cu scopul de a-și crea o viață cu adevărat umană, „sociologii” americani predică agnosticismul în științele sociale, pasivismul și fatalismul în fața evenimentelor sociale pe care le prezintă ca pe un haos, și zeifică războiul de cotropire. Scopul lor este ca omul simplu să rămână orb în fața legilor istoriei, să nu creadă în tehnică, să nu creadă în rațiune și știință, să se mulțumească cu rolul de animal-robot în uzinele lui Ford. Ascunzându-i lupta de clasă sub frazeologia sfărăitoare despre „pericolul comunist” și „apărarea civilizației”, omul simplu — după părerea sociologilor americani — va renunța la lupta de clasă, dar va deveni cu ușurință carne de tun pentru împlinirea scopurilor criminale ale patronilor lor.

O bună parte din ideologii care încearcă să submineze știința și

1) Citat de O. I. Saianina. Teoriile contemporane anglo-americane barbare și sălbatice” în „Voprosy istorii i filozofii” nr. 1, 1957.

progresul, ajung la cele mai sfidătoare teze, străduindu-se să-și îmbine și să-și „sprijine” aberațiile pe datele științei. Știința la care apelează acești preținși savanți este weismanism-morganismul, iar concluziile pe care le trag sociologii americani ajutați de geneticieni sunt expresia celui mai sălbatec rasism. Așa de pildă un anume Freeman declară că societatea este amenințată din cauza... creșterii numerice a muncitorilor. În consecință salvarea în fața acestei „primejdii” nu poate fi decât „reglementarea creșterii numărului de muncitori”; eugenia — susține cu cinism Freeman — este fondată pe faptul că oamenii se nasc neegali. Ideologul imperialist, ca un adevărat apologet al întoarcerii la barbarie, conchide că „desvoltarea din punct de vedere intelectual și fizic, care l-a ridicat pe om dela nivelul anteuman la cel uman și dela barbaria primitivă la civilizație, nu trebuie să fie cu nimic susținută”¹⁾.

Genetica burgheză a devenit actualmente o „știință” deosebit de folosită de imperialiști, fiind pusă la baza „eugeniei” și politicii rasiale. Literatura genetică weismanist-morganistă este astăzi plină de articole cu interpretări rasiste maltusianiste. Redactorul șef Cook dela revista americană „Journal of Heredity” scria în 1945: „Orice nouă organizare socială a lumii, care va fi aprobată de cele cinci state mari și de cele 50 de state mici, va forma numai fundamentul unui edificiu de înțelegere și ajutor reciproc ridicat cu sforțări mari... Dar în dosul cuvintelor frumoase și al marilor speranțe se profilează în depărtare o problemă atât de îngrozitoare și complicată, încât preferăm s'o ignorăm. Aceasta este problema suprapopulației. Cu toată atitudinea „disprețuitoare” a unor gânditori, ea rămâne totuși o umbră sinistă a viitorului nostru”.

Cook încheie articolul său prin concluzia: „Pentru a tăia nodul gordian al acestui uimitor paradox, va fi nevoie de măsuri excepționale de ordin social”.

Dar ce anume măsuri trebuie luate? La această întrebare răspunde genetistul Fowcet. Răspunsul lui se reduce la următoarele: „În cazul în care nu va fi introdus controlul natalității, omenirii nu-i rămâne altceva decât să apeleze la vechea treime: războiul, bolile și foametea”²⁾.

Este profund greșit să se creadă că ideologiile reacționari de toate nuanțele reprezintă în filosofie desideratele și tendințele poporului american. Prin presă și prin diferite periodice, Partidul Comunist American se străduiește să facă să pătrundă în mase adevărul. Nenumărate cercuri de studii și organizații culturale progresiste luptă pentru demascarea rădăcinilor reacționare ale ideologiei dirijate de către imperialiști, popularizând concepția materialistă.

În cursul anului 1950 a apărut lucrarea „Philosophy for the Future”: „The Quest of Modern Materialism”, care reprezintă închegarea unui front științific materialist al savanților și filosofilor americani progresiști, decși să lupte energic împotriva misticismului și celorlalte manifestări ideologice reacționare.

1) Citat de O. Saipina, op. cit., p. 246

2) Vezi I. E. Ghiscenco, „Știința micuriniștă în lupta împotriva idealismului în biologie”, „Edtura de Stat”, 1950, p. 29

Astăzi, pseudosavanții și lacheii ideologici ai Imperialiștilor îmbină rasismul cu teoria justificării războiului. Englezul Arthur Keys decretează că omenirea se curăță de cei „nevaloroși” numai prin război, după cum Freeman spumegă împotriva dreptului muncitorilor la ajutor în caz de șomaj și cere stărpirea radicală a „clasei parazite” care sunt ...muncitorii!

Acestea sunt perspectivele pe care le deschid omenirii ideologii însărcinați să calomnieze Uniunea Sovietică. Pentru ei statul socialist, democrația socialistă, înflorirea culturii materiale și spirituale este un regim „inferior”; idealul lor social și spiritual este — după cum o mărturisesc ei singuri — întoarcerea la pitecantrop.

3. CONCEPȚIA DESPRE OM ÎN LITERATURA AMERICANA

În literatură și artă se oglindește poate cel mai viu și mai concret concepția despre om care domnește într-o societate guvernată de burghezie. Dacă aruncăm o privire sumară asupra manifestărilor producției literare americane din ultimii ani, este izbitoare unitatea de vederi pe care o aflăm între literați, critici, edituri burgheze și concepțiile reacționare expuse mai sus. Incepând cu primii ani ai celui de al doilea război mondial și până azi, literatura americană burgheză încurajată și dirijată de către cercurile oficiale, a dezvoltat rând pe rând temele cele mai ilustrative ale dușmăniei față de clasa muncitoare. Primele teme — la începutul și în timpul războiului — au fost apolitismul, războiul conceput ca „sport”, indiferentismul față de problemele social-politice, evaziunea în lumea ficțiunii, a fantasticului. În zilele noastre, pe de o parte există o avalanșă de producții literare ahtiate de „sensational”, o literatură a groazei și fantasticului menită să abată atenția omului simplu de la dezastrele pe care le pregătesc imperialiștii atâtațorii la război. Literatura senzațiilor tari are drept scop să-i închidă ochii omului simplu asupra realității, să-l facă înapoi să înțeleagă ceea ce se petrece în jurul său și care este soarta pe care i-o pregătesc exploatații. Acest gen de literatură și artă (căci muzica și cinematograful își aduc aportul lor în goana după senzații tari) pregătesc terenul pentru celălalt gen de literatură practicat azi în Statele Unite: literatura care sădește ideile fasciste, rasiste, și care sunt încoronate cu propaganda agresivă ca „sport”.

În timpul celui de al doilea război mondial, De Witt, unul din redactorii revistei „Reader's Digest” — revistă tipică a propagandei imperialiste — a exprimat foarte clar programul politic și ideologic al stăpânilor săi:

„Noi avem nevoie de puțin fascism și în U.S.A. pentru a menține ordine în țara noastră. Noi avem nevoie de fascism în U.S.A. pentru a ține în frâu pe radicalii cu sistemele și filosofia lor, pentru a nu le permite să ridice capul”. (Publicat în revista „In fact” în 1944).

Stăbind acest crez care stă la baza ideologiei dirijate de către cercurile monopoliste, redactorul de la „Reader's Digest” a indicat și punctul de plecare și punctul final al producției „culturale” care depinde de regii trusturilor. Filosofia, literatura, arta, etc., trebuie să servească nevoile trusturilor pregătind mentalitatea omului simplu pentru fascism, pentru războiul împotriva lagărului demo-

cratic. Fiindcă literatura este una din formele ideologice care au largă răspândire, proza, poezia și teatrul oficial american au început încă din timpul războiului să-și îndeplinească sarcina de unealtă a fascizării. Pentru ca masele să nu poată ajunge la descoperirea adevăratelor cauze ale războiului împotriva fascismului și la înțelegerea caracterului just al acestui război, literații americani vânduți și lipsiți de conștiință s'au întrecut în a înfățișa războiul ca o necesitate biologică sau ca o fatalitate. În acelaș timp, eroul-tip din această literatură de război de cotropire trebuia să arate că americanul mijlociu este indiferent față de politică și că el consideră războiul ca un sport, rămânând nepăsător față de scopul războiului, față de caracterul drept sau nedrept al războiului.

Este foarte semnificativ faptul că în literatura americană lipsește eroul pozitiv al războiului, acel erou pe care l-au zugrăvit în toată măreția lui scriitorii sovietici: omul care luptă pentru libertatea poporului lui și care apără în acelaș timp libertatea tuturor popoarelor. Eroul antifascist, vitejia conștientă și ridicată la o înaltă treaptă morală prin faptul că își are izvorul în conștiință — în înțelegerea profundă a necesității luptei — aceasta lipsește în literatura americană. Și nu numai că lipsește, ci în mod conștient s'a urmărit crearea unui curent ostil promovării eroului.

Intr'adevăr, cum am putea să concepem că este „erou” un soldat care nu știe pentru ce luptă, căruia i s'a băgat în cap că războiul e „un sport”? Neînțelegerea scopurilor războiului nu are numai o însemnătate negativă, că scade cu totul valoarea morală a luptei. „Căci dacă soldatul american se „antrenează” (conștient întrebuițăm această expresie sportivă) pentru a fi un bun luptător, la urma urmei, se formează tipul soldatului mercenar, căruia îi este perfect egal pentru ce și contra cui luptă. Iar formarea unui asemenea soldat este una din cele mai importante probleme politice ale imperialismului american, pe care el nu a scăpat-o de loc din vedere în timpul celui de al doilea război mondial”.¹⁾ Așa de pildă războiul cu Germania hitlelistă e descris de scriitorul Erny Peel nu ca o mare bătălie între forțele reacțiunii și ale progresului, de rezultatul căreia depind interesele fundamentale ale maselor muncitoare, libertatea și cultura, ci ca un sport, un joc. „E teribil de plăcut să câștigi o bătălie. E la fel ca și cum ai câștiga la poker sau cum ai prinde mult pește”. Pornind dela astfel de convingeri, e ușor să-ți imaginezi soldații descriși de Erny Peel, luptând împotriva libertății oricărui popor: scopul războiului le este profund indiferent.

În nuvela „Valurile întunericului”, scrisă după război de către tânărul scriitor Cord Mayer, eroul ține în fața soldaților din cele două tabere un discurs imaginar, îndemnându-i să arunce armele și să se ducă acasă. El le spune soldaților că ei nu înțeleg de ce se află aici, mai ales că majoritatea dintre ei nu sunt veniți de bună voie. „Eu știu, între noi sunt deosebiri, însă ele nu merită viața unui singur om”. „Deosebiri” dintre fascism și democrație nu merită lupta! Acestea sunt ideile eroului nuvelei și este clar că asemenea idei nu-l pot în-

¹⁾ R. Orlova, „Școala mercenarilor”, în „Probleme de literatură și artă”, Nr. 3, 1948,

sufleți pe un luptător conștient pentru interesele democrației. Dar cine gândește în acest chip și afișează o indiferență totală față de soarta propriei sale țări, e extrem de ușor să se transforme în unealtă pentru atingerea scopurilor imperialiștilor.

Nu-i lipsit de semnificație faptul că lucrarea a fost premiată.

Scriitorul John Heracy, în cartea lui „Clopotul din Adano” descrie viața unui orașel italian ocupat de americani. Eroul cărții instaurează, după Heracy, „ordinea democratică” în Adano. După Heracy, fascismul din Italia dispăre fără urme chiar din prima zi a sosirii americanilor, iar fasciștii de ieri devin automat democrați autentici. Mai mult, vorbind despre fasciștul Giorgio, ucis de către proprii săi prieteni pentru că a continuat să îndemne la luptă pentru apărarea fascismului, Heracy îl eroizează vădit.

Povestind maiorului american despre moartea lui Giorgio, un fascist, prieten cu Giorgio, mărturisește limpede: „Singura noastră speranță este să ne amintim de oameni ca Giorgio”. E clar că e vorba de reconstituirea Italiei fasciste, fapt care îl lasă pe autorul american nu indiferent ci chiar prins de o deosebită simpatie față de astfel de „eroi”.

Ideea pesimistă despre evoluția omenirii într'un circuit închis, despre repetarea veșnică a lucrurilor, teză metafizică răsuflată, scumpă dușmanilor progresului, se află de mult în arsenalul ideologiei reacționare burgheze. Această idee a fost intens cultivată în timpul războiului și a servit la umbrirea caracterului antifascist al acestuia. În adevăr, dacă izbânda reală a ceea ce este nou este imposibilă, dacă oamenii revin mereu la ceea ce a mai fost, atunci la ce bun războiul contra fascismului, căci acesta totuși se va naște din nou, iar pe de altă parte, nu are sens să lupți pentru o viață mai bună pentru că niciodată nu vom asista decât la ceva ce a mai fost. Aceste idei reacționare menite să stingă nădejdea într'o Americă nouă, democrată, au pregătit renașterea reală a tendințelor fasciste chiar în America. Propovăduirea „veșnicei repetiri”, a fatalismului, a pasivității și supunerii animalice față de evenimente o aflăm în piesa decadentului reacționar Thornton Wilder „La marginea pieirii” (în prezent piesa este introdusă cu perseverență de către americani, în repertoriile țărilor marshallizate din Europa). Autorul prezintă o familie americană în decursul a mii de ani. Nimic esențial nu s'a schimbat în milenii ce s'au scurs, totul a rămas cum a fost; în piesă au loc numai schimbări de costume, de accesorii istorice. Servitoarea Sabina spune: „Dumneavoastră sunteți un om foarte simpatic, domnule Antrobus, dar ați fi trăit mai bine dacă ați fi înțeles că legea „homo homini lupus” a existat dela început și va exista totdeauna”. Wilder consideră supremă înțelepciune repetarea dictonului care exprimă stăpânirea omului de către om în societatea capitalistă.

Care este concepția despre educația artistică a omului în literatură și critica americană?

Tema morții prin violență domină astăzi nu numai în cinematograful american, dar și în literatură. În mediul criticilor burghezi din Statele Unite există de mult convingerea că menirea esențială a literaturii e să distreze pe cititor — cu alte cuvinte să-l îndepărteze de realitate. Specificul situației actuale din Statele Unite se manifestă

prin aceea că scriitorii americani caută să-și îndeplinească această misiune de „a distra”, mai ales prin zugrăvirea ororilor, crimelor, bestialităților. Până și forma însăși a romanului polițist pare acum prea palidă și neeficientă acestor fabricanți de coșmaruri. Ei au ambiția să-l impresioneze pe cititor cu ceva mai înfiorător decât omorurile și chinurile obișnuite. Acum „grozăviile firești” par fade. Revista profesională a literaților americani a publicat un articol intitulat „Literatura ororilor”. „In cursul ultimelor două decenii — anunță revista — a sporit atracția pentru... literatura ororilor și groazei, literatura ce tratează atât despre fapte reale, cât și despre fapte supranaturale”¹⁾.

După mărturia făcută de curând, cu un calm comercial, de către organul librarilor „Retail Bookseller” — spre a fi bine vândute, cartea americană contemporană trebuie să conțină „grozăviu, sexualitate și nebunie”. Literatura pe care o cultivă fabricanții de bombe atomice este literatura groazei. Ei au găsit însă că groaza mai poate servi și ca mijloc de a-l ține încordat pe omul simplu. De aici obsedanta „frică de comunism” pe care o repetă obsedant megafoanele presei, revistei, radioului. Capitaliștii mizează mult pe înfricoșarea americanului simplu în fața „primejdiei” comunismului. Dar care este realitatea? Cui îi este în fond frică?

„Domnul Baruch și amicii lui își pierd capul de frică. Le este frică de orice: de „Vinerea neagră” dela bursa din New York și de Duminica roșie dela Paris, le este frică de greci și de chinezi, de „roșii” din Venezuela și de artistele din Hollywood. „Agenția economică și financiară” comunică la 1 Noembrie 1948: „Cei mai de văză reprezentanți ai lumii financiare nu mai exclud acum posibilitatea că anul 1949 ar putea deveni anul „fricii de pace” (peace scare).

Sărmanul domn Baruch! Agită bomba atomică și în acelaș timp se uită înspăimântat sub propriul său pat: să nu fie cumva vreun „roșu” pe acolo. Spune că se teme de război și se cutremură de frică în fața păcii”²⁾.

Este ușor de măsurat nivelul ideologic și artistic al cărții americane. Concluzia ce se desprinde din analiza producției literare recente din Statele Unite, este că țelul ei statornic constă în înjosirea și batjocorirea omului. „Literatura americană burgheză crează cu o stăruință isterică tipul omului considerat ca o întruchipare a nulității și a ticăloșiei; această literatură nu urăște pe anumiți oameni concreți, care s’au dovedit vinovați de ceva, ci pe om în general, întreaga speță umană”. (M. Mendelson: „Smerteășkinii”³⁾ americani”; în „Probleme de literatură și artă”, Nr. 6, 1949, p. 66).

În unul din articolele sale, scriitorul american John Hausman dă următoarea caracterizare a eroului contemporan din America: „Eroul vremurilor noastre... o personalitate amorală, un huligan, personagiul principal în filmele americane, este... omul grosolan, incult, eroul nepăsător și lipsit de caracter, al U.S.A.”

Eroii literaturii imperialiste sunt chemați să calomnieze omul,

1) „Writer” din Mai 1945.

2) Ilya Ehrenburg, „Pentru pace”, Editura de Stat, 1950, p. 106.

3) Smerteășkin = numele unui erou creat de Gorki.

să-l inspire o mentalitate de sclav, să-l obsedeze cu repetarea abrutizantă că este neputincios și că nu-i decât un animal care trebuie să trăiască animalic. Cu ajutorul eroului plictisit, blazat, care trăiește de azi pe mâine în așteptarea senzațiilor „tari” se „educă” cititorul american în sensul dorit: să devină tot atât de josnic, de lacom, de descreierat și de fără valoare ca și „eroii” pe care îi servește scriitorul drept model, la comanda trustmanilor.

Unii critici americani simulează că au găsit leacul pesimismului și descompunerii morale. După ce constată că desnădejdea a devenit coloratura generală a literaturii americane, criticul Adams propune scriitorilor americani o nouă tematică. „În primul rând—scrie Adams—aş propune capacitatea ei de a afirma bucuria de viață”. „Sub termenul nevinovat al „bucuriei de viață”, Adams înțelege să susțină puterea celui mai tare, triumful conquistador-ului actual, chiar dacă el este un „ticălos”, pentru că în schimb e plin de „voința de a trăi”¹⁾. În acest sens, al vitalismului agresiv, există deja reprezentanți literari, poeți și prozatori. Poeți ca Cummings, Robinson-Jeffers și alții sunt reprezentanții reacțiunii militare în poezie. Opera unor astfel de poeți are ca scop să demobilizeze poporul în lupta lui cu fascismul, dar în schimb să sădească idei fasciste. În versurile sale, Jeffers exclamă: „Ideologie, fii blestemată!”. El îl stigmatizează pe omul actual, cu epitetul „animal politic”. Sforțările „lirice” ale unor astfel de poeți au ca scop foarte străveziu: să trezească desgustul pentru activitatea socială dar și entuziasmul pentru animalitate.

Scriitorul american Allan Valentin declară: „Și politicienii și psihologii de profesie recunosc că omul este un animal irațional...” („Saturday review of literature”). Iată ce fel de imagini ale omului cultivă literatura burgheză, căci pe „animalele iraționale”, adică pe oamenii din sufletul cărora s’au smuls toate sentimentele și ideile curate, e ușor să-i hrănești cu propagarea urii de oameni, e ușor să-i faci să creadă și cea mai josnică calomnie și să-i asmuți la nelegiuiri sângeroase. Tocmai aceste ființe îndobitocite și ajunse repede la starea de fiară sunt materialul pe care se bizue cel mai mult toți neofasciștii, care visează la un nou război mondial și la un atac împotriva Uniunii Sovietice. Pentru imperialiști, e primejdios să se bizue pe oamenii cinstiți — ei nu se pot bizui decât pe „animalele iraționale”.

În contrast izbitor cu literatura decadentă a scriitorilor americani lipsiți de conștiință, se profilează înaltul nivel ideologic și moral al literaturii sovietice. „Chiar din primii ani ai Puterii Sovietice, problema eroului pozitiv a devenit problema centrală a literaturii sovietice. Scriitorii sovietici au zăgrăvit în mod profund și just Revoluția proletară, au înfățișat masele populare în rolul lor de creatoare ale istoriei, iar pe bolșevici ca pe organizații luptei pentru noi forme de viață. În această perioadă a literaturii sovietice au fost create chipuri luminoase de comuniști — eroi ai războiului civil, care rezolvă problema zdrobirii claselor doborâte din interiorul țării, problema apă-

¹⁾ Vl. Rubin, „Criza literaturii americane contemporane”, în „Probleme de literatură și artă”, Nr 5, 1949, p. 77.

rării Patriei Socialiste împotriva intervenționiștilor, problema reeducării oamenilor în focul bătăliilor”¹⁾).

Eroii operelor din literatura sovietică sunt „oameni cu o structură deosebită”, „fii ai clasei muncitoare, fii ai mizeriei și ai luptei, fii ai unor privațiuni de necrezut și ai eforturilor eroice” — așa cum i-a denumit pe bolșevici I. V. Stalin.

Tema superiorității ideologice și morale incomensurabile a patriei sovietice față de oamenii lumii capitaliste, tema luptei ideologicei comuniste cu cea burgheză, cu rămășițele capitalismului în conștiința oamenilor, cu ideile cosmopolitismului putred, lupte de semnificație epocală pentru desăvârșirea construirii societății socialiste și a trecerii treptate la comunism, acestea sunt temele care constituie conținutul literaturii sovietice.

Astfel de eroi, o astfel de literatură a început să apară și în R.P.R.

După cum reacțiunea nu domină necondiționat în filosofie, nici în literatură și artă reacțiunea n'a putut să înăbușe glasul scriitorilor progresiști. Luând drept îndreptar literatura sovietică, cei mai buni scriitori americani sunt progresiști și își exprimă convingerile lor fără să se lase înfricoșați de faimoasa „Comisie pentru cercetarea activității anti-americane”. Howard Fast, Alexander Saxton, Albert Maltz, F. N. Meyers și alți scriitori tineri, continuă tradiția luptei lui Upton Sinclair și Dreiser, pentru demascarea sălbăticiii „civilizației” americane, zugrăvirea luptei muncitorilor conștienți împotriva exploatării și îi cheamă pe toți intelectualii cinstiți la lupta pentru pace, pentru libertatea creației și a culturii.

4. DEMAGOGIA „VALORILOR” ȘI MORALA PRACTICĂ AMERICANĂ

În ultimul timp au apărut în U.S.A. mai multe lucrări consacrate justificării necesității de a păstra și de a consolida și pe viitor „unitatea societății americane”, cu toate contradicțiile acute și crescânde în sânul acestei societăți. În acest sens, cel mai mare interes îl prezintă, poate, lucrarea profesorului de sociologie, Angell, publicată de curând și intitulată „Integritatea societății americane” (The Integration of American Society). În această lucrare, sociologul american constată creșterea numărului de „grupuri” în societatea americană și distrugerea crescândă a unității sale morale. El consideră posibilă lupta pentru unificarea societății și propune în acest scop două metode de luptă: sprijinirea „valorilor unanim recunoscute” și „stimularea unor relații normale între clase”.

Sunt puține lucrări ideologice care să prezinte o atare impletire de cinism și ipocrizie ca cea a lui Angell.

Angell subliniază, de pildă, fără jenă, că patriotismul constituie una din acele trăsături ale vieții societății americane pe care oamenii vor să le împartă numai cu americanii, dar nu și cu alții. „Noi, scrie Angell, nu ne încredem în străini și simțim că ei sunt incapabili să

¹⁾ V. Ozerov, „Chipul bolșevicului în literatura sovietică de după război” în „Probleme de literatură și artă”, Nr. 7, 1949, p. 17.

participe cu adevărat la acea viață bună pe care vrem să o creăm pentru americani. Deși s'ar părea că acest sentiment național ar fi o piedică pentru o organizație internațională, trebuie să ai în vedere că viața internațională poate să desvolte și să cultive valori generale de alt tip și de alte proporții¹⁾.

După ce și-a exprimat deviza urii față de „străini”, începe să desvolte demagogia „valorilor”, care după cum vom vedea mai jos, este în strigătoare contradicție cu „faptele” vieții americane. Angell consideră tendința societății americane, de a recunoaște *demnitatea individului*, ca al doilea indicu de existență a valorilor generale în societate. Angell citează cuvintele cunoscutului scriitor american Frankfurt, care consideră că pe americani îi unește un ideal: credința în demnitatea morală a omului de rând, „indiferent” (!) de rasă sau religie.

Angell nu ezită să afirme că demnitatea individului constituie o valoare generală și finală în societatea americană.

În realitate însă cea mai mare parte a americanilor își vând de fapt puterea lor de muncă, iar produsul muncii lor nu le aparține. Aceasta în cazul cel mai bun; ceeace e însă mai rău, americanul nu poate adeseori să aplice capacitățile și posibilitățile sale în muncă spre a crea „roadele muncii”, oricare ar fi acestea. Angell socotește că părerile oricărui cetățean american normal merită să fie exprimate și discutate. Dar cine, și când, pune la dispoziția cetățenilor americani mașina de tipar, ziarul, revista și cartea pentru a-și exprima părerile? Cum arată în fapt condițiile social-politice pe care Angell le socotește un teren prielnic înfloririi „valorilor”?

S'a semnalat de multă vreme, chiar de către psihologii burghezi, tendința către ipocrizie a clasei dominante engleze, desemnată în limbă prin cuvântul „cant”. Un adânc dualism între sentimentele afișate și cele reale, între făgăduială și realizare, între vorbă și faptă, caracterizează nu numai diplomația anglo-saxonă, dar chiar etica curentă a burgheziei.

În concepția de viață americană, practica ipocriziei este specifică conduitei clasei dominante americane datorită societății capitaliste, ajunsă la ultimul stadiu. Între filantropia religioasă aparentă și gălăgioasă, și exploatarea economică fără scrupule, între cruzimea gangsterilor și sentimentalismul dulceag al societăților pentru protecția animalelor ori a plantelor, între individualismul afișat și uniformizarea standard, exasperantă a vieții morale și materiale, se deschide o adâncă prăpastie. Se zice că Statele Unite, această „oală amestecată” („melting pot”), n'au ajuns încă la un stil național unitar de viață: ele sunt încă o colecție, un mozaic, nu o sinteză etnică. Ceeace se poate afirma însă cu toată siguranța e că nici o țară din lume nu reprezintă un dualism de viață mai antitetic. Între ceeace e afirmat oficial și propagandistic de anumite cercuri interesate și viața reală, e o diferență enormă. Statele Unite, în plină desvoltare imperialistă, ca și Germania hitleristă sunt pe cale de a desvolta o concepție de viață și o concepție etică,

¹⁾ Angell R. C., „The Integration of American Society”, p. 207.

inspirată de un complex de grandomanie. Amintind întru totul Germania wilhelmiană sau hitleristă, tot ce se găsește în America „e cel mai mare („the biggest, sau the largest in the world”) mai mareț, mai imens din lumea întreagă. Uzinele, podurile, filmele, femeile, vitaminele, compozițiile americane. etc., sunt unice în univers. Bogăția e nesfârșită, fericirea fără margini“. Unii oameni cinstiți și lucizi din Statele Unite cad totuși în această iluzie de megalomanie.

Dar sub toate aceste fraze, pentru omul sărac și exploatat realitatea rămâne deprăntantă. Imigranții sosiți recent în U. S. A., ca și cetățenii din țările din apusul Europei, otrăvite de o enormă propagandă, sunt la început înșelați de iluzia superiorității vieții din America. S'a construit un mit paradiziac al existenței oamenilor. Fiecare crede că e de ajuns să fie primit a locui în Statele Unite pentru ca belșugul, odihna, distracțiile să curgă nestingherite, iar viața să devie imediat idilică și plină de huzur. Tragediile mute a milioane și milioane de emigranți arată exact contrariul. Despre acest „rai” ne-ar putea vorbi și cei ajunși mai de mult acolo, muncitorii agricoli din Sud, negrii, intelectualii plătiți sub minimul de salar. Lupta febrilă pentru existență, goana hipnotică după dolar, lipsa asistenței sociale, ferocitatea patronilor, indiferența totală față de suferință fac ca în ultimul deceniu să fie internați peste un milion de alienați dementi, iar în fiecare an statistica să indice cincisprezece până la douăzeci de mii de sinucigași.

Nu ne vom ocupa aici de gravele contradicții ale bazei economice. Vom indica numai directivele morale *autentice* ale suprastructurii clasei dominante americane, nu cele pretinse pe care le vom demasca, ci cele reale pe care le vom indica.

a) *Morala junglei*. În America darwinismul e considerat în cercurile religioase protestante (acestea formează majoritatea) ca inamicul ideologic Nr. 1. A susține că omul e ultima verigă a unei continue transformări a organismelor, dela animalele cele mai simple până la forma lor actuală, constituie pentru unii americani culmea impietății, un adevărat scandal. A susține altceva decât că Dumnezeu a creat pe Adam și Eva din coasta sa înseamnă un oribil sacrilegiu, o odioasă fără de lege. O serie de state au și legiferat în acest sens: nimeni nu are voie să învețe pe alții altă origine a omului, decât aceea indicată de biblie. Se cunoaște agitația fără precedent care s'a întâmplat acum câțeva vreme în statul Tennessee. John Thomas Scopes, profesor de biologie în orașul Dayton, s'a făcut vinovat de faptul că demonstra elevilor săi că omul descinde din animalele de speța „Primatele”. El a fost dat în judecată și condamnat la închisoare numai pentru acest lucru. Procesul s'a desfășurat într'un climat spectacular: avocați celebri s'au întrecut în exerciții retorice, nenumărați experți și savanți științifici au fost chemați ca să depună drept martori, mulțimea pasionată a asistat la proces vociferând și amenințând. Evident John Thomas Scopes a fost condamnat. Procurorul (attorney) a afirmat în rechizitoriul său: „Dacă știința profanează un teren sacru, să se oprească! Se pretinde că există o luptă între religie și știință. Ei bine, declar în fața lui Dumnezeu că eu optez pentru religie”. După acest proces, multe state au adoptat aceleași legi pentru „apărarea credinței”.

Așa dar darwinismul www.dacoromanica.ro s'a impus de aproape

un veac, e fixat la stâlpul infamiei. Totuși, în același timp, o versiune vulgară a unui aspect greșit al învățaturii darwiniene, acela al „luptei pentru existență” („struggle for life”), a luptei fără prihană și fără milă, în care selecția elementelor superioare se realizează, face parte din etica celor mai mulți dintre americanii educați chiar în școlile puritane. Se face mare caz în U. S. A. de eugenie, adică de selectarea biologică a celor mai sănătoase elemente și îndepărtarea elementelor bolnăvicioase sau degenerate. Această triere se face, după concepția americană, în lupta pentru viață. La unii mai cultivați în filosofia occidentală europeană, acest mod de a vedea se combină și cu un aport nitscheian. Cultul forței brute devine o practică obișnuită. Multe incidente inofensive de stradă se rezolvă rapid cu argumente de box. Sporturile adesea sălbatice sunt gustate cu o preferință care merge până la patimă.

E surprinzător că în țara atâtor spitale și laboratoare să nu existe *asistență medicală gratuită*. Orice bolnav trebuie să plătească ori să se asigure. Societățile de asigurare pentru boală au obținut acest „succes” ca nici un bolnav să nu fie căutat gratuit. Urmează, evident, că oamenii săraci mor fără îngrijire. Un membru al uneilegații din Washington a dispărut fără urmă. După câteva zile, ministrul a primit un telefon din partea direcției unui spital din Filadelfia, prin care i se făcea cunoscut că un pacient lovit de un automobil a fost adus în stare de comă la spital. Evident, el fiind în stare de inconștiență nu putea să afirme că va asigura plata taxelor. Legația era întrebată la telefon, după 3 zile, dacă își asumă plata, pentru ca să se înceapă îngrijirea. Direcția spitalului nu începuse încă tratamentul după trei zile dela accident fiindcă bolnavul, fiind în comă, nu era în situația de a se angaja să plătească.

Dar nu numai în caz de boală săracii sunt lăsați fără îngrijire. Concepția curentă în U.S.A. e că săracul e un ticălos. Singurul examen care consacră valoarea individului e capacitatea de a face avere. Cine n'a reușit, până la 30 ani să se îmbogățească, înseamnă că e un element vicios, trândav, adică bun de nimic, deși structura societății are un rol în sărăcia oamenilor.

Aceeași indiferență, dacă nu dispreț, ca și pentru bolnavi ori săraci se manifestă față de *bătrâni*. Se văd foarte rar în U. S. A. bătrâni pe stradă, în teatre și restaurante. Ei vezi abia către seară strecurându-se intimidată pe lângă ziduri, convinși ei înșiși de un grav complex de inferioritate.

La aceste categorii de oameni slabi se mai adaugă bineînțeles și unii străini, a căror „rasă” e declarată inferioară. Nicăeri în lume, afară doar de Germania hitleristă, nu s'a irosit atâta cerneală și hârtie, pentru a încerca să se fondeze „științific” concepții rasiste. E o nevoie de teoretizare sub o formă pretins științifică a unei porniri sălbatice, practică în viața de toate zilele. În această pseudo-știință se fixează criteriile pentru a deosebi rasele între ele, pentru a determina coeficientul de superioritate a unei rase, pentru a stabili ierarhia lor, etc. Ca și fasciștii de pretutindeni, acești oameni susțin în schimb cu aștrindere lupta de rasă. În ultimii ani, antisemitismul e în creștere sensibilă. Nu rareori se poate vedea la intrarea unui hotel, a unei plaje la mare, o pancartă pe care e scris foarte vizibil: „restricted for

„jews”, (interzis evreilor). Dar preferințele pentru „rasele” superioare și boicotul pentru cele inferioare merge și mai departe. În general „rasele” nordice sunt declarate superioare, în primul rând, bineînțeles, englezii, apoi irlandezii, scandinavii, germanii, francezii de la Nord de Loire cu un coeficient mai mare de emigrație, decât cei meridionali. Urmează apoi slavii, italienii, arabii, evreii și alte popoare meridionale mai la urmă. Fără îndoială toate aceste clasificări nu sunt nimic în comparație cu atitudinea americană față de problema oamenilor de culoare, chinezii, japonezii și malaezii din „Far West” au aproape aceeași condiție de viață ca și negrii.

În ce privește comportarea față de negri, niciun popor, afară de Hitler, nu a aplicat un regim mai barbar. După războiul de Secesiune între Nord și Sud, legislația federală n'a suprimat în totul situația specială a negrilor, dar a fixat o serie de norme după care diferența de tratament era mai mică. Încetul cu încetul însă, în Sud, unde aglomerațiile negre erau mai dense, s'a introdus un regim diferențial care a suprimat toate câștigurile obținute prin războiul de Secesiune. O lege specială (Jim Crow laws) hotărăște că negrii sunt obligați a călători în vagoane speciale. Adevărate ghettou-uri, cartiere speciale de locuit, cum e faimosul Harlem la New-York, s'au impus oamenilor de culoare. La teatrele și cinematografele albilor intrarea lor e interzisă. În orice casă, negrul nu poate intra decât pe ușa de serviciu. Chiar dacă e episcop, doctor ori profesor, nimeni nu i se adresează cu cuvântul „Domnule”, ci i se spune pe nume. În unele state legea electorală îl permite să voteze, dar el nu ajunge niciodată la urnă fără să fie alungat cu măciuca de cauciuc.

Alte state cer drept condiție de vot o anumită taxă și un examen asupra constituției. Negrul, de obicei sărac, nu poate plăti taxa, iar la examen e totdeauna respins. Astfel el rămâne fără reprezentanți politici. În justiție orice acuzare a unui alb e crezută pe cuvânt până la proba contrarie. Linșajul colectiv nu e pedepsit niciodată, iar asasinatul individual contra unui negru e de obicei achitat.

În administrație, din bugetul afectat școlilor, în Sud, populația neagră nu obține decât maximum 10%. Cartierele unde sunt siliți să locuiască negrii sunt total insalubre, nepavate și neluminate. În mod obișnuit se aude în America când e vorba de viața edilitară nehgienică acest candid comentariu: „Tuberculoza, pneumonia sunt poate singura soluție a problemei, fără de care aceste brute ar mișuna”¹⁾. Pogromurile sunt oarecum cronice. Pentru cel mai mic pretext: un pretins viol, o grevă, etc., grupuri de albi pătrund în cartierele negre și jefuesc ori chiar masacrează. Impunitatea juridică a agresorului e asigurată aproape totdeauna.

Minimumul de salar e calculat pe acela al salahorului negru. Această stare de lucru era altădată frecventă mai ales în statele de sud. După primul război mondial, nevoia de brațe a industriilor din nord a făcut posibilă o imigrație înspre aceste industrii. Peste un milion de

1) Oricine care a fost în America cunoaște aceste fapte, fără măcar să se indigneze. Chiar cartea considerată clasică, a unui burghez conservator francez ca A. Siegfried „Jes Etats Unis d'aujourd'hui” scrisă obiectivist, indică nenumărate alte aspecte odioase ale chestiunii negre. V. p. 90-95.

negri au plecat către nord. De unde până atunci în aceste state se observa oarecare decență în atitudine față de negri, după deplasarea celor din Sud persecuția a atins aproape același nivel.

Toate aceste fapte sunt mai mult sau mai puțin cunoscute. Unii americani „cultivați”, oameni de știință, scriitori, recunosc această stare de lucru, dar o explică prin inferioritatea rasială a negrilor. Iată de ce e nevoie de stabilit științific o „antropologie” care să consacre ierarhia și superioritatea de rasă! Citind aceste elucubrații, îți amintești de îndată de cărțile lui Rosenberg sau Chamberlain.

Superioritatea dominației fizice care constituie în această republică „democratică” și „liberală” un raport real de forță e asigurată și printr toleranța sau neputința de a stârpi crima, asasinatul așa de frecvent în U. S. A.

Gangsterii, așa numiți „racketeers” terorizează și acum cartiere întregi din Chicago, New York, New Orleans, San Francisco sau state întregi ca Nevada, Arizona ori Texas. „Kidnarea”, furtul de copii, șantajul ca instituție, societăți pe acțiuni care dau dividende acționarilor adesea suspuși și care au ca scop lucrativ suprimarea contra unei sume de bani a unui rival, a unui concurent, funcționează încă în U. S. A.

Astfel viața în Statele Unite prezintă încă un caracter de *junglă*. Totul e în raport de forță brută. Regula etică care răstoarnă raportul de forță în favoarea celui slab, celui persecutat, celui care nu se poate apăra singur, funcționează slab și cu totul insuficient. Puterea fizică, înșelătoria, șantajul, intimidarea, se lăfăesc fără piedică în viața cotidiană a cetățeanului. Cine nu e bogat, sportiv, sănătos, șiret, cine nu face parte din clasa exploatatorilor e călcat în picioare și redus la mizerie ori la sinucidere.

b) *Utilitarismul mercantil*. Nicăieri nu se vorbește atâta de „idealism” ca în Statele Unite. Materialismul e excomunicat din filosofie în același grad ca și darwinismul.¹⁾ Și totuși un utilitarism comercial vulgar formează baza însăși a relațiilor dintre oameni. Idealismul și cel gnoseologic și cel etic apare pe buzele credincioșilor, înglobați în câteva zeci de secte protestante, ca și la aderenții la bisericile catolică și ortodoxă. În același timp întâlnirile între acei oameni la club, în tren, în birou, decurg exclusiv și obsedant asupra unor afaceri de bani. Artă, natură, dragostea, știința, politica, sunt subiecte de care atunci când se ocupă în treacăt, sunt privite tot sub prisma banilor. Când întrebi despre un om dacă este inteligent, de cele mai multe ori îți se răspunde: „cam de zece mii de dolari”. Ca și eroul lui Balzac, bancherul Crevel din „Cousine Bette”, care declară unei femei pe care o iubește: „te iubesc ca pe un milion”, banul e în Statele Unite criteriul oricărei valori. Așa crede „Babbit” eroul lui Sinclair Lewis și ca el „orice” american care se respectă. Bancherii măsoară un tablou după cât se plătește pe piață, o descoperire științifică după cât poate produce într'o exploatare. Avera conferă inteligență, talent, caracter. Adeseori în tren, la restaurant, la teatre, vecinul de pe bancă îți oferă să-i cumperi sau să-i vinzi ceva; într'un club, fără să te cunoască

1) Vezi lucrarea gânditorilor progresiști Wood Sellars, V. I. Mac Gill: „The quest of modern Materialism”, New-York 1949.

măcar, un membru îți propune să-ți vândă o marfă. Unii americani au în mână un ziar deschis numai la rubrica care se ocupă de cota bursei. Creionul intră numai decât în acțiune și calculează de zece ori pe zi cât a pierdut și cât a câștigat în funcție de o urcare ori de o scădere. Afacerismul nu numai că nu e interzis la oamenii politici burghezi, ci este practicat fără nicio rezervă. În alte țări capitaliste, un deputat ori un ministru e silit măcar formal să demisioneze din consiliul de administrație din care face parte. În U.S.A. nu este nevoie nici măcar de această ipocrizie. Ministrul își păstrează locul în întreprinderea în care e cointerestat. Afacerismul e admis și respectat ca o îndeletnicire cu totul respectabilă. Orice nevoie e tratată comercial. Când, după război unele țări au cerut filantropic ajutor din Statele Unite, s'a concesionat colectarea banilor unor societăți, care au strâns printr'o enormă publicitate, o sumă din care au dat o parte celor ce ceruseră ajutor.

Cele mai multe din legațiile țărilor capitaliste plătesc o subvenție unei societăți comerciale, care se însărcinează să le facă toate intervențiile licite ori ba, la autoritățile de stat. Dacă cineva îți recomandă pe stradă o persoană care ar putca să-ți fie de folos în vreo situație oarecare, acest lucru e trecut pe un cont și el trebuie plătit în raport cu importanța persoanei. Afară de salutul pe stradă totul se plătește.

Ceeace e mai semnificativ e că și religiile, sectele, bisericile care, în predică, nu vorbesc decât de idealism, recomandă peste tot afacerismul pe care-l găesc că vine dela dumnezeu. După cum a arătat Engels, protestantismul a fost una din bisericile care au ajutat la triumful capitalismului. Calvinismul, care inspiră protestantismul englez, consideră doctrina religioasă ca un mijloc în favoarea acțiunii, iar pe credincios ca fiind însărcinat cu o misiune practică în societate. În exercitarea comerțului, credinciosul crede că-l onorează pe dumnezeu. Puritanul e mândru de bogăția lui. Dacă afacerile îi merg bine, aceasta e interpretat ca un semn al bunăvoinței și al recompensei divine. Executarea unor obligații religioase se confundă cu goana după avere. E greu astfel de știut când lucrează pentru interesul personal și când pentru aspirația religioasă, căci aplicația practică profitabilă domină în orice preocupare. „Dacă americanul servește știința, el va considera echiparea laboratorului mai mult decât cercetarea; dacă e vorba de religie, cărămizile pentru construit biserica îl vor interesa mai mult decât rugăciunea, constată un autor burghez”¹⁾.

Totul conspiră astfel pentru ca spiritul capitalist comercial să se desvolte nestânjenit. Viața omenească n'are alt preț decât desvoltarea profitului pecuniar. Ideia că această uriașă operă de speculație se face pe spinarea clasei muncitoare este ascunsă cu grije de către ideologi și instituțiile „morale”. Etica și religia sunt fruntea activităților care justifică exploatarea. Dacă bisericile n'ar ajuta la această operă, fără îndoială că ele ar fi anihilate de potențialul din Wall-Street. Admițând să fie folositoare marelui finanțe, printr'un compromis doctrinal de o rară ipocrizie, ele sunt subvenționate și tolerate.

¹⁾ A. Siegfried, op. cit., p. 35. Vezi exemple caracteristice asupra acestui fenomen în W. Pozner: „Les états desunis”, p. 15.

c) *Problema conștiinței și individualității.* „Psihologia oficială americană, behaviorismul, se laudă a fi o psihologie fără conștiință”. Se elimină adică din fenomenul psihic tot ceea ce nu-i exprimat exterior prin gesturi, comportări, mijloace de expresie. Se caută a se obține, chipurile, o psihologie obiectivă, sub pretextul că fenomenul de conștiință turbură această metodă. Învățații americani cred că el nu poate fi stabilit decât prin metoda introspectivă. Și atunci conștiința e pur și simplu negată sau lăsată intenționat deoparte, așa cum face Wattson, oarecum șeful școlii „behavioriste”.

Dar nu o incomoditate de metodă îi face pe americani să nege conștiința. Pentru ei organizația psihică a omului e aceeași ca și aceea a animalului, doar cu diferență de grad, adică redusă la reflexe, conduită simplă, dar mai ales la instincte. Ei neagă filosofia materialismului dialectic, dar cred în materialismul vulgar. Mac Douglas, una din autoritățile psihologice anglo-saxone arată clar credința lui, după care realitatea cea mare a proceselor psihice se poate reduce la un inventar foarte bogat de instincte, la combinațiile și asociațiile lor. Având nevoie de a fixa rasismul pe calea biologiei și psihologiei, această înjosire a ființei umane e necesară. Se poate demonstra astfel că omul e o brută care trebuie condusă, dominată, exploatată. Conștiința fiind un fenomen rar, insesizabil, nu e dată decât clasei dominante. Astfel dela o ierarhie de rase se ajunge cu încetul la o ierarhie de clasă, prin care se justifică întregul proces de exploatare. Psihologia reacționară fabrică atunci și o psihologie justificatoare a colonialismului, a politicii anti-negre, anti-galbene, așa de necesară expansiunii imperialiste. 1).

Aceste concluzii servesc și pentru a pregăti un conformism de animale dresate, docile la propaganda oficială a cercurilor reacționare. Fără îndoială, lipsa conștiinței suprimă și posibilitatea criticii. Efectul este abrutizarea morală, deoarece e greu de conceput prezența unei conștiințe morale fără o conștiință psihică. Conștiința morală e o svecă a conștiinței în genere, care e un fenomen de ordin psihologic. În adevăr americanul educat în acest sens se dispensează foarte ușor de analiză și critică, lăsând acestea pe seama celor care-i conduc și care gândesc pentru ei. El e dator — după metodele tayloriste — doar să muncească mecanizat după o normă care i s'a prescris de sus și față de care nu are nimic de spus. Ce departe suntem de conștiința omului sovietic, care prin critică și autocritică, prin întrecerea socialistă, participă din plin la construirea unei lumi noi!

Producția americană n'are nevoie de cetățeni să-și pună probleme. Când careva face așa ceva e considerat ca un revoluționar. El repetă sloganele presei și ale propagandei care sunt impuse, de trusturi sau de asociațiile religioase în serviciul acestora. E caracteristic faptul că nu există în U.S.A. o presă de opoziție, afară de „Daily Worker”, ziarul P. C. american și de câteva reviste foarte reduse, cu tiraj și cu o viață efemeră.

1) Vezi manualele cele mai recente de Psihologie: Emory Bogardus: *Fundamentals of Social Psychology*. New York 1942; John Bentley *Social Psychology*. Philadelphia 1947.

Lipsa fenomenului de conștiință aduce cu ea și lipsa *individualității* reale. Se face mare caz de problema individualității în Statele Unite. Ne putem întreba: în ce constă această individualitate? În U.R.S.S. problema personalității e o problemă de aptitudini. Acestea se cultivă, se încurajează pentru ca să aducă maximul lor aport original în producție și artă, în știință și filosofie. În regimul capitalist, problema specificului de aptitudini e deseori complet înăbușită. Omul nu e lăsat să se desvolte conform aptitudinii și talentului său specific, ci e silit să facă munca pe care piața o cere într'un moment, aceea care se plătește comercial mai bine. Totuși, unul din locurile comune ale propagandei anti-socialiste e acela după care socialismul omoară individualitatea.

Textele clasicilor marxism-leninismului arată că Marx și Engels, plecând de la definirea omului ca centru al relațiilor sociale, au susținut realitatea și valoarea individului. Lenin și Stalin, în diferite ocazii, vorbind de emulație, de întrecerile socialiste au susținut talentul individual. Practica sovietică a asigurat milioanele de tineri din clasa muncitoare o dezvoltare potrivită aptitudinilor lor. Apariția uriașă de talente în toate domeniile nu are o altă explicație. Bineînțeles nu e vorba de acel „personalism” al ratașilor îngâmfati, al boemilor sterili, sau al spiritelor anarhice și dizolvante de care sunt pline cafenelele țărilor marshallizate din Apus.

În U.R.S.S. fiecare contribuie după aptitudinile sale, în locul cel mai potrivit, la creația colectivă.

Uniformizarea vieții în Statele Unite atinge un caracter sumbru de obsesie. N'ar fi încă nimic faptul că țigările sunt de un singur tip și că peste tot se rumegă chewing-gum și se bea desgustătoarea băutură cu gust medicinal care se cheamă Koca-Kola, că ziarele reacționare americane au un conținut sărac în idei și bogat în mahalagisme, care dovedesc un nivel jos. În această condiție e comic a vorbi despre individualism.

Căci, după cum spune Ilya Ehrenburg „accept ușor standardizarea pantalonilor, dar rămân perplex în fața standardizării spiritelor”.¹⁾ E de ajuns să ai o simplă conversație în care revin aceleași clișee obosite și aceleași subiecte mărginite, ale marilor cotidiene, ca să înțelegi cum personalitatea umană a fost redusă la un șablon conformist, extrem de redus, cum specificul original a fost mutilat până la o schemă de rară simplitate, care se apropie de resortul mecanic al unei păpuși.

Și totuși există în America un anumit individualism. E acela al omului tare și bogat care corupe cu bani, al gangsterului care nu cunoaște lege, al omului de afaceri care face ce vrea, știind să închidă gurile dacă plătește...

E individualismul banditesc, fără scrupule, individualismul desfrânat al junglei pe care legea și conviețuirea socială nu-l pot opri ori analiza: o caricatură a supraomului lui Nietzsche fără omenie și fără îndurare. Pe acesta îl întâlnești ușor la stăpânii din Wall-Street și la agenții lor. Cu aceeași fățărnicie și numai în plan pur verbal, sectele religioase țin un limbaj de dezaprobare față de asemenea în-

1) Ilya Ehrenburg, „www.dacoromanica.ro”

divizi. Când tonul lor moralizator a fost exagerat, băncile își retrag subvențiile și publicațiile religioase tac brusc ca prin minune.

d) *Morala politică*. Nu există aproape nicio emisiune de radio, articol de gazetă, discurs politic făcut în America care să nu se laude cu „libertatea” de care se bucură cetățeanul de acolo, de fericirea idilică în această parte a lumii, în care cetățeanul face ce vrea, ne-stânjenit doar decât de interdicția unor abuzuri excepționale. Atâta s'a repetat acest lucru încât e cazul să-l supunem la o analiză mai adâncită. Se știe că libertatea constă în respectul unei serii de principii și de criterii, printre care e necesar a menționa: atitudinea față de libertatea individuală, față de libera funcționare a cultelor religioase oricare ar fi ele, de atitudinea față de drepturile naționalităților, de independența și sinceritatea alegerilor. Să vedem care este situația fiecăreia din acestea în Statele Unite de azi.

Situația libertății individuale și a democrației (în sens formal politic burghez) s'a schimbat mult din epoca în care-și scria cunoscuta carte Tocqueville. Cuvântul „verboten” al Germaniei wilhelmiene — a'ci „restricted” se întâlnește la tot pasul. Afirmarea publică a credințelor publice și științifice, căsătoria, credința religioasă, editarea unei cărți, prietenii pe care le ai, etc., toate sunt supuse unui permanent control și unor severe sancțiuni la orice e considerat abateră. Poliția a crescut enorm ca sumă în bugetul statului. Siguranța politică F.B.I. constituie o teroare publică. Comisiile anti-americane constituie o alta. La aceasta se adaugă presiunea tuturor asociațiilor, sectelor, cluburilor, sindicatelor. Chestionarele de stare civilă conțin cuvintele: *rasă și religie*. În jumătate din Statele Unite, căsătoria dintre rase diferite e interzisă, iar sancțiunea e arestarea și condamnarea. Dar în afară de aceasta, poliția secretă ca și anumite asociații secrete de tipul Ku-Klux-Klan, mai practică și asasinarea prin accident, prin otrăvire, etc. Un cadavru e găsit pe stradă și nu se descoperă niciodată cine l-a omorât.

Libertatea omului e anulată prin privilegiile categorice pe care le au diferitele biserici protestante și în special tipul puritan. Celelalte culte, în mare minoritate, sunt rău văzute, aderenții lor primiți cu greu în funcții, rare ori în cele de stat. Nu mai vorbim de ortodoxism, care e cenușăreașă a cultelor americane și mereu suspectat. Puritanismul se confundă cu șovinismul american. El e considerat ca religia cea mai pură și cea mai veche, aceea a primilor pionieri. Pentru apărarea acestui șovinism religios, în afară de politica de stat se tolerează o serie de asociații secrete teroriste, foarte asemănătoare fascismului european, în fruntea cărora stă Ku-Klux-Klan. Sub ultima sa formă el a apărut la Atlanta (Georgia) în Sud fiind fundat de un colonel din timpul războiului hispano-american, William Joseph Simms în anul 1915. El luptă contra egalității negrilor, comunismului. mijloacele prin care lucrează sunt: incendierea casei, asasinatul, dispariția persoanelor, afișe amenințătoare, din care nu lipsește capul de mort, parade misterioase și solemne. Membrii sunt obligați să participe la un ritual mistic și ridicol de tipul masonic și care se numește Kloran. Toate acestea amintesc leit practicile legionare, fasciste, hitleriste. Poliția și justiția tolerează cu simpatie această organizație alături de cele oficiale.

Presă are o putere imensă în Statele Unite. Pentru o populație mecanizată mental, presa e crezută pe cuvânt ca un oracol. Orice a scris în jurnal un șantajist oarecare e considerat de unii sacrosanct. Nici o opinie publică din lume nu e mai direct impusă de ziare ca în America. Dacă socotim că întreaga presă americană trăește din publicații se vede ușor dependența ei de mediul afacerilor, atunci când nu e exploatată, direct de un trust. La cea mai mică abatere, ziarul primește o misiune în termenii cunoscuți: „Your editorials are not up to our standards”, adică „articolele Dvs. nu ne convin”. Publicitatea încetează...

Puterile banului controlează conținutul și tonul presei. Nici cea mai mică libertate asupra unor idei considerate subversive nu e îngăduită. Pe de altă parte, asociațiile religioase interzic membrilor lor un ziar care s'ar arăta progresist, astfel încât dacă acesta și-ar permite vreo îndrăzneală, rămâne și fără publicitate și fără cititori. Iată ce scrie același autor reacționar, H. Siegfried, despre libertatea propagandei în Statele Unite: „Puterea propagandei e cu atât mai insistență cu cât în Statele Unite capitalul și reformatorii merg mână în mână pe căi paralele: când ei lucrează în acord, nimic nu le poate rezista”. Orice încercare de a scoate un ziar se lovește de opoziția celor câteva trusturi care domină. Greutățile de tipar, de distribuție, de abonamente, devin greu de învins.

Același lucru cu societățile de radio, care sunt deținute de trei trusturi. La fel cu cinematograful care aparține, cu puține excepții, la cinci trusturi. Telegraful, telefonul sunt și ele administrate de societăți particulare finanțate de Wall-Street.

Politica față de naționalități nu cunoaște nici o ezitare, nici o umbră de justiție. Am văzut mai sus care e purtarea curentă față de negri. Ghetto-ul, „numeros clausus” în universități și colegii nu e aplicat numai negrilor, dar și chinezilor, japonezilor, mexicanilor. La fel slujbele cu muncă mai ușoară și mai bine plătită sunt inaccesibile naționalităților oprite.

Afară de lupta P. C. American, viața politică se desfășoară împărțită mai ales între cele două mari partide care și împart puterea după sistemul rotației. Diferența între ele e doar geografică: în sud domină democrații, în nord republicanii.

Din punctul de vedere ideologic, nu numai că nu există nicio deosebire de program ori de credință între ele, dar pe marile probleme solidaritatea de clasă este manifestă: ori de câte ori e vorba de legislația muncitorească sau de obiectivele externe ale imperialiștilor, cricarea partid ar fi la guvern, celălalt partid îi dă concursul. Câteodată se improvizează anumite inscenări perfide — praf în ochii lumii — pentru a nu se demasca solidaritatea. Când republicanul Taft a propus legea contra sindicatelor, Truman a protestat platonice și a făgăduit în alegeri că va desființa legea dacă se alege președinte. După alegeri nu s'a întâmplat absolut nimic.

Nu numai că nu există nici o deosebire ideologică între cele două partide. Conform filosofiei pragmatiste ele sunt mândre de faptul că n'au nicio ideologie. Am văzut că pragmatismul nu recunoaște adevărul ca o reflecție exactă a realității. El poate varia după interese, după succesul pe care-l câștigă o acțiune oarecare. Ea joacă un

rol de filosofie oficială în Statele Unite ¹⁾. Admițând că adevărul e în funcție de succes, se acordă, din punct de vedere politic, o largă toleranță oportunistului. A-ți schimba părerea după împrejurări, înseamnă în America a fi liber de prejudecăți: orice inconsecvență, orice trădare e astfel nu numai scuzată, dar și încurajată și justificată „teoretic”.

De altfel a fi la guvern în Statele Unite nu înseamnă a reprezenta cătuși de puțin opinia publică. Mai întâi aceasta poate fi falsificată de aceia care au mai multe ziare, radio, etc. În al doilea rând, alegerile din U.S.A. sunt din cele mai corupte, mai violente, mai nesincere din câte se pot închipui.

Ele nu sunt nici măcar universale deoarece în majoritatea statelor ele sunt cenzitate, adică dreptul de a alege e dat numai celor care au un minimum de venit. În alte părți e nevoie de un examen asupra constituției spre a putea vota. Partidul Comunist nu are dreptul de a pune candidați în șasesprezece state.

Negrii și chinezii nu votează în mod real.

În 1948 din 80 milioane de votanți, n'au votat decât 34 milioane, adică sub 40% (un alegător din 25 în Missisipi, unul din 40 în South Carolina).

Morala politică americană nu poate fi alta decât aceea a imperialismului brutal. Restul nu e decât aparență democratică pentru a amăgi pe americanul mijlociu, pentru a satisface regula generală a ipocriziei și a înșelării maselor.

e) *Morala relațiilor dintre sexe.* Femeia se bucură de o mare trecere în Statele Unite. E o reminiscență din epoca grea a pionieratului când imigrau numai bărbați, și când numărul femeilor era mult inferior acestora.

Femeia e stimată când e dură, nesentimentală și interesată. Cum divorțul rentează, femeile divorțează mereu. Dacă întrebi despre una din ele dacă are vreo valoare, și se răspunde adeseori: „Desigur. Ea e la al doilea divorț sau al treilea testament”.

În America, cu excepția muncitoarelor, situația femeii burgheze e dependentă de bărbat; idealul ei e de a fi întreținută. Concepția despre femeie a capitaliștilor e astfel medievală. Femeia din burghezia americană nu e nici luptătoare, nici cetățeană, nici profesionistă. Simțul interesului personal atinge cinismul. După cum a arătat Engels pentru societatea burgheză în genere, asistăm aici la disocierea dragostei de căsătorie. Aceasta din urmă e o simplă afacere, un calcul de profit și pierdere. Protesele de divorț sau scandalurile, adulterele urmate de scene de șantaj, formează una din materiile preferate ale ziarelor americane.

Se constată la femeile burgheze un mare coeficient de nevroze. Pentru asemenea desechilibrări psihice a apărut în Statele Unite o nouă formă a speciei: Cabinetele psihiatrice. Aceste întreprinderi numai în unele orașe, de cele mai multe ori sunt opera unor șarlatani care se bazează pe doctrina lui Freud. Ei emit niște mici buletine unde e prescrisă formula de fericire pentru fiecare femeie. Un fel de „planetă” ca aceea ce se capătă dela flașnetarii cu papagal. Înarmată

¹⁾ H. Setmneider, History of american. Philosophy 1947, p. 568.

cu această fițuică, femeia burgheză își caută formele de fericire în dăncinguri ori în palace-uri de lux, unde le vezi adesea noaptea în totală stare de ebrietate.

Incurajarea freudismului sau a literaturii pornografice de tipul lui H. Miller e foarte ferventă. Ea constituie în mod evident o diversiune, atragerea atenției către alte preocupări pentru a face să se uite lupta de clasă. E caracteristic că toate regimurile reacționare încurajează literatura pornografică. E de ajuns să ne aducem aminte că după înăbușirea revoluției din 1905, țarismul a încurajat enorm literatura obscenă ca aceea a lui Arțibașev bunăoară. Astăzi în America, succesul feudalismului corespunde aceleiași nevoi de diversiune.

f) *Concepția despre educație.* Nu e o întâmplare faptul că teoria eredității a lui Morgan și a urmașilor lui Weissman a apărut în America. Credința în imposibilitatea transmiterii caracterelor câștigate și în ereditatea integrală stă la baza biologiei din Statele Unite.

După această concepție omul, fiind condus mai ales de instincte, e firesc ca acestea să fie considerate fixe, nemodificabile.

Opera educației apare deci principial neglijabilă. De aci și situația submediocră a învățământului. Se mai adaugă la aceasta și spiritul pragmatist, care disprețuește, intelectual, mai ales pe cel *umanist*, care nu produce nimic „rentabil”.

Dacă vezi pe stradă un om îmbrăcat în haine vechi, demodate, uzate, trebuie să știi că e un profesor universitar. Corpul didactic e foarte prost plătit și puțin considerat din această cauză. Ce înseamnă un savant sărac față de un procurist de bancă sau față de un misif care câștigă de zece ori mai mult? Cel mult un maniac bizar care e mai mult amuzant decât util.

La lipsa de prestigiu a învățământului, în special acela care nu duce la profesii practice și rentabile de fabricant sau director de bancă, contribuie atât concepția cât și organizația pur comercială a învățământului. În America nu există decât învățământ privat — de la școala primară până la Universitate. Nu există deci nici Minister al Învățământului Public federal. Școala și chiar Universitatea sunt afaceri pur comerciale, întreprinderi care se deschid fără nici o autorizație.

Un om de afaceri care a făcut treburi bune și are pus deoparte ceva bani se gândește să-i fructifice. Atunci el stă la îndoială dacă să cumpere cu ei acțiuni petrolifere, să deschidă cu ei o băcănie sau să înființeze o universitate. Acestea se deschid, cum se deschidea la noi în vechiul regim burghezo-moșteresc un pension privat de domnișoare. Dacă taxele plătite de studenți acoperă cheltuielile și mai lasă și un profit în anul de curs, Universitatea se menține, dacă nu, ea se închide.

Profesorii sunt angajați cu contract pentru un an de zile. Dacă cursurile sunt frecventate, profesorul se menține pe încă un an, dacă nu, cursul se suprimă și profesorul e trimis acasă. Diplomele nu inspiră — cum e și normal — nici un respect și nu au nici o valoare, afară de câteva centre de tradiție mai veche ca Columbia, Haward, Yalle, Wisconsin, celelalte universități sunt improvizatii de acest tip.

La universitățile bogate, laboratoarele, muzeele, sălile de clasă sunt luxos echipate. Dar spiritul studenților e lipsit de interes și de adâncime. Facultățile tehnice: politehnici, medicină, agronomie, cele

care duc la foloase materiale, sunt mult mai bine organizate. Baza învățământului o formează „testele“, examinări mecanice, stereotipe, lipsite de supleț și spontaneitate. Printre aceste „teste“ se folosesc, în modul de examinare al elevilor și studenților, faimoasele „quizuri“.

Ce este un „quiz“? Se dă o noțiune sau un nume, un obiect. Se indică trei posibilități, din care două sunt false și numai una bună. Candidatul șterge pe cele două greșite și indică pe cea bună. De pildă: Ce este Churchill? Este o legumă, o biserică sau un om politic englez? Sau: ce este generozitate? Un pește, un instrument muzical sau o virtute morală? Firește, studentul american, considerat înzestrat intelectual, șterge echivalentele false ale lui Churchill, acelea de legumă sau biserică și va indica pe aceea de om politic englez. Pentru această ingeniozitate supremă el va căpăta un premiu ori va promova ca premiant clasa. Sărăcia intelectuală se poate vedea și din felul periodicelor. Există prea puține reviste de înalt nivel intelectual. Putem cita doar *una singură*: „Harpers Magazine“ dar care-i departe de a fi progresistă — la un popor de 140 milioane.

Americanul burhez, speculant, e grăbit, n'are timp și n'are gândul la problemele intelectuale, științifice ori filosofice. A citi un articol mai lung înseamnă a face un efort către abstracțiune, cu care nu e deprins, înseamnă a pierde vreme, când poate face o afacere, a pluti în sfera ideilor când concepția sa de viață e „pragmatistă“.

Atunci el preferă în mod primitiv, perceperea vizuală a imaginii fotografice decât cuvântul scris care reprezintă o noțiune și care l-ar duce la un efort intelectual. De aici proliferarea imensă de reviste ilustrate, cu excelente fotografii dar cu minim de texte explicative în josul paginii. Ca și filmul care angajează doar vizual, fotografia nu obosește.

Un nivel de încordare mai înalt îl formează niște caietele minuscule în care se rezumă într'o pagină toate teoriile, descoperirile științifice, critica de artă și literatură. Se condensează într'o pagină relativismul lui Einstein, psihanaliza lui Freud, ori ultimele cercetări asupra vieții în planeta Marte. Prin asemenea reviste — ca de pildă cunoscuta „Reader's Digest“ — americanul crede că se ține la curent cu tot ce e important. În o sută de cuvinte el „știe tot“ despre mersul științei și al filosofiei.

În fine al treilea nivel e acela al revistelor propriu zise cu studii și articole originale ca în restul lumii. Dar acestea sunt foarte puține și le citesc numai puțini cititori.

Din toate acestea se poate compune peisajul moral al societății americane în era imperialistă. Sub o serie de măști prezentate sub cele mai promițătoare auspicii se desprinde nuditatea și sărăcia etică a celor care vor să domine lumea.

Imperialiștii americani au adoptat tot ce le trebuie ca mijloace ideologice, pentru ca să servească țelurile expansioniste ale capitalismului imperialist. Oricât ar fi de camuflate înseamnă o clică brutală bazată pe forță, utilitarism comercial trivial, lipsă de conștiință socială și individuală, morală politică de junglă, desfrâu sexual și absență de educație.

Toate acestea sunt stigmatele unei suprastructuri în ultima fază a dominației burheze. Desigur poporul american, are într'ânsul toate

virtuțile de energie, de morală sănătoasă, de vitalitate și de avânt științific pentru că să-și făurească o morală sinceră, sănătoasă și umană. Partidul Comunist American, neînfricat de măsurile de reprimare pe care le îngrămădesc imperialiștii, învață poporul american să lupte cu dârzenie și să nu se lase aruncat în război pentru ridicarea profiturilor capitaliștilor.

Despre eforturile burgheziei și ale ideologilor ei de a păstra cu orice preț capitalismul și de a împiedica mersul înainte al istoriei, Lenin a spus: „Să lăsăm burghezia să se sbată și să turbeze până la nebunie... Burghezia se poartă așa cum s'au purtat totdeauna clasele condamnate de istorie la piere”.

Concepția despre om pe care am văzut-o exprimată de către cei ce se numesc filosofi, artiști, moraliști, pe care am văzut-o reieșind clar din contrastul între frazeologia ipocrită și realitatea crudă a vieții americane este o evidentă întoarcere la barbarie. Imperialiștii, care pentru a încerca o justificare a agresiunii vorbesc de „apărarea civilizației”, nu pot concepe omul decât ca animal irațional și obtuz — cu alte cuvinte nu pot tolera o altă concepție despre om decât imaginea care oglindește propriul lor chip.

Privirile oamenilor cinstiți din întreaga lume se întorc desgustate dela spectacolul deprimant pe care îl oferă „civilizația americană”. Ele se îndreaptă spre acea țară, în care I. V. Stalin, conducătorul iubit al popoarelor în luptă pentru libertate și fericire, a lansat deviza: „Omul este capitalul cel mai prețios”¹⁾.

Niciodată mai mult ca în zilele noastre, nu s'a reliefat mai energetic antagonismul dintre morala lumii vechi în descompunere și morala nouă socialistă. Dacă socialismul luptă cu eforturi uriașe pentru producția cât mai mare de bunuri, dacă întreaga politică a lagărului democratic se concentrează azi în lupta pentru pace, dacă asistăm la cele mai înflăcărâte creații literare și cele mai stăruitoare eforturi în munca ideologică, toate aceste puternice și bogate manifestări sunt în slujba maselor, sunt mijloace pentru realizarea unui unic scop, care este o viață mai bună și mai demnă pentru masele muncitoare din întreaga lume.

Astăzi, împotriva isteriei războinice a imperialiștilor americani, pentru care viața și libertatea popoarelor nu-i decât o piedică în realizarea profiturilor, lagărul democratic, în frunte cu Uniunea Sovietică, luptă pentru pace — pacea ca o condiție de bază a asigurării unei vieți demne și fericite pentru om și omenire.

¹⁾ I. V. Stalin, „Problemele leninismului” ed. II-a P. M. R., p. 782

STUDIU ASUPRA NATURII MONARHIILOR

UN DOCUMENT INEDIT AL LUI D. CANTEMIR

I

Istoriografia burgheză românească din ultimele decenii a căutat prin toate caile sa denatureze viața și opera celebrului Dimitrie Cantemir „rastalmăcind” în primul rând legaturile sale politice, științifice și literare cu Rusia, unde el a trăit și a creat. N. Iorga¹⁾, S. Minea²⁾, St. Ciobanu³⁾, I. Nistor⁴⁾, G. Pascu⁵⁾, etc. cautau pe deoparte să „demonstreze” că în Rusia, Dimitrie Cantemir trăia în singurătate, departe de viața cultural-științifică a acelei țări, care i-a devenit a doua sa patrie, ca aceasta viața cultural-științifică i-ar fi fost straină, iar pe de altă parte ei negau rolul și influența culturii ruse și rolul personal al lui Petru în activitatea creatoare a lui Cantemir și în dezvoltarea operei sale.

Sub acest semn s'a desfașurat jubileul de 200 ani dela moartea lui D. Cantemir. Jubileul a format o parte din acea campanie antisovietică pe care o ducea istoriografia românească oficială al cărei centru era vechea Academie Română. Având după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie o atitudine deosebit de dușmanoasă față de tot ce era rus, ea a căutat să denatureze și să treacă sub tăcere legăturile rodnice, seculare ale poporului român cu Rusia. Istoricii burghezi nu s'au dat înlături chiar să falsifice opera lui D. Cantemir care s'a evidențiat în istoria legăturilor ruso-române prin rolul sau deosebit de însemnat⁶⁾.

Prin aceasta se explică marea număr de lucrări ale istoricilor burghezi privitoare la Cantemir în perioada dintre anii 1922—1944.

Totuși, chiar simplele date bibliografice, adică lista și conținutul lucrărilor scrise de Cantemir în Rusia, precum și activitatea politică pe care dânsul a desfășurat-o în timpul lui Petru cel Mare ca senator și colaborator al Împăratului, și faptul că el a educat ca pe un tuc pe fiul său Antioh ne arată în mod elocvent cât de absurdă era falsificarea operată de istoriografia română burgheză.

Dimitrie Cantemir a fost un om de o cultura multilaterală, îmbinând în sine însușirile unui mare om de stat cu cele de savant istoric de reputație mon-

1) N. Iorga, Dimitrie Cantemir, rev. „Cultura”, 1923 fasc. I. Același autor „Istoria literaturii române” București, 1928, pag. 310—458.

2) S. Minea, Personalitatea și activitatea literară a lui D. Cantemir — „Viața Românească”, — Iași, Iul.—Nov., 1924, același autor: Despre D. Cantemir, Iași, 1926.

3) St. Ciobanu, Dimitrie Cantemir în Ru a Analele Academiei Române, sec. II. București, 1925, S. III, t. II.

4) I. Nistor, Comemorarea lui D. Cantemir, Analele Acad. Române, sec. t. Ist. București, 1924.

5) G. Pascu, „Viața și opera lui D. Cantemir”, București 1924. Europa orientală, III, 1922

6) În această privință sunt caracteristice încercările tendențioase ale lui N. Iorga de a-l trece pe D. Cantemir printre călătorii străini. Dânsul explică aceasta prin faptul că „acest domn care a domnit puțin, a trait mai mult ca ostacec în Turcia și emigrant în Rusia, unde a și murit” (sic) N. Iorga, Istoria Românilor prin călători, vol. II. pag. 125.

dială, de filosof, orientalist, geograf, matematician, etnograf, muzicolog, scriitor, arhitect, amintindu-ne de oamenii din epoca Renașterii. Fara îndoială că D. Cantemir n'ar fi putut scrie toate operele sale dacă nu s'ar fi găsit în mediul cult al curții lui Petru I, mediu ce se afla în contact permanent cu lumea științifică de atunci¹⁾, dacă nu ar fi fost direct influențat de întreaga epocă furtunoasă a lui Petru I, cu salturile ei, cu transformările ei radicale, de „statul național al moșierilor și negustorilor²⁾” creat și întărit³⁾ de Petru I, precum și de personalitatea proeminentă a lui Petru I. Fostul domnitor al Moldovei, ca și fiul său Antioh, s'au contopit pe deplin cu realitatea rusa din timpul lor. D. Cantemir nu numai că a știut să cuprindă și să înțeleagă importanța acestor transformări dar și sa contribuie activ la realizarea lor. D. Cantemir, ca unul dintre cei mai apropiați consilieri ai împăratului, devine unul dintre acei oameni de seamă care au tradus direct în viață reformele de atunci. În ce privește pe Petru, el a apreciat mult pe acest savant și om politic. În agenda lui Petru I s'a păstrat următoarea notă despre Cantemir: „acest domnitor este un om foarte înțelept și un sfetnic capabil“.

Situându-se pe linia progresului social, Cantemir s'a pus în slujba realizării reformelor țarului Petru I. Aproape toate lucrările scrise în timpul șederii sale în Rusia sunt pe deoparte o utmare directă a reformelor de stat și culturale care aveau loc în Rusia iar pe de altă parte ele aveau drept scop să contribuie la realizarea acestor reforme.

Și din aceste motive, opera lui D. Cantemir, savant cu reputație europeană, are importanță și pentru istoria științei ruse — alături de cea română — nu numai ca opera unuia din primii cunoscători ai literaturii arabe în Rusia⁴⁾ ci și ca un reprezentant emerit, în special al orientalisticii ruse și al cugetării istoric-filosofice ruse în întregimea ei.

Din păcate, această teză nu a fost dezvoltată până acum în literatura științifică, cu toate că începând dela Petru⁴⁾ până la mijlocul sec. XIX D. Cantemir era considerat în mod cu totul firesc ca unul dintre savanții de seama ai Rusiei, a cărui activitate a provocat un mare interes în cercurile științifice rusești de pe atunci. Despre aceasta ne vorbește faptul că între „biografiile oamenilor de seamă din Rusia“, s'a dat un loc important descrierii vieții și operei sale. Astfel chiar Nicolae Novicov în „Studiul“ său acordă o mare atenție vieții lui Cantemir, și însuși persoanei prințului Dimitrie⁵⁾, arătând că „cea mai de seamă plăcere a lui au fost întotdeauna științele“⁶⁾ și a subliniat că „Prințul Dimitrie era un om cu mintea ascuțită, cu judecata sănătoasă și pătrunzătoare și de mare cultura, credincios împăratului și Statului: iubea științele și se ocupa de ele“⁷⁾.

Opera lui era cunoscută și apreciată de cercurile înaintate ruse din prima

1) „Viața Românească“ an. II, Nr. 7—8 Iulie, Aug. 1949, pag. 239. „Vechii scriitori români și Rusia“.

2) I. V. Stalin, Convorbirea cu scriitorul german Emil Ludwig, Moscova, edit. Pa-tidului 1938 pag. 3.

3) Despre D. Cantemir ca unul dintre primii cunoscători ai literaturii și poeziei grafice arabe vorbește V. A. Craciovsciaia: — Epigrafice în limba arabă în Rusia până în anul 1850. „Orientanistica sovietică“ Nr. VI, Moscova-Leningrad, 1946, p. 273 și 277 Deasemenea vezi și prefața lui Vl. Platnițki: Contribuții la istoria țarului cu caractere arabe în Rusia Europeană și în Caucaz, B. biblioteca publică din URSS, V. I. Lenin. Almonahul I, Moscova, 1928, pag. 132—134.

4) Originalele desenele lui D. Cantemir din Derbent publicate în „Operele...“, București, 1883. Vol. VII se pastrează în arhiva V a Institut. de Orientalistică al Academiei de științe din URSS în actele Acad. Beyer.

5) Istoricul editării cărții lui D. Cantemir „Cartea despre situația religiei mahomedane“ ne arată limpede atitudinea lui Petru față de lucrările științifice ale sfetnicului său. Prin decretul din 18 Iulie 1722 Petru I a propus Senatului să tipărească mai repede această carte și să i-o trimită în expediția pe care o făcea. Senatul a răspuns că, cartea se tipărește, totuși trebuie să se folosească după calcule vreo trei cete cu litere turcești și asemenea litere nu se găsesc nici în S. Petersburg, nici în Moscova. „Răspunsul scris de mâna lui Petru era acesta: „Scrieți că în Citea de pe creștină mahomedană trebuie să se tipărească unele cuvinte în limba turcă și aceasta ni se pare că nu trebuie, căci nu pentru turci, ci pentru știința rusă se tipărește aceasta“ (Vezi Vl. Platnițki Culegerea citată, pag. 134).

6) Nicolae Novicov, Anuar istoric-biografic al scriitorilor ruși, S. Petersburg, 1772, pag. 76—81.

7) Ibidem, pag. 77.

7) Ibidem, pag. 80—81.

jumătate a sec. XIX. Așa, de pildă, V. G. Belinski și-a exprimat o părere pozitivă cu privire la D. Cantemir în articolul sau despre Antioh, unde spune că „Prințul Dimitrie era un om învățat; se ocupa cu o deosebită plăcere de istorie”, ca era foarte priceput în filosofie și matematică și avea multe cunoștințe în arhitectură; 1) era membru al Academiei din Berlin; vorbea limbile: turcă, persana, greacă, latină, italiană, rusă, moldovenească, știa bine limba franceză și a lăsat câteva lucrări în limbile: latină, greacă, moldovenească și rusă. Din aceste lucrări „Sistemul legii mahomedane” a fost publicată la Petersburg în anul 1722 din ordinul lui Petru I 2). Belinski menționează că „pasiunea și atracția pentru știință erau atât de puternice în bătrânul Cantemir, încât el dorea să aibă ca moștenitor al averii sale pe acela dintre fiii săi, care se va distinge mai mult decât alții în științe și de aceea el a și indicat în testamentul său ca moștenitor pe Antioh” 3).

II

Cel mai mare merit în opera de cercetare și păstrare a principalelor scrieri ale lui Cantemir îl are—afară de Antioh Cantemir—cunoscutul arheograf rus N. N. Bantâș-Kamenski, care a transmis bibliotecii Ministerului Afacerilor Străine 4) printre alte cărți manuscrise și 8 lucrări principale ale lui D. Cantemir 5). Tot el completează și editează manuscrisul latinesc al lui Beyer despre familia Cantemirilor 6).

Această „cărțuie naivă”, după caracterizarea făcută de Belinski, a servit la timpul sau ca un material factic prețios. Această carte a atras atenția savanților români asupra lucrărilor fostului domnitor al Moldovei și a servit drept punct de plecare pentru studiul operei sale. Citind această carte, Gheorghe Săulescu a aflat despre existența manuscrisului: „Cronicul faptelor vechi ale Româno-Moldovenilor”.

Prin intervenția lui P. D. Kiseleff, guvernatorul Principatelor Dunărene, istoricul din Iași a primit spre transcriere nu numai originalul „Cronicului”, dar și originalul latin al „Istoriei Moldo-Valahiei” 7).

Datorită nării simpatii pentru România pe care o arăta opinia publică rusă în timpul războiului ruso-turc, Academia Română a putut să înfiptuiască prima ei mare lucrare — adunarea și tipărirea operelor lui D. Cantemir.

Invitat de Academia Rusă de Științe, vine în Rusia academicianul Gr. Tocilescu. Acesta, bazat pe „Anuarele biografice ruse” și ajutat fiind de slaviști 8) ruși, a adunat operele principale ale lui D. Cantemir 9) precum și materialul inedit referitor la viața acestuia 10).

1) Cuvintele în ghilimele sunt citate din cartea lui Beyer, „Istoria vieții și faptelor domnitorului moldovean, prințul Constantin Cantemir”. S. Petersburg, 1783.

2) V. G. Belinski, Opere, în trei volume, Moscova, 1948, Vol. 2 pag. 734.

3) V. G. Belinski, Opere în trei volume, Moscova, 1948, Vol. 2, pag. 735.

4) Se află la Arhiva centrală de Stat pentru Documente vechi (Moscova). Fondul Bibliotecii Arhivei Ministerului de Afaceri Străine.

5) Lista scrierilor transmise — Vezi în „Viața lui Nicolae Nicolaevici Bantâș-Kamenski”, Moscova, 1818, pag. 67—68.

6) „Istoria vieții și faptelor domnitorului moldovean prințul Constantin Cantemir”, S. Petersburg, 1783.

7) Operele prințului D. Cantemir, București, 1901, vol. VIII, pag. 46.

8) În anul 1869, Al. Hașdeu, printre primii a făcut o comună care la Academia Română de Științe despre manuscrisele spătarului N. Mîlescu, Dosoftei și D. Cantemir, cari manuscrise se găseau în Arhivele rusești.

9) Vezi Analele Academiei Române, t. I, pag. 203.

10) Despre interesul savanților ruși față de problemele de istorie și filologie românească ne vorbește și scrisoarea lui Sărcu către Lamenski „Documente pentru istoria slavisticii în Rusia (1850—1912)”. Sub redacția acad. B. D. Grecov. Moscova-Leningrad. Acad. de Științe a URSS, 1948, pag. 86.

11) Manuscrisele adunate de acesta au intrat în vol. 8 al operelor lui Cantemir editat de Academia Română, a cărei tipărire a început încă din anul 1872. Ediția acestora nu este completă și este în același timp și învechită din punct de vedere științific.

12) Documentele lui Gr. Tocilescu se păstrează în secția manuscriselor a Bibliotecii Academiei Republicii Populare Române. Ediția citată, manuscrisul 328 (vezi „Manuscrisele ruse ale Academiei Române”, București).

Totuși a scăpat de sub observația lui Gr. Tocilescu¹⁾ și din cauza aceasta și a altor cercetători o lucrare mică, dar de valoare, a lui D. Cantemir, cunoscută numai după titlu, însă inedită și care nu a fost niciodată descrisă în literatura de specialitate. Este vorba de manuscrisul „Monarchiarum Physica Examinatio” (Cercetarea naturii monarhiilor) a cărei existență este menționată în lucrările lui Beyer²⁾, în acelea ale Mitropolitului Eugenie³⁾ și ale lui Bantăș-Kamenski⁴⁾. Beyer, în anul 1732, și Mitropolitul Eugenie în anul 1845, au comunicat ca acest „manuscris scris de propria mână a prințului Dimitrie” se mai păstrează încă în Biblioteca Academiei de Științe din Petersburg. E drept ca unii cercetători români, bazați pe aceste informațiuni, menționează „Monarchiarum Physica Examinatio” ca o lucrare probabil existentă⁵⁾ dar abea în anul 1946 și chiar și atunci numai în treacăt, arătând într-o dare de seamă despre lucrările lui D. Cantemir⁶⁾ necesitatea de a o căuta.

În secția de manuscrise a Bibliotecii Academiei de Științe a U.R.S.S. din Leningrad, printre manuscrisele care aparțin lui Petru I (transmise Academiei în anul 1729, iar o parte încă în anul 1725⁷⁾, se păstrează și un manuscris⁸⁾ cunoscut ca fiind originalul panegiricului lui Petru I din anul 1714 întocmit de Șerban Cantemir⁹⁾, fiul lui Dimitrie¹⁰⁾. Totuși titlul de pe copertă nu corespunde în totul conținutului.

Manuscrisul, în quarto (în scoarță verde), constă din două caiete (29 file). În primul caiet (18 file) se găsește până la fila 11 textul panegiricului, scris pe o pagină în limba greacă, iar pe o altă pagină în limba rusă veche; în același caiet pe paginile 12—18 se găsește textul latin „Monarchiarum Physica Examinatio”.

În cel de al doilea caiet (pe 8 file) se găsește traducerea în limba rusă veche a lucrării mai sus arătate cu titlul „Discuții despre fizica monarhiei”¹¹⁾.

Lucrarea aceasta, precum și trimerile și explicațiile amanunțite de pe margini, menționate cu semne, în text, sunt scrise de mâna lui D. Cantemir. Textul „Monarchiarum...” este scris cu litere mai mari, iar notele pe margini cu litere mai mici. Traducerea în limba rusă veche este probabil făcută de un copist. Lucrarea însă nu este scrisă de mâna traducătorului panegiricului. Afara de

Documentele acestea au servit ca izvor pentru multe lucrări despre Dimitrie Cantemir.

Afara de materialele de arhivă inedite se găsesc în aceste documente extrase din cărțile lui P. Pekarski și din alte materiale ruse tipărite. Mult material prețios pentru studiul biografiei lui D. Cantemir conțin publicațiile făcute pe bază de documente ale savanților sovietici despre Petru, Antioh Cantemir și în genere despre familia Cantemirilor.

1) Darea de seamă a lui Gr. Tocilescu despre această delegație. Vezi „Analele Societății Academiei Române”, Sec. I, t. IX (pag. 21—25), Vol. X (pag. 15—18, 28—30), vol. XI, seria II (pag. 43—74).

2) Beyer, Op. cit. pag. 314.

3) Mitropolitul Eugenie, Anuarul scriitorilor ruși laici, naționali și străini care au scris în Rusia, Vol. I, Moscova, 1845, pag. 264—265.

4) D. Bantăș-Kamenski, Biografiile oamenilor de seamă ai Rusiei, Moscova, Vol. II, pag. 42.

5) Sf. Ciobanu, Op. cit. pag. 46, I. Minea, Op. cit. pag. 283.

6) Dan Simionescu, Activitatea lui D. Cantemir în Rusia, „Studii și cercetări istorice”, Buc. 1946, vol. XIX, pag. 15.

7) Biblioteca Acad. St. URSS „Un scurt studiu și ghid istoric” 1726—1929. Leningrad. 1929, pag. 70.

8) Secția de manuscrise a Bibliotecii Acad. St. URSS (Leningrad) No. 1, 5, 78 (Secția de manuscrise a Bibl. Acad. St.). Pe copertă și prima pagină este scris: No. 32. Acesta este numărul original al intrării manuscrisului, deoarece sub acest număr manuscrisul este menționat la Beyer. Op. cit. p. 322, precum și în prima descriere a „manuscrisului ruse” a Acad. din anul 1742, pag. 70.

9) Astfel este arătată în descrieri precum și la P. Pecarski. Știința și literatura sub Petru cel Mare S. Petersburg, 1862 vol. II, pag. 320—321. Cuvântarea este în limba greacă, publicată în anul 1714 la Petersburg, în traducerea latină și rusă, textul rus este deasemeni retipărit la Beyer.

10) Nu este lipsă de interes să menționăm că în secția de manuscrise a Bibl. Acad. St. URSS (Leningrad) sub litera Q No. 137, se păstrează o lucrare de logică din anul 1726 dedicată lui Antioh Cantemir (!) Institutiones Philosophice rationalis seu logicę conscripce în gratiam Caesissimi Principi Antiohi Cantemiri. Manuscrisul conține și conșpecte în limba franceză a cărților de logică și fizică printre care se găsește și conșpectul opticii lui Newton, în traducerea lui Beyer.

11) Traducerea exactă trebuie să fie „Cercetarea naturii Monarhiilor”.

ac asta, pe marginale traducării ruse a „Monarchiarum Physica Examinatio” se găsește diferite note¹⁾ care după cum se vede din forma literelor n'au fost scrise de un rus; poate că ele au fost scrise chiar de Cantemir.

Dupa forma, lucrarea aceasta este ca un fel de anexa explicativă pentru textul Panegiricului, scris de D. Cantemir și transmisă personal lui Petru I²⁾. De fapt Panegiricul i-a servit numai ca prilej pentru a transmite împăratului lu rarea sa, prin care-l îndemna să lupte împotriva turcilor.

Această lucrare necunoscută a lui D. Cantemir, scrisă probabil în anul 1714, are o anumită însemnătate științifică pentru lămurirea atitudinii autorului față de Rusia și Petru, iar pe de altă parte este un document interesant din istoria gândirii social-politice a epocii lui Petru.

III

Pornind numai dela titlu și fără să cunoască conținutul manuscrisului respectiv, un istoric român, atunci când menționa polemica teologică dusă în deceniul al III-lea al secolului XVII între D. Cantemir și F. Procopovici, presupunea ca și „Monarchiarum Physica Examinatio” este o continuare a acestei polemici duse însă, într'un alt domeniu de probleme³⁾. Judecând după titlu, el înclina să compare „Monarchiarum...” cu cunoscuta lucrare a lui Procopovici „Adevărul despre voința monarhului” scrisă în anul 1722.

Studiul lucrării însă ne face să respingem această ipoteză, mai ales pentru faptul că lucrarea a fost scrisă cu 8 ani înainte de „Adevărul despre voința monarhului”, dar și pentru faptul ca D. Cantemir atingea și punea aici cu totul alte probleme cari, de altfel, nu se deosebeau, prin concepția lor, de cea a lui Procopovici asupra aceluiași probleme.

La baza acestei lucrări se găesc trei concepții: sarcina istorică și viitorul Rusiei, necesitatea de a nimici imperiul otoman care se împotrivesc acestei misiuni și personalitatea lui Petru și reformele sale, drept condiție necesară pentru realizarea acestor sarcini. Toate celelalte teze menționate de D. Cantemir sunt strâns legate de aceste trei probleme principale. Iar în cuprinsul lucrării „Cercetarea naturii monarhiilor” (Monarchiarum Physica Examinatio), și în metoda de demonstrare, se relevă în totu originalitatea ideii, concepțiile social-politice și erudiția autorului. Pe de alta parte acest manuscris releva convingerile lui D. Cantemir despre însemnataea Rusiei pentru istoria mondială în genere și pentru popoarele asuprite de turci în special.

În „Cercetarea naturii monarhiilor” („Monarchiarum Physica Examinatio”) autorul susține parerea ca istoria mondială cunoaște patru tipuri de monarhii care s'au succedat istoricește.

Primul a fost cel oriental (Asiria, India, Persia până la cucerirea lui Alexandru cel Mare).

Al doilea a fost cel de sud (Egiptul, Africa și cele mai celebre din ele: Grecia și Macedonia).

Al treilea a fost cel de Apus (Imperiul Roman), apoi ca succesoare a celor precedente, se ridică cel de al patrulea tip, monarhia de Nord—Rusia⁴⁾.

Această „așezare firească a popoarelor și monarhiilor” era considerată de D. Cantemir ca rațională, conformă cu natura și — după cuvintele sale — el

1) Cuvinte ruscști vechi în text sunt transcrise în formă nouă.

2) Nouă nu ne e îndiferență însă nici problema autorului cuvântării lui Șerban. P. Bekarski a observat just (op. cit. Vol. II, pag. 320) că un băiat de 7 ani cu toată naivitatea a textului, nu ar fi putut să-l compună. El a presupus că autorul ar fi educatorul lui Șerban, Anastasie Condoldi. Pe de altă parte, Gr. Tocilescu menționează Panegiricul numai în trecut, ca o lucrare neimportantă, întâmplătoare, a lui Cantemir, care e posibil să fi aparținut lui D. Cantemir (Operele, vol. VIII, pag. 9). Însă ipoteza aceasta a lui Tocilescu nu poate fi socotită științifică deoarece el nu a văzut nici textul (nici măcar un exemplar tipărit). Analizarea îndeaproape a textului ne arată că dacă această lucrare nu este scrisă toată de D. Cantemir totuși idelle principale il aparțin.

3) Le prince Démètre Cantemir et le mouvement intellectuel Russe sous Pierre le Grand—Revue des études Slaves, t. VI, fasc. 1—2, Paris. 1926, pag. 261.

4) „Monarchiarum Physica Examinatio”. Mai departe „Cercetarea naturii monarhiilor”, secția de manuscrise a Bibliotecii Academice, Nr. 1, 5, 78, fila 4.

și-a propus drept scop „sa explice pe scurt modul natural de apariție, înflorire, decadere, bătrânețe și în fine moartea acestor monarhii”¹⁾ și sa releve astfel legile procesului de apariție a imperiului rus.

D. Cantemir istoric, filosof și om politic, a folosit și în aceasta lucrare un uriaș fond de cunoștințe referitoare la diferite probleme, pe cari însă le-a transmis numai în mod concis, considerând ca privitor la aceste evenimente există nenumărate lucrări ale istoricilor²⁾.

Cum explica D. Cantemir această dezvoltare a monarhiilor în genere, și monarhia de nord ca succesoare logica a acestora în special?

Autorul nu-si confirma tezele cu un material istoric concret, ci examinează fenomenele acestea prin prisma teoretică generală a unei anumite metode și concepții social-politice. Astfel „cercetarea naturii monarhiilor” afară de faptul că relevă poziția autorului față de Rusia, este pentru noi prețioasă și pentru faptul că în aceasta lucrare ni se desvăluie clar linia generală a esenței concepțiilor social-politice ale lui D. Cantemir.

Este caracteristic faptul că chiar această lucrare relativ timpurie a lui Dimitrie Cantemir este scrisă, într-o măsură, în spiritul științei ruse contemporane lui. Din principalele probleme de filosofie de cari se ocupau oamenii de știință ruși, el atinge în aceasta lucrare e drept, numai în treacăt — și următoarea problema: lumea, natura, este oare creată de Dumnezeu sau există ele din veci? și caută să dea un raspuns direct privitor la chestiunea cu privire la destinele Rusiei, cu privire la căile de eliberare a poporului ei.

Din analiza manuscrisului se vede că concepțiile social-politice ale lui Dimitrie Cantemir sunt influențate de caracterul noilor relații sociale ce se formau în societatea rusă contemporană lui. Cantemir căuta prin lucrarea sa să justifice teoretic tendințele lui Petru I de a furi din Rusia un imperiu puternic în lupta pe plan ideologic pentru consolidarea reformelor lui Petru și înălțarea Imperiului Rus, combătând concepțiile dușmănoase care negau posibilitatea promovării progresului prin Petru și negau rolul Rusiei ca putere de primul rang în ansamblul politic european. Pentru Cantemir, principalul scop al lucrării este sa demonstreze justetea tezei sale de bază despre misiunea istorică mondială a Rusiei.

Felul în care încearcă să analizeze istoric această misiune a Rusiei, este caracteristic pentru metoda și concepția despre lume a lui D. Cantemir. El afirmă că este imposibil să cunoști „...limitele viitoare fără să cunoști începutul prezentului și mijlocul de decurge din începutul respectiv”³⁾.

De aceea, după părerea lui Cantemir, trebuie examinat în primul rând orice fenomen și noțiune din punctul de vedere al schimbării în genere.

Considerând că evoluția este mișcare, el o lua drept fenomen firesc, ca ceva dela sine înțeles în natură. Procesul mișcării, după D. Cantemir, este o parte componentă a evoluției. În acest proces general orice monarhie constituie un moment particular în dezvoltarea societății. După cuvintele sale, „orice guvernare (principatus) trebuie sa aibe în mod firesc un sfârșit, și — corespunzător cu acest adevăr infailibil — tot ce se dezvoltă și sunt lucruri particulare (particularia), trebuie să apară și să apună, să se schimbe și să se transforme, să se nască și să moară, trebuie într'un fel sa-și aibă sfârșitul lor”⁴⁾. După el, și monarhiile, fiind și ele ceva „particular”, sunt supuse nașterii și pieirii.

1) Cercetarea naturii monarhiilor, secția manuscrise a Bibl. Acad. de Științe. Nr. 1, 5, 78, fila 15.

Hac itaque naturae gentium atque Monarchiarum dispositione rationabiliter; ut opinamur, et physice declarata restat, ut earum monarchiarum ortus, actionis declinationis, senectutatis, actandem interitus modum, quan brevissime et succincte valabimus, examinemus.

2) „Cercetarea asupra naturii monarhiilor”, secția de manuscrise a Bibl. fila 13.

3) „Cercetarea naturii monarhiilor” secția de manuscrise a Bibliotecii Academiei de Științe Nr. 1, 5, 78, fila 13.

4) Omne principatus naturæliter, ta(n)dem et finem habiturus, et secu(n)dum hoc infailibile axioma omni a quae vocatur et sunt particularia, oriri et interire, mutari et transformari, nasci et mori, vel quocumque modo dicis modo ta(n)dem fine(m) sui esse...

„Cercetarea naturii monarhiilor” secția de manuscrise a Bibl. Acad. de Științe, No. 1, 5, 78, fila 13, fila 14.

Desvoltarea monarhiilor, după părerea lui D. Cantemir nu este pur și simplu o succesiune de forme, ci un proces lăuntric și el afirmă că ceea ce e vechi poartă deja germele a ce e nou, adică ceea ce e nou se naște în sânul a ceea ce e vechi.

D. Cantemir îl admite și pe Dumnezeu. El scria „că corespunzător modului de apariție și pieire, monarhiile trec printr'un cerc de dezvoltare naturală și inuabilă, așa ca în ele se pastrează deasemeni ordinea necesară cu privire la înlocuirea trecutului, prezentului și viitorului deoarece Dumnezeu și natura nu fac nimic sau nu cunosc nimic în zadar, adică dezordonat”¹⁾.

În virtutea acestei afirmațiuni, după cuvintele autorului „se poate afirma că în timpul batrâneței monarhiei de apus dar nu încă a senilității ei se poate schița începuturile... Monarhiei Ruse”²⁾. Cum se petrece acest proces?

Din mișcare, după parerea sa, rezultă modificarea sub forma unei deplasări geografice. Teoria aceasta a „mișcării monarhice”³⁾ după care o „monarhie care moare” își transmite principiul ei unei alte monarhii, teoria întemeiată pe teoria lui Aristotel despre mișcarea dela Răsărit la Apus⁴⁾, are drept scop să demonstreze că mișcarea aceasta care a trecut deja prin trei etape, are acum direcția spre nord — spre Rusia.

Admițând însă acest „perpetuum mobile” aristotelic, Cantemir s'a sustras prin aceasta de a răspunde direct la întrebarea cu privire la izvoarele mișcării, făcând astfel concesii teologiei.

Este însă importantă teza ca monarhia dela Nord este imperiul rus în care vor intra atât popoarele nordice cât și cele slave.

El admite ideea ca în vechime din „Volgi, adică din Roșii actuali” „o mare parte au trecut peste Istrul și au întemeiat acolo colonii”. Pentru a demonstra aceasta „cel mai bun argument este faptul că poporul acesta a ajuns până la golful Venețian”⁵⁾ D. Cantemir sublinia că Rusia va fi nu un simplu moștenitor al imperiilor precedente, ci reprezintă un imperiu mai înaintat decât acestea.

El considera că mișcarea duce la modificări și afirmă că fiecare imperiu nou era cu mult mai puternic și mai bogat ca cel precedent⁶⁾ deoarece „mișcarea naturii contribuie și duce la desăvârșirea cercului”⁷⁾. În conformitate cu aceasta, va veni în Imperiul dela Nord „Mama științelor, și ele vor străluci mai puternic ca în celelalte trei monarhii precedente acestuia”⁸⁾.

La Dimitrie Caut mir, fenomenele și procesul istoric sunt explicate pe baza teoriei causalității întemeiată pe legile naturii, pe care el câteodată o separa de lumea divină.

„Tot ce există în lume se mișcă după legea naturii”⁹⁾ scria D. Cantemir. Mișcările monarhiei sunt numai o varietate a ceea ce „ordinea naturală născută creața corespunzător cu legile sale proprii”¹⁰⁾.

El răspunde și la întrebarea de ce Rusia, deși există de veacuri, e cămărită dealia în mental actual sa ocupe locul de frunte.

Cantemir demonstra că tot ce e vechi își pierde treptat caracterul său, iar ceea ce e nou își capătă treptat conturul sau. Etapele dezvoltării imperiului corespun-

1) Ibidem, fila 14.

2) „Cercetarea naturii monarhiei” secția de manuscrise a Bibl. Acad. de științe, Nr. 1, 5, 78, fila 16.

3) Ibidem, file 15, coperta 2.

4) Aristotel De caelo, II, 15.

5) „...Volgi, sive hoc ensi Rosi, quarum minima parte (m). Isti (m) trān) sfrasta se, ib dem) (q)ue colonias fundasse, no(n) solu(m) o(m)nes fere tradunt scripto'es sed ipsa Gens usq(ue) ad Sinu(m) venetu(m), propagata, evide(n)tissimu(m) praebet argume ntum.

„Cercetarea naturii monarhiilor” secția de manuscrise a Bibl. Acad. de științe Nr. 1, 5, 78, fila 15.

6) „Cercetarea naturii monarhiilor” secția de manuscrise a Bibl. Acad. de științe Nr. 1, 5, 78, fila 15.

7) „...naturalis motus ad perfectionem circuli proferat, ibidem fila 17.

8) Ibidem, fila 17. Mater Scie(n)tiaru(m) veniet, et maiora elucidabu(n)tur. quam in his tribus traeteritis monarchiis, facta.

9) „Cercetarea naturii monarhiilor” secția de manuscrise a Bibl. Acad. de științe, Nr. 1, 5, 78, fila 15.

10) „et quod ininterruptus naturalis ordo. juxta propria(m) naturae norma(m) operatur,.... Ibidem, fila 13.

pund cu etapele dezvoltării umane și ceeace e vechi și perimat își termină calea numai parcurgând acest cerc. Aceasta începe din copilărie, se termina odata cu „îmbătrânirea” după cum spun fizicienii, sau după definiția lui D. Cantemir, prin „descompunere”¹⁾; iar „din descompunerea (și pieirea) unuia are loc nașterea altuia, după cum ne învață rațiunea și experiența”²⁾ afirma D. Cantemir.

Luptând ca să dovedească rolul istoric al Rusiei, D. Cantemir afirmă ideea ca totul se schimbă și se dezvoltă conform unor legi, fără însă ca el să dea o explicație științifică.

Procesul de dezvoltare a monarhiilor, adică a marilor imperii dela Răsărit spre Apus și de acolo spre Nord, spre Rusia, este un proces necesar bazat pe legile naturii, „pe care natura niciodată nu le calcă, deoarece natura care este „eterna” nu-și schimbă legile”³⁾.

Prezumt că „tot ce este tânăr în natură trebuie să îmbătrânească”⁴⁾, afirmă D. Cantemir, cu aceeași regularitate trebuie să se dezvolte și imperiile; în felul acesta Rusia trebuie să ocupe locul sau istoric.

Cu tot dreptul său legal însă — constată autorul — Rusia nu poate să-și ocupe încă locul pe care l-a moștenit...

Deci? Pentru ca monarhia otomanilor, încalcând dezvoltarea „drumului stabilit de natură” — după cuvintele lui D. Cantemir — „a împiedecat un timp oarecare creșterea naturală și dezvoltarea fructului legal, adevărat și natural, adică a monarhiei Nordului, care este fiica și moștenitoarea legii a celei precedente”⁵⁾. După părerea autorului, statul rus ca să-și poată îndeplini misiunea ce-i este predestinată de istorie trebuie să distrugă monarhia otomană. Aceasta este o sarcină legală, deoarece „ceace este natural rămâne așa cum s'a născut”, de aici este clar că ceeace nu e conceput conform cu natura, nu este continuu și deci totul trebuie să se întoarcă la propriul său loc natural” — scria D. Cantemir⁶⁾.

Când se va întâmpla aceasta?

„A patra monarhie a Nordului trebuie să înceapă să crească” — afirmă dânsul. Credința aceasta era îndreptată spre Petru și activitatea acestuia atât de patetic admirat în Panegiric prin gura fiului sau Șerban.

După părerea lui D. Cantemir, Petru „pe care nimeni dintre monarhi nu l'întrece în umanitate și pietate”⁷⁾ este acel „monarh mult așteptat” pe care „adepții naturii” îl predestinează pe baza legilor naturii⁸⁾ și care va restitui Rusiei moștenirea sa, izgonind „monstrul nedezvoltat și oribil al naturii”⁹⁾ imperiul otoman.

Ideile principale arătate în „Cercetarea naturii monarhiilor” se găsesc apoi și la baza altor lucrări ale lui D. Cantemir. Astfel în „Istoria imperiului otoman” el exprimă ideea că Petru trebuie să înceapă lupta împotriva turcilor deoarece el

1) sive ut magis physice loquar, corrupta ex eius corruptione subnata.

„Cercetarea naturii monarhiilor” Secția manuscrise dela Bibl. Acad. de științe Nr. 1, 5, 78, fila 15.

2) in quo termino ex corruptione unius, alterius generatione(m) succedere, et ratio t experie(n)t s dicet.

Ibidem, fila 14.

3) „Cercetarea naturii monarhiilor” secția manuscrise a Bibl. Ac d. de științe Nr. 1, 5, 78, fila 16. In huius tandem Monarchiae canitie mundum ani(m) decrepitate aetati, dici poterat Principis sui monarchatus, in relique Boreales Ge(n)tes, indica e occupit. Rossiae Monarchia. Que secu(n)du(m) ordine(m) a natura ipsa nunqua(m) violabilem; suu(m) eni(m) institutu(m) nascit, mutare natura et deterne.

4) Ibidem (vezi pag. precedentă), fila 15.

5) „Cercetarea naturii monarhiilor” secția manus. a Acad. de științe Nr. 1, 5, 79 fila 16.

Quae ut abortivus, et exlex naturae foetus, genuini, naturalist, legitimus filii, atque successeris, hoc est Borealis Monarchiae in Monarchitum, aliqua(n) tisp retardavit progressu(m), et naturale(m), debita(m) q(ue) cresce(n)tia(m).

6) Ibidem... Romanere naturans prout incipere, unde probe colligimus non duratura illa quae secundu(m) natura(m) no(n) sibi naturale(m) ve co(n)verti sede(n) debere.

7) „Cercetarea naturii monarhiilor”. secția ms. dela Bibl. Acad. de științe Nr. 1, 5, 78, fila 18.

Que(m) nullus Monarcharum, humanitate et pietate Excellt.

8) Ibidem, fila 18.

9) Ibidem, fila 19.

este eliberatorul popoarelor asuprite de „jugul barbarilor” și carora le va restitui „puterea lor din trecut”¹⁾). Rusia lui Petru, ca stat ideal este la baza „Descrierii Moldovei”²⁾), în care D. Cantemir afirmă că tirania turcă este ostilă dezvoltării sociale și economice a patriei sale și că numai izgonirea turcilor și stabilirea puterii de stat asemenea celei lui Petru o va duce la înflorire.

Înceind cele spuse de noi cu privire la analiza sumara a manuscrisului lui D. Cantemir, necunoscut până acum, putem să deducem câteva concluzii și anume: manuscrisul acesta ne arată clar că opera lui Dimitrie Cantemir exprimând interesele claselor dominante, cari aveau nevoie de reforme, a devenit în același timp și un mijloc de luptă împotriva asuprii turcești și împotriva dușmanilor reformei lui Petru și a Rusiei, pentru progresul social.

În concepțiile politice ale lui D. Cantemir el vede rolul Rusiei în genere și mai ales ajutorul pentru popoarele asuprite de turci în special. Rusia, în fruntea careia era Petru, care după părerea lui Engels era „un om cu adevărat mare”³⁾ și care prin reformele sale a creat un imperiu avansat și puternic, era considerat de D. Cantemir un sprijin puternic pentru popoare și a trecut de partea acestuia.

Gh. Haupt

D. CANTEMIR: STUDIU ASUPRA NATURII MONARHIILOR *)

Sfânta Scriptură, o Impărate blând, numără 4 monarhii puternice și neatârtnate din timpul proorocului Daniil până la distrugerea Ierusalimului și desființarea regatelor poporului israelitean. Ea prezice că lor le va succede Monarhia Nordică; ea prezice că ea va domni peste toată lumea nordică. (Autoritatea Sfintei Scripturi se înțelege că trebuie ascultată și respectată și ar trebui ca exegeții noștri spirituali să-i consacre lucrări voluminoase enumerării monarhiilor; totuși, cu toții afirmă în unanimitate că ea are un înțeles mistic și că sensul ei pur și adevărat nu poate fi nici descoperit, nici pătruns de rațiunea omenească. Și aceasta așa este. Iar despre cuvântul (...) ei afirmă, că după ce vom găsi sensul său spiritual, sensul său pur și adevărat trebuie păstrat ca și atunci când trebuie să înțelegem ceva prin Acvilon; totuși, noi suntem dispuși să credem că o asemenea regiune fără îndoială poate fi găsită undeva în lume; ca să nu ne pară că Sfânta Scriptură poate să nascăcească niște nume fără conținut și cari nu înseamnă nimic. La fel, când Sfânta Scriptură prezice ceva misterios și ascuns sub un alt nume, ca de pildă, Monarhia Nordică (...), aceasta trebuie să existe fie în prezent, fie neapărat în viitor. În caz contrar, e posibil să ne îndoim de adevărul Sfintei Scripturi și de acest lucru să ne ferească Dumnezeu! Deoarece noi știm că în puterea de prevestire a Sfintei Scripturi cred și unii păgâni, ca, de pildă, cei mai celebri dintre arabi și cei mai savanți dintre rabini care afirmă sincer că Acvilon va domni peste toată lumea populată. Eu încep cu arabii deoarece în cercetările asupra naturii ei întrec cu mult pe ceilalți. Sub această semnificație atât de cuprinzătoare de Acvilon (Acvilon este denumirea vântului de nord), printre toate popoarele cari locuiesc această regiune este arătat numele viitoarei monarhii, ceace se numește în limba întunecată (arabă) În traducere, aceasta înseamnă fiii oastei. Explicațiile aces-

1) Ist. otoman. II, pag. 368.

2) Operele... Vol. I București 1872. — În limba română. București 1923.

3) K. Marx și F. Engels, Vol. XII, p. I, pag. 246.

K. Marx și F. Engels, Vol. XI p. I, pag. 154.

K. Marx și F. Engels, Vol. XVI p. II, pag. 12.

*) Publicăm o primă traducere în limba română a acestui

tea au fost păstrate de ei în cărți și în alte documente, pe cai le are aproape întreg poporul cu cultură redusă, convins de superiorii săi și care consideră aceasta ca ceva indiscutabil. Minunat este dumnezeu în faptele sale, care și pe făpturile fără rațiune le transformă uneori în oratori și le dă putință să înțeleagă sensul, atunci când celelalte animale (rămân) fără rațiune, el le luminează pe-acestea și le face capabile să înțeleagă sensul. Cu atât mai mult ființele raționale ar trebui să înțeleagă mai bine profețiile proorocilor, cari pot fi făcute în mod inconștient să exprime adevărul. Din această dublă cauză muritorilor le pare prea greu sensul Sfintei Scripturi, care trebuie să fie înțeles atât în sens mistic cât și literal, iar privitor la sensul mistic, zicem că el a fost explicat foarte amănunțit și corespunzător cu adevărul. Aceasta privitor la cuvânt.

Se știe că cele 4 Monarhii și-au îndeplinit ceea ce le-a fost dinainte stabilit și despre aceasta nu vom mai vorbi, întrucât istoricii au spus desule despre aceasta și cu privire la aceasta există nenumărate scrieri. Deasemeni, cu privire la prezicerile păgânilor, cari se întrebunțează tot mai mult, deși le considerăm drept niște superstiții, născociri omenești și pură laudăroșenie, totuși, putem spune că ele pot să aducă un oarecare folos lucrării noastre. Acum însă vom trece direct la subiect.

Care dintre muritori (cu excepția celor cari sunt cuprinși de inspirație divină) poate să afle hotarele viitoare, fără să cunoască începutul și mijlocul născut din începutul dat?

Nu există nici un om care să se îndoiască ca știința și mintea patrunzătoare stabilește ceea ce s'a creat pe baza unor principii cunoscute și ceea ce crează ordinea naturală neîntreruptă, corespunzător cu legile proprii. În caz contrar, și natura va crea în zadar și în zadar această lumină nemuritoare va imprumuta o asemănare cu divinitatea, dacă nu va putea lumina și explica întunericul neștiinței. Acest întuneric este luminat de înțelepciunea divină, care se găsește mereu în noi și care ne conduce.

Orice guvernare (...) trebuie să aibă un hotar și corespunzător cu acest adevăr pur, tot ce se desvoltă și formează obiecte particulare concrete (...) trebuie să apară și să dispară, să se modifice și să se reîntru-chipeze, să se nască și să moară, să alba un sfârșit oarecare, (afară de cazul când se menține prin grația divină). În acest cadru, după cum ne învață rațiunea și experiența, din descompunerea (din moartea) unui lucru are loc zămislirea altuia. Din lucrările acestea particulare (concrete) (...) fac parte monarhiile — și care om înzestrat cu rațiune va obiecta împotriva acestui fapt? Numai unica și atotcuprinzătoarea monarhie a lui dumnezeu nu are margini. Dar despre aceasta am spus destul. De aici, urmează în mod necesar că în conformitate cu modul în care apar și mor, monarhiile parcurg un cerc de dezvoltare natural și invariabil, așa că în ele se păstrează deasemeni ordinea necesară de succesiune a trecutului, prezentului și viitorului căci dumnezeu și natura nu fac sau nu cunosc nimic întâmplător, adică dezordonat.

Din această cauză, filosofii naturaliști enumără monarhiile din întreaga lume nu în ordinea succesiunii la stăpânire ci corespunzător cu cele patru părți ale lumii, indicând pe rând popoarele tuturor monarhiilor — și anume, menționează monarhia răsăriteană, sudică, occidentală și nordică (...). Astfel, dela acest fapt firese putem proceda la cunoașterea științifică. Pentru ca să fiu concis în expunere, voi trece sub tăcere mulți scriitori demni de încredere. Dintre părțile stăpânitoare ale

lumii, prima a fost cea din răsărit, în care au trăit indușii, astrienii, mezii, părții și perșii, aceștia din urmă întrecându-l cu mult pe toți ceilalți, și cari au păstrat numele de monarhie până la Alexandru cel Mare. Cea de a doua a fost cea de miazăzi (sudică), în care au prosperat egiptenii, africanii, abisinienii, ciprienii și cei mai vestiți dintre aceștia — grecii și macedonenii cari au transplantat monarhia persană în Grecia conform profeției lui Daniil.

A treia monarhie a fost cea apuseană, în care până la războiul troian au fost la început lații sau iatinii, iar apoi latinii au fost supuși de către grecii din Troia. Puterea și neamul lor s'au menținut până la Romulus, întemeietorul orașului Roma. Dela dânsul își trage începutul monarhia Romană.

A patra a fost cea nordică (...) în care au ajuns la înflorire mari și diferite stăpâniri (...) niciodată asupra țării întregi nu a domnit un singur popor. Din aceste popoare, cele mai însemnate au fost sciții, goții, iar toate acestea au fost întrecute de Volși — Rușii de astăzi — din cari o bună parte au trecut peste Istru și au întemeiat acolo colonii — despre această istorisesc în numai aproape toți scriitorii, dar cel mai bun argument este faptul că poporul acesta a ajuns până la golful Veneției.

După această așezare naturală a popoarelor și monarhiilor, explicată după cum credem noi în mod rațional și în conformitate cu legile naturii, ne rămâne numai să explicăm pe scurt modul firesc de apariție de înflorire, de decadență, de îmbătrânire și în fine de dispariție a acestor monarhii.

Aristotel, cel mai mare dintre filosofi, denumește partea¹⁾ răsăriteană a lumii partea dreaptă. Aceasta este admis chiar de însăși natură, întrucât însuși motorul prim se mișcă din ordinul Creatorului dela Răsărit la Apus. În mod necesar urmează că odată cu el se mișcă și tot ce există în lume, după legea naturii: de aici decurge, și chiar urmează, ca prima Monarhie să înainteze, în mod circular dela Răsărit în direcția altor părți ale lumii²⁾. Aceasta de aici (reprezentând nașterea mișcării monarhice) își trage începutul, ca să zicem așa, al vieții sale; marindu-se treptat, ea a supus regiunile sudice învecinate. Însă când ea a îmbătrânit, sau, după cum spun fizicienii, s'a descompus (noi prescurtăm aceste povestiri atât de lungi — deoarece tot ce e tânăr trebuie firesc să îmbătrânească), iar din rămășițele ei s'a născut Monarhia Sudică (...), care fiind centrală și așezată între Răsărit și Apus, s'a întins în toate părțile lumii³⁾, în Asia și Africa — și în cele din urmă, s'au adăugat

1) Numim partea dreaptă a oricărui lucru acea parte de unde el își trage începutul, care este cauza mișcării: începutul rotației cerului se găsește acolo unde rasar stelele. De aceea, partea aceasta se numește dreaptă, iar partea unde apun (Apusul) — stângă.

— Aristoteles, Despre cer, cartea a 2-a, 15.

2) Teza aceasta este confirmată de Sf. Scriptură, care spune că Dumnezeu a creat pe om și raiul în care l-a așezat în partea de Răsărit (a lumii), după cum se vede din descrierea celor 4 râuri, cari împart raiul în patru regiuni.

Facerea, cap. 2.

Dumnezeu i-a binecuvântat și a spus: „Cresteiți și vă înmulțiți și umpleți pământul și stăpâniți-l". De aici este clar că mișcarea dumnezeiască a pornit dela Răsărit și de acolo s'a răspândit și în celelalte părți ale lumii.

3) Este vorba despre Iap (care rezultă a fi primul rege al grecilor, Alexandru cel Mare Macedon). Mai târziu, el a devenit nemăsurat de mare (vezi mai jos).

la ea cele mai vaste monarhii din Europa (dar nu toate, natura nu admite ca toate să se adune la unul singur). Totuși s'a văzut că este cu mult mai puternică și mai bogată decât Monarhia Răsăriteană.

Monarhia Apuseană a succedat celei de mai sus care a îmbătrânit (deoarece mișcarea de rotație a naturii a rămas în vigoare). În decurs de mai multe secole, în mod treptat ea a pus stăpânire pe alte monarhii. Dar întrucât ea a apărut la marginea lumii, iar nu în centru, legea prevăzătoare a naturii a oprit-o de a se răspândi dincolo de Asia, către granițele părților, iar India a rămas neatinsă. În Africa, până la hotarele Cartaginei, sau până la hotarele de stăpânire a zeilor ei, până la Amon și regiunile cele mai apropiate cum este Livia, fiica Nilului. În perioada de îmbătrânire a acestei monarhii (dar înainte de decreștitudinea ei), s'au desemnat începuturile Monarhiei care s'a întins asupra celorlalte popoare nordice, a Monarhiei rusești, care, conform ordinii pe care natura niciodată nu o calcă (deoarece natura nu-și modifică legile sale), și care este veșnică (cu condiția grației divine) trebuia să se întindă și să crească, asemănător monarhiei grecești centrale (deoarece partea nordică în raport cu Răsăritul și Apusul, este partea centrală și de mijloc). Dar este adevărat (și în natură se întâmplă adesea) că la naștere și dezvoltare se abate ceva dela drumul stabilit de natură. Când ceva străin împiedecă dezvoltarea normală, în acest caz se naște fie un avorton, fie un monstru cu un caracter respingător sau care crește contrar legilor și ideii naturii ¹⁾. Un asemenea lucru poate fi considerat cruda monarhie a otomanilor. Ea fiind un avorton și o progenitură monstruoasă a naturii, a împiedecat un timp oarecare creșterea naturală și dezvoltarea progeniturii adevărate și firești — adică a Monarhiei Nordice, care este fiica legitimă și moștenitoarea celei precedente. Există și o altă lege adevărată a naturii, care spune că ceace este natural rămâne așa cum s'a născut, de unde reese clar că ceace a fost conceput necorespunzător cu natura nu durează mult. Și deci totul trebuie să se reîntoarcă la locul ce-i aparține și-i este firesc — o dumnezeule drept și natură rațională! Îndeplinește aceasta!

Dacă cineva va urma sincer aceste premize ale adevărului etern după cum se spune, atunci în mod necesar cercetarea lui va provoca uimire prin veracitatea sa. Despre toate acestea aproape că nu este cu putință să scrii și să tragi concluzii într'un număr mic de pagini concise și laconice așa cum ne obligă demnitatea subiectului nostru — așa ar trebui să spună acela care ne va judeca. Să nu ne ia drept niște amatori de glorie ușoară și deșartă: și să nu ne critice ca fiind slabi sau cu totul nerecunoscători față de tot ce s'a spus despre viitor (despre care nu se poate da o idee adevărată așa cum ne învață înțeleptul Stagirit). Suntem dispuși să afirmăm că oricât de evidente și de cunoscute ar fi principiile unor lucruri și fenomene ale viitorului, care în mod necesar trebuie să apară, conform legilor naturii și ale judecății, totuși, noi putem spune ceva despre viitor fără o frică și fără o sfială exagerată.

Nu noi suntem cei cari trebuie să studiem și să cunoaștem timpurile și evenimentele, ci acela în stăpânirea căruia ele se păsesc. Din această cauză, eu consider că este pentru mine nepotrivit și în același timp imposibil să cercetez acest subiect așa cum ar trebui. Însă acei cari

din cale, spre miază-zi, spre răsărit și către țara cea mândră" (De aici se poate vedea că despre Acvilon aici nu se amintește nimic) Daniil cap. 8.

1) Despre apariția www.dacoromanica.ro (de unde se vedea în Daniil ²⁾), cap. 2, vers. 37

vor face o lucrare mult mai bună decât mine să nu se sfiască să spună despre această lucrare ceea ce vor gândi ¹⁾.

Din premisele naturale arătate mai sus, ei, cei care nu cunosc limbușirea, vor trage o concluzie de acest fel. De pe acum se apropie timpurile (în legătură cu mersul neîntrerupt al acțiunii naturii) când se vor descoperi multe taine ale naturii (presimțite, dar necunoscute de muritorii). De pe acum cea de a patra monarhie, cea Nordică, trebuie să înceapă să crească. Se apropie vremurile (ținând seama de mișcarea de rotație și de modul de modificare a naturii), când va veni Mater Studiorum și vor străluci fapte mai mari ca în monarhiile precedente. (Astfel, dacă nu greșesc, mișcarea naturii contribuie și duce la perfecționarea cercului).

Monarhia aceasta (după cum au proorocit cei vechi) Dumnezeu a să gândit s'o înfăptuiască cu ajutorul unuia din regi, care se distinge prin toate virtuțile și pe care probabil că ni l-au și dat timpurile. (Trec sub tăcere numele său deoarece numele nu sunt ceva esențial, ci întâmplător). Regele din această regiune Nordică este cel mai înțelept și cel mai războinic (O Providență divină! Cine este?), pe care nimeni dintre monarhi nu-l întrece în umanitate și pietate (să fie adevărat acela la care ne gândim!).

În această monarhie Nordică, Dumnezeu întemeietorul tuturor lucrurilor, va descoperi mistere mai mari decât acelea din timpurile păgânilor sau ale tiranilor. Filosofii cari stabilesc monarhiile acestea după continente, așează această Monarhie Nordică în punctul cel mai dominant al cercului pământesc, la Nord, punct pe care îl numesc polar și antarctic.

Psalmistul divin proorocește despre dânsa că stăpânirea ei fericită va dura multe veacuri ²⁾.

Mila și pacea își vor da aici mâna. Pacea și dreptatea se vor îmbrățișa. Adevărul se va înălța pe pământ și dreptatea se va arăta pe cer. Și va fi o turmă și un păstor. — Ioan, cap, 10, v. 16.

Toate acestea o, Monarhule mult așteptat, le deduc adepții fizicii și din pr mizele amintite ei trag această concluzie.

Eu însă accept cele supse de Sf. Grigore Teologul, care afirmă că acel care judecă bine, și prevestește bine.

1) Concluzia aceasta corespunde aproape în întregime și mai ales vers. 15, cu profeția aceluiași Daniil, cap. 2:

Vers. 15: „Iar împăratul dela mieză-noapte va veni și va ridica un val de pământ și va cuprinde cetatea, iar oștirea de ajutor a împăratului dela mieză-noapte nu va putea, să țină piept și cetele de oștire ale sale vor fugi și nu va fi nici un fel de stat împotriva”;

Vers. 40: „Și în vremea cea de apoi se va război cu el împăratul cel de la mieză-zi, iar împăratul cel dela mieză-noapte se va năpusti împotriva lui cu care de război, cu călăreți și cu multe corăbii și va pătrunde năvalnic în ținuturi pe cari le va cotorpî”;

Vers 41: „Și va năvăli și în țara cea mândră (adică Ierusalimul)”;

Vers. 42: „Și va întinde mâna sa peste țări și țara Egiptului nu va scăpa”;

Vers. 43: „Și va ajunge stăpân peste visteriile de aur și de argint și peste toate bogățiile Egiptului, iar libienii și etiopienii vor face parte din suita lui”.

Vers. 44: „Dar svonuri dela răsărit și dela mieză-noapte îl vor înspăimânta și el va eși cu furie grozavă să prăpădească și să nimicească pe mulți”;

Vers. 45: „Și va înfige corturile palatului său între mare și muntele țării celei mândre”.

2) La sfârșitul Monarhiei Nordice, din profetia clară a lui Daniil trebuie să înțelegem a doua venire a lui Christos. — Vezi Daniil, cap. 12, vers. 1, 2, 3 și urm.

NOUI DOCUMENTE IN LEGĂTURĂ CU ARESTAREA CATARINEI VARGA

Țara Moșilor a fost un centru al răscoalelor țăranilor și minerilor din Transilvania ; în sec. XIII se cunosc lupte duse de țăranii și mineriți din această regiune.

Lupta revoluționară a țăranilor și minerilor din munții Apusenți s'a întezit cu deosebire în condițiile descompunerii feudalismului și ale formării capitalismului din Transilvania, ceea ce se oglindește și în frământările din anii 1841-1847. Istoria luptelor din această perioadă se împletește strâns cu istoria vieții eroice a Catarinei Varga, conducătoare înflăcărată a poporului asuprit și răscolat din Țara Moșilor în acea vreme.

Viața mult sbuciumată și bogată în lupte și evenimente a Catarinei Varga are multe aspecte nelămurite ; sunt puțin cunoscute, de pildă pregătirile care s'au făcut pentru arestarea Catarinei Varga.

Recent au fost descoperite în arhiva Muzeului Regional din Alba-Iulia unele acte originale care desvăluiesc aspecte noi ale josniciei manifestate cu ocazia arestării Catarinei Varga și a lipsei de orice scrupul din partea cercurilor conducătoare în folosirea mijloacelor ce au fost puse în aplicare.

S'au găsit, printre materialul neînregistrat al arhivei, cinci chitanțe din anul 1847 care arată în mod grăitor felul cum au căutat sub diferite forme participanții la acest complot să tragă foloase materiale în urma serviciului făcut de ei.

Originalele acestor chitanțe se găsesc și în prezent în Muzeul Regional dela Alba-Iulia. Patru din cele cinci chitanțe au fost eliberate în comuna Bucium însăși, care — după cum se știe — era în anii 1841-1847 punctul central al mișcării revoluționare din Munții Apusenți, locul unde se ascundea Catarina Varga (și unde în cele din urmă ea a și fost arestată prin trădarea lui Andrei Șaguna). Chitanțele au fost făcute de notariatul comunei Bucium, ceea ce înseamnă că toate așa zisele „cheltueli” au fost făcute pe spinarea țăranilor și minerilor exploatați, ei fiind astfel siliți în mod samavolnic să plătească din banii lor comunali „spezele” prinderii conducătoarei lor. O singură chitanță din cele cinci a fost eliberată în comuna Abrudsat, dar și acest sat a

făcut parte din acelaș notarial, având aceeași semnătură ca și chitanțele eliberate în comuna Bucium.

*

Traducerea textului chitanțelor — redactate în original în limba maghiară, limba oficială de atunci — este următoarea :

1').

„CHITANȚA

despre florini Rh 26 adică Douăzecișișase, 40 bucăți de argint sunător în bani primit de David Niculae a Mariei vicejude pe baza ordinelor superioare drept răsplată pentru deplasare ce-am făcut-o timp de opt zile la Bucium pentru îndepărtarea Catarinei Varga, dovedind achitarea acestei sume. Bucium. la 18. Ianuarie 1847.

György Pogány, subprefect."

2.

„CHITANȚA

despre florini Rh 5 în monete cheltuite de preotul György Szüts din Izbita pentru servitorii și cați d-sale domnului primjude al sectorului respectiv, care în zilele de 10 și 11 Septembrie a făcut chef în comuna Bucium (fiind aci) în cauza Catarinei Varga. Această sumă a plătit-o Niculae David vicejude din anul curent. Bucium la 11 Aug. 1847.

Adică 5 Rf. = H.Cm.

Sandor Czura notar-adj."

3.

„CHITANȚA

despre florini Rh 9, adică nouă, în monete cheltuite pentru comuna Bucium de preotul Szüts György din Izbita cu ocazie când d-sale domnul Primjude din sectorul respectiv a făcut chef în anul trecut timp de mai multe zile la Bucium împreună cu mai mulți ofițeri de Hamaza, precum și cu preoții, în legătură cu prinderea Catarinei Varga. Suma cheltuită pentru întreținerea lor personală, a cailor și a servitorilor lor a fost achitată efectiv de către vice-judele din anul curent, Niculae David.

Bucium la 11. Aug. 1847.

Adică 9 Rf. = H. Cm.

Sandor Czura
notar-adj."

1) Traducerile le-am numerotat noi.

4.

„CHITANȚA

despre florini arginți Rh 17, adică șaptesprezece, cheltuite în comuna Bucium de preotul Szüts György din Izbita cu ocazia când excelența sa Andrei Șaguna, locțiitorul episcopal, s'a deplasat aci în societatea mai multor domni împreună cu domni subprefect și pretor pentru prinderea Catarinei Varga, prinzând-o la 6 Ianuarie. Suma aceasta cheltuită pentru salvitorii și caii d-sale a fost plătită la Bucium în ziua de 11.Aug.1847.

Adică 17 Rf. = H.Cm.

*Sandor Czura
notar-adj."*

5.

„CHITANȚA

despre 24 kreitari în monete de argint plătite lui Pandu Iuon Csura din Abrudsat la dispoziția d-sale domnului subprefect György Pogany aducând aci la Abrudsat din Bucium hainele Catarinei Varga, drept răsplata pentru 2 zile de osteneala 24 Krț. Cons. în monetă. Cu aceasta confirm că suma am luat-o în primire în mod efectiv de către Nicolae David vicajude din Bucium. În Abrudsat, la 25.Aug. 1847.

Adică 24.H.Cm.

*Sandor Czura
notar-adj."*

*

Chitanțele descoperite sunt semnificative din mai multe puncte de vedere.

În primul rând ele scot încă mai mult în evidență caracterul de clasă al suprimării Catarinei Varga și complicitatea tuturor dușmanilor de clasă ai țărănilor și minerilor, fără deosebire de naționalitate și religie. În aceste documente figurează laolaltă autoritățile regimului habsburgic, nobilii maghiari, episcopul român, ofițeri, preoți, etc. la fel de corupți și deopotrivă cointeresați în înăbușirea luptei revoluționare a țărănilor și minerilor români și a conducătoarei lor, Catarina Varga.

Toate aceste elemente trădătoare nu numai că erau plătite pentru fiecare pas făcut în vederea arestării Catarinei Varga, dar totodată nu s'au sfiit să organizeze și orgii provocatoare chiar la fața locului, sfruntând cu cinism mizeria cumplită a poporului exploatat din regiunea Moșilor, chiar populația fiind silită să acopere cheltuielile făcute pentru aceste orgii.

Este caracteristic pentru lăcomia dușmanilor poporului că subprefectul György Pogany, care s'a dus la Bucium împreună cu locțiitorul episcopal Andrei Șaguna pentru a prinde pe Catarina Varga, s'a grăbit să ridice arginții lui Iuda încă în ziua arestării, în 18 Ianuarie 1847. Dealtfel, el a jefuit în mod special cu acest prilej pe locuitorii comu-

nei, încasând pentru „deplasarea“ sa personală de cinci ori mai mult precum și cheltuielile pentru orgia unei societăți întregi, pentru care au încasat în total 5 florini, conform chitanței Nr. 2.

Locțiitorul episcopal Andrei Șaguna, autorul direct al arestării, a încasat, deasemeni, pentru „deplasarea“ sa. Aceasta reiese din chitanța Nr. 4. Deși în această chitanță preotul Szűts György confirmă primirea sumei, el figurează însă și în alte două chitanțe, el nefiind altceva decât intermediarul lui Șaguna iar în calitate de preot omul de încredere al acestuia. O dovadă în acest sens este și faptul că în această chitanță se accentuează în mod deosebit, că este vorba de cheltuielile făcute cu prilejul deplasării lui Șaguna, subliniindu-se și scopul pentru care Șaguna a venit la Bucium (arestarea Catarinei Varga). Nu se uită de a scoate totodată în evidență că acest scop a fost atins. Toate acestea vor să arate „meritele“ lui Șaguna.

Trebue reținut faptul că în această chitanță ziua de 6 Ianuarie 1847 e indicată ca dată a arestării Catarinei Varga, pe când după alte documente arestarea s'ar fi întâmplat în ziua de 18 Ianuarie. Aceste două date sunt însă identice, ele fiind socotite, una după stilul vechi, cealaltă după stilul nou. De fapt Catarina Varga a fost arestată în ziua de Bobotează, când Șaguna a venit din nou la Bucium, sub pretextul conducerii slujbei religioase, iar ziua de Bobotează a căzut în 6, respectiv 18 Ianuarie.

Odată cu arestarea Catarinei Varga, călăii ei n'au uitat să încaseze ulterior dela comuna Bucium și cheltuielile făcute la un chef încă în 1846 pe când cercetau și spionau numai terenul. Astfel, chitanțele Nr. 2 și Nr. 3 din 11 August 1847 (eliberate după opt luni dela arestarea Catarinei Varga) se referă la cheltuielile făcute la Bucium încă în 1846. Aceste socoteli n'au fost prezentate comunei în 1848 pentru a nu trezi bănuiele țărănilor, dar după reușita arestării, călăii Catarinei Varga au revenit și au încasat și aceste „cheltufeli“.

Probabil că Șaguna a luat o parte și din sumele încasate pe baza chitanțelor Nr. 2 și Nr. 3 care se referă la cheltuieli făcute în Septembrie 1846. Tocmai atunci, în Septembrie 1846, a început Șaguna, în așteptarea numirii sale ca episcop, să desfășoare o activitate amplă pentru a pune mâna pe Catarina Varga. În acest scop el a început să trimită preoți la sate, în toamna anului 1846. Acești preoți au participat și la orgiile ce au avut loc la Bucium, după cum reiese din chitanța Nr. 3.

Din chitanța Nr. 5 reiese că opt luni după arestarea Catarinei Varga, subprefectul György Pogany, unul dintre cei mai activi complici ai lui Șaguna, a avut grijă să ridice din Bucium, prin oamenii săi, și hainele Catarinei Varga; aceasta a făcut-o probabil cu scopul de a și le însuși. Pe de altă parte, ridicarea hainelor Catarinei Varga se explică și prin teama călăilor ei de a nu lăsa la Bucium nimic din ceea ce ar fi putut cumva păstra amintirea vitezelor conducătoare a țărănilor și mînerilor revoluționari din Țara Moșilor.

S'a găsit și un alt document tot la Muzeul Regional din Alba-Iulia. Este vorba de un pasaj din jurnalul lui Laszlo Elek, fost avocat episco-

pal romano-catolic din Alba-Iulia, care pe pagina 92-a a jurnalului scrie următoarele din ziua de 16 Februarie 1849 :

„Ne-a povestit astăzi o nemțoaică onorabilă din cetate, că ieri, un locotenent maghiar prizonier, fiind condus la Platzmaior, a cerut o cameră separat. Când aceasta i s'a refuzat, a declarat că este de sex feminin. De aceea a fost pusă în aceeaș cameră cu renumita Catarina Varga, însă în ziua următoare i s'a dat un adăpost mai cinstit”.

Din acest act reiese că în anul 1849 Catarina Varga se găsea în închisoarea din Alba-Iulia. Totodată reiese condițiile rele în care autoritățile austriace o țineau pe Catarina Varga.

În tragedia Catarinei Varga — care nu a fost numai o tragedie individuală — trebuie semnalat faptul că în timpul revoluției din 1848-1849 ea se afla întemnițată tocmai pe un teritoriu stăpânit și controlat de autoritățile habsburgice. Această împrejurare a împiedicat eliberarea ei de către forțele revoluționare. Condițiile istorice ale acestor coincidențe și împrejurări rămân a mai fi lămurite de către cercetători.

V. V.

ASUPRA DEBATERILOR SESIUNII ȘTIINȚIFICE A CELOR DOUĂ ACADEMII REUNITE DIN U. R. S. S. ÎN JURUL MOȘTENIRII ȘTIINȚIFICE A LUI PAVLOV

Sesiunea științifică a celor două Academii reunite, Academia de Științe din URSS și Academia de Științe Medicale din URSS, ținută la sfârșitul lunii Iunie și începutul lui Iulie anul trecut, a avut ca temă: **învățătura pavloviană** așa cum se oglindește ea în activitatea de laborator și'n concepțiile teoretice ale moștenitorilor săi științifici.

Prin importanța sa, această Sesiune poate fi considerată dreptul istorică, deoarece reprezintă o cotitură marcantă a științei sovietice în câteva mari domenii de activitate practică și științifică, precum biologie și medicină, psihologie și pedagogie, etc.

Cele două rapoarte — primul al academicianului C. M. Băcov, intitulat „Desvoltarea ideilor lui I. P. Pavlov (sarcini și perspective) și cel de al doilea al Prof. A. G. Ivanov-Smolenski, intitulat „Căile de dezvoltare a ideilor lui I. P. Pavlov în domeniul fiziopatologiei și activității nervoase superioare“, precum și interesantele debateri ce au urmat au scos în evidență modul în care oamenii de știință sovietici, înarmați cu concepția marxist-leninist-stalinistă și educați într'un robust spirit critic și autocritic, pot face în orice moment verificarea ideologică a ipotezelor lor științifice.

Într'adevăr, atât în raportul ac. Băcov cât și în cel al prof. I. Smolenski, s'a încercat a se scoate în evidență abaterile ideologice comise de către unii dintre foștii elevi și colaboratori ai genialului om de știință, care a fost I. P. Pavlov.

Premiza bine fundată delu care s'a putea fi obținută decât prin cercetări

plecat a fost revoluția produsă în medicină și biologie de cercetările pavloviene, atât din punct de vedere metodologic, cât și ca concepție. Continuarea al unor bogate moșteniri materialiste ruse (Secenov, Botkin ș. a.) Pavlov, așa cum o dovedește lunga sa activitate științifică, a fost un materialist combativ.

Pornind din domeniul fiziologiei animale, Pavlov a ajuns, după o activitate neobosită timp de mai multe decenii, să dea cele mai nimicitoare lovituri concepțiilor idealiste tocmai pe tărâmul unor probleme și fenomene ce nu erau cunoscute și despre care nici nu se credea că pot fi cunoscute. Ori, Sesiunea a avut ca obiectiv: verificarea poziției ideologice a concepțiilor oamenilor de știință, continuatori ai lui Pavlov, din domeniul fiziologiei și fiziopatologiei nervoase.

Este limpede că problemele de fiziologie a sistemului nervos au o importanță specială pentru teoria cunoașterii, pentru construirea unei concepții materialiste și dialectice asupra lumii. Într'adevăr, concluziile cercetărilor de fiziologie nervoasă pot aduce o contribuție deosebită la construirea unei concepții științifice în problema raporturilor dintre gândire și existență, spirit și materie. Se știe dealfel că poziția teoretică ce o adoptă un cercetător în soluționarea problemei de mai sus, îngăduie acestuia studierea științifică a realității sau dimpotrivă ocolirea adevărului asupra faptelor.

Probleme precum: raporturile dintre organism și mediu, dintre somatic și psihic, dintre sistemul nervos și activitatea psihică, sau problema raporturilor dintre subiectiv și obiectiv și altele, chiar dacă au fost puse dealungul timpurilor într'un mod mai mult sau mai puțin științific, rezolvarea lor însă, nu

tohnice perfecte și numai având ia baza materialismul dialectic.

Nu este o întâmplare faptul ca aceste condițiuni de cercetare științifică au fost asigurate în prima țară a socialismului. Aci, adevărurile despre fenomenele sufletești, pe care idealiiștii burgezi le proclamau „tainice” nu pot fi nici denaturate, nici ocolite. Dimpotrivă, poporul sovietic, pr'n reprezentanții sai firești, a sprijinit și urmărit cu interes și însuflețire munca științifică a lui Pavlov. Pe de alta parte, întreaga viață, munca și geniala învățatura a lui Pavlov se dovedesc a fi strâns impletite cu mărețele idealuri ale poporului sovietic, precum și cu însăși bazele ideologice ale statului socialist.

În vreme ce în Apus, fiziologia este trasă din ce în ce mai evident pe căle idealismului, propovăduindu-se chiar soluții teologice și mistice, în Uniunea Sovietică, ultima sesiune științifică a celor doua Academii cu privire la problemele de fiziologie nervoasă, demonstrează odată în plus vigoarea, claritatea și caracterul progresist al științei sovietice.

Sesiunea reunită, la care a participat un număr considerabil de savanți din diverse discipline, și concluziile acestei sesiuni reprezintă una din nenumăratele victorii strălucite ce caracterizează măreața epocă stalinistă.

Dată fiind marea bogăție de probleme aduse în discuție în aceasta sesiune, în cele ce urmează vom reda destul de sumar, numai câteva din cele mai importante teze pentru psihologi, pedagogi și psihiatri.

Unitatea organism-mediu. — Pavlov a fundat concepția sa biologică despre organism, plecând dela ideea unității dintre organism și mediul său. Această unitate el a văzut-o în activitatea funcțională a organismului animal, activitate ce a parcurs întreaga evoluție, dela lăbitabilitate, proprietate fundamentală a materiei vii, și până la activitatea psihică a omului.

Mediul în care trăește organismul este foarte bogat în elemente aflate în necoerență mișcare.

Aparent numai unele dintre aceste elemente interesează organismul, altele nu.

În realitate însă, așa cum au demonstrat cercetările lui I. P. Pavlov, absolut orice element din mediul exterior,

în anumite condițiuni, poate deveni un factor activ, care să determine o anumită acțiune asupra organismului. Deci, depinde de condiții, adică de legături prin concomitență sau succesiune în timp pentruca elementele așa zise neutre ale mediului, să capete o semnificație biologică și deci să provoace modificări în organism (prin reflectare).

Cum se exercită această acțiune?

Pavlov a înțeles cel dintâi rolul creierului — cea mai organizată formă a materiei vii — în dirijarea relațiilor dintre organism și mediu.

Prin intermediul sistemului nervos central și bineînțeles cu ajutorul receptorilor sensoriali, factorii de mediu impun organismului modificările necesare adaptării.

Unitatea organismului. Se pune întrebarea: cum se prezintă organismul în fața mediului său?

În concepția pavloviana, organismul nu este considerat ca o însumare mecanică de celule, țesuturi și organe, ci ca o unitate, ca un întreg unitar. Unificarea părților și crearea unui întreg, capabil de un anumit tip de conduită — sunt asigurate de funcția integrativă a sistemului nervos.

Sistemul nervos central este cel care deține controlul efectiv al tuturor funcțiilor din organism. Din acest punct de vedere putem afirma că la animalele situate mai sus pe scara filogenetică, scoarța cerebrală a devenit analizorul realității și organizatorul conduitei.

Rolul de coordonare și de integrare atribuit sistemului nervos central de către concepția pavloviană izgonește dualismul antagonist dintre viața vegetativă și cea animală a organismului, dualism cultivat cu stăruință dealungul secolelor de către fiziologii, psihologii și filosofii idealiiști.

Se subînțelege că scoarța cerebrală, dacă ne referim la om, este cea care stabilește echilibrul în relațiile dintre mediul extern și procesele interne. Nervismul este concepția după care factorul nervos este factorul determinant de conducere în procesul de analiză a oricărei reacțiuni. Menționam că aceasta concepție a nervismului s'a dezvoltat progresiv pe linia trasată de Secenov și Botkin, apoi de Pavlov, Vedenschi, Untomschi, Băcov. Iată de ce fiziologia creierului —

ca organ unificator și deci responsabil de conduita ființei — poate oferi explii cația mecanismelor ce stau la baza activității creierului, deci și a activității psihice. Și iată de ce odată cu Pavlov — fiziologia creierului devine ajutorul cel mai prețios al psihologiei materiate. Prin aceasta trebuie să înțelegem că revoluția metodologică adusă de Pavlov extinsă și în domeniul fenomenelor psihice, poate aduce studiului acestora, temeiuri experimentale cu caracter de obiectivitate, iar nu vițiate de analiza subiectivistă a psihologilor idealști.

Tipuri noi de reflectare a realității realizate de sistemul nervos. Se știe că, după Pavlov, ceea ce caracterizează raporturile dintre organism și mediu la o specie dată, este nivelul activității reflex-neconștigate, adică activitatea reflexă absolută, înăscută sau denumită și „instinctivă”. Această activitate se făurește desigur pe scara filogenetică, corespunzător unei anumite trepte de evoluție.

În afară însă de tipul de activitate mai sus menționat, dela un anumit nivel de evoluție, raporturile dintre organism și mediu, mai implică și o experiență individuală, care se poate fixa sub forma unei activități de tip nou și anume reflex-conștigate.

Pavlov este descoperitorul modalității reflex-conștigate și totodată creatorul metodei fiziologice experimentale care se bazează pe crearea artificială a acestor reflexe conștigate.

Ce este un reflex conștigat ?

Pe scurt putem răspunde că acesta constituie o modalitate de reflectare nouă, superioară și perfectibilă a realității. Reflexul conștigat reprezintă cu alte cuvinte un mijloc superior de reglare în procesul desfășurării dinamice a unității organism-mediu, prin intermediul scoarței cerebrale.

Față de multitudinea schimbătoare a stimulenților din mediul extern și intern, organismul, cu ajutorul sistemului nervos central, trebuie să-și asigure mijloace corespunzătoare pentru adaptare. Însăși concomitența și succesiunea în timp a stimulilor, constituie izvoare bogate și determinante pentru activitatea nervoasă din organism.

De modul cum se asociază stimulii depinde semnificația lor biologică, precum și răspunsurile organismului. Este

vorba de legăturile temporare pe care sistemul nervos central le stabilește în activitatea nervoasă între două sau mai multe elemente ale mediului. În acest fel, un excitant indiferent devine prin asociere un semn al excitantului pentru organism. În limbaj pavlovian — aceasta înseamnă că excitantul indiferent a devenit excitant condiționat.

Este clar că acest transfer nu reprezintă altceva decât stabilirea unor noi legături între organism și mediu.

Într'adevăr, cercetările pavloviene au scos în evidență activitatea de semnălizare a reflexelor condiționate și prin aceasta, lărgirea imensă a procesului de reflectare a obiectelor, fenomenelor, mișcărilor din realitate.

Dar odată cu îmbogățirea cunoașterii prin reflectare (perfectibilă) se îmbogățește însuși comportamentul și activitatea organismului. Pavlov a descoperit legile activității reflex condiționate, legile formării și fixării, apariției și dispariției, ale înlănțuirii și interdependenței lor.

Nu putem insista aci asupra acestor probleme. Menționăm doar că experiențele sale cu reflexe condiționate (legături temporare) au deschis drum larg explorării obiective și dinamice a activității nervoase superioare, deci și proceselor psihice.

Activitatea reflex condiționată are un caracter temporar, variabil și fragil, caracter care oglindește temai particularitățile dialectice, determinante ale mediului, permanent schimbător. În felul acesta legăturile temporare confirmă concepția dialectică și istorică asupra formării și dezvoltării răspunsurilor ce le dă ființa vie mediului respectiv.

Trebuie să amintim de interesantele cercetări ale acad. Băcov asupra relațiilor cortico-viscerale, care aduc dovada că reflexul condiționat constituie o modalitate de activitate nervoasă superioară, valabilă pentru orice proces biologic. Iată deci se poate susține că, grație activității reflex condiționate, se stabilesc legături dialectice între exterocepție (lumea exterioară) și interocepție (lumea interioară), proces necesar în organizarea unității organismului.

O noțiune pavloviană asupra căreia trebuie să ne oprim puțin este cea de stereotip dinamic. În concepția lui Pavlov — stereotip dinamic reprezintă o formă de echilibru realizată de cortex

între mediul extern și cel intern. Datorită faptului că fenomenele din mediul extern pot să se repete sau să se succedă într-o anumită ordine, se creează la nivelul cortexului o activitate stereotipă corespunzătoare. Se subînțelege că aceasta este necesară pentru activitatea de sinteză în vederea realizării unității de răspuns la mediu. Prin urmare stereotipul dinamic reflectă în creier ordinea stimulilor din mediu.

Trecerea dela inferior la superior pe scara evolutivă. Trebuie să subliniem un fapt și anume că activitatea reflex condiționată deși se formează în cursul entogenezei (prin experiență individuală), ea poate totuși să fie însoțită printr'un salt, de specie. Aceasta înseamnă că tipul nou de comportament dobândit se poate transmite ereditar. În concepția pavloviană, fenomenul de mai sus se exprimă astfel: activitatea reflex condiționată din cursul entogenezei devine activitatea reflex necondiționată la specia respectivă.

Prin urmare dezvoltarea dela inferior la superior în neurofilogeneză și odată cu aceasta perfecționarea reflectării realității obiective, se realizează prin treceri în salturi dela activitate necondiționată la activitate condiționată, care transmisă ereditar, intra în patrimoniul reflexelor necondiționate, peste care se clădesc alte noi reflexe condiționate, devenite ele înșile necondiționate prin transmitere, s. a. m. d.

Această bază fiziologică ne înlesnește să înțelegem trecerile dela conduita instinctivă la cea prin învățare (deprinderi, dresaj) și dela aceasta, la conduita inteligentă.

Soluția pavloviană a trecerii dela inferior la superior are un caracter profund evoluționist. Contribuția lui Pavlov la înțelegerea mecanismelor ce stau la baza evoluției este hotărâtoare. Spre deosebire de Darwin — concepția evoluționistă pavloviană se bazează pe rolul sistemului nervos. Determinant este faptul că fiecare legătură temporară reprezintă un ordin de reflex condiționat și în procesul adaptării, reflexele condiționate se pot suprapune cantitativ aducând și salturile calitative corespunzătoare. De fapt salturile calitative realizate de înlănțuirea reflexelor condiționate sunt înșăși modelele noi de comportament în dezvoltarea dela inferior la superior.

Din cele de mai sus rezultă înrudirea concepției lui Pavlov asupra filogenezei cu principiile biologiei micriuriste. Mai mult decât atât. Metoda pavloviană trebuie să joace acelaș rol în procesul de transformare a omului, ca și tehnica micriuristă a altorii în lumea vegetalelor.

Problema localizării funcțiilor psihice. Grație metodei sale experimentale dinamice, Pavlov a revoluționat concepțiile noastre despre localizarea în creier a diferitelor procese psihice. Se știe că, dealungul istoriei, funcțiunile psihice, datorită spiritului metafizic sau mistic în care au fost observate, au fost mereu separate de baza lor materială, creierul. Această eroare grosolană încă, a putut fi oarecum justificată atâtă vreme cât nu erau cunoscute corelațiile reale dintre creier și activitatea sa.

Pe de altă parte, primele încercări de apropiere dintre fiziologia sistemului nervos central și viața psihică au fost făcute de pe poziția materialismului mecanicist și nu au putut intra în intimitatea fenomenelor. Lipsa unei gândiri dialectice a împins pe cercetători doar la o simplă suprapunere mecanică între viața psihică și baza organică.

Sfârșitul secolului trecut și începutul secolului nostru au dus la dezvoltarea cunoașterii morfologiei normale și patologice a creierului. Aceasta nu a însemnat totodată și descoperirea corelațiilor funcționale reale. Deaceia „s'au făcut în decursul unei perioade foarte lungi încercări persistente de a se stabili în creier un substrat anatomic pentru noțiunile fundamentale de psihologie și psihopatologie. Am putea spune că s'au căutat să se imprime cu orice preț desenul psihologic și psihopatologic pe canavaa morfologică reprezentată de creier". (Raportul I. Smolenski).

Susnătorii teoriei localizatorice, conform căreia pentru fiecare funcție sau proces psihic (percepție, memorie, activitate de sinteză etc.) ar exista un centru special în scoarță, s'au împotmolit, după cum era de așteptat, într-o concepție statică, seacă, necorespunzând realității. La baza teoriilor mai sus menționate se cuvine să descoperim concepții metafizice Wirohoviene asupra „patologiei celulare“, prăbușite defini-

tiv prin descoperirile lui Miciurin și Pavlov.

Cercetările lui Pavlov au demonstrat că în creer se produc fără întrerupere procese fiziologice cu caracter dinamic, având ca elemente: excitația și inhibiția. Acestea se prezintă într'un joc antagonist, sinergic, unitar și în intensitatea și durata cărui se reflectează acțiunea stimulilor din mediul extern și intern.

După Pavlov, procesele funcționale din punctul de vedere al intensității, extensivității și duratei lor, au o mobilitate variată și o tendință de a se răspândi și repartiza pe scoarța cerebrală.

Modul cum acest fluid nervos se repartizează pe scoarța depinde nu numai de structura istologică a scoarței, ci și de însăși dinamica proceselor. Activitatea nervoasă superioară (deci și activitatea psihică) este rezultatul funcționării globale a întregii scoarțe cerebrale.

Bineînțeles că în starea patologică avem de a face cu o nouă adaptare a proceselor fiziologice de analiză și sinteză, la noua structură a creierului. Iată de ce încercarea repetată a unor psihiatri de a descoperi îndărătul fiecărui simptom psihopatologic o leziune mai mult sau mai puțin localizată, constituie o gravă eroare de concepție.

Raporturile dintre obiectiv și subiectiv. Cum din punctul de vedere pavlovian, activitatea psihică se dovedește a fi un aspect calitativ al activității nervoase superioare, era firesc ca raportorii să pună în discuție realitățile dintre obiectiv și subiectiv, atât metodologic cât și ca concepție.

Desigur că problema raporturilor dintre subiectiv și obiectiv interesează deopotrivă pe fiziolog, psiholog și filosof, deoarece prin aceasta se luminează în chip decisiv marea problemă a raporturilor dintre existență și gândire. Putem spune chiar că marea luptă purtată dealungul vremurilor — între cele două concepții (materialistă și idealistă) — se dă astăzi cu o deosebită înverșunare pe tărâmul biologiei în soluționarea raporturilor dintre obiectiv-subiectiv.

Clasicii marxism-leninismului ne învață că orice atitudine care tinde să despartă artificial subiectivul de obiectiv se află din capul locului într-o eroare idealistă. Dacă în lumina con-

cepției despre unitatea organism-mediului, considerăm senzația drept semnalul subiectiv al relațiilor obiective reale dintre organism și mediul său, avem o confirmare temeinică a concepției leniniste conform căreia „senzația este o imagine subiectivă a lumii obiective”.

Firește că aspectele subiectiv și obiectiv trebuie privite într-o strânsă unitate, deoarece este cu neputință a se concepe o activitate psihică desfășurată exclusiv pe plan subiectiv. Faptele arată că activitatea psihică — ca reflectare a realității obiective — se traduce în același timp printr-o activitate de conduită exterioară (modificări fiziologice) cât și pe planul subiectiv al conștiinței. Aceasta înseamnă prin urmare că procesele psihice, deși subiective, reflectă realitatea obiectivă, și apoi, cu toate că sunt subiective, ele se exprimă totuși obiectiv prin activități exterioare. Iată de ce este nedialectic și deci neconform cu realitatea, să suprapunem pur și simplu faptele „subiective” observate de psiholog peste faptele așa zise „obiective” cercetate de fiziolog.

Este interesant, și trebuie să subliniem acest lucru că pentru Pavlov activitatea psihică este de fapt activitatea nervoasă superioară în care se realizează tocmai unitatea dintre subiectiv și obiectiv.

Fenomenele subiective și obiective formează un tot, o unitate. Pentru prof. I. Smolenski această problemă — raportată la om — prezintă o complexitate mult mai mare. Deaceia raporturile dintre subiectiv și obiectiv pot fi just rezolvate numai odată cu problema raporturilor de interdependență dintre primul și cel de al doilea sistem de semnalizare.

Dar cu privire la această temă raportorii fac o critică acad. Orbeli, care menține oarecum dualismul schematic dintre datele subiective și cele obiective. După Orbeli — expresia subiectivității ar trebui căutată numai în vorbire (limbă). Adevărul este că nu putem atribui în exclusivitate cuvântului posibilitatea de a exterioriza procesele subiective. Cui ar trebui atunci să atribuim seria de corelate obiective precum expresiile mimice, gesturile, modificările vegetative, etc.?

Dar însuși cuvântul, ca atare, nu poate fi considerat ca un element subiectiv.

Se știe ca în concepția pavloviană limba reprezintă predominarea celui de al doilea sistem de semnalizare. Ori, ar fi greșită interpretarea după care primul sistem de semnalizare ar exprima numai obiectivul (fiziologicul) iar cel de al doilea sistem de semnalizare numai subiectivul (elementele psihice).

În cadrul activității nervoase superioare la om, unitatea este realizată de raporturile indisolubile dintre primul și al doilea sistem de semnalizare. Această interdependență este cheia raporturilor dintre obiectiv și subiectiv.

Astfel privesc aceste raporturi, cream o nouă spărtură dualistă între fiziologic și psihologic, ceea ce ar echivala cu poziția antiștiințifică și net depășită a așa ziselor „paralelisme” (psihofiziologice).

Concepția pavloviană despre nervism (ca unitate) nu îngăduie acest paralelism!

Deasemeni trebuie să considerăm drept o eroare idealistă concepția metodologică ce recomandă metode de cercetare subiective — pentru procesele psihice și metode de cercetare obiective pentru procesele fiziologice.

La fel de neștiințifică este concepția conform căreia aspectul subiectiv — psihologic, fiind situat pe o treaptă superioară — ar putea să verifice datele obținute prin metodele obiective. Învățătura pavloviană combate punerea pe picior de egalitate a metodelor subiective cu cele obiective.

Raporturile dintre activitatea nervoasă superioară și activitatea psihică la om. Se știe că Pavlov este întemeietorul psihologiei și psihopatologiei experimentale pe animale. Într-adevăr, după mulți ani de cercetări în laborator și altele odată cu extinderea cercetărilor în clinică, Pavlov a faurit ideea de o valoare științifică excepțională privitoare la primul și al doilea sistem de semnalizare. Este vorba de descoperirea unei forme superioare de activitate nervoasă superioară, formă bazată pe un tip mai complicat de reflex condiționat.

În cazul celui de al doilea sistem de semnalizare avem de a face cu legături temporare, ce au ca punct de plecare nu numai excitanții absoluți sau excitanții indiferenți deveniți adhoc condiționali. Aci este vorba de alcătuirea unor reflexe condiționate de calitate sū-

perioara, consistând în crearea unor simboluri ale semnalelor stimulilor. Să precizăm.

Experimental, în laborator s'a putut stabili un reflex condiționat de ordinul 2 și chiar de ordinul 3. Cu alte cuvinte s'a putut lega de excitantul devenit condițional un al 2-lea sau chiar un al 3-lea excitant indiferent care să mențină contactul cu răspunsul reflexului condiționat inițial. Observația a arătat că această înlănțuire de reflexe condiționate de „n” ordin la animal este oarecum limitată, întrucât nu modifică esențial și calitativ comportamentul animalului de experiență.

Cu totul altfel însă se întâmplă la om, în cadrul înlănțuirii de reflexe condiționate care a dus la formarea celui de al doilea sistem de semnalizare.

Aci însuși principiul semnalizării face un salt calitativ, mai favorabil decât oriunde reflectării și deci adaptării.

Ată ce scrie Pavlov în această delicată problemă:

„Pe scara animală în curs de dezvoltare s'a produs la om un adaus extraordinar la mecanismele activității nervoase. Pentru animal realitatea este semnalizată aproape exclusiv de către excitațiile și urmele lor din hemisferele cerebrale, care vin direct în celulele speciale optice, auditive și în alți receptori din organism. Este ceea ce constituie în cazul nostru, imaginile, senzațiile și reprezentările venite din mediul inconjurător, reprezentat de natură și de mediul nostru social, cu excepția cuvântului rostit sau scris”. Acesta este primul sistem de semnalizare a realității, comun atât oamenilor cât și animalelor. Cuvântul însă a constituit al doilea sistem de semnalizare al realității, fiind semnalul primelor semnale. Pe deoparte, excitațiile multiple, determinate de cuvânt, ne-au îndepărtat de realitate... Pe de altă parte, însă, cuvântul a fost acela care ne-a făcut să devenim oameni, fapt despre care este inutil, desigur, să vorbim aici mai pe lang. Totuși este indiscutabil că legile fundamentale stabilite pentru activitatea primului sistem de semnalizare trebuie să conducă și cel de al doilea sistem, deoarece această activitate este efectuată de acelaș țesut nervos”.

(Citat din Raportul prof. I. Smor-

lenski — „Analele Româno-Sovietice“, seria Medicina nr. 15—16 pag. 81).

Prin urmare, după concepția pavloviană, la animale avem mai mult sau mai puțin dezvoltat primul sistem de semnalizare, reprezentat prin reflexele condiționate cunoscute. Acti excitantii condiționali sunt chiar obiectele și fenomenele ca atare, care-și pot transfera unele altora semnificația biologică. Și la om aceste realități concrete produc senzații și percepții, acestea din urmă fiind doar semnalele celor dintâi. Dar la om apare în plus un sistem de excitanți condiționali acustici, proprii omului. Se creează un sistem de semnalizare ce are ca puncte de plecare un număr mare de excitanți condiționali acustici, sintetizați în „cuvânt“. Cuvântul a devenit astfel un sistem de semnalizare indirectă a realității. Prin faptul că simbolizează semnalul obiectelor, fenomenelor sau al mișcărilor, cuvântul are posibilitatea de a semnaliza scoarței cerebrale, excitanții externi și interceptivi pe care îi reprezintă. Și în această calitate, cuvântul poate provoca în organism variate reacții legate prin condiționare.

Posibilitatea activității nervoase superioare de a elabora reflexe condiționate cu ajutorul cuvântului devine astfel simbol al semnalului stimulului concret, a deschis o largă perspectivă în oglindirea subiectivă a lumii obiective și anume a construit o premisă dialectică în dezvoltarea procesului de gândire.

Într'adevăr, ceea ce caracterizează acest al doilea sistem de semnalizare (limba) este forma nouă de activitate nerevoasă superioară și anume procesul de generalizare și de abstractizare a realității, într'un cuvânt gândirea umană noțională.

Între valoarea noțională a celui de al doilea sistem de semnalizare și posibilitatea de reflectare a realității prin gândire, se stabilesc mereu noi și perfectibile interacțiuni. Gândirea se îmbogățește pe măsură ce numărul cuvintelor crește și invers.

Iată dar modul în care concepția pavloviană a descoperit limbii și gândirii rădăcinile adânci fiziologice în activitatea nerevoasă superioară, urmărind firul

genetic în formarea celui de al doilea sistem de semnalizare.

Legătura dintre primul și al doilea sistem de semnalizare este fundamentală. Este evident că limba (cuvântul) nu poate deveni simbolul unui semnal, fără ca acesta din urmă să fie perceput. Cuvântul devine un excitant condițional din al doilea sistem de semnalizare numai pe bază de excitanți ai primului sistem de semnalizare (vizuali, auditivi, motori).

Diferența calitativă dintre cele două sisteme nu ne îngăduie să ignorăm originea lor comună-fiziologică. Procesele de excitație, inhibiție, iradiație, concentrație etc., sunt comune celor două sisteme.

Iată deci al doilea sistem de semnalizare leagă definitiv studiul psihologiei de explorarea fiziologică a activității nervoase superioare. Putem afirma că prin aceasta, psihologia și-a găsit drumul său materialist.

Firește că studiul celui de al doilea sistem de semnalizare este deosebit de complex și de greu de atacat deoarece aparținând exclusiv omului, nu are o evoluție filogenetică și deci nu poate fi studiat comparativ.

Se pune întrebarea: care este originea acestui sistem de semnalizare?

Al doilea sistem de semnalizare este specific uman, întrucât el se dezvoltă numai în cadrul raporturilor dintre oameni. În ultimele sale lucrări „Cu privire la marxism în lingvistică“ tov. I. V. Stalin scrie: „Limba face parte din fenomenele sociale care acționează în tot cursul existenței societății. Ea se naște și se dezvoltă odată cu nașterea și dezvoltarea societății. Ea moare odată cu moartea societății. În afara societății nu există limbă“. 1)

Și mai departe: „Limba este un mijloc, un instrument, cu ajutorul căruia oamenii comunică între ei, fac schimb de idei și se înțeleg reciproc. Fiind nemijlocit legată de gândire, limba înregistrează și fixează în cuvinte și în combinații de cuvinte, în propoziții, rezultatele activității gândirii, succesele omului în munca lui de cunoaștere și face posibil, în acest fel, schimbul de idei în societatea omenească“. 2)

1) I. V. Stalin : „Cu privire la marxism în lingvistică“ Ed. P.M.R., 1950, pag. 23.

2) I. V. Stalin : „Cu privire la marxism în lingvistică“. Ed. P.M.R., 1950, pag. 23.

În concepția pavloviană cel de al doilea sistem de semnalizare nu este numai limbă (vorbre). Este adevărat că acest sistem de semnalizare se dezvoltă pornind de la excitații condiționale acustice și kinestice întâlniți numai în raporturile dintre oameni. Dar același sistem de semnalizare stă și la baza altor forme de activitate umană printre care notăm munca și procesele de cunoaștere. Asupra interacțiunii dintre factorii de mai sus nu este cazul să insistăm acum. Vom menționa doar faptul că creșterea omului are mari posibilități de perfectibilitate datorită înmulțirii la nesfârșit a excitanților sociali pe care el însuși i-a creat.

Problema celui de al doilea sistem de semnalizare este încă insuficient cunoscută. Din rapoartele și debaterile Sesiunii se desprinde critica, adusă umor d'ntre foștii elevi ai lui Pavlov, care nu au acordat destulă atenție acestei probleme.

Este limpede că rezolvarea problemei celui de al doilea sistem de semnalizare impune cea mai strânsă colaborare între fiziolog și psiholog. Numai studiind prin metode obiective și pornind de la studii raporturilor dintre cele două sisteme de semnalizare, se va putea ajunge la înțelegerea unității existente între rădăcinile fiziologice ale limbii și conținutul social din procesul gândirii.

Raporturile dintre fiziologie și psihologie în concepția pavloviană. Se poate afirma că și domeniul psihologiei, pe lângă cel al fiziologiei, a fost rodnic cultivat de geniul pavlovian. Grație faptului că Pavlov ca naturalist a studiat experimental procesele activității nervoase superioare a fost cu puțință o apropiere obiectivă și de studii proceselor psihice. Trebuie să ne fie prezent în minte faptul că Pavlov a fost convins de caracterul obiectiv și prim al naturii precum și de caracterul secund al proceselor de gândire produse al adaptării omului.

Faptul că un fiziolog a încercat să patrundă prin studii activității nervoase superioare, în domeniul fenomenelor pe care le studiaza psihologul, a provocat și mai provocă încă revolta psihologilor idealisti. Pavlov a combătut cu vigoarea lui cunoscută, toate pozițiile idealiste și concepțiile mistico-

metafizice de care psihologia era îmbibată până la dânsul.

În concepția pavloviană introspecția dovedită nepuțincoasă trebuie să fie înlocuită prin metode obiective. Baza experimentală a psihologiei ca și a psihopatologiei constituie premisa raporturilor dintre fiziologie și psihologie. Într'adevăr, plasând fenomenele psihice printre fenomenele naturale Pavlov a dat un sens nou, dialectic, raporturilor dintre procesele nervoase superioare și cele psihice. El a văzut unitatea de sens biologic a tuturor funcțiilor organismului. Toate servesc adaptării. Această concepție deschide o largă perspectivă monistă și materialistă celor două discipline: fiziologia și psihologia. Activitatea nervoasă superioară și activitatea psihică nu mai pot fi studiate separat, deoarece ele au același suport material — creurul. Ele trebuiesc studiate împreună deoarece sunt supuse aceluiași legi. Diferența d'ntre ele nu stă în natura lor deosebită. Această natură deosebită nu există. Numai privind fenomenele fiziologice și psihologice în raportul lor genetic și în cadrul unității organism-mediu vom putea înțelege și diferențele lor calitative.

Nu există procese psihice (sensatii, percepții, procese de gândire, emoții, etc.) care să se producă în afara unor anumite procese fiziologice. De aceea zadarnică este încercarea psihologului de a formula legi psihice, atâta vreme cât ignorează legile activității nervoase superioare.

Colaborarea cea mai strânsă dintre fiziolog și psiholog este o necesitate izvorâtă din faptul că gândirea nu poate fi despărțită de baza sa materială.

Spre a scribura acuzația ce se aduce lui Pavlov de a nu fi văzut deosebiri calitative existente dintre om și animale, iată un citat din articolul lui „Aplicarea la om a datelor experimentale obținute pe animale” (citat luat d'in E. A. Попов „Importanța lucrărilor lui I. P. Pavlov pentru psihiatrie”, în revista „Neuropathologia i Psihiatria” nr. 5, 1949).

Pavlov scrie: „Dacă cunoștințele obținute pe animale superioare despre funcționarea inimii, stomacului și altor organe și arte asemănătoare cu cele ale omului, sunt aplicate la om numai cu prudență, verificându-se mereu reali-

ta ea asemanării în funcționarea acestor organe la om și animale, atunci ce rezerva extraordinară trebuie manifestată față de aplicarea la activitatea nervoasă superioară a omului, a unor noțiuni științifice precise, obținute acum pentru prima dată, privind activitatea nervoasă superioară a animalului?

Doar tocmai această activitate, desparte în mod atât de net pe om de animale, îl ridică atât de mult deasupra întregii lumi animale. Ar fi o mare ușurință să considerăm primii pași ai fiziologiei hemisferelor cerebrale — fiind numai o schemă și desigur nu tot conținutul —, ca o rezolvare completă a grandioasei probleme a mecanismului superior al naturii omenești. Deaceia actualmente, orice reglementare strictă a lucrărilor privind acest subiect ar fi dovada unei gândiri extrem de limitate. Dar pe de altă parte, tratarea extrem de simplificată a acestui subiect de către științele naturale, desigur provizoriu, nu trebuie privită cu dușină-nie...“

Câteva elemente de fiziopatologie a activității nervoase superioare. În cadrul rapoartelor și desbaterilor Sesiunii reunite, fiziopatologia nervoasă superioară ocupă cel mai important loc. Intrucât în literatura noastră de specialitate acest capitol a fost deja prezentat cititorului din țara noastră, noi îi vom acorda, în cadrul acestui articol, numai un spațiu modest.

Grație modului sistematic și foarte ingenios al cercetărilor lui Pavlov asupra modificărilor patologice suferite de procesele nervoase superioare, fiziopatologia a devenit o disciplină cu bază științifică mai cuprinzătoare. În spiritul unității dintre fenomenele fiziologice și cele psihice, Pavlov și-a extins cercetările în domeniul fiziopatologiei, ca bază explicativă a maladiilor nervoase și psihice

Se știe că în cecece privește metodele pe care Pavlov le-a folosit spre realizarea scopului menționat, sunt cunoscută două etape distincte. În prima etapă experimentatorul producea ablații ale diferitelor segmente din creier și supunea ulterior animalul la investigații prin metoda reflexelor condiționate. În acest fel putea studia stările patologice provocate artificial. Concluziile acestei etape (în colaborare cu

Zeleni, Orbeli, Crasnogorski, etc.) au dus la învațatura despre localizarea dinamica a funcțiilor creierului cu aplicație în psihiatrie și neuropatologie.

Dar metoda operativă s'a dovedit prea îngusta pentru aprofundarea mecanismelor fiziopatologice. Iată de ce Pavlov a trecut la o alta metoda experimentală, cu ajutorul căreia s'a putut apropia mai mult de caracterul funcțional al activității nervoase superioare. Cu multă ingeniozitate Pavlov a reușit să provoace experimental, în laborator, pe animal, modificări patologice funcționale de tipul nevroselor.

Se poate afirma că elaborarea nevroselor experimentale constituie o cotitură decisivă în concepția materialista asupra raporturilor dintre activitatea nervoasă superioară și activitatea psihică.

Este interesant că s'a putut provoca experimental la animale, apariția unor turburări în activitatea nervoasă superioară, asemănătoare cu cele apărute la om, consecutiv unor traumatisme psihice, emoții puternice, sau surmenaj psihic. Prof. I. Smolenski pomeneste chiar de supraincordări ale activității nervoase superioare la animale, supraincordări care ar exprima o ciocnire între procesele de excitație și inhibiție.

Nenumăratele cercetări făcute de savanții sovietici, sub conducerea foștilor elevi și colaboratori ai lui Pavlov, au demonstrat experimental concepția pavlovană asupra unității organismului.

Astfel pe deoparte, N. C. Petrova a pus în evidență faptul că în cursul nevroselor experimentale apar și turburări somatice și vegetative (respirației, secretorii, cutanate, humorale, etc.). Acest lucru ar indica o puternică unitate între activitatea superioară nervoasă și sistemul nervos vegetativ. Influența scoarței cerebrale asupra funcțiilor somatice și vegetative rezulta și din cercetările făcute de A. O. Dollin cu ajutorul unor legături temporare stabilite între un agent nociv și unul indiferent, condiționând astfel turburări de tip patologic. Asemenea reflexe condiționate patologice s'au produs în funcția cordului, tansului muscular, etc. Din cele de mai sus rezultă că modificări funcționale patologice ale dinamicii corticale (de tipul ne-

vroselor experimentale) — provoaca turburări funcționale și chiar alterari structurale la nivelul organelor interne.

Pe de alta parte a fost pusă în evidență și acțiunea inversă, și anume modificări în sistemul nervos vegetativ care pot produce turburări în dinamica criteală. De astădată deci turburările organelor interne sunt cele care provoacă afecțiuni funcționale ale activității nervoase superioare.

Interesantele cercetări ale acad. Băcov (și colaborătorii) asupra corelațiilor cortico-viscerale au îngăduit progrese în cunoașterea patogeniei turburărilor activității nervoase superioare.

Iată deci interacțiunea dintre procesele zise somatice și cele corticale dovedită pe cale experimentală.

Se știe că Pavlov, în ultima parte a vieții sale, atunci când a încercat să aplice învățătura sa în clinica umană, ori de câte ori studia un proces psihopatologic se străduia să distinge îndărătul acestui proces, jocul dinamic și interactiv dintre procesele nervoase aparținând diferitelor segmente ale sistemului nervos. Este cunoscută interpretarea dată de Pavlov unei serii de turburări psihice, la baza cărora punea ruperea jocului calitativ, de durată și de extensivitate dintre excitație și inhibiție.

O problemă asupra căreia s'a revenit mereu în discuțiile Sesiunii a fost și cea a psihogeniei. Prin psihogenie se înțelege rolul factorului psihic în geneza maladiilor.

Rolul factorului psihic în producerea diverselor afecțiuni, este cunoscut empiric de multă vreme. Interpretarea obiectiv-științifică a acestui fapt lipsea însă cu desăvârșire. Se subînțelege că atâta vreme cât nu se lega activitatea psihică de activitatea nervoasă superioară, orice explicație psihogenică devenea idealistă.

Iată ce scrie acad. Băcov, în raportul său cu privire la această poziție: „În încercările lor de a explica natura psihogenă a afecțiunilor somatice, autorii străini (americani, englezi, francezi) sunt absolut lipsiți de perspectivă. Ignorând teoria lui Pavlov ei se împotmolesc în speculații și ipoteze idealiste lipsite de orice temel. Noi nu putem merge pe acelaș drum cu tendințele freudiene psihoanalitice,

mult cu cât orientarea celor mai mulți psihopatologi americani, se bazează pe concepțiile mistice care reflectă descompunerea societății burgheze, alunecarea ei către fascism”.

Știința sovietică nu neagă psihogenia, ci dimpotrivă. Firește că interpretarea ei savanții sovietici o fac numai în cadrul concepției cortico-viscerale a nervismului. Grație acestei concepții putem descoperi mecanismele care să explice influențele funcționale ale vieții psihice asupra organelor interne.

Cât de evidentă este acțiunea factorilor psihici se degajă din următoarea frază din raportul acad. Băcov: „Astăzi știm că influențele emoționale pot exercita de multe ori o acțiune mult mai puternică decât diferiți factori fizici, că vorbirea poate să producă modificări din cele mai profunde în tot organismul”.

Faptul că vorbirea (limba) poate să producă modificări profunde în organism, nu mai poate constitui pentru noi ceva inexplicabil, dacă avem în vedere izvorul fiziologic în activitatea nervoasă la om, al celui de al doilea sistem de semnalizare. Amintim că de un anumit cuvânt (complex de excitanți condiționali) pot fi legate serii de experiențe traumatice, de unde capacitatea sa de a forma sau de a trezi răspunsuri de tip emotiv, anxios, cu toate corelațiile cortico-viscerale respective.

În stările patologice de origină psihogenă deseori unitatea dintre primul și al doilea sistem de semnalizare este dereglată, ruptă. Ori de câte ori anumite cuvinte, imagini, situațiuni, provoacă modificări funcționale sau chiar structurale (neurovegetative, motorii, etc.) care alterează capacitatea de adaptare activă proprie omului, putem să vorbim de o predominanță a primului sistem de semnalizare asupra celui de al doilea.

Prezentarea de mai sus, desigur foarte sumară, are îndeosebi menirea de a sublinia unele aspecte ideologice ale pavlovismului — aspecte desprinse din rapoartele și desbaterile Sesiunii Științifice.

Firește că imposibilitatea în care ne aflăm la ora actuală — de a utiliza pe deplin teoria lui Pavlov — constituie o

ericioasă pieică în aprofundarea vastu-
lui material științific sovietic. Totuși
un început în direcția traducerilor s'a
și făcut.

Dar pavlovismul nu este o dogmă
care se învață. În motiunea adoptată de
Sesiunea Științifică și trimisă tov.
I. V. Stalin, printre altele se spune:
„Dumneavoastră, tovarășe Stalin, ne
învațați mereu să nu ne oprim la cele
realizate. Urmând marea dumnea-
voastră exemplu și indicațiile dumnea-
voastră, ne dăm seama pe deplin că
teoria lui I. P. Pavlov nu este o dogmă
inertă, ci o bază științifică pentru des-
voltarea creațoare a fiziologiei, medi-
cinii și psihologiei, a alimentației rațio-
nale, a culturii fizice și a balneologiei,
îndreptate spre fortificarea sănătății
omului sovietic.“

Iată de ce și pentru oamenii de știință
din țara noastră decurge obligația de a
adânci și desvolta învățătura pavlo-
viană.

Acest deziderat va deveni o realitate
acum, când prin grija Partidului
Muncitoresc Român și a Guvernului
au început să ia ființă laboratoarele
respective, în care să se aplice conce-
pția și metoda de cercetare pavlo-
viană.

Dr. I. IANCU

★

DOUA STUDII DESPRE PSIHOLOGIA PERSONALITĂȚII ÎN OPERA LUI A. S. MACARENCO

Psihologia personalității în lucrările
lui A. S. Macarenco, de prof. V. Col-
banovschi; Trăsăturile psihologice ale
personalității omului sovietic în lucră-
rile lui A. S. Macarenco, de A. Smirman
(„Sovetskaia Pedagogica“ nr. 3/1950).

Cercetătorii operei lui A. S. Maca-
renco sunt de acord că el a fost un
cunoscător, fără egal între pedagogi,
al tinerilor ce i-au fost dați spre edu-
care, un maestru minunat în transfor-
marea acestor tineri și, în același timp,
un deschizător de drumuri noi în știin-
ța pedagogiei, pe care a conceput-o
și a practicat-o în spiritul noilor pre-
feceri ale născândei societăți socialiste.
Și, după cum este știut, A. S. Maca-
renco este un scriitor de aceeași înaltă
valoare.

Operele sale scrise sunt un izvor bog-
gat pentru psihologie, care

incepe să fie folosit. Valoarea lor e
garantată nu numai de faptul că con-
ținutul lor redă fapte reale, ci și mai
ales, de faptul amintit că autorul lor
este un adânc cunoscător al celor cu
care venea în contact.

Cele două articole, de care ne ocu-
păm, sunt o încercare de a desprinde,
din opera lui A. S. Macarenco, câteva
aspecte ale personalității omului sovietic,
așa cum i-a văzut și cum a încercat
să-l construiască marea pedagog.

Primul articol este semnat de V.
Colbanovschi, care a mai lucrat în di-
recția culegerii de material psihologic
din opera lui A. S. Macarenco. Dela în-
ceput V. Colbanovschi constată că A. S.
Macarenco merită de două ori titlul de
„inginer al sufletelor omenesci“:
atât ca scriitor, cât și ca pedagog. În
amândouă aceste direcții măiestria sa a
constat din priceperea de a pătrunde
sufletul omenesc în dezvoltare și de a-l
schimba în direcția urmărită de el, di-
recție care corespunde cu necesitățile
sociale. Această acordare a personali-
tății umane cu societatea socialistă a
fost făcută de A. S. Macarenco plecând
dela principiul marxist-leninist al con-
siderării personalității omului ca „o
produs al condițiilor sociale, ca „o
îmbinare de raporturi sociale“ (Marx).
Macarenco a avut ocazia să constate, și
prin opera sa practică să verifice în
mod evident pentru oricine, cât de a-
devărată este această învățătură mar-
xistă. După cum se știe, el a demons-
trat și celălalt aspect al acestei învă-
țături marxiste, după care, în anumite
condiții și la un anumit nivel de des-
voltare, personalitatea umană poate
juca un rol activ în raporturile ei cu
mediul social, reușind să-l influențeze
considerabil. Între tinerii din coloniile
conduse de Macarenco erau destui cari
exemplifică aceste adevăruri. Ceva mai
mult, în personalitatea acelor tineri se
oglindeau nu numai trăsăturile în ge-
nere ale societății în care trăiseră ei, ci
și cele speciale proprii mediului imed-
iat (familia, prietenii, orașul, etc.) în
care aceștia crescuseră, cu toate con-
trafiecțiile violente ale acelei epoci de
aprigă luplă de clasă, cu mari sguđduiri
și răsturnări sociale.

Autorul scoate în evidență marea
merit al lui A. S. Macarenco, care în-
tr-o astfel de situație, într-o epocă
nouă în istorie, a știut să dea la o
notărit pedagogia trecu-

tului. El pornește dela transformările mări le înfăptuite sub ochii sai, transformări care au scos pe om de sub robla exploataării, l-au eliberat de lanțurile urii de rasa sau religioase și l-au pus în centrul societății noi, pe care el însuși trebuia ea o construiască. Societatea socialistă care începea să se construiască a schimbat radical raportul dintre societate și individ. Acesta a fost un prim fapt pe care Macarenco l-a avut în vedere. El și a dat seama că aceste noi raporturi nu numai că vor crea o altfel de personalitate umană, (copilul sovietic) dar că ele permit transformarea conștiinței și a oamenilor care până atunci trăiseră sub influența relațiilor vechii societăți.

Bazat pe acest fapt, Macarenco a urmărit ca în coloniile pe care le-a condus să organizeze colectivul de tineri ca principalul instrument de formare a personalității. Colectivul este principiul fundamental de educație și pedagogiei lui Macarenco. Colectivul corespunde societății socialiste. Grupul social al coloniilor era așa fel organizat, încât el reflecta în mic, dar puternic, ceea ce, în mare, era societatea socialistă în construcție. Prin aceasta Macarenco devine fondatorul pedagogiei sovietice. Preocupându-se de om, Macarenco, îl dezvoltă în societate, făcând să reiasă clar că în afara societății, (pus fericirii societății, nu se poate realiza personalitatea. Colectivul, prin relațiile pe care le creează, dezvoltă și disciplinează personalitatea și este în același timp o garanție a libertății și a apărării acesteia. Trăind în societate, omul trebuie să se dezvolte în conformitate cu ea, în așa fel, încât să poată contribui și el la dezvoltarea ei.

Trăind într-o epocă de rapide și mari transformări, nevoia unei transformări tot așa de rapide a oamenilor, care să corespundă necesităților noii societăți, se simțea puternic. Mai mult ca oricând era atunci nevoie de o psihologie care să ajute la transformarea oamenilor, care să ușureze munca de șlefuire și transformare a caracterelor și a gândirii lor. Opera bogată, teoretică și practică, lăsată de Macarenco, ne arată că el a știut să găsească o astfel de psihologie. El n'a găsit-o la psihologii burghezi, ci a găsit-o singur, prin apropierea de elevii săi și prin însușirea învățăturii marxist-leniniste. Nu s'a bazat nici pe teste, nici pe cercetări și

nici pe măsurători biologice, ci pe această cunoaștere individuală adâncă. Macarenco a descoperit rolul transformator pe care îl are influența educativă, bazată pe folosirea colectivului. Mai departe el a mai demonstrat rolul transformator pe care îl are exigența, cum aceasta mobilizează întreaga energie a personalității, atunci când ea se bazează pe prelucrarea și concretizarea, în viața colectivului, a moralei comuniste. Macarenco a demonstrat și a susținut că se poate pretinde foarte mult dela oameni. „In general, trebuie să pretindem dela om, să pretindem și să pretindem! Și fiecare om trebuie să fie pretențios față de el însuși. Nu așa fi ajuns nicodată la o astfel de convingere, dacă nu așa fi fost nevoit să lucrez în acest domeniu” — ne asigură Macarenco. Secretul acestei reușite a exigenței a fost descoperit tot de Macarenco: „Noi pretindem mult personalității, însă pe de altă parte acordăm personalității... un respect profund.. Această imbinare a exigenței față de personalitate și a respectului față de ea nu prezintă lucruri deosebite, ci este unul și același lucru”.

Deși Macarenco lucra cu colectivul și numai prin colectiv, aceasta nu înseamnă că el neglija existența oamenilor individuali din care era compus colectivul și că el ar fi standardizat educația. După cum se știe, el, deși „oficial” avea de a face numai cu colectivul, în fapt avea de a face și urmarea pe oameni individuali. Este așa numita „acțiune pedagogică paralelă” a cărei profunzime psihologică explică, desigur, succesele lui Macarenco. Prin această metodă educația se face pe nesimțite; ea nu se îndreaptă direct asupra personalității ci reflectată prin colectiv, ea apare ca un rezultat al propriei inițiative și convingeri a persoanei.

Macarenco a mai observat că firile liniștite, calme, care nu se abateau dela regulile colectivului, au dat mai târziu oameni cu apucături mic burgheze, fără valoare pentru societatea socialistă, în timp ce alții, care se opuneau sau călcău regulile colectivului, și de care Macarenco s'a ocupat în mod special în prima fază a activității sale, au devenit mult mai utili și de mai mare valoare. Din aceasta, Macarenco a tras învățătura că trebuie să dea atenție nu atât celor plini de energie, chiar dacă se manifestă negativ — cât mai ales,

celor cari nu se remarcă prin nimic. Acestora trebuie să li se intensifice activitatea, să li se formeze un caracter activ, viu și pozitiv. Deci, să educăm pe fiecare, nu să ne mulțumim să aducem la ordine pe cele câteva personalități izbitoare din colectiv, conchide Macarenco.

Încercând să formuleze sarcina principală a psihologiei și pedagogiei din timpul nostru, Macarenco o formulează astfel: stabilirea unor legături trainice între societate și personalitate. Stabilirea acestor legături începe în familie, care este primul colectiv social. Aceste legături dintre om și societate trebuie să fie bazate pe nevoile unui om liber ferit de exploatare, care se împlinesc și se apără numai într-o societate fără clase. Împlinite și bazate pe nevoi omenești esențiale, legăturile dintre om și societate trebuiesc ridicate la înălțimea moralei socialiste. În acest sens ele vor apărea o necesitate justificată, ca lege unică a colectivului. O astfel de necesitate este soră bună cu datoria. O astfel de concepție a raporturilor dintre personalitate și societate face posibilă înțelegerea datoriei față de societate. Omul se privește pe sine prin prisma activistului, a creatorului de bunuri și nu prin prisma consumatorului acestor bunuri. Această schimbare de perspectivă nu privează, ci din contra, satisface din plin interesele individuale.

Legăturile omului cu societatea, începute în familie, se dezvoltă și se întăresc în instituții preșcolare, în școală și în organizațiile de pionieri și tineret. Aci se întărește exigența, iar controlul autoritar al opiniei publice a colectivului oțelește caracterul, educă voiața, formează deprinderi sociale utile, inspiră mândria de membru al celui colectiv, educă sentimentul onoarei, al datoriei și dezvoltă conștiința obligației față de alți oameni.

În marele cadru al colectivului, personalitățile pot fi diferite și foarte variate în conținutul lor. Concret, originalitatea personalităților poate fi foarte bogată, bazată pe însușiri și preferințe individuale. Unirea se face prin acele calități importante ale caracterului, citate mai sus.

Studiind și educând personalitatea în procesul dezvoltării ei, Macarenco a înstat foarte mult asupra alegerii creatoare a mijloacelor celor mai potrivite

care o pot influența în gradul cel mai eficace, în fiecare stadiu concret al dezvoltării ei. Dintre aceste mijloace, Colbanovschi analizează metoda „exploziei”, metoda „încrederii”, metoda opusă a „neîncrederii” și „metoda mișcărilor oculiste”, toate metode profunde psihologice și care se aplică numai pe baza unei cunoașteri a fiecărui membru al colectivului în parte.

În afară de asemenea metode, întregul sistem de organizare a vieții din colonie era în așa fel construit încât elevii își exercitau zilnic calitățile lor morale cele mai bune; această exercițiu zilnic permite ca purtarea conștientă să devină deprindere.

A. S. Macarenco era profund optimist. El nu admitea că pot să existe personalități anchilozate și deșifurate. În producția pedagogică nu trebuie să existe rebuturi. Acest lucru e posibil pe baza unei înțelegeri profunde a psihologiei personalității respective. Macarenco a dovedit acest lucru prin înțelegerea sa experiență; el a devenit transformator și constructor al atâtor oameni sovietici tocmai datorită folosirii înțelegerii psihologice în practica pedagogică. Nimeni n'a bazat mai mult ca el pedagogia, pe psihologia în acțiune.

★

Al doilea articol își propune, în deosebi, să analizeze opiniile lui Macarenco despre trăsăturile omului sovietic și despre dezvoltarea acestuia în condițiile colectivului. Autorul, A. Snirman, este convins că vederile lui Macarenco în această privință pot servi ca punct de plecare pentru cercetări psihologice asupra dezvoltării personalității omului sovietic. Aceste cercetări fiind de un real folos profesorilor de psihologie din școlile medii sau din institute.

A. Snirman scoate în evidență concepția lui Macarenco despre specificul personalității omului sovietic, specific direct opus individualismului burghez. Educația acestui specific constituie o problemă importantă a muncii educative. Regretând că nu există studii speciale teoretice despre specificul omului sovietic, A. S. Macarenco și-a propus în lucrările sale, să-l arate, descriind calitățile reale care s-au dezvoltat sub ochii săi și prin munca sa. Macarenco a arătat ca însușirile tipice ale omului sovietic se axează pe linia colecti-

vismului: „felul cum se simte omul în colectiv, caracterul relațiilor lui colective, disciplina lui, pregătirea lui pentru acțiune și frânare, aptitudinea tactului și a orientării, principalitatea și tendințele emotive de perspectivă“ — față mănunchiul principalelor trăsături.

Oamenii formați de Macarenco sunt membri energici ai societății socialiste concrete dintr-o anumită fază, care sunt capabili fără să șovăie să găsească un criteriu just pentru conduita lor personală și care știu, în același timp, să pretindă și dela alții o comportare adecvată. Macarenco a subliniat, dese ori, că tânărul care se dezvoltă, nu trebuie să fie numai un om bun, cinstit, în genere, ci el trebuie să apară, în primul rând, ca un membru bun al colectivului său, care răspunde nu numai pentru faptele sale, dar și pentru ale tovarășilor săi. În concepția despre colectiv, Macarenco pleacă dela înțelesul just marxist-leninist al acestuia. „Numai unitatea socială, construită după principiul socialist, poate fi denumită colectiv“ afirmă el. Desigur că la un astfel de colectiv s'au gândit Marx și Engels atunci când, pentru prima dată, au arătat că „numai în colectiv individul capătă mijloacele care îi dau posibilitatea dezvoltării multilaterale a aptitudinilor sale“ și că, prin urmare, „numai în colectiv este posibilă libertatea personală“ (K. Marx și F. Engels, Opere vol. IV, pag. 65, citat de autor). Același înțeles l-a dat și Iov. Stalin „masei“, atunci când a susținut ca eliberarea ei este condiția principală pentru eliberarea personalității. Mai de parte, autorul (Snirman) continuă să arate, sprijinit pe clasicii marxismului, esența marxistă a concepției lui Macarenco despre raportul dintre colectiv și membrii săi, făcând să se înțeleagă profunzimea psihologică a activității practice pedagogice a acestuia. „Colectivul pretinde personalității o supunere necondiționată, dar, în același timp, el dă membrilor săi „conștiința apărării prin colectiv a demnității proprii“, care se dezvoltă și crește odată cu „sentimentul de unitate cu întregul colectiv“, sentiment care este baza colectivismului.

Colectivismul se reflectă în mod original în toate aspectele și particularitățile individuale psihice ale omului sovietic, dându-i pecetea sa specifică. Omul sovietic acționează ca membru al

colectivului său, ca membru al societății sovietice, ca patriot sovietic. Axa logică a legii morale nu este un om izolat cu o atitudine indiferentă față de societate „Faptele noastre trebuie să fie măsurate numai prin interesele colectivului“ (Macarenco a scos în relief deosebirea principală radicală care există în manifestarea virtuților cu același nume și care ar fi comune cu societatea burgheză): cinste, precizie, etc. Cinstea comunistă, arată Macarenco, este o exigență activă față de sine și față de alții, în timp ce cinstea burgheză este o simplă abțineră pasivă. Dar colectivismul creiază și atitudini noi inexistente în societatea burgheză, cum sunt: atitudinea față de colectiv și față de patrie; atitudinea față de muncă, atitudinea față de oameni, formată prin munca colectivă, autocritică, etc. Numai omul educat în acest fel ajunge să înțeleagă simplu și ușor importanța formulei „dela fiecare după capacitatea sa, fiecare după trebuințele sale“. Numai acest om nou înțelege că trebuințele sale nu se pot împlini decât înănd seama de trebuințele întregii societăți.

Colectivismul ca trăsătură fundamentală a personalității schimbă, astfel, întreaga ierarhie a motivelor, precum și toate directivele de orientare ale omului. Colectivul ca mijloc de educație nu se formează dela sine, odată cu punerea la un loc a mai multor copii. Unitatea lui activă și eficientă față de membrii săi se formează prin muncă colectivă — condiția de bază pentru nașterea tuturor relațiilor interne complexe și bogate în care vor fi antrenate membrii săi. În aceste relații colective se dezvoltă toate calitățile și ies în evidență pentru a fi supuse criticii și autocriticii ascuțite — toate lipsurile. Relațiile acestora colective și minca în comun dezvoltă în individ, în același timp mândria, sentimentul onoarei și sentimentul de dragoste pentru colectivul său. Trăie aceste sentimente creiază terenul pentru dezvoltarea principiului de bază al lui Macarenco: „cât mai multe exigențe față de om, cât mai mult respect pentru el“. Chiar și pedeapsa trebuie privită tot prin acest principiu. Și ea exprimă atât respectul cât și exigența față de om. Este cunoscut că pentru elevii lui Macarenco

„dreptul la pedeapsă“ este o cinsle deosebită pentru ei.

În continuare, A. Snirman expune câteva din calitățile omului sovietic, așa cum ele sunt arătate în opera lui A. S. Macarenco, cum ar fi: activitatea frânărea, priceperea de a da direcții și de a urmări executarea lor, susținerea față de ordnului dat în numele colectivului, spiritul de organizare, prezența de spirit, lipsa de panica, bărbăția, patriotismul înflăcărat, agerimea minții, sentimentul înalt al datoriei și răspunderii față de colectiv, priceperea de a se orienta repede în relațiile lui cu oamenii, bunul simț, spiritul operativ. Natural, aceste trăsături sunt numai citate în acest articol. Dar cititorii operei lui Macarenco își amintesc cum aceste calități se nasc în condițiile concrete ale colectivului, cum se dezvoltă și înfloresc și cum fiecare membru în parte al colectivului luptă pentru sădirea acestor calități și le privește ca necesare nu numai vieții colectivului lor, dar și vieții largi a marii lor patrii socialiste. Macarenco a subliniat de nenumărate ori că aceste trăsături ale omului sovietic nu sunt ceva absolut și neschimbător, ci ele se schimbă necontenit, deoarece fiecare generație are exigențele ei, pe măsura creșterii și perfecționării vieții sociale. Deasemenea munca de creare a personalității nu este ușoară. Ea se desfășoară în condițiile unei lupte neîntrerupte cu rămășițele vechii, care sunt susținute activ de influența capitalismului. Nici exigența — pârghia principală a dezvoltării personalității, nu rămâne neschimbată, ci este și ea legată de dezvoltarea întregului colectiv.

Înceind, A. Snirman consideră că este de datoria psihologilor sovietici să studieze și să dezvolte problemele formării noilor trăsături ale omului sovietic în direcția urmată de Macarenco, direcție care rezultă din însușirea și aplicarea învățării lui Marx, Engels, Lenin, Stalin. În orice cercetare psihologică, omul trebuie considerat ca membru al unui colectiv, în care se dezvoltă și activează. Macarenco ne-a dat destul pentru ca să putem dirija cercetările pe linia înțelegerii formării tuturor trăsăturilor în și prin colectiv, în procesul activității creatoare în cadrul unui colectiv și în conformitate cu

scopurile bine determinate ale acestuia.

★

Redarea pe scurt a acestor două importante articole ne dă prilejul unei priviri sintetice a posibilităților psihologice cuprinse în opera lui A. S. Macarenco. Autorii nu au putut intra în analize de detaliu, întrucât scopul lor a fost să pună problema în general. Pentru cititorii români ai operei lui Macarenco, aceste articole pot fi prilejul unui îndemn spre cercetări concrete. Acum, când principalele opere ale lui Macarenco au fost traduse și ne sunt la îndemână, socotim că ele vor da în curând prilejul adâncirii acestui bogat izvor de învățături psihologice. Psihologii vor beneficia de pe urma lui Macarenco, tot atât cât și pedagogii, căci el este în aceeași măsură, nu numai marele pedagog socialist, dar și marele psiholog marxist.

D. DOGARU

★

„CAHIERS DU COMMUNISME“

(Octombrie, Noiembrie, Decembrie 1950)

Fascizarea crescândă a Franței, subjugarea ei de către imperialismul american, acțiunile scizioniste ale social trădătorilor de tipul lui Jules Moch, pun în fața comuniștilor francezi, în fiecare zi, noi și noi probleme politice, teoretice și practice. Chezășia rezolvării acestor probleme ridicate de marea luptă dusă de oamenii muncii francezi, împotriva imperialismului și a pericolului unui nou război, o constituie însușirea de către comuniștii francezi a teoriei marxist-leniniste.

„Cahiers du Communisme“ îndeplinește, alături de alte organe ale P.C.F., sarcina de seamă a răspândirii învățării marxist-leniniste despre rolul istoric al clasei muncitoare, despre căile care duc la victoria poporului muncitor asupra imperialismului agresiv. Militând pentru ridicarea nivelului teoretic și politic al cadrelor de partid, „Cahiers du Communisme“ este una din cele mai prețioase arme în lupta împotriva practicisimului îngust și împotriva ideolgiei burgheze a social-democrației tradatoare.

Întreaga activitate a revistei se află concretizată în următoarele cuvinte rostite de către Maurice Thorez: „Mar-

xism-leninismul, materialismul dialectic este busola noastră. El ne permite să înaintăm pe un teren un întotdeauna comod, fără a pierde din vedere scopul: totala emancipare a clasei muncitoare, într-o Franță care nu mai cunoaște împărțirea în clase, exploatarea majorității de către o minoritate și într-o lume în care toate cauzele opresiunii, mizeriei, conflictelor și ale războiului vor dispărea pentru că va dispărea capitalismul“...

★

În Decembrie 1950 s'au împlinit treizeci de ani dela întemeierea partidului marxist-leninist al clasei muncitoare din Franța.

Sub semnul acestui important eveniment din viața poporului francez au apărut ultimele numere ale revistei „Cahiers du Communisme“ (Octombrie, Noembrie), numărul din Decembrie fiind consacrat în întregime acestei aniversări.

De la întemeierea sa (1920) partidul comunist francez a fost avangarda clasei muncitoare și a poporului francez în lupta împotriva imperialismului, pentru independență, pace și socialism. Oamenii muncii din Franța au văzut în P. C. F. singura forță capabilă să conducă lupta lor pentru o viață mai bună. Cu mândrie comuniștii francezi pot spune pr'n conducătorul lor Maurice Thorez, fiul cel mai iubit al poporului francez:

„noi nu suntem un partid asemănător altora. Noi am activat timp de 30 de ani pentru a nu fi un partid asemănător altora...“

Da, noi suntem un partid de tip nou. Noi putem fi mândri că niciunul din deputații noștri n'a fost niciodată compromis prin scandaluri financiare“. (număr special, p. 5).

La Congresul dela Tours din 1920, în lupta cu socialiștii trădători de dreapta conduși de Leon Blum — valeatul supus al imperialismului internațional — aripa revoluționară a partidului socialist francez a holarat cu majoritate de voturi, aderarea la Internaționala III-a, creînd astfel P. C. F.

Constituirea avangărzii leninist-staliniste a ridicat tradiția comunarilor pe o treaptă superioară, clanul revoluționar al muncitorilor franceze manifestându-se cu o tărie crescândă în marile ba-

tălii sociale din Franța. Așa cum arată Jaques Duclos („Congresul dela Tours, originea și dezvoltarea P. C. F.“) cauza acestui avânt revoluționar se află în faptul că „prin constituirea Partidului Comunist Francez se realiza fuziunea dintre mișcarea muncitorească franceză și leninism“ (Număr special, p. 16). Aplicarea consecventă a principiilor marxist-leniniste a dat puțință comuniștilor francezi să determine linia politică a Partidului în chip just. Această politică justă a dus la crearea unui larg front unic de luptă împotriva fascismului, arată François Billoux („Câteva aspecte ale formării în Franța a unui partid de tip nou“).

Reacțiunea franceză, apărând interesele de clasă ale monopoliztilor francezi și ai „bussines“-ilor americani, caută să fasciozeze treptat viața internă, pentru a înăbuși mișcarea revoluționară a maselor. Atențiile criminale îndreptate împotriva organizațiilor democratice, încercările de asasinare a conducătorilor iubiți ai Partidului, votarea legilor ultrascelerate, renașterea miliției fasciste — toate acestea nu pot speria poporul francez. Incercările reacțiunii imperialiste de a aduce la putere banțele fasciste ale lui De Gaulle nu vor reuși. Ele vor sfârși lamentabil, pentru că așa cum arată Raoul Calas în articolul „Mergeți în lupta contra amenințărilor reacționare și fasciste cu o mentalitate de învingători“, proletariatul francez a pornit lupta împotriva primejdiei fasciste și războinice convingși de justetea tezei staliniste care ne învață că alungarea spre fascism a burgheziei reacționare, nu e un semn al țării, ci dimpotrivă al slăbiciunii ei.

Astfel acțiunile guvernului fascizant și americanizat din Paris, în loc să înăbușe voința de libertate a poporului francez, dimpotrivă, provoacă o creștere a rezistenței populare. Sub conducerea P. C. F. muncitorii nu s'au lăsat intimidăți sau șantajați, ci au păstrat calmul și încrederea nesdruncinată în victoria cauzei drepte pentru care luptă. Ei sunt siguri de victoria lor, fiindcă, așa cum a spus Maurice Thorez la al III-lea congres al Partidului:

„depinde de popoare, depinde de clasa muncitoare și de toți partizanii păcii, depinde în consecință de noi, de activitatea noastră, provocarea eșecului

planurilor imperialiste de război și de fascizare" (Nr. 10, p. 3).

Monopoliștii francezi, în strânsă cărdășie cu bancherii din Wall-Street, nu pot pregăti agresiunea lor împotriva lagărului democratic, fără o pauperizare accentuată a maselor, condiție necesară pentru acoperirea uriașelor cheltuieli de război. În fața ofensivei patronale, comuniștii francezi îndeplinesc sarcina de onoare de a fi în fruntea luptei pentru apărarea intereselor vitale ale poporului francez.

În fiecare număr al revistei „Cahiers du Communisme”, rubrica notelor economice demască manevrele reacțiunii pe plan economic. Fixarea de către guvern în mod oficial a unui „mămin garantat” de salariu inferior salariilor plătite obișnuit, menționarea unor zone teritoriale de salarizare și multe alte măsuri de pauperizare a maselor, arată că actualul stat francez nu este decât „executorul docil al voinței patronale” (Maurice Thorez, Nr. 10, p. 70).

Mai mult; servind intereselor monopoliștilor americani, burghezia reacționară franceză vrea să facă astfel ca poporul francez să renunțe la suveranitatea națională. În cadrul planului Marshall ea lichidează acea parte a industriei franceze care împiedică afacerile Wall-Street-ului. Agricultură franceză se ruinează în cadrul acestui plan de expansiune, prin concurența trusturilor americane de grâne și lactate. P. C. F. demască zi de zi această politică a trădării naționale, arătând legătura strânsă ce există între pătrunderea americanilor în Franța, scăderea nivelului de trai al maselor și pregătirile unei noi agresiuni în care francezii vor fi carne de tun. Așa cum arată Joseph Legrand („Bătălia dela d'Auchel și rolul conducător al Partidului” Nr. 10) o asemenea activitate desfășurată de comuniști în fața fiecărui ordin de închidere a unui puț carbonifer sau a secțiunii dintr-o uzină, are ca urmare o puternică mobilizare a maselor în lupta patriotică pentru apărarea independenței și a păcii. În acest fel, prin studierea și aplicarea de către comuniști a feluritelor forme de luptă cu patronii și fasciștii americani, se realizează, în ciuda conducătorilor social-democrați, un puternic front unic, pe o bază tot mai largă.

Prețutând, în uzine sau în sate, tot mai mulți socialiști, catolici sau radicali

se alătură comuniștilor în lupta pentru pace și pâine. O asemenea activitate a dus în nordul Franței la acțiuni atât de puternice, încât încercările guvernului de a închide o serie de puțuri carbonifere au suferit un eșec răsunător.

Luptând pentru apărarea nivelului de trai al oamenilor muncii, pentru un front unic cu toate elementele dornice de pace, împotriva agresiunii imperialiste, P. C. F. nu are nimic comun cu reformismul. Dimpotrivă, P. C. F. de mască politica reformistă a social-trădătorilor. Pentru comuniști lupta pentru pace și pâine este o luptă integrată marț bătălii de clasă pe care o duc muncitorimea franceză pentru socialism.

„În Franța, numai Partidul Comunist a știut să ia timp de treizeci de ani o atitudine din ce în ce mai justă față de reforme, față de ameliorările parțiale, cu privire la apărarea nivelului de viață al maselor muncitoare. În acest domeniu numai acțiunea Partidului Comunist a fost efecace, sprijinită de masă și înțeleasă de masă: aceasta a nătrucă niciodată arborii n'au împiedecat Partidul de a vedea pădurea; niciodată el n'a pierdut, sub impresia efectelor politice imediate, marea perspectivă care aparține clasei muncitoare”.

Condiția victoriei oamenilor muncii din Franța împotriva reacțiunii interne și externe este acțiunea organizată a maselor populare sub forma frontului unic. Problemele teoretice și practice legate de lupta pentru realizarea frontului unic sunt desbătute pe larg în paginile revistei „Cahiers du Communisme”. Victor Joannès în articolul „Frontul unic înseamnă acțiunea organizată a maselor populare” (Nr. 10) arată că succesele pe care le obține P. C. F. în lupta pentru crearea frontului unic se datoresc aplicării consecvente a principiilor leniniste. Urmând linia trasată la Congresul V al Internaționalei a III-a „Front unic numai de sus, niciodată; de sus și de jos, câteodată; de jos — întotdeauna” comuniștii francezi desfășoară lupta pentru a câștiga masele muncitoare din sindacatele și partidele conduse de reacționari. Organizații ale frontului unic au năștere în număr crescând în uzine, mari întreprinderi, în rândurile mici burghezii dela orașe și sate. La Congresul al XII-lea al P. C. F., Maurice Thorez a arătat că trebuie lichidată atitudinea o-

oportunistă care tinde să puna pe acelaș plan conducătorii socialiști de dreapta și masele de muncitori socialiști. Teza lassaliană a „masei reacționare” pune în pericol crearea frontului unic: „Comuniștii nu trebuie să confunde niciodată pe conducătorii socialiști de dreapta cu muncitorii socialiști pe care îi cheamă să ducă împreună acțiuni comune împotriva dușmanilor poporului”... (Maurice Thorez, număr special, p. 19).

Deasemenea, tendința de a lichida Partidul în frontul unic nu înseamnă decât a merge pe urmele lui Tito, înseamnă a pierde perspectivele istorice ale clasei muncitoare și a trăda principiile marxist-leniniste ale revoluției proletare.

Cei treizeci de ani de luptă revoluționară dusă de P. C. F., forța conducătoare a poporului francez în lupta acestuia pentru independență națională și pace, confirmă caracterizarea făcută comuniștilor francezi de către Gheorghe Dimitrov: „ei arată că sunt demni urmași ai comunarilor și moștenitori glorioși ai învațămintelor Comunei din Paris” (număr special, p. 88).

★

Activitatea revoluționară a clasei muncitoare franceze s'a dezvoltat sub conducerea P. C. F. în lupta cu social-democrația trădătoare, vândută intereselor imperialismului internațional în luptă contra provocatorilor introduși în rândurile mișcării muncitorești.

În articolul „Frontul unic, înseamnă acțiunea organizată a maselor” (Nr. 10). Victor Joannés arată că social-democrații de dreapta sunt instigatorii cei mai zelosi ai fascismului în Franța. S. F. I. O. îndeplinește rolul de avantpost al burgheziei reacționare în mișcarea muncitorească franceză (p. 5). Astăzi, atât în teorie cât și în practica lor, social trădătorii se identifică cu teoria și politica fascistă; ei servesc interesele de clasă ale imperialismului american cu zelum unui valet cu experiență. Așa cum îi descrie Maurice Thorez: „conducătorii socialiști de dreapta nu sunt numai servitorii propriei lor burghezii, ci au devenit în chip falș agenții imperialismului american”... (p. 6).

În decursul existenței sale P. C. F. a dus o luptă necruțătoare pentru demascarea elementelor social-trădătoare din rândurile sale. Consecvent tezei leniniste după care Partidul se întărește prin elminarea dușmanilor ștrecuraiți în rândurile sale, comuniștii francezi au alungat în 1923 grupul lui Frossard, în 1927 grupul Treint, grupul Barbé-Célor în 1931 și Doxiot în 1934. (Număr special p. 84).

Denunțarea social-democrației de dreapta, demascarea politicii de trădare a intereselor clasei muncitoare constituie condiția fundamentală a succeselor comuniștilor francezi.

În studiul „Denunțarea social democrației, condiție a unității” (Nr. 10) Victor Michaut arată că fără demascarea poziției reacționare, trădătoare, pe care se află social-democrația, nu poate fi vorba de o dezvoltare cu succes a mișcării revoluționare din Franța.

Neconținut masele muncitoare trebuie să vadă și să fie făcute conștiente de chipul cum social-democrații duc o politică de pauperizare a oamenilor muncii, în interesul bancherilor; cum duc o politică războinică în interesul profiturilor monopoliste, înfășurând să vadă că social-democrații nu sunt decât spărgătorii unității clasei muncitoare, propagandisti împăcării dintre patroni și muncitori. (p. 31).

★

La baza activității Partidului clasei muncitoare din Franța se află însușirea neconținută a învățaturii și experienței mărețului Partid al revoluției din Octombrie, Partidul Bolșevic al lui Lenin și Stalin.

Studiul lucrărilor marxist-leniniste constituie o preocupare continuă a revistei „Cahiers du Communisme”. Se urmărește cu perseverență sarcina trasată de către C. C. al P. C. F., care a arătat că lichidarea greșelilor se va face numai prin însușirea temeinică a marxism-leninismului. Numai această însușire temeinică a leninismului îi va ajuta pe comuniști să capete „un adevărat stil bolșevic leninist-stalinist de muncă”.

Învățăturile marxist-leniniste despre problemele păcii și ale războiului sunt legătură cu ultimele man-

festări ale ațăătorilor la un nou război și în legătură cu succesele repute de partizanii păcii (Raymond Gur-yot: „Jdanov și lupta noastră pentru pace“).

Grija pentru educarea tineretului cuprins în organizațiile democratice în spiritul marxism-leninismului este analizată de Léo Figueres în articolul „Să organizăm și să formăm noua generație în spiritul marxism-leninismului“. (Nr. 11).

Arătând căile pe care trebuie să le urmeze Partidul pentru a educa tineretul în spiritul patriotismului și a dragostei pentru oameni muncii din întreaga lume, Léo Figueres cere tinerilor să consacre timpul lor liber studiului realităților din U.R.S.S., studiului biografiilor marilor revoluționari și să la parte activă la luptele sociale pe care le duce poporul francez. Așa cum arată Maurice Thorez, sarcina tineretului este de „a învăța din cărți, a învăța în luptă, a învăța pentru a lupta mai bine“. (p. 70). În fața calomniilor mârșave răspândite de imperialiști asupra Uniunii Sovietice, comuniștii francezi duc o intensă luptă pentru răspândirea cunoștințelor ce oglindesc realizările din țara socialismului. Articolul „Economia sovietică de pace și construirea comunismului“ (Nr. 11) analizează marea construcție care vestesc comunismul, arată contrastul dintre aceste realizări epocale și neputința statelor imperialiste de a întreprinde asemenea construcții.

Pentru a ușura răspândirea cunoștințelor asupra Uniunii Sovietice, redacția revistei „Cahiers du Communisme“ alcătuiește note asupra publicațiilor legate de viața sovietică în numărul 11, sub titlul „Sa facem cunoscut adevărul asupra U. R. S. S. înseamnă a lupta pentru pace“ se dau indicații asupra modului în care fiecare cetățean francez poate avea primele elemente necesare cunoașterii realității din Uniunea Sovietică în aspectele ei bogate.

★

„Trăsătura dominantă a situației din Franța și din lumea întreaga o constituie progresul continuu al forțelor păcii“ (număr special, p. 57) a spus Maurice Thorez la Congresul XII al P.C.F. în fruntea poporului francez în lupta

împotriva provocatorilor unui nou război se află P. C. F. Așa cum arată André Marty („Partidul Comunist Francez s'a născut și s'a călît în lupta contra războiului“ — număr special). P. C. F. a luptat dela începutul existenței sale împotriva politicii de agresiune imperialiste, împotriva lozincii oportuniste a social-șovinilor pentru apărarea „patriei“ imperialiste.

„Partidul nostru s'a format în lupta contra războiului imperialist. Toată existența sa a fost formată din mari lupte contra imperialismului și contra politicii lui de masacruri.

Astfel ca întotdeauna el a fost și a rămas marele Partid al Păcii (p. 45).

P. C. F. a dat dovadă că este adevărat partid al păcii și al internaționalismului. În fața acțiunilor monopolistilor francezi de ocupare a Ruhrului și a transformării acestuia într'o bază de agresiune, comuniștii francezi au inițiat în 1923 o largă uniune de acțiune între oamenii muncii francezi și germani.

„Comuniștii proclamă că numai acțiunea solidară a clasei muncitoare franceze și a proletariatului german contra guvernelor lor imperialiste, poate asigura pacea între cele două țări“ (p. 33).

Astăzi când aceleași acțiuni criminale se desfășoară de această dată sub conducerea fasciștilor americani, P.C.F. ridică masele muncitoare împotriva politicii de colonizare și de remilitarizare a Germaniei de Vest.

Așa cum arată François Billoux („Unitatea largă pentru a spune NU reînarmării unei Germanii reacționare și revanșarde“ — Nr. 11) imperialiștii americani au căutat să facă din războiul antifascist o afacere a Wall-Street-ului. Ei au vrut să scape de concurenți pe piața mondială. Astăzi ei doresc să facă un nou „business“ din sângele francezilor, germanilor și a tuturor oamenilor muncii din lume, printr'un nou război împotriva lagărului democratic în frunte cu Uniunea Sovietică. Dar oamenii muncii din Franța și-au spus hotărît voința lor de a împiedeca aceste planuri criminale. „Poporul francez nu va face, nu va face niciodată război Uniunii Sovietice“ (Nr. 11 p. 3).

Tezele leniniste cu privire la problema națională stau la baza luptei

P.C.F. împotriva imperialismului și a politicii sale coloniale.

În articolul „Tradiția de luptă a P.C.F. împotriva colonialismului și a imperialismului” (număr special) Léon Felix arată că victoria clasei muncitoare din Franța nu se poate realiza decât printr-un front unic între oamenii muncii francezi și mișcarea de eliberare din coloniile franceze (p. 105—106).

Consecvent politicii sale anticolonialiste, P.C.F. a afirmat constant prin conducătorul sau Maurice Thorez că „recunoașterea absolută, fără rețicene a dreptului popoarelor de peste mare de a dispune de ele însele și de a se separa de Franța, dacă ele o doresc, este regula fundamentală a P.C.F.” (p. 10).

Aceasta nu înseamnă ruperea frontului comun de luptă împotriva celuiș dășman al muncitorilor franceze cât și al popoarelor asuprite din colonii. Pentru a consolida acest front trebuie să se pregătească condițiile unei uniuni libere, pe bază de încredere. Aceasta se realizează în chip practic prin împiedecarea „războiului murdar” din Vietnam, prin sabotarea producției de război, prin refuzul de a pleca în trupele coloniale. Această luptă împotriva imperialismului colonial nu este decât un aspect al marii bătălii pe care o duce poporul francez alături de celelalte popoare iubitoare de pace din lume împotriva uneltirilor războinice ale imperialismului american și a veltirilor plecați ai acestuia din Europa și Asia. În ciuda dășmanilor popoului francez și ai păcii, frontul partizanilor păcii înregistrează noi succese.

Marius Patinand scrie în „Achilarea luptărilor dela Roanne” că reacțiunea imperialistă e silta să dea înapoi în fața acțiunilor revoluționare ale maselor dornice de pace. Cei 18 luptători dela Roanne au fost achitați. Raymonde Dien a fost eliberată. În porturi vasele americane nu pot descărca încărcătura lor de moarte. Poporul francez se încadrează în acest fel în invincibilul front al păcii condus de Uniunea Sovietică.

Apărând pacea, luptând pentru independență națională, poporul francez luptă sub conducerea P.C.F. pentru a pași pe calca socialismului, singura cale

care va lichida mizeria maselor oprimate.

„Luptând pentru pace, noi luptăm pentru socialism, pentru comunism, noi luptăm pentru cea mai frumoasă și mai justă cauză”. (Maurice Thorez).

În lupta clasei muncitoare franceze „Cahiers du Communisme” înregistrează succese serioase.

Urmând cu perseverență însușirea învățaturii leninist-staliniste „Cahiers du Communisme” îndeplinește cu succes rolul său de armă teoretică și politică în mâinile clasei muncitoare franceze în lupta ei pentru pace și socialism.

S. TAMAS

★

„LA PENSÉE” (Nr. 32, 33)

Ultimele numere ale revistei acorda un loc de frunte discutării genialei lucrări ale lui I. V. Stalin „Marxismul și problemele lingvistice”. În Franța, ca și în toate țările din lume, gânditorii progresiști urmăresc cu atenție realizările științei sovietice și se străduiesc să-și însușească marxism-leninismul, ca metodă călăuzitoare în rezolvarea problemelor social-politice și teoretice. De aceea, era firesc ca ultima lucrare a lui I. V. Stalin să fie situată în centrul preocupărilor ideologice al publicațiilor progresiste din Franța.

În Nr. 33 al revistei „La Pensée”, Georges Cogniot publică o primă parte a studiului său despre „I. V. Stalin și lingvistica”. El începe a arăta că I. V. Stalin examinează în primul rând chestiunea, dacă limba este sau nu un element de suprastructură a societății. Dând o analiză profundă a raportului dintre bază și suprastructură, I. V. Stalin a arătat că limba nu este un fenomen de suprastructură. În Uniunea Sovietică de exemplu, revoluția a transformat toate instituțiile vechi, dar limba a rămas aceeași. Creatorul limbii este poporul, și nu o clasă oarecare; clasa poate să dispară, limba însă rămâne.

O a doua chestiune de care se ocupă autorul în legătură cu studiul lui I. V. Stalin este chestiunea limbii și a claselor sociale. Diferitele clase sociale nu posedă limbi diferite; clasele sociale pot avea jargonul lor propriu, dar limba este comună întregii națiuni.

Acei care au afirmat, că există limbi

diferite pentru fiecare clasă socială, n'au înțeles dialectica, care ia în considerare nu numai lupta contrariilor, dar și unitatea lor, cu toate că această unitate nu este decât relativă. Chiar o societate în care sunt clase antagoniste, contrariile (clasele) se găsesc în cadrul unei unități. Iar limba comună, care este una din trăsăturile caracteristice unei națiuni, este chiar unul dintre factorii care asigură această unitate. În continuare, autorul arată că tendința de lichidare a limbii naționale este caracteristică imperialismului american.

A treia chestiune cu care se ocupă autorul este problema examinată de I. V. Stalin, dacă limba se dezvoltă prin salturi. Stalin arată că limba nu se dezvoltă prin salturi, ci printr'o creștere continuă. În general, arată I. V. Stalin, dezvoltarea prin salturi eruptive, brusce, care sărămă vechiul, este specifică societăților cu clase antagoniste, dar ea nu este caracteristică societății socialiste, unde trecerea agriculturii, de exemplu, de la forma exploatarea capitalistă la regimul colectiv socialist s'a produs fără explozie, printr'o revoluție de sus, dirijată de Statul socialist, cu ajutorul maselor de jos.

Lingvistul Marcel Cohen, în studiul intitulat „O lecție de marxism în legătură cu lingvistica” expune teoria lui Marx și a discipolilor săi, în lumina criticii profunde aduse de către I. V. Stalin și arată perspectivele excepționale pe care le deschide lingvisticii nouă teorie a lui I. V. Stalin.

Un loc important în numerele de față ale revistei ocupă problema centrală a zilei noastre: lupta pentru pace. În legătură cu aceasta revista publică mai multe articole; în primul rând discursul lui Frédéric Joliot-Curie la Praga, la întrunirea biroului Comitetului Mondial al Partizanilor Păcii. În acest discurs, Joliot-Curie arată că este pentru prima oară în istoria omenirii, când se manifestă o mișcare atât de vastă pentru a salva pacea. În timpul sesiunii, numărul iscăliturilor pe apelul dela Stockholm era de 336 de milioane. Această imensă campanie a avut un rol activ pentruca bomba atomică să nu fie aruncată asupra Coreei. Joliot-Curie a arătat că mișcarea partizanilor păcii s'a întărit în așa măsură, încât poate de acum înainte să dea lupta pe încă un front: să ducă

o campanie nu numai împotriva întrebunțării armei atomice și mergând mai departe să ceară limitarea înarmărilor, ci să ducă de acum înainte o luptă și contra propagandei pentru un nou război.

Revista cuprinde deasemenea documentele Congresului din Varșovia: „Manifestul către popoare” și „Adresa către O.N.U.”.

Scrisoarea lui Vedenski adresa ă fizicienilor Americii și Europei, relatează unele fapte care arată persecuția savanților progresiști în țările capitaliste. „Dar există ceva mult mai rău, mai grav — scrie Vedenski. Mai tragică decât persecuția este situația unui savant care își pierde țelul și în loc de a lucra pentru popor devine el însuși un trădător al poporului!”.

Savanți, care s'au pus în slujba poporului, sunt de pildă, cei patru mari savanți francezi despre care scrie Marcel Cachin. „Ne raportăm la Paul Langevin care susținea că descoperirea lui Pierre și Marie Curie marchează în istorie un eveniment tot atât de decisiv ca și descoperirea focului, prima și cea mai importantă descoperire a omului. E natural să-i asemuim datei de 1898 cea de 1934. 36 ani după aceasta, în 1934, în istoria modernă a științei se înscrie descoperirea lui Irène și Frédéric Joliot-Curie, radioactivitatea artificială, schimbând o substanță în alta, Geniul celor doi savanți a eliberat o nouă energie considerabilă, energia atomică. Ei au deschis omenirii căi noi”. Mai departe Marcel Cachin arată că la aceste culmi ale științei franceze lucrau toți pentru omenire, iar nu împotriva ei. Amintim aici de „recunoștința” specială a guvernului reacționar francez față de cel mai mare savant francez de astăzi: Frédéric Joliot-Curie a fost desțituit din postul de înalt comisar pentru energia atomică, în locul său fiind chemați naziști germani.

Revista se ocupă de aniversarea a 30 ani dela constituirea Partidului Comunist Francez.

La 25 Decembrie 1950 s'au implinit 30 de ani dela constituirea Partidului Comunist Francez, care a luat ființa în 1920 la Congresul d'n Tours. În revista „La Pensée” Marcel Cachin publică un articol intitulat „Amintiri des-

pre Congresul dela Tours" — în care descrie istoria constituirii Partidului.

În 1918 — spune M. Cachin — mânia poporului francez fusese extremă, când aflase că guvernul Clémenceau-Pichon a trimis — fără consultarea Camerelor — o armată intervenționistă în Rusia împotriva tinerei republici socialiste. Revolta marinarilor Marii Negre în frunte cu André Marty a fost aprobată aproape în unanimitate de către partidul socialist. Cea mai mare parte a partidului socialist era pentru revoluția din Octombrie. Congresul din Octombrie 1918 a înlăturat dela conducerea Partidului și a ziarului „Humanité” minoritatea care refuza să susțină revoluția din 1917.

În Februarie 1920, Congresul anual al Partidului întrunit la Strasbourg a aprobat aproape în unanimitate ruptura cu Internaționala II-a, și trimiteră a doi delegați la Moscova, pentru a lua legătură cu Internaționala a III-a.

Delegații au rămas două luni în Uniunea Sovietică de unde s'au întors cu hotărârea de a cere socialiștilor francezi afilierea la noua internațională. În acest rastimp, în Franța, desigur, nu soseau știri — grație grijii guvernului reacționar — sau soseau știri false despre revoluția socialistă. Înapoi în patrie, delegații așteptau cu un neîntârziat interes, cutreeră țara întregă spre a raporta poporului francez cele vazute. La meetingul din Paris s'au adunat 90.000 de muncitori. În toată țara au avut loc meetinguri la care au luat cuvântul atât partizanii revoluției din Octombrie, cât și dușmanii ei. Din August și până în Decembrie au durat meetingurile, discuțiile și convorbirile, pentru ca muncitorii să aibă timp să mediteze și să decidă. În cele din urmă, la 25 Decembrie, la Congresul din Tours, s'a votat cu o mare majoritate, afilierea la Internaționala III-a. Dar cei rămași în minoritate — Sembat, Blum, etc. — nu s'au supus hotărârilor majorității și au părăsit Congresul, constituind un partid separat.

Personalitățile eminențe ale Franței, ca Anatole France, Henri Barbussc, Jean Richard Bloch, Alber Mathiez, Paul Signac, etc. aderară imediat la majoritatea proletariatului, la Partidul Comu-

nist Francez afiliat Internaționalei a III-a. Partidul Comunist Francez numără cu mândrie și astăzi pe cei mai mari savanți, scriitori și artiști în rândurile sale.

Marcel Prenant într'un alt articol „În legatura cu Congresul dela Tours” descrie confuzia și haosul ce domneau în Partidul Socialist Francez. „Acest partid era un mozaic ciudat de tendințe contradictorii, dintre care cea mai mare parte n'avea absolut nimic comun cu marxismul. Printre intelectuali săi de nădejde figurau Lagardelle, care mai târziu a fost consilierul lui Mussolini și ministrul lui Pétain, și Leon Blum care era ceea ce știe toată lumea. Despre Marx nu cunoaștem decât comentarii și adaptări falsificate. Despre Lenin și despre bolșevici n'a ascuns aproape totul”.

Astfel nu e de mirare, că membrii Partidului Socialist — neștiind nimic despre poziția Partidului Bolșevic în ceea ce privește războiul — erau cuprinși de un val de șovinism, sub pretextul că Franța democratică era atacată de Germania reacționară.

Marcel Prenant arată în continuare, cum masele au învățat de pe urma războiului; ele priveau cu simpatie Marea Revoluție Socialistă, deaceia un val de greve a izbucnit în Franța. Dar proletariatul neavând un partid revoluționar, un partid leninist care să-l conducă — acest val revoluționar a rămas fără efect.

Așa se înfașă Partidul Socialist Francez în fața Congresului dela Tours. Prin înființarea Partidului Comunist Francez, însă, proletariatul francez și-a câpătat conducătorul în lupta sa revoluționară.

Revista „La Pensée” se ocupă cu discuțiile recente în jurul interpretării lui Descartes. Henri Wallon se ocupă de psihologia lui Descartes, arătând că psihologia ocupă un loc important în opera filosofului francez. Psihologia se situează atât în domeniul științelor naturale cât și în al celor sociale. Numai după unii cercetători ea se situează numai în domeniul științelor naturale — dar aceștia sunt materialisti mecaniciști. După alți cercetători, ea se situează numai în domeniul științelor sociale — aceștia sunt idealisti de diferite nuanțe. Descartes caută să soluționeze cu ajutorul psihologiei ruptura

dintre spirit și natură, pe care o decretase el însuși, de care era el însuși vinovat. El neagă paralelismul psihic, afirmând acțiunea reciprocă dintre materie și conștiință. Opera principală de psihologie a lui Descartes „Trinité des passions”, se ocupă în cea mai mare parte de acțiunea indirectă a corpului asupra sufletului și invers. Prin cercetările sale migăloase, prin munca sa de observator, Descartes a fost unul din fondatorii psihofiziologiei. Nu întâmplător a apreciat Pavlov cercetările lui Descartes asupra „arcului reflex”.

Un alt studiu filosofic asupra lui Descartes, de Marcelle Berjonet, poartă titlul „Ceea ce murea și ceea ce se naștea la Descartes”. Autoarea arată cum burghezia decadentă de azi denaturează filosofia lui Descartes. Numai cercetătorii marxști pot da o explicație justă, ei îl pot interpreta just pe Descartes, deoarece comuniștii n'au nevoie să-și caute strămoși pentru justificarea ideologiei lor. Marxismul, a arătat Jdanov, a fost „o adevărată descoperire, o revoluție în filosofie”. Marxștii n'au nevoie să nască o precursori ai marxismului; ei nu caută să-l prezinte pe Descartes n'ci mai clar, nici mai coerent decât a fost în realitate, ceace ar însemna o falsificare a lui Descartes. Noi căutăm de ce, cu toată voința lui de a fi clar, și cu tot geniul său dialectic, el a ajuns la contradicții de nerezolvat. Noi n'o să judecăm deloc după gusturile noastre, după dorințele noastre personale care părți din opera sa sunt durabile, ci istoria însăși o va decide, sau, mai bine zis, a și decide: ceace era tânăr și nou, germele viitorului, a crescut și a dat roade, iar rămășițele trecutului au rămas sterile. Noi vom saluta în el ceea ce era nou deși limitat: Dar ceea ce e nou și ceea ce e vechi e cu totul amestecat în opera lui Descartes. În acest timp toți cei ce se ocupau cu cercetări științifice erau persecutați. Știința nu s'a născut printr'o armonioasă dezvoltare, ci printr'o cruntă luptă de clasă. Descartes era un militant în această luptă. În continuare autoarea arată că „eu gândesc, deci exist” este „o afirmație triumfală a eului care reprezintă încrederea în sine a burgheziei ascendente”. Descartes avea o baza metafizică în

orientare practică, scopul științei fiind pentru el eminentement practic. Elementele contradictorii în sistemul lui Descartes, conformismul său, nu trebuie căutat în însușirile sale individuale, ci în epoca sa: burghezia din 1637 nu era încă destul de puternică pentru a da bătălia pentru putere — ea se conforma monarhiei absolute. De aceea credea Descartes că ajunge a găsi o nouă metodă pentru a da omului fericirea. Totuși e prima filosofie modernă, care, reprezentând ambiția și îndrăzneala intelectuală a burgheziei ascendente, promite omului fericirea pe pământ cu ajutorul științei și al muncii.

Într'un alt studiu „La cea de a 125-a aniversare a morții lui Saint-Simon”, Jean Dautry caută să-l justifice pe Saint-Simon, care la început a fost materialist, apoi a devenit deist. Jean Dautry arată că materialismul din acel timp era mecanicist și că ateismul era aristocratic, că există o diferență între Dumnezeu religiei și Dumnezeul primului impuls, etc. Credem că poziția lui Jean Dautry este neprincipială. A explica și a înțelege cauzele pentru care Saint-Simon a devenit deist este altceva decât a justifica lipsurile și inconsecvențele lui Saint-Simon.

Credem că este o lipsă a studiului, faptul că nu se accentuează tocmai meritul principal al lui Saint-Simon: faptul că el ca și ceilalți utopiști francezi, reprezentând năzuințele amorfice ale proletariatului, încă neînchegat ca clasă, a luat totuși o poziție critică față de societatea burgheză.

Henri Claude în studiul „Crisa generală a capitalismului” arată că criza generală a capitalismului este criza a însuși sistemului capitalist, a puterii burgheziei. Această nu constituie o epocă în istorie. Perioada finală a imperialismului nu este ceva separat de capitalism, căci în această perioadă domină aceleași legi, aceleași contradicții, esențiale capitalismului, care s'au ascuțit la maximum. Dar în afară de cele trei contradicții: 1) contradicția dintre proletariat și burghezie din țările imperialiste, 2) contradicția dintre țările imperialiste și țările coloniale și dependente, 3) contradicția între țările imperialiste pentru o nouă împărțire a lumii — se naște o nouă contradicție: contradicția între sistemul capitalist în întregime a lui și so-

cialismul. Criza generală a capitalismului se caracterizează prin nașterea și întărirea socialismului.

Pe lângă ascuțirea contradicțiilor generale ale imperialismului, criza generală a capitalismului are și trăsături specifice principale, ca de pildă contradicția dintre sistemul capitalist și cel socialist, inutilizarea cronică a unei părți a aparatului de producție, șomajul în masă devine un fenomen permanent, criza agrară prelungită, deformarea ciclului industrial. Criza generală a capitalismului agravează deci crizele ciclice, care la rândul lor agravează criza generală a capitalismului.

Putrefacția capitalismului se manifestă prin faptul că tehnica nu se mai dezvoltă din plin decât în război sau în pregătirea războiului. Interesele monopolurilor sunt legate într-o măsură maximă de război, astfel încât însăși perioadele care separă războaiele mondiale sunt pline de diferite războaie mici. Cheltuielile militare sunt mai mari după terminarea războaielor, decât înaintea începerii lor, războaiele sunt din ce în ce mai destructive (10 milioane morți în timpul primului război mondial, 50 milioane în timpul celui de al doilea război mondial). De unde concluzia lui Henri Claude: „exploatarea omului este acum de nedespărțit de distrugerea omului. Capitalismul în timpul crizei generale se caracterizează ca regimul distrugerii omului de către om. A suprima capitalismul nu este numai un act de progres: este o măsură de securitate publică“. Capitalismul apasă din ce în ce mai mult mase mari: el devine insuportabil nu numai clasei muncitoare, ci unor largi părți, în care proletariatul își găsește aliații. Până în 1914 burghezia mai putea guverna cu mijloace parlamentare. Dar dictatura fățișă, mergând până la fascism, i se impune tot mai mult — drum pe care merg astăzi și Statele-Unite. Fascismul însă, a aratat I. V. Stalin, este somnul, nu al țării, ci al slăbiciunii burgheziei.

Henri Claude împarte în continuare criza generală a capitalismului în două perioade. În prima perioadă, când deși există o singură spărtură în sistemul capitalist mondial, sistemul socialist n'a putut fi înfrânt. A doua perioadă, când există multe spărturi pe frontul

imperialist, iar raportul de forțe este tot mai mult în favoarea socialismului.

După cum se știe, perioada crizei generale a capitalismului dinaintea celui de al doilea război mondial conține trei etape: 1) 1917—1923 — avântul revoluționar, 2) 1923—1929 — stabilizarea relativă a capitalismului și stabilizarea traică a socialismului, 3) 1929—1941 — sfârșitul stabilizării relative și succesele Uniunii Sovietice în construirea socialismului și agravarea crizei generale a capitalismului.

După părerea lui Henri Claude până la 1946 desprinderea din sistemul capitalist a democrațiilor populare, întărirea partidelor comuniste din lumea întreagă, victoria revoluției chineze și succesele luptei de eliberare a popoarelor coloniale; 1946—49: eșecul războiului rece; 1949—50 pregătirea deschisă a războiului. Concluzia generală trasă de Henri Claude arată că criza generală a capitalismului nu mai este o boală vindecabilă a capitalismului, ci una mortală.

Studiul lui Henri Claude prezintă și unele deficiențe, după părerea noastră. Astfel rolul statului socialist în timpul crizei generale a capitalismului este considerat de autor ca mult prea pasiv. După analizele autorului, reese că influența Uniunii Sovietice constă numai în existența ei. Se vorbește foarte puțin despre contradicția specifică crizei generale a capitalismului — contradicția dintre cele două sisteme. Autorul nu acordă nici atenția cuvenită contradicțiilor dintre țările imperialiste, ceea ce dă naștere unor false aprecieri a raportului de forțe pentru perioada de după primul război mondial; deosemena nu se ocupă cu probleme atât de importante ca problema crizelor sistemului capitalist al economiei mondiale, etc.

Studiul lui G. Naan (tradus din limba rusă) despre „Idealismul fizic anglo-american în slujba religiei și reacțiunii“ desvăluie caracterul reacționar al concepției fizicienilor în lumea imperialistă. Redăm doar câteva fragmente semnificative:

Russell în „Istoria Filosofiei Occidentale“ afirmă că teoria relativității înlocuiește particulele materiale printr-o „serie de evenimente“, dar care nu sunt evenimente reale, adică procesele lumii materiale, ci... ale spiritului.

În Enciclopedia britanică, la cuvântul materie se scrie atât: „A se vede teoria cinetică a materiei. Atomul, nucleul”. Iar în Enciclopedia Americană aflăm că mulți savanți au renunțat la ipoteza existenței materiei. În aceeași enciclopedie „extra științifică” „numeroase pagini sunt dedicate Sfintei Fecioare, și „problemei” purității sale...

Fizicianul Eddington spera că „se va cunoaște în anii viitori cece a rămas ascuns în nucleul atomic, cu toate că presupunem că aceasta am ascuns-o noi înșine” (?) Se pare că „savantul” Eddington — în ceea ce privește interpretările sale filosofice — n'a trecut de vârsta copilăriei.

Alți agnostici vor să demonstreze imposibilitatea cunoașterii lumii. Pentru a cunoaște un element — spun ei — e nevoie de nenumărate experiențe, care în acel moment se presupun cunoscute, dar care — pentru certitudinea filosofică — ar trebui și ele controlate și așa mai departe, la infinit. Aceasta ar însemna — după agnostici — că este imposibil de a ști vreodată dacă cece știm este adevărat sau neadevărat. Aceasta-i concluzia reacționară a agnosticilor în slujba imperialismului, care vor să frâneze progresul social și cultural.

Ambele numere ale revistei mai conțin numeroase cronici artistice, literare, politice. În aceste studii și cronici, revista caută în special să popularizeze știința sovietică și să combată ideologia imperialismului american.

În ceea ce privește notele și recenziile asupra unor lucrări științifice și literare, spiritul critic nu este totdeauna prezent. Totuși și din acest punct de vedere se remarcă un progres față de anii trecuți.

C. D.

★

P A C E A

Revista Consiliului Mondial al Păcii
(nr. 20, 21 — 1950)

Ultimele numere (nr. 20—21/50) ale revistei PACEA cuprind pregătirile și lucrările Congresului ce s'a ținut între 16—21 Noiembrie 1950 la Varsovia.

Revista, care a intrat în cel de al 3-lea an de existență, inaugurând trei ediții noi, cuprinde informații asu-

pra evenimentelor Internaționale și publică reportajii, interviewuri și povestiri care sunt inspirate de pace.

„Scopul nostru nu este decât pacea și din lucrările noastre vor sosi propuneri concrete”, declară Frederic Joliot Curie, președintele Comitetului Mondial, în interview-ul acordat lui Claude Morgan, redactorul responsabil al revistei.

Propunerile făcute la 18 August de Biroul Comitetului Mondial și apoi de către membrii Comitetului urmau să fie prezentate Congresului pentru a constitui baza discuțiilor din comisiile de lucru, a căror importanță a fost subliniată în mod deosebit de Joliot Curie. Astfel, vorbind despre comisia I-a, „Comisia pentru interzicerea și controlul bombei atomice”, precum și pentru reducerea înarmărilor, el a accentuat rolul însemnat pe care această comisie îl va avea în ceea ce privește propunerea de măsuri practice pentru reducerea controlată a tuturor armelor.

F. J. Curie ne arată concluziile comisiei energiei atomice a ONU adăugând: „noi nu găsim niciun element în datele științifice, pentru a presupune că un control efectiv nu e realizabil din punct de vedere tehnic”.

Președintele Comitetului Mondial, examinând apoi condițiile în care s'a desfășurat congresul, a subliniat ca se constată o creștere considerabilă a rândurilor partizanilor păcii, a căror mișcare a devenit o adevărată forță.

Sheffield a constituit obiectul atenției tuturor popoarelor iubitoare de pace în preajma celui de al doilea congres.

Din inițiativa revistei „Literaturnaia Gazeta” din Moscova, s'a stabilit la 2 Noiembrie 1950 primul contact internațional între muncitorii metalurgiei englezi și cei sovietici din Stalino; a-ceas'ă legătură a arătat dorința comună a oamenilor muncii din cele două țări de a păzi pacea.

În numele guvernului englez, care execută docil ordinea imperialismilor americani, Atlee a ținut la 1 Noiembrie un discurs calomniator la adresa Congresului păcii. Acestuia îi răsunde Secretariatul Comitetului Mondial și Comitetul britanic al păcii prin două scrisori, în care sunt demasca și minciunile asupra caracterului a lăunților pentru alegerea delegaților, precum și cele asupra conținutului real al ape-

lului dela Stockholm. In scrisori se arată că: „mişcarea noastră este deschisă oamenilor de orice opinie politică și ea numără în rândurile sale mulți bărbați și femei dintre cei mai celebri din lume. Pentru prima dată în istorie ea oferă posibilitățile unei largi tribune mondiale, în care toți cei ce caută cu sinceritate drumul păcii pot să se întâlnească și să facă eforturi pentru a se înțelege”.

În cadrul rubricii „Tribuna mondială”, îndeplinindu-și sarcina de a găsi posibilități de acord asupra unor idei privind stabilirea păcii, sunt prezentate răspunsurile celebrului biochimist Joseph Needham, ale lui A. A. Mac Leod, membru al Adunării legislative din Ontario, a doctorului Bovet din Lausanne, ale lui Liubov Kosmodemianscaia — mama eroinei Zoia — ale lui Vladimir Friedman — muncitor din Moscova — și ale abatelui Jean Boulter.

Toți aceștia cred în posibilitatea menținerii păcii și arată că ei aderă la mișcarea partizanilor păcii din dorința de a trăi și de a munci.

Întrebat dacă este de acord cu cei ce consideră politica externă a Uniunii Sovietice drept agresivă, Needham răspunde: „nu, pentru că Rusia are o sarcină imensă de îndeplinit în interiorul frontierelor sale, sarcina de reconstrucție și de continuare a cuceririlor sale sociale... Dacă toate popoarele lucrează împreună și luptă împreună, ele sunt în măsură de a izgoni războiul de pe pământ”, spune Mac Leod, din Canada, iară în care peste 90% din muncitorii metalurgiști și mineri au semnat Apelul dela Stockholm. Mama celor doi eroi ai Uniunii Sovietice, Liubov Kosmodemianscaia, întreabă pe mamele celor 60.000 soldați americani, ale căror cadavre au ramas în pământul coreean: „Oare voi i-ați crescut pe fiii voștri pentru ca ei să devină instrumentele unui război deslanțuit de pumnul de potentați ai Wall-Street-ului? Luptați pentru a salva viața copiilor voștri, atât timp cât nu este prea târziu, căci eu știu că nu e departe ceasul când planurile imperiaștilor se vor sfârâma de zidul puternic al frontului unic al partizanilor păcii... Pacea va învinge războiul”.

Afăptătorului la război „academicianul” franchist José Marie de Corio, îi răspunde tânărul lucrător Vladimir Friedman, care arată că așa zisa „im-

posibilitate a lichidării neînțelegerilor pe altă cale decât cea a armelor” este o armă sinistră de propagandă, propagandă în vedere provocării războiului. „Și noi facem o propagandă — spune Friedman — propagandă păcii, o pace pentru toți, deplină și de aceea fiecare vede în aceeași pacea sa”.

Cuvintele celor doi cetățeni sovietici arată că fiecare cetățean al Țării Socialismului este pătruns de necesitatea păcii ca o condiție vitală pentru viața fericită și liberă pe care și-au făurit-o și pe care au știut să și-o apere împotriva agresorului fascist. Ele arată nivelul înaltei conștiințe a omului sovietic, constructor hotărât al unei lumi noi, care a luptat și luptă necontenit pentru pacea între popoare.

Fără de aspirarea din ce în ce mai mare și cu mijloace din ce în ce mai crude a popoarelor coloniale acestea răspund luptând pentru libertate, pentru o viață mai bună și pentru pace.

Din Suedia până în Guinea, de pe Coasta de Fildes până la Topo, în întreaga Africă de Nord — milioane de oameni au semnat Apelul dela Stockholm și și-au exprimat dorința de a trimite delegații lor la cel de al 2-lea Congres Mondial.

Bialko Aboulaye, vice-președinte al F.S.M., în interview-ul acordat lui Michel Debonne arată că și pentru africani pacea face parte din însăși viața lor. Nimic nu e mai grăitor decât salutul: „Ai pacea?” și răspunsul „Numai pacea!” pe care-l întâlnim în toate limbile africane. Ei vor pacea pentru că știu că războiul înseamnă pentru ei o muncă forțată, ei știu deasemenea că un război contra democrațiilor populare și Uniunii Sovietice va fi războiul aceluora care asupresc popoarele coloniale, care mențin discriminarea rasială și ei nu-l pot aproba. Pentru că ei nu aprobă războiul care întârzie evoluția lor și împiedică construcția țării lor”.

Asemeni africanilor „100% din indonezieni știu ce înseamnă războiul” scrie Busono Wiwoho.

Trebuie subliniate și părerile a doi ofițeri superiori — unul britanic, celalalt un colonel german căzut prizonier la Stalingrad. Ca ofițer și exponent al politicii imperialiste engleze, el declară totuși că în viitorul război „pentru care se pregătesc cu atâta râvnă, țara mea nu poate spera la cuceriri teritoriale, nu are nimic de așteptat, c.

totul de pierdut". Cât despre diviziile pe care le pregătesc imperialismii în zonele occidentale ale Germaniei el conchide: „diviziile germane pe care le vom ridica nu ne vor fi de mare ajutor, căci având în față pe frații lor din Est, este sigur că diviziile din Est vor atena contra noastră pe cele din Vest, deoarece Germanii nu se vor bate nici pentru Europa nici pentru America... ci se vor bate pentru Germania". Ofițerul britanic încheie că al treilea război mondial va însemna „pierderea și a ceea ce a mai rămas din Marea Britanie”.

Citind declarațiile acestui ofițer, ne dăm seama și mai bine cât de adânci sunt contradicțiile ce macină lagărul imperialist, contradicții ascuțite și mai mult din cauza crizei americane ce înăbușe toate popoarele care stau în fața tendințelor ei expansioniste, căci, așa cum scria Lenin încă din 1918, imperialismul „a devenit și mai nerușinat și se consideră drept un stăpân cărămbănimeni nu i se poate împotrivi”.

Vorbind despre atitudinea foștilor militari germani, pentru care totuși trecutul război a însemnat o experiență, colonelul Lehwers-Litzmann scrie că aceștia „recunosc că o aventură militară din partea americanilor nu ar avea decât puține șanse de a reuși și ei nu vor să fie din nou învinși, mici victoriele unei noi catastrofe militare”. El conchide că „va fi foarte greu pentru conducătorii din Apus și fără îndoială imposibil de a câștiga pentru cauza lor o parte importantă a adevăraților soldați germani”, iar „armata pe care o vor construi în Germania Occidentală va fi formată prin excelență din vânduți, aventurieri și epave fără scrupule”, și că „această armată deși destul de numeroasă, va fi de o valoare îndoielnică, datorindu-și autoritatea numai teroarei economice americane”.

Războiul ca și captivitatea au fost experiențe hotărâtoare pentru mulți soldați germani. Comitetul Germaniei libere a unit în lupta contra lui Hitler numeroși prizonieri germani din U.R.S.S. care întorși în patria lor au continuat lupta împotriva rămășițelor fascismului și sunt astăzi constructori ai Germaniei democratice, luptători activi pentru pace.

Pregătirea celui de al doilea Congres a fost marcată de intensificarea campaniei pentru strângerea de semnături

pe Apelul dela Stockholm: astfel după date provizorii în Noembrie 1950 se numărau 450.194.997 semnături, din 86 țări.

Revista „Partizanii Păcii” nr. 20 se încheie cu publicarea nuvelei inedite a lui Pierre Gamara, „O casă sub soare”. Descriind un emoționant episod din viața mulțimilor de oameni ce-și văd viața distrusă și avutul de pe urma fiecărui nou macel, ea aduce o contribuție importantă la lupta pentru pace.

Numarul 21 al Revistei PACEA este consacrat în întregime celui de al doilea Congres Mondial al Partizanilor Păcii.

În editorialul revistei, intitulat „Cea mai legitimă adunare a popoarelor”, se accentuează că „acest congres a desvăluit imensul potențial al voinței de pace a popoarelor, el a arătat mai mult decât oricând că posibilitățile de a menține pacea sunt reale și concrete. Totul depinde de eforturile noastre. Principialul este să acționăm repede”.

Parcurgând paginile desbaterilor din cadrul Congresului și legându-le de tot ceea ce a urmat după acest Congres, înțelegem în adâncime adevărata semnificație a acestor cuvinte.

Am amintit la începutul acestei prezentări de declarațiile ostile ale lui Atlee, care nu s'a mărginit numai la atât, ci a trecut la măsuri concrete dictate de stăpânii săi americani: refuzarea vizelor de intrare în insulele britanice a celor mai proeminente figuri ale mișcării, făcând astfel imposibilă ținerea congresului la Sheffield.

Comunicatul Comitetului Mondial care anunță transferarea Congresului dela Sheffield la Varșovia ne arată că „această hotărâre (n. n. refuzul guvernului englez) exprimă teama guvernului britanic de simpatia crescândă pe care și le-au câștigat în rândurile opiniei publice britanice straduțiile îndăbale ale tuturor partizanilor păcii din această țară”.

Sub titlul „Când pacea este indezirabilă” citim întreg conținutul de măsură, polițienesc, de mârșavii — demne de urmașii întru ale fascismului — a guvernului dolarizat francez și englez. Membrii brouului Comitetului Mondial, dar mai ales F. J. Curie, au fost însoțiți în permanență, în scurtul traseu Dunkerque-Dover de polițiști civili sau în uniformă care au trecut la metode

de încercare de intimidare a participanților în timpul călătoriei. Corolarul acestor măsuri a fost expulzarea membrilor Comitetului Mondial în frunte cu F. J. Curie — membrul Academiei Regale de Științe din Anglia (!), omul care în timpul ocupației naziste a expediat la Londra un stoc de apă grea și doi colaboratori pentru a se putea continua cercetările asupra energiei atomice.

Dar pe străzile Londrei în seara de 12 Noembrie muncitorii trenurilor ce veneau goale de la coastă spuneau tovarășilor lor: „Noi am văzut cortina de fier căzând la Dover!“ Iar față de gestul guvernului lor, londonezii — indiferent dacă erau pentru sau contra congresului, au spus „nu este surprinzător, este mârșav“. Iată verdictul pe care opinia publică engleză l-a dat aceluia ce înseamnă o pală neagră în istoria Angliei.

Dealtfel ar trebui să mai completăm seria încercărilor de sabotaj prin refuzul guvernului italian de a aproba ținerrea congresului la Geneva, precum și grăitoarele întâzieri ale poștei aeriene care a reușit să parcurgă drumul Franța-Ungaria în 73 zile, atunci când normal el se efectuează în 24 ore, sau a făcut 83 zile până la Sierra Leone, pentru că în ambele cazuri era vorba de invitații la Congres.

Dar nu era în competența nici unui guvern de a hotărî dacă trebuie sau nu ținut congresul și de aceea apărătorii păcii din lumea întreagă au organizat „podul aerian“ Bruxelles-Praga pentru călătoria solilor păcii și astfel în ziua de 18 Noembrie la orele 19.00 a început în „Casa Cuvântului Polonez“ din Varșovia, cel de al doilea Congres Mondial al Partizanilor Păcii.

Deschizând congresul, F. J. Curie face în raportul său o amplă analiză a situației arătând evenimentele importante care s-au scurs de la primul congres mondial, spunând: „astăzi putem fi judecați după faptele noastre“. Amenințarea atomică, problema interzicerii și controlului armelor atomice, problema reducerii generale a armamentelor, denunțarea agresiunii, propaganda de război, apărarea Charter, dreptul popoarelor de a dispune de ele înșile etc... au constituit obiectivele principale ale raportului său, care s-a încheiat prin cuvinte ce exprimau forța liniștită și unica voință a tuturor,

păcea: „pentru că știm că numărul oamenilor cinstiți din lumea întreagă este incomparabil mai mare decât numărul oamenilor necinstiți, tocmai pentru că suntem conștienți că acționăm în mod sincer și absolut obiectiv pentru apărarea păcii, noi vom fi mai puternici decât oricine și vom ști să deșteptăm la vreme conștiința internațională care se va opune războiului“.

În imensa sală a Congresului, cu acoperișul transformat într-un ocean de flămuri roșii, au fost aclamați pe rând Joliot Curie, Pietro Neni, Ilya Ehrenburg, conservatorul englez Wordack, Kuo Mo Jo, reprezentantul Coreei, și ai Varșoviei, pentru că toți au arătat că a șasea putere pe care o reprezintă e presa în slujba păcii și prin sine însăși constituie speranța speciei umane.

„Varșovia simbolizează azi voința de neclintit a omului de a construi și a creia, dar ea este de un moment ce amintește barbariile fascismului, iar adevăratul material din care se clădește astăzi este voința de pace a poporului polonez“ a spus prof. Infeld (Polonia).

La Congres se întâlnesc aprigi luptători pentru pace din toate colțurile globului: Jackie Clack din Los Angeles, care a strâns 7.000 semnături pe Apelul dela Stockholm, Vallathol Narayana Menu, poet indian, plecat pentru prima oară din țara sa, Andrée Marty Capgras, luptătoare franceză, și Isabelle Blum — membru al Partidului Muncitoresc Belgian.

Reprezentanții cinstiți ai bisericii și-au spus cuvântul prin R. P. Gagero (Italia), unul dintre supraviețuitorii lagărului morții dela Mathausen: „noi vrem să arătăm că catolicii nu numai că vorbesc și se roagă pentru pace, dar vor să și construiască pacea“.

În numele a milioane de femei, Eugénie Cotton — președinta F.D.I.F. — a spus: „toate femeile care au ca misiune să dea și să apere viața, suferă în propria lor ființă la gândul că copiii lor ar putea să rămână înfânși“.

Alexandru Fadeev, cunoscutul scriitor sovietic, a formulat o propunere de importanță considerabilă — aceea de a se propune marilor puteri de a se efectua în cursul anilor 1951-1952 reducerea egală și progresivă a tuturor forțelor armate, incluzând forțele terestre, aeriene și marine, în proporție de 1/3 până la 1/2 din actualul lor efectiv.

Apoi, adresându-se reprezentanților ONU, Faddeev a spus: „Indeplinți-vă datoria față de istorie și omenire. Dacă însă nu o veți îndeplini, popoarele lumii vor găsi mijlocul de a ajunge la o înțelegere și fără ajutorul vostru”.

Răspunzând mașinațiunilor imperialiste care vor să facă din Germania Occidentală trambulina unui nou război mondial, iar din poporul german — carne de tun, Johannes Becker a spus: „Bărbați și femei din toate păturile populației — țărani, muncitori și funcționari, chiar ofițeri și industriași, înțelegeți că Germania va fi definitiv distrusă dacă va admite declanșarea războiului american în Europa... cauza păcii se află în mâini bune în Germania Occidentală”.

Aceasta este dorința poporului german, pe care Herr Dr. Adenauer „Cancelarul” dela Bonn a simțit-o desigur, atunci când a tergiversat o lună și jumătate răspunsul la propunerile lui Otto Grottewohl.

În cuvântul său, Pierre Cot a propus definirea agresiunii, reluând propunerea făcută în 1935 la Conferința dezarmării de Litvinov. Astfel se precizează, în chip științific și în același timp ușor de înțeles pentru oricine, că „agresiunea este un act criminal, al celui stat care folosește primul, indiferent sub ce pretext, forța armată împotriva altui stat”. Este în această formulare, exprimată în mod categoric, voința omenirii de a-și apăra pacea ca și hotărârea de a demasca încercările provocatorilor imperialiști de a-și ascunde agresiunea prin formule ca „acțiuni de ordine”, „de poliție”, așa cum au făcut-o în Grecia, Malaya, Vietnam sau Coreea.

Pierre Cot îl invită apoi pe președintele Truman să-și amintească doctrina lui Lincoln potrivit căreia „în interiorul țării popoarele au dreptul egal de a răsturna guvernele fie prin proceduri legale, fie prin mijloace revoluționare dacă vor”. Datorită acestei doctrine, coloniile de pe pământul Americii care s'au revoltat împotriva Angliei și-au dobândit libertatea, pentru ca astăzi urmașii lor să poartă lupta împotriva acelor care au luat lecții dela părinții revoluției americane și s'au hotărâți să o aplice față de toți și împotriva tuturor”.

Nenumărate au fost propunerile în legătură cu lărgirea mișcării

națională și dezarmare, etc. Între toate acestea un loc deosebit îl ocupă propunerea scriitorului Ilya Ehrenburg pentru înăbușirea propagandei de război — promulgarea legii pentru apărarea păcii.

Această propunere a căpatat forme concrete în țările democrațiilor populare care au și votat legi pentru apărarea păcii în timp ce imperialiștii continuă a vorbi despre „avantagiile morții prin bomba atomică față de ale mijloace de exterminare în masa a populației”. Dar acestea sunt strigătele populațiilor finanței americane... pe care oamenii cinști ai Americii — ai Americii lui Lincoln și Roosevelt — le consideră „vrednice de dispreț”. Acești oameni cinști vorbesc așa cum a făcut-o recent Herbert Peel, membru de frunte al partidului democrat, care a spus că „eventualul război este detestat de orice american cu judecată, și că menținerea păcii este o condiție esențială pentru supraviețuirea Statelor Unite, care fără pace ar înceta să mai existe”. Astfel gândește poporul american, care prin pastorul Uphaus (St. Unite) a propus la Varșovia „o întrecere pașnică pe timp de 10 ani, între Statele Unite și Uniunea Sovietică”.

În numele marelui popor chinez Kuo Mo Jo a prezentat cinci propuneri, printre care aceea de a se pune capăt agresiunii Statelor Unite și altor țări în Coreea, precum și reglementarea pașnică a chestiunii coreene, care constituie problema centrală în lupta pentru pace.

Cuvântul emoționant al delegației coreene Pac Den Hi a evocat chinurile, mizeria și suferințele poporului său.

Victoriile recente ale Armatei Populare Coreene arată adevărul cuvintelor delegației coreene, care spunea că „întregul popor și-a părăsit ocupațiile obișnuite pentru a lupta contra agresiunii și a recăpăta lucrul atât de drag coreenilor — pacea”.

Trimișii a 80 de țări au găsit o limbă comună — limba păcii — prin care și-au exprimat în unanimitate voința fermă de a nu admite un nou război.

La tribuna acestui congres au fost a doptate documente istorice, cum sunt: Manifestul adresat popoarelor lumii, apelul către ONU și rezoluțiile comi-

Ecoul discuțiilor libere dela tribuna acestui congres a fost un imbold puternic în lupta pentru pace a tuturor popoarelor. Conștiința ca pacea poate fi apărută, că mint imperialiștii care afirmă că războiul este inevitabil, a făcut ca muncitorii francezi să poată impune eliberarea lui Raymond Dien, au determinat primirea atât de ostilă făcută în capitalele occidentale generației Eisenhower.

În lagărul democrației, oamenii muncii au trecut la noi înfăptuiri pe drumul construirii socialismului și comunismului; volul oamenilor muncii din țara noastră dat Sfaturilor Populare, depășirea celui de al doilea plan de stat și trecerea la primul plan cincinal, la electrificarea țării, arată dorința ne-

strămutată de pace a poporului nostru. În fruntea luptei pentru pace se aliază poporul sovietic care construiește cu succes comunismul sub conducerea partidului lui Lenin și Stalin pentru pace.

Ziarul „Pravda” în articolul din 23.11.1950 a subliniat „opera uriașă și rodnică împlinită de cel de al doilea Congres Mondial al Partizanilor Păcii, a demonstrat cu toată puterea că atunci când există bună credință, deosebirea dintre sistemele politice și economice, deosebirea de convingeri politice sau de religie nu pot să împiedice stabilirea unei păci trainice și îndelungate, dezvoltarea colaborării pașnice între popoare”.

T. DOBRIN

DARE DE SEAMA ASUPRA ȘEDINȚEI
DE PRODUCȚIE A INSTITUTULUI
DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
AL ACADEMIEI R. P. R.

În ziua de 18 Ianuarie a. c., a avut loc o ședință de producție a Institutului de Istorie și Filosofie al Academiei R.P.R.

Acad. P. Constantinescu-Iași deschide ședința și spune printre altele:

La ultima ședință de producție a fost cercetat în mod critic și autocritic munca noastră. S'au constatat o serie de lipsuri, în primul rând din partea Direcției și Consiliului științific, adică a conducerii Institutului nostru — lipsuri care urmau să fie remediate în cursul anului.

Cercetând astăzi activitatea Institutului nostru în cursul celei de a doua jumătate a anului trecut, constatăm de la început că nu toate lipsurile semnificate în critica de acum șase luni au fost îndreptate de către Direcție, de către Consiliul științific, de către directorii de secții și responsabili de colective, pe de o parte, iar pe de altă parte, s'au ivit în cursul lucrului noi greutăți și neajunsuri, pe care urmează să le cercetăm în ședința noastră de astăzi.

Între timp însă, însăși Academia noastră, de care depindem din toate punctele de vedere, cercetând după întoarcerea delegației care a fost în Uniunea Sovietică munca în general, a stabilit unele măsuri organizatorice, privind îmbunătățirea activității științifice a Academiei R.P.R., din care unele constatari ne privesc direct pe noi.

Aceste hotărâri, pe care le voi aduce la cunoștință astăzi ne-au fost de mare ajutor în analiza muncii noastre și, în deosebi, în pregătirea planului de muncă pentru viitor și în fixarea planului de activitate pe 1951, care formează punctul central al ședinței

Constatându-se o nepotrivire între organizarea secțiilor și a colectivelor de lucru pe de o parte, iar pe de altă parte organizarea veche a Institutului nostru necorespunzând ordinii firești a studierii istoriei R.P.R. obiectul principal al Institutului nostru s'a proceda în cursul lunii Septembrie la restructurarea Institutului astfel ca secțiile să fie cuprinse cu conținut adevărat, dându-se fiecăreia problemele corespunzătoare activității sale așa cum funcționăm astăzi.

Totuși credem că mai sunt lipsuri și din acest punct de vedere, adică n'am perfectat această reorganizare, de ex. Secția Istoria relațiilor româno-ruse, creată în Septembrie, nu este încă bine organizată și nici nu are probleme proprii, bine determinate. Deocamdată această secție conduce cursurile de limbă rusă, de limbă slave și orientale — anul acesta 14 limbi se predau la Institutul nostru, în primul rând limba rusă — și se ocupă de traduceri din literatură istorică și filosofică sovietică, de un real folos pentru cercetătorii noștri în ridicarea nivelului ideologic și de specialitate, dar nu asigură încă o activitate creatoare.

Dacă rămânem la chestiunea restructurării mai putem adăuga o lipsă: după indicațiile Academiei urma să se întarească aparatul bugetar, pentru a se da o mai mare stabilitate cadrelor de lucru, reducându-se la minimum numărul colaboratorilor flotați. În această direcție însă nu am reușit decât în parte. Astfel s'a trecut de la 117 personal bugetar pe 1950 la 173 propuși pentru anul 1951, din care urma să scadem 30 de bursieri, o categorie specială, nouă. Adică rămânem în cadrul bugetar al Institutului nostru deocamdată cu 143 salariați bugetari. Creșterea nu este mare, mai ales că au rămas încă 125 referenți sau colaboratori, cei care au o stabilitate relativă.

Totuși munca variată pe care o deplinem ne obligă ca în timpul anului, atunci când se ivesc nevoi, să mai angajăm colaboratori „în acord”. Ca urmare fixitatea nu se poate aplica în mod rigid.

S'au mai constatat lipsuri în ceea ce privește politica de cadre dusă de direcție și consiliul științific, în urmărirea tuturor cursurilor ținute anul trecut la Institut și în pregătirea cadrelor noi.

Am căutat să îmbunătățim cursul de limba rusă, pentru care s'a ținut o ședință specială, dar în această problema s'a pierdut timp mult pentru organizare, ceea ce constituie o lipsă. Astăzi suntem mult mai bine pregătiți, dar abea în ultimul timp s'au luat măsuri pentru ridicarea cadrelor tinere, atât de necesare, la care s'a insistat în ședința din lună trecut; abea acum s'a făcut un pas înainte.

Numărul bursierilor a ajuns la 30, realizându-se unele situațiuni speciale asupra cărora nu insistăm. Unii dintre acești bursieri, dela Filosofie, au dat astfel de rezultate în pregătirea lor încât au putut fi folosiți la munca în secții, fără a fi îndepărtați dela studii. Totuși și aici mai există lipsuri.

Nu toți profesorii dintre membrii noștri, profesori care se ocupa special de bursieri, nu toți se pot ocupa personal de ei. Chiar direcția însăși nu i-a ajutat suficient.

Această lipsă trebuie pusă în legătură cu un alt neajuns constatat, subliniat la ședința de producție trecută, — cea frecventă a cumulului la funcționarii noștri. O foarte justă observațiune, dar căreia nici anul acesta nu i-am putut găsi leacul, spre dauna muncii științifice.

Critica adusa direcției în ședința trecută, că nu lucrează suficient cu secțiile, în parte s'a remediat.

O latură mai importantă a criticii se refera la activitatea științifică în legătură cu problemele date în lucru colectivelor.

În aceasta privință a existat o oarecare inadvertență, pe lângă confuzia în probleme, — o lipsă de raționalizare a muncii membrilor și colectivelor, care trebuiesc astfel restructurate, ca să arjunge la un randament și producție conform rostului Institutului, așa cum a fost fixat la înființare de către conduc-

cerea Partidului Muncitoresc Român și organele de conducere ale Academiei și așa cum glăsuiesc hotărârile recente ale Academiei R.P.R.

Vreau să mai subliniez încă o lipsă din activitatea noastră și anume slaba legatură cu alte institut și în deosebi lipsa unor aplicări practice, sau aproape lipsa lor.

Este drept că în cursul acestui an am avut câteva legături foarte slabe cu Ministerul Învățământului Public, în legatură cu manualele didactice, cu Banca R.P.R., în legatură cu problema numismatică, cu Ministerul Naționalităților, cu Comitetul pentru Artă, și cu alte Institute. Deasemeni, am avut legături cu Sfaturile Populare din diferitele colțuri ale țării, cu ocazia săpăturilor arheologice, însă nu de prim ordin.

Trebuie să remediem aceste neajunsuri

Mai sunt și alte neajunsuri în această ordine de idei, care privesc lipsa de difuzare în masă a rezultatelor muncii noastre.

Acestea ar fi, foarte pe scurt, observațiunile pe care le-am avut de făcut în legatură cu criticile aduse la ședința anterioară.

În a doua parte a intervențiunii, Acad. P. Constantinescu-Iași expune problemele ridicate în Hotărârea Prezidiului Academiei R.P.R. cu privire la activitatea Institutelor Academiei.

Citește apoi proiectul planului de activitate al Secției de Științe Istoric, Filosofice și Economico-juridice a Academiei R.P.R. care urmează să fie executate de Institutele de Istorie și Filosofie din București, Iași și Cluj pe anul 1951.

Urmează rapoartele secțiilor de Istorie veche, medie, modernă și contemporană precum și a secției de filosofie, după care încep discuții.

Acad. C. Balmuș în raportul prezentat spune în esență: Activitatea Secției de Istorie Veche a R.P.R. s'a desfășurat în următoarele direcții: campania de săpături arheologice, Repertoriul arheologic al R.P.R., Muzeul de Antichități și pregătirea cadrelor.

- Campania arheologică a acestui an a avut cea mai largă desfășurare pe care au cunoscut-o vreodată cercetările arheologice din țara noastră. În or-

ganizarea aceleiași campanii s'au constatat totuși anumite lipsuri, care au stânenit uneori munca: tendințe individualiste la unii membri ai colectivelor iar planul de lucru n'a fost întotdeauna bine pus la punct înainte de începerea săpăturilor. Grijă pentru formarea cadrelor tinere n'a fost suficientă. Pe viitor se propune ca la alcătuirea colectivului de studenți care vor participa la săpăturile arheologice, să se țină seamă de recomandările profesorilor de la catedra de specialitate.

„Repertoriul arheologic al R.P.R.” a intrat în faza redactării. S'au fixat, potrivit periodizării Engels, etapele de dezvoltare ale societății omenești de pe teritoriul R.P.R., în timpul orânduirii primitive, sclavagiste și prefraudale. Redactarea definitivă a Repertoriului Arheologic este concepută, nu ca o prezentare tehnică și topografică, ci ca dezvoltarea societății omenești de pe teritoriul R.P.R.

În cursul lucrului s'au observat tendințe de tehnicizare, care au fost combătute.

Secția a asigurat materialul pentru Nr. 2 al revistei „Studii și Cercetări de Istorie Veche” și pregătește Nr. 3 al revistei.

Prof. L. Lăzărescu arată că la Secția de Istorie Medie a R.P.R. deși munca colectivului cu privire la **Corpusul de documente** s'a îmbunătățit parțial, nu s'a dus o muncă organizată pentru ridicarea de cadre în vederea operației de colonație, în special a documentelor slave.

La Indicii colecțiilor „Urcariul”, „Studii și Documente”, „Acte și Fragmente” și „Hurmuzaki” nu s'a stabilit principial cum vor fi redactate fișele. S'a lucrat în două colective deosebite, schimbul de experiență nefiind preocuparea conducerii celor două secții, de care depindeau colectivele. Nu s'a ținut legătura cu subcolectivele dela Iași și Cluj.

În cadrul aceleiași colectiv s'a alcătuit Repertoriul Cronologic al documentelor din colecțiile la care s'au făcut indici. În prezent se lucrează la repertorierea documentelor din „Acte și Fragmente” și se face ultima verificare a actelor din „Urcariul”, după care materialul va fi clasificat conform

planului. Rămâne deschisă problema documentelor, în care este indicat numai anul sau care sunt cu totul lipsite de dată.

Secția a fost preocupată de a urmări munca dusă de membrii ei, pentru ridicarea nivelului ideologic și politic. A lipsit însă un plan de muncă al Secției pentru ridicarea nivelului ideologic al membrilor.

Prof. V. Maciu arată că la Secția de Istorie Modernă și Contemporană a R.P.R. comunicările au fost făcute în mare parte pe baza materialului lucrat în colective.

În activitatea secției s'au observat următoarele lipsuri: colectivele nu au lucrat întotdeauna planificat sau și-au modificat planul lucrării; nu au fost prevăzute în planul de activitate al Secției comunicări referitoare la epoca contemporană a R.P.R.; unii tovarășe mai păstrează atitudini conformiste, comode sau împăciuitoare în muncă; nu s'a organizat schimbul de experiență cu celelalte secții.

Acad. Mihail Ralea arată că Secția de Filosofie a continuat studiarea problemelor prevăzute în plan. La colectivul de „Istoria Filosofiei” s'au redactat 6 studii referitoare la dezvoltarea științelor în sec. XIX în țara noastră. S'a strâns o parte din materialul pentru întocmirea și publicarea unei Creașonaii de texte filosofice. S'a inițiat o dezbateră asupra chipului cum se prezintă tratarea problemelor de psihologie în lumina discuțiilor din U.R.S.S., asupra moștenirii științifice a lui Pavlov. Secția a ținut oarecum legătura cu Facultățile de Filosofie și Psihologie.

Printre lipsurile constatate se amintesc: la colectivul de Istoria Filosofiei, insuficiența însușire a marxism-leninismului a dus la o analiză nesatisfăcătoare a materialului adunat. La colectivul de Psihologie s'a lucrat numai pe plan tecretic, fără verificarea pe teren a materialului. Deasemenea nu s'a realizat un contact efectiv cu Institutetele științifice cu activitate înrudită. Unii tovarășe nu sunt legați suficient de activitatea noastră și n'au inițiativă în ceea ce privește propunerile pentru îmbunătățirea muncii. Unii dintre stur-

denții bursieri au fost antrenaji în munca de redacție a revistei „Studii”.

Trecându-se la discuții, se face o serie de observații critice și propuneri pe marginea rapoartelor prezentate și a proiectului de Plan de activitate pe 1951.

Prof. C. Daicoviciu (Cluj) constată ca o lipsă în organizarea ședinței faptul că delegații dela Cluj și Iași n'au fost invitați să prezinte rapoarte de activitate. Nu s'a ținut o legătură strânsă între Institutul dela Cluj și Iași și Secția Academiei; deasemeni nici între colectivele Institutului dela București și subcolectivele acestuia dela Iași și Cluj. Lipsa aceasta trebuie remediată. Această colaborare a existat numai la colectivele „Repertoriul Arheologic”.

Prof. V. Popovici (Iași) se declară de acord cu cele spuse de tovarășii din Cluj. Ridică problema reorganizării Muzeului de Antichități din Iași, care a cerut să fie trecut la Academie spre a avea bune condiții de muncă. Reprezentantii Institutelor de Istorie și Filosofie din Cluj și Iași constatând că revista „Studii” aparține și Institutelor dela Cluj și Iași cer o colaborare mai intensă.

Se semnalează situația actuală a Muzeului de Antichități din București, care, în urma intensificării campaniilor de săpături arheologice din ultimii doi ani, nu mai este în măsură să fie pus în mod satisfăcător la dispoziția maseilor. Intreaga expoziție, care se adresa publicului pâna acum, a trebuit să fie îngrădită pentru a face loc laboratoarelor.

Prof. C. Andreescu, luând cuvântul în chestiunea tipării corpusului de documente, subliniază ca un *prim progres* măsura de a se tipări mai multe documente originale în fotocopie. Face însă observația că unele documente care prezintă dificultăți paleografice nu vor putea fi citite bine în fotografie. Deasemenea aduce critici Consiliului științific pentru faptul că nerezolvând problema indicilor, munca la această problemă întârzie.

Prof. I. Vărtosu aduce critici în ceea ce privește lipsurile în organizarea muncii la corpusul de documente,

recunoscând că au fost slăbiciuni și din partea membrilor însărcinați cu această problema și care s'au obișnuit greu cu munca în colectiv. Deasemenea atrage atenția asupra faptului că Direcția și Consiliul științific al Institutului n'au dat suficientă atenție aspectului didactic al sarcinilor ce-i incumbă și anume pregătirea materialului didactic în afară de Manualul de Istorie a R.P.R. pentru învățământul superior abia acum programat (albume, creștomaii). Critică deasemeni faptul că în Secția de Istorie modernă și contemporană nu s'a dezbătut larg planul de muncă pe 1951.

În legătură cu Indicii, se discută metodele folosite la întocmirea fișelor Hummuzaki, constatându-se anumite lipsuri în modul de lucru la celelalte colecții. Prof. Oțetea susține necesitatea alcătuirii unui Indiciu toponomastic analitic, în care să se facă toate identificările, pentru ca Indiciul să devină un instrument științific la îndemâna cercetătorilor. Deasemenea, arată importanța alcătuirii unui Indiciu științific pe materii la aceleași colecții. Arată că responsabilitatea lipsunilor o poartă cele două colective, care nu au colaborat, atât colectivul de care este d-nsa responsabil, cât și colectivul ce face parte din Secția de Istorie Medie.

Prof. S. Stirbu își face autocritica pentru faptul că a neglijat importanța problemelor de Istorie contemporană în cadrul Secției de Istorie modernă și contemporană în care lucrează. Propune să se dea atenție problemei folosirii materialului necercetat din diferite arhive ministeriale și susține necesitatea pregătirii unei creștomaii, precum și publicarea unor lecții universitare în revista „Studii”.

Asistenta T. Marincu dela Secția de Filosofie face observații asupra nivelului științific nesatisfăcător al lucrărilor colectivului de Psihologie din care face parte.

Asistentul N. Bolboacă cere ca în planul colectivului de Istoria filosofiei să intre și colecția de „Texte filosofice materialiste”. Tov. M. Roller răspunde că acest lucru s'a prevăzut.

Prof. Roman face o serie de propuneri pentru corectarea formulării unor titluri de probleme.

După ce mai iau cuvântul un număr de colaboratori, vorbește, din partea învățământului Public, Tov.

Ministru Prof. Ilie Murgulescu care subliniază importanța colaborării între Minister și Institut pentru a se realiza o cât mai strânsă împletire între munca didactică și cea științifică. Această colaborare va consta din întocmirea Manualului de Istorie a R.P.R. pentru uzul învățământului superior, propunându-se deasemenea sa se acorde din partea Institutului un sprijin efectiv la elaborarea unor programe științifice pentru învățământul superior în domeniul științelor istorice și filozofice.

În încheiere Acad. Constantinescu-Iași da cuvântul Acad. Mihail Roller care din însărcinarea Secției de Istorie și Filosofie și a Direcției Institutului de Istorie și Filosofie al Academiei R. P. R., trage concluzii la dezbateri.

Acad. Mihail Roller spune printre altele: În rapoartele și discuțiile ce s'au desfășurat au fost ridicate o serie de probleme ce izvorăsc din munca rodnică desfășurată.

Fără a putea cuprinde toată munca de pe tărâmul istoriei, îmi permit să reamintesc numai câteva realizări care dovedesc că știința istorică în țara noastră a făcut pași înainte.

Pe tărâmul istoriei vechi s'a făcut o cotitura serioasă în studierea dezvoltării societății omenești pe teritoriul patriei noastre. Colectivele dela șantierelor arheologice au făcut o cotitura serioasă pentru a se îndepărta dela metoda tehnica, mecanică, de studiere a istoriei. Se simte o concepție nouă, care a început să stea la baza cercetărilor pe tărâmul arheologiei.

Pe tărâmul istoriei medii, cu toate slăbiciunile și greșelile pe care le-am avut — și asupra cărora voi insista sunt pregătite pentru tipar o serie de volume de documente. Există o muncă serioasă depusa pe tărâmul întocmirii Indexului.

Timid a început secția de filosofie sa studieze dezvoltarea concepțiilor științifice din țara noastră, problema complet neglijată de regimurile burghezo-moșierești dinainte vreme.

De unde înainte vreme istoricii noștri se ocupau de toate istoriile posibile din lume și neglijau în marea lor majoritate studiul istoriei țării noastre, de astădată studierea istoriei României este activitatea fundamentală a Institutelor din București, Iași și Cluj.

Aceasta schimbare a avut loc mulțumită faptului ca am început să înțelegem și sa aplicăm concepția Paravidului și a Guvernului din țara noastră, care vrea ca noi să cultivăm dragostea de popor, dragostea față de munca destinată astăzi în toate ramurile de activitate din țara noastră.

Noi avem un succes și pe tărâmul combaterii ideologiei decadente, care era promovată în țara noastră pentru a justifica procesul de înfeudare a României față de imperialismul american, englez și francez. Se simte lupta pentru combaterea ramășișelor cosmopolitismului, pentru plasarea noastră pe poziția științifică, pentru însușirea concepției științifice a clasei muncitoare, pentru însușirea științei celei mai înaintate marxist-leniniste, pentru studierea și folosirea cuceririlor științifice din Uniunea Sovietică, lucru care reiese, de pildă, numai la Secția de Istorie Veche a Institutului din București, din cele 81 de referate prezentate, cu privire la lucrări istorice sovietice.

În ce privește restructurarea Institutului nostru din luna Septembrie, s'au creat Secții de Istorie Veche, de Istorie Medie și Contemporană a României, s'a largit activitatea Secției de Filozofie, unde s'au pus bazele unui sector de Economie, etc. Toate acestea denotă frământarea membrilor Direcției și a Institutului pentru îmbunătățirea muncii noastre.

A fost prezentat azi proiectul planului și supus discuției întregului colectiv. În proiectul de plan noi vedem orientarea pe care Secția de Istorie a Academiei, Direcția și Consiliul Științific al Institutului o dau științelor istorice din țara noastră.

Se vede aici în plan o bătaie pentru ridicarea nivelului științific al lucrărilor noastre în istorie. Se vede aici o luptă pentru cercetările oamenilor de știință să nu rămână închise în sertare, ci se urmărește mărirea numărului studiilor date la tipar pe tărâmul științelor istorice; se vede aici încercarea și un început de realizare a metodei de cercetare complexă, în sensul formării de colective din diferiți specialiști dela diferite Institute și Secții ale Academiei, pentru a putea publica cu năla multa baza științifică lucrările noastre;

În sfârșit se vede începutul serios al unei coituri în direcția legării activității noastre cu practica. Întreprinderea noastră, locul nostru de producție fiind școala, Universitatea, planul prevede de pildă întocmirea unui Manual de Istorie a R. P. R. pentru învățământul superior, etc.

În cursul discuțiilor s'au făcut o serie de propuneri foarte juste, care vin să întărească orientarea pe care Secția o dă cercetărilor științifice.

Personal — și rămâne a hotărâscă Secția și apoi Sesiunea — cred că este justa propunerea să ne orientăm și spre întocmirea materialului didactic necesar. Este necesar să întocmim albume pentru paleografie; să întocmim harți istorice; sa venim mai serios în ajutorul învățământului nostru superior și mediu, atât cât posibilitățile vor dovedi că suntem în stare s'o facem.

Este bună propunerea ca, înainte de a necepe publicarea cronicilor, să găsim metoda și sa stabilim principiile care trebuie să stea la baza pregătirii pentru tipar a acestor cronici.

Este bună propunerea făcută, ca să asigurăm o stabilitate a cadrelor noastre tinere pe care încercăm să le ridicăm. De altfel începutul de marire a numărului bursierilor în Institutul nostru este iarăși un lucru pozitiv și rămâne sa consolidăm această muncă, să le asigurăm stabilitatea și, corespunzător aptitudinilor fiecărui tânăr, sa-i îndreptăm în direcția pe care vor s'o urmeze.

Faptul că am început să înțelegem și ne străduim să pătrundem știința marxist-leninistă se resimte și în aceea că orientarea pe care ne-o dă tovarășul Stalin — că știința nu se poate desvolta fara o lupta de pareri, fără o ascuțită folosire a armei criticii și autocriticii — a început să fie folosită în parte de noi. Prin aceasta ne ajutați să desvaluim o serie de greșeli, de slabiciuni, care încep dela Direcție, se manifestă la Consiliu, la Secții, etc.

Ceeace a reșisit în discuția critica de astăzi a fost constatarea că metodele noastre de muncă aici în Institut (și nu mă înlocesc că, dacă s'ar fi dat rapoarte mai largi, s'ar fi dovedit acelaș lucru și la Cluj și Iași) nu sunt totdeauna corespunzătoare.

Însași această adunare n'a fost pregătită așa cum trebuia.

Dreptate au avut tovarășii din Cluj și din Iași când au protestat împotriva faptului că n'au fost anunțați d'in timp și că n'au putut veni aici săși expuna larg rapoartele de activitate, sa arate experiența pe care au căpătat-o. Prin urmare, însăși metoda de folosire a tuturor mijloacelor ce ne pot ajuta la o mai buna organizare a cercetărilor noastre n'a fost aplicată.

Dar greșala nu se oprește numai la faptul că în ultimul moment am invitat pe reprezentanții Institutelor din Iași și Cluj, fără ca ei să fi pregătit rapoartele lor; noi am greșit și prin faptul că planul, deși se discută pe larg, n'a cunoscut un alt proces pe care ar fi trebuit să-l cunoască întocmirea lui. Din partea Direcției Institutului trebuiau sa primească șefii Secțiilor îndrumări asupra planului pe care trebuiau să-l întocmească; Secțiile trebuiau să discute acest plan și să facă propuneri; aceste propuneri trebuiau discutate în Consiliul științific; în urma lor prelucrată trebuiau să fie aduse aici, pentru ca astfel fiecare membru al acestui Institut, fiecare cercetător care crează, care este om de bază în realizarea acestui plan, să simtă că el execută și realizează o parte din planul la a cărui întocmire a participat și el. Noi n'am făcut acest lucru și aceasta este o greșală în metoda noastră de muncă.

Tot o greșală este faptul că unii directori de Secții ne-au făcut rapoarte în numele lor personal, fără ca toți membrii Secției lor să fi discutat aceste rapoarte, să fi avut puțința să arate în mod critic dacă sunt sau nu de acord cu directorul Secției, dacă cred că metoda lui este bună sau nu, pentru ca astfel să avem la baza raportului nu cuvântul unui singur reprezentant al Secției, ci întreaga Secție. Și desigur că altfel ar fi ieșit atunci rapoartele.

Foarte just s'a subliniat în discuția greșala Consiliului: științific, care întârzie să dea răspunsul când i se cere de către Secții. Cazul Indicelui este tipic în această privință. Această greșala ne apasă. Consiliul științific a întârziat să dea răspunsul cerut la întrebările legate de principiile ce trebuiesc puse la baza întocmirii Indicelui. Și sunt o serie de propuneri juste pre-

zemată de colectiv. Trebuie urgent discutată din nou problema. Înzărieră Consiliului frânează activitatea noastră în loc s'o stimuleze.

O altă slăbiciune care reiese din modul nostru greșit de muncă și care a fost relevată este aceea că nu există suficientă legătură între d'ierțile Secției, între diferitele colective. Introducând în planul nostru metoda de cercetare complexă, adică de a angaja mai multe Institute la rezolvarea unei probleme, se subînțelege că unul din principiile de bază ale muncii în Institut trebuie să fie în primul rând o strânsă colaborare între diferitele Secții din interiorul Institutului.

Din discuțiile de astăzi a reieșit că aceasta metodă nu este folosită suficient și deci iarăși o slăbiciune în activitatea noastră.

Dar a reieșit o altă serie de greșeli din felul cum au fost prezentate rapoartele. Astfel raportul dela Secția de Istorie Veche a fost foarte combativ. Dar această combativitate o exercită reprezentantul Istoriei Vechi în nori sau pe planeta Marte. Vorbea acolo foarte tare că sunt tovarăși care folosesc metoda de comandă... dar cine sunt aceștia? Vrem noi să ajutăm pe acești tovarăși să se debaraseze de aceste metode? Vrem să-i ajutăm să găsească metode tovarășești de muncă? Să le spunem pe nume. Să-i spunem tov. Nestor că folosește metode de comandă; să spunem tov. Roller, tov. Daicovicu, și altora că nu folosesc totdeauna cele mai bune metode. Să le spunem indicând exemple concrete.

Dece nu vrei, de pildă, să-l ajuți pe tov. Roller, Balmuş, P. Constantinescu-lăși și pe ceilalți tovarăși ca să se debaraseze de lipsurile pe care le au, pe care nu în mod conștient ci poate d'nr'o rămășiță veche le mai păstrează? Câci rămășițe — la unii mai mult, la alții mai puțin — mai avem cu toții, din păcate.

Metoda aceasta de a critica în vag și în abstract nu duce la rezultate și nu ne ajută să îmbunătățim munca noastră.

Acelaș lucru în ceea ce privește Repertoriul. S'a vorbit de o alunecare pe panta tehnicității în lucrarea pentru Repertoriu. Acest Repertoriu n'a fost întocmit în afara frământărilor istorice dela noi din țară; tovarăși au contr-

buit la programul de istorie din învățământul superior. Este clar că, dacă se pune la început problema că Repertoriul trebuie să aibă o concepție științifică la bază, atunci n'am fi pierdut un an ca să ajungem să alunecăm pe panta tehnicității.

Trebuie analizate și izvoarele greșelilor, cauzele lor, pentru a putea înlătura aceste lipsuri.

Cu privire la Muzeul de Antichități. Fara îndoială că o serie de probleme ridicate aici sunt juste. Nu înțeleg de ce se plânge tov. Nestor când i se cere să repartizeze materiale pentru Muzele din provincie. Dacă nu avem loc la București pentru tot materialul, să mai trimitem și la Iași și la Craiova și la Timișoara, să facem Muze regionale bogate și astfel să contribuim la ridicarea generală a nivelului cultural. În raport se fac numai aluzii la aceste probleme.

Să spunem însă lucrurilor pe nume. E mai folositor și dă roade.

În raportul Secției de Istorie medie nu s'a amintit măcar vag despre metodele de muncă ale Secției. Nu s'a amintit că tov. Letiția Lăzarescu folosește unele metode care nu sunt recomandabile. Există la secție un colectiv de conducere din care face parte și tov. Ionașcu și Barbu Cămpina. Nu ni s'a spus cum a lucrat acest colectiv. Raportul n'a fost întocmit de colectiv, nu oglindește punctul de vedere al colectivului. Acest lucru trebuie combătut cu curaj, cu spirit critic și auto critic dacă vrem să îmbunătățim activitatea.

S'a vorbit aici de Corpus-ul de documente și unii colaboratori ai Institutului, într'un ton nu totdeauna bine voitor, au spus ca într'adevăr venim la lucruri care au fost înainte.

Da, tovarăși, am greșit în parte atunci când am susținut la consiliu înțelegerea istoricilor medievști ca trebuie să dăm documentele mai ales în traducere. Noi atunci nu am spus că nu publicăm de fel documente originale, ci am spus ca vom publica un anumit procent din aceste documente. Între timp ne-am consăluit și cu istoricii sovietici, în timpul vizitei făcută în Uniunea Sovietică.

Din discuție a reieșit că pentru a pune la dispoziția cercetătorilor materialul cel mai complet posibil, e bine să publicăm și originale cât mai multe.

Ca urmare vom publica fotocopia documentelor originale și apoi traducea. În felul acesta are fiecare posibilitatea să controleze, fără greutăți.

Acest lucru trebuia ridicat în raportul Secției de Istorie Medie. Acest lucru s'ar fi spus, dacă raportul ar fi fost larg dezbătut în Secție, dacă s'ar fi făcut nu ședința de dragul ședinței ci ședință cu dezbateri critice pentru a găsi metoda cea mai bună, verificată, pentru a da Corpus-ului de documente o bază științifică cât mai solidă.

În ceea ce privește Istoria Modernă și Contemporană, am ascultat foarte atent raportul tov. Maciu. Acest raport spune că Secția „a contribuit, în modestia ei, la ridicarea culturală a țării”.

Eu am pus un semn de întrebare la această afirmație. Pentru a nu greși doresc să mi se spună — și întrebarea e valabilă și pentru Istoria Veche și Medie, pentru tovarășii din Secția de Filosofie: Câte lucrări, studii istorice a publicat tov. Maciu și ceilalți tovarăși în acest an? Ce piedici le-au stat în cale, în afară de comoditate? De ce nu folosesc posibilitățile pe care Partidul și Guvernul ni le pun la dispoziție pentru a publica studii, cercetări, etc.?

Dacă tovarășul Maciu va răspunde la aceste întrebări vom putea considera justă afirmația ca Secția de Istorie Modernă a contribuit „cu modestele sale puteri, la ridicarea culturii noastre”.

Rapoartele prezentate nu dovedesc o aprindere a problemelor în studiu; nu sunt în întregime la un nivel științific care se cere unui Institut de Istorie și Filosofie al Academiei R.P.R.

În aceste rapoarte nu am simțit cum se oglindește lupta pentru a da o justă orientare în problemele care sunt discutate. În ele nu s'a văzut cum cautăm noi, prin lucrările noastre, să aprofundăm și să folosim la maximum posibilitățile existente pentru a da școlii, poporului, cât mai multe lucrări de istorie, de istorie a patriei, ca să cultivăm un inflăcărat patriotism, legat de internaționalismul proletar, care să însuflească în muncă de construcție a socialismului în țara noastră.

Nu reiese suficient din rapoarte, cum cultivăm noi tradiția revoluționară de lupta a poporului nostru, cum demascăm pe baza de exemple concrete metodele de jaf folosite de

per'al'ste, atunci când ne stăpâneau țara, cum combatem pofta hrăpăreția a imperialiștilor americani, care vor să ne cotopească țara, care nu vor ca R. P. R. să fie așa cum este, adică suverană, liberă și independentă.

Aceste lucruri nu reies din rapoarte. În rapoarte nu am văzut suficient orientarea pe care o au lucrările supuse spre aprobare și în curs de executare.

Dar nu numai acestea sunt slăbiciunile care reies din discuțiile de astăzi. Avem greseli și în ce privește publicațiile Institutelor.

Institutesle noastre de istorie publica trei reviste: Studii și cercetări de Istorie Veche; Studii și cercetări de Istorie Medie și Studii de Istorie și Filosofie, care cuprinde și problemele istoriei moderne și contemporane.

Putem spune că nivelul acestor reviste, conținutul lor, este mulțumitor?

E drept că în reviste s'au publicat o serie de probleme cu caracter științific, care au ajutat la lămurirea unor probleme.

Dacă tov. Barbu Cămpina ar fi înfrânt o anumită comoditate, ar fi apărut mai repede Nr. 2 al revistei Studii de Istorie Medie. Atunci desigur am fi putut judeca și acest număr.

În revista „Studii” s'au publicat unele comunicări cari privesc problemele și actuale și mai vechi, care trebuiesc lămurite. Dar putem noi să ne mulțumim cu ceea ce dau revistele noastre? Nu există oare și în rapoartele publicate în revista „Studii și Cercetări de Istorie Veche” o anumită tratare tehnică a unor probleme? Nu există oare în „Studii” o lipsă manifestă de lucrări care să aducă un ajutor profesorilor dela catedrele de învățământ superior și studenților din învățământul superior? Am tratat noi în revista „Studii” problemele actuale unde noi avem material suficient și unde putem să legăm cercetarea științifică de practica noastră, de școala, de învățământ, de lupta pentru construirea socialismului în R. P. R.?

Dece n'am făcut-o? Pentru că redacția revistei „Studii” — și în speță tov. Roller (redactor responsabil al revistei) n'a luptat pentru antrenarea și largirea colectivului de muncă în jurul revistei „Studii”. Dacă ne-ați cere un raport, răspunde mulțumitor la în-

treburile: Câte ședințe a avut redacția revistei? Câte ședințe a organizat revista „Studii” cu un cadru mai larg? De câte ori a invitat redacția revistei pe responsabilii catedrelor din învățământul superior, ca să ne prezinte păreri asupra articolelor și să ne ofere ajutor, căci noi avem nevoie de ajutorul catedrelor de istorie, de economie politică, de filosofie, de pedagogie și psihologie, etc.?

Redacția n'a făcut acest lucru. Ea n'a fost vie, activă. N'am lărgit redacția cu o serie de istorici tineri, cu studenți bursieri care sunt aici în Institut și care vor să lucreze activ, să participe la ședințele redacției.

N'am lucrat cu cei ce scriu. La redacția revistei „Studii” am primit multe articole și unele din ele au fost nejuste. Redacția a considerat că nu trebuie să le publice. Sunt de acord că nu se poate publica orice articol. Dar noi n'am comunicat autorului greșelile. Am uitat uneori că în dosul acestor articole sunt oameni care au muncit. Noi n'am invitat pe autorul articolului, să discutăm cu el, să-i arătăm de ce nu poate fi publicat articolul, să-i spunem cum trebuie să-l îmbunătățească.

Metoda aceasta greșită în munca redacției a făcut ca redacția să nu fie vie și nu este vie nici redacția dela „Studii și Cercetări de Istorie Vechi” și nici cea dela „Medie”. Aceasta este cauza pentru care noi n'am publicat din vreme articolele care sa intereseze un public mai larg. Dacă noi nu vom îmbunătăți această muncă nu vom putea merge mai departe.

După ce face unele propuneri concrete la proiectul de program pe anul 1951, tov. Roller continuă:

Cred că ar fi bine să studiem serios mijloacele pentru intensificarea activității pe tărâmul filosofiei, economiei, etc.

Sa studiem aceste probleme și astfel să ajutam chiar prin discuțiile noastre, la un început de largire a activității pe tărâmul unor științe care ne sunt foarte apropiate și ne pot ajuta.

Tov. Roller în încheiere spune: Dacă ședința noastră de producție a dat rezultate mai bune, este pentru că noi am făcut o mica cotitură în ceea ce privește folosirea armei criticii și auto-criticii. Trebuie să fim pătrunși de convingerea că în măsura în care

loși mai mult arma criticii și autocriticii, în măsura în care ne vom strădui să ducem o muncă colectivă, să participăm activ la toată activitatea Secției noastre, a Institutelor noastre, în măsura în care vom simți ca din locul nostru de munca contribuim la înflorirea patriei noastre, în acea măsură noi ne vom îndeplini datoria noastră de cercetători pe tărâmul istoriei patriei noastre, de luptători pentru înflorirea culturii în R. P. R.

Tov. Prof. Constantinescu-Iași declară că ordinea de zi e epuizată și ridică ședința.

RAPORT DE ACTIVITATE PE ANUL 1950 A INSTITUTULUI DE STUDII ROMANO-SOVIETIC AL ACADEMIEI R. P. R.

I

Direcția Institutului a prezentat la ședința Consiliului științific din 5 Ianuarie 1951 un raport de activitate în care printre altele se spune:

Anul care a trecut a fost primul an de funcționare a Institutului nostru ca Institut al Academiei Republicii Populare Române.

Institutul a avut sarcina de a ajuta munca de cercetare științifică din țara noastră, munca de răspândire a cunoștințelor științifice precum și învățământul nostru public, prin organizarea și coordonarea documentării asupra înfăptuirilor științei sovietice, știința cea mai înaintată din lume.

În cadrul Academiei R.P.R., sarcina noastră principală a fost aceea de a pune la dispoziția celorlalte Institute ale Academiei materialele necesare în ce privește cunoașterea și însușirea cuceririlor științei sovietice, în scopul dezvoltării propriei lor activități științifice creolare.

Dat fiind că activitatea Academiei cuprins și o importantă dezvoltare a muncii științifice din Filialele dela Iași și Cluj, sarcina noastră a fost și aceea de a lărgi și adânci munca în Filialele din Iași și Cluj ale Institutului nostru.

Totodată Institutul nostru a avut sarcina de a desvolta mai temeinic prin Muzeul Româno-Rus contribuția sa de informare a publicului larg cu privire la

jutorul multilateral dat de Uniunea Sovietică țării noastre.

Sarcina noastră a fost deasemeni de a scoate în evidența rolul uriaș pe care îl are știința sovietică în fruntea luptei pentru pace și progres.

II

Ca urmare, planul muncii științifice a Institutului nostru a avut în vedere principiile următoare:

1. Ținând seama de nevoile planului nostru de stat, s'au urmărit îndrumările teoretice pe care știința sovietică le dă dezvoltării fiecărei științe particulare, pentru a veni astfel în ajutorul colaboratorilor Academiei R.P.R. cu material legat de aceste îndrumări generale. Am căutat astfel să difuzăm în mod special: materialul legat de lucrările tovarășului I. V. Stalin în domeniul lingvisticii, precum și de opera științifică a tovarășului Stalin în general; materialul în sprijinul însușirii creatoare a orientării pavloviște în științele biologicomedicale, psihologice și pedagogice, lucrările cari au primit anul acesta premiul Stalin, în special acele lucrări cari au însemnat puncte de cotitură în dezvoltarea științei ca de pildă lucrările savantei Lepeșinscaia; materialul în legătură cu rolul deschizător de drum în știința al savanților ruși și sovietici, materialul referitor la dezvoltarea în U.R.S.S. a științei planificării; materialul documentar asupra creației științifice și tehnice sovietice în opera de transformare a naturii, cu atenție deosebită spre lucrările hidrotehnice, hidroelectrice etc.

2. S'a întreprins întocmirea unei documentari sistematice asupra materialului științific sovietic pentru a putea pune la dispoziția cercetătorilor științifici ai Academiei și a oamenilor cari desfășoară în general activitate științifică mijloace operative de informare bibliografică. În acest scop s'a pașit la organizarea unui corp de recenzenți pe specialitate, precum și la întocmirea de fișe tematice asupra întregului material științific sovietic care vine în Institutul nostru.

3. Deși opera de difuzare a științei sovietice este prin ea însași un sprijin adus, pe plan științific, apărării păcii, totuși în cadrul luptei pentru pace a n

organizat simpozioane și — în afară de diferite articole publicate în toate publicațiile noastre — am editat cașe speciale ale revistei „Probleme Externe”, cu prilejul zilelor de 1 Mai și 7 Noembrie. Totodată o sală nouă a Muzeului Româno-Rus ilustrează faptul cum legătura strânsă dintre poporul nostru și popoarele Uniunii Sovietice sporește forța de luptă pentru pace a poporului nostru.

4. Muzeul Româno-Rus a fost mult lărgit prin adăugarea unui material care arată cum progresul din ultimele decenii al poporului nostru, cum nașterea și dezvoltarea mișcării revoluționare din România s'au produs sub influența marilor lupte și victorii ale proletariatului din Rusia; materialul adăugat arată totodată cum liberarea țării noastre de către Armata Sovietică și ajutorul puternic și multilateral pe care l-am primit și-l primim din partea țării socialismului triumfător au făcut posibile revoluția socialistă în țara noastră și dezvoltarea muncii de construire a socialismului.

5. O sarcină ce a rezultat din deficiențele muncii noastre în anul 1949 a fost aceea de a ridica nivelul științific nesatisfăcător al manifestărilor noastre în general, al traducerilor noastre în special.

Greșelile din trecut în acest domeniu au fost în mare parte înlăturate, asigurându-se în general un control riguros al acestor manifestări. Munca de traducere a fost organizată după regulile muncii redacționale și s'a repus totodată în circulație, după îmbunătățirea textului, o mare parte a materialului tradus în trecut și care fusese retras din cataloagele noastre, din cauza nivelului scăzut al traducerilor.

6. Lărgirea activității Filialei din Cluj și începerea activității Filialei din Iași au constituit alte mijloace prin care a fost ajutorată activitatea științifică din restul țării.

III

Iată principalele înfăptuiri ale Institutului în anul 1950:

Manifestări publice. În primul trimestru al anului, Institutul nostru a organizat cu ajutorul diferitelor sale grupe științifice 130 conferințe și referate la care au participat aproximativ

7000 persoane. Mai apoi pe baza noului plan de muncă am organizat simpoziunile: „Știința primului stat socialist în lupta pentru pace” și „Premiile Stalin pe anul 1949, expresie a noilor cuceriri ale științei sovietice, în slujba păcii și a progresului”. De asemenea, un ciclu de conferințe cu prilejul Lunei Prieteniei Româno-Sovietice, pe tema „Oamenii de știință ruși și sovietici deschizători de drum în știință”; în colaborare cu ARLUS am organizat o consultație științifică cu prilejul zilelor medicale româno-sovietice; în legătură cu alegerile pentru Sfatul Poporului am organizat un număr de manifestări despre superioritatea democrației sovietice etc.

Documentare. Deschisă în cadrul Lunei Prieteniei Româno-Sovietice, noua secție de documentare a Institutului a organizat până la finele anului consultații bibliografice săptămânale în 37 de ramuri ale științelor (în domeniile: fizică, matematică, chimie, medicină, agronomie, silvicultură, construcții, istorie, economie generală, drept); s'au dat consultații verbale și prin corespondență. Intocmirea fișelor tematice a cuprins în ultima lună a anului marea majoritate a materialului sovietic care vine în țara, ajungându-se la cifra totală de 7100 fișe tematice.

Toate fișele au fost trimise în copie, atât Bibliotecii centrale a Academiei R.P.R., cât și Filialelor din Iași și Cluj ale Institutului.

Muzeul Româno-Rus. Muzeul s'a dezvoltat, adăugându-i-se mai multe săli în cari se înfățișează materialul menționat mai sus.

Mai multe săli din partea cea nouă evoca principalele momente din viața și activitatea lui V. I. Lenin și I. V. Stalin, aspectele principale ale luptei de construire a socialismului în U.R.S.S. și lupta pentru construirea comunismului.

În ce privește țara noastră, numeroase publicații legale și ilegale dinaintea datei de 23 August 1944 ilustrează lupta istorică a poporului nostru muncitor pentru o orânduire socială superioară.

În cadrul Lunei Prieteniei Româno-Sovietice a apărut albumul „Muzeul Româno-Rus” prezentând principalele documente ale Muzeului în cuprinderea lui actuală.

Publicațiile s'au dezvoltat în acest an, și până în toamnă, secția

an urmărind să răspundă unor probleme din ce în ce mai specializate.

Analele Româno-Sovietice au apărut în 7 serii și anume: Medicină (lunar), Biologie-Geografie, Matematică - Fizică-Chimie, Agricultură, Silvicultură, Economie-Drept, Istorie-Filosofie (toate trimestrial). Tirajul mediu al fiecărei serii a fost de 5000 exemplare. Tirajul total: 186.000 exemplare, iar numărul total de coale de tipar: 1.448.000.

În afara de problemele care au fost arătate în partea introductivă a raportului, menționăm că în cadrul Lunei Prieteniei Româno-Sovietice diferitele serii ale Analelor au prezentat studii asupra ajutorului pe care știința sovietică l-a dat dezvoltării activității științifice, teoretice și practice în țara noastră. Seria de Medicină a Analelor a publicat un caiet consacrat Sesiunii Academiei de Științe și a Academiei de Medicină a U.R.S.S. în cari s'a dezbătut învățătura lui I. P. Pavlov; uliul caiet din acest an al seriei de Medicină este consacrat progreselor Biologiei sovietice și în primul rând operii lui O. B. Lepeșinscaia.

Revista „Probleme Externe” a continuat să apară lunar atingând tirajul de 35.000 exemplare.

În sfârșit, în Biblioteca Analelor Româno-Sovietice au apărut 31 de caiete de traduceri din știința medicală sovietică cu un tiraj mediu de 5000 exemplare și un tiraj total de 155.000 exemplare cu un număr de coale de tipar de peste 800.000.

În ansamblu, publicațiile Institutului nostru au avut tirajul de 711.000 exemplare, însumând aproximativ 3.768.000 coale de tipar, față de 315.000 exemplare și 1.764.000 coale pe 1949.

Traduceri. Reorganizând munca de traducere după modelul muncii redacționale, am tradus în acest an aproximativ 40.000 pagini, reprezentând 3000 articole de revistă și 100 cărți. În afară de aceasta, trecându-se materialul tradus în trecut printr-o nouă redacție s'au făcut utilizabile și s'au repus în circulație 38.000 pagini dactilografiate.

S'au dăruit în afară de Filiate și în afara de caetele tipărite, arătate mai sus, peste 200.000 pagini dactilografiate.

Înainte de înființarea secției de docu-

de traduceri a dat consultații bibliografice unui număr de 2500 persoane.

În ceace privește difuzarea traducerilor menționăm deasemeni că Institutul a tradus pentru Editura Academică R.P.R. 29 de studii cuprinse în Volumul Omagial consacrat de Academia de Științe a U.R.S.S. tovarășului Stalin cu prilejul celei de a 70-a aniversări.

În ce privește traducerile din opera clasicilor științei ruse și sovietice, acestea au fost efectuate în întregime: au fost predate Editurii Academiei traducerile din opera lui Lomonosov și Lobacevski. Operele alese din Pavlov și Lobacevski vor fi predate în cursul lunii Ianuarie 1951. Opera lui Grečov va putea fi predată în primul trimestru al anului 1951.

Biblioteca a primit în cursul anului 8700 volume și 7000 reviste.

Fișierul s'a dezvoltat cu peste 32.700 fișe de cărți și peste 53.000 fișe de reviste.

Numărul cititorilor a fost de peste 11.000 persoane. S'au organizat 47 vizite festive.

Filiala Cluj. Dezvoltând munca de difuzare a științei sovietice, Filiala a organizat în cadrul celor 9 grupe științifice ale sale 125 ședințe de studii, precum și 2 simpozioane — în cadrul Lunei Prieteniei Româno-Sovietice — unul în limba română și altul în limba maghiară. La aceste manifestări au participat aproape 5000 persoane. De asemenea Filiala a organizat o expoziție științifică consacrată vieții și operei lui I. P. Pavlov.

În cadrul Filialei s'au tradus în acest an peste 5600 pagini din materialul științific sovietic și s'au difuzat aproape 14000 pagini. În afară de aceasta Filiala are evidența a încă 1200 pagini traduse la alte Instituții din Cluj. A editat 10 caete din *Buletinul de Informare Bibliografică* pentru uz intern.

Inițiind și recent o bibliotecă științifică proprie, Filiala are în momentul de față peste 700 de cărți și peste 130 de titluri de reviste. Biblioteca a fost frecventată de 2000 persoane.

Filiala Iași și a început activitatea în acest an.

A organizat șase grupe științifice cari au ținut 20 de ședințe de referate

precum și 2 simpozioane. Participarea totală la aceste manifestări a fost de aproximativ 1600 persoane. Filiala a organizat o expoziție științifică consacrată lui I. P. Pavlov.

Filiața a tradus cca 3500 pagini din materialul științific sovietic și a difuzat aproape 30.000 pagini traduse.

Biblioteca Filialei recent organizată cuprinde 372 volume și 38 titluri de reviste. Biblioteca a avut un număr de peste 800 cetitori interni; în afară de aceasta, 4000 de cetitori externi au primit spre consultare material științific în limba rusă sau tradus în limba română.

În cadrul acestui raport de activitate socotim potrivit să menționăm, ca o experiență reușită, Conferința internă de analiză a muncii, cu care Institutul nostru a încheiat activitatea din acest an și prin care s'au pus bazele muncii din viitorul plan cincinal.

Această conferință, ținută pe bază de rapoarte pe secțiuni, prelucrate de întregul colectiv de muncă al Institutului, a constituit prilejul de analiză a muncii fiecărui colaborator în parte și a fiecărui colectiv, inclusiv acela al Direcției. Prin grija cu care au fost pregătite rapoartele, din amploarea discuțiilor, prin felul în care au fost folosite critica și autocritica, această conferință a avut urmări favorabile, reușind să scoată la iveală multe din lipsurile muncii Institutului, să ridice pe un plan mai înalt conștiința politică și profesională a colaboratorilor noștri, să aducă propuneri utile pentru munca în viitor și mai ales să întărească spiritul de partid al colectivului nostru de muncă.

Institutul nostru are în prezent 147 salariați și peste 500 colaboratori externi.

IV

Aprecierea generală a muncii noastre pune în evidență, în afară de cele ce s'au arătat mai sus și o serie de lipsuri și slăbiciuni de cari va trebui să țină seama viitorul nostru plan de muncă

Principala deficiență a muncii noastre a fost aceea a insuficienței coordonării a activității noastre cu munca științifică a celorlalte Institute ale Academiei R.P.R. sau a Societăților științifice

Traducerile noastre, atâtea câte s'au făcut, nu au avut difuzarea necesară. Celelalte acțiuni ale noastre, precum munca Muzeului Româno-Rus, sau activitatea publicațiilor, nu au fost făcute îndeajuns de cunoscute publicului larg prin mijloacele ce ne stăteau la dispoziție.

Planul nostru de traduceri nu a acoperit nevoile merite crescânde ale activității științifice din țara noastră și pe de altă parte nu am difuzat în condiții materiale avantajoase lucrările traduse de noi.

În ce privește munca de prezentare a realizărilor științifice sovietice, înaintea noastră a fost greșala de a nu fi luat contact cu Institutele și Societățile științifice pentru organizarea unor programe largi de conferințe și referate asupra realizărilor științifice sovietice.

Deși a fost justă constatarea din raportul Institutului pe anul 1949, după care una din principalele atenții trebuie dată studiului științei sovietice în Institutele de specialitate ale Academiei R.P.R., iar Societățile științifice au menirea de a prezenta publicului larg realizările științei sovietice — nu trebuia să rezultă de aici o stare de pasivitate pentru Institutul nostru, ci una de inițiativă, care să stimuleze colaborarea multilaterală între Institutul nostru pe de o parte și celelalte Institute ale Academiei și Societățile științifice de cealaltă parte.

Nepredarea la timp spre tipărire a traducerilor din opera clasicilor științei ruse și sovietice constituie o gravă scădere în munca noastră. Dacă în ce privește opera istoricului Grecov, greșala noastră a constat în prim rând într-o greșită planificare, prin fixarea unui termen de apariție prea scurt, în ce privește opera lui Pavlov, aceasta ar fi putut să apară înainte de sfârșitul anului. Cu excepția publicării materialelor aparute în Anale și în caiete de medicina, întârzierea produsă a însemnat absența Institutului nostru cu lucrări de ansamblu tocmai acolo unde avea datorită să fie mai prezent decât ori unde în a sprijini prin traducerea și difuzarea operei marelui I. P. Pavlov justa orientare ideologică a științei biologice și medicale din R.P.R.

La cele de mai sus se adaugă lipsuri

ale însuși planului nostru de activitate: lipsa pre cupării de a informa publicul sovietic asupra mișcării științifice din R.P.R., insuficienta considerare a nevoilor activității științifice din resul țării etc.

Deși unele din deficiențele de mai sus au fost sesizate, deși medicile cari au stat în calea îndeplinirii unora din sarcinile noastre au fost cunoscute, totuși Direcția Institutului nu a convocat prezentul Consiliu științific, căruia sa-i cerea sprijin și îndrumare pentru înlăturarea greutăților.

Deasemenea, deși colaborarea cu ARLUS a fost în acest an mai strânsă decât în trecut, totuși noi nu am cerut nici sprijinul ARLUS-ului în îndeplinirea sarcinilor noastre de difuzare în țară a materialului sovietic și nu am ajutat munca de popularizare științifică a ARLUS-ului în măsura cuvenită.

Din cele de mai sus rezultă că planul pe anul 1951 al Institutului nostru trebuie să cuprindă sarcini noi cu mult mai largi decât cele de până acum, cu mijloace mai largi de realizare decât în trecut.

★

A urmat coreferatul secretariatului Academiei R.P.R. cu privire la activitatea Institutului Româno-Sovietic al Academiei R.P.R. pe anul 1950, care printre altele a spus:

Cunoașterea și însușirea cuceririlor științei sovietice de către oamenii de știință, litere și arte din Republica Populară Română este parghia principală cu ajutorul căreia cercetătorii patriei noastre pot ușor să-și rezolve problemele științifice care le stau în fața și să pună rezultatul muncii lor în slujba maselor muncitoare.

Strângerea legăturilor între știința noastră și știința sovietică și folosirea experienței acesteia este o necesitate pentru fiecare adevărat cercetător care leagă teoria cu practica.

La baza muncii creatoare a tuturor Institutelor Academiei R.P.R. trebuie să stea știința și experiența sovietică. Instrumentul principal al Academiei R.P.R. pentru pătrunderea științei sovietice, în toate domeniile de activitate științifică a Institutelor Academiei R.P.R., este Institutul Româno-Sovietic. El trebuie să pună la dispoziția cercetătorilor din toate domeniile, pe cât

posibil, tot ceea ce se lucrează în Uniunea Sovietică.

Din raportul Direcției Institutului a reeșit că acest lucru se face prin: manifestări publice, traduceri, documentare, Muzeul Româno-Rus, Biblioteca și publicații.

Nu insistăm asupra activității pozitive și rodnice desfășurată de Institut, activitate care a fost prezentată în raportul Direcției.

Nimic nu neagă realizările, în ce privește organizarea consultațiilor bibliografice și întocmirea fișelor tematice, în domeniul dezvoltării Muzeului Româno-Rus, în domeniul sporirii publicațiilor, al muncii de traduceri, al activității filialelor din Iași și Cluj ale Institutului. Aceste realizări au slujit scopului pentru care a fost creat Institutul Româno-Sovietic. Ne vom opri numai asupra unor lipsuri.

În ce privește manifestările publice, în primul trimestru al anului 1950, Institutul Româno-Sovietic a organizat circa 130 conferințe și referate, la care au participat un mare număr de persoane. Aceste conferințe și referate nu au fost continuate cu aceeași intensitate în restul trimestrului, lucru ce constituie o lipsă în munca Institutului Româno-Sovietic.

Pentru remedierea acestei deficiențe este absolut necesar ca planul de lucru al Institutului pe 1951 să fie lărgit, el prevăzând mulți multe conferințe și recenzii. Acestea trebuie organizate în cadrul Institutului Româno-Sovietic și în cadrul Institutelor de cercetări ale Academiei R.P.R. cu ajutorul acestuia.

Această lipsă a Institutului Româno-Sovietic se datorește și faptului că Institutul nu a depus destule eforturi pentru întărirea colaborării cu celelalte Institute ale Academiei R.P.R.

După trecerea la Academie, Institutul Româno-Sovietic nu a cuprins nevoile de traduceri ale tuturor Institutelor. Pe de altă parte, traducerile nu sunt temeinic controlate din punct de vedere științific. Deși s'au făcut îmbunătățiri față de trecut, ele suferă mult încă din punct de vedere al limbii.

Institutele Academiei R.P.R. nu au primit suficient material documentar tradus de către Institutul Româno-Sovietic. Există și o vină a Institutului Româno-Sovietic pentru faptul că n'a luat suficiente inițiative, din această se-

datorește și faptului că Institutele Academiei nu au cerut traduceri din materialul sovietic, deci ele nu au aplicat hotărârile Prezidiului Academiei R.P.R. Un exemplu care ilustrează această situație este faptul că teza sesiunii generale din lunie: „Marxism-leninismul și însușirea științei sovietice, teme de dezvoltare a științei în R.P.R.“, care a călăuzit activitatea Academiei R.P.R. tot timpul, nu a fost însușită în deplină măsură de către Institutele de cercetări ale Academiei R.P.R.

O lipsă a Institutului Româno-Sovietic este și nepopularizarea muncii sale. Există Institute ale Academiei R.P.R. care nu știu ce s'a tradus în specialitatea respectivă. Pentru remedierea acestei deficiențe, este necesar ca în planul pe 1951 să se treacă în întocmirea de fișiere tematice la Biblioteca și la Institutele Academiei R.P.R. Astfel de fișiere sunt absolut necesare la Institutele mari ca: Institutul de Fizică, de Energetică, de Siderurgie și la Filialele din Iași și Cluj.

Pe lângă aceste fișiere, Institutul Româno-Sovietic trebuie să aducă la cunoștința Institutelor noastre materialul bibliografic sovietic, pentru ca cercetătorii să poată cere materialul de care au nevoie pentru a fi tradus.

O altă lipsă a Institutului Româno-Sovietic este difuzarea neregulată a materialului tradus. Astfel, tovarășii academicieni nu au primit imediat bibliografia materialului tradus pentru a-l putea cere la nevoie. Deasemenea, n'a fost trimisă bibliografia Prezidiului și Secretariatului Academiei R.P.R. Acest lucru a prilejuit deficiențe și în munca Secretariatului Academiei R.P.R.

În publicațiile sale din anul acesta, Institutul de Studii Româno-Sovietic a căutat să cuprindă cât mai mult din bogăția cercetărilor științei sovietice, totuși o trasătură caracteristică a publicațiilor Institutului din anul acesta — mai ales dacă luăm în considerare seriile de Anale — este lipsa echilibrului între diversele domenii științifice. Această situație face ca publicațiile Institutului să nu poată oglindi realitatea științei sovietice, care nu este inegal dezvoltată, precum ar lăsa impresia publicațiile Institutului. Accentuarea unor domenii științifice în defavoarea altora, sau neglijaarea cu totul a unor domenii impiedică o justă îndrumare și o justă

informare a cercetătorilor dela noi din țară. Astfel:

1. Publicațiile medicale ocupă un loc cu totul dominant între publicațiile Institutului Româno-Sovietic, Analele de Medicină apărând lunar, în vreme ce toate celelalte anala apar trimestrial.

2. Material cu privire la științe tehnice nu a fost pus la îndemâna revistelor (A.S.T. etc.). Socotim că în împrejurările actuale o astfel de lipsa este gravă pentru că, acum mai mult ca oricând, documentarea sovietică este necesară pentru lichidarea înapoierii tehnice a țării noastre. Deși Direcția Institutului putea să folosească numeroasele reviste tehnice care apar, n'a luat nici o inițiativă în această direcție.

Acest mod de a înțelege echilibrul între diversele domenii științifice se oglindește și în interiorul fiecărui domeniu în parte unde se pune accentul pe unele probleme, neglijându-se altele. Astfel:

1) La rubricile de Studii, problemele teoretice înlătură aproape cu totul problemele de aplicare practică a cercetător științifice.

2) La rubricile Note și Recenzii, în schimb, problemele de practică sunt mult mai dezvoltate decât cele în legătură cu cercetările teoretice.

3) Exceptând Analele de Istorie și Filosofie, problemele de orientare generală și de aplicare a concepției materialist-dialectică și a spiritului de partid în activitatea științifică sunt abordate mai ales în legătură cu unele evenimente științifice din Uniunea Sovietică. În general, abordarea acestor probleme nu se face todeauna pe baza unei linii conducătoare sistematice ci se lasa impresia unor culegeri întâmplătoare din publicațiile științifice sovietice.

4. Nu se dă suficient material pentru cunoașterea istoriei științei ruse și sovietice. În această privință, în Analele de Medicină, în materie de istoria medicinei ruse și sovietice există un singur articol despre Secenov.

Aceste lipsuri generale se oglesc în publicațiile Institutului Româno-Sovietic sub forma unor lipsuri concrete din care vom cita câteva, în urma cercetării bibliotecii Analelor:

1. La Analele de Matematică, Fizică, Chimie, problemele de fizică practică

și chimie industrială sunt puțin tratate.

2. La Analele de Biologie-geografie nu există o împărțire sistematică a domeniilor științifice. În general, ele ar trebui separate: în loc de Științe Biologice, ar trebui să fie Botanică, Zoologie, Sistemătică, etc., pentru ca cititorii să aibe o oglindă mai adecuată a dezvoltării științei sovietice în aceste domenii. Eventual ar trebui să apară în Anale diferite.

3. La Analele de Silvicultură, problema perdelelor de protecție trebuie tratată în forme mai variate și multilaterale.

4. Până la Caietul din Decembrie dedicat problemelor tratate de Lepeșinscaia, nici în Analele de Medicină și nici în cele de Biologie nu au existat suficiente referințe în ceea ce privește descoperirile microbiologilor sovietici Lepeșinscaia și Boșian.

5. În afară de volumul dedicat lui Filatov, în volumul despre Oftalmologie nu există nici un studiu introductiv despre concepția acestuia și despre însemnatele sale descoperiri.

6. Deși problemele de medicină socială sunt atinse în mod larg, problema bolilor profesionale este insuficient tratată.

7. Concepția lui Pavlov pentru dezvoltarea medicinei clinice este atinsă numai în trecere. Ar fi trebuit să se arate modul în care se aplică concepția lui Pavlov la fiecare ramură medicală în parte.

8. Titlurile volumelor, intitulate larg: Pediatrie, Oftalmologie, etc., dând impresia că sunt tratate în care se epuizează toate problemele domeniului respectiv, nu sunt adecuate conținutului. Volumele ar trebui intitulate: „Cercetări Sovietice în domeniul...”

9. Legislația sanitară ca și metodele muncii sanitare în U.R.S.S. sunt cu totul insuficient tratate.

10. La Analele de Economie-Drept sunt insuficient tratate problemele de Drept Civil, ca oglesc în societățile sovietice de tip nou.

În planul de muncă al Institutului Româno-Sovietic pe anul 1951, este necesar ca în domeniul publicațiilor și aprovizionării altor publicații să se insiste mai mult asupra problemelor de

orientare științifică și a problemelor legate de planul de industrializare și de electrificare a Republicii Populare Române, cum și asupra problemei pavlovismului și a problemelor lingvistice.

Din analiza muncii Institutului Româno-Sovietic pe anul 1950, pe lângă părțile pozitive au reeșit și o serie de lipsuri. Acestea se datoresc în mare măsură faptului că nu s'a completat colectivul de conducere prevăzut pentru Institut și lipsei unui contact mai strâns între Institutul Româno-Sovietic și Institutele Academiei R.P.R. și cu Filialele sale din Iași și Cluj.

Pe viitor, aceste Filialele ale Institutului Româno-Sovietic trebuie să țină permanent legătura cu conducerea Institutului din București. Pentru a deservi Institutele de cercetări din cadrul Filialelor Academiei R.P.R. cu material documentar sovietic, ele trebuie să fie strâns legate de Filialele Academiei.

E drept că Secretariatul Academiei R.P.R. nu s'a ocupat temeinic de munca științifică a Institutului Româno-Sovietic, nesesezând la timp lipsurile pe care le-am enumerat.

Deoarece, pe lângă centrele universitare și industriale Cluj și Iași, există un mare centru universitar și industrial în Timișoara, este necesară înființarea unei Filiale a Institutului Româno-Sovietic și în acest oraș. Aceasta, cu atât mai mult cu cât Timișoara e un centru științific și cultural capabil să ducă lupta pe tărâm ideologic și științific, mai ales datorită situației sale geografice.

Pentru a pune la dispoziția cercetătorilor din celelalte centre industriale și culturale documentația științifică sovietică necesară, Institutul Româno-Sovietic trebuie să-și ia ca sarcină în planul său de muncă înființarea unor subfiliale în aceste centre. Astfel de subfiliale sunt necesare în: orașul Stalin, Craiova, Galați, Tg. Mureș etc.

Institutul trebuie să facă mai multe și mai bune traduceri din literatura științifică sovietică. El trebuie să asigure tot mai mult o documentare solidă pentru a face față rolului important de instrument al Academiei R. P. R. pentru însușirea științei sovietice.

Prezentul coreferat a fost prezentat Direcției Institutului Româno-Sovietic care și-a însușit criticic

jindu-i la întocmirea planului de muncă pe 1951.

★

A fost apoi prezentat planul de muncă pe anul 1951.

Planul nostru pe anul viitor trebuie să se sprijine pe următoarele idei de bază:

Institutul are sarcina de a contribui în mod activ și pe baza unui plan de activitate întocmit de el, ca realizările științei sovietice să fie cât mai larg cunoscute și însușite, în toate domeniile de activitate științifică, culturală și de învățământ din R. P. R. cu scopul ca știința sovietică să contribuie cât mai mult la dezvoltarea activității creatoare în toate aceste domenii.

Sarcina noastră principală este de a pune la dispoziția celorlalte Institute ale Academiei R. P. R. documentarea științifică sovietică de care au nevoie.

Planul de activitate științifică al Institutului se conduce ca atare după planul științific al Academiei R. P. R. și după planul general de stat.

Sarcina noastră de a colabora cu Instituțiile menționate mai sus în ce privește propagarea materialului științific sovietic trebuie executată în așa fel încât Institutul să nu se substituie în vreun fel altor Instituții.

În afară de legătura de muncă cu celelalte Institute ale Academiei, va trebui ca în munca noastră să colaborăm cu ARLUS, cu Societățile științifice din R. P. R., cu Societatea pentru Răspândirea Științei și Culturii, cu catedrele universitare, cu Editurile științifice precum și cu alte Instituții de Stat ale căror cadre au nevoie de pregătire științifică.

Această activitate trebuie să se desvolte mult mai mult decât în trecut, în restul țării, începând deocamdată cu orașele unde există Institute de cercetări științifice sau Institute de învățământ Superior.

Planul nostru va trebui să prevadă și mijloace de informarea publicului sovietic asupra activității științifice din R.P.R. și — prin limba rusă — a țării lor de democrație populară.

II

Formele de activitate.

Manifestările organizate de Institut și ale grupurilor sale științifice. Ac-

tualele grupe științifice urmează a fi dezvoltate și grupate pe patru sectoare. Științe ale naturii, Științe tehnice, Științe medicale, Științe sociale.

Ele vor organiza conferințe, referate și simpozioane.

Conferințele și referatele se vor organiza fie în Institutul nostru, fie în colaborare cu alte Instituții științifice, la sediul acestora sau în diferite locuri unde se adună oameni de aceeași specialitate.

Simpozioanele se vor organiza — la propunerea conducerii Institutului nostru sau la cererea Prezidiului Academiei R. P. R. — în colaborare cu celelalte Institute ale Academiei R. P. R., cu Societatea pentru Răspândirea Științei și Culturii, ARLUS etc. sau cu alte societăți științifice, atunci când în viața științifică sovietică se produc evenimente cu caracter excepțional, precum apariția unor lucrări deosebit de importante sau desfășurarea unor dezbateri științifice generale. Simpozioane se vor organiza și în legătură cu unele chestiuni generale de știință ca de pildă chestiunea priorității științei ruse și sovietice sau chestiunea luptei împotriva cosmopolitismului în știință.

Documentarea. Actualul Serviciu de consultații bibliografice urmează a fi dezvoltat până la a cuprinde toate ramurile principale ale științelor.

Pe lângă aceasta urmează să organizăm consultații care să nu se reducă numai la bibliografia sovietică dar să dea documentarea științifică.

Actualul fișier tematic va fi dezvoltat în așa fel încât să cuprindă totalitatea materialului științific sovietic care vine în țară. Totodată urmărind completarea fișierului cu fișe pentru materialul științific din trecut vom întocmi deocamdată, în anul 1951 fișe pentru materialul sosit în Institut — după data de 1 Iulie 1949.

Fișele tematică întocmite asupra întregului material științific sovietic primit de Institut urmează a fi multiplicare și răspândite în felul următor:

a) Un fișier identic cu cel de la Institut va exista la Biblioteca Centrală a Academiei R. P. R.

b) Institutele de cercetări științifice ale Academiei, precum și alte Instituții științifice, Societăți științifice, centre de învățământ, Biblioteci, vor primi fișie-

re complete referitoare la domeniul lor special de activitate științifică.

c) Instituțiile care se ocupă de popularizarea științei, unele centre regionale ARLUS etc. vor primi pe baza unor norme ce se vor stabili de comun acord, un număr redus de fișe din toate domeniile științei.

În colaborare cu Instituțiile științifice de specialitate vom organiza recenzii periodice lunare asupra presei științifice sovietice, pe specialități; deasemeni vom organiza la sediul Institutului referat lunar general asupra materialului de îndrumare ideologică în știință.

Invitarea unor savanți sovietici. Vom propune Prezidiului Academiei R. P. R. să invite în țară savanți sovietici, pentru anumite perioade de timp; între altele manifestări, aceștia vor putea ține în țară cursuri periodice, pe timp limitat, vor putea deasemeni ține conferințe și da consultații științifice.

Traduceri. Planul general al traducerilor științifice sovietice urmează a fi întocmit în Institutul nostru, după directivele Prezidiului Academiei R. P. R. urmărind în primul rând satisfacerea nevoilor Institutelor de cercetare ale Academiei R. P. R.

În afară de aceasta, planul nostru de traduceri va avea în vedere în programele lunare de conferințe, referate și simpozioane, nevoile catedrelor universitare, nevoile publicațiilor științifice ale Institutului nostru și ale celorlalte Instituții științifice.

În ce privește difuzarea traducerilor publicul va avea la dispoziția sa materialul tradus astfel:

a) Va putea consulta și împrumuta copii după traduceri, la Biblioteca Institutului.

b) Se vor întocmi caiete de traduceri tipărite, după necesități, în Biblioteca Analelor Româno-Sovietice.

c) Se vor litografia caiete de traduceri (din cari unele numai pentru uz intern) cari se vor difuza în Instituțiile în eresate și în Bibliotecile de specialitate.

d) La cerere se vor expedia copii dactilografiate sau litografiate după lucrările traduse.

Institutul va stimula difuzarea traducerilor în așa fel încât materialul să ajungă în toate centrele de muncă științifică unde este nevoie de el.

Traduceri tiparite în Editura Academiei R. P. R. Institutul va propune Prezidiului Academiei traducerea unor lucrări științifice, cari urmează să apară în Editura Academiei, și anume:

a) Opere complete sau alese ale clasicii ruse și sovietice; în afară de lucrările prevăzute în planul pe anul 1950 se vor propune altele lucrări din opera lui Pavlov, Miciurin, Lăsenco etc.

b) Lucrări științifice de bază de deosebită însemnătate precum din Vavilov, Lepeșinscaia, Severțov, Bâcov, etc.

c) Fascicole cu material ales după nevoile noastre din volumele Marii Enciclopedii Sovietice, pe măsură ce apar

Publicații. Actualul program de publicații va fi dezvoltat în sensul următor:

a) Se vor edita **Anale de Pedagogie-Psihologie**, (trimestrial).

b) **Analele de Istorie-Filosofie; Economie-Drept; de Silvicultură**, vor apare la interval de două luni în loc de trei luni.

c) În locul actualelor **Anale de Biologie Geografie** vom edita două publicații: **Anale de Biologie — Științe Naturale** și **Anale de Geografie — Geologie**, ambele odată la două luni.

d) Va apare un **Buletin lunar** al Institutului, care va cuprinde: lista traducerilor efectuate în cursul lunii, lista cărților științifice și a revistelor științifice sovietice intrate în Bibliotecă, informații asupra activității diferitelor Instituții științifice pe linia difuzării științei sovietice, activitatea Institutului nostru, precum și în general informații cu privire la activitatea de documentare științifică sovietică.

Institutul va stabili legături organizate permanente cu redacțiile tuturor revistelor științifice care apar în țară pentru a le putea aproviziona cu materialul de care au nevoie — traduceri, dari de seamă, informații; deasemenea vom căuta să obținem ca fiecare din aceste reviste să rezerve câteva pagini materialului privind documentarea științifică sovietică, care le va fi trimis de Institut.

În sfârșit în **Analele Româno-Sovietice** și în celelalte reviste științifice vom publica comunicările și conferințele mai importante organizate de Institut.

Biblioteca, care pe viitor va fi legată de Biblioteca Centrală a Academiei

R.P.R., își va largi considerabil sprijinul pe care-l dă muncii științifice, organizând o secție de împrumut a cărții și a reviste științifice sovietice.

Muzeul Româno-Rus. În ce privește Muzeul din București vom înființa o sală de studiu al documentelor existente; se vor organiza conferințe în jurul materialului expus și vom stimula întocmirea de monografii, de teze pentru examenele de stat, de lucrări de aspiranți asupra materialului existent.

Vom edita un **Album de largă popularizare a materialului existent** și un **Catalog complex al Muzeului**, ambele în românește și rusește.

Vom înființa muzee similare la Iași, Cluj, Timișoara, copiind tematica, fotocopiind documentele Muzeului de la București și folosind piesele originale ce există în aceste orașe.

În orașele: Craiova, orașul Stalin, Galați, Tg. Mureș, vom organiza în colaborare cu ARLUS și legate de filialele ARLUS copii reduse ale Muzeului din București, pe baza unei tematici unice în fotocopii.

Ridicarea de cadre de traducători și redactori. Pentru a contribui la creșterea de traducători specializați și devotați științei sovietice, Institutul va intra în legătură cu Institutele de învățământ superior, ajutând pe unii studenți merituoși din diferite specialități științifice și tehnice să-și însușească temeinic limba rusă, cu atenție deosebită asupra terminologiei științifice din domeniul lor de specialitate. După terminarea studiilor se va asigura colaborarea acestora cu Institutul nostru, paralel cu munca lor științifică de specialitate.

În cece privește ridicarea unor redactori de specialitate urmează să recrutăm pentru Institut pe unii studenți ai Facultăților științifice cari doresc, după terminarea studiilor, să se consacre unei munci redacțional-științifice în Institutul nostru. Și acești studenți vor fi ajutați de Institut în ce privește cunoașterea limbii ruse și pregătirea lor profesională.

Planul de publicitate al Institutului va fi mult dezvoltat, folosind pe lângă Buletinul informativ al Institutului celelalte Buletine și reviste științifice cari apar în țară; propaganda noastră va trebui să informeze pe oamenii de știință

asupra materialului științific sovietic, la locul lor de muncă.

I I I

Institutul va avea sarcini legate de munca altor Instituții, în ce privește studiul și răspândirea științei sovietice.

Vom colabora cu celelalte Institute ale Academiei, cu Societațile științifice și cu Societatea pentru Răspândirea Științei și Culturii, în ce privește întocmirea unor programe comune de conferințe și referate, în ce privește răspândirea traducerilor și a fișelor, așa cum s'a arătat mai sus.

Cu ARLUS urmează să colaborăm pentru organizarea unor conferințe de popularizare a științei sovietice, prin mijlocirea cercurilor ARLUS și cu ajutorul materialului procurat de noi; vom colabora deasemeni în ce privește alegerea și pregătirea lectorilor cari vor lucra pentru popularizarea științei sovietice.

Institutul va colabora cu ARLUS și la întocmirea programului privind popularizarea științei ruse și sovietice prin colecția „ARLUS”.

Cu catedrele universitare vom colabora în așa fel încât să dam ajutor profesorilor în ce privește folosirea materialului sovietic la întocmirea cursurilor iar studenților la studiul și la întocmirea lucrărilor lor. Vom folosi în acest scop difuzarea traducerilor, a fișelor tematice, consultațiile, etc.

În afară de colaborarea permanentă cu Editura Academiei R.P.R., vom propune Editurii de Stat și Editurii „Cartea Rusă” colaborarea la întocmirea programelor de editare, în ce privește știința sovietică. Aceste programe urmează să cuprindă :

a. Lucrări științifice curente.

b. Atlase științifice foarte necesare învățământului universitar (de pildă atlasul anatomic, atlasul sistemului circulator, etc.).

c. Culegeri pentru publicul larg, din clasicii științei ruse și sovietice.

d. Lucrări originale de popularizare a științei sovietice

I V

Filiale. Anul acesta se va înființa o filială a Institutului la Timișoara și se vor desvolta mai departe Filialele de la Iași și Cluj.

Sarcinile Filialelor vor fi :

a. Vor organiza prin grupele lor științifice manifestări după modelul celor din București.

b. Vor avea sarcini asemănătoare cu centrul în ce privește colaborarea cu Institutele locale de cercetare științifică ale Academiei, cu filialele Societăților științifice, cu ARLUS, cu catedrele universitare, etc.

c. Vor dispune de fișier documentar asemănător celui din București.

d. Vor desvolta Biblioteca proprie în așa fel încât să cuprindă toate cărțile și revistele științifice sovietice cari vin în țara.

e. Vor centraliza cererile de consultații bibliografice și științifice pe cari le vor transmite la nevoe la București.

f. Vor avea câte un Muzeu Româno-Rus.

g. În ce privește traducerile vor ține legătura cu centrul dela București în așa fel încât să se asigure unitatea operațiilor de traducere din toate centrele.

Subfiliale. Se vor organiza în unele din centrele din țară unde funcționează Institute de cercetare sau de învățământ superior. Activitatea subfilialelor va fi orientată în special în domeniul științific legat de Institutele respective. În acest an ne propunem să înființăm subfiliale în: Orașul Stalin, Craiova, Galați, Tg. Mureș.

Fiecare subfilială va organiza conferințe și referate; va avea biblioteci de cărți și reviste; va avea fișiere și traduceri, toate pe măsura nevoilor ce se vor simți în centrul respectiv. Conferințele și referatele vor fi controlate din București. Subfilialele vor avea și mici Muzee — tip, așa cum s'a arătat mai sus.

Centre științifice ARLUS. Pentru a sprijini desvoltarea activității de documentare științifică sovietică în toate principalele orașe din țară vom propune ARLUS-ului să înființeze centre de acest fel în organizațiile sale din țară, începând în anul 1951, cu orașele: Constanța, Arad, Petroșani, Câmpu-Lung Moldova, Brad, unde există Institute de cercetare științifică sau de învățământ superior. Urmează să colaborăm la înființarea și sprijinirea permanentă a muncii acestor centre în funcție de nevoile locale.

V.

Pentru informarea publicului sovietic și — prin limba rusă a publicului din țările de democrație populară, asupra activității științifice din țara noastră, planul nostru prevede:

a. Editarea bianuală a unor *Anale Româno-Sovietice*, în limba rusă, pentru difuzarea dincolo de graniță, în special în Uniunea Sovietică. Acestea vor cuprinde: unele din cele mai bune lucrări originale publicate în presa noastră științifică; informații asupra activității Academiei R.P.R., a Institutelor sale, a Societăților științifice, Societății pentru răspândirea științei, ARLUS, etc.; dări de seamă despre lucrări științifice apărute în țara noastră; revista cărții și a presei științifice din R.P.R.; informații asupra folosirii și a experienței științifice sovietice în lucrări teoretice și practice.

b. Trimiterea în U.R.S.S. a literaturii Muzeului Româno-Rus. Trimiterea de fotocopii după piesele mai importante ale Muzeului Româno-Rus la Instituțiile Interesate din U.R.S.S.

★

Prezentul plan de activitate tinde să sporească — în condiții noi și cu mij-

loace materiale mult sporite față de trecut — ajutorul pe care Institutul nostru are sarcina să-l dea muncii științifice creatoare din țara noastră, precum și muncii de răspândire și dezvoltare a științei în general.

Planul urmărește centralizarea și coordonarea muncii de documentare științifică sovietică, în vederea însușirii temeinice a realizărilor științifice sovietice și a orientării ei ideologice — condiție fundamentală pentru dezvoltarea în țara noastră a unei științe progresiste, legate de nevoile marelui Plan Cincinal, puse de P.M.R. și Guvernul R.P.R. în slujba poporului, a progresului și a păcii.

★

Au luat parte la discuții tovarășii: Acad. E. Bădărău, Scarlat Calimachi, Prof. dr. I. Bogdan, Prof. M. Frunză, Acad. St. Nicolau, Acad. M. Ralea, Acad. M. Roller, cari au făcut diferite propuneri în legătură cu activitatea Institutului în noul an de muncă.

Diracția Institutului și-a însușit propunerile și a declarat că va lua măsuri pentru realizarea lor.

www.dacoromanica.ro

